



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

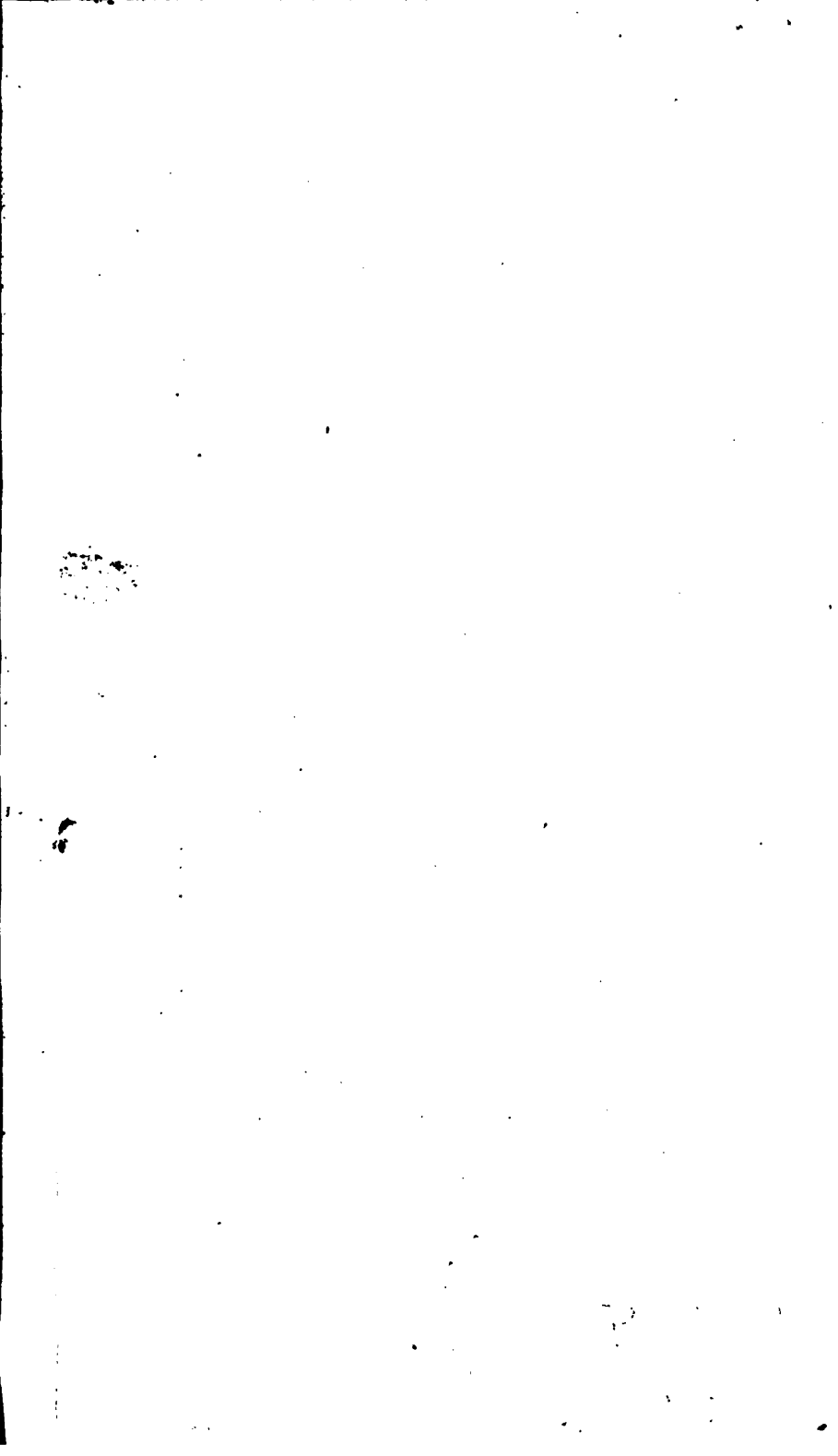


3 3433 06912612 0

$\frac{2}{B}$



George Bancroft







BIBLIOTHECA

CLASSICA LATINA

SIVE

COLLECTIO

AUCTORUM CLASSICORUM LATINORUM

CUM NOTIS ET INDICIBUS.

On souscrit, à Paris,

CHEZ N. E. LEMAIRE, Éditeur, rue des Quatre Fils, n° 16.

BARROIS l'ainé, libraire, rue de Seine, n° 10, Faub. St. Germ.

DEBURE frères, libraires du Roi, rue Serpente, n° 7.

J. DIDOT, l'ainé, imprimeur du Roi, rue du Pont-de-Lodi, n° 6.

F. DIDOT, imprimeur du Roi et de l'Institut, rue Jacob, n° 24.

**DONDEY-DUPRÉ PÈRE ET FILS, imp. lib., rue Saint-Louis, n° 46,
au Marais ; et rue de Richelieu, n° 67.**

TREUTTEL et WURTZ, libraires, rue de Bourbon, n° 17.

AVEC. RENOUARD, libraire, rue de Tournon, n° 6.

BOSSANGE père, libraire, rue de Richelieu, n° 60.

BRUNOT-LABBE, libraire, quai des Augustins, n° 33.

MONGIE aîné, libraire, boulevard des Italiens, n° 10.

H. VERDIÈRE, libraire, quai des Augustins, n° 15.

ARTHUS-BERTRAND, libraire, rue Haute-Feuille, n° 23.

Et chez tous les Libraires de France et des pays étrangers.

PHÆDRI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBRI QUINQUE

EXCUDEBAT JULIUS DIDOT

NATU MAJOR

REGIS TYPOGRAPHUS.

1807
1808
1809

PHÆDRI
FABULARUM ÆSOPIARUM
LIBRI QUINQUE

QUALES OMNI PARTE ILLUSTRATOS PUBLICAVIT
JOANN. GOTTLOB. SAM. SCHWABE.

ACCEDUNT ROMULI
FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI QUATUOR

QUIBUS NOVAS PHÆDRI FABELLAS

CUM NOTULIS VARIOBUM ET SUI

SUBJUNXIT

JOANN. BAPT. GAILL

IN REGIO GALLIARUM INSTITUTO, ACAD. INSCRIPT. ET LITTERARUM SOCIUS, ETC., ETC

VOLUMEN POSTERIUS



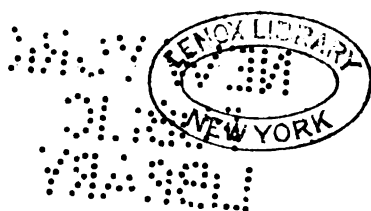
PARISIIS

COLLIGEBAT NICOLAUS ELIGIUS LEMAIRE

POESKOS LATINÆ PROFESSOR

min
MDCCCXXVI.

J 23



NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY



Duo Genii pueri circa cathedram ludentes

Lib. III. Fab. VIII, 4 et 5.

Bibliothèque Classique Latine.

N. K. J. om. a. 1870.

Lith. de Bapstmann

THE
MUSEUM
OF
THE
CITY OF
NEW YORK

WILCO VAN
DUIN
VRAAG

PHÆDRI

AUGUSTI LIBERTI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBER TERTIUS.

PROLOGUS AD EUTYCHUM.*

PHÆDRI libellos legere si desideras,
Vaces, oportet, Eutyche, a negotiis,

(*) MS. Pith. *Phædrus ad Eutychem*, v. Gud. Ita edidit Desbillonius.

1. Graviter vituperat priores hujus Prologi versus censor doctus, scribens in *Ephem. Goetting. ann. 1781, Part. 53: Wir möchten wohl die Verbindung der Gedanken im Anfang des Prol. zum 3 Bd. sehen. Es soll eine Zuschrift an den Eutychem seyn; man sehe wie die Sätze laufen; welche Verbindung sie haben, und was für ein Dedicationskompliment heraus kömmt.—Phædri libellos, meos libellos. Sic solent poetæ. Burmannus laudat Ovid. V, Fast. 377: «Flereat ut toto carmen Nasonis in ævo.» Remed. 71: «Naso legendus erat.» V. etiam Hoogstrat.*

2. a negotiis. Burmannus capit de negotiis, unde negotiatores et negotiantes dicuntur, qui vel pecunie collocandæ, vel pecuniaræ exer-

cendæ studebant; de quo genere negotiorum v. Burm. ad Petron. CI; Gronov. lib. IV, Obs. 24; Ernesti Clav. Cic. h. v. De his Hor. Epod. II, 1: «beatus ille qui procul negotiis.» Et hoc innuere Phædrum, suspicari licet e vs. 11, 21. Rectius tamen Schefferus locum de curis publicis intelligit. Sed clar. Lindner in *Text. crit. philol. P. I*, p. 5, docte probat, de his solis Phædri locum non agere, verum etiam de cura rei domesticæ: de curis publicis poetam contendit loqui vs. 5; ad quem vs. vide; de privatis et domesticis vs. 11. Etsi enim *negotiosa vita* maxime usurpatur de ea, quæ occupatur in obeundo officio publico, vid. e. c. Plin. lib. VII, Ep. xv, 2, tamen illud non perpetuum est. Ita Cic. pro Rosc.

2 PHÆDRI FABULARUM ÆSOPIARUM

Ut liber animus sentiat vim carminis.

Verum, inquis, tanti non est ingenium tuum,

Momentum ut horæ pereat officiis meis.

5

4. *inquis*. In Cod. Pith. est *inquit*, quod sæpe pro *inquis*, et *inquiunt* etiam ponitur. V. Gronov. ad Liv. lib. XXXIV, cap. 3, tom. IV, pag. 769. *Drakenb.* Subintelligitur enim *aliquis*; cf. Heusinger. *Inquit* tueretur etiam Jac. Gronov. Emendat. in Phædr. p. 149. Sicque edidit Burm. in Editione majori. At Phædrus quum vs. 8, eodem modo dicat, *fortasse dices*, et vs. 10, *legesne*; etiam, hic scripsisse videtur *inquis*, quod præter Rittershus. Rigalt. in Edit. 2; Nevelet. Ursin. Maitt. Hoogstratan. Bentlei. alios, receperunt Lalle. Brot. Bipont. Desbillon. Tschuck. — 5. *officiis meis*. In libris scriptis legitur, *officii mei*. Ita ediderunt Rittershus. Rigalt. in Edit. 2, Nevel. Gronov. Hoogstratan. Maitt. Richter. Ursin. Freinshem. ingrata genitivorum cumulatione, etsi hanc in rem non desint

Am. c. 41, fin. « non est verisimile, ut Chrysogonus... *rei familiaris negotio* diligentiam cognorit eorum et fidem. » Catil. II, 10, ubi *male gerere negotium* est, rem familiarum male gerere.

3. Vult Phædrus, animum Eutychi liberum esse a negotiis, ut *vim carminis*, i. e. virtutes, brevitatem, elegantiam et suavitatem, nec non doctrinam fabularum sentire possit. Nam et quælibet auctoris fabula, et fabularum opus universum dici *carmen* potest. Lege quæ notat ad h. l. Desbillonius. Epil. II, 13, hunc versum ita expressit: *Et arte fictas animus sentit fabulas*. ubi vide. — *liber*. Vs. 9 dixit, *pectore soluto*. — *Vis carminis* Desbillonio est intentio operis, seu doctrina fabularum.

4. *ingenium*. Capiendum pro ingenii fetu, seu opusculo fabularum. Recte Lallemant, *productions de l'esprit*. Sic, teste Desbillonio, Ovid. Rem. 365: « *ingenium magni livor detrectat Homeri*, » ubi *ingenium magni Homeri* opus hujus immortale intelligi debet. Proprie enim poetis, qui inventioni præcipue laudem suam debent, adscribi solet *ingenium*. Sic Hor. de se ipso

II, Od. XVIII, 9: « *ingeni benigna vena est*. » Propertius autem I, VII, 22: « *Tunc ego Romanis præferar ingenius*, » i. e. poetis, ad quem locum Burmannus laudat Passeratium. Ita Ovidius non raro ingenio suo periisse dicit, notante eodem viro docto. Sattler.: *die Arbeit ist so viel nicht werth*.

5. Bene explicat Gron. ut punctum temporis horæve detraham meis ordinariis muniis, et tuis legendis libellis attribuum. Olim *officium* de omni negotiorum complexu intelligebam, sive essent publica, sive privata. Sed quum de his vs. 11 sqq. seorsim verba faciat, nunc capio de munere publico. Nam sic usurpari solere hoc verbum, satis erit, unico probare exemplo. Plin. in Paneg. cap. XCI, 1: « *nondum biennium compleveramus in officio laboriosissimo et maximo, quum tu nobis consulatum obtulisti*; » Præfecturam autem ærarii intelligit: cfr. Id. lib. I, Ep. x, 9: « *distingor officio ut maximo, sic molestissimo*, » et lib. V, Ep. xv, 5. De munere Eutychi publico lege quæ notamus in Excurs. I, ad hunc Prol. ex quo certe perspicui potest, id non constituisse in officiosa divi-

Non ergo caussa est, manibus id tangi tuis,
 Quod occupatis auribus non convenit.
 Fortasse dices : Aliquæ venient feriæ,
 Quæ me soluto pectore ad studium vocent.

exempla. Sic Nep. Att. 3. *Domicilium orbis terrarum imperii*. Ad quam duorum genitivorum collisionem vitandam Heinsius emendavit, *officiis meis*, addicentibus Gronovio, Bentleio, Burmanno, et recentioribus Editoribus. Male enim conjungunt, *momentum horæ officii*, quum *momentum horæ* debuisset sufficere, ut vulgo dici solet. Hor. I, Sat. 1, 7 sq. *horæ momento cita mors venit, aut victoria laeta*; Liv. lib. IX, 16; *momento unius horæ Samnis cæsus Satricanus captus*, quæ loca Burmannus adfert. Etiam verbum *pereat* judicante cl. Tzschuckio, desiderare videtur *officiis*.

tum, magistratum et principum salutatione, quod vult Faber, improbante Scheffero.

6 sq. Respondet objectioni, quam ipse finxerat vs. 4 sq. Sensus : Non igitur est, quod in manus sumas fabulas, quas propter negotiorum multitudinem, quibus districtus es, non potes legere, aut prælegi tibi jubere. — *Non caussa est, id tangi*. Infinitivus a poetis multis nominibus substantivis subjicitur, pro gerundio in *di* exeunte. Interdum hæc substantiva ac tum quidem, quum illis est adjicitur, cum infinitivo passivi junguntur. Exempla habes in *Jani A. P. Cic. pro Cæcin. c. 5* : « nulla est ratio, amittere ejusmodi occasionem. » — *occupatis auribus*. Eleganter, in oppositione ad præcedens *manibus*, inde illud *tuis* huc trahendum est. Videtur autem hic Eutyclus fuisse quispiam ex iis, quorum opera res suas proponere principi solerent, i. e. qui audire negotia consueverat. Scheff. Sic *vacivæ* et *feriatæ aures*. Vid. Mun-ker. ad Fulg. princ. Heins. Cl. Sattler. : *Was für die Ohren des Geschäftsmanns sich nicht schickt*.

8. *Fortasse dices*. Nova objectio. — *feriæ* sunt dies cessationum ab opere. Hinc Macrobi. Saturn. I, 16 :

« affirmabant sacerdotes, pollui ferias, si indictis conceptisque opus aliquod fieret. » Theocritus autem Idyll. XV, 26 : *ἀσπρὸς αἰὼν ἱερὰ*. V. Santoroc.

9. Sensus : quibus animo a curis et negotiis libero aliquid doctum, i. e. fabulas, legere cupiam. — *Soluto pectore*. Insolentior locutio videtur Burmanno, qua frequentior est, *animo soluto*. Accedit proxime, licet de vino, quod solvit mentes, agatur, locus Tibull. I, El. VII, 39, 40, quem Burmannus laudat : « Bacchus et agricolæ magno confecta labore pectora tristitiæ dissoluenda dedit. » Cic. Verr. I, jungit *animo soluto et libero*, teste Scheffero. Cf. vs. 3. — [*soluto pectore*. Insolentior locutio videtur Burmanno, qua frequentior est, *animo soluto*. Sed utiliorem navasset operam si indicavisset quid intercedat discriminis animum inter et pectus. Scilicet *pectus* (quasi *pectus* a compactis costis), anatomice spectatum (ut apud Phaed. lib. III, fab. X, 27), est pars thoracis anterior jugulo subjecta, in quam costæ copulantur, interdumque apud Hippocratem pro toto anteriore thorace accipitur, ut Aphor. 24, lib. V, utque apud

4 PHÆDRI FABULARUM ÆSOPIARUM

Legesne, quæso, potius viles nenias,
Impendas curam quam rei domesticæ,
Reddas amicis tempora, uxori vaces,

10

10. *viles nenias*. More suo Heinsius cōjicit: *legesne potius aniles nenias*.

Thuc. II, XLIX, 2. Animus vero, id quod sentit, meminit, prævidet et moderatur, et movet id corpus cui prepositus est: *animus*, igitur, ut patet, multum differt a *pectore*: attamen interdum synonymice usurpantur *animus* et *pectus*. Quod latinis, *animus*, *pectus*, id apud Græcos vocatur *ψυχή, στήθος*. Sed hæc duo voc. græca nunquam, ni fallor, usurpantur synonymice. Apud Xenophontem, semel tantum occurrit τὸ στήθος; sed physice spectatum: raro, ap. Platonem, nunquam ap. Polybium, qui quidem ut alii bene multi, sexcenties habent τὸ ψυχή. Homerus, et illius imitatores sæpius habent vocab. στήθος: sic Od. IV, 449, 450, καρδίη ἐν στήθεσσι: Od. X, 329, νόος ἐν στήθεσσι: Od. X, 461, et Theocr. XXV, 112, ἐν στήθεσσι θυμός: Iliad. V, 125, ἐν στήθεσσι μένος. Inde merito concludas primo, apud Græcos antiquioris ævi, τὸ στήθος, figurate habitum fuisse instar receptaculi, in quo nunquam τὴν ψυχὴν repositam censebant. Homerus dicebat ψυχή ἐκ ῥιθίων πταμένη, Iliad. XVI, 856; et Xenoph. ψυχή ἐν θυγατρὶ σαματί: nunquam vero ψυχή ἐν στήθεσσι (1). Concludas insuper τὸ στήθος physice solummo-

do sed nunquam figurate, ni fallor, usurpatum. Quod secus apud latinos, qui interdum non proprio sed figurato sensu, *virtus animusque* in *pectore præsens* (Virg. Æn. V, 363), et apud Italos qui sic, *virtu in petto*. G.]

10. Respondet ad vs. 8 sq. — *Viles nenias*. Nenia seu nenix, Græce νένια, proprie sunt inconditum carmen, quod in funere, laudandi gratia, a præficus cantatur ad tibiam, ἰππάρχιος ἀδῶν. V. Fest. et Non. De Propriet. Serm. II, 594, et quos laudat Dispositin. Hinc tropice omnia dicta vulgata et carmina inepta dixerunt *nenias*, *schlechtes Lied*, *Posse*; h. l. viles nenix, *schlechte Fabeln*. Eodem modo Phædrus lib. IV, fab. I, 14, fabulas suas vocat *nenias*. Sic autem appellat per modestiam. Quæ Bothius ad hanc vocem notat, non Burmannum, sed Harium habent auctorem. Vid. huius Epistol. crit. pag. 47. Idem notandum de iis, quæ ad vers. 22 de locutione, in vitam hanc incumbere, observata sunt. Conf. Harii Epistol. crit. p. 48. Ceterum vix credibile est, Phædrum respicere ad lectores fabularum, qui non erubescerent, ipsius fabulas maledico dente carpere, et publice nauci ducere. Utique enim poeta hoc nexu fabulas suas dicere poterat *nenias*, communi usu loquendi, quo, modestiæ causa, nostra, etsi bona et laudanda, verbis tamen elevare solemus. Cfr. Editor Anonymus ad h. l.

12. *Reddas amicis tempora*. Sin-

(1) De physico τοῦ στήθους sensu, sexcenta penes nos esset exempla enumerare, quæ quidem Dammio laudantur lexicographo, nostratibus non sat cognito. Vide Thuc. II, XLIX, 2, distinguentem στήθος et καρδίαν, de cuius vocabuli sensu notando, consule *Mém. sur Thuc.* p. 153, nostræ edit. G.

Animum relaxes, otium des corpori,

Ut adsuëtam fortius præstes vicem?

Mutandum tibi propositum est et vitæ genus,

15

14. In Cod. Pith. hic versus ita exhibetur: *ut ad suetam fortius perstes vicem*. Ita edidit Nevelet. Sed *perstare ad vicem suetam* Rittershusio parum Latine dici videtur. Pithæus conjicit *præstet*; Neveletus ad marginem editionis suæ *præstes*. Heinsius Ep. XXI, ad Scheffer. malebat *perstet vicem*, scilicet corpus, cujus exemplum desiderat Burmann. — 15. *et vitæ genus*. MSS. Pith.

gularis locutio. Recte explicavit cl. Lindnerus l. c. p. 6, fruaris consuetudine amicorum, quibus alias, officii curis impeditus, parum temporis tribuere potes. Tò *reddas* refer ad *vicem* vs. 14. Hæc locutio Burmanno idem notare videtur, quod apud Ter. Adelph. IV, 1, 16: « dare operam amicis, » clientibus, hospitibus. — [*Reddas tempora*. Hic notent tirones *d* additum, jubente euphonia: nam reddere, a *re* (*rursus*), *dare*, *rendre ce que l'on a reçu*, vel *ce qui nous a été confié*. G.] — *Tempora* vero eidem sunt opportunitates adeundi, quibus possunt te convenire et commendare negotia sua, quum per ferias illis vacare possis, quum officia, quibus distringeris, tempora amicis danda eripiant. Sic fere Desbillonius. Sed hoc sensu tempora *quærentur*. Hor. I, Sat. ix, 58, *eliguntur*, Senec. Ep. LXIV. Curt. VII, vii, 10, non *redduntur*, observante cl. Lindnero, l. c. — *uxori vaces*. Uxori vacare est, fabulari cum uxore, seria et jocos miscere. Quod nempe non poterat diebus aliis Eutychus, occupatus negotiis suis. Ita bene Schefferus. Apte Sattler.: *mit dem Weibchen plaudern*. Alii aliter; sed male: de quo consules Schefferi et Rigaltii Notas.

13. *otium des corpori*. Otium dare corpori est, respirare, vires colligere, *ausruhen*. Vid. Lindner.

l. c. Simili modo infra fab. XIV, 12, dixit, *dare lusum animo* et similem locutionem Burmannus affert ex Sallust. Catil. LII: « voluptatibus otium præbere. » Nonnulli interpretes hanc loquendi formulam interpretantur, *curare corpus, sive genio indulgere, den Leib pflegen*, improbante Lindnero V. D. Nam corpus curare, sive genio indulgere, et otium dare corpori longe aliud sunt.

14. *adsuëtam*. Per *diæresin*. Vid. Wasii Senar. p. 134. — *vicem*: Intellige officium et negotia, post ferias et datam corpori quietem ob-eunda. Hoc sensu occurrit apud Tac. Ann. lib. IV, 8: « vestram meamque vicem explete, » de iis, qui peragunt ea, quæ sunt sui muneris; qui locus Scheffero debetur. Liv. I, 20: « ne sacra regis vicis desererentur, » coll. Epil. III, 25. Paulo aliter cepit Burmann. — *præstes*, peragas. Cic. lib. II, de Or. cap. 9, 38: « omnes artes aliæ sine eloquentia munus suum præstare possunt; » sed *præstare vicem* pro, alicujus locum obire, partes agere, dixit Ovid. Art. III, 666, notante Burmanno. — *fortius*. Præclare cl. Sattler.: *dem Leib Erholung gönnen, dass er neugestärkt vorstehen kam dem Amtsgeschäft*.

15. Sattler.: *Verändern musst du deinen Plan und Lebensart*.

6 PHÆDRI FABULARUM ÆSOPIARUM

Intrare si Musarum limen cogitas.

Ego, quem Pierio mater enixa est jugo,

In quo tonanti sancta Mnemosyne Jovi,

Fecunda novies, artium peperit chorum;

Quamvis in ipsa natus sim pæne schola;

20

et Remens. ut *vita genus*; pro quo Pithæus emendavit, et *vitam genus*; cui obsecuti sunt alii. Sed Gudias aut; vel, *propositum istud vita genus*; Heinsius, *mutandum tibi proposita id est vita genus*. Uterque e conjectura. — 20. *natus sim pæne schola*. Ita libri scripti et olim editi. Sunt tamen, qui metri causa verborum ordinem invertant. Heinsius cui parent Hoogstrat. Maittaz. Bentlei. Lallemand. Brotier. Desabillon. Wakefield. in *Silv. Crit.* P. I, p. 64: *pæne sim natus schola*. Bipontini, *natus pæne sim schola*. Heumannus in *N. B. P.* XXVII, p. 610: *pæne natus sim schola*. Sed recte observantibus Burmanno et Heusingero ultima vocis *pæne* producitur positione, quia sequens *schola* a duplici consonante incipit. Hoc licitum et familiare poetis esse, innumeris probari potest exemplis. Vid. quos Burm. citat, Plineius. *Parerg. lib.* IV, 12; Barth. ad *Calpurn. Ecl.* II, 32, ut et *Adv.* XXI, 8, et XXIII, 4, ubi tamen e multis probat exemplis vir doctus, *litteras sp, sc, st* non semper facere positionem præcedenti syllabæ; it. ad *Stat.* VI, *Theb.* 551. Nil igitur muta. Claud. Civilis, i. e. Witbofius in *Misc. Observ.* Nov. Vol. I, tom. 1, p. 127, legit *Hellade*, pro *schola*, quod a manu Phædri discedit

16. Si velis cum litteris commercium habere. Locutio poetica. — *Musarum limen. Heiligthum der Musen.* Lallemand. *le temple des Muses.* — *Intrare limen.* Hanc locutionem in re simili usurpavit Juvenal. II, Sat. 88.

17. Assurgit oratio. — *Pierio jugo*, i. e. monte. *Martial. lib.* IX, 72: « *Massyli leo fama jugi.* » Mons Pierius, Musis sacer, quæ ex eo Pierides dictæ sunt, situs erat in confiniis Macedoniæ atque Thessaliæ, in quo Mnemosynen novem Musas Jovi peperisse fabulantur. *Cic. de N. D. lib.* III, 21. *Hesiod. Scy.* 51 sqq. De hoc monte supra *Vitam Phædri* consules ab init. Ex hoc loco autem probari non potest, Phædrum Thracem fuisse, ut supra vidimus in *Vita Poetæ*.

18. *tonanti.* Sollemne Jovis epith. Græce *βρονταῖος*. — *sancta.* Venerabilis. Hoc sensu non de diis solum, sed etiam de hominibus solet usur-

pari, Ita *Cic. Arch.* 8: « *sit sanctum apud vos hoc poetæ nomen.* » *Id. Cat.* I, 4, *Senatum Romanum sanctissimum orbis terræ consilium* appellat.

19. *Fecunda novies, etc.* Novem edidit liberos uno partu. *Cl. Sattler. neunmal befruchtet.* — *artium chorum.* Ita Musas dici, quæ artium sunt magistræ, rarum ac fortasse singulare. V. Heusinger.

20. *schola.* Intellige Græciam, doctrinæ parentem et magistram, ejusque partem illam, quæ Musarum patria credita fuit (vs. 17) in Thessaliæ et Macedoniæ confiniis. Sed jugum Pierium, in quo se natum dicit Phædrus, capiendum pro ea montis parte, quæ pertinebat ad Macedoniam, in confiniis Thessaliæ. Hoc docet vocula *pæne*, quam non adjecisset, si in ipsa schola, i. e. in Thessalia, Græciæ parte, natus fuisset. Scribit etiam vs. 54, se litteratæ Græciæ propiorem esse

Curamque habendi penitus corde eraserim,
Et laude multa vitam in hanc incubuerim,
Fastidiose tamen in cœtum recipior.

longissime. — 22. *Et laude multa.* De varietate lectionis cf. Excurs. II, ad h. v. — *incubuerim.* Ritterhaus. *incubuverim* conjicit, addicente Ursino.

Æsopo. Græcus igitur fuisset, si in altera montis parte, Thessaliæ adscripta, natus esset. Quæ supra jamjam observata sunt in Vita Phædri, præeunte Desbillonio. — *in ipsa schola natus.* Simili modo Senec. Consol. ad Polyb. 21: « liberalibus disciplinis non innutritus tantum, sed innatus est. » Justin. lib. VI, c. 8: « ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter litteras nato. »

21. *Curam habendi*, i. e. opum parandarum studium. Absolute. Vid. Jani A. P. p. 189; Hor. I, Ep. vii, 84, dixit *amore senescit habendi*. Ita Ovid. III, Art. 541. Sed Aur. Vict. Cæs. III, p. m, 236: « auctum habendi studium. Græci appellant *παιδείαν*. Cf. Burm. — *penitus corde eraserim*, ex animo deleverim. Eleganter. Eodem modo dixit Hor. III, Od. xxiv, 51: « eradenda cupidinis pravi sunt elementa; » et Senec. Ep. XI, « eradere vitia. » Ita in similibus alii sæpe. Cl. Tzschuckius efficaciter indicari censet, istam habendi curam alte insedissee. Phædrus eam potissimum ob causam *curam habendi* penitus corde erasisse censendus est, quo liberiori animo et pectore soluto ad litteras, maxime ad poesin, incumbere posset; etsi aliæ quoque causæ cogitari possint, quare curam opum parandarum non egerit. Videatur Vita Phædri.

22. *Sensus*: quamvis in hoc studiorum genere multam laudem sim

assecutus. — *laude multa.* Gudian non explicat magna, sed multorum hominum, quod ei modestius videtur, quam si Phædrus dixisset, *magna*; laudans Hor. A. P. 279: « successit vetus his comedia, non sine multa laude. » Sed hæc puto dicta esse subtilius, quam verius. Phædrus autem passim sibi laudem tribuit. Vid. Epilog. II, 11, mox vers. 61; Prolog. IV, 17, cf. Var. Lect. Ita quidem, *haud invita*, sentio cum Bentleio corrupta esse, quæ utcumque emendare studui. *Haud invite*, i. e. libenter, versari se in his studiis dicit, non reluctantem animo, ut Eutychem illosque, qui divitias quærant. Bothe. Displicet hæcce conjectura Censori Lips. l. c. Censet enim, languide dici *haud invite*, etsi hæc lectio sensum fulciat. Legendum proponit et *laude inventa*, quod certe menti Phædri et nexui orationis accommodatius est. — *vitam*, vitæ genus; quo sensu apud Cic. Rosc. Am. 17, occurrit *vita rustica*.

23. *Fastidiose.* Fastidiose recipere est, ita recipere, ut a recipiendo omnia exigas summa cura, nihil non absolutum velis ac perfectum; ut vel levissimo vitio ac defectu offendaris; ut summa cum venustate omnia fieri velis, et absolutionem perfectionemque desideres. Sic bene explicat Tœpferus in Observ. ad Latinit. pertinent. Centuria, quæ legitur in Act. Soc. Lat. Ienens. Vol. III, p. 170. Atque etiam ita

8 PHÆDRI FABULARUM ÆSOPIARUM

Quid credis illi accidere, qui magnas opes

Exaggerare quærit omni vigilia,

25

interpretatur idem vir doctus τὸ *fastidiose judicare* Ciceronis de Or. I, 26. Gronovio *fastidiose* est, vix tandem et tarde, nec sine difficultate et cum fastidio; Burmanno, quasi non meritis essem, vix inter poetas habeor a principibus artis istius. — *cætum*, scilicet poetarum. Cl. Sattler. *Dichtersunft*. — in *cætum recipior*. Disputant, an supplendum sit a *Musis*, an a *multis*, *omnibus*. Prius mallet Schefferus, qui locum ita explicat: etsi omnia posthabeam litteris ac doctrinæ, ut opes et gloriam; tamen ad eam veram solidamque non nisi difficulter ac sero pervenio. Simili modo Editor Anonymus: Quamvis in ipsa natus sim pene schola, et laude multa vitam in hanc incubuerim; nondum tamen limen Masarum penetrare, et arctius cum iis commercium habere contingit. Quæ interpretatio repugnat versui 22, maxime verbis Phædri vers. 61, huj. Prol. *sollemnis mihi debetur gloria*, et Epilog. II, 8 sq. *Quod si labori faverit Latium meo, Plures habebit, quos opponat Græciæ*; ut omittam, optime coherere orationem, si locum ita interpreteris: Fastidiose recipior a multis in cætum poetarum, i. e. vix, nec sine difficultate et cum fastidio inter poetas habeor. Ceteroquin h. l. non omittenda est conjectura Anonymi, qui verba Taciti Ann. IV, 7: «modesta servitia; intra paucos libertos domus,» ubi agitur de Tiberio, refert ad Eutychem et Phædrum, quos una in domo Tiberii aliquamdiu libertos censet fuisse, sed postea alterum, Phædrum, qui se addixisset certis e

domo Augusta hominibus, invisis quidem Sejano, hujus machinationibus fuisse deturbatum. At vero locus Taciti de quibuscunque aliis, quam de Eutycho et Phædro potest intelligi; deinde ex iis, quæ supra in Vita Phædri disputavimus, luculenter patet, Phædrum rectius haberi Augusti, quam Tiberii libertum. Atque etiam Eutyclus conjectura probabili Caligulæ fuit libertus, non Tiberii. Vide Exc. I, ad lib. III.

24. *Quid credis illi accidere*. Perperam Schefferus explicat: quomodo putas illum evadere posse doctum. Verte: *wie, meinst du, wird es dem gehen?*

25. *Exaggerare*. Proprie coacervare et in unum quasi aggerem atque acervum cogere. Cic. de Off. I, c. 26, dixit, «exaggerare omni ratione rem familiarem,» i. e. amplificare, augere. Catil. IV, c. 9, «auctæ atque exaggeratæ fortunæ.» Vid. Gesner. et Rittersh. Horatii II, Od. III, 19 sq. *exstructis in altum divitiis* huic locutioni simile est. Conf. infra lib. IV, XIX, 23. — *omni vigilia*, cura. Cic. Phil. VII, 7, «ut vacuum metu populum Romanum nostra vigilia et prospicientia redderemus.» Alii, ut Praschius, interpretantur, vigilantia. Sattlerus: *in durchgewachten Nächten*. Cum hoc versu compara Horat. I, Sat. 1, 70 sq. Nox apud Romanos in quatuor vigiliis, non tres, ut apud Græcos, erat divisa. Liv. libr. IX, cap. 37: «quarta fere vigilia... arma capiunt.» Id. libr. XXI, c. 48: «quarta vigilia noctis.» Aliter Anonymus.

Docto labori dulce præponens lucrum?

Sed jam, quodcunque fuerit (ut dixit Sinon,

26. Rigaltius sequentes sex versus inscendos putat medios his duobus: *Nec his dolorem delenire remediis*, vs. 44, et *Suspicionem si quis errabit sua*, vs. 45. Sed vs. 33... 37 ponit post vs. 26. Præterea inter hos duos: *Calumniamque fictis elusit jocos* vs. 37, et *Ego illius pro semita feci viam*, vs. 38, fingit notas lacunæ.

26. *Docto labori*. Doctus labor est, qui ad litteras pertinet, qui in colendis litterarum studiis insumitur. Vid. ad Epil. II, 15. Coll. vs. 8, 10. Recte cl. Sattler. *gelehrter Fleis*. *Doctos* ait dictos Burmannus, Græce linguae et artium Græcarum studiosos, et doctum inde laborem, Græcorum æmulatione susceptum; de quo more suo vir doctus erudite disputat. Quum enim Phædrus in hoc prologo et alibi se Æsopi, qui Græce scripsit fabulas, exemplum sequi profiteatur, hanc rationem esse contendit, cur *doctum* laborem hic et in Epil. II, 15, vocet. Quem vocis *doctus* usus an Phædrus in mente habuerit, doctioribus relinquo. Anonymus inhæret interpretationi Burmannianæ vocis *doctus*, laudans locum Ciceronis Off. I, 1, ubi Cicero *doctos* opponit *rudibus* græcæ linguae; quem quidem locum Burmannus jamjam produxit. — *dulce*. Proprium in hac re Epitheton. Ter. Heaut. II, 11, 5: « cui nihil præter pretium jam dulce est. » *Dulce lucellum* dixit Horat. I, Ep. xviii, 98. *Burm.* Bene opponit *τὸ dulce τῇ labori*, ut jam olim notavit cl. Tzschuckius.

27. *Quodcunque fuerit*. Hæc verba in proverbium abüsse, recte statuunt viri docti Prasch. et Scheffer. Nec diffiteri vult Burmannus, proverbii locum posse vindicare, eidem tamen simul in non multum diversum sensum, quam apud Virgilium,

capi posse videntur. Ibi enim notare ait, quicumque eventus me sequatur, sive mors, sive liberatio a malis, quæ passus sum apud Græcos: hic sive inter poetas habear, sive excludar coetu, tamen exarabo librum tertium. Sed, si quid ego judico, hæc sunt contra mentem Phædri. Non enim dicit, se excludi coetu poetarum; testatur potius, se recipi, etsi fastidiose. Quare quum initio hujus prologi sermo sit de fabulis Phædri ab Eutycho legendis, mea quidem sententia ista formula hæc poeta innuere videtur: sive habere velis cum Musis commercium, sive non; sive legas viles istas nenias, sive non, negotiis, quæ officium tibi injungit, cura domesticæ, consuetudine amicorum, etc., impeditus; exarabo tamen librum tertium. Fac enim, non tantum tibi esse a negotiis tuis otii, istas legendi fabulas, non frustra laborem suscepturus sum. Habebunt enim posteri, quo se oblectent. Itaque Scheffero non est ad sentiendum, ita explicanti hunc locum: sive perveniri hac ratione possit ad eruditionem, qua tu putas; sive non possit, ut ego censeo. Neque est vero simile, quod itidem conjicit Burmannus, Phædrum formulam, *quodcunque fuerit*, ad fatalem exitum respexisse, quia fabulis suis ambiguae interpretationis quosdam offensurum se prævideret, et jam etiam prioribus editis offensam

Ad regem quum Dardaniæ perductus foret),

Librum exarabo tertium Æsopi stylo,

Honori et meritis dedicans illum tuis.

30

Quem si leges, lætabor; sin autem minus,

Haebunt certe, quo se oblectent posterì.

et odium contraxisse intelligeret. Nam suspicari licet e vs. 31 seq. hujus Prologi, in quibus tantummodo Eutychem memorat et posteros, quorum ad manus fabulæ libri III transmittendæ sint, noluisse Phædrum, ut ab aliis tunc viventibus ipsius legerentur fabulæ, quum e fabulis libri I et II, antehac editis, magna cepisset incommoda. Vid. Desbillon. ad vs. 31 sq. Itaque non erat, quod fatalem metueret exitum; quum sciret, scripta sua se vivo non in lucem emissum iri, ut in Vita Phædri suo loco observatum est. Anonymus locutionem, *quodcunque fuerit*, refert ad *dulce lucrum*, eamque ita vult explicari: dulce est lucrum, fateor; sed utcunque res sit, tantum abest, ut voluptati, e fabulis scribendis percipiendæ, renuntiem, sicque docto labori dulce præponam lucrum; ut potius pergere libeat, fabulas scribere, licet quamvis multi offendantur hisce fabulis; licet denuo contraham odium, sicque dolorem atque periculum subeam. Cf. quæ ad hunc locum notata sunt. — *Sinon*. Vid. Virg. Æn. II, 77: « Cuncta equidem tibi rex, fuerit quodcunque, fatebor, » ubi viri docti hujus Phædri loci auctoritate defendunt lectionem, *fuerit quodcunque*, contra vulgata, *fuerint quæcunque*. *Sinon* autem a Trojanis se capiendum obtulit, et ad Priamum regem deductus ipsi persuasit, abiisse Græcos, atque equum illum ingen-

tem, in urbem ducendum, statuisse. Virg. Æn. II, 57 sqq. Vide p. 225, Vol. II, Virg. nostr. Editionis. Ed.

28. *regem Dardaniæ*, Priamum, Trojanorum regem, qui vocati sunt Dardani a Dardano, regni Trojani conditore, unde et ipsa regio Dardania dicta est. — *foret*. Vide lib. III, fab. X, 13, et lib. V, fab. V, 10.

29. *Æsopi stylo*. Schefferus construit *stylo* cum *exarare*, ita ut dicat poeta, se librum tertium Æsopi exaraturum stylo, i. e. suo. Sed *stylo Æsopi* coniungendum, i. e. genere scribendi (fabulandi ratione, *Manier*) quo Æsopus usus est, ut toties jactat. Sic *orationes Attico illo scriptas* dixit Cic. in Brut. c. 45. C. Titii, qui tamen sine Græcis erat litteris. Quis vero credat, hunc Phædri librum tertium cum Æsopi tertio plane congruere? certe fab. X, sui temporis historiam refert: et quis nobis probabit, Æsopum fabulas suas in libros aliquot digessisse? aut tempore Phædri fabulas Æsopi libris distinctas in manibus doctorum fuisse? *Burm.* v. Prol. II, 1. — *exarare stylo* per translationem est, scribere. Qui enim stylo scribunt in codicillis et tabulis ceratis, quasi sulcos, instar aratorum, ducere videntur. Vid. Gesn. in Th. L. L. h. v.

30. Ex veteri formula, quæ in inscriptionibus frequens. *Gud.*

31 sq. Vid. quæ notamus ad vs. 27. — *sin autem minus*. Vid. ad Epil. II, 15. — *Haebunt quo se*

Nunc fabularum cur sit inventum genus,
 Brevis docebo. Servitus obnoxia,
 Quia, quæ volebat, non audebat dicere,
 Affectus proprios in fabellas transtulit,
 Calumniamque fictis elusit jocis.

35

34. *Brevi*, Heins. malebat *breviter*, quia *brevi* vulgo ponitur pro, intra breve tempus, sed v. Notas. — 35. *dicere*. Saidas in *Δισκός* multa dixit huc facientiæ teste Nevel. Heinsius corrigebat *hiscere*, ingeniose: ita ap. Plaut. Milit. I, 1, 11, melioris notæ codices: *Mars haut ausit hiscere*, pro vulgato *dicere*, et obvium hoc verbum eo sensu. *Burmamn*. De usu verbi *hiscere* docte disputat Heinsius in Notis, quibus adde Gesneri Thes. L. L. h. v. — 37. In V. Cod. i. e. Pithæi, Neve-

oblectent. Eandem constructionem habes. Epil. II, 9.

33. *fabularum genus*, fabulæ, ut lib. IV, fab. VII, 2: *hoc jocosum genus*, pro, hos jocos legere fastidis. Sic *genus hominum*, *genus ferarum* pro hominibus ferisque usurpari solent. Vid. Desbillonii Addend. p. 48. Adde Hor. I, Od. II, 9: « piscium genus. » Male huc refert Rigalt. Prol. II, 1, ubi vide.

34 sq. *Brevi*. Sic veteres dixisse pro *breviter*, probat Burmannus exemplis Cic. III, ad Div. 8: « faciendum putavi, ut tuis litteris brevi responderem, » et lib. IV, 5: « decrevi brevi ad te perscribere. » Quibus adde locum Cic. de Or. lib. I, c. 46, quem Desbillon. memorat. — *Servitus*. Æsopus, Xanthi philosophi servus. Abstractum pro concreto, ut sæpe. — *obnoxia*, non tantum est subjecta alterius arbitrio, sed etiam semper timida, trepida, injuriæque exposita, quæ impune fere læditur. Huc referri posse videtur locus Livii lib. XXIII, c. 12, in quo τῷ superbus opponit obnoxius, addens, « quorum alterum est hominis alienæ libertatis oblitus; alterum suæ: » Cui addi potest locus lib. VI, c. 34: « obnoxios submiserant animos non infimi solum,

sed principes etiam plebis, etc. » Obnoxium et trepidum conjungit Sueton. Tib. 12, testibus Gron. et cl. Tzschuck. Hanc vocem explicat J. F. Gronov. ad Senec. de Ira III, 8, p. 20 seq. quem etiam laudant Dispontin. et cl. Schirach. l. c. p. 247. Adde Not. Burmanni.

36. *Affectus*. Absolute. Alias addi solet, *mentis*, *animi*. Bene explicat Burm. sensus animi sui: scilicet non audebat libere eloqui, quicquid animo suo sentiebat, sed per fabulas adumbrabat. Pro sensu animi cepit Cic. Tusc. V, 16: « qualis cujusque animi affectus esset, talem esse hominem: » et mox, « affectus animi in bono viro laudabilis. » Absolute ponitur apud Ovid. Met. VIII, 473. Affectus publicos sæpe dixerunt auctores Declamationum, sub Quintiliani nomine editarum, teste Burmanno, qui etiam laudat Ovid. Met. VII, 147, 171, et Trist. V, II, 8. Adde Trist. IV, III, 32. — *in fabellas transtulit*. Illustrando huic loco præclare inserviunt, quæ notavit Perizonius ad Æliani V. H. lib. XIV, cap. 15.

37. *elusit*, evitavit. Lege quæ de hoc verbo notamus ad lib. I, fab. XII, 9. — *fictis jocis*, fabulis. Sæ-

Ego illius pro semita feci viam,

letus legi testatur, *calumniam quæ fiet scelus et jocus*; sed Heinsius in eodem se ait invenisse, *calumniæque fiet scelus et locus*, pro quo conjicit, *calumniæque fictis illudit jocus*, ut lib. V, fab. VII, 33, vel *adlusit*, ut lib. III, fab. XIX, 12, cf. V. L. ad Epil. III, 24. Sed Gudius, quia in Codice MS. nescio quo, erat *scelusit*, hanc depravatam lectionem mutabat in *seclusit*; at non sine causa quærit Burmannus: quid est quæso *secludere jocus calumniam*, i. e. separare a frequentia hominum. Jac. Gronov. Emendatt. in Phædr. pag. 149, emendavit, *fictis sic lusit jocus*. At *elusit* unice vera lectio. Vid. Not. ad lib. I, fab. XII, vs. 9. — 38. MSS. Pith. Rem. *Ego illius porro semita feci viam*. Sic edidere Pith. Rittersh. Nevel. Rigalt. syllaba redundante. Sed quia in Cod. Rem. non porro, sed *po* fuit, Gudius legit: *Ego illius pro semita f. v. probantibus Bentleio et Burmanno*, reijiciente vero Schirachio in Clav. P. I, p. 342, ubi vulgata Codicum lectio defenditur, sive ob versus meliorem rationem, *Ego porro illius*, etc. At vero lectio, *semitam feci viam* est a Scheffero, quam præter Burmannum, cui tamen conjectura Gudii non displicet, dederunt Bipontini. Et placet Guyeto. Præter Gudii conjecturam, modo memoratam, alia est hujus viri docti: *Æsopi illius semita feci viam*, quam recepit Hoogstratenus. Richterius, præeunte Jac. Gronovio, *ego illius post semita feci viam*. Vid. Emendatt. in Phædr. p. 150, quem sequuntur Wolf. Walch. Auctor Notarum germanice scriptarum, Sanadon. et Philipp. Ceteroquin Rigaltius et Faber frustra putant, ante hunc versum nonnullos excidisse. Lallemand. Brot. Desbill. edidere: *ego porro illius semita feci viam*. Sic et olim ediderat Ursinus. Ego non dubitavi, e conjectura Gudii reponere: *Ego illius pro semita feci viam*. Sic edidit Bentlei. sicque non opus est *re semita*, quod est in libris scriptis, mutare in *semitam*. Sic servatur quoque prisca verborum ordo in

pius utitur Phædrus voce *jocus*, et verbo *jocari* de arte fabulatoria, ut Prol. I, 7; Prol. II, 5, ubi vide; it. lib. IV, fab. VII, 2. Adde ill. de Schirach. Clav. P. I, p. 192. — *calumniam*. Verte, *chicane*. Vid. ad Prol. I, 5, et lib. I, fab. XVII, 2. Calumnia proprie lis, quam alicui sine causa intendimus, ut ei molestiam et periculum creemus. Deinde usurpatur de malitiosa, aut falsa saltem interpretatione. Cic. Cæc. 21: « in frigida et jejuna calumnia delitescere. » Id. Off. I, c. 10: existunt injuriæ calumnia et malitiosa juris interpretatione; « it. de inani reprehensione. Cic. N. D. II, 8: « effugiunt Academicorum calumniam. » Cf. Clav. Cic. Ern. h. v. Cl. Sattler. reddidit *Aufpasser*.

38. *semita* est, qua singuli ingrediuntur; *via*, qua plures. Hæc

igitur latior, illa angustior. Hoc notandum contra Scioppium, qui non distinguit hic inter *viam* et *semitam*, improbantibus Rittershusio atque Scheffero. Has enim voces differre, docet locus Martialis VII, Ep. 61, Bip. « Et modo quæ fuerat *semita* facta via est. » Cui adde Plaut. Rud. I, III, 29 sq.; Cas. III, v, 40, et versum Ennii, cujus Cicero meminit de Divin. I, 58: « qui sibi *semitam* non sapiunt, aliis monstrant viam. » Vid. Strodtmanni Centur. II, differentium apud Latinos vocum, in Act. Soc. Lat. Ien. Vol. III, p. 92, et Græv. ad Cic. Verr. II, 23. Ex quibus locis patet, in proverbio habere Latinos *semitam*, si componunt cum *via*, atque tum indicare illam rem minorem atque leviolem, hanc graviorem atque uberiorem. Arripit commode hoc

Et cogitavi plura, quam reliquerat,
In calamitatem deligens quædam meam.

40

Codd. MSS. *Ego illius*, etc. — 40. *deligens*. Frustra hoc verbum sollicitat Hein-
sius (substituens *dirigens*, vel *seligens*, vel *inde eligens*); est enim idem quod ex
magna materia eligens, ut *deligere rosam* Ovid. IV, Ep. 30, *uvam*, Remed. 190.
Eadem ratio in *delectu*, de militibus, unde delectores Frontino IV, 1, 3, *Burm.*

proverbium Phædrus atque ad Æso-
pum et sese applicat. Cf. Schirachii
Clav. P. I, p. 342. Semita nempe
est Æsopi genus scribendi, angustis
terminis et paucis fictisque fabulis
contentum, cui Phædrus multa ad-
jecit, ficta et vera, plura cogitans,
i. e. plures fabulas inveniens, quam
ille reliquerat, seu, ut ait clarissim.
Tschucke, Æsopum non secutus
solum sum, sed et longius latiusque
processi. Cf. cl. Jacobs. Observatt.
in Phædri Fabb. T. I, hujus Edit.
præfixas, ab init. *Viam* autem *sibi*
facere auctores dicunt, notante Bur-
manno, qui genus peculiare scri-
bendi sequuntur, ut Quintil. III, 1 :
« fecit deinde velut propriam Her-
magoras viam, » et obvium apud
Ovidium et alios est, *facere viam*.
Vid. *Burm.* ad Ovid. I, Trist. II,
86, et ad h. l.

39. *cogitavi*, excogitavi, inveni.
Simplex pro composito. Schefferus
laudat Nep. Dat. 6 : « quod ad per-
niciem suam fuerat cogitatum; »
Burmannus vero Ter. Heaut. Prol.
13 sq. *Praschius* Liv. II, 55 : « aliud
agendum, ac cogitandum. » Sicco
pede hunc locum transeunt inter-
pretes. Sed quid hoc est : « cogitavi
plura quam reliquerat Æsopus? »
Nihil profecto, quod huc faciat.
Repone : « Et cogitavi plura, quæ
reliquerat, » et frequentativum *co-*
gitare accipio pro simplici *cogere*,
prima et originali significatione,
qua nubes cogere dicitur deus,
exercitum imperator, licet de hac

vi verbi taceant Lexicographi. Si-
militer infra Prolog. IV, 12 : *paucas*
(fabulas) *ille* (Æsopus) *ostendit*,
ego plures fero, secundum Bent-
leii emendationem verissimam; ne
autem obsoletum (hac significatio-
ne) verbum mireris, facit simile
(*trusitare*), quod supra II, VII, le-
gitur, et locutio *res cibi* pro cibo,
aliaque hujus generis; ut antiqua
hæc amasse videatur Phædrus. *Bo-*
the. Probat hanc conjecturam Cen-
sor Lipsiensis l. c. At mihi videtur
superflua et minime necessaria,
quum lectio vulgata sana sit. Nam
quum Phædrus vs. 38 dixisset,
Ego illius pro semita feci viam,
nunc istam locutionem proverbial-
em uberius explicat, vs. 39 adji-
ciens, sese plures excogitasse, seu
invenisse fabulas, quam Æsopus
reliquerit, sicque effecisse, ut pro
illius semita faceret viam. Idem
dixit Prolog. IV, 12 : *Paucas osten-*
dit ille, ego plures dissero. Itaque
nexus orationis suo quasi jure pos-
tulare videtur, ut vulgatum, quod
nemini unquam suspectum fuit,
retineatur. An etiam criticis liceat,
novas vocabulorum fingere signifi-
cationes, priscis scriptoribus pror-
sus incognitas, doctiores viderint.
Mihi quidem ejusmodi emendandi
ratio res esse videtur periculi plena.
Verbum *trusito* nil probat. Hæc lec-
tio enim nondum mihi certa vide-
tur, etsi a plurimis, etiam a me,
recepta.

40. Frustra Interpretes, ut Gro-

Quod si accusator alius Sejano foret,
Si testis alius, judex alius denique,

42. *judex*. Scioppius conjicit *index*, i. e. delator, improbantibus Heinsio et Scheffero, quos vide. Præcedit enim *accusator*, sequitur *testis*, non potest igitur post hunc *index*, immo vero *judex* poni. Neque etiam *index* h. l. differt ab accusatore, et in Ausonii loco, quem citat, alii legunt, *judice me nemo, sed ne*

nov. Hoogstratan. alii, hunc locum, explicant: « nonnulla applicans ad mala quæ passus sum. » Ita fere Albinus, interpret Gallicus, nec non cl. Sattlerus, quem video vertisse: *wozu mein trauriges Geschick den Stoff mir gab*. Nec melius Faber, Albin. censor, quasi elegerit quædam Phædrus, quibus consolaretur et levaret calamitatem suam. Namque hæc a poeta sunt aliena, qui, ut acute vidit Burmannus, hoc versu significare voluit, sese delegisse fabulas, unde ipsi per calumniam inimicorum postea calamitas fuit conflata. Non vero eo animo delegerat, ut sibi ipse calamitatem contraheret, sed ex delectu fabularum et historiarum inimici ejus calumniam suam exstruxerunt, quasi carpendi Tiberium, Sejanum et alios potentes, caussa eas potissimum delegisset. Huc maxime referendæ lib. I, fabb. II et VI. Quæ interpretatio reliquis præferenda omnibus. Ex quo facile intelligitur, ipsum Phædrum auctorem calamitatis suæ esse appellandum, ut supra in Vita Phædri demonstravi uberius. Lego, quæ ad h. l. apte observat Anonymus. — [*In calamitatem deligens quædam meam*. Sic vertebam: *il en est que j'ai choisis pour déplorer mes malheurs*. Verum ut acute explicuit cl. Schw. præeunte Burmanno, sic melius: *il en est que j'ai choisis pour mon malheur, vel, qui ont fait ensuite mon malheur*. G.]

41... 43. *alius Sejano*. Sensus: si

integri a sceleribus viri essent, qui fabellis meis virus sui judicarent, tunc dignum me c rem malis, quæ patior. *Burm alius Sejano*. Sumta est hæc constructio a Græcis, pro, alius q Sejanus. Sic apud Plat. Theæt 186 fin. ἄλλο ἐν αἰσθήσει ἐπὶ V. Jani A. P. p. 124, et Zeux Viger. p. 75, b. Eodem modo Latini adjectivo suo *alius* utuntur. Hor. lib. I, Ep. xvi, 20: « neu putes alium sapiente bonoque beatum, » et lib. II, 1, 240: « alius Lysippo. » Cf. Voss. de Constr. c. XIV, p. 371. Adde Scioppii et Gœdii Notas. *Ælius Sejanus* autem fuit eques Romanus, nobilissimus ille Tiberii amicus, cuncta gerens hoc regnante pro arbitrio, a Tacito Ann. IV, c. 11: « omnium facinorum repertor » appellatus. A quo Phædrus variis criminibus accusatus vix evasit incolumis. Quomodo autem poeta in ejus odium inciderit, de eo quidem in Vita Phædri disputatum est. De Sejano v. præter Tac. Ann. lib. IV et V; Suet. Tiber. 48, 61, 62, et quos laudant Rigalt. et Dispositinus, Dion. Cass. LVIII, et Ryckium in Orat. de Vita et morte Sejani, subjuncta ejus ad Tac. Animadverss. Quum jam in eo esset, ut summam potestatem Tiberio eriperet, uno eodemque die A. C. XXXI, accusatus, damnatus et interfectus est. Quæ ad hunc versum notantur a Bothio, sunt verba Harii, non Burmanni. Vid. Ep. crit. p. 49. Biogra-

Dignum faterer esse me tantis malis,
 Nec his dolorem delenirem remediis.
 Suspicionem si quis errabit sua,
 Et rapiet ad se, quod erit commune omnium;
 Stulte nudabit animi conscientiam.

45

teste perit. — 43. *tantis.* Guyeto legendum videtur *cunctis.* — 44. *delenirem.* Riterabus. Rigaltii 2, Nevelet. Ursin. Maittar. Freinsheim. alii, *delinirem*; sed *delenirem* preferendum. — 45. *Suspicionem.* Gudius supponit *suspectio*, quod recepit Maittarius, nec displicet Burmanno: quam emendationem ego quidem neutiquam puto esse necessariam. Vid. Notas. — 47. *nudabit.* MS. Gud. i. e. Pithcei *nuda-*

phiam Sejani succinctam habes in Notis Anonymi ad h. l. — *Accusator, testis, iudex.* Tacitus de iisdem Tiberii temporibus lib. IV, c. 28, Annal. « accusator filius... structas principi insidias, missosque in Galliam concitores belli, index idem et testis dicebat. » Idem Tacit. lib. IV, Ann. c. 59, ubi Sejani in Germanici stirpem odium refert: « adsimulabatque indicis (plurimi iudicis) partes adversus Germanici stirpem, subditis qui accusatorum nomina sustinerent. » Gud.

44. *His remediis,* i. e. fabulis scribendis, ut sensus sit, fabulis scribendis dolorem non minuere, aut mollire cuperem. — *delenirem.* Hoc sensu legitur apud Plaut. Stich. Argum. 4: « verbis delenitur commodis. » Burmannus laudat Hor. III, Od. 1, 41 sqq. — [*delenirem.* Gardinus noster hoc neglecto quod magis suadet analogia, habet unice rō delinire. G.]

45... 47. Recte interpretatus est Gronovius: si quis falso suspicabitur, se his tangi fabulis, et sibi applicabit, quæ in genere dicta sunt, nemine certe destinato, is stolidè se ipse prodet, ostendetque, quam sit male sibi conscius. — *Suspicionem.* Secunda syllaba producenda, ut lib. III, fab. X, 36. Etsi enim

analogia corripere illam suadet, usus tamen et consuetudo veterum produxit. Vid. Martial. XI, XLV, 5, Pablius Syrus, VII, 738. Eandem syllabam semper produci apud Terentium, multis probavit exemplis Desbillonius. Cf. quoque Voss. de Anal. lib. II, c. 32, p. 834; Fabri Thes. Gesn. Male igitur Prasch. et Gudius negant produci posse. Teste Burmanno, Pincier. Parerg. lib. IV, 1, ancipitem esse hanc syllabam putat, sed si brevis sit, scribendum censet *suspicio*, si longa, *suspitio*. — *rapiet ad se.* Cicer. sollempnis locutio, etiam in aliis rebus. Sic lib. I, de Off. 3: « utilitas ad se rapere, honestas contra revocare ad se videtur, » et II, 10, de admiratione, « totos ad se convertit et rapit, » Ter. Prol. Adelph. 3: « rapere in peiorem partem. » Burm. Eleganter ad notandam calumniam violentamque interpretationem. *Tzschuck.* Sibi tantum applicabit, et aliis nil dictum credet. Cf. Schirachii Clav. P. I, p. 313. — *erit,* est. Vid. lib. IV, fab. IV, 12. — *commune omnium,* quod tangit omnes. Avianus in Præf. dixit *jocos communes*, i. e. qui tangunt omnes. — *nudabit.* Signatius, quam patefaciet, indicabit. Liv. lib. XXXIII, 21, sub fin. loquitur de ora maritima, « quæ

Huic excusatum me velim nihilominus :

Neque enim notare singulos mens est mihi,

Verum ipsam vitam et mores hominum ostendere. 50

Rem me professum dicet fors aliquis gravem.

Si Phryx Æsopus potuit, si Anacharsis Scythæ

vit, quod ortum est ex confusione τοῦ b et v, ut vidimus ad lib. I, fab. XVII, 8. Recte Burmannus : « si, inquit, ita legendum esset, in superioribus etiam erravit et rapuit reponendum, quasi aliquem jam certum designasset, qui se fabulis illis tangi a Phædro doluerat. Sed melius est, vulgatis inhaerere, et intelligere de illis, qui suspicantur in se scriptas fabulas, qui erant iis vitiis infecti et sibi conscii facinorum. Quos errare dicit, et tamen nudare illam conscientiam stulte, quum potius deberent dissimulare, quasi nihil ad se illæ pertinerent fabulæ. » — 51. fors. MS. Pith. et editi, ut Rittersh. Rigalt. Nevel. Gronov. Freinsh. Walch. al. habent *forsan aliquis*, turbato metro. Sed jam olim Scioppius et Faber, quibus accedit Guyetus, emendabant *fors aliquis*, ut *fors* adverbialiter ponatur. Legitur hac forma apud Virg. *Æn.* II, 139 et V, 232, alibi. Sed Scheffero, Heinssio, Bendeio placet, *forsan quis*. In Cod. Rem. est *forsitan*. At vitium voci potius *forsan* inesse videtur, quam pronomini *aliquis*. Quis enim non videt, utrumque *forsan* et *forsitan* esse interpretationem τοῦ *fors*, non æque cogniti rudi librario. Cf. Gud. Notaverat etiam *fors* Salmasius ad marginem libri. — 52. Codd. MSS.

nondum nudaverat animos. » De hoc verbo, quo Livius non raro utitur, v. Gronov. ad Liv. XLIV, 38, T. III, p. 919, quem memorat Burmannus ad h. l. Præclare hocce versus interpretatus est clar. Sattler. : *Wenn jemand sich getroffen wähnt, und das, was alle trifft, auf sich ziehen will, so schliesst der Thor dadurch sein Herzenschränkchen auf.*

48. Eodem modo dixit Cic. Verr. I, 40 : « populo Romano universo me excusatum volo. »

49. Non eo consilio scribo fabulas, ut singulos homines reprehendam, et ignominia quasi censoria afficiam; hæc enim est vis τοῦ *notare*, quod hic ponitur absolute, ut apud Ovid. Met. IX, 261 : « seque indoluisse notatam. » Hinc *notatristis*, I, III, 11. Ita Cic. de Sen. XII, 42 : « notandam putavi libidinem; » ita sæpe apud eundem, « notari infamia, ignominia. » Hoc versu Phædrus expressit, quod Mar-

tialis lib. X, 33, dixit, « parcere personis, dicere de vitiis, » et Plin. I, Ep. x, 7, de Euphrate philosopho : « insectatur vitia, non homines. »

50. *ostendere, darstellen*, quo sensu occurrit simili in re lib. V, fab. V, 6 : ut *novitatem ostenderet*. Clar. Schirach. explicat, docere; minus recte. V. Clav. Part. I, pag. 258. Sattler. : *Nur Menschensitten, Menschenwandel stell ich dar.* Hunc versum integrum fere dedit Romulus in Dedicatione ad Tiberinum filium; ubi vide.

51. At forsitan dicet aliquis, me magni momenti rem esse pollicitum. *Proferri* est ultro offerre aliquid, polliceri. Cic. Rosc. Am. 53 : « eadem in re operam vestram proferitemini. » Sic alibi.

52. *Anacharsis*. Philosophus Scythæ, regia Scytharum Nomadum stirpe ortus, ipsis Æsopi temporibus clarus, Solonis tempore Athenas venit. Quædam præclare dicta

Æternam famam condere ingenio suo :

Ego, litteratæ qui sum propior Græciæ,

Cur somno inerti deseram patriæ decus?

55

corruptam lectionem habent : *Frige fuisse Æsopus Anacharsæ Scythæ*; vel *Frigem fuisse Æsopum*, si *Anacharsæ Scythæ*. Vid. Gud. et Nevel. Hinc factum, si *Phryx Æsopus potuit*, *Anacharsis Scythæ* : postremum si a Gronovio accessit. Vid. vs. 41 sq. Benleii. edidit : *Phrygibus si Æsopus potuit*, si *Anacharsis Scythis*; sed *Harius mallet* : *Phrygi licuit si Æsopo*, si *Anacharsis Scythæ*. De conjectura Jac. Gronovii et altera Harii lege Burmannum. Alterum si in nonnullis editionibus abest, ut Hoogstratani. Withofius in Misc. Obs. Nov. Vol. I, Tom. I, p. 127 sq. loco τῶν si *Phryx*, legit, *Phryge teste*, i. e. fatente : τὸ si ante *Anacharsis* ejicit, et vs. 53, suo mutat in sibi. — 54. *propior*. MS. Pith. *proprior*. Et ita Salmasius ad oram libri sui notavit. — 55. *deseram*. Heinsius *deteram*; quod etsi potest defendi ex Nep. Timol. 1, et Sil. Ital. VII, 246 sq. neque etiam ineptum habet sen-

posteritati reliquit. Cujus ad Hannonem epistolam memoris prodidit Cic. Tusc. lib. V, c. 32. Aliæ epistolæ ab eodem scriptæ, exstant in Collectione Epist. Græc. Aldina et Cujaciana, p. 348 sq. Vid. Gesner. ad Cic. Chrestom. p. m. 398. Testimonia Veterum de Anacharsi habes in Notis Rigaltii.

53. *condere famam*. Recte ex notatione ædificandi explicant Scheffer. et Tzschuckius. Simili modo Sil. Ital. lib. IV, 36 sq. dixit : « juvat ire periculis Ad decus, et dextra memorandum condere nomen, » ubi *condere nomen* est, gloriam comparare. De hoc verbo egit Burmann. ad Eleg. in mortem Drusi ad Liviam vs. 343. Sattler. : *Hat sich Unsterblichkeit durch Witz erstrebt*.

54. Hujus et sqq. versuum sensus, ut jam supra indicavi in Vita Phædri, hic est : Ego, qui sum propior Græciæ litteratæ Æsopo, qui in Phrygia; et Anacharsi, qui in Scythia erat natus, nolo patriæ meæ decus per inertiam deserere; quum Threissa gens, quamvis a Græcia sit multo remotior, suos tamen auctores Linum et Orphea numeret. — *litteratæ propior Græciæ*. Phædrus enim Macedonia ortus erat, natus

in jugo montis Pierii, qui situs erat in Thessaliæ confiniis. Vid. Vit. Phædri ab initio, et ad vs. 17 et 20, huj. Prol. Aptè autem dicit *litterata Græcia*, i. e. litteris clara. Cf. vs. 20. Erat enim omnium litterarum inventrix et altrix. Vid. Cic. pro Flacc. c. 27. Propertius habet *doctas Athenas*.

55. *Cur somno inerti*, i. e. ignavia mea, *deseram*, omittam promovere et ornare, quum possim, *patriæ meæ decus*? — *deseram*, omittam augere, negligam, postponam. Ita Liv. lib. I, c. 20 : « ne sacra regiae vicis desererentur. » Cic. III, Att. Ep. 19 : « deserere preces fratris, promissa Sextii, Spem Terentiae... patriæ decus, » Nam in monte Pierio, in quo Phædrus natus erat, Musæ, artium et litterarum Deæ, credebantur esse genitæ. Hinc in ipsa pæne schola natum se esse dicit vs. 20. Sed qui censent, Phædrum Thracem fuisse, ut Burmannus, hunc versum ita explicant : Ego cur decus jam inceptum et acquisitum per Orphea et Linum Thraciæ (unde mox *sollemnis gloria* vocatur) *deseram somno inerti*, i. e. ignavia mea destituam, et non propagationem studio et cura mea? de-

Threissa quum gens numeret auctores suos,
 Linoque Apollo sit parens, Musa Orpheo,
 Qui saxa cantu movit, et domuit feras,

sum; *deseram* tamen locum suum tueri potest, docente Burmanno quem vide, cf. Not. ad h. v. — 56. *suos*. Rittershusius conjicit *deos*, nempe Apollinem et Musam (v. 57). Quod merito displicuit viris doctis. Burmannus mallet *duos*, ut jactet Phædrus, Thraciam solam habuisse tot auctores, quot Phrygia et Scythia simul; quemadmodum vs. seq. jactet, Phrygiam et Scythiam non posse ostentare diis genitos, ut Thracia, quæ diis natos duos poetas Orpheam et Linum produxit. Censet etiam, verbum *numeret* hoc exigere videri. — 58. *et domuit*. Bentlei. alii-

serimus enim inchoata jam, ut ita *deserere bellum*, Justino II, 12, *deserere morte opus*, Ovid. IV, ex Pont. XVI, 16. Cl. Sattler. *Warum soll ich so trüg verschlummern meines Vaterlandes Ruhm?*

56. *Threissa*. Pro Thrace in antiquis Inscriptionibus et Codicibus quandoquidem occurrit *Threx*, ut malebat scribi Gadius, cujus Notas vide. Coll. Fabricii B. L. T. II, p. 25, et Burm. ad Petron. p. 225. Sed a *Threx* descendit *Threissa* et *Threicius*. — *auctores*, poetas. Intellige Linum et Orpheam, Thracia ortos. Ita Homerus a Cicerone *auctor* dicitur Off. III, c. 26; et Hor. A. P. 45, et Ovid. Fast. VI, 709, *carminis auctor* habent. Sattler. : *rühmt Thracien sich seiner Dichter nicht?* Aliter, sed duriuscule hæc cepit Schefferus. Sic enim locum interpretatur : « Linus et Orpheus primi litteris excoluerunt Græciam. Itaque auctores eos vocat et auctores Græciæ, quatenus est *litterata*. Porro hos auctores dicit Phædrus *Thracæ numerare suos*, h. e. dicere non esse Græcos, verum *Thracicæ gentis* homines. Jam quum Thraces fuerint illi, qui Græciam instruxere litteris, vult dicere : cur ego non studeo servare hoc decus meæ patriæ, quum præsertim Apollo et Musa, Dii artium, in Thracia mea

habitarint, ibique eos auctores litteratæ Græciæ progenuerint. »

57 sq. *Linoque Apollo sit parens*. Virg. Ecl. IV, 55... 57 : « Non me carminibus vincet, nec Thracius Orpheus, nec Linus, huic mater quamvis, atque huic pater adsit, Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo. » Secundum alios Linus fuit Uranie et Mercurii filius, qui fuit ab Hercule cithara occisus, cujus discipuli memorantur fuisse Orpheus et Hercules. Ælian. V. H. lib. III, c. 32. Alii fabulantur, Linum Amphimaro, Neptuni filio, et Urania genitum fuisse; qui quum omnes mortales gloria musicæ antecelleret, ab Apolline, cui cantu se conferebat, fuit supplicio affectus. Natal. Com. Mythol. lib. IV, p. 351. Sed Hyginus fab. 161, eundem Apollinis et Uranie Musæ; Apollodorus I, III, 2 (ubi v. *Heyne*), OEagri fluvii et Calliopes filium fuisse memorant. Alii aliter. — *Musa*, Calliope. Vid. locum Virgilio citatum ad vs. 57. — *Orpheo*. Lege quæ notamus ad h. l. in priori Phædri Editione P. II, p. 22. — *saxa cantu movit*. De Orphei vi musicæ etiam consulendus Ovid. Met. XI, 1 sq. Idem dixit Horatius de Amphione A. P. 392 sqq. — *domuit feras*. Bene hæc illustrat Hor. A. P. 390 sq. coll. Ovid. l. c. et Art. III, 321. Adde Propert. III,

Hebrique tenuit impetus dulci mora.

Ergo hinc abesto livor : ne frustra gemas,

60

Quoniam sollemnis mihi debetur gloria.

quanto concinnius edomuit. — 59. *Hebrique*. Libri scripti, item Rittershus. Neveleti, Meursii, Ursini Editiones habent *Erebique*, quasi ad fabulam Eurydice respiceret Phædrus. Sed Rigakius in Editi. 2, reposuit *Hebri*, cujus emendationem alii deinde admiserunt. Hunc fluvium enim rapidum facit Sen. in Theb. 607. « Rapidusque campos fertiles Hebrus secat. » Neque obstat, quod Hebrum nonnulli leni et placido flumine procedere tradunt; cfr. Servius ad Virg. *Æn.* I, 317. Poetarum enim non semper est in his summa subtilitas, observante Heylæ ad loc. Virgilii cit. qui laudat Burmannum ad Val. Flacc. V, 180. Veterem lectionem tuetur Desbillonius, in Addend. ad Not. p. LII. — 61. Varie, sed sine necessitate, hunc versum sollicitarunt Critici. Bentl. rescribit, *perennis*; alii, *similis illis*; Freinshemius: *quod jam sollemnis detur mihi gloria*; Schefferus: *quoniam mihi sollemnis dabitur gloria*; Guyetus et Scalig. : *quoniam sollemnis mihi debetur gloria*, quam antea legeretur: *quoniam mihi sollemnis d. g.* Ita ediderunt Nevel. Faber,

1, 41: « Orpheu, te duxisse feras... dicunt; » ubi v. Broukhus.

59. Cursum vehementiorem Hebri fluvii retardavit, adeo quidem ut hic, dulcedine carminis captus libentissimo moraretur. — *Hebri*. Hebrus est fluvius Thraciæ, oriens ex Hæmo monte, et in *Ægeum* mare exiens. Cf. V. L. ad h. v. — *tenuit*, detinuit. Propert. III, 1, 42, quo loco tamen Bipontini legunt *sustinuisse*, pro, *detinuisse*; sed v. Broukhus. ad l. c. Propertii. — *impetus*. Aptè utitur hac voce, quæ de rapido flumine, per carmina Orphei cursum suum retardanti, proprie dicitur. Notandus locus Senecæ, quem Burmannus produxit, Nat. Quæst. III, 30: « magno impetu erumpentes fluvii, » de exundantibus. Cui loco adde Curt. lib. V, c. 1, n. 26. pari elegantia Hor. I, Od. XII, 7 sq. h. v. ita expressit: « Insecutæ Orphea silvæ arte materna rapidos morantem fluminum lapsus. » coll. Hor. III, Od. XI, 13 sq. ubi v. Jani. — *dulci mora*. Nota elegantiam Epitheti. Vox *mora* autem, ut paullo ante *impetus*, pro-

prie dicitur. Vide locum Senec. Burmanno laudatum, Herc. Fur. 573: « ars, quæ præbuerat fluminibus moras. »

60. *livor*. Vid. ad Epil. II, 10.

61. *Quoniam*, referendum ad *frustra* vs. præc. — *sollemnis gloria*, laus litterarum, patriæ mææ jam solita. Vid. ad vs. 55. Sed qui statuunt Phædrum Thracem fuisse, poetam exempla Lini et Orphei respicere existimant. Sic Schefferus et Burmannus, qui de usu vocis *sollemnis*, hac significatione, docte disserit. Ita Sueton. Aug. 44: « feminis ne gladiatores quidem, quos promiscue spectari, sollemne olim erat, nisi ex superiore loco, spectare concessit. » Hor. I, Ep. 1, 101, *sollemnia insanire* dicit, quod viri docti explicant, more solito. Quibus exemplis adde Cicer. Att. VII, 6: « nostrum illud sollemne servemus. » Vim *reû sollemnis gloria* non intellexerunt Gallici Interpretes Albinus et Lallemand; ille enim reddit, *une gloire publique et générale*; hic *approbation publique*. Conf. Burm. Neque etiam Phædrus dicere vo-

Induxi te ad legendum : sincerum mihi
Candore noto reddas iudicium peto.

FABULA I.

ANUS AD AMPHORAM.

Anus jacere vidit epotam amphoram,
Adhuc, Falerna fæce, e testa nobili

Ursin. Danet. al. Cf. Burmann. ad h. v. — 62 seq. Guyetus more suo hos duos versus ultimos suspectos habebat. Bentleius, meam descriens editionem, hæc verba, *induxi te ad legendum?* interrogationis nota expressit, nescio quo sensu; nam an *induxi te?* videretur negandi vim habere, quum toto hoc prologo illud egerit, ut induceret Eutychum ad legendum, si modo otium illi esset: nunc cum fiducia finit: *induxi te* (ita certe confidit), hoc prologo ad legendum, et peto, ut iudicium mihi reddas. Nec Heinsii *condixi te* hic habet locum. Sed ut lib. II, 6, *inducta verbis*, ita hic *induxi te verbis* hujus prologi ad legendum. *Condicere aliquem* an dicatur, commodo ad hunc locum sensu, vehementer dubito. Burmann.

2. *Falerna fæce*. Addiderunt Bipontini a post *Falerna*, sublata distinctione post *fæce... et testa nobili*. MSS. Pith. Remens. Veteresque Editiones, *et testa nobili*, quam lectionem tuetur Richter. in præf. et retinent Ursin. Scheffer. in Edit. 3, Brot. Desbill. Sed Gudius primum emendavit *e testa*. Facillime enim a librariis τῆς e additum est t, littera proxime sequens, quod sæpe perperam factum in MSS. Bentleius edidit: *Falerna e fæce et testa nobili*; quæ conjectura, judicante Burmanno, nihil fere a Gudiana differt, nisi transpositione præpositionis, sed commodior tamen erit sensus, quod amphora epota adhuc spargeret odorem ex

luit: quoniam ego mihi a posteris certam promitto laudem. Ita Func.

62. *Induxi*, excitavi, commovi. Vid. lib. II, fab. VI, 14.

63. *Candore noto*, pro tuo multis jam rebus a me cognito candore.

FABULA I. *Anus ad Amphoram*. — 1... 3. Anus jacere vidit amphoram exhaustam, quæ, quia intus adhuc erat fæx Falerna, seu fæx vini Falerni, e testa nobili odorem jucundum late spargeret. — *jacere*. De re neglecta, ut lib. III, fab. XII, 3, et lib. III, fab. XV, 15. — *epotam amphoram*. An a se, an ab aliis non addit; sed fæcis mentio recenter fuisse siccata docet: forte in

convivio quodam anus ebria hæc dixit, ut apud Hor. I, Od. xxxv, 26 seq. « olim fæce siccata cadi » (i. e. ad fæces usque exhausti). *Burm.* Amphora fuit genus vasis vinarii, quod utrinque duabus ansis ferebatur. Fictiles fuisse amphoras, comprobat vox *testa* v. 2. Adde locum Sexti Empir. Adv. Geom. in Ej. Opp. p. 324, et quos ibi laudat Fabricius. Capit autem amphora tres modios, seu sextarios XLVIII. *Epota amphoram* dixit Sueton. Tib. c. 42, et Falerni vini amphoram etiam laudat Martial. I, 19, teste Burmanno. — [*Epota*, vid. lib. I, fab. XX, 5. G.] — *Falerna fæce*.

Odorem quæ jucundum late spargeret.

Hunc postquam totis avida traxit naribus :

O suavis anima! quale in te dicam bonum

5

fæce Falerna et testa nobili. Withofius in Misc. Obs. Nov. Vol. I, tom. I, p. 124, legit, *restanti sibi*. Contendit enim, *testa ferri non posse*, quum nihil aliud sit, quam ipsa amphora, et quum, nobilitas vacuæ testæ quid ad odorem faciat, nemo dicere possit. Quæ conjectura, levibus sane rationibus nixa, vix placebit. Heinsius, *Falernæ fæcis, testa e nobili, odorem*; e conjectura, quæ placet Burmanno. Nam odor proprie fuerat fragrantissimi vini, sed ejus reliquæ adhuc erant in fæce, siccata jam amphora. Lallemant. *Adhuc Falerna fæce, testa nobili*; Cunninghamus, *Adhuc Falerna a fæce et e t. n.* — 3. *spargeret*. Ita MSS. Pith. Rcm. et libri editi. MS. Perott. *sparserat*. — 4. *avida traxit*. Heinsius, *avide attraxit, e conjectura*. MS. Perott. *avita*. — 5. *quale in te dicam bonum*. Varietatem Lectionis vid. in Excurs. III.

Ablativus causæ; vel potest subintelligi *a*. Falernus mons et ager erat Campaniæ; ager frumenti, mons vini generosissimi ferax. De cujus situ et laudibus cf. Plin. H. N. lib. III, c. 5, et lib. XIV, c. 6. Fæcis Falernæ meminit Hor. II, Sat. iv, 55, coll. vs. 24. — *e testa nobili*. Testa pro vase vinario, seu amphora plerumque apud poetas occurrit, ut apud Hor. III, Od. xxi, 4, at h. l. dicit vasis argillam, unde odor spargebatur. V. Schirachii Clav. P. I, p. 364. Sunt, qui putent, testam dici *nobilem*, vel ob locum, ubi ficta erat, vel materiam, in qua veteres luxuriasse constat. Hinc *Gerike: aus kostbarem Geschirre*. Ita quoque intelligunt Gudius et Burmannus. Alii, ut Schefferus, Santoroc. Schirachius Vir Doctus l. c. ob titulum *nobilem* dici censent, qui amphoris appendebatur, et qui vel vetustatem, vel nomen et patriam vini tam excellentis referebat; quo facto testa quemdam retinebat honorem et gratiam apud vinosos. Confer Schirachium loco citato. Equidem mallem posterius. Testa enim eo jucundior odorem sparsisse cre-

di potest, quæ excellentior fuit nota Falerni.

4. *traxit*, attraxit. Graphice hæc expressa sunt.

5 sq. *O suavis anima*. Vel ita intelligi potest, ut vocet amphoram *animam* suam, ut sæpe amantes *animas* suas vocant amicas, et Græce *ψυχὰς*, et quemadmodum Cicerō carissimis suis scribens *vos animæ meæ* inquit, quod placet vehementer Gudius et Burmanno, quos vide, nec non Hoogstratano atque Richtero; vel si de odore amphoræ jam epotæ est capiendum, sermonem, ut centies fit, ab odore convertit ad amphoram, unde odor ille emittebatur, ut et Albinus et Lallemant Gallici Interpretes, ceperunt. Vid. Gud. et Burm. Equidem præfero posterius ita, ut vertatur: *Ach welch ein lieblicher Geruch*. Sic intelligunt quoque Schefferus, ill. de *Schirach*. l. c. p. 18, nec damnat Burmannus. Nollem enim cum Rigaltio ipsum vini liquorem interpretari, ut Plautus aquam *animam putei* dixit. Walchius explicat: de ipsa muliere, quasi diceret: quantum mihi suavis est anima mea, dum tam dulcem odorem, ex Fa-

Antehac fuisse, tales quum sint reliquæ?
Hoc quo pertineat, dicet, qui me noverit.

lerna fæce excitatum, percipio : quæ vix intelligit Burmannus, nisi de anhelitu suavi, quem mulier vino potato emitteret ore, capi velit, sed quid tunc faciet in te, ut legit Walchius? Interpretatio Walchiana fere redire videtur ad Freinsheim. qui *ro anima* vertit in Indice per *Athem*. Eleganter reddidit hæc cl. Sattler. : *O süßer Geist! was für ein Gut muss nicht in dir gewesen seyn*. Odor enim sese spargit per spirituum diffusionem. Cl. Jördens : *o süßer Duft!* Nec sic male. — *quale in te dicam bonum*. Recte explicat Burmannus : quam præstans vinum, O amphora, olim continuisti, cujus fæx ipsa tam suavem adhuc odorem spargit! Te enim ad amphoram, non ad *anima* referendum. Tibull. II, iv, 36, dixit, etsi de alia re : « Quale bonum multis addidit ille malis. » Bonum vero de delicatis cibo et potu dici, multis probat idem Burmannus. Vehementer autem, notante Gudio, feminae Græcæ et Latinae amabant vinum. Pleni sunt ejus rei utriusque linguæ poetæ. In his Juvenalis, qui feminam comparat serpenti, Sat. VI, 431 : « tanquam alta in dolia longus deciderit ærpens, bibit et vomit, » similitudine valde concinna. Nam Plin. lib. X, 72, soribit, serpentes valde appetere vinum. Cum hac fabula compara præclaram Plauti Curc. I, II, descriptionem mulieris vini avidæ. — *quale in te dicam bonum*. Bothius edidit e Cod. Perott. *quale te dicam bonum*. Conf. Exc. III ad hanc fab.

7. Non una est de explicando hoc loco virorum doctorum senten-

tia. Burmannus ita fere interpreta-
tur : « Qui ingenium moresque meos noverit, intelliget, quem hac fabula tangam. Nam ebriosæ anus hæc verba in senilem effetamque Tiberii Cæsaris libidinem conveniunt, quæ exhaustis viribus, dum plena jam frui non potest obscena voluptate, ejus tamen reliquiis utcumque se oblectat. Vid. cap. 44 sq. Sueton. » Non pauci Interpretes ad senectutem Phædri referunt, ut Rittershus. Rigalt. Danet. Hoogstratan. Freinsheim. Santoroc. Scheff. Brotier. In his Guyetus huic versui hunc sensum tribuit : « qui me noverit dicat, mirum me juvenem fuisse, qui talis sum senex. » Schefferus vero : « vult, inquit, ex hoc ultimæ senectutis, quæ est quasi vitæ fæx, opusculo fabularum posse colligi, qualis fuerit integra adhuc ætate. » Burmannus præter conjecturam, jamjam memoratam, et hanc profert : « posset et fabula simpliciter de vita humana et senectute, quæ fæx vitæ est, ut ait Seneca Ep. LVII intelligi, cujus, etsi optima pars exhausta sit, reliquæ sunt gratissimæ. » Aliiter tamen sentit Schirachius V. Cl. in Clav. v. *anima*, scribens : « Totam hanc fabulam miror Schefferum retulisse ad senectutem Phædri, inductum vers. ult. Num credibile poetam tam elegantem se tam immaniter laudasse? Nam quid aliud nisi summa sui ipsius laus, si innuit, senectutem suam, seu fæcem vitæ suæ adhuc tam bene olere in fabularum suarum elegantia, ut juventutis indicet præstantiam eximiam. Ego refero ad Æsopi fabulas, conversas in linguam latinam a Phæ-

FABULA II.

PANTHERA ET PASTORES. *

Solet a despectis par referri gratia.

Panthera imprudens olim in foveam decidit,
Videre agrestes : alii fustes congerunt,

1. Hic versus in MS. Perotti deest. — 3. *congerunt*. Bentlei. et Cuninghamus

dro : has quasi reliquias et facem amphoræ optimi vini vult haberi, et si cui ipse placeat, debeat is colligere, quanta ipsius Æsopi sit excellentia; quod consueti sua breviloquentia sic extulit : *Hoc quo pertineat dicet, qui me noverit*, h. e. me cognoverit imitatore Æsopi. Heinsius fabulam refert ad servitatem Phædri et libertatis recordationem : Zen-nius vero cum ad senectutem poetæ ingravescentem, tum ad calamitatem illius, statuens, utramque rem habere vim debilitandi ingenium. Vid. P. II, Phædri pag. 29. Edit. Hal. De Senectute locum volunt intelligi Functius Apol. pro Phædro p. 36, et cl. Jacobs in Ad-ditamentis ad Theor. Sulzer. T. VI, P. I, p. 33 : immo vero conjiciunt, hocce Epimythio significare voluisse, de suo ipsius ingenio, doctrina atque virtutibus e paucis fragmentis, in fabulis suis obviis, non posse judicari. In tanta sententiarum discrepantia, quum certiora nesciamus, obsequamur Burmanno, hanc in rem scribenti : « Quia Phædrus noluit se aperte explicare, et nos a querendo desistamus. »

Cum hac fabula compara fabellam Boulangeri, *la Vieille et la Bouteille*, lib. II, fab. XIII, p. 68.

FAB. II. *Panthera et Pastores*. —

(*) Hac fabula Tiberium, Rhodi exulantem, et postquam rediit, sævientem in eos, a quibus despectus fuerat, describi, auctor est Guyetus, addicente Burmanno.

1. *despectis*. Contemptissimos et despectissimos jungit Cic. III, Verr. 41. — *par referri gratia*. Malo sensu. Est, par pari referre. Ter. Eun. II, III, 92 : « nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur. » Eodem sensu hæc loquendi formula occurrit apud Cic. Sull. 16, Battler. : *Verachtung rüchet wieder durch Verachtung sich*. — [*Referre. Rursus vel retro ferre*. Prior sensus notandus in versu 9 sequenti, ubi, *refecit*; posterior, in *revertor*, v. 19, scilicet panthera quam quidam oneraverant saxis, cui contra alii miserant panem, ut vires refecit languidas, fovea se liberat et in cubile properat. Paucis diebus interpositis illa, illis revertitur (*re*, pro *retro*) hostis, qui læserant. G.]

2. *imprudens*, improvida, per imprudentiam. Hoc sensu cepit Nep. Lys. IV : « Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator. » Compara lib. III, fab. XIII, 8. — *in foveam*. Vid. ad lib. I, fab. XVII, 8.

3. *agrestes*. Ita passim apud poetæ et historicos vocantur rustici,

Alii onerant saxis : quidam contra miseriti,

Perituræ quippe, quamvis nemo læderet,

5

Misere panem, ut sustineret spiritum.

Nox insecuta est : abeunt securi domum,

Quasi inventuri mortuam postridie.

At illa, vires ut refecit languidas,

ingerunt, sed vid. Burm. — 4. *Alii onerant*. Versus insolentior, integer tamen. *Tzschuck*. Primus hic pes quatuor est syllabarum (ἀλλῷ ὄνε) nisi *alii* dissyllabum sit : quorum alterum vix concessum, alterum sine exemplo est. Hinc Burmannus (cui utraque ratio displicet), mavult, *illi onerant saxis*. Heusinger. *Alii onerant s, q. c. m.* habent libri omnes scripti et editi. Nihil quoque mutandum est, licet multi id tentavere, alii aliter. Sed Phædro dissyllabum fuit *alii*, ut et Catullo fuit Carm. LXVI, 28, de coma Berenices : *quod non fortior aut sit alis* (Bipontini nusi). *Alid* quoque pro *aliud* dixit Lucretius lib. I, 264. *Quando alid ex alio refecit naturam : nec ullam rem gigni patitur, nisi morte adjutam aliena*. Brotier. Rich-terus legere volebat transpositis vocibus : *Quidam onerant saxis, alii contra miseriti*; Heumannus : *Alii onerant saxis, contra alii miseriti*. Vid. Burm. ad h. l. et ad lib. I, fab. XXX, vers. ult. Nil mutandum in Veteri lectione. — 6. MS. *Perpanem, sustinentes spiritum*. — 9. *vires ut refecit*. Perottus, *vires vi refecit*, sollemni permutatione. Vid. Exc. III, ad lib. I, fab. II, 12. Romulus Divion. *vires*

in agris viventes, qui urbanis op-
ponuntur. Vid. Liv. XXXVII, 29;
Tac. Ann. IV, 45; Ovid. Met. VI,
122, et ita alii sæpius. Burm. —
congerunt fustes in eam, vel ei; nam
utrumque rectum, id est, fustibus
conjectis eam impetunt. Laudat
Scheff. Senec. OEd. IV, III, 871 :
« congerite cives saxa in infestum
caput. » Alia exempla profert Hart-
man. ad lib. IV, 1, 11. Cum dativo
hoc verbum legitur apud Phædrum
lib. IV, fab. I, 11, et Valer. Flacc.
IV, 307. Bentleius *ingerunt*; quia
ictus, *plagæ* congerantur, *saxa*,
tela, *fustes*, *pugni* ingerantur. Sed
multis exemplis ostendit Burman-
nus, hanc distinctionem vanam
esse. Vid. e. c. Val. Max. III, II, 1;
Curt. lib. VIII, c. XIV, 38; Liv. I,
51; Ovid. Met. XIV, 777. Bothius
rescripsit *ingerunt*.

4. *onerant*. Nota vim verbi. vs.
17, dixit, *qui me saxo petierint*.

— *contra*. Ultimam in hac voce
corripere aliquando, volunt Gram-
matici, ut apud Manil. II, 253 :
« contra jacens. » Vid. Voss. II, de
A. G. 24, p. 266. Hic tamen, quum
primam syllabam dactyli faciat, ni-
hili est illa observatio. Burm.

5. *Perituræ quippe*, quum peri-
tura esset. Vid. lib. I, fab. XXVIII, 7.

6. *Misere*. Objecerunt. Vid. lib. I,
fab. XXIII, 3 sq. — *sustineret spi-
ritum*. Vitam servaret. Cic. Verr. 5
ext. « re frumentaria alimur et sus-
tinemur. » Vid. ad lib. II, fab. VIII,
7. Sattler. : *warfen Brod zum Unter-
halt ihm zu*.

7. *Nox insecuta est*. Compara
lib. II, fab. VIII, 10.

9. *refecit vires*, recreavit corpus
pane et quiete. Cic. de Sen. c. XI :
« tantum cibi et potionis adhiben-
dum, ut reficiantur vires, non op-
primantur. » Liv. lib. XXXVII, 24 :
« quum... cibo reficerent vires. » Cf.

Veloci saltu fovea sese liberat,

10

Et in cubile concito properat gradu.

Paucis diebus interpositis, provolat,

Pecus trucidat, ipsos pastores necat,

Et, cuncta vastans, sævit irato impetu.

Tum sibi timentes, qui feræ pepercerant,

15

Damnum haud recusant, tantum pro vita rogant.

suas ut refecit languidas. — 13. *ipsos pastores.* MS. Per. *ipsius pastores.* — 14. *Et cuncta vastans.* Perott. *et cuncta vertens.* — *irato.* Heinsius conjicit *iterato*; sed hic locus perderet venustatem poeticam. Deinde *sævit irato impetu* legitur in MSS. Pith. Rem. et Editu. vetu. Sanadon. Philipp. Lallemand. emendaverunt *imato impe-*

lib. IV, fab. XVIII, 4. — *languidas.* Nota delectum Epith.

10. *Veloci saltu*, poetice, pro simplici *velox saltu*, sicut lib. I, fab. XII, 8: *cursum levi*. Vid. ad lib. I, fab. II, 10. Ita tamen quoque loqui solent scriptores prosaici. Burm. laudat Hist. de B. Afr. 71: « illi veloci cursu facile periculum vitabant. » Et Val. Max. lib. II, III, 3, de velutibus, « veloci saltu jungere se equitantibus. » — *fovea sese liberat.* Exsilit. Latinissime. Eodem modo Cic. de N. D. II, 3: « cavea liberati pulli. » Ovid. Met. VI, 551: « vagina liberat ensem. » Vide quæ de hoc verbo notata sunt ad Petron. Burmann. c. CXXXVI. Coll. Not. Gud. Romulus Ulmens. « se ex fovea veloci saltu liberavit. »

11. *cubile.* Tuguria, vel latibula bestiarum *cubilia* dicantur. Vid. ad lib. I, fab. XIX, 9, et lib. II, fab. IV, 12. — *concito*, celeri. Citat Schefferus Apulei. Asin. 9: « concito gradu festinat. »

12. *provocat cubili.* Eleganter notatur vehementiam. Sattler. : *nach wenig Tagen stürzt es wiederum heraus.*

14. *sævit irato impetu*, pro simplici, sævit irata. Gerike: *ras't mit*

grimmiger Wuth. Venustas et elegantia poetica et hic notanda. Licuit autem Phædro impetum dicere *iratum*, quum ira ex impetu appareat. Eodem modo infra lib. III, fab. X, 25, dixit, *iræ furentis impetum non sustinens*, pro ira, quæ in furem agit. V. Burm.

15. *Tum sibi timentes.* Tum et ii malum expectabant, cum perturbatione animi, qui, etc. Virg. Æn. lib. II, 130: « quæ sibi quisque timebat. » Ter. Andr. I, III, 5: « si illum relinquo, ejus vitæ timeo. »

16. *Damnum haud recusant.* Pecus amittere non recusant. V. 13. — *pro vita rogant.* Male hæc damnat Scioppius, quasi parum Latina, et Walchius puræ et priscæ Latinitatis non adeo frequentem hanc locutionem judicat. Sed multis auctoritatibus vindicant Schefferus et Burmannus, quos vide. Cic. de reditu suo ad Quir. c. 7: « pro mea vos salute non rogavit solum, verum etiam obsecravit. » Justin. lib. XVIII, c. 6: « Pacem eorum exposcentes, pro quorum vita Dii rogari maxime solent. » Sueton. Aug. XIII: « pro vita rogantes. » Differunt vero *rem* rogare, et *pro re*. Illud est petere

At illa : Memini, qui me saxo petierit;
 Quis panem dederit : vos timere absistite :
 Illis revertor hostis, qui me læserunt.

tu, v. Brot. MS. Perott. *irati impetu*. — 17. *At illa*. Sic est in Cod. Per. Et ita correxerant Heinsius et Scheffer. In MSS. Pith. Rem. et Vett. Edit. ut Nevel. Rigalt. 2. Fab. al. est, *et illa*. — *petierit*. Vulgo legunt *petierint*, ex emendatione Pithœi. Sed quum in MS. Perotti legatur *petierit*, et in Codd. Pith. Rem. *petierat*, quum etiam Romulus Divion. habeat, *quis me saxo nocuit*, Ulmensis vero, *qui mihi saxo nocuit*, credibile est, singulari, non plurali usum esse Phædrum. Ita que non sine causa reposui *petierit*, in quo jansjam præserat Sahmsius. Secuti Tollius, Brotier. Desbillonius. — 18. *Quis panem dederit*. Vulgo *qui panem dederint*. Sed *quis dederit* reposui e MSS. Pith. Remens. et Romulo Divion. qui habet *quis panem misit*. Ita legitur in vett. Edit. Neveleti, Rigalt. Ursin. Ita quoque ediderunt Brotier. Bipont. Desbillonius, nisi quod hic habeat, *qui panem dederit*. — *timere*. Gadius *timere*, e conjectura. Etsi vero Liv. XXIV, 20, et Sil. Ital. XVI, 224, dixerunt *absistere spe*; nil tamen mutandum esse recte statuant viri docti. Cfr. Torrenius ad Val. Max. VII, 14, 5, quem laudat Burmann. coll. hujus Not. — 19. *læserunt*. MSS. Pith. Rem. et Edit. vett. *læserant*, sed jam olim Gad. Guyet. cum Rittershus. conjiciebant *læserunt*, quam conjecturam deinde confirmavit Cod. Perotti, qui habet *læserunt*, quod non immerito olim a me receptum est. Corripit enim Phædrus interdum præterita in tertia persona pluralis, v. lib. IV, fab. XIX, 16; lib. II, fab. IV, 24; lib. IV, fab. XV, 2. Præcedit etiam *revertor*, quod requirit *læserunt*; *læserant* dicendum fuisset, si antecessisset *revertor*. MS. Per. lectionem tuetur cl. van Bergen, Obs. crit. c. XXX, p. 64, qui tamen miratur, lectionem *læserunt* adhuc a nemine esse receptam. Sed ante me receperant Sanadon. Philipp. Lallemant. teste cl. Brotierio, qui inhaeret vulgato. Huic obsequuntur Bipontini, cum Desbillonio.

rem, quam non habemus, hoc, precari, ut nobis servare liceat. Id quod recte notavit Burmannus post Gud.

17. *At illa*. Bothius, *Et illa*. Sic MSS. Pith. Rem. — *Memini qui*. De hac frequenti ellipsi, pro, *illius qui*, vide quos laudat scriptores Burmann. Infra fab. VII, 26, dixit : *fruere quos laudas canis*. — *saxo petierit*. Cf. vs. 4.

18. *vos*, qui pepercistis mihi vs. 18, qui panem dedistis vs. 18. — *timere absistite*. Desinite. Virg. Æn. VI, 399 : « absiste moveri. » Col. lib. XII, c. 19 : « nec absistat id facere, donec, etc. » Val. Max. VII,

14, 5 : « absistite ista querere. » Vid. Rittershus. Eodem modo et *parcere* cum infinitivo construunt. Ita Ovid. Her. XVI, 279 : « parce contemnere; » lib. XXXIV, 32, ext. « parce fidem jactare. » Cf. Tzsch.

Legitur hæc fabula apud Romulum lib. IV, fab. V, ubi vide; Camerarium, Fab. *Panthera*, p. m. 212. Eamdem, utpote vix tolerabilem, perstringit cl. Jacobs in Observatt. in Phædrum. Tomo I præfixis, quæ etiam legi possunt in libro ad vs. 7, præc. fab. citato. Comparata etiam fabulam Æsopi CCXVIII, p. 168, Edit. Hauptm. coll. Jacobs. l. c.

FABULA III.

ÆSOPUS ET RUSTICUS. *

Usu peritus hariolo **velocior**

Vulgo esse fertur; caussa sed non dicitur,

1. *velocior*. Pithorus et Rigaltius emendant *veracior*, invito Gronov. vid. Not. Seheff. Sed *velocior* est in MS. Pith. et ita Editio princeps. Deinde non tam quod verum dixerit, sed quod *statim* flagitia pastorum deprehenderit *Æsopus*, hariolis *præferat*, ut acute vidit Burmannus. Heinolus *sagacior*, aut *sollertior*, e conjectura non necessaria, quemadmodum fusc probat Burmann. *Æsopus* enim *statim* causam intelligebat; sed *sagax*, *sollers* potest post longam Inquisitionem invenire. Ceterum promythium abest in MS. Perott. ut semper. — 2. MS. Pith. *Vulgo*

FAB. III. *Æsopus et Rusticus*. — (*) Hanc fabulam veritum, ne quis ad monachos traheret, interpolasse Lancelotum monachum S. Cyrani, qui ediderit Latino-Gallice 1702, statuit Burmannus ad h. l. post Heumannum. Sed viri docti Robertum *Prevost* cum Lanceloto miscuisse videntur. Vide quæ notantur in Notis. litter. de Edit. Phædri ad ann. 1734 et 1702. Coll. Vers. Gall. ann. 1702.

1. Homo experientia edoctus vulgo *velocior* in conjectando et iudicando esse dicitur hariolo, i. e. rerum causas celerius reperit. Cfr. locus Theocriti Id. XXI, 32 seq. Burmanno notatus, quem ita expressit Cic. Div. II, 5: « bene qui conjiciet, vatem hunc perhibebo optimum. » — *Usu peritus*. Hujus locationis usum probat Burmann. e Jul. Cæs. B. C. 93: « milites usu periti ac superioribus pugnis exercitati, » et Col. I, R. R. 14. « Quod Atilius ætatis suæ agricolis majore cum auctoritate suadebat, peritus usu. » *Prudentes* etiam *peritos* et *usu doctos* conjungit Liv. lib. XLIV, 22. Adde Cic. Off. I, 41, et Lamb.

Bos. in Animadv. ad Jul. Cæs. p. 25, quem Burm. citat. — *hariolo*. Harioli erant prodigiorum et somniorum interpretes. Ita Justin. I, 4, « consulti harioli. » Vid. ad vs. 6, et quæ de hariolis notat Dispositin. Rusticos autem et pastores ad oraculum vel hariolos statim recurrisse, ubi quid nasceretur extra ordinem, docet exemplum apud Val. Max. VII, III, 1, quod Burmannus affert. V. vs. 5 sq. — *velocior*, scilicet ingenio. Usurpatur hæc vox cum de velocitate corporis, tum de celeritate animi, cogitationum et, ut hoc loco, ingenii. Sic apud Ovid. Met. VIII, 254, est, « vigor ingenii velocis, » et Cic. I, Tusc. 19: « nihil est animo velocius. » *Velocitas sagacitatis* tribuitur Anaximeni a Val. Max. VII, III, ext. 4. Sed Plin. H. N. lib. VII, cap. 12 habet « velocitas cogitationum animique celeritas. » Martial. VI, 28: « velox ingenio. » Cf. Gud. et Burm.

2. Vulgo hæc cum antecedentibus conjungunt, sed ineptissima sententia, quasi hoc demum facto cognitum fuisset, sapientem virum hariolis veraciorem esse; veracio-

Notescet quæ nunc primum fabella mea.

Habenti cuidam pecora pepererunt oves

Agnos humano capite. Monstro exterritus,

5

Ad consulendos currit mœrens hariolos.

Hic pertinere ad domini respondet caput,

caussa fertur, sed non dicitur. Varia hic conjicit Heinsius. — 4. Habenti. Bentleius edidit alenti, recte notatus a Burmanno. — 5. exterritus. Gudius conjiciebat territus, merito indignante Burmanno, conf. infra Not. — 6. consulendos. MS. Per. ad consultandos. — 7. respondet. MS. Pith. respondit, v. Gad.

rem, nam *veracior* lego (sic olim Pithœus et Rigaltius 5), non ut scriptum in omnibus libris video, *velocior*, quia velox pro sagace per se non dicitur. Intelligendum autem est, sollempni ellipsi, quam tamen nescio quis quum non assequeretur, versiculos istos ambiciosos de suo addidit. *Bothe*. Tò *velocior* præferendum esse τὸ *veracior*, jamjam acute vidit Burmannus, ut suo loco observatum est. Neque etiam est credibile, si scripsisset Phædrus *veracior*, librarium repositurum fuisse *velocior*, vocabulum paullo difficilius, certe hoc sensu. Equidem fateor, τὸ *velox* alibi absolute, hoc sensu, non legi. At quam multa in Phædro leguntur, ore indicta alio, e. c. *auritulus*, nec tamen propterea ejicienda. — *caussa*, unde natum sit proverbium, scilicet in Æsopo quærenda est, qui ad adspectum monstruosi partus e vestigio causam reperiebat in flagitiis pastorum.

4. *habenti*, possidenti, alenti, ut lib. IV, fab. V, 10 seq., coll. lib. V, fab. IV, 9, et Prol. III, 21. Multa alia exempla adduxit Burmannus, quæ probent hujus verbi usum. Ita Plin. lib. XVI, 1, de Chaucis: « non pecudem his habere, non lacte ali ut finitimis contigit. »

5. *exterritus*. Efficacius est, quam

simplex *terrītus*, quod docet locus Ovid. *Metamorph.* 487: « monstris exterrita conjux, territus est Athamas, » in quo poeta majorem dat feminae terrorem, quam viro. Vid. Burmann. qui præter hunc locum etiam memorat Ovid. *Amor.* I, III, 21, et *Metam.* I, 638. — [*exterritus*. Gudius conjiciebat *terrītus*. Indignatus est Burmannus. Nos, aliter ac Gudius sentientes, sed non indignati, censuerimus, ut τὸ Græcorum *ix*, sic τὸ ex Latinorum, vel indicare causam cognitam, vel habere vim augendi, ut τὸ *ἐκπαυλίζω*, omnino contemnere, τὸ *ἐκκαγχάζω*, effuse ridere. Vide *conterritus*, lib. I, fab. XII, 7; et vs. 11, *expiari*. G.]

6. *consulendos*. Proprie et sollempniter. V. Brisson. in *Form.* lib. I, p. m. 125. Memorant Interpretes Curt. VII, 7, n. 8: « hariolos et vates consulere desierat. » Justin. lib. XI, 7: « profectus ad consulendos augures. » V. ad vs. 1. — *currit*. Eleganter notat sollicitudinem et studium.

7. *pertinere*. Proprie et eleganter de iis, quæ significant. Exempla congesserunt Scheff. et Burn. *Liv.* XXV, 16: « Aruspices ad imperatorem id pertinere prodigium præmonuerunt. » Vide etiam Val. Max. lib. I, c. 6; Suet. *Vesp.* c. 23, fin.;

Et avertendum victima periculum.

Ille autem affirmat, conjugem esse adulteram,

Et insitivos significari liberos :

10

Sed expiari posse majori hostia.

8. Perott. *avertendum esse victima periculum*. — 10. MS. Per. et *illegitimos significat liberos*. — *significari*. Harius minus eleganter substituit *indicari*, quæ vox hac in re proprie usurpari non solet. Vide Not. Burmanni, et quæ de verbo *significare* notantur ad vs. 10. — 11. MS. Perott. *expiare posse majore h*.

Liv. XXVI, 38, et quæ notantur ad lib. I, fab. XXX, 11. Sattler. *diess deutet auf des Herrn Leben*. — *caput*. Vid. ad lib. I, fab. XIV, 15, et lib. I, fab. XXX, 11. Dixit autem ad *caput* domini pertinere, quia præcesserat, *agnos humano capite*.

8. *avertendum periculum*. Sacrificio piaculari Deos exorandos, ut periculum avertant. Mox vs. 11, *expiare*; vs. 16, *procurare*, quorum verborum nota et varietatem et proprietatem. Non pauca de hisce verbis, nec non de ritu, prodigia, somnia, fulmen expiandi docte disputavit Rittershus. — *victima*. Vero est simile, *victimam* h. l. usurpari de magnis respectu formæ corporis, e. g. tauro. Cui opponitur vs. 11: *hostia major*, id est, bidens. Sic Fronto de Different. Vocab. in fin. « *victima major est, hostia minor*. » Hinc Plaut. Pseud. I, III, 92 sq.: « *arcesse... Jovi*. » Alius vs. 94 respondet: « *nolo victimas, agninus me extis placari volo*. » Vid. Scaliger. ad Catalect. p. 233. Coll. Not. Scheff.

9 sq. De ejusmodi prodigii interpretatione cfr. locus Cic. Div. lib. I, cap. 53, a Gronovio notatus. « *Si puella nata biceps esset, seditionem in populo fore, corruptelam et adulterium domi*. » — *insitivos*, h. l. adulterinos, spurios, commoda

translatione ab insitione arborum Hor. Epod. II, 19. Alias etiam adoptivos liberos recte dixeris *insitivos*. V. Rittershus. Seneca Controv. II, 9, post med. « *insitivus heres*, » i. e. heres per adoptionem factus. Simili modo Cic. pro Sext. c. 47. Quintium, qui se Gracchi filium mentitus erat, Gracchum vocat *insitivum*, teste Scheffero; at Burmannus laudat Ovid. Met. XIII, 31 sqq. — *significari*. Propria in prodigiis, portentis et ominibus vox, quæ eleganter h. l. adhibetur a Phædro. Vs. 7, dixit *pertinere*. Magnam exemplorum copiam, quæ huc pertinent, coacervavit Burmannus, quem vide.

11. *expiari*. Vid. ad vs. 8. — [*expiari*. Hic τὸ ex indicat ut τὸ græcorum *ἔξ*, *instrumentum*, *materialiam* quibus periculum avertatur et res expietur. G.] — *majori hostia*. Accipiendum respectu ætatis, non formæ corporis. Denotatur autem ovis bidens, quæ opponitur lactenti. Liv. lib. XXII, 1: « *decretum, ut ea prodigia partim majoribus hostiis, partim lactentibus procurarentur*. » Huc facit locus Festi: « *maximam hostiam ovilli pecoris appellabant, non ab amplitudine corporis, sed ab animo placidiore*; » et Cic. Legg. II, 12: « *illud non mutandum est, quibus hostiis immolandum cuique deo, cui majoribus, cui lactenti-*

Quid multa? variis dissident sententiis,
Hominisque curam cura maiore aggravant.

Æsopus ibi stans, naris emunctæ senex,
Natura nunquam verba cui potuit dare :

16

13. *Hominisque*. Bentleius edidit *hominique*. Sed *hominis* est in libris scriptis. Deinde etsi in ejusmodi dativis est quædam elegantia, a vulgari usu remotior, non tamen ubique talia intrudenda esse statuit Burm. Vid. mox ad fab. VII, 16. — *maiore aggravant*. Perottus : *maiore augent*. Perperam. — 14 sq. *Æsopus ibi stans*. M8. Pith. habet *sibi stans*; Heinsius cum Rittershusio legi vult *ibi astans*; Bentleius, quem sequuntur Sanadon. et Philipp. edidit : *Æsopus ibi tum n. e. s.* de qua lectione legant, quorum interest, Notas Burm. MS. Perotti hos versus ita exhibet : *Æsopus ibi stans narrare incipit naturam nequaquam verba cuiquam dare*. Hinc quia vulgata lectio Burmanno non sensum commodum habere videbatur, is quidem legendum putabat : *Æsopus ibi stans, narisque emunctæ senex, Sciens, naturam verba nequaquam dare*. Vid. Ej. Var. Lect. e Cod. Perott. excerptas. Simili modo emendavit Sanadon. *Gnarus naturam verba nequaquam dare*. At vero quum in lectione vulgata omnia plana sint; et *rd sciens* æque ac *rd gnarus* a manu Phædri recedant longius, non facile quidquam mutandum arbitror.

bus, cui maribus, cui feminis, ubi lactentes et majores hostiæ opponuntur. Passim Lævius prodigia majoribus hostiis scribit esse procurata, ut lib. XXXII, 1; XXXIX, 22; XL, 2; XLV, 2; alibi. Vid. etiam Gell. N. A. lib. IV, 6, cf. Gronov.

12. *Quid multa?* V. lib. II, fab. IV, 23.

13. Ex incerto et sollicito dimittunt multo incertiore et sollicitiorem, ex interpretatione Rittershusii. Sattler. : *dem Manne wird sein Kopf noch mehr verwirrt gemacht*. Simili modo « accumulare curas » dixit Ovid. XV, Ep. 70.

14. *stans*. Hoc verbum non tam corporis statum, quam quod præsens ibi adesset Æsopus, Burmanno significare videtur, qui stare pro esse capi, docte probat e Serv. ad Virg. Æn. I, 646, ut omittam alia. Sed quid erat his opus, quum simpliciter hæc verba verti possint : *Æsop, der eben dabey stand*. Scripsimus *obstans*, i. e. obvium veniens, ut est Plaut. Stich. II, 1, 14. Amat an-

tiqua Phædrus. Bothe. Laudat correctionem Censor eruditus Lipsiensis. — *naris emunctæ senex*. Poetice et eleganter dictum et expressum ex Hor. I, Sat. iv, 8. Translatio deducta a canibus venatoriis, de iis, qui rem possunt subodorari, i. e. qui sunt judicio tam acri tamque exacto, ut rem occultam indagare et intelligere possint. Bene tl. Lange : *der eine feine Nase hatte*. Martial. lib. I, Ep. 42 : « non cuique datum est habere nasum. » Contrarium est, *naris obesa homo*, i. e. stupidus, apud Horat. Epod. XII, 3. Vid. Erasmi Adag. Chil. VIII, 59, et ad Prol. II, 8, item Schefferi et Gronovii Notas.

15. Vult Phædrus, Æsopum rerum naturalium causas optime calluisse, et in rebus naturalibus non potuisse decipi. Recte igitur viri docti Gudius, Scheffer. Gronov. Tzschuck. hunc versum interpretati sunt : natura non potuit externa specie decipere Æsopum, i. e. nunquam induci potuit ad credendum,

Si procurare vis ostentum, Rustice,
Uxores, inquit, da tuis pastoribus.

FABULA IV.

SIMII CAPUT.

Pendere ad lanium quidam vidit simium

1. *quidam vidit.* Heinsius et Bentlei. *quidam ut vidit.*

monstrum aut prodigium esse, quod naturalem caussam haberet, quamvis latentem et minime obviam. Sed cl. Lange, male negans, Interpretes hæc intellexisse, *τὸ* cui explicat, ex cuius sententia: *nach dessen Meinung die Natur nie lügen konnte.* At quum plerumque locutioni *verba dare* addi soleat dativus ejus, cui aliquis verba dat, quod Lexica docent, hæc interpretatio vix est admittenda. Etsi enim Ter. Phorm. IV, v, 1, dixit, « ego curabo ne quid verborum duit; » tamen dativus *nobis* subintelligendus ex orationis contextu. Vid. Langii Prolegg. ad Phædr. p. 25.

16. *procurare.* Expiare, avertere. Cfr. Bronkhusius ad Tibull. I, v, 13, et supra ad vs. 8. De Procurazione prodigiorum v. Guther. de jure Pontif. lib. I, cap. 21. At de monstrosis hujusmodi partibus Boulangerum de prodigiis c. XVI. coll. Brisson. lib. I, p. m. 127. Sattler. *wenn du diess Wunder dir unschädlich machen willst.* — [*procurare*, proprie, curam habere procurandi monstra et prodigia. *Curare pro*, *par ses soins se mettre en avant: præ*, cui quidem cognatum *pro*, a græco, *πρό*. Vid. *provolat*, lib. III, fab. I, 2. G.]

17. *Uxores da.* Simile Plutarchus tribuit Thaleti in Convivio VII Sap.

(T. II, Opp. Plutarch. p. 149, Edit. Frcf. 1620, in-fol.) *Burmamn.* Non sine fructu comparabis Plutarchum cum hac Phædri fabula.

Hac fabula, quæ haud dubia ingenuæ Latinitatis specimina continet, Phædrum hariolos puto ridere. Sed Philippus poetam censet destringere immane quoddam libidinis monstrum. Vid. Ej. Edit. Phædri p. 298 sq.

FABULA IV. *Simii caput.* — 1. *Pendere.* Proprie de rebus venalibus. Suet. Claud. 9: « venalis pendit sub edicto præfectorum. » ad quem locum v. *Ernesti.* — *ad*, apud. Cic. Att. X, 4: « Curio fuit ad me sane diu. » Ter. Heaut. III, III, 43: « ea nunc est ad uxorem tuam. » Et sic frequenter Cæsar et Comici. Vid. Broukhus. ad Prop. II, xxv, 53. Tursellin. p. m. 50. — [*Pendere ad lanium.* Hic *ad pro apud*, annotantibus *Ernesti* et clarissimis Schwabio et *Chambry*; verum hanc interpretationem vix ille admittet, cujus oculis subjectæ erunt illa, *se tenet intus apud se*, et, *ad tribunal venit litigator, prætor vero in tribunal*, et illud effatum *ad* proximitatem præcipue indicare; præsertimque contextus vis, quo perspecto, apparebit simium prætereuntium oculis propositum in lanii pergula, sed non *apud* lanium. (*is*.)

G.]—*simium*. Facillime hic locus expediri potest, si cogites, istum *simium* pendidisse apud lanium mortuum, ut ceteræ pecudes, quæ ibi venales exponebantur. Sic olim cepit Freinshemius. Etsi enim e piscis scriptoribus nondum satis constat, Romanos comedisse *simias*, tamen, quum hoc loco *simius* inter reliquas merces atque opsonia pependisse et homo quidam quæsisisse à lanio dicatur, *quidnam saperet*, non inepte statueris, præter alios antiqui et recentioris ævi populos, quos memorant *Bergius*, *Forster* et *Sprengel* in libro, qui inscriptus est: *Ueber die Leckereyen*, P. II, p. 118, etiam Romanos carnem *simiarum* fortasse habuisse in deliciis. Videant tamen viri docti, an *simius* iste non intelligi possit vivus, pendens in cavea venalis, non tanquam opsonium, ut putabat nugator ille, quærens, *quidnam saperet?* sed tanquam alia merx. Veteres enim delectatos fuisse *simiis*, et inter alias bestias domesticas aluisse, docere possit locus Plauti Mil. Gl. II, II, 7 sq., ad quem locum cf. viros doctos in Edit. Lips. 1760, in-8° maj. Jam vero blandus ille apud Theophrastum c. VI, *περί ἀρσείας* *simiam* domi alere, et *satyrum* emere dicitur *ἀμίλῳ δὲ καὶ πιδναῶν θρίψαι δινὸς, καὶ τίτυρος πλάσασθαι*, ad quem locum v. Casaubonus, qui *simias* *satyros* cum *simiis* *τίτυροις* eandem esse statuit. Quare autem ex omni *simiarum* genere isti homines potissimum alerent *Satyros*, apparet ex loco Solini c. XXX sub fin. «Sunt et quos vocant *Satyros*, facie admodum grata, gesticulatis motibus inquietæ [*simiæ*. G.].» Huc quoque referendus locus Cic. de Div. I, 34, ubi rex *Molossorum* *simiam* in deliciis

habuisse dicitur. Neque etiam apud Romanos defuisse, qui deamarent *simias*; istas vero bestias publice venales esse propositas, ex hoc *Phædri* loco fit probabile. Certe hæc magis placebunt, quam cum *Desbillonio* intelligere *simium*, vel constrictum loris, ut aliquid malefacti pendens lueret; vel e catena sua pendulum, ut se oblectaret. A quo non dissentit cl. *Lange*, qui *simium* oblectamenti causa (sic enim solent) pedibus se suspendisse fingit. Frustra; quum *Phædrus* dicat, *simium inter reliquas merces pependisse*, et res venales proprie *pendere* dicantur. Quum vox *opsonium*, ὀψών, ὀψώνιον, proprie dicatur de piscibus, quemadmodum *Anonymus* erudite docet ex *Eustachio*, *Plutarcho* (*Sympos.* IV, 4), et *Casaubono* ad *Athen.* VII, 2, iste in loco *Phædri* intelligi posse putat piscem, veteribus notum, quem dixerint *πιδναῶν*, *simiam marinam*, cujus mentionem faciat *Ælianus* lib. I, c. 9. Istum piscem, germanice *Seeratz*, *Seeaffe*, *Seedrasche*, maris septentrionalis et Atlantici incolam, tres quatuorve pedes longum, maxilla *simiæ* esse simillimum; eundem ob formam plane singularem a recentioribus dici *chimæram monstrosam*, i. e. *simiam marinam*. Qui quum inveniat in mari Atlantico, viro docto vero non absimile videtur, Romanos, cupidiarum appetentes, hunc quoque piscem habuisse in deliciis, eundemque, Romam deportatum, inter reliquas merces atque opsonia ad lanium venalem pependisse. Quam quidem conjecturam, ceteroquin ingeniosam, parum puto esse probabilem. Etsi enim dubitari nequit, *opsonium* dici de pisce, ex indubitatis tamen priscorum scrip-

Inter reliquas merces atque opsonia;
 Quæsit, quidnam saperet? Tum Lanius jocans :
 Quale, inquit, caput est, talis præstatur sapor.

2. *reliquas*. Faber scribi vult *relicuas*; Heinsius, *relictas*, quod receperunt Walch. Lallem. Brotier. Bipontini; sed vid. ad lib. I, fab. XXXI, 13. — 3. *quidnam*. Rittershus. *quinam*; sed vid. Notas.

torum testimoniis probari non potest, piscem, *πιθίκου* nomine insignitum, veteribus notum fuisse. Memorat Ælianus lib. XII, c. 27, simiam maris Rubri, scribens: *ἴσσι δι' ἐν θαλάττῃ τῇ ἰρυθρᾷ καὶ πῖθικος*; sed addit, bestiam cartilagineam fuisse, non piscem, *οὐκ ἰχθύς, ἀλλὰ σαρχώδης ζῷον* (Intelligunt viri docti *Pegasus draconis s. volant.* Linn. Vid. *Schneider* V. C. ad locum Æliani cit.). Atque etiam apud scriptores historię naturalis, Ælianum, Aristotelem, Plinium, qui de simiis eorumque variis generibus non pauca tradiderunt memoriæ, de pisce quodam maris Atlantici, *πιθίκω*, quem veteres comedere et in deliciis habere solerent, altum est silentium; etsi Plinius vulpem marinam (IX, 43) et alias ejus generis bestias memoret. Jam vero verba *βρωθεὶς πῖθικος* in loco Ælian. V. H. I. I, c. 9, quem profert editor, explicanda de simia, animali terrestri, non de pisce. Verbum denique *πιθικοφαγῶν*, quod laudat editor, nil valet ad roborandam ipsius interpretationem. Etenim ne unicum quidem prisci cujusdam scriptoris locum produxit, in quo hocce verbum occurrat; tantum abest, ut probet, usurpari de pisce, i. e. simia marina. Gyzantes simias comedere dicuntur Herodoto lib. IV, 194. Wessel. *μυλτοῦνται δ' ὧν πάντες οὗτοι, καὶ πιθικοφαγέουσιν· οἱ δ' ἐσσι ἀρβυοὶ ὅσοι ἐν τοῖσι οὕροις γίνονται*. Sed

quis non videt, hæc de pisce non posse intelligi? Compara quæ notantur in Censura Phædri Paufler. in A. L. Z. edit. Halæ, ann. 1805, nescio qua Partic.

2. *reliquas*. Hoc loco quadrisyllabum est, ut lib. I, fab. XXXI, 13, et lib. IV, fab. XXIV, 12, cfr. Wasius in Senar. p. 136. — *opsonia*. Opsonium est, quicquid cum pane comeditur. H. I. intellige carnes. Cf. paullo ante notata ad vs. 1.

3. *quidnam saperet*, quomodo. Latinitatem hujus locutionis probat Burmann. e Martial. XI, 90; Bipontin. Senec. Epist. LXXVII: « quid sapiat ostreum, quid nullus, optime nosti; » et Nat. Quæst. III, 18: « piscem, qui, ut aiunt, saperet ipsum mare; » Heinsius vero laudat Catonem de R. R. qui de vino: « vinum ponito sub dio, postridie mane gustato, si id sapiat, quod in dolio est, non durabit. » Et ita alibi.

4. *caput*. Nonnulli Interpretes intelligunt caput simii, hoc sensu: ut deforme est caput simii, ita et sapor est pessimus. Nam sequentia (Vs. 6 sq.) indicant, ex facie hic judicasse lanium. Sic intellexit locum cl. Tzschuck. præeunte Burmanno. At vero quum Phædrus dicat, verbis lanii contineri jocum (*tum lanius jocans*), is quidem Desbillonio recte videtur consistere in ambiguitate vocum *caput* et *sapor*, ita ut unaquæque vox sensum du-

placem habeat. Id ergo quod dicitur lanus, simul respicit hominem, cuius quale est caput, talis credendus est sapor, sive ingenium, sapientia. Sed quo turpiore capitis forma præditus erat, qui de sapore simii interrogabat, eo magis ridicule responsum fuerit. Tale quid jam olim videbat Burmannus, conjiciens, hominem, qui interrogabat, fortasse facie fuisse deformi. Vocem autem *sapor*, sapientiam, ingenium significare posse, patet ex loco Cic. Or. post redit. c. 6, qui Desbillonio debetur, ubi de Gabinio: « sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum diceres. » Similem locutionem habes in Cic. Brut. c. 46, in quo occurrit *sapor vernaculus*, i. e. venustas, elegantia vernacula. Hisce adde, quæ observat Censor eruditus in Censura Phædri Paufleriani (Hall. A. L. Z. ann. 1805): « mit einem ähnlichen unübersetzbaren Wortspiel wird der *sapor* eines geschlachteten Schweins mit dem *sapor* eines dummen Sklaven bey Plaut. Mil. II, VI, 103 sqq. verglichen. » Ceterum Romæ hoc accidisse, nec fabulam, sed historiam esse, veri non absimile videtur Burmanno. Alii Interpretes explicant hunc locum aliter. Sic Bothius: « *Caput*, hoc est *totum animal*, non caput sensu proprio, vel os oris pulchritudo, qui error est ejus, qui epimythium adscribilla- vit. Ita autem sæpe usurpant vocem. Ter. Andr. II, II, 34, *ridiculum caput* dixit pro ridiculo homine; Hor. I, Od. xxxiv, *carum caput* pro caro, vel dilecto homine, etc. Jam autem sententia et vera existit, et minime, ut opinor, ridenda. Quum enim quod in carnibus *sapor* est, id in hominibus *mores* haud absurde

dicantur, scriptor docere nos voluit, « *Hominum qualia sint ingenia, tales etiam plerumque mores esse.* » Quare epimythium, quod et calumniatur scriptorem, et in narratione brevi et ad jocum tantum composita superfluum est, confodiendum censeo. v. Bothio accedit Censor Phædri Paufleri paullo ante cit. Sed quum omnibus Phædri fabulis addita sint vel promythia, vel epimythia, equidem causam nullam video, cur hic epimythium abesse debeat. Fac enim, hanc narrationem ad jocum tantum esse compositam, nec historiam, quæ Romæ acciderit, sed fabulam esse; epimythium non magis erit superfluum, quam in aliis Phædri narrationibus, quæ fabulæ dici non possunt. Neque etiam brevitatis narrationis inducere nos deberet ad credendum, epimythium esse superfluum, quod confodiendum sit, quum in aliis iisque brevioribus narrationibus (e. g. lib. I, fab. VII; lib. IV, fab. III) epimythia videamus addita. Argumentum denique epimythii nostri minime ridendum puto; carpit enim Phædrus eos, qui, ut hodie centies fieri solet, et ut Romæ etiam factum esse credibile est, ex sola facie de aliis iudicabant. Quum igitur epimythium, quod habent Codices, etiam Perottus, non rejici posse videatur, nec interpretatio vocis *caput*, ceteroquin erudita, potest admitti. Vid. Excurs. IV, — *præstatur*. Sollemne verbum venditoris, quo promittit rem esse talem, atque sic venturam ad emptorem, qualem dicit. *Scheffer*. Ita animalium venditor cavere debebat, ea sana præstari. Vid. Brisson. Form. lib. VI, p. m. 499. Non male vertas, *gewähren*.

Ridicule magis hoc dictum, quam vere, æstimo;
Quando et formosos sæpe inveni pessimos,
Et turpi facie multos cognovi optimos.

FABULA V.

ÆSOPUS ET PETULANS.

Successus ad perniciem multos devocat.

5. In MSS. Püh. et Rem. verborum ordo inversus erat: *ridicule hoc dictum magis quam vere æstimo*. Sed emendatius edidit Pithæus: *ridicule magis hoc dictum, quam vere æstimo*. Contra Bentleius, dubitans de Latinitate verbi *æstimo*, hac significatione, edidit: *ridicule hoc dictum mage, quam vere, existimo*; sed vide Notas ad h. v. Habet etiam Cod. Per. *æstimo*. Jac. Gronovius, qui præverat Bentleio, et de metro, quod censet nos verius imaginari, quam intelligere, legit, *ridicule dictum hoc mage quam vere æstimo*, ut *ri m* in dictum non elidatur, ut aliis locis factum constat. Vid. Burmann. et Gronovii Emendatt. in Phædr. p. 150.

1. *multos* Bentleius *stultos*, quasi vero tantum stulti corrumperentur successi-

5. *æstimo*. Male censet Bentleius, hoc verbum hac significatione inferioris esse ætatis. Nam præter ea, quæ Munker. præf. ad Hygin. et post Gronov. Burmannus ad Quintil. I. O. lib. V, c. 10, et ad h. l. ad vindicandam Latinitatem vocis attulerunt, alii scriptores et ipse Phædrus lib. IV, fab. XVII, 15, hoc verbum pro *judicare* usurparunt. Ita Sallust. Cat. 8: « Atheniensium res gestæ, sicuti ego æstumo, satis amplæ magnificæque fuere. » Id. ibid. c. 31: « ne æstumarent, sibi perdita republica opus esse. » Cæs. B. G. III, 20: « quam in Aquitaniam pervenisset, quæ pars ex tertia parte Galliæ est æstimanda, i. e. pro tertia parte Galliæ habenda. Maxime huic verbo locus est, ubi duo inter se componuntur, et quid præferendum sit, quid postponendum judicamus, ut hoc loco. Ita, teste Burmanno, Vell. Paterc. II,

70: « ex sua fortuna eventum collegæ æstimans. »

6. *Quando* pro *quia* sæpius poni, docet Tursell. p. m. 1025. — *inveni*. Vid. ad lib. I, fab. XII, 2.

7. *Exemplo* sit vel ipse *Æsopus*, quem corpore deformem fuisse accepimus, sed mire ingeniosum, ut jure optimo illud Ovidianum de se dicere potuerit: « Si mihi difficilis formam natura negavit, Ingenio formæ damna rependo meæ. » Ad damus et Epictetum, cujus de se ipso distichon ex Gellio notum est, lib. II, c. 18. *Rittersh.* Adde Nep. Ages. VIII, init. — *turpi*. Etiam de forma corporis dicitur, ut h. l. item lib. III, fab. VIII, 2, et lib. IV, fab. V, 6. De re ipsa v. locum Senecæ, quem Neveletus memorat.

FAB. V. *Æsopus et Petulans*. —

1. Rebus ex animi sententia succedentibus, fit, ut hoc ipsum multis afferat exitium, dum ad aliud hu-

Æsopo quidam petulans lapidem impegerat.
 Tanto, inquit, melior. Assem deinde illi dedit,
 Sic prosecutus : Plus non habeo mehercule,
 Sed unde accipere possis, monstrabo tibi.
 Venit ecce dives et potens; huic similiter

5

bus, non etiam alii. *Burm.* MS. Pith. *ad perniciem sæpe multos devocat.* Vid. Gud. et Nevel. Sed istud *sæpe* non sine veri specie Heinsio varia lectio *τοῦ* multos esse videtur. — 2. *Bentlei.* more suo et hic voculam intrudit : *Æsopo ut quidam petulans lapidem impegerat.* MS. Per. *lapides.* — 6. *ecce.* MS. Pith. *etiam.*

jusmodi factum inflammantur. — *devocat*, pellicit, ducit. Eodem modo Cic. Cat. I, 5 : « Italiam ad exitium et vastitatem devocas. » Vid. ad lib. I, fab. XX, 2. Coll. lib. IV, fab. XIII, 3. Hoc Promythium compara cum Epimyth. lib. II, III, 7. Cl. Sattler : *Gelingen führet manchen oft zum Untergang.* — [*devocat.* Vir doctus sic *devocat*, *Ducit*, *trahit ad exitium*, sed forsani minus recte, non sat habita præp. *de* ratione. Vid. lib. I, fab. XX, 1. G.]

2. *petulans.* Eodem sensu dixit lib. I, fab. II, 20, *petulans turba.* — *impegerat.* Hac significatione veteres dixerunt *infigere*, *injacere.* Hinc refert Cellarius Cur. Post. p. 245, et Antib. p. 179, ad Latinitatem cadentem. Sed tamen hoc sensu Caelius apud Cic. ad Div. VIII, Ep. 8 : « quid si filius meus fustem mihi impingere volet? » et Plaut. Bacch. IV, VII, 2 : « impinge pugnium, si mutaverit. »

3. *tanto melior*, debet subintelligi es. Vid. Vavassor. de Vi et usu quorundam verborum pag. 60, et quæ notantur ad Petron. c. LXIX, Senec. de Tranq. An. c. XV : « laudemus toties dignum laudibus, et dicamus : tanto fortior, tanto felicior! » *Burm.* De hac formula probantis alterius dictum, aut factum,

apud veteres inprimis comicos frequenti, fuse disserunt firmantque exemplis Faber, Scheffer. *Dispositin.* Ter. Heaut. III, II, 37 : « tanto hercle melior! » Contrarium est, *tanto nequior.* Vid. Ter. Adelph. IV, I, 12, ibique Donatum et Gron. Obs. lib. II, c. 21, p. 400 sq. Sattl. *Ey bravo!* — inquit, *Æsopus.* — *Assem.* Rationem hujus numi antiquissimi ænei dat Plin. lib. XXXIII, 3.

4 sq. *prosecutus*, scilicet verbis. Plene dixit Cic. Verr. II, c. 29 : « Iste iratus hominem verbis vehementioribus prosequitur. » Id. Tusc. II, 25 : « quem ut vidisset honorificisque verbis prosequutus esset. » — *mehercule.* Formula jurantis elliptica, pro, « ita me Hercule juva. » Erat proprie genus jurisjurandi virile, non femineum. Gell. XI, 6 : « nusquam scriptum invenire est, aut *mehercule* feminam dicere, aut *me-castor* virum. » *Dispositin.* Vid. lib. I, fab. XXV, 7. Inprimis infra lib. III, fab. XVII, 8. — *unde*, a quo.

6. *dives et potens.* Male hic Schefferus *potentem* explicat, qui potest melius, atque ego, dare. Ita posset capi lib. I, fab. XXIV, ubi *potens* inopi opponitur; sed quum hic a divite distinguatur, *potens* est, gratia et auctoritate in urbe valens : quod ostendit exitus fabulæ, nam

Impinge lapidem, et dignum accipies præmium.

Persuasus ille, fecit quod monitus fuit;

Sed spes fefellit impudentem audaciam :

Comprehensus namque pœnas persolvit cruce.

10

FABULA VI.

MUSCA ET MULA.

Musca in temone sedit, et mulam increpans :

Quam tarda es! inquit; non vis citius progredi?

9. *impudentem*. Al. *imprudentem*. Vid. Edit. Petschii ad h. l. — 10. *Comprehensus*. Sic ediderunt, pro *comprehensus*, Ursin. Maittar. Bentlei. Desbill. Bipont. et placet Scheffero et Tzschuckio. *Comprehensus*, si retineatur, in pronuntiando tribus syllabis efferendum est. — *persolvit cruce*. MS. Per. *solvit sceleris*.

2. *tarda es*. Bentleius, cui paret Cuninghamus, *tarde is*. Cui lectioni favet Romuli *quam tarde ambulas?* Hancce tamen conjecturam merito repudiant Harius et Burmannus, ut minime necessariam. Non increpat enim mulam, quod nunc modo tarde incederet, sed quod natura sua tarda esset. — *non vis*. MS. Pith. *et non vis*; Heinsius more suo suspicatur *non quis*, laudans Plaut. Trucul. II, III, 5.

cruci affigi curavit. Ita *dites* et *potentes* distinguit etiam Ter. Adelph. III, IV, 56 sq.; Val. Max. VII, II, ext. 11: « divites et præpotentes non alligari videmus. » Burmann. Cf. V. L. ad lib. V, fab. V, 4.

7. *dignum*. Ambigue dictum. Gerike: *du wirst den Lohn, den du verdienst, empfangen*. — *accipies præmium*. Cf. lib. IV, fab. XVII, 30.

8. Clar. Sattler.: *Er glaubts und that was ihm gerathen ward*.

9. *impudentem audaciam*, *impudentem audacem*. Idiotismo Phædro sollempni, quem sæpe vidimus. Ter. Heaut. II, III, 72: « O hominis impudentem audaciam. »

10. *cruce*. Non mirum videri debet, petulantem cruci esse suffixum, quem sermo sit de potente, qui læsus fuerat. Frustra igitur sunt, qui de alia quacunque castigatione ut

flagellorum, fustium, etc., locum intelligant. Constat enim, homines, maxime servos, non raro leviora ob delicta, cruci esse suffixos.

Vide Fabulam Hagedornii lib. II, *Æsopus und der Muthwillige*; nec non Fab. Fontanii lib. XII, fab. XXII.

FAB. VI. *Musca et Mula*. — 1. *mulam*. Mularum usum fuisse quondam in vehiculis creberrimum, Schefferus amplius ostendit in erudito opere *de Re Vehiculari*.

2. *Quam tarda es*. De asino lib. I, fab. XV, 7, dixit *lentus*. V. V. L. ad h. v. — *non vis?* Sollemne in increpationibus. Vid. ad lib. I, fab. XXIX, 6: *Kannst du nicht geschwinder gehn?* Senec. Ep. XLVII: « vis tu cogitare, istum, quem servum tuum vocas, ex iisdem seminibus ortum? » Plin. lib. IX, Ep.

Vide, ne dolone collum compungam tibi.

Respondit illa : Verbis non moveor tuis;

Sed istum timeo, sella qui prima sedens

5

Edit. Bipontin. at lectio recepta multo est efficacior. Vid. Not. — 3. Sic legunt omnes fere alii ante Burmanni Editionem majorem cum novo Commentario, e MSS. Pith. Remens. et Edit. Vet. ita ut ultima verbi *vide* corripiatur. Sic volebat Gudius. Quod etsi factum aliquando non negat Burmannus, Phædri ætate tamen minus receptum censet fuisse. Itaque hujus incommodi evitandi causa ordinem verborum sic mutavit : *Vide dolone ne collum pungam tibi*, composito verbo *compungam* simplex succedere jubens. Nam *pungo*, ait, habere Romulum, et illud *ne* propter ultimam syllabam *roū* *dolone* excidisse et postea transpositam fuisse. Præter alios Burmanno obsecuti sunt Bipontini. At Desbillonius cum Lallemant. et Brotier. inheret vulgato. Ultimam enim in *vide* syllabam pariter corripere Terent. Adelph. IV, 11, 11, et Persius I, 108. Quibus ego accedo; præstat enim, si hæc non placeant, poetam oscitantæ arguere, quam duram Burmanni emendationem admittere. Bentlei. *Vide ne dolone hac collum compungam tibi*, ut musca

17 : « vis tu remittere aliquid ex rugis? » Conf. Scheff. de Re Veh. p. 223.

3. *dolone*. Ita eleganter appellat gloriosa musca aculeum suum. Est autem *dolon* flagellum, intra cujus virgam latet pugio, interprete Servio ad Virg. Æn. VII, 664, aut secundum Varronem ingens contus cum ferro brevissimo. Vid. etiam Isidori Orig. lib. XVIII, c. 9, qui appellat *dolones* vaginas ligneas, inter quas latet pugio; sub baculi specie. — [*ne dolone collum compungam*. Hanc frustra præpos. *cum* sollicitant Burmannus alique. Cujus nimirum musca superba non partem colli, sed totum dolone compunget collum; nota vim præp. *cum*, quæ, ut græcorum *ὅτι οὖν*, indicat quod gallice vocamus, *la totalité, l'ensemble*. Vid. *conterritus*, lib. I, fab. XII, 7; *combibere*, lib. I, fab. XIV, 9; *conspexit*, lib. I, fab. XXIV, 2. G.]

4. *Verbis*, i. e. minis; vs. 11.

5. *sella prima sedens*. Luculenter patet, agi de scamno aurigæ. Non raro aurigæ sedebant in ipso temone, Virg. Æn. XII, 469; Stat. Silv.

lib. I, 143 sq.; vel etiam juxta vehicula ambulabant, maxime urbana, mulierum usibus servientia atque ad splendorem facta, v. Liv. I, c. 48, ubi in historia Tullie « restitisse pavidus atque inhibuisse frenas, qui jumenta agebat, » dicitur; de quo pluribus egit Scheffer. de Re Vehic. p. 227. At vero aurigæ et muliones interdum etiam sedisse videntur in vehiculis, illis maxime, quibus utebantur in itineribus, vel vehiculis militaribus. Sedebant autem in scamno, vel sella, temoni proxima, quæ huic immineret, vel incumberet. Ad quam rem probandam non lubet cum Scheffero provocare ad monumentum antiquum, quod exstat Veronæ in area S. Proculi, exhibens imaginem vehiculi et aurigæ, sedentis in sella, proxima temoni, altera manu habenas, altera flagellum tenentis, addita inscriptione : VIRIATVS ZOSIMVS LIBERTVS FAC CUR. Propositum est istud monumentum ab Onuphrio Panvinio in Antiquitt. Veron. pag. 176, coll. p. 228, nec non a Scheffero, etsi minus accurate, in opere de Re Veh. lib. I, p. 226. Namque

Jugum flagello temperat lento meum,

hoc dicens aculeum offerat. — *dolone*. MS. Pith. *dolose*; Per. *dolosa*. — 6. De Va-

istud monumentum, si omnia rite expendantur, christianæ videtur esse originis, referendum ad sæculum p. C. N. IV, aut V. Sed videamus, annon loca quædam e priscis scriptoribus afferri possint, quæ stabilientiæ sententiæ nostræ inserviant. Huc referendus locus Curtii lib. IV, c. 15: « Auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est; » ex quo confici potest, in militaribus vehiculis interdum sedisse aurigam, et sedisse *prima sella* ante militem, seu pugnatorem, qui sedebat secunda. Accedit locus Sueton. Vesp. 23, quem Schefferus laudat; « Mulionem, in itinere quodam, suspicatus ad calcandas mulas desiluisse, ut adeunti litigatori spatium moramque præberet, interrogavit, etc. » Sed probabile est, desiluisse, qui antea sedebat, non in ipso temone, sed scamno, temoni vicino. Quibus si adjungatur locus Phædri, in quo vocem *sella* de temone vix capere licet, res nihil dubitationis habere videtur. Sella autem aurigæ in loco Phædri dicitur, *prima*, respectu numeri, quum vehicula plures haberent, quibus facere itinera consueverant; tale enim h. l. intelligendum est. Cf. Scheffer. l. c. p. 225. Pro *sella prima* Propertius lib. IV, viii, 21, dixit *primum temonem*, scribens: « Ipsa sedens primo temone pependit, Ausa per impuros frena movere locos, » de Cynthia, quæ, ut conspiciendam se omnibus præberet, ipsa aurigæ scamno insidet, prena in temone pendens, et verberare mannos increpans, quod ap-

posite viri docti conferunt cum hoc Phædri loco. Vid. Burmannus Sec. et Vulpius ad loc. Propert. cit. item Index verborum in Edit. F. G. Barthii p. 469, ubi laudant viri docti hunc Phædri locum. Recte autem Schefferus observat, *primum temonem* in loco Propertii non esse proprie intelligendum, et ob id aurigam constituendum in temone; immo vero primam ejus notat partem, ubi sella, in qua Cynthia pependisse dicitur, erat effecta. Nam *primus temo* dicitur, ut *primoribus labris*, i. e. prima parte labrorum, apud Plaut. Trin. IV, ii, 65, et Cic. Cœl. 12. Ita Cato R. R. 40: « surculum primorem præacuito, » i. e. surculi primam partem. Et sic sæpius alibi. Quibus omnibus fit verisimile, perperam negari a Marchesello in Disp. de Collectione Vett. Poet. Latin. Pisaurensi, supra memorata in Not. Litter. de Phædro, sellas, aurigarum usibus destinatas, in vehiculis veterum fuisse effectas. Nam quod dicit vir doctus, loca prisoorum scriptorum, a Scheffero in libro de Re Vehic. hanc in rem prolata, vi sua probandi destitui, id quidem non potest affirmari de omnibus, quemadmodum docent paullo ante observata. Sed fac, scamna in usum aurigarum facta veteribus fuisse ignota; fac etiam hanc fabulam esse interpolatam: an cum Marchesello ex hoc Phædri loco recte potest colligi, fabulas, quæ sub Phædri nomine hodie circumferuntur, recentiori, non priscae ætatis scriptore esse compositas?

6 seq. *Jugum meum*, i. e. me,

Et ora frenis continet spumantibus.

rietate Lectionis cf. Excurs. V. — 7. ora In aliis Editionibus, ut Nevelet. Ursin: Scheff. Leonb. Desbillon. est *lora*; sed *ora* e conjectura rescripsit Praschius, probantibus Gudio et Græv. Vid. Burmanni Syll. Epp. tom. IV, pag. 42. Coll. Græv. Lect. Hesiod. cap. 19, p. 94. Quam conjecturam deinde confirmavit Cod. Per. et merito placuit viris doctis. Gudio tamen vulgatum *lora*, quod fusc tuetur, non displicet; sed *lora continere*, pro *tenere*, ut explicat Schefferus, nullo exemplo

quæ adjuncta curru gero jugum. — *temperat*, regit, seu excitat *flagello lento*, flexibili, quando vult, me ire citius; *et ora frenis continet*, coercet, reprimat, quando lentius. Quo fit, ut probe sciam, ubi *tricandum*, i. e. lente incedendum, et ubi currendum sit (vs. 9). Sic interpretor hunc locum, qui vexavit interpretes, quum *ora* frenis temperentur, non *jugum*. Aliter tamen sentit cl. Tzschuckius, scribens: « Phædrus idem duplici ratione expressit, *jugum* et *lora*, *temperat* et *continet*, *flagello* et *frenis*. Ita omnino compositum inhibitu cursum describit, singulisque partibus regiminis illustrat. Sunt autem præcipuæ in vehendo curru jugi partes, quo temperato ipse cursus temperatur. » Sed ut omittam, rectius in hoc loco legi *ora*, quam *lora*, Phædrus, succinctæ brevitatis studiosus, vix unam eandemque rem in eodem nexu duplici ratione expressisse censendus est. Deinde aurigæ non temperare jugum, seu excitare solent jumenta flagello, quando cursus inhibendus est, immo vero ora continent frenis. Versus denique 9, manifesto ad vs. 6 et 7, referendus est; ne dicam, jugum nullo modo posse temperari. Ex quo intelligitur, vox *lento* vix capi posse pro *tardo*, hoc sensu: *der, welcher mich lenkt, befiehlt mir jetzt langsam zu gehen*. Sic cepit cl. Lange Prolegg. ad Phædr. pag. xxv, pro-

bante censore docto in A. L. Z. ann. 1799, Partic. 350, p. 300. — *jugum meum*. Quum jugum moderamine non egeat, neque etiam vox *jugum* pro mulabus jugatis capi possit; quia tunc duæ deberent fingi: hæc vox synecdochice accipienda, pro, me quæ gero jugum: adjunctum pro subjecto. Eodem modo Val. Max. IV, iv, 5, *boum jugum regere* dixit, pro, duos boves regere subjugatos. Ita intellexere, præter alios, J. F. Gronov. Not. ad Phædrum, Oudendorpius in Misc. Obs. Vol. VII, p. 320; clar. Schirach. Clav. P. I, p. 362. Simili modo lib. III, fab. XIII, 8, *religio mea*, pro, ego jurata iudex. Pronomen autem *meum* adjectum indicio est, *jugum* pro mulabus jugatis dici non posse, et hic agi de uno jugo et mula. V. Burmann. Quare *jugum* male vertunt *das Gespann*, quæ vox de duobus solet usurpari. *Jugum flagello temperat*, Accipiendum h. l. pro, impellit me flagello, et vertendum cum cl. Jördens, *der über meinen Nacken die geschmeidige Peitsche schwingt*. Insolentioris hujus locutionis exemplum apud alios desideratur; sed Phædro singularia sua puto relinquenda. — *lento*. Eodem modo *lentæ habenæ*, Ovid. A. A. I, 5, et Met. XV, 520; *lenta frena*, A. A. I, 472, dicuntur, quia erant ex loro, ut et flagella, vel si ex alia materia essent, æque lenta, non rigida fuisse credendum est, ut *len-*

Quapropter aufer frivolam insolentiam :

Namque, ubi tricandum, et ubi currendum sit, scio.

Hac derideri fabula merito potest,

10

Qui sine virtute vanas exercet minas.

dicī, recte putat Burmannus. — 9. *tricandum*. Vid. Exc. VI. — 11. *virtute*. Taubmannus in Not. margin. ad Edit. Rittershusii, quam debeo humanitati cl. Dassdorf, legere mallet *viribus*. Sed fortasse nil mutandum.

tas virgas dixit Plant. Asin. III, 11, 29. *Burm.* Vid. etiam quos laudat Dispositin. — *ora continet*, coercet, quoties nimirum vult, ut eam tardius. Cf. Ovid. Met. V, 643. — *spumantibus*, spuma mea ex labore opletis. Nota colorem Epitheti, quo frequenter utuntur poetæ. Vid. Virg. Æn. IV, 135, et Græv. Lect. Hesiod. c. XIX, p. 94.

8. *aufer*, omittit. Plaut. Truc. IV, 14, 8 : « aufer nugas. » Plaut. Pers. V, 11, 19 : « jurgium auferas hinc. » Plura dabunt Bentlei. ad Terent. Adelph. V, viii, 14, it. Scheff. et Burm. ad h. l. — *frivolam*. Recte explicat Scheff. vanam, cui nullæ subsunt vires. Vs. 11, cf. ad lib. V, fab. VII, 1. — *insolentiam*. Vid. lib. I, fab. XI, 12; lib. V, fab. VII, 2. Bene Gerike : *Daher lass du nur seyn den schnöden Uebermuth. Sattler. : Hör also mit dem eiteln Prahlen auf.*

9. *tricandum*. Tricari est, moras facere, tergiversari apud Cicero-nem Att. XV, 13. At hoc loco, si lectio vera, cessare, tarde et otiose ire. Exemplum tamen insolentioris hujus significationis vix reperias alibi. Quare ista locutio cum aliis multis inter singularia Phædri refe-

renda. Fide Bentlei Glossæ veteres : *tricosus*, cessator, λαγών, ἀργός. Gloss. Isidor. *acinari*, *tricari*, in parvo morari. V. Prasch. et Excurs. VI ad h. v. — *ubi currendum sit scio*. Laudat Bentlei. Ter. Adelph. IV, 11, 31 : « scio ubi sit, verum hodie nunquam monstrabo. » Idem vir doctus quoque notat, mulam ignorare commodum tempus, quod melius mulio sciat. Respondet Burmannus : in fabulis sensus hominum datur animalibus, quia sunt imagines hominum et quorum exemplo poeta docet homines, quid faciendum, quid fugiendum. Sed potest etiam alio modo responderi, de quo vide interpretationem nostram vs. 6 sq. Vehementer gaudeo, cl. Bothio placuisse vulgatum *tricandum*.

11. *virtute*. Hoc loco pro viribus, robore. Sattler. : *der leere Drohungen, doch ohne Kraft ausstösst.* Prop. lib. III, xv, 20.

Compara Anonymi Nevelet. fab. XXXVII; Romuli lib. II, fab. XVII. Coll. Romulo Nil. p. 134; Zachariæ Fabulam, *die Mücke und der Stier*, p. 80; Fontanii lib. VII, fab. IX; Camerarii fab. *Crabro et Mula*, p. m. 202.

FABULA VII.

CANIS ET LUPUS.*

Quam dulcis sit libertas, breviter proloquar.

Canis perpasto macie confectus Lupus
Forte occurrit : salutantes dein invicem

(*) Al. *Lupus ad Canem*.

1. *dulcis*. Quia Virg. dixit Ecl. III, 82 : *dulce satis humor*, Bentlei. edidit *dulce*, indignante Burmanno, quum et Anonymus Nilantii habeat, *quia dulcis est libertas*, et Romulus : *docet subsequens fabula, quam dulcis et jocunda libertas est*. — 3. Recepti lectionem vulgatam, quæ ferri potest, sed quæ sine causa varie mutata fuit a Criticis. Hi vero quid sibi indulserint, age nunc videamus! Inconsonanti numeri Bentleio suadent legere : *Forte occurrunt. Dein salutans, invicem ut restiterunt*, v. s. q. n. Harius mavult : *occorrebat, dein salutant se invicem*, quod Burmanno mollius, sed non Latinum esse videtur, ideo cum Heinio delent *se* et legenti : *Forte occurrit : dein salutant invicem*, ut *dein* dissyllabum sit. Fide Gudii et Brouerii in MSS. Pith. et Remens. erat : *dein salutantes invicem*; sed in MS. Perotti, teste Burmanno : *deinde salutati invicem*; Neveletus : *dein invicem salutantes*; Bipontini : *occurrit forte : dein salutans, invicem Ut restiterunt*. Ita cl. Mûchler. Placuit autem viris doctis *occurrit forte*, ut versus esset expeditior, vid. Gud. qui mallet, *deinde salutantes*; Salmasius : *dein se salutant invicem*; Sanadon.

FAB. VII. *Canis et Lupus*. — 2. *perpasto*, præpingui. Locutio rarior. Vet. Gloss. *pastus*, πρᾶσις, ἀπαρός. Vid. Gud. — [*perpasto*. Per vim habet superlativi, ut τὸ Græcorum πρᾶς (a quo Latinorum *per*) quod exprimit excellentiam, etc. G.] — *macie confectus*. Confici proprie est arenæ verbum, quod de gladiatore, multis vulneribus confosso, dicitur; deinde etiam de ætate, morbis, fame, inopia attritis, ut h. l. lib. II, fab. VIII, 21, eodem sensu dixit, *boves corruptos*. Vid. Hartm. qui laudat Donat. ad Ter. Eun. V, iv, 6. — [*confectus*. Nota obiter præp. cum cuius vis est non semel nobis annotata. Vid. lib. III, fab. VI, 3. G.]

3. *salutantes invicem*. Debet ita intelligi, canis salutat, et invicem lupus resalutat, ea enim vis vocis

invicem, vel *in vicem* : v. mox fab. VIII, *læsura invicem*, et ad Pætron. XII, Ovid. Met. IV, 72. Nec opus est addere *se*, quum centies *salutare* et *salutantes* ponantur absolute, ut Mart. IV, 8; Ovid. Met. V, 295, et apposite Cic. de Or. II, iii : « qui quum inter se... amicissime consalutassent. » Nam illud *inter se* idem est, quod *invicem* et elegantius quoque, et ex usu Latinitatis melioris et antiquioris. Quis vero loquatur, satis intelligitur ex interrogatione, unde sic nites? quæ non convenit perpasto canis, sed macie confecto lupo. Fruatur ergo brevitate sua Phædrus, quam studio captavit, licet multos offenderit. Burmannus. Male jungunt Bentleius, Bipontini, alii, ut *invicem restiterunt*, uterque scilicet simul.

Ut restiterunt : Unde sic, quæso, nites?

Aut quo cibo fecisti tantum corporis?

5

Ego, qui sum longe fortior, pereō fame.

Canis simpliciter : Eadem est conditio tibi,

Præstare domino si par officium potes.

Fortis occurrunt : dein saluant invicem ; Jördens : occurrunt forte : dein, saluantes invicem, Ut r. Vulgatum retinent, præter alios, Lallemand. Brotier. Deabill. —

4. *Ut restiterunt. Onveringius, ut restitere : hic, etc. vid. Not. Toll. 4a P. III, Phædri, pag. 163. — 5. Aut quo. Cuningham. et quo.*

4. [*restiterunt. Retro stare, rester derrière; igitur per extensionem, s'arrêter. Vid. lib. III, fab. XIV, 2, restitit. G.*] — *nites. Verbum nitere et nitidus non raro de bene saginatis exquisitis usurpatur. Hor. lib. I, Ep. iv, 15, jungit pinguem et nitidum; Romulus vero Divion. « unde frater sic nitidus et bene pinguis es? » Magna exemplorum copia apud priscos scriptores obvia. Vid. e. g. Hor. lib. II, Sat. II, 126 sq.; Tibull. II, 1, 21, ad quem locum lege Broukhuis. Virg. Æn. VI, 654, ut omitam alia. Lege quæ olim notavi in P. II, Phædri p. 63.*

5. *fecisti tantum corporis. Corpus Latinis interdum carnositatem et crassitiem notat. Sic vocabulo corporis pro carne usus est Ovid. Am. I, vi, 6 : « Aptaque subducto corpore membra dedit. » Corpus subducere est detrahere de pinguitudine, deducendo cibum quem gracilem reddere. Cf. Græv. ad Flor. lib. I, cap. 1, et Cuper. Obs. I, 5, p. 31. Dispointin. Facere corpus, Gr. σωμαποιεῖν (de quo verbo lege quæ notat Burm.) einen Bauch zulegen, wohl beleibt, dick und fett werden. Gels. de Medic. VII, 3 : « cibi potionisque corpori faciendo aptæ. » Hartman. Varr. VII, R. R. 6, admissarium equum corpore multo*

esse debere ait. Rigalt. Contrarium amittere corpus, pro marcescere. Cic. VII, ad Div. 26 : « et vires et corpus amisi. » Gronov. Lucret. I, 810 : « amisso jam corpore, » ad quem loc. v. viros doctos in Edit. Havercamp. Dicitur autem facere corpus, ut facere rem apud Terent. Adelph. II, II, 12 : « vires facere, » i. e. parare apud Quintil. lib. III, c. 10 : « pecuniam facere, » i. e. aggerare apud Cic. in Verr. v. Fabr.

6. *pereō fame. Verte : ich möchte verhungern, ich muss noch verhungern. Vid. ad lib. I, fab. VI, 8.*

7... 10. *simpliciter, candide, aperte. Curt. lib. IV, c. 11 : « Legati respondent, quum bellum in animo sit, facere eum simpliciter, quod se pacis non frustraretur. » Plin. VI, Ep. 22 : « se simpliciter credunt amicis. » Plura dabit Scheff. — conditio, pro statu, ratione vivendi, Cic. ad Div. II, Ep. vii, 9 : « eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum, » qui locus Hartmano debetur. Plura habes in Notis Burmanni. — est. Præsens pro futuro, ad exprimendam ejusdem eventus et celeritatem et veritatem. Tzschucke. Verte : du kannst es eben so haben.*

8. *si potes præstare, si præstas. Vid. ad lib. I, fab. XV, 6, et lib. I, fab. XXVII, 1. Si domino meo idem*

Quod? inquit ille. Custos ut sis liminis,
A furibus tuearis, et noctu, domum.

10

Ego vero sum paratus : nunc patior nives

9. MS. Per. h. v. ita exhibet : *quale inquit ille? Custos si fueris liminis*. Cl. Lange pro *liminis*, si quid ego judico, duriter conjicit, *luminis*; ut *custos luminis* sit, *custos* diurnus, hoc sensu : ut non modo interdiu, verum etiam noctu domum tuearis. Vid. Ej. Prolegg. ad Phæd. p. xxv sq. Sed hac emendatione non erat opus. Verba enim, *custos ut sis liminis*, non aliter atque de custodia diurna possunt intelligi. Namque interdiu canis alligatur (vs. 18), excubias agens ad limen (*custos liminis*); crepusculo solvitur (vs. 19, 20) ut vigilet et tueatur noctu domum a furibus. Sic vers. 9, recte opponitur decimo, nec amplius de tautologia cogitandum. — 10. Meursius copulabat *furibus et noctu*. Quod quia ineptum videbatur, emendabat ita, ut mutaret *noctu* in *vecti*, hoc sensu, ut tuearis domum a furibus et vecticulariis, quia vecticularia vita dicitur eorum, qui vectibus alienos parietes profodiunt, furandi gratia. Quæ emendatio etsi erudita videri potest, merito tamen rejecerunt Faber, Scheffer. Buchner. Idem enim esset, ac si poeta dixisset : a fu-

præstas officium, quod ego. Paullo aliter in respectu ad animum et voluntatem *et potes* cepit Scheffer. Cl. Gail *et domino* intelligit de quocunque (*à un maître*). At vs. 15 docet, de domino canis esse sermonem.

9. *Custos ut sis liminis*, interdiu sis custos ad limen, seu fores domus. Cf. V. L. Virg. *Æn.* IX, 648 : « fidus ad limina custos. »

10. Plerique interpretes h. v. ita construunt, *et a furibus tuearis noctu domum*. Sed melius Burmannus *et et*, quod abest in Cod. Perotti, pro *etiam* sumi censet, hoc sensu : non modo interdiu, quum nullus est labor vigilare, et limen custodire, sed etiam noctu, quum alii dormiunt, domum tuearis. — [*noctu*. Non modo interdiu, sed etiam quum nox advenerit. Ita quidam interpres; sed minus recte, ni fallor : non enim solummodo quum nox advenerit, sed etiam *tota* durante *nocte*, a furibus domum tuebitur, nota *noctu* esse ablativum antiquum ut *lucu*. G.] — *A furibus*. *A* est contra. Nep. Hann. 9 :

« Gortynii templum custodiunt non tam a ceteris, quam ab Hannibale. » Vs. 9 et 10, ita vertendi : *dass du (bey Tage) an der Hausthür wachest, und (auch des Nachts) das Haus vor Dieben schüttest*.

11. *Ego vero*. Particula elegantissima, quæ h. l. studium promptum indicat. Scheffer. laudat Curt. lib. V, c. 9 : « nos vero pretiosissimam vestem induti regem in aciem sequamur. » Vertere possis : *Ey dazu bin ich gleich bereit*. Vide quæ de usu hujus particulæ olim notavi P. II, Phædri p. 55. — *patior nives*. Ita Frontin. IV, 1, 1 : « frigora et imbres pati. » Ovid. Trist. III, III, 7 : « nec cælum patimur. » Burmannus. Adde Virg. *Æn.* IX, 60, de lupo, « ventos perpeßus et imbres. » Quum poætæ, tum alii hanc vocem non raro per pluralem effecerunt. Ita Cic. II, Cat. 10 : « pruinas et nives perferre. » Vide *Schuebel* ad Frontini lib. IV, 1, 1. Alii explicant, frigora. Pro *nunc patior* Bothius, *cur patiar*. Sic legi volebat Bentleius, si versu 13 retineatur *facilius*.

Imbresque, in silvis asperam vitam trahens :

Quanto est facilius mihi, sub tecto vivere,

Et otiosum largo satiari cibo?

Veni ergo mecum. Dum procedunt, adspicit

15

Lupus a catena collum detritum cani.

Unde hoc, amice? Nihil est. Dic quæso, tamen.

ribus domum tuearis et furibus. — 13. *facilius*. Bendl. *utilius*; Cuningham. *placidus*, vid. Burmann. — 14. *otiosum*. Sic legitur in Vet. Edit. et apud Anonymum Nilantii; at Cuninghamus : *Et otioso large*; Heinsius et Bendl. *otiose* legunt. Schw. An *otiose* legendum sit, an *otiosum*, non pugnabo; quamvis exempla suppetant accusativi in tali loquendi specie. Sic apud Val. Max. V, 1, 4 : *si tibi incolumem stare fas non erat*; sed licet plerumque dativo utantur veteres, ut multis Heins. ad Ovid. XIV, Ep. 64, probat, ille tamen hic admitti non potest propter seq. — *largo cibo*, quod cum *otioso* inconcinnum faceret orationem. Quare nihil superest, nisi vel retinere accusativum, vel *otiose* legere. Burmann. — 16. *cani*. Vulgatum *canis*; sed Heins. et Bendl. mallent *cani*, ita enim veteres sæpe loquuntur. Et placere potest h. l. quum *cani* sit in MS. Per. et Anonymus Nil. habeat, *vidit Lupus cani collum catenatum*; Romulus Divion. vero, *vidit lupus cani collum catena attritum*; etsi Burmannus doceat ad lib. III, fab. III, non ubique talia intrudenda esse. *Canis* jam olim recepi, et placet Tollio, Philipp. Lallemand. Jörden vs. 16. *Lupus a catena*. Tollius legi vult *Lupus catena*. — 17. *quæso*. MS.

12. *Imbresque*, pro quavis pluvia. Hor. I, Od. vii, 16. — *asperam vitam trahens*. Vitam trahit, cui ea gravis est. Vid. Virg. Æn. II, 92, et ad lib. I, fab. XXI, 4. Nota delectum Epitheti *asperam*, qua utitur, quia nunc in omni rerum inopia et difficultate vivere in silvis vagus et errans cogitur. Cf. Burm. it. Virg. III, 16, 45 sqq. Vs. 11 et 12 Verte : *Jetzt muss ich mich beschneyen und beregnen lassen, und in dem Walde ein rauhes, kümmerliches Leben führen*.

13. *Quanto est facilius*, quanto melius, commodius, in omnium rerum abundantia (vs. 14) sub tecto vivere. Eadem ratione loquendi utitur Florus, lib. III, cap. 12 : « nescio an satius fuerit populo R. Sicilia et Asia contento fuisse. » Cf. Burm. — *tecto*. Vid. lib. II, fab. VIII, 7.

14. Idonea monumenta! Locus oppositorum luculenta explicatione notabilis. Post *veni* supplendum inquit, scilicet canis. Tzschucke.

15. *adspicit*. Videt. Eleganter de conspectu improviso. *Er wurde ansichtig*. Ita lib. III, fab. X, 29.

16. *a catena*. Vincentius hæc ita expressit : « vidit lupus canis collum catena tritum. »

17. *Unde hoc, amice?* Verbalupi. Mira in his non magis, quam in responsione canis inest suavitas. Vid. lib. IV, fab. IX, 8. Vincentius : « quid hoc est frater? » et Anon. Nil. : « dic frater, quid est hoc, quod circa collum tuum video. » — *Nihil est*. Formula, qua de re ingrata sermones præciduntur, et parvi momenti esse res illas, quas objiciunt alii, indicatur, vel nos nihil curare, nihil inde incommodi sentire. Ter. Eun. IV, 11, 10 : « nihil est. Quid?

Quia videor acer, alligant me interdiu,
 Luce ut quiescam, et vigilem, nox quum venerit :
 Crepusculo solutus, qua visum est, vagor.
 Affertur ultro panis; de mensa sua
 Dat ossa dominus; frustra jactat familia,
 Et, quod fastidit quisque, pulmentarium.

20

Per. *dic sodes tamen*. Ita edidit Lallemand. post Philipp. — 19. *venerit*. MS. Per. *nox cum venit*. Ursinus, *cum nox venerit*. — 20. *vagor*. MS. Per. *vager*. — 21. *Affertur*. Anonymus *affertur*, ex domo scilicet, mihi, sub cælo viventi. *Burm.* — 22. *familia*. Perott. *famuli*. — *jactat*. Nescit Burmannus, annon *jactant* legendum sit, quia Anonymus Nilantii habet, *projiciunt familia*. Habet etiam Romulus Divion. *amat me tosa familia, projiciunt mihi*; et infra fab. X, 24, nonnulli legunt, *concurant familia*. Sed nolum quidquam mutari. — 23. *pulmentarium* Hein-

nihil? » Adolph. II, 11, 24 sq. « ubi illic rediero, nihil est, » scilicet dicent, utentur sollempni illa formula. *Burm.* qui plurima exempla ad h. l. conguessit. Vid. etiam Scheff. et Gud. — *tamen*. Urget hic preces. Elegans usus hujus particulæ omnino est, si quis inhæret, instat sententiæ. *Tzschucke*. Vide similia exempla fere apud Gronov. ad Senec. IV, de Benef. c. 6. *Burm.* V. Ter. Andr. V, 111, 22 sq. Id. Heaut. I, 1, 36. *Scheffer*.

18. Tota canis oratio lepida est, incommoda leviter attingentis, comoda enumerantis verbosius, bene observantibus viris doctis Scheffero et cl. *Tzschucke*. — *acer*, i. e. asperior, ferocior. Proprie de canibus. Cl. Sattler. : *weil man für böse mich hält*. Lib. II, fab. III, 1, dixit *vehemens*. Serv. ad Æn. III, 14, *acer* interpretatur *sævus*, *cruentus*. Senec. Cons. ad Marc. XXII, « *acerimi canes*. » Id. de Constant. 14 : « *canem acrem* objecto cibo leniet. » V. *Burm.* et Hartm. quibus adde Vavassor. de vi et usu quorundam Verb. in Edit. Opp. Amstel. p. 150. Perperam cl. *Gail* explicat *vif*. [Vid.

præf. nost. G.] *alligant me interdiu*. Cat. R. R. c. 124 : « *canes interdiu clausos esse oportet, ut noctu acriores et vigilantiores sint*. »

19. *Luce*. Vs. præc. *interdiu*.

20. Quum advesperascit, solvor et vagor, quo lubet. Heins. laudat Col. VII, 12 : « *postea catenis per diem continendi, et noctibus solvendi*. »

21. *ultro*, me non rogante.

22. *frusta* edulii cujusunque jactat, objicit. Proprium verbum et elegans. Petron. c. LXIV : « *jactans candidum panem*. » Schefferus laudat locum Apul. Asin. « *intestina quidem canibus nostris jacta*. » Supra aliquoties dixit *misit*. Vid. ad lib. I, fab. XXIII, 3. *Frusta* ponitur absolute, ut ap. Juvenal. III, 210. — *familia*. Servi, ut lib. II, fab. VIII, 26.

23. *pulmentarium*. *Pulmentum*, *pulpamen*, *pulpamentum*, *pulmentarium* (Græce ὀψον, Vet. Gloss. πρὸς ὀψον) sunt vocabula, quæ plane idem significant, omne id scilicet, quo cum pane vescimur (quod cum pulte olim comedebant), quodvis opsonium, vel ci-

Sic sine labore venter impletur meus.

Age, si quo abire est animus, est licentia?

25

Non plane est, inquit. Fruere, quæ laudas, Cānis.

Regnare nolo, liber ut non sim mihi.

sine pulmentarii, e conjectura. Anonymus Nilantii: *quod fastidit ciborum mihi porrigitur*. Ita etiam Romulus Divion. — 25. Nevelet. Rigaltii 2, al. habent *est abire*, sed emendavit Faber *abire est*, probantibus viris doctis. Guyetus conjicit: *Age si quo erit abire*; Heinsius: *Age abire quo fert animus*. Perottus: *si quo abire vis*. — 26 sq. Interpolavit hæc Perottus: *Fruere his quæ laudas Cānis, Regnare nolo si libertatem habeam*.

bum apparatus, sive coctum, sive tostum, ut carniū, pisciū, oleum. Hinc fax accendi potest Ter. loco Eun. III, 1, 36: « lepus tute es et pulpamentum quæris, » i. e. quod ipse es, quod habes in te, quæris in altero. *Dispositin*. Loco Terentii adde Hor. lib. II, Sat. II, 20, quem profert Schirach. V. D. Clav. P. I, p. 305, ubi vide, et Senec. Ep. LXXXVII: « Caricæ, si panem habeo, pro pulmentario sunt, si non, pro pane. » Cato R. lib. VIII (LIX): « pulmentarium familiæ » habet. — *quod fastidit quisque*. Si vere, at non apte. *Tasch*. Verte: *was niemand mag*.

24. Compara vs. 14.

25. Si quo lubet vagari, an licet? Sunt verba lupi ad canem, quibus canis respondet mox: *non plane est*. Perperam Ursinus h. v. cani tribuit, sublato signo interrogandi. — *est animus*. Cf. lib. III, fab. XVI, 13.

26. *Non plane est licentia*. Hæc in Editione Ursini sunt verba lupi. Male. cl. Sattler. *Das freylich nicht so recht*. — *fruere quæ laudas*, scilicet iis quæ. Vid. ad lib. III, fab. II, 17. *Schw*. Formula usitata remittendi alteri libenter sua bona, sine invidia. *Schirach*. Clav. P. I, p. 144, cl. Jördens: *Geniesse immerhin dein so gepriesmes Glück*.

— [*Fruere, quæ laudas, Cānis*. Vocabulum *canis*, veritas, *heureux chien!* aurem etenim lædit *ri* monosyllabum *chien*, incommittante epitheto. G.]

27. *Regnare nolo*. Cl. Sattler.: *Ich mag kein König ohne Freyheit seyn*. Vix credibile, Phædri locum in animo habuisse Senecam lib. III, c. 37, de Benef. « Hoc est regnum, nolle regnare, quum possis; » quæ Gudii erat sententia. — *liber ut non sim mihi*. Ea conditione, ut libertatem amittam. *Mihi* eleganter abundat, more apud optimos scriptores consueto. Nescio tamen, annon cum Wakefieldio ad Lucret. IV, 99, interpungendum sit: *Regnare nolo, liber ut non sim, mihi*, hoc sensu: nolo mihi regnum, ut non sim liber. Eandem sententiam tractat Cicero de Leg. Agr. contra Rull. c. 4, p. m. 652. Ed. Ernest. « quid tam populare quam libertas? quam non solum ab hominibus, verum etiam a bestiis expeti atque omnibus rebus anteponi videtis. » Quem locum debeo cl. Hartmano.

Hæc fabula, cujus ordinem sine ulla auctoritate mutaverunt Philipp. et Lallemand. teste Brotierio, est ex præstantissimis; sive spectes argumenti delectum, sive dialogi facilitatem et elegantiam, sive brevita-

FABULA VIII.

FRATER ET SOROR.

Præcepto monitus, sæpe te considera.

Habebat quidam filiam turpissimam,
Idemque insignem pulchra facie filium.

1. *Præcepto*. Scheffer. et Bentlei. *præcepto hoc*. Cuninghamus : *Hoc dicto monitus*. — 2. *turpissimam*. Corrigit Heinsius *turpissima*, ut referatur ad sequentis versus τὸ *facie*. Sed quid opus hac mutatione, quum non tantum *facies turpis*, sed ipsæ *puellæ turpes* passim occurrant? Burmann. — 3. *insignem pulchra facie*. MSS. Pith. Rem. et Vett. Edit. *insigni et pulchra facie*. Bentlei. quum *insignis*, si in laude est, majus quid sit, quam *pulchra*, et male priorem locum occupet, sententia decrescente, ab auctore credit hęc esse, *itidemque ingenua et pulchra* f. f. improbante Burmanno, quia *ingenua facies* non est *pulchra* magis, quam honesta ac liberalis, quæ non semper est *pulchra*. Harius ex ingenio reponebat *insignem pulchra*, quæ emendatio felix et elegans postea confirmata est Codice Perotti, ex qua jam olim edidi *insignem pulchra facie filium*, probante Tschuckio, V. D. Präverant Philipp. et Lallemand. Secuti Broüerius, Bipontini, clar.

tem et simplicitatem. Eandem recte laudibus effert. clar. Jacobs Observatt. Tomo I præfixis. Hanc fabulam Avianus recitat de *Cane et Leone*, fab. XXXVII. Similis fere fabula legitur apud Æsopum, fab. CXI, p. 85. Hauptm. de *Asino silvestri et domestico*. Comparasse juvabit, quæ sunt in Hor. lib. II, Sat. vi, vs. 80... 117, de *mure rustico et urbano*. Adde Zachariæ Fabb. p. 14, *der Knabe und der Stieglitz*; Willamo-vii fab. XI; Burmanni Fab. lib. I, *der Tanzbär und der Fuchs*; Gleimii lib. II, fab. V; Hagedornii Fab. lib. I, *der Wolf und der Hund*; Fontanii lib. I, fab. V; Vincentii Bellov. lib. IV, Spec. doctrin. c. 123; Romuli Divion. lib. III, fab. XV; Anonymi Nilant. fab. XLV; Romuli Nilant. fab. XXXIV; Anonymi Neveleti fab. LIV.

FAB. VIII. *Frater et Soror*. — 1. Si accepisti bonum quoddam præ-

ceptum, inspicere in id sæpius, tanquam in speculum; intueri te sæpius. Verbum *considerare*, quod a contemplatione siderum videtur appellari, proprie usurpatur de contemplatione, quæ fit oculis. V. Festus, v. *considerare*, et Scheffer. ad h. I. Cic. Off. lib. I, 41 : « pictores suum quisque opus (*picturam*) a vulgo considerari vult. » Sunt, qui locum intelligant de præcepto, quod vs. 14 sqq. pater dat liberis suis; sed quum promythia per enuntiationem generalem efferri soleant, de præcepto quovis hæc capienda sunt, etsi non negem, Phædrum inprimis respicere vs. 14.

2 sq. *turpissimam*. Valde deformem. V. lib. IV, fab. V, 6, 41, et lib. III, fab. IV, 7. — *insignem pulchra facie*, pulcherrimum. *Insignis facie*, dixit Virg. Æn. IX, 583 : « Euryalus forma insignis; » Id. lib. V, Æn. 295 : « Tres filię insignes

Hi speculum, in cathedra matris ut positum fuit,

Jördens, alii. Desbillonius tamen vulgatum amplectitur. — 4. Varietatem Lectio-

specie. » Frontin. IV, 1, 10; Justinus vero lib. XXIV, 3, *insignem forma* utrumque filium Arsinoes dixit. Cf. Burm. Olim edidi, *Idem insignem pulchra facie filium*; sic e conjectura Harrii confirmata Codice Perotti. *Schwabe*. Malim equidem: *Itidemque insignem pulchra f. f. Bothe*.

4 sq. *Cathedra*. Cathedræ apud Romanos sellæ erant familiares, paullo excelsiores et molliores, quibus cubicula elegantiora feminarum erant ornata. Pulchre rem illustrat pictura Herculanensis (*Pittura d' Ercolano*, T. IV, *Tav. XLIII*, p. 201) in qua conspicitur mater cum filiabus duabus, sedens in cathedra paullo excelsiori, strata pulcherrime textili stragulo, scabello instructa et opere cælato tæniisque aureis conspicua. Uberiorem picturæ descriptionem habes in eleganti et erudita cel. Böttigeri *Dissertatione*, quæ inscripta est: *Morgenbesuche im Ankleidezimmer einer alten Römerin*. Vid. *Journal des Luxus und der Moden*, ann. 1796, mens. Jul. Cum qua pictura comparabis duas fabulas in *Pittura d' Ercolano*, T. I, *Tav. XXIX*, quarum altera exhibet columbam, in cathedra positam et duos Genios pueros circumludentes (eadem hæc exsculpta in fronte hujus libri); altera galeam in cathedra collatam, et ludentes quoque duos Genios pueros. Istæ picturæ inservire possunt cognoscendæ Cathedrarum formæ, quæ proprie erant feminarum. Ita diserte h. l. dicit Phædrus, positum fuisse speculum in cathedra

matris. Sic Martialis lib. III, Ep. LXIII: « inter femineas tota qui luce cathedras Desidet, » de bello et delicato homine, *der sich den ganzen Tag zwischen den Cathedern herumtreibt*. Ita enim vertit cl. Böttiger l. c. Idem Martial. lib. XI, Ep. 99, de Lesbia, « de cathedra quoties surgis. » Sed lib. XII, Ep. 38, notat hominem mollem, qui « femineis noctesque diesque cathedris incedit; » quem locum tamen Schefferus, nescio an recte, de Re Veh. lib. II, c. IV, p. 65, de sella gestatoria intelligit. Adde Plin. lib. III, Ep. 16, n. 12. Cathedra Juvenali, Sat. VI, 90, dicitur *mollis*, quia fuit molliter pro deliciis et mollitie feminarum parata. Male comparant *cathedram* cum nostro *Toilette*. Ita cl. Satler: *Indem sie spielten, sahen sie von ungefähr Im Spiegel, welcher auf der Mutter Nachttisch stand*. Rectius enim comparatur cum nostro *Sopha*. Nec desunt, qui putent, Phædrum loqui de sella gestatoria, qua vehebantur mulieres in publico. Ita præter alios Scheff. qui de ista sella egit de Re Vehic. lib. II, c. 4, cum quo comparandus Pignorius de Servis p. 210, et Chimentellus de Honore Bisellii. C. 24, p. 120. A Scheffero recte dissentit cl. Tzschucke, cathedram conferri posse censens cum nostro *sopha* potius, quam *toilette*. — ut positum fuit. Notat, ut temere, casu, forte speculum in cathedra erat positum a matre, quæ se ad illud ante compserat, non eo consilio, ut liberi inspicerent, quod Guyetus volebat, sed

Pueriliter ludentes, forte inspexerant.

5

Hic se formosum jactat; illa irascitur,

Nec gloriantis sustinet fratris jocos,

Accipiens, quid enim? cuncta in contumeliam.

Ergo ad patrem decurrit, læsura invicem,

nis habes in Exc. VII. — 5. inspexerant. Mearsius conjicit, inspexerunt, quem-
admodum fab. II, 19, huj. libri e Cod. Per. edidi *læserunt*, pro *læserant*, ubi
vid. Quæ conjectura non displicet, quum etiam in MSS. Pithœan. et Remens. sit
inspexerunt, pro quo Pithœus emendavit *inspexerant*. Vid. Brotier. — 7. *sustinet*
fratris jocos. MS. Per. *fratris sustinet jocos*. — 8. *Accipiens*. Heius. *arripiens*; sed
vid. Notas. — *quid enim?* Rittershusius, *quidni?* Salmasius ad marginem, *quid*
non? Bentlei. intrudit *quippe*, ut causam reddat, cur fratris jocos non sustineret.
Sed cave quidquam mutes. Conf. Not. — 9. *decurrit*. Ita recte libri scripti, etiam
MS. Perott. In præsentî, ut mox *criminetur*. Alii *cucurrit*, ex emendatione Pithœi.

nescio quo casu reliquerat ibi speculum. Hæc vis hujus particulæ *ut*, quæ et *τοῦ* sicut. Vid. ad Ovid. Ep. XX, 19; XXI, 25; Met. X, 7, et passim. *Burmman*.

5. *pueriliter ludentes*. Notandum, lusisse circa matris cathedram. Similes puerorum lusus exhibentur in Tabb. Herculanens. T. I, Tab. xxxix, paullo ante laudatis, quas vide. Ceteroquin cf. Exc. VII ad h. v.

6. *jactat*. Vid. lib. I, fab. XI, 1.

7. *Nec sustinet*. Ferre, pati non potest. Vid. lib. IV, fab. XV, 7; lib. I, fab. II, 31; lib. IV, fab. XXI, 3; lib. IV, fab. VII, 3; X, 25. De hoc verbo *Burmman* laudat præter *Munckerum* ad *Hygin*. fab. 261, alios.

8. *Accipiens cuncta in contumeliam*, sinistre interpretans ad sui contumeliam; *sie nahm alles für kränkende Beleidigung auf*. Vid. quæ de voce *contumeliæ* notamus ad lib. I, fab. XXIX, 2. Laudant Interpretes *Ter. Eun.* I, II, 1 seq. « *vereor ne illud Phædria aliorum acceperit*. » *Ter. Adelph.* IV, III, 15: « *ad contumeliam omnia accipiunt*. » Cf. *Prol.* II, 11. — *quid*

enim? Hac interrogatione utuntur, quoties significare volunt, recte aliquid dici, vel fieri. Quid enim, seu quare non faceret? quid enim potius acciperet in contumeliam? Ita *Hor.* I, Sat. I, 7 sq. ubi verba *quid enim* vetus *Interpres*, a *Cruquio* 1579, editus, explicat per *curnon*, recte, judicante *Desbillionio*; quum antiqui auctores dixerint *quid enim* per contractionem, pro, *quidni enim?* Cf. *Id.* *Hor.* lib. II, Sat. III, 132. Et sic alibi. *Exempla congest* *Salmasius* ad *Tertull. Pall.* p. 365 seq. *Vertunt: natürlich; das versteht sich; wir konnten es anders seyn?* Nimirum feminis nil injuriosius, quam ob formæ turpitudinem notari.

9. *decurrit læsura invicem*. Decurrit eo consilio, ut invicem læderet, i. e. querelas suas deferret et opem ejus imploraret. *Verte: um ihm wiederum eins anzuhängen.* — [*læsura invicem*. Sic vertebamus: *elle prend tout pour des injures: pour le mortifier à son tour*. Ut vires repetitionem *τοῦ* *pour*, auri ingratam, scribas, *afin de le mortifier*. G.]





Quotidiè, inquit, Specule vos uti volo, etc.

Lib. III. Fab. VIII. 14. 8999.

Bibliothèque classique latine.

N.B. Lemaire

Libri de Engelmann.



Quotidié, inquit, Specule vos uti volo, etc.

Lib. III. Fab. VIII. 14. seqq.

Bibliothèque classique latine.

N.E. Lemaire

Lib. de Engelmann

Magnaue invidia criminatur filium,
 Vir natus quod rem feminarum tetigerit.
 Amplexus ille utrumque, et carpens oscula,
 Dulcemque in ambos caritatem partiens :
 Quotidie, inquit, speculo vos uti volo;
 Tu formam ne corrumpas nequitiae malis;

10

15

11. Deest in Cod. Perotti. — 12. *Amplexus ille utrumque*. Ita libri scripti et Editi. Vet. In MS. Per. est, *ille amplexus*; in Rigaltii 2: *amplexus utrumque ille* Ita Richterius. — 14. MS. Perott. *Continue, inquit ille, speculis vos uti volo*. — 15. Bentlei. hoc et sq. versu te legit, ut respondeat præcedenti (suffragante Cu-

10. *Magnaue invidia criminatur*. Gerike: *voll Groll und Eifersucht schwärzt sie den Bruder an*. Sattler.: *Und klagte hasserfüllt den Bruder an*.

11. *Vir natus*, quum vir sit. Græci dicunt ἀνὴρ ὄν. Ita passim Cicero: Ep. ad Div. lib. IV, 5, « quoniam homo nata erat, » ubi v. Cor-tium. Id. Tusc. Quæst. III, 17: « qui mortalis natus conditionem postules immortalium. » Vide etiam loca Apuleii, Scheffero laudata. — *rem feminarum tetigerit*. V. Exc. VII, ad h. v.

12. [*Amplexus*. Α πλίκω, *plier*, et ἀμψί, præp. cujus sensus, non semel, doctorum captato superavit. Vid. quæ nos in nostro tentamine, cui titulus, *Essais sur les Prépositions*. G.]

12 sq. *Saaves h* versus parem amoris fervorem egregie exprimunt. — *utrumque*, filium et filiam. — *carpens oscula*, quasi summis labris decerpens. Eleganter. Ita Ovid. Her. XI, 117.

13. *Dulcem caritatem æqualiter distribuens*, æquali amore ambos prosequens. Dixit *dulcem*, respectu liberorum, qui passim vocantur *dulces*. In re simili infra fab. XV, 16, dixit *dulcis benevolentia*. Virg.

Æn. I, 194: « socios partitur in omnes Vina. » Cf. Gron. et Burm.

14 sq. *speculo*. Speculum apud veteres imago est cognitionis sui, quæ princeps sapientiæ pars habetur. Inde prudentiæ cum serpente speculum appingitur. *Prasch*. Cfr. vs. 1 et locus Senec. Natur. Quæst. lib. I, c. 17, quem laudant Interpretes: « Inventa sunt specula, ut homo ipse se nosceret: multa ex hoc consecuta; primo sui notitia, deinde et ad quædam consilium: formosus ut vitaret infamiam; deformis ut sciret redimendum esse virtutibus, quidquid corpori deesset. » Hisce adde Ter. *Adelph.* III, III, 62 sq. « Inspecere, tanquam in speculum, in vitas omnium jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi. »

15. *Tu*, distributive; respicit filium. — *nequitiae malis*. *Bona* et *mala* de corporis et mentis pulchritudine et deformitate passim occurrunt, uberius probante Burmanno, qui præter alia laudat Lamprid. Sever. c. 38: « ut fias animi malis repulsus pulcher. » Suet. Cal. 36: « singula numerans bona malave corporis. » Quibus adde, quem Desbillonius affert, locum Juvenal. XIV, 215 sq. « nativæ mala nequi-

Tu faciem ut istam moribus vincas bonis.

ninghamo); sed in vulgata nihil reprehendi potest. *Heusinger*. — *malis*. Schefferrum *maclis* tuentem, et spondeum in ultima sede admittentem, recte refutat Hoogstratanus. *Burmamn*. Ipsi tamen Scheffero hæc emendatio sequenti tempore displicebat, quum per eam periret oppositio, quæ servanda in tota oratione ei recte videbatur. — 16. *vincas bonis*. Bentlei. cui hæc phrasis displicet, legit *penses bonis*; sed, judicante Burmanno, multo durior est locutio *pensare faciem*, quam *vincere*. Nam damna et clades pensantur bonis aliis, non facies, quanquam dici possit *pensare faciei damna*. Trillerus in Obs. crit. p. 279, legit *pingas*, pluribusque hanc sententiam suam adstruit similibus locis. Quem tamen refellit Pet. Paul. Justus in Spec. Obs. Crit. Vienn. 1765, editar. cap. 22, p. 76, qui vulgata lectione nihil simplicius aut expeditius recte affirmat. Etiam Cunninghamus legi jubet *pingas*.

tiæ. » Hoc loco cum clar. Tzschuckio non inepte intelligere possis libidines. Alii tamen vertunt: *böses Herz, tückische Gemüthsart*. Sed *corrumpere formam*, est, *das schöne Gesicht entstellen, schänden*.

16. Tu pertinet ad filiam. Insolentior locutio, inter singularia Phædri relinquenda. — *istam est turpem*. Sed *vincere bonis moribus faciem turpem*, est, eam quasi delere, obruere et extinguere, ut nulla ejus ratio habeatur, si compareretur cum bonis moribus. Non diversa multum ratio in illis Senecæ Ep. LVIII: « ratione vitium corporis vinceret. » Sic « vince animos iramque tuam, » ap. Ovid. Ep. III, 85, quando non apparet. *Vincere pudorem* dicit Claudian. II, de Laud. Stil. 329, quod fit, quando eum depouimus. Hæc e Notis Burmanni excerpti. Satl. : *Du, dass die Tugend siege über die Gestalt*. Sed cl. Jördens vò *vincere reddit, verschönern*.

Mirifice placet argumentum fabulæ, cui illustrandæ inservire potest locus Apuleii, in Apologia, quem memorat Rittershusius: « an turpe arbitraris, formam suam speculo assiduo explorare? annon Socrates philosophus ultro etiam suasisse fertur discipulis suis, crebro ut semet in speculo contemplarentur? ubi qui eorum foret pulchritudine sibi complacitus, impendio procuraret, ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret: qui vero minus se commendabilem forma putaret, sedulo operam daret, ut virtutis laude turpitudinem tegetet. Adeo vir omnium sapientissimus speculo etiam ad disciplinam morum utebatur. » Simile quoddam dixit Plutarchus Præcept. conjug. teste Rigaltio.

Cum hac fabula compara Gleimii lib. I, fabb. XXI, XXII; Boulangieri fabulam, *le Frère et la Sœur*, lib. II, fab. IX, p. 60.

FABULA IX.

SOCRATES AD AMICOS.

Vulgare amici nomen, sed rara est fides.

Quum parvas ædes sibi fundasset Socrates,
Cujus non fugio mortem, si famam assequar,
Et cedo invidiæ, dummodo absolvar cinis;

3, 4. Hos versus huic loco adautos esse censet cl. Jacob. At bene observat censor doctus in A. L. Z. ann. 1785, II, 281: wenn blos das Ueberflüssige solcher Parenthesen ihre Unächtheit beweisen könnte, würde man mehrere austreichen können.

FAB. IX. *Socrates ad Amicos.* —

1. Sunt apud omnes scriptores querele frequentissimæ de paucitate amicorum et quassa atque sublesta et lubrica plerorumque fide, ut jam olim observavit Rittershusius. Cic. Am. c. 18: « qui gravem, constantem, stabilem se in amicitia præstiterit, hunc ex maxime raro hominum genere judicare debemus et pæne divino. » Id. Am. 4: « ex omnibus sæculis vix tria aut quatuor nominantur paria amicorum. »

2. *parvas ædes.* Græc. οἰκίδιον, ut Socrati a Diogene objicitur apud Ælian. H. V. lib. IV, c. xi, v. Hartman. — *sibi*, ut ipse inhabitaret, non inquilinis locaret. Parvæ enim sufficiebant philosopho. *Burm.* — *fundasset.* Lege quæ de hoc verbo docte observat Hartmanus e Laur. Vall. lib. VI. Eleg. c. 41. Noltenui Lex. Antib. p. 1467, et Bünemann. ad Lactant. Lib. de Mort. Persec. II. Recte capiunt Burmannus et Hartmanus de initio ædificationis, quum fundamenta jecisset futuræ domus, unde de ejus modo judicare possent prætereuntes. Hoc enim significat *fundare*. Ita Virgil. ex quo

hujus verbi usum sumsisse videtur, Æn. VIII, 478; IV, 260; VI, 812. Vs. 6 dixit *ponere domum*.

3. *Cujus non fugio mortem.* Non recusio mortis genus, quo Socrates olim periit. Res nota. — *si famam assequar*, intellige, quam Socrates consecutus est. Fama enim h. l. sumitur pro laude ac celebritate, ut *fama Scipionum*. De hac voce Hartmanus laudat Laur. Vall. Eleg. IV, 7, et Serv. ad Virg. Æn. IV, 91. Totum autem hunc locum Rittershusius refert ad Phædri studium posteritatis.

4. Sensus: Facile patior, me circumveniri, et vel damnari atque occidi ab invidis, ut Socrates, dummodo post mortem judicer innocens fuisse. Ita bene Gronov. — *cedo invidiæ.* Simili modo Nep. Cim. III: « quum ille forti animo invidiæ ingratorum civium cessisset, » i. e. facile patiebatur, se ab invidis et ingrativis civibus patria expelli. *Invidiæ* autem *cedere*, observante Burmanno, dictum ut *fortunæ cedere* apud Cæs. VII, de B. G. c. 89, et *cedere tempori*, de quibus egit idem vir doctus ad Quintil. Declam. VI, c.

Sed fabulosa ne vetustate elevem,

postulare multo prius. Sed multum prius suos etiam habet auctores, quos nominat Burm. ad Ovid. Ep. XVIII, 71; Trist. V, xi, 7, ubi quidam Codd. habent *multum*. Deinde etsi *multum* et *diu*, sæpe solent jungi, non ideo tamen ubique illæ formulæ inivisi libris ingerendæ sunt, observante Burmanno. Neque etiam Bentleius patitur, *stultam* dici sententiam, quæ judicet explorata veritate, quando stulta esse jam non possit; sed jam in Notis observatum, locum intelligendum esse de tempore, ante explorationem, ut vis præcepti sit, explorandam multum veritatem, antequam prave judices, ut solent stulti facere, ante exploratam veritatem. Desbillonius edidit: *Ergo exploranda multum est veritas prius*; Cuningham. *multum prope*. — *judicet*. Guyetus et Heinsius voluit *judices*, ut *prava sententia* sit ablativi casus; quo remedio non opus esse judicavit David. ad Cic. III, de N. D. C. 2, teste Burmanno. Cf. etiam Not. ad vs. 6. — *stulta prave*. Ita MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. In MS. Per. est *stulte prava*, quod valde placet Heusingero et cl. Langio, et receperunt Philipp. Lallein. Brot. sicque olim conjecerat Burmann. Addicunt Bipontini: *quam stulte prava judices sententia*. — 7. In MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. legitur: *Sed fabulosam ne vetustate elevem*, pro quo vulgo legitur: *Sed fabulosa ne vetustate elevem*. Ita Nevelet. Rigaltii 2. Ursinus, prima Burmanni: quam lectionem recte tueretur Schefferus, sensum falcire studeas subintelligendo id, nimirum quod dixi de exploranda veritate; item Leonhard. cl. de Schirach. in Clav. P. I, p. 113. Et placet VV. Cll. Tzschuckio, Langio, Bipontinis. Sed quia *vetustatem* est in libris scriptis, Guyetus, J. F. Gronov. et Burmannus præferunt: *Sed fabulosam ne vetustatem elevem*, scilicet homines, ut supra Epil. II, 3, hoc sensu: ne homines contemnant, leviora ducant, quæ videntur fabulosa ob vetustatem, seu quia fabulis multum fidem non habent, ut illis de Hippolyto et Cassandra, narratio factum certum, mea memoria. At quum *ne elevem* melius ad auctorem, quam ad lectorem referatur, et *fabulosa antiquitatis* rectius fidem minuire dicatur, quam minui ab aliis, quemadmodum erudite observant VV. Cll. Tzschuckius et Langius, vulgatam præferendam duxi, quæ etiam recepta est in Editione Didoti stereotypa. Sic etiam locum intelligi volebat Præschius, legens, *Sed fabulosa ne hæc vetustate elevem*, cui obsequuntur Gud. Hoogstratan. Santoroc. Walchius. Bentleius corrigit *fabulosam ne vetustatem elevem*. Ita Cuningh. Sanadon. Philipp. Lallein. Brot. Desbillon. Favet huic lectioni MS. Per. in quo est, *Sed fabulosam ne vetustatem asseras*. Bipontini ediderunt: *Sed fabulosa ne vetustate eam elevem*. Duriter, ut recte videtur Tzschuckio. Alias

bitio dissidens, et fab. XIII, 8, *religio ne peccet*, pro iudice religione adstricto; mox vs. 51: *nil spernat auris*, etc. Et sic sæpe apud Phædrum et alios.

7. *ne elevem*, minuam fidem et auctoritatem eorum quæ dixi (vs. 1), *fabulosa vetustate*, allatis exemplis fabulosis, ab antiquitate petitis, quæ poetæ tractarunt. *Elevare* est minuire auctoritatem, extenuare, res gestas verbis deprimere, ut infra lib. IV, fab. III, 5, quo sensu

hoc verbum sæpissime legitur, ut Lexica docent et Notæ Burmanni. — [*elevem*. *Elevare*, proprie, *lever de terre*. Attamen figurate, est, *ra-baisser*, a balance, cujus elevatur lanx levior. Quo minuendi sensu, Phædrus (lib. IV, fab. III, v. 5): *Qui facere quæ non possunt, verbis elevant*. Plautus exemplum dedit usurpandi *ne elevare*; *μικρύνω* (diminutivo) sensu. G.] — *fabulosa vetustate*. Justin. II, 6: « omnis antiquitas fabulosa est. »

Narrabo tibi, memoria quod factum est mea.

Maritus quidam quum diligeret conjugem,

Togamque puram jam pararet filio,

10

Seductus in secretum a liberto est suo,

Sperante heredem suffici se proximum.

conjecturas Tollii et Ouveringii vide in P. III, Phædri p. 165. — 9. MS. Perotti. *maritus castam*, quod nescit Burmannus an sit a Phædri, an a Perotti manu. Certe mox vs. 14, sequitur. — 10. *jam pararet filio*. MS. Per. *puram compararet filio*. Jac. de Rhoer Fer. Daventr. lib. II, cap. XI, legi vult *parasset*. Sed v. Exc. VIII, ad h. v. — 11. *a liberto est suo*. Revocavi τὸ est e Cod. Per. quod jam olim Bentleius reposuerat e conjectura. Ita quoque ediderunt Cuningham. Philippus, Lallem. Brotier. Desbillon. Sed Rittershusio legendum videtur *seductu' st.* — 12.

8. *memoria mea*. Ætate, tempore meo. Nep. Them. X: « hujus ad nostram memoriam monumenta manserunt duo. » Sueton. Aug. 22: « memoriam ante suam, » i. e. ante sua tempora. Plurima exegit Dispontin.

10. *Togamque puram*. Ad differentiam togæ prætextæ, quæ in limbo attextam habebat purpuram, unde et *prætexta* vocata est; quam togam gestabant filii procerum et nobilium ad ann. XV. (Vid. tamen Exc. cit. sub fin.) Hoc anno in locum prætextæ *togam puram* accipiebant, ita dictam, quod tota alba esset, et nihil purpuræ haberet admixtum. *Pura* etiam dicitur Plin. H. N. lib. VIII, 48, etiam *virilis* dicta fuit, quia signum erat, eos jam in viros esse transcriptos. Atque ab illo tempore jam incipiebant se foro sistere et causis agendis operam dare. Ipse vero dies, quo ex ephēbis excedebant, vocatur *dies tirocinii*, *Mensinga*. Catull. LXVIII, 15, dixit *vestem puram*. Cf. Cic. ad Att. IX, 19, ab init. — *pararet*. Hoc verbum indicare videtur, filium nondum fuisse puberem, etsi pubertati proximum. Cf. Excurs. VIII supra cit.

11. Seorsum ductus est in locum solitarium, ut nemine arbitro colloquerentur. Hæc enim est vis τὸν *seducere*. Laudant Interpretes Plaut. Asin. II, II, 95: « me hodie senex seducit solum, seorsum ab ædibus. » Ter. Hec. I, II, 69: « Pamphilus me solum seducit foras. » *Separatim seducere* habet Liv. lib. XXX, c. 5. Quæ exempla docent, satis Latine dici *seducere in secretum*: de quo dubitabat Gudius. Sæpius tamen absolute ponitur hoc sensu. Memorat Burmannus locum Cic. I, de Or. 56: « qui quum Crassum seduxisset atque ad eum retulisset. » Cf. Not. Schefferi et Gronov. it. Gesner. — [*seducere*. *Seorsim seducere*, proprio sensu, interdum adhibetur subornandi et decipiendi sensu. G.]

12. *heredem suffici se proximum*. Sperabat, in testamento patroni, si quid filio contingeret, se substitutum esse heredem, ut veteres solebant primos, secundos, tertios heredes facere in casum mortis priorum. Vid. Sueton. Jul. 83, et Oct. 101. Ita bene Gronov. *Sufficere* heredes dicuntur, qui alios aliis substituunt, usitatus tamen in hac re *substituere*. Verumtamen *sufficere*

Iræ furentis impetum non sustinens,
Ad lectum vadit, tentat in tenebris caput.
Ut sentit tonsum, gladio pectus transigit,
Nihil respiciens, dum dolorem vindicet.

habent MS. Pith. et priores Edit. ut Nevelet. In MS. Perout. et Edit. Rigalt. 2. Maittar. Danet. Richter. Walch. al. est, *concurrat*. Utrumque rectum. Vid. V. L. ad lib. III, fab. VII, 22. Infra lib. III, fab. XIV, 7, dixit *concurrit populus*, et Quintil. Decl. II, 6: *concurrit familia*, teste Burm. — 26. *vadit*. Vulgo legitur *accedit*. Sed quia in Cod. Per. est *vadit*, quod iræ furentis impetum magis exprimit, recepi. Vide Notas ad h. v. — 27. *sentit*. Per. *sensit*, quod recepit Cuningham. sed præferendum *sentit*. — *transigit*. MS. Pith. et Editiones Rittershusii et Neveleti, *transfigit*, quod est ex glossa. Metrum enim postulat legi *transigit*. Sic jam olim legi iussit Rittershus. sic etiam Taubmann. adscripsit margini Edit. Rittersh. quæ adservatur in bibliotheca Elect. Dresdensi splendida. Fide Gudii Salma-

mannus multa Phædrum censet in hac narratione transtulisse ex Ovid. Fast. II, 347 sqq. quem locum comparabis. — *familia*. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 26, et cf. lib. IV, fab. XXI, 23.

25. Gravissime ad indicandam vim doloris. Scheffer. Verte: *Er wusste sich in der Wuth nicht zu lassen*. — *sustinens*. Vid. ad lib. III, fab. VIII, 7, et lib. III, fab. II, 14.

26. *vadit*. De vi huius verbi, quod celeritatem, impetum notat, et de incitato et violento gradu sumi solet, erudite egit Burm. ad lib. IV, fab. XVII, 12, ubi vide. — *tentat*. Manu, tactu explorat. Exempla vide in Notis Burmanni et Schefferi, quibus adde locum Col. VIII, 11: « sæpius digitis loca feminarum tentanda sunt: nam in promptu gerunt ova, quibus jam partus appropinquat. »

27. *tonsum*. Bene notat Schefferus, solitos esse pueros, alere capillos, et quum ad virilem venissent ætatem, detonsos consecrare Diis, indeque semper tonso esse capite. Vid. Martial. lib. IX, 36, et quos laudant Scheffer. et Santorocus.

Petron. c. LXVII: « cui deo crinem vovisti. » Itaque tonsum caput signum erat virilitatis; tonsus autem fuerat filius, simul ac toga pura parabatur. Etiam Gronov. capit de coma. Ad barbam tamen referri posse Burmannus censet, etsi non urgeat. Sed de barba minime potest intelligi. Non enim est credibile, hanc ætate XIV, XV, aut XVI, annorum fuisse tonsum. Sic olim statui, probante Censore docto in Ephem. litt. Götting. ann. 1781, Partic. 53. Quum etiam pater caput, non vultum tentasse dicatur et tonsum invenisse, nulla est ratio, quare de barba cogitemus. Cf. Jac. de Rhoer V. cl. Fer. Daventr. lib. II, c. XI, p. 193. — *transigit*, perfo-dit. Tac. Ann. XIV, 37: « se ipsum gladio transegit. » Sil. IV, 396: « transegit pectora mucro. » Alia exempla dant Rittershus. et Dis-

pontin. 28. *respiciens*. Curans, attendens. Nep. Milt. 8: « hæc populus respiciens maluit eum plecti. » Scheff. — [*respiciens*. Curans, attendens. Ita cl. Schwabius, neglecto præp. re (retro), sensu etymologico, quem

Lucerna allata, simul adspexit filium,
 Sanctamque uxorem dormientem cubiculo,
 Sopita primo quæ nil somno senserat,
 Repræsentavit in se pœnam facinoris,
 Et ferro incubuit, quod credulitas strinxerat.

30

sus legit transiit, i. e. trajicit. — 29. allata. Heinsius illata (probantibus Bentleio et Cuninghamo), vid. Ep. XXI, ad Scheff. et certe ita frequenter loquuntur veteres; sed utrumque verbum se scriptorum auctoritate tueri potest. Plin. IV, Ep. 9, n° 14. Tac. XIV, Ann. 44. Cic. Div. I, 20. Quare tutius, sequi lectiones Codd. MSS. nec unum alterius gratia expellere. Burm. — 33. credulitas. Al. cru-

quidem haud facile, ni fallor, dispicias. Sic apud nos interdum oleum perdat, si quis in vocabulo gallico, *regarder*, diutius immorans, sensum præpos. *re* (*retro*) ubique scrutari velit. Vid. infr. vs. 29. G.] — *dum*, dummodo, ut Prol. II, 6, ubi vide, et alibi. — *vindicet*. Vid. lib. I, fab. XXI, 6; lib. IV, fab. VII, 20. — *dolorem*, ex injuria. Sattler.: *Nichts näher untersuchend, rache-dürstend nur.*

29. *simul*. Simul ac. Vid. ad lib. II, fab. IV, 14. — *adspexit*. Vidit. Eleganter de improvviso conspectu, ut lib. III, fab. VII, 15. Cf. Scheff. — [*adspexit*. Ad vs. 28, ne bellum in grammaticorum castra inferremus, non improbavimus *attendens*, scholion τῷ respiciens. Sed hic quis ignoret, si compositi *adspexit*, præpos. *ad*, otiosam dicerem? G.]

30. *Sanctam*. Vs. 14, dixit *castam*; cf. vs. 36... 38. Epitheton sollemne, non raro obvium in lapidibus, ut apud Reines. quem Burm. laudat, Class. XIV, 54: « uxori sanctissimæ. » Hor. I, Od. II, 27: « virgines sanctæ. »

31. *Sopita primo somno*, i. e. recens cepto, qui arctissimus esse solet. Memorat Desbillonius locum Virgil. Æneid. I, 470: « primo quæ prodita somno, » ubi vid. Servius.

32. *Repræsentavit pœnam facinoris*. Eleganter et Latine dictum. Sensus ex interpretatione Desbillonii: Pœnam, facinori suo debitam, anticipavit, et in se ipso præsentem exhibuit, priusquam lege ageretur. Est autem *repræsentare* in re pecuniaria, pecuniam statim solvere, atque adeo prænumerare diem solvere. Sic apud Sueton. Aug. 101, *repræsentare summam* est, statim numerare. Vid. Ernesti in Clav. Cic. et Gronov. Sest. I, 6, p. 30. Hinc dicitur pro, facere aliquid ante tempus, citius, quam debeas, aut constitutum sit; facere statim, nulla interposita mora, non differre. Laudant Interpretes Suet. Claud. 34: « pœnas parricidarum repræsentabat. » Sen. Ep. 95: « petis, ut id, quod in diem suum dixeram debere differri, repræsentem, » i. e. statim faciam. Val. Max. lib. VI, c. v, Ext. 40: « protinus ferro, quod habebat, stricto incubuit; quumque liceret culpam dissimulare... pœnam tamen repræsentare maluit, ne qua fraus justitiæ fieret. » Male hunc Phædri locum vertit Albinus, Gallicus Interpres, *il se punit lui-même*. Multa de hoc verbo congesserunt Ernesti l. c. et Gronov. lib. I, Sest. s. de Pecun. Vet. c. VI, p. 30.

33. *ferro incubuit*. Vid. lib. II,

Quod ipsos error implicuisset criminis.
 Qui postquam tenebras dispulit calumniæ,
 Certumque fontem veritatis reperit,
 Luat, inquit, pœnas caussa libertus mali.

nus, quos vide. Cuninghamus, ut ejurarent. — 41. *Quod ipsos error.* MS. Perott. *quando ipsos terror.* Non displicet *quando* pro *quia*, ut lib. III, fab. IV, 6. — 42. *dispulit.* MS. Gad. i. e. Pith. *distulit*, de qua lectione amplius deliberandum censet Burmannus, quum non a librario videatur prefecta, quia *differre* pro *dissipare* rarioris sit usus, quam *dispellere*. Usos vero veteres hoc sensu, docet Burmannus ad Vellei. II, 79. Hic versus in MS. Per. deest. — 43. *Certumque fontem.* MS. Per. *qui postquam fontem.* — 44. Perottus : *pœnas pessimus libertus.*

fides eorum servatur. Cf. Suet. Aug. c. 33, et Excurs. Ernesti ad Suet. Cæs. 43. Huic interpretationi favet, quod nihil post hæc iudices illi faciant, sed Augustus solus causam cognoscat et sententiam pronuntiet. Paulo aliter intellexit locum J. F. Gronovius, scilicet ut inventu suo succurreret ipsorum religioni et provideret, ne per imprudentiam male judicarent, atque ita violarent iurjurandum, quod dedérant, secundum leges se iudicatos, postquam iudices facti essent. Ita capiunt Gadius, Dispositin. Santoroc. Heusinger. — *error.* Eleganter de ambiguitate, incertitudine, obscuritate. V. Scheffer. Cic. pro Sext. c. 38 : « quum quærent alii Numerium, alii Quinctium, gemini nominis errore servatus est. » Ovid. Fast. V, 362 : « errores abstulit illa meos, » ubi est ignorantia. Dicunt autem iudices, errorem criminis ipsos implicuisse, quia nesciebant se expedire, nec sententiam suam dicendi reperiebant certam viam, ut lib. IV, fab. V, 33 : « solvit errorem omnium. » Cf. Burm. vs. 41, *verte : weil sie sich aus einer so verwickelten, intriekten Sache nicht finden könnten.* Quæ ad h. v. notantur a Bothio, sunt verba Harii, non Bur-

manni. Vid. Harii Ep. crit. et Not. Bendl. p. 59.

42. Versus elegans. Sensus : postquam intellexit, causam tanti facinoris esse liberti calumniam (v. 44), cui quidem rei hucusque tenebræ erant offusæ. Sattler. : *Als er die Dunkelheit der Sache aufgeklärt.* — *dispulit*, dissipavit. Apte. Sæpissime enim veteres hoc verbo utuntur de tenebris, nebula, tempestatibus et similibus. Cic. Tusc. I, 26 : « Philosophia ab animo, tanquam ab oculis, caliginem dispulit. » Vid. Burm. ad h. l. qui laudat Gronov. ad Liv. lib. XXVI, c. 17.

43 seq. Equidem cum cl. Langio *certum veritatis fontem* nolim intellegere de liberto, qui multa de puero et plura de flagitiis castæ mulieris mentitus erat (vs. 13 seqq.), per quem res patefacta sit. Non enim est credibile, huncce libertum suum ipsius nomen ad Augustum detulisse et se causam mali esse professum. Sed vero est simile, quum vidisset pater, a liberto dolo circumventus, se pectus filii gladio transegisse, eundem præsentibus servis (*allata lucerna*), antea quam ferro incumberet, multa de calumnia liberti conquestum, graviter in hunc tanquam causam tanti facinoris, in-

Namque orbam nato simul et privatam viro

45

Miserandam potius, quam damnandam, existimo.

Quod si delata perscrutatus crimina

Paterfamilias esset, si mendacium

Subtiliter limasset, a radicibus

45. *simul et*. MS. Per. *simul ac.* — 47. *delata*. Varie tentarunt b. l. interpretes. MSS. Rem. Pith. et Editiones pleræque habent *damnanda*, quod merito displicuit. Schefferus conjicit *clam tanta*; Heinsius, *enodanda*, quam lectionem multis exemplis firmare studet; Bentleius, *cunctando*, ut opponatur versui 25; qua conjectura Burmanno nil infelicius videtur; eam tamen probat clar. Schirach. in Clav. P. I, p. 207. Gudius, *tam infanda*; Burmannus, *donanda*, i. e. ignoscenda, hoc sensu: si perscrutatus esset crimina illa falsa, reperisset, illis ignoscendum fuisse, quia mater sancta custodiebat ætatem adultam. Non solum enim ita loquuntur veteres, sed librarii etiam verba *damnare* et *donare* permixserunt, id quod erudite demonstrat vir doctus. Conjiciebat is etiam, *delata*; quæ conjectura confirmata est Codice Perotti, in quo est, *quodsi delatum bene scrutatus crimen*, adeo, ut conjecturis viroorum doctorum non opus sit. *Delata* e MS. Per. ediderunt Lallemant. Brotier. Bipontin. Desbillon. Et Heusingerus hanc lectionem, quam olim recepi, unice putat veram. — 49. *limasset*. Ita MSS. Pith. Remens. et vett. Editi. quæ lectio multis suspecta est. Itaque jam olim Scioppius legendum existimabat *rimasset*, ἀρχαῖωτε, pro, *rimatus esset*, addicente Salmasio, sed improbantibus Fabro, Heinsio et Burmanno. Sanadon. Philipp. Lallem. ediderunt *rimatus a radicibus*; Non evertisset s. f. d. — *A radicibus*. Schefferus ad Obseq. c. CXXIII, videtur probare *radicitus*, ut lib. II, fab. II, 9: *funditus evellere*. Ita quoque conjicit Heinsius. Sed quum Latine dici possit, *radicibus evertere* (vid. Not.), hac

vectum eique diras imprecatum esse. Per servos deinde Augustus, causa cognita, veritatis fontem reperit. Servi enim in quæstionem postulati, eorumque testimonia vi tormentorum expressa fuisse videntur, ut mos erat apud Romanos, de quo uberius disseruit Heineccius in Synagm. Ant. Romanar. lib. IV, Tit. XVIII, n. 25. — [*reperit*; malim pro metro *repperit*, quod hic non appellabimus synonymum τοῦ *invenio*. Vid. lib. IV, fab. IV, 11, *servitutem reperi*; et Prol. I. G.]

47. *delata* a liberto. V. vs. 13... 16, cf. V. L. Cl. Bothe edidit *tam vana*, pro *damnanda*, quod habent MSS. Pith. et Rem. Non displicet lectio; eandemque probat Censor doctus

Lipsiensis. At, ni fallor, rectius recepta fuisset lectio MSS. Perott. *delata*.

49 sq. *Subtiliter*, accurate. Ita Cic. Læl. II: « qui ista subtilius quærun- » i. e. accurate. Id. Or. 21: « subtiliter persequi. » — *limasset*, disquisivisset, examinasset. Limare mendacium verbis Burmanni est, crassum et impudens mendacium subtili indagatione et examine, quasi lima quadam, deminuere, et corticem, quo velatur, detrahare. Hinc Desbillonius *mendacium subtiliter limatum* explicat, mendacium detectum, quia limando contingit, ut quale est appareat. Ista locutio inter singularia Phædri referenda. Etsi enim nonnulli inter-

Non evertisset scelere funesto domum.

50

Nil spernat auris, nec tamen credat statim :

Quandoquidem et illi peccant, quos minime putes,
Et qui non peccant, impugnantur fraudibus.

Hoc admonere simplices etiam potest,

Opinione alterius ne quid ponderent.

55

Ambitio namque dissidens mortalium

emendatione supersedere licet. — 50. *funesto*. Sunt qui legi jubeant *funestam*. Ita *funesta domus*, Ovid. Metam. VII, 575, et ad Liviam 474, et *funestæ manus* Halcyones, merso Ceyce, Metam. XI, 584. Sed *funesto* relinquendum Phædro, ut *irato impetu*, et similia. *Burm.* — 52. *putes*. MS. Per. *putas*. — 54. A vera. 54 Perottus reliqua omisit. — 55. Nevel. Rittersh. Ursin. Wasius de Senar. p. 120, ediderunt: *opiniones alterius ne quis ponderet*, conjectura orta e lectione MS. Pith. *qui sponderet*. Præschius legi jubet: *opinione alterius ne quis pendeat*; Hein-sius vero: *opinione alterius ne quid ponderent*.

pretres laudant locum Cic. lib. II, Off. c. 10: « alia est illa, quum veritas ipsa limatur in disputatione, Subtilitas, » ubi *limare* pro *examinare* capiunt; tamen non succurrit exemplum, ex quo probari possit, veteres eodem modo dixisse, *limare mendacium*. Ceteroquin, testibus Rigaltio et Gudio, Vet. Gloss. habent: *Limatur* (leg. *limat*), *rimatur*, *terit* (f. *quærit*), *çæru*. Cfr. Joh. Stephanus ad Saxon. Grammat. Hist. Dan. lib. I, p. 77, quem *Burm.* laudat. Sed locus Horatii I, Ep. XIV, 37. Brotierio laudatus, huc non potest referri. Cf. A. L. Z. ann. 1800, Partic. 166, p. 591. Interponendum esse post *limasset*, ita, ut conjungatur, *a radicibus evertisset*, quemadmodum jam olim voluerant Rittersh. Faber, Scheffer. Salmasius; non *limasset a radicibus*, *Barmannus* jamjam vidit; quia duplici additamento *subtiliter* et *a radicibus* idem dicere videretur; neque etiam *a radicibus limare* æque Latine dici potest, atque *a radicibus evertere*. Gudius tamen et Bentlei.

a radicibus conjungere cum *limasset*, quemadmodum edidere Rigalt. Nevel. Maïttar. Danetus. *A radicibus evertisset*. Ita dixit Phædrus, ut Virg. Ge. I, 319: « seges ab imis radicibus expulsa. » Eadem ratio est in *a stirpe*, ut Liv. IX, 34: « a stirpe gens extincta. » *Burm.* Quibus adde Virg. Æn. V, 449, et Ovid. Met. VII, 226.

51... 53. De sensu, his versibus tribuendo, v. Exc. VIII fin. — *Nil spernat auris*. Hæc poetis familiaria, ut *oculi videre*, *manus facere*, etc. dicantur, quæ per ea homines efficiunt. Vhl. *Burm.* ad vs. 6.

54. *simplices etiam*. Ita junge, non cum Scheffero: *Hoc etiam simplices a. p.*

55. Sensus: ne quid æstiment, vel judicent ex opinione, vel dictis aliorum, i. e. ne quid verum aut falsum credant, quia hic vel ille dicat, sed prout ipsi explorando invenerint. Cf. Gronov.

56 sq. Sensus: Homines, partium studio abrepti (*ambitio*), in judicando de aliis non æquitati, aut

Aut gratiæ subscribit, aut odio suo.

Erit ille notus, quem per te cognoveris.

Hæc exsecutus sum propterea pluribus,

Brevitate nimia quoniam quosdam offendimus.

60

veritati, sed favori, aut odio suo serviunt. Quo fit, ut hæc in caussa variis dissideant sententiis (*dissidens*). Apte laudat Tollius locum Cic. lib. II de Or. c. 42. — *Ambitio* dicitur de omnibus rebus, quas aut gratiæ colligendæ caussa facimus, aut ut nos gratiosos esse ostendamus apud alios. Vid. *Ernesti* Clav. h. v. Hinc pro partium studio occurrit apud Liv. III, 47: « per ambitionem sibi jus non dictum, » et Cic. Cluent. 26, habet *ambitio iudicium*. Vide de vi hujus vocis Gron. ad Liv. XLV, 36. — *subscribit*, assentitur. Dictum vel ab eo, quod dispensatorum rationibus, si eas probassent, subscribebant domini; vel inde, quod accusatorum libellis subscribebant secundi accusatores. Conf. Not. Gronovii et *Ernesti* in Clav. Eodem sensu Liv. lib. XXIII, 47, dixit, « subscribere odio. » — *dissidens*. Referendum ad partium studium mortaliū, quo efficitur, ut in judicando de aliis sententia dissideat et variet. Varie explicant, *Sattleras*, *Partheysucht*, *welche Sterbliche entzweyet*; *Lalleman*, *qui dispute sur tout, toujours en mouvement*; *Scheffer*, *adversa*; *Gerike*: *doppelstimmig*.

58. *Erit*. Bene viri docti explicant, *esse debet*, vel *vere est*. In præceptis enim futurum loco præsentis solet usurpari, ut lib. IV, fab. IV, 12: « Hæc iracundos admonebit fabula. » Idem est ac si dixisset generali effato, esse illum

solum notum. Itaque recte cl. *Sattler*: *man kennt nur den genau, den man selbst kennen lernt*. Cf. *Burm*. — *per te*, i. e. sine alterius ope, non ex relatione aliorum, consuetudine. Vid. *Phædr*. lib. II, fab. I, 3; Cic. pro Arch. c. 7: « Ego multos sine doctrina *per se ipsos* moderatos et graves exstitisse fateor. » Viros doctos, qui hanc formulam illustrarunt, nominat *Burmannus*. Confr. *Drakenborch*. ad *Sil. Italic*. XI, 447.

59. *Hæc pluribus exsecutus sum*. *Epimythium* hujus narrationis solito verbosius exposui, quoniam brevitate nimia *Promythiorum* vel *Epimythiorum* quosdam lectores offendi. Ita recte locum vult intelligi clar. *Jacobs* in *Observatt*. huic libro præfixis. Coll. *Nachträge zu Sulzer*. T. VI, p. 73, Not. * ubi vide.

60. *Brevitate nimia*. E conjectura cl. *Langii* lectores *Phædri* offendeantur nimia brevitate verborum et obscuritate inde orta, non, quod putabat *Phædrus* brevitate fabularum, quæ in laude poni solet. Sed præferenda interpretatio *Jacobsii* V. D. Cf. Not. ad *Epil*. IV, 7. De duplici autem brevitate concisa et rerum et verborum, in numero virtutum *Phædri* habenda, uberius disputavi in *Diss.* de eo quod pulchrum est in *Phædro*. — *offendimus*. Vid. *Epil*. IV, 4.

Compara *Lichtwehrii* lib. II, fab. V.

FABULA XI.

EUNUCHUS AD IMPROBUM.

Eunuchus litigabat cum quodam improbo,
 Qui, super obscena dicta et petulans jurgium,
 Damnum insectatus est amissi corporis.
 En, ait, hoc unum est, cur laborem validius,

2. Qui. Alii, ut Nevel. Rigalt. Ed. 2, legunt cui, quod habet MS. Pith. e sollemni illa τοῦ c et qu permutationatione, de qua erudite disserit Gud. ad Fab. seq. Sed Heinsius cum Rittershus. legit qui, quæ lectio deinde confirmata est Cod. Per. Guyetus tamen revocavit cui. — 3. amissi corporis. Ita legitur in MSS. Pith. Remens. et Editt. vet. sed quia amissum corpus recte dici posse negant, varie h. l. sollicitant Critici. Præschius conjicit amissi roboris, i. e. virilitatis, probante Heinsio Ep. VIII, ad Scheffer. Sanadon. et Philipp. abscissi corporis, præeunte Præschio; alii, ut Scheffer. emendant accisi corporis. At vero quum corpus pro virili parte rectum sit, et amittere virilitatem dici possit, probantibus Rigaltio atque Scheffero ex JCtorum scriptis, lib. IV, Pand. ad L. Corn. nihil impedit, quo minus amissum corpus dicatur de eadem re. Etiam Cicer. lib. VII, ad Div. 26, etsi sensu paullulum diverso dixit, vires et corpus amisi. Cf. Burmann. — 4 seq. In-

FAB. XI. Eunuchus ad Improbum.

— 1. De Eunuchis plurima congesterunt Rigalt. et Freinshemius.

2. super, præter, ut sæpe apud Suetonium (v. Burm.) sic tamen ut addat et augeat. Tzschuck. Liv. lib. XXVIII, c. 46: « exercitum super morbum etiam fames afflixit » (al. affecit). Multa exempla de hac particula collegit Dispontin. cui adde Tursellin. p. 1258. — obscena dicta. Zoten. Ita Ovid. Fast. III, 695, ubi vide Heinsium. Refertur τὸ obscenus ad turpitudinem non verborum modo, quod usitatissimum est, ut h. l. sed actus etiam venerei et quicquid eo pertinet. Habebantur autem Eunuchi pueri ut plurimum fœdæ libidinis causa. V. Gronov. — petulans jurgium, alterius exagitandi causa institutum. Et fuerunt fere obnoxii ejusmodi petulantiae Eunuchi. Vid. Lucian. in Eun. Scheff.

3. Sensus: ereptam virilitatem cum irrisione objecit. — amissi corporis. Corpus de virilitate capiendum, cf. vs. 5. Ita Hor. I, Sat. II, 43: « dedit hic pro corpore numos, » ubi Acro: corpore, i. e. obscena parte corporis. Huc referenda etiam loca, in quibus corpus de pudendis solet usurpari, ut facere quæstum corpore. Plaut. Pœn. V, III, 21; Liv. lib. XXVI, 33. Eodem modo Græcos ἄντας usurpasse docet Casaub. Animadv. in Athen. I, 5, teste Burmanno, qui etiam illa Plauti Bacch. III, III, 78, de pudendis feminarum partibus capit, et omnino de voce corpus plura congestit ad Petron. c. CXII et CXXX. « Virilitatis ereptæ damna, » dixit Martial. IX, 7; Juvenal. XII, 35: « cupiens evadere damno testiculorum. » Cl. Sattler.: Verstümmelung des Körpers.

4 seq. Non satis liquere putant

Integritatis testes quia desunt mihi.

5

commode admodum credebam olim hæc verba coherere præcedentibus et sequentibus, et tribui ipsi Eunuchio, quare potius continere scomma insectatoris improbi arbitrabar, et forte legendum esse conjectabam, *En ait, hoc unum est, cur labores validius, Integritatis testes quia desunt tibi*, ut jocus sit in ambigua vocis *laboris* significatione, quasi dicat, hoc unum, id est, solum est, cur plus laboris in hac lite nostra insumas, quia testes integritatis et candoris desunt tibi, quæ mihi facilius per se constant; vel *labores* est magis sollicitus sis, verearis ne perdas litem, ut *laborare* sumi vidimus ad Petron. cap. CXV. Respondet vero Eunuchus sequenti versu, *Sed quid*, etc. nondum tamen forte patet nobis hujus dicti obscenitas, quæ potest latere in illo verbo *labores*, ut apud Petron. cap. XCII: *juvenis laboriosus*. Nunc adhuc dubito, an Eunuchio hæc verba sint tribuenda, an improbo. Non liquet. *Burmamn*. Hæc mihi displicere, ingenne fateor. Cf. Not. ad h. l. Heinsius arbitraria, nec necessaria emendatione legit: *quin, ait, hoc uni est, cur laborem validius*. *Quin ait* placet Bentleio, et receperunt Cuningham. et Didot. Conjicit etiam Heinsius *integritati*, cui conjecturæ favet MS. Per. Schefferus pro *en* mallet et, hoc sensu: etiam hoc est unum ex iis, ob quæ tan-

Interpres, an hæc sint verba Eunuchi, an improbi. Sed vero est simillimum verba esse Eunuchi. Vid. Diss. cl. *Jacobs* de Fabulatoribus Latin. in Additam. ad Sulzeri Theor. T. VI, p. 64. Hosce autem versus ita interpretor: En hoc unum solum est, quod in hac lite me valde sollicitat, multis afficit doloribus, quod mihi desint testes integritatis, i. e. quod non habeam, per quem probare possim innocentiam meam. Notandum, quod *integritas* hic sumi ambigue, quia et de viro integræ vitæ potest capi, ut Cic. pro Planc. I: «vita integerrima;» Hor. I, Od. xii, 1: «integer vitæ scelerisque purus,» et Quintil. VII, 3: «vitæ anteactæ integritas» habent (coll. Epil. III, 30), et de non castrato, sed qui corpore est integro. Ita bis dixit Cic. Fin. II, 11, et V, 28, «integritas corporis.» Sic opponuntur *integri* vulneratis et mutilis apud Livium, Juvenalem, alios. Juven. X, 288: «Ceciditque Cethegus integer et jacuit Catilina cadavere toto:» opponit autem illos Pompeio, cui caput erat ampu-

tatum; Stat. Theb. IV, 94: «jam lætus et integer artus.» Id. VIII, 486: «puer malasque genasque (Barth. edidit *comamque*) integer.» Contra de Eunuchis dixit Hor. I, Od. xxxvii, 9 sq. «contaminatum gregem turpium virorum» (ad quem locum v. *Jani* et *Schirach*. in *Clav. v. morbus*). Nam *contaminata* opponuntur *integris*, teste Cicerone Top. c. 18, et *contamino* a Græco *τίμω* multi deducunt: unde et in Glossis *contaminat* *συμμιμνήσκει* et hinc Ter. Andr. Prol. ait, «contaminari non decere fabulas,» sed *integras* vertendas ex Græcis, non mutilandas. Hæc e Notis *Burmanni* excerpti. Hinc *Fabro integritas* est *ἀπρὸς ἄνδρα*, *Schirachio* vero, V. ill. (*Clav. v. integritas*) *ἀπρὸς ἄνδρα*. Vox *testes* (vs. 5), Græce *μαρτυρίαι*, *ἔχουσιν*, *δίδυμοι*, itidem ambigue capienda est, ut simul Eunuchus occulte significet, sibi dolere, deesse sibi testes virilitatis. Cf. v. 3. — *cur* ita hic ponitur, ut *caussa* non exprimatur, sed subintelligatur quemadmodum Cic. pro Cluent. c. 53: «quid est cur tu in isto loco sedeas?» — *Laborare* eo, quo

Sed quid fortunæ, Stulte, delictum arguis?

Id demum est homini turpe, quod meruit pati.

FABULA XII.

PULLUS AD MARGARITAM.

In sterquilino pullus gallinaceus

topere tecum contendo. Frustra. — 6. *delictum*. Heinsius et Gudius conjiciunt *defectum*, hoc sensu: quid Eunuchum, defectum hominem, infortunii sui arguis et accusas? In MS. Pithœi enim reperitur, *delectum*.

1. *sterquilino*. Vulgo legitur *sterquilinio*, quod perperam retinent, Nevel. Ursin. Scheff. Santoroc. Lallem. Brotier. Didot. Sic etiam habent Anonymus Nilant. et Romulus cum Divion. tum Nilantii; quam lectionem versus iambici ratio reprobant. Itaque viri docti, Salmas. Gud. Bentlei. ad Ter. Phorm. III, 11, 41. Burm. Desbillon. scribendam putant *sterquilinio*, vel *sterculino*. Posterius, quod tuetur Bentlei. l. c. reperias apud Plaut. Cas. I, 1, 26, et Pers. III, 111, 3, quibus locis tamen Bipontini edidere *sterquilinium*. Sed præfero *sterquilino*, quia in antiquissimo Codice Veneto Catonis et Varronis, qui reliquos libros quoscunque et fidelitate et vetustate superare creditur, nunquam *sterquilinium*, sed semper *sterci-*

cepi, sensu sæpe occurrit, Cic. ad Div. VII, 25: « quod epistolam conscissam doles, noli laborare: salva est domi. » Varr. R. R. III, 17: « non laboro hoc loco, discessisse Merulam. » Sic alibi. *Laboriosus* autem dixit Cicero de homine, multis doloribus affecto, de Fin. II, 28. De voce *validius* vide ad lib. I, fab. XIX, 8. Versum 4 apte vertit cl. Sattler.: *Das betrübt mich eben*. Alii Interpretes ut Gronov. Walch. Freinshem. Hoogstrat. hunc locum aliter exposuerunt, ad quos ablegamus, quorum interest.

6. *Sed quid*. His particulis utimur, quoties in pauca contrahere vel abrumperere volumus orationem, et quasi superfluum et inanem operam nos sumere indicamus. Vid. Cerd. ad Virg. Æn. II, 101; Ter. Ad. IV, v, 43: « Sed quid, Æschine, nostra? » et ita passim. Burm. — *delictum*. Epil. II, ult. « crimen

fortunæ, » ubi vide. Coll. Ovid. Met. III, 141. Non culpa sua dicit virilitatem sibi ereptam esse, sed fortunæ.

7. Sententia hæc Eunuchi, quam Phædrus, loco Epimythii, ipsi tribuit (Male Schefferus vs. 6 et 7 tribuit Phædro), generalis quidem est, sed potest hunc præcipue improbum, qui forte adulter etiam erat, tangere: ut indicet Eunuchus, sibi abesse testes crimine fortunæ, quia infanti sunt exsecti; sed quum adulteris deprehensis virilia exsectentur, et testes caudaque salax demetantur, ut ait Hor. l, Sat. II, 45, hæc merito illis accidere, ideoque turpe esse. Burmann. Acumen inest, si improbum idem damnum passum esse putemus ob deprehensum adulteriam. Tschucke.

FAB. XII. *Pullus ad Margaritam*. — 1. *pullus*. Veteres per *pultos* intellexisse gallos gallinaceos, quam

Dum quærit escam, margaritam reperit.
 Jaces indigno, quanta res, inquit, loco!
 Hoc si quis pretii cupidus vidisset tui,
 Olim redisses ad splendorem pristinum.

5

lanum scriptum reperit Pet. Victorius ad Cat. R. R. cap. 2, *stercilinum* vero et *sterculinum* veteri pronuntiatione nihil differebat, id quod erudite probat Gudianus. At cel. Schneider ad Cat. R. R. II, 3, ubique *stercilinum*, vel *sterculinum*, quod est in Philoxeni glossis, scribendum censet. — 2. Inserit Bentlei. post *margaritam*, ut. Sed si hæc hiant et laxa sunt, centies Phædri oratio ita juvari debet. Burm. — 3. *quanta res*. Ita vulgo legunt. Sed Rittershus. Gud. et Heinsius, quibus parent alii, conjiciebant, *o quanta res*; nec sine veri specie: facile enim o poterat absorberi in ultima syllaba præcedentis *indigno*. Favet etiam huic lectioni, quam olim recepi, lib. I, fab. VII, 2, *o quanta species*, et Romulus Ulm. habet, *o bona res in stercore jaces*. Neque obstat quod sequitur vs. 4: *o si quis*, ingrata repetitione, quum in libris scriptis sit, *hoc si quis*. Nihilò secius cum Brotier. Bipontin. Desbillonio adquiesco in vulgato. — 4. *Hoc si*. Non video, quare viri docti lectionem MSS. Rem. et Pith. *hoc si* mutant in *o si*, ut Rigalt. qui excogitavit, Meursius, Hoogstrat. Tollius, Guyet. Scheff. Maiitar. Desbillon. Didot. alii; vel in *te si*, ut Bentlei. Burm. Lallein. Brotier. Bipont. Schalz. Jacob; etsi Amosymus Nilantii habet, *si te cupidus invenisset*, et Romulus Divion. *te si cupidus invenisset*. Pithæus recte edidit *hoc si*, quia sic oratio et plene procedit et pulchre coheret. Secuti Nevelet. Rittersh. Ursin. Burmann. in Edit. prima, Gud. Gronov. Funcc. Jördens, alii. Burmanno autem non est assentiendum, qui *hoc* e conjectura posuit esse, quum Gudianus et Brot. testentur, *hoc* legi in MSS. Pith. et Rem. — *tui*. Deest in Cod. Per. — 5. *pristinum*. Vulgo legitur *maximum*, quod exhibent MSS. Pith. et Rem. Sed scribendum *pristinum*, quod est aptius et legitur in MSS. Perott. Habent etiam Romulus Divion. et Ulmensis. *ut redires ad splendorem pristinum decoris tui*. Placet hæc lectio Neveleto, Bentlei. Cunningham. Burm. Censori docto in Ad B. T. 52, p. 192; Lallein. Broüer. Bipont. Desbillon. Jördens,

vocem ultimam alii addere amarunt, docet Cuperus in Monim. antiq. p. 200. Burmann. Nonnulli scribunt *gallinacius*, posterioris Latinitatis consuetudine. V. Guyet.

3. *Jaces*. Bene de re neglecta. Cart. lib. III, c. 13: « jacebant totis campis opes regiæ. » Scheffer. Adde lib. III, fab. I, 1, et lib. III, fab. XV, 15. Schw. Observandum, recte sentire, qui nomina negant esse tertiæ personæ, sunt enim omnis: hic secundæ est *res*; *quanta res jaces!* ut primæ *artifex*, in stolidâ illa querela Neronis: « qualis artifex pereo. » Suet. Ner. c. 49. Freinsheim. Eodem modo dixit lib. III,

fab. IX, 6: *tam angustam, talis vir, ponis domum*.

4. *Hoc, δὴναις*, i. e. te. Cl. Sattler: *O hätt' ein Kenner deines Werthes dich erblickt*. — *Hoc si quis*. Verius videtur: *Hic si, etc.*, hic, hoc loco. Nec *maximum* damno, quum præsertim amet vocem poeta noster. Vid. Infra lib. IV, fab. XX, 21; lib. V, fab. V, 21. Bothe. Placet hæc emendatio Censori Lipsiensi.

5. *Olim*, jam dudum. Plin. lib. VIII, Ep. 9: « olim nescio, quid sit otium. » Id. I, Ep. 11: « olim nullas mihi epistolas mittis. » De hac voce v. Fabri Thes.

Ego, qui te inveni, potior cui multo est cibus,
Nec tibi prodesse, nec mihi quidquam potes.

Hoc illis narro, qui me non intelligunt.

al. et nuper recepta est in Edit. Didoti stereotypa. — 6 seq. Tollius ad Ausonii Idyll. XII, p. 490, legit: *Ego quod te inveni, potior cui multo est cibus, nec tibi prodesse, nec mihi quidquam potest*. Vid. Hoogstrat. et Burm. Hanc lectionem firmat MS. Per. in quo legitur, *Ego quod inveni cui potior est cibus et vs. 7, potest*; recepta quoque est ab Hoogstrat. Bentleio, Cuninghamo et nuper in Edit. Didoti stereotypa. Coniciebat jam olim Heinsius *quia*, vel *quod*, et vs. 7, *potest*. Meursius vs. 6, mallet legere: *ego quum te inveni*. Frustra et sine auctoritate Sanadon. et Philipp. vs. 7, ediderunt, *nec tu mihi*; quibus paret Lallemand. sed in Editione Ursini est, *nec mihi tu quicquam potes*. Agmen claudat conjectura Burmanni, *Ego quo te inveni? ut quo sit positum, quemadmodum quo mihi fortunam et similia*, quæ produxit Heins. ad Ovid. II, Ep. 53.

6 sq. Varie hos versus explicant. Burmannus et Hoogstratanus qui capiunt cum Gudio pro *quomodo*, quod veteres in interrogationibus potius, quam *quomodo* usurpasse, multis probat Gudius, ut Catull. LXVII, 16 sq. Bip. et supra lib. I, fab. I, 7. Schefferus, quem olim secutus sum, interpretatur *qua de causa*, ut apud Cic. Ter. aliosque, hoc sensu: ego quare te inveni? nam nec ego tibi possum, nec tu mihi potes prodesse. Multi tamen, ne oratio turbetur, et omnia aptius cohæreant, signa interrogandi post *inveni* et *cibus* abesse jubent, ut *qui sit* relativum. His accensendi, præter Rigalt. Nevelet. Ursin. Bentlei. Rittershus. Lallemand. Desbill. VV. Cll. Tzschuckius, *Jacob*, Langius, maxime Lindnerus, in Tentam. Phil. P. I, p. 7, quibus ego nunc accedo. Locum autem Lindnerus ita explicat: *Hoc si quis pretii cupidus vidisset tui* (tu illi prodesse potuisses pretio tuo, et ille tibi; nam) *olim redisses ad splendorem pristinum. Ego* (vero) *qui te inveni, nec tibi prodesse* (possum, conferendo aliquid ad splendorem tuum) *nec* (tu) *mihi quidquam*

potes, cui potior multo est cibus (quam pretium). — *potior*, melior. Vid. lib. III, fab. XV, 15. De hac voce consules Schirachii Clav. P. I, p. 286. — *Nec tibi prodesse... potes*. Zeugma est, sic resolvendum *αὐτὸ τοῦ κεινὸν potes*: nec ego, qui te inveni, te juvare possum, nec tu me potes. Freinshem. Recte Freinshemius hic Zeugma agnoscit, sive malis defectum unius verbi, vel diversorum constructionem temporum ejusdem verbi, quum duo requirat integra oratio, et unum modo exhibeatur, agnoscere. Sic Ovid. Ep. V, 153 sq. ubi in primo membro deest *potest*. Burm. qui et alia exempla producit. Scheffer. et Desbillon. laudant Cic. Att. lib. XIV, Ep. 13: « nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere. » Plaut. Aul. III, 1, 13; Ter. Heaut. I, 1, 101. Vid. etiam lib. IV, fab. XVII, 31. Immerito igitur oratio Bentleio solæca videtur.

8. Hoc sibi dictum putent, qui fabulas meas non intelligunt, neque vim carminis sentire possunt. Vel hic locus docere potest, Romanos fabulas non habuisse in deliciis.

FABULA XIII.

APES ET FUCI, VESPA JUDICE.*

Apes in alta quercu fecerant favos.

Hos fuci inertes esse dicebant suos.

Lis ad forum deducta est, Vespa judice.

Quæ genus utrumque nosset quum pulcherrime,

1. MSS. Pith. et Remens. in alta quercu fecerunt. MS. Perott. in alta fecerant quercu; Bentleius: *Apes in alta quercu ut fecerunt favos*, more suo particulam intradens. — 3. MS. Perott. *Lis deducta ad forum est, Vespa judice.*

Mira in hac fabula inest simplicitas atque tenuitas: placet tamen argumenti delectus. Eamdem narrant Lessingius, lib. II, fab. IX; Hagedornius, fab. quæ inscripta est: *Das Hühnchen und der Diamant*, p. m. 78, it. *Die Henne und der Smaragd*; Fontanius, lib. I, fab. XX; Romulus Divion. lib. I, fab. I; Anonymus Nilantii, fab. I; Romulus Nilantii, fab. I; Anonymus Neveleti, fab. I, ex quo edidit Barth. in Adv. lib. III, cap. 22, ubi vide. Coll. Notitia Litteraria de Anonymo Neveleti.

FAB. XIII. *Apes et Fuci, etc.* — (*) Apte ficta fabula: inter apes enim et fucos rixa fere perpetua est. Vid. Col. lib. IX, c. 15. *Burm.*

1. *Apes in quercu.* Intelligendum examen silvestre, ut vocat Col. lib. IX, 8, 14, quæ opponuntur vernaculis. V. Gronov. — *fecerant favos.* Mella congesserant. *Favi* cellæ sexangulæ, ex cera confectæ et melle complendæ. Varro R. R. III, c. 16, n. 24: «favus est, quem fingunt multi cavatum e cera, quum singula cava sena latera habeant, quot singulis pedes dedit natura.» *Wachsscheibe.* Quæ cellæ, ubi mel-

le completæ sunt, etiam dicuntur favi, *Honigkuchen*, *Honigscheibe.* — *fecerant.* Bentleius ut *fecerunt*, sine ulla necessitate, insuavi repetitione et elisione litteræ u, *quercu* ut. *Burm.* Bothius edidit *fecerunt*, rejecto ut, obsecutus libris scriptis, Pith. et Rem. at melius, ni fallor, *fecerant*, quod inventum est in Cod. Perotti.

2. *fuci*, apes majores iis, quæ mel faciunt, *Dronen.* V. *Heyne* ad Virg. Ge. IV, 168, et Excurs. IX. — *inertes*, ignavi. Virgilius l. c. appellat *ignavum pecus*, quod respondet τῶν ἄθροισι Aristot. H. N. IX, 337. Sic enim appellat Aristoteles fucum. Vid. Prol. III, 55. Coll. lib. I, fab. II, 26. Schefferus explicat, artis ejus imperiti. Glossa enim ἀνίχνις, *iners*. — *esse dicebant suos.* Formula vindicantium res suas. Sic jurabant, *rem suam esse*, et qui servum vindicabat, dicebat injecta manu: *hic meus est.* Plura dabit Brisson. de Form. lib. V, p. m. 373 sq.

3. *deducta est.* Verbum forense et proprium in hac re. V. *Burm.* cl. Sattler.: *Nun kam es zum Process.*

4. *genus utrumque.* Apes et fucos.

Legem duabus hanc proposuit partibus :

5

Non inconveniens corpus, et par est color,

In dubium plane res ut merito venerit.

Sed ne religio peccet imprudens mea,

Alvos accipite, et ceris opus infundite,

9. *Alvos*. Ita legitur in MSS. Pith. Rem. v. Brot. et Nev. ad marginem; sicque requirit metri ratio. Frustra igitur emendavit Pith. *alveos*, quem non pauci secuti sunt, ut Faber, Lallemand. Nam viri docti testantur, in MSS. legi *alvos*, ut Heins. in Advers. Harling. 1742, edit. p. 622; Burmannus ad Quintil. Decl. XIII, cap. 10; Gron. ad Plin. lib. XXI, cap. 12; Gadius et Neveletus ad h. l. Varronem et Columellam autem semper *alvos*, nunquam *alveos*, dixisse, testis est Desbillon. De

Illustrando huic loco inservit lib. I, fab. II, 15; fab. III, 10; fab. XXXI, 6. — *pulcherrime*. Optime. Ita lib. IV, fab. XX, 2; Epil. III, 35.

5. *Legem*. Mox vocat *conditionem* (Vs. 12), *Vorschlag*. — *partibus*. Ita proprie vocantur, qui litigant inter se, *die Partheyen*. Quintil. lib. V, c. 6, extr. « pars adversa. » Id. lib. IV, c. 1: « partis adversæ patronus. » Lege quæ de hujus vocis usu congescit Santoroc.

6. *Non inconveniens*, satis simile. Laudat Desbillonius locum Senec. de Vit. beat. c. 12: « desinant ergo inconvenientia jungere et virtuti voluptatem implicare. » — *par*, idem.

7. *plane merito*: Dictum ut *plane bene fecisti* apud Cic. Att. XIII, 6. Vertatur: *mit vollem Rechte*. — *In dubium venerit*. Hanc locutionem quæ de judiciis proprie dicitur, illustravit Burm. ad Ovid. Ep. XVI, vs. 138. Ter. Adelph. III, 11, 42: « tua fama et gnate vita in dubium veniet. »

8. Sensus: Sed ne ego, jurata iudex, per ignorantiam peccem, et violem religionem jurisjurandi. Simili modo supra lib. III, fab. VI, *jugum meum*, pro, me quæ gero jugum, ubi vide. Est autem *religio* propria iudicibus vox, propter jus-

jurandum, quo adstringebantur; iudicabant enim jurati. Aptelaudat Rittershus. locum Cic. pro Caelio: « habeo iudices, quem vos socium vestræ religionis jurisque jurandi facile esse patiemini, L. Luceium sanctissimum hominem et gravissimum testem. » Nam et testes jurati testimonium dicebant. Alia suppeditabant Notæ Burmanni et Gron. De ista iudicis religione sermo etiam est Epil. III, 26. Coll. lib. III, fab. X, 40, et ad lib. I, fab. XVII, 6. Cl. Sattler: *damit jedoch nicht aus Unwissenheit die Pflicht des Richters irre*. Cf. lib. III, fab. II, 2.

9. *opus infundite*. Per *opus* mel intelligit: ideo ait *infundite*. Atque sic solebant proprie de apibus mel facientibus. Virg. Ge. IV, 169, *ferret opus*, et vs. 216 de rege apum, *ille operum custos*. Varr. R. R. III, c. 16: « intus opus faciunt, quod, dulcissimum quod est, et diis et hominibus est acceptum. » Scheffer. Col. IX, 8, n. 12: « Sæpe, etiam quum in propinquo sunt, iustis operum peractis, se recipiunt. » Et Græcos etiam ἱεροί ita sumere, docuit Spanhem. ad Callim. Hym. in Jov. vs. 50. Burm. qui laudat Col. IX, 7, n. 32, in quo loco in Edit. cl. Schneideri legitur *conterreat*,

Ut ex sapore mellis, et forma favi,
De quīs nunc agitur, auctor horum appareat.
Fuci recusant : Apibus conditio placet.
Tunc illa talem protulit sententiam :

scriptura vocis quoque consulendus Guyetus. — 11. *quis*. MS. Pith. *quibus*. Vid. ad lib. V, fab. I, 9. — 13. *protulit*. Teste Brotierio in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. et Nev. T. Fabr. Rittershus. Ursin. legitur, *sustulit sententiam*; fide tamen Gadii MS. Pith. habet *sententia*, ut sæpius vidimus diversas in eodem Codice lectiones. Sed *tollere sententiam*, pro, *ferre*, a nemine Latinorum dictum constat. Hinc varie sollicitus locus a Criticis. Gadius emendabat : *tunc lata litem sustulit sententia*, versus concinno et sensu optimo, quæ lectio placet Grævio, addicente Burmanno; Bentleius : *tunc illa hoc litem sustulit sententia*. Ita fere olim in mentem venerat Grævio, de quo v. Burmanni Syll. Epp. tom. IV, p. 198, sed pauidum putat Burmannus, elisiones ubique affectare, ubi non sunt a manu auctoris. Heinsius in Ep. XIV, ad Scheff. tentabat : *tunc illa talem in hos tulit sententiam*; Wopkensius : *tunc illa* (in nominativo) *litem sustulit sententia*, etsi ei non displiceret scriptura Cod. Per. de qua mox. Vid. Arntzen. ad Sedul. pag. 198. Ita quoque coniecerat Heinsius; nam emendatio Gadii *lata* longius ei a scriptura veteri recedere videbatur; atque solet alias quoque Phædrus isto fere modo lib. IV, fab. IV, 10; VIII, 3; cf. Schefferi Ep. Cl ad Heins. in Barn. Syll. Epp. tom. V, p. 106. Alii alia tentant. Coniecit enim cl. Tschuckius, præstantibus Scheffero et Santoroco, dici forte posse *tollere sententiam*, ut *tollere clamorem, vocem*, ut ait, dara pronuntiavit voce sententiam : quod durum videtur. Quidam retinent vulgatum *sustulit*, ut Rittershus. Guyet. Leonhard. Didotus pro simplici *tulit* dictum putat, ut Græci dicere solent ἀνέλεν de oraculorum responsis, quod idem est ac *sustulit*. At vero præstat lectio Cod. Per. *protulit*, quam olim recepi : qua recepta, ut factum est a Lallemand. Brot. Bipontin. Desbillon. Jördens, locus est expeditior, et omnes Criticorum conatus, ut ait Burmannus, evanescant. Verumtamen hæc fabula in MS. Perott. bis occurrit et diversa scriptura : nam in altera vs. 13 legitur *protulit*, quod recepit Cuninghamus. Alias Heinsii et Schefferi conjecturas omitto. Vid. Scheffer.

pro vulgato *conterat*. Hisce adde Not. Gronov. et Virg. Ge. IV, 184. — [*opus infundite*. Notandum hoc schema audacius, quod ad litteram veritas, *versez votre ouvrage*. G.] — *ceris*. Cera sunt cellulae ceræ, melle implendæ. Vid. vs. 10. Quintil. Declamat. XIII, c. 3 : « fluentia ceris mella, » i. e. sic abundantia, ut effluant ex ceris. *Füllet die Zellen mit Honig*.

10. *favi*. Non est, quod cum Gronovio putes, *favi* positum esse per Enallagen pro, *favorum*; quia unus favus, a fucis muniendus, suf-

ficiebat ad iudicandum, quis auctor esset favorum, de quibus agebatur.

11. Ut auctor horum, scilicet favorum, de quibus nunc agitur, appareat. — *agitur*. De formula sollemni jurisconsultorum in causis et litibus, *qua de re agitur*, vel *quo de agitur*. Vid. Brisson. de Form. lib. V, et Manut. ad Cic. pro Murren. 13.

12. *conditio*. Vid. ad vs. 5.

13. *illa*. Vespæ. Bothius, repudiata Bentleii correctione, rescripsit *sustulit*. Sed nos preferimus *protulit*, e Cod. Perott.

Apertum est, quis non possit, aut quis fecerit.

Quapropter Apibus fructum restituo suum.

15

Hanc præterissem fabulam silentio,

Si pactam Fuci non recusassent fidem.

14. *aut quis.* Perott. *et quis.* — 15. *fructum.* Scheff. reponit *favum*, repugnante metro. — 16. *præterissem.* Ita e MS. suo edidit Pithæus. Alii *præterissem.* — 17. Benteius, censens, pactionem nullam intervenisse, h. v. ita constituit: *Si legem fuci non recusassent datam.* Sed v. Notas.

14. *Apertum.* Certiorem se de veritate iudex profitetur, quam vulgo solent, qui per *videtur* pronuntiabant, ut lib. I, fab. X, sed in formula iudicis dati quum esset, « si patet eum debere, condemna; » et jam hoc pateret, iudex in præfatione sententiæ suæ sibi et omnibus hoc *apertum* esse pronuntiare poterat, i. e. sibi patere et liquere. *Burm.* — *non possit*, intellige, facere: de qua ellipsi v. Heins. ad Ovid. Met. VIII, 883, et quos laudat *Burm.* Compara fab. præc. vs. 7. — *aut quis.* Bothius, *ac quis.* At si quid mutari debet, ego quidem reponerem molliorem Cod. Per. lectionem, *et quis.* — *fecerit.* Favos, de quibus lis est.

15. *fructum restituo*, quem apes faciunt ex optre, commoda laboris, quibus caruissent apes, si fuci causam tenuissent. Ita *Burm.* Simili modo dixit lib. IV, fab. XIX, 8 seq. *quem fructum capis hoc ex labore?* Non enim *fructus* capi potest hoc loco, ut ex arboribus et satis, docente *Burmanno*, qui præter alia memorat locum *Quintil. Decl. XIII, c. 13*: « non *frugum mearum* primitias omni vere misi? etc. hoc tibi mittunt apes mæx. » Non inepte tamen cl. *Tzschuckius* statuit, Phædrum improprie et forte etiam duriter *fructum* dixisse, pro favis. *Sattlerus* vertit: *Eigenthum.*

— *restituo.* Bene ac in respectu ad sollemnem vocem, qua prætor ex edicto recuperandæ possessionis, ad eum, qui dolo rem alterius possidebat, ut suam, aiebat: *restituas.* Vid. *Brisson.* in *Form.* (p. m. 389). *Scheff.* Cf. lib. I, D. quorum bonorum et lib. II, §. 35, D. ne quid in loco publico.

17. Sensus: Si fuci promissa servare non recusassent. *Pacta fides* enim sæpe nihil aliud est, quam promissum. Laudant interpretes *Senec. Hippol. vers. 953*: « redde nunc pactam fidem, » i. e. sta promissis; *Ovid. VI, Ep. 41*; *Fast. III, 485.* Et sic alibi. Vid. *Gronov. ad Senec. IV, de Benef. c. 35*; *Burm. ad h. l. et ad Ovid. Met. XI, 135*, item quæ notantur ad lib. I, fab. VIII, 10. *Vespa* autem erat ex pacto iudex, ut lib. I, fab. X, et litigantes promiserant, se hujus sententiæ acquieturos; sed iudicis sapientia atque religione, quam non sperarant, deterriti fuci, haud ignari, sese favos minime posse fingere, recusant conditionem, adeoque non servant promissa. V. *Harri Ep. crit. ad h. l. et Burmann. coll. Schirach. in Clav. v. fides*, et V. L. ad vs. 17. *Recusare fidem pactam*, observante *Burmanno*, idem est ac si dixisset, recusare fidem præstare, ut lib. III, fab. II, 16, *damnum haud recusant*, scilicet facere, ut fere in om-

FABULA XIV.

ÆSOPUS LUDENS. *

Puerorum in turba quidam ludentem Atticus
 Æsopum nucibus quum vidisset, restitit,
 Et quasi delirum risit. Quod sensit simul
 Derisor potius, quam deridendus senex,

(*) In MS. Pith. et Rem. fabula inscripta est : *De lusu et sceritate*. Vid. Gud.
 4. Perott. ut derisorem potius deridendum ostenderet. At MSS. Pith. Rem. et li-

nibus his locutionibus, *non recuso mortem, supplicium*, scilicet subire. Nota Bothii ad h. v. pertinet ad Epist. crit. Harii p. 61, non Burm.

Respici hac fabula ἰγναῖος, qui versus Phædri sibi vindicaverant, et similem conditionem postulati recusabant, censent Guyetus, Gudianus, et Freinshemius. Secuti, præter alios, Heusingerus, Desbillionius, cl. Tzschucke; nec extra veri speciem. Conjicit etiam Burmannus, fortasse intercessisse mercedem, qua Phædrus conductus illis versus scripserat, quos negata merce sibi reposcebat; et hinc ad arbitrum *Vespam* itum, sub quo etiam latere certum hominem, vel hominum quoddam genus, idem vir doctus existimat. De ejusmodi fucis et furibus poeticis pulchra est apud Vitruvium historia in Proœm. lib. VII. Eodem notat Martialis lib. I, Ep. 36, 39, 67, 71. Adde quæ narrat Freinshemius de fure, qui notos versus Virgilio sibi arrogaverat : « Nocte pluit rota, redeunt spectacula mane : Divisum imperium cum Jove Cæsar habet. »

FABULA XIV. *Æsopus ludens*. — 1. Videtur hanc fabulam scripsisse Phædrus in defensionem Divi Au-

gusti, patroni sui, contra quosdam austeros censores. Refert enim Sueton. in Ej. Vit. cap. 83 : « animi laxandi causa modo piscabatur hamo, modo talis, aut ocellatis nucibusque ludebat cum pueris, » quem locum jam olim laudavit Gudianus. — *Puerorum in turba ludentem nucibus*. Nota res est, pueros lusitasse nucibus variis modis. Hor. lib. II, Sat. III, 171 sq. Vid. Erasm. Chil. I, Cent. V, 35, in explicatione proverbii, *nuces relinquere*, i. e. omisis studiis et nugis puerilibus ad seria converti; item Casaubon. ad Pers. Sat. I, 10, p. 53. De magnis et sapientibus viris, qui ludendo etiam cum pueris delectati animum remittere non detrectarent, vid. Ælian. V. H. lib. XII, c. 15, et Val. Max. lib. VIII, cap. 8, quos Burmannus laudat. — *quidam*, de ignotis. Nep. Paus. IV, « Argilius quidam » Cim. I : « Callias quidam. »

2. *restitit*, substitit, ut solent admirantes rem insolitam. *Scheffer*. Eodem sensu occurrit lib. I, fab. XII, 3; lib. III, fab. VII, 4. Conf. Virg. Æn. I, 588.

3. *risit*, derisit (vs. 4). — *simul*, simul ac. Vid. ad lib. II, fab. IV, 14.

4. *Derisor*. Hic non debet capi,

Arcum retensum posuit in media via :

Heus, inquit, Sapiens, expedi quid fecerim.

Concurrit populus. Ille se torquet diu,

Nec quæstionis positæ causam intelligit;

bri editi habent, *derisor potius*. — 6. *quid fecerim*. In prioribus Editionibus Schæferus coniecerat legendum esse, *expedi, qui id fecerim*, ut qui sit, quare. Vid. Ter. Adolph. V, III, 14, ibique Donatum. Alii, ut Prasch. Sanadon. Philipp. Lalem. quo, pro, quem in finem, cfr. lib. III, fab. XVIII, 9. Alii, ut Ursin. quod, pro, ob quod. Sed MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. habent, *quid fecerim*, quod retinon-

tanquam vitio daretur, quum laudi etiam sit, et ita *derisor omnium* etiam Socrates vocetur Senecæ lib. V, de Benef. c. 6, quia per figuras, et maxime Ironiam sibi familiarem loqui solebat. Vid. Perizon. ad *Æliam*. V. H. lib. XIV, c. 15. *Burm.* Græcis *σιπρ* dictus, derisor, scilicet vanitatis humanæ atque stultitiæ, qualem etiam Democritum describunt. — *senex*. Vid. ad Prol. II, 8, et Græv. ad Cic. Off. I, c. 34, p. 132.

5. *retensum*, laxatum (vs. 11). Proprie de arcu, cui demptus est nervus. Ejus oppositum *intensus arcus*. Hinc sæpe morum et disciplinæ moderatores exemplum repetunt. Vid. *Burm.* qui laudat *Quintil.* I. O. lib. I, c. 3: « Danda est tamen omnibus aliqua remissio, non solum, quia nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem; atque ea quoque, quæ sensu et animæ carent, ut servare vim suam possint, velut alterna quiete retenduntur. »

6. *Sensus*: explica, quare hoc fecerim. Cl. Sattler.: *was dies bedeuten soll*. — *Sapius*. Ironice dictum; paullo ante enim, *quasi delirum risit*. — *expedi*. Usurpant hoc verbum de obscuris explicatuque difficilibus, ut docent exempla, a Schæfero et *Burmanno* allata. Ter. Eun.

IV, IV, 27: « agetum hoc mihi expedi, » et V, VI, 20: « sed istuc, quidquid est, primum expedi. » Quibus adde infra lib. IV, fab. V, 14: *nemo expedit*. Conf. etiam Græv. ad Justin. XLIII, 1. — *quid*. Quare. Ita lib. I, fab. IX, 5, ubi vide. Ter. Eun. II, II, 59: « miror quid ex Piræo abierit. »

7. *se torquet*. De iis, qui magnum laborem in re difficili ponunt. Senec. Ep. 49: « Quid te torques et maceras in ea quæstione, quam subtilius est contempsisse, quam solve-re? » Cic. Or. III, 9: « me major in verbis et sententiis eligendis, quam eum, labor et cura torquet. » Id. I, 11: « verbi controversia jam diu torquet Græculos homines. » Sed absolute, ut h. l. dixit Plin. lib. IX, Ep. 21: « ne torseris illum, ne torseris te: torqueris enim, quum irascaris. » Sic etiam in aliis locis apud Plinium, teste *Burmanno*. Nostri, *er martert, quâlet sich*. Cf. infra lib. IV, fab. XIX, 17.

8. Quæstionem propositam solvere nescit. — *quæstionis positæ*. Hæc locutio ex Philosophorum, Rhetorum et aliorum Scholis est derivata, ubi poni dicebatur materia, vel controversia, de qua solvenda disceptandum et certandum erat. Senec. N. Q. lib. II, c. 1: « de terrarum motu quæstionem po-

Novissime succumbit. Tum victor Sophus :

Cito rumpes arcum, semper si tensum habueris;

10

At si laxaris, quum voles, erit utilis.

Sic ludus animo debet aliquando dari,

dum recte censet Burmannus. — 9. *Sophus*. In libris scriptis, etiam MS. Perott. est, *Æsopus*, repugnante metro. Reposuit Pithæus, *Sophus*. — 10. *rumpes*. Bentlei. *corrumpes arcum* reponit. Sed vid. Not. ad v. *rumpes*. Aliud etiam est, observante Burmanno, *corrumpitur arcus*, e. g. pluvia, ut apud Flor. II, 8, aliud *rumpitur*. — 11. *laxaris*. Perott. *laxaveris*. — 12. *ludus debet*. Alii *lusus debent*.

suisti, « et ille sæpius: et Perizonius ad Val. Max. XIX, XII, ext. 3, doctius esse censet, « quæstionem positam solvere, quam propositam.... » Vid. Græv. ad Cic. IX, ad Div. 26, et Cuper. III, Obs. c. ult. *Burm.* Apte simul ad arcum positum, et hinc venuste. *Tzschucke*. Ita frequenter Cicero, ut « ponere ζήτημα, » lib. IX, ad Div. 26. At Senec. Ep. 49: « sederem otiosus et ejusmodi quæstionculas ponens. » Cf. lib. I, fab. XIV, 9.

9. *Novissime*, tandem. Vid. ad lib. I, fab. XXIV, 9. — *succumbit*. Metaphora, a certamine petita. Atticus autem succumbere dicitur, quia causam positæ quæstionis invenire se non posse fatebatur. — *victor*. Victorem vocat summa locutione e certaminibus, ubi victus quum succubisset, et manus porrexisset, tum demum victor pronuntiabatur. Vide quos adducit Alard. ad Valer. Flacc. IV, 323. Freinshemius hic etiam respondet cavillationibus Meursii. *Burm.* — *Sophus*, i. e. peritus, argutus (doctus), ut σοφός Græcis. Cf. lib. IV, fab. XVI, 8. *Tzschucke*. Optimam hujus appellationis rationem videbis apud Perizon. ad Elian V, H. II, 31. *Burm.* Omnes doctos Græcis dictos fuisse σοφούς, et σοφίας pro scientia, liberali doctrina, usur-

pari, erudite probat Perizon. ad Eliani I. c.

10. Sensus: Facile et brevi tempore rumpetur arcus, si tibi semper tensus maneat. Non enim explicandum, si semper tetenderis. V. *Tzschucke*. — *cito*. Burmannus multis probat, hanc vocem explicandam esse facile. Sed cl. Schellerus in Lex. v. cito contendit, cito, si pro facile capiatur, junctam sibi habere negationem, ut Ter. Adolph. III, IV, 80. Bip. et Cic. Brut. c. 76. Quæ loca etiam Burmannus memorat. At h. l. eodem sensu occurrit, non addita negatione. Sic alibi. V. loca, Burmanno laudata, Ovid. II, ex Pont. VII, 25, et VIII, 65; Cic. Brut. c. 67. — *rumpes*, positum pro, rumpetur (*er springt*), ut sæpe in secunda persona loquuntur veteres. Vid. mox fab. XVI, 12. Capiendum autem de cornu arcus. De re ipsa v. Publ. Syr. in Mimis: « arcum intensio frangit, animum remissio, » ubi intelligenda nimia animi remissio et ignavia. Cui loco adde alium, a Rigaltio adductum, Apul. Miles. I: « Arcum meum et ipse vigor attendit, et oppido formido, ne nervus rigoris nimietate rumpatur. »

11 sq. *laxaris*. Laxare est remittere, seu ut vs. 5 retendere. *Laxior arcus* dixit Ovid. Rem. Amor. 702,

Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

Hæ voces enim perpetuo inter se permutantur. Vid. Burmann. ad Val. Max. L. V. 1, ext. 3. Ita legitur in Edit. Nevel. Rigalt. 2, Fabri, Desbillonii. Sic Tollius ad Cic. pro Arch. teste Hoogstrat., Et ita Freinshemius legisse videtur. Ursinus edidit, *lusus debet*. Metrum exigit ut legatur *debet*; utrum vero *ludus*, an *lusus* scribendum sit, disputant. Burmannus parum referre arbitratur; Guyetus hæret ambiguus. Sed fortasse *ludus* est præferendum, quia *ludus* dicitur de otio, quiete, joco, festo die, feriis, etc. ut plurima docent exempla, a Scheffero, Burmanno et Gesnero in Thes. L. L. prolata. Vid. Not. Contra *lusus* proprie dicitur puerorum. Quintil. lib. I, cap. III, 10: *nec me offenderit lusus in pueris*. Senec. II, de Ira cap. 9; Ovid. Met. VIII, 199, de Icaro et III, Art. 372, de alea; quæ loca debeo Burmanno. Quanquam negari non potest, *lusus* pro joco interdum accipi et serio opponi. Plin. lib. V, Ep. 3: *non seria modo, verum lusus etiam exprimere laudabile est*, ut Ovid. alicubi carmina sua *ineptos lusus* vocat. — 13. *redeat tibi*. Tollius ad Cic. pro Arch. et Not. in Phædr. P. III, p. 167. Edit. Hal., nec non Bentlei. conjiciunt, *sibi*; Heinsius *ut redeas tibi*; sed vulgata sana est, observante Burmanno: sermo enim est Æsopi ad populum, qui concurrerat. In Codice Perotti est, *ad cogitandum ut sic melior redeat*.

teste Burmanno, qui etiam profert locum in Panegy. ad Pisones « nec semper Gnosius arcu destinatus, exempto sed laxat cornua nervo. » — *erit utilis*, uti poteris eo. Sic illud *utilis* ponit lib. IV, fab. IV, 8. Plauto et Terentio est *utilis*. Scheff. Ita alibi sæpius. Ovid. Met. X, 93: « *fraxinus utilis hastis*. »

12. *ludus*. Relaxatio, *Erholung*. *Ludum dare animo est*, indulgere animo, reficere animum otio. Cic. pro Cael. c. 12: « datur concessu omnium huic aliquis ludus ætati. » Scheff. et Burmann. laudant Plaut. Stich. Prol. « *ludus Stichus datur*; » Hor. III, Od. XII, 1: « *amori dare ludum*, » ad quem loc. v. Lambin. et Torr. Plura dabunt Notæ Burmanni. Cf. V. L. — *aliquando*, interdum. Cic. Off. III, 3: « *honestatem aliquando cum utilitate pugnare*. » V. Tursellin. p. m. 91. Ceteroquin veritatem sententiæ, quam Phædrus hoc versu proponit, testantur, Ovid. IV, 89 sqq.; Cic. de Or. lib. II, c. 6. Coll. Phædr. Prol. III, 5... 10; Val. Max. lib. VIII, c.

VIII, 2: « *rerum natura continui laboris patientem hominem esse non sinit*, » ad quem locum docte disputat Burm. in Not. ad Phædr.

13. *melior*, promptior, expeditior; *aufgelegt*. — *redeat*, elegantius, quam *sit*. Vid. ad lib. I, fab. XII, 2. Velut de expulso per multiplices labores loquitur. Ita Terent. Hec. III, II, 12: « *Hem istoc verbo animus mihi rediit, et cura ex corde excessit*, » de eo quem cura expulerat. Curt. lib. III, c. 5: « *paullatim redeunte animo circumstantes amicos agnoverat*. » Tac. Agr. 3: « *nunc demum redit animus*, » de eo, quem metus ejecerat. Conf. Scheffer. — *ad cogitandum*. Apte Burmannus producit locum Ter. in Phorm. II, 1, 10: « *ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere*. »

Illustrando Epimythio hujus fabulæ inservire potest Erasmus in proverbio: « *arcus tensus rumpitur*; » vid. Chil. IV, Cent. 5, Ad. 77. Notanda quoque illa Catonis: « *interpone tuis interdum gaudia curis*,

FABULA XV.

CANIS AD AGNUM.

Inter capellas Agno balanti Canis :

Stulte, inquit, erras, non est hic mater tua;

1. *balanti*. Praschio et Salmasio ad oram libri placet *palanti*, et recepit Bentlei. quod nescio cur præferendum sit, quum *balanti* et elegantia et proprietate recte placere possit. Vid. Notas. Burmannus vel ob eam rationem censet præferendam esse *q̃ palanti*, quia anxie et ægræ oves maxime *balant*, teste Ovid. Met. VII, 540 : « lanigeris gregibus balatus dantibus ægros. » Vulgatam retinendam censet Tollius, quia sequitur, *non illam quæro*; balata vero et agni matres, et oves agnos agnoscunt, apte laudans Lucret. II, 365 sqq. ubi legit : *agnique petulci balatu pecudes*, pro vulgato, *balantum pecudes*. *Vaganti*, quæ lectio favet *q̃ palanti*, habent Romulus Divion. et Ulmenis. Etiam in Romulo Rimicii esse *vaganti*, eundemque pro cane lupum inducere, testantur Nilantius F. A. p. 99, ex hoc Burmannus. Anonymus quoque Nilantii lupum pro cane facit loquentem. Sed vero similis Phædrus, ex hoc Romulus Nilantii, Divion. et Ulmens. cani dant partes, qui custodiæ causa gregi additus, apte colloqui fingitur cum agno. Vid. Bortq. — 2. *non est hic*. MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. Nevel. Rigalt. Rittersh. Fabri, Ursin. quibus parent Walch. Danet. Maittar. al. *non est hæc*; sed viri docti rejiciunt *hæc*, quia de nulla seorsim antecessit. Deinde habent Romulus Divion. Ulm. et Romul. Nil. *non est hic mater tua*. Aptius etiam dicit agno, *inter capellas balanti hic*, i. e. in hoc grege capellarum, quam, *non est hæc mater tua*. Sic enim

ut possis animo quemvis sufferre laborem. » Cf. Dispositin. v. *ludus*. Quibus adde locum Sen. de Tranq. An. c. XV : « nec in eadem intentione æqualiter retinenda mens est, sed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates ludere non erubescibat : et Cato vino laxabat animum, curis publicis fatigatum : et Scipio triumphale illud et militare corpus movit ad numeros. » Cf. etiam Plutarch. *περί παιδων ἀγωγῆς*, c. XIII.

FAB. XV. *Canis ad Agnum*. — 1 sq. Ingeniosa Burmanni conjectura hæc fabula exhibet duos parentes, qui temere infantes abjiciant, aut negligant, qui deinde ab aliis suscepti et nutriti, meritum agnoscunt, et se plus debere nutritorum bonitati, quam naturæ ne-

cessitati, quæ parentes dedit, fatentur. Ideo cogitandum putat Burmannus, annon huc referri possit singularis Imperatoris Gallieni numerus, in quo conspicitur infans sub capella; et quem de abjectis vel expositis infantibus, quos recolligi, et quibus alimenta præstari curavit Gallienus, explicat Chamillartus, Ep. XI, p. 50. Forte etiam hoc eodem tempore fuerunt matres, quæ liberos, quos peperissent, nutricum adhibitum non suo ipsarum lacte alerent, quas postea notare voluit. Cui quidem conjecturæ favere mihi videtur Gell. lib. XII, 1. — *balanti*. Balatu matrem, i. e. nutricem requirenti, ut apud Ovid. Met. VII, 319... 321, et Virg. Æn. IX, 565. Cf. Scheffer. Nota delectum verbi,

Ovesque segregatas ostendit procul.

Non illam quæro, quæ, quum libitum est, concipit,

Dein portat onus ignotum certis mensibus,

5

to hic planiorem sensum efficit. Cf. Desbill. — 4. *quæro*. Bentleius edidit *curo*. Meursius ad h. l. et ad sequentia, *tamen illa est potior*, notat, esse huius (præcessisse enim versum, qui exciderit). Sed non animadvertit, esse dialogum, in quo decet omittere, *ille dixit, ille respondit*: quia elegantius absunt, tanquam lector ipse audiret personas, quarum oratio fingitur. Ita fab. VII, huj. libri vers. 4, 17, 18, 25, 26. Ubi si semper inseras, *dixit canis, dixit lupo*, ex disertissima fabula odiosissimam redegeris. Perinde enim esset, ac si picturis more veterum adscriberes: hic est lupo, hic est canis. Vid. Ælian. H. V. lib. X, cap. 10. *Freinshem.* Laudat etiam hoc nomine Præsch. lib. IV, fab. XIX, et XXIII. — 5. *portat*. MS. Per. *dein fert onus*. — *onus ignotum*. Bentlei. restituit *ingratum onus*, invitis libris et sine necessitate; quia nihil gratius foetura matri esse solet, et inter homines, et inter pecudes ingens erga foetum solet esse affectus. Vid. Burmannum, fusc contra Bentleium disputantem. Heinsius ad Ovid. Fast. III, 718, legendum censet, *portat onus incertum certis mensibus*, quod displicet Burmanno prop-

quod est elegans et proprium ovium, ut *mugire boum et rudere asinorum*.

3. *segregatas*, a grege capellarum separatas. Proprie Nemesian. Cyn. 157: « mater segregat sobolem. »

4. *quum libitum est*. Ego nolim vertere: *wenn es ihr beliebt* (Sattler.: *die nach Belieben trüchtig wird*). Neque enim conceptio pendet ab arbitrio matris, quæ concipit, sed potius a libidine, qua incensa ovis arietem patitur, adeoque verto: *Ich suche nicht diejenige, die, wenn sie ihren thierischen Trieb befriediget, empfängt* (d. i. *meine leibliche Mutter*), *sondern diejenige, welche mich mit ihrem Euter nährt* (d. i. *meine Pflegemutter*). Lindner in Tentam. Phil. Crit. P. II, p. 7. Etsi apud priscos scriptores exemplum invenire non potui, quod doceat, hocce verbum isto sensu fuisse usurpatum; mirifice tamen placet cl. Lindneri interpretatio, ita ut malim hanc locutionem inter singularia Phædri referre, quam explicare: quum placet. Recte igi-

tur Gerike: *die mich aus Wollust nur empfing*.

5. *onus ignotum*. *Ignotum* recte explicant absconditum, latens; quia dicitur de omni quod non patet oculis. Ita Virg. Æn. I, 359: *thesauros ignotum pondus auri vocat*, quia abdiderat Dido. Cf. Scheffer. et Burm. qui *onus etiam ignotum* dici potuisse censet, quia mater prægnans ignoret, an album an nigrum, an masculum an feminam sit paritura. Vs. 10 sq. Cui interpretationi obsequuntur Langius et Sattler. Hic vertit: *die ungekannte Last*; sed prior ratio magis placet. Eodem autem modo Phædrus dixit *ignotum onus*, quo Ovid. Amor. II, XIII, 20, et Senec. Ep. CXXIV, *latens onus*. Hanc vocem enim usurpari de fetu, non pauca exempla comprobant, quæ notantur ad lib. I, fab. XVIII, 5. Atque etiam de voce *onus* plurima collegit Heins. ad Ovid. Fast. III, 718. Non prorsus spernendi viri docti, qui *latens onus*, quod est ap. Ovid. Am. II, XIII, et Senec. Ep. CXXIV, eodem plane modo dictum

Novissime prolapsam effundit sarcinam;
 Verum illam, quæ me nutrit admoto ubere,
 Fraudatque natos lacte, ne desit mihi.
 Tamen illa est potior, quæ te peperit. Non ita est.

ter lussum illum et aliterationem in incertum et certis. — 7. *admoto ubere*. Perott. *admotum ubere*, forte pro *admotum uberi*, sed vulgata rectior. Ita Virg. *Æn.* IV, 367: « Hyrcanæque adnorant ubera tigres. » *Burm.* coll. Notis. — 9. Perottus: *tamen illa potior, quæ peperit, non ita est*. Quam Romulus Nilantii habeat, *tamen illa est vera tua mater*; et Romulus, quem dicunt, Rimicii, *tamen ibi est verior mater tua*, vid. Nilant. p. 99. Burmannus, ut versui consulatur, reponit: *tamen illa est verior, quæ peperit*, ejectione te. Sic *parere* absolute ponitur lib. II, fab. IV, 2, et multis aliis locis, a Burmanno prolatis. Is autem vocem *potior* e vs. 15, huc tractam suspicatur. Sed quum in Romulo Divion. et Ulm. sit, *tamen illa est tibi fortior mater, quæ te peperit*; et *fortior* ex *potior* factum esse videatur; *potior* etiam MS. Per. exhibeat, et in vulgata lectione *potior* metrum constet; conjecturam Burmanni non puto esse admittendam. Cf. Tzschuck. *Melior* dederunt Lalle-

volunt, quo hic *ignotum onus*. Sed recte monet Burmannus, respici ad vs. 10. *Bothe*. — *certis mensibus*. Romulus Nil. « portavit quatuor mensibus; » Romulus Div. et Ulm. « novem mensibus. »

6. *Novissime*. Vid. ad lib. I, fab. XXIV, 9. — *prolapsam effundit sarcinam*, parturit fetum. Nota elegantiam et proprietatem hujus locutionis, quæ parvum dolorem in pariendo indicat, sicque pertinet ad contemptum et ad diminuenda matris in prolem merita, ut jam olim vidit Burmann. — *prolapsam*, proprie et frequenter utuntur latini scriptores de partu, qui *cadere, prolabi* dicitur. Sic Ovid. in Ibin, 221, ubi de partu inauspicato sermo est, notante Scheffero. Burmannus laudat Sedul. IV, 252: « qui male prægnantis delapsus ventre parentis. » Ill. de *Schirack* hoc verbum innuere censet proprias quasdam vires fetus, quo matris opem justo plus minuat agnus. — *effundit*. Etiam hoc, ut simplex *fundere*, est inter verba propria hujus negotii, quo celeritas parientis

significatur. Vid. Serv. ad Virg. *Æn.* VIII, 139, quem laudant Burm. et Tollius in Not. ad Phædr. P. III, p. 167. Præter alia loca Burmannus memorat locum Senec. Ep. CXXI: « animalia e materno utero, vel quoquo modo effusa; » Cic. lib. II de N. D. c. 33: « terra gravidata seminibus omnia parit et fundit ex se. » Virg. *Æn.* VIII, 138 seq. ubi vide Serv. et Cerd. Quibus adde Juv. Sat. V, 142, et II, 32 seq. — *sarcinam*, fetum. Eodem modo Apulei. Met. X, dixit, « uxor sarcina prægnationis onerata. »

7. *illam*, capellam. — *nutrit*. V. lib. V, fab. IV, 6. — *admoto*, præbito, porrecto. Flor. lib. I, c. 1: « uber admovit infantibus. » Scheff.

8. *Fraudat*, privat, ut lib. IV, fab. XIX, 19. — *natos*, pullos. V. lib. I, fab. XXVIII, 12. Romulus: « natos suos fraudat, ut lac non desit mihi. »

9. *Tamen illa est potior*. Verba sunt canis. Vid. V. L. ad vs. 4. *Tamen*. Nota particulae hujus in objectionibus usum. Vid. etiam ad lib. III, fab. VII, 17. — *potior*, melior,

Unde illa scivit, niger, an albus nascerer?

110

Age porro, scisset : quum crearer masculus,
Beneficium magnum sane natali dedit,

mant. et Brotier. Sine auctoritate uterque. — 10. unde illa scivit. Ita MS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Frustra Philipp. Lallemand. *Anne illa scivit?* Tollius, unde illa sciret. — 11. MS. Per. *Age porro, parere si voluisset feminam. Quid proferisset? cum crearer masculus.* Heinsius, quia *age porro scisset* ei non videbatur satis Latinum esse, legi vult: *age porro scisse, num crearer masculus.* Vid. Epist. XXIII, ad Scheffer. tom. V, Syll. Epp. Burm. p. 40. Etiam Prasch. mallet *num.* Sed nil mutandum. Vult reddere rationem, quare expectare in horas singulas lanium debuerit, scilicet quia creatus esset masculus. Vid. Not. Scheffer. et vs. 13, ad v. lanium. Deinde Latinitatem *quid age porro scisset*, satis vindicant Notæ nostræ. — 12. *Beneficium magnum sane.* Ita MSS. Pith. Rem. et Vett. Edit. Sed in MS. Per. est, *sane magnum*, quod recepit Lallemand. Burmannus mallet post Salmasium : *Beneficium magnum sane nato dedit*, addicentibus Heumanno et Richtero. Metrum enim vix constare putabat, nisi *cium* contrahatur in unam syllabam, ut censebant etiam Hoogstratanus, exemplo Publii Syri id firmans, et Brotierius, laudans Virg. G. IV, 34. Sed observat Desbillonius : « quatuor primæ syllabæ breves in hoc versu, quemadmodum lib. III, fab. II, 4, et lib. IV, fab. XXIII, 17, duas longas quantitate non superare censentur : quod videre frequenter licet apud Plautum, Teren-

carior, ut lib. III, fab. XII, 6. Putat nimirum, plus deberi iis, a quibus nascimur, quam a quibus alimur. V. Scheff. *Die muss dir doch lieber seyn.* Sattler. : *Die dich gebär, ist aber näher dir.* — *Non ita est.* Verba agni. Sattler. *O nein!*

10. *illa*, mater, quæ me peperit. — *niger an albus.* Albæ oves præferebantur; Col. VII, c. 2, n. 4; nigræ minus græte, citius mactabantur. Significat igitur, matrem nescisse, utrum se vitæ, an morti pareret, nec debere se matri, quod non ad lanium fuerit delatus. Cf. Heusinger. et Burm. Aliter Prasch. « nihil ad formatum mei contulit. » Verba autem, « albus an ater sis nescio, » proverbii locum obtinent, quo uti solent de ignotis, ut Cic. Phil. II, c. 16; Catull. in Cæs. XCIII, Bip. alij. Vid. Erasmi Chil. I, Cent. VI, ad 99. Alludit etiam Plant. Pseud. IV, vii, 99 : « hunc ego hominum nullius coloris novi, »

quem locum laudat Burmann. post Rittershus. cujus Notas vide.

11. *Age porro.* Verum esto, ita sit sane. *Gesetzt auch.* Est enim hæc particula h. l. concedentis, non adhortantis, quæ nulla ratione cohercat cum sequentibus, quod vult Schefferus, laudans Cic. de Juv. lib. II, c. 45, n. 133. Phædrus autem dixit, *age porro scisset*, i. e. fac, scivisse matrem, utrum niger, an albus nascerer; quemadmodum Cic. pro Mil. 19 : « age sit ita factum; quæ causa cur Romam properaret? » Id. lib. XV, Ep. Att. 10 : « age, quiescant, auctoribus nobis, quis incolumitatem præstat? » et Ter. Phorm. IV, iii, 57 : « age, age jam ducat. » Passim tamen *age porro* est formula instantis, transitioni serviens. Vid. Tursell. p. 76 sq. — *crearer.* Vid. ad lib. I, fab. VI, 9. Paullo anteq. *nascerer.*

12. Ironice hæc dicuntur. Aliter tamen Schefferus, censens, verba

Ut expectarem lanium in horas singulas.

Cujus potestas nulla in gignendo fuit,

Cur hac sit potior, quæ jacentis miserita est,

15

Dulcemque sponte præstat benevolentiam?

tium et Publum Syrum. » Heimsius correxit: *Beneficium natalis an magnum dedidit?* Sed ita perit omnis ironiæ venustas, cui unice inservit particula *sane*, quæ etiam utimur, quando quasi concedimus, ut Phædrus aliquoties. Conf. Burmann. ad h. l. et ad Quintil. Decl. II, 18, et IV, 5. — 14 sqq. Vid. Excurs. X, ad hos

esse canis, interruptentis ea, quæ dicturus erat agnus; quasi diceret: quid tu vis dicere de sexu tuo? quantum est beneficium, quod es factus masculus, non femina. Hisce positis acerbe deinde respondet agnus, ut expectarem, etc. Nec displicent hæc cl. Tschuckio, quæ tamen a more Phædri puto esse aliena. — *natali*. Cl. Lange: *bey meiner Geburt*.

13. *expectarem*. Cum continua sollicitudine intelligendum. Darius apud Curt. lib. V, c. XII, n. 11: « ego hic legem fati mei exspecto. » Scheff. Recte Schefferus; est enim idem quod *timerem*, ut docui ad illa Petronii c. CXXV: « quicquid meruerint, semper exspectant. » Burm. — *lanium*. Femina enim ad prolem faciendam aliosque usus servantur; mares debentur mensis. Tschuck. — *in horas singulas, stündlich*.

14... 16. Hæc non canis oratio est, ut nonnullis videtur, sed agni, affirmantis: Cur ea, cujus potestas in gignendo nulla fuit, i. e. vera mater, quæ in gignendo nullam potestatem sibi habuit relictam, sed coacta fuit simpliciter facere, quod id negotium requirit; quæ non potuit non gignere, postquam semel partum concepit; quæ nec colorem, nec sexum, quem vellet, mihi potuit dare: cur ea, inquam, sit po-

tior, carior hac, scilicet capella, quæ mei jacentis, i. e. auxilio destituti, vel etiam contemti ac neglecti a matre, miserita est, dulcemque sponte, non naturæ lege ducta, benevolentiam præstat. Sic fere interpretantur viri docti h. l. ut Scheff. Gronov. Hoogstratan. Heusinger. Schirach. in Clav. v. *potior*. Ita sensus planus et facilis; sed aliter cepit Burm. de quo v. V. L. in Exc. X: « potestas nulla in gignendo fuit. » Cl. Schütze (Crit. in Phædr. Obs. p. 3) contendit, *potestas in gignendo*, ne Latinum quidem esse; dicere Phædrum debuisse: « cujus potestas nulla gignendi fuit. » Sed tunc sensus esset, matrem vi gignendi plane fuisse destitutam, quod est contra veritatem. Immo vero *in gignendo* non regitur a voce *potestas*, quæ hic ponitur absolute. Nam *ejus potestas nulla fuit* idem est, ac si dixisset, nullam potestatem sibi habuit relictam, ut Cic. Verr. I, 45, dixit, « ejus testamentum erat nullum, » et Tusc. II, 5: « argumentum id quidem nullum est. » *In gignendo* autem est, quum me gigneret, quemadmodum Nep. Att. XV: « idem in nitendo, quod semel annuisset, tanta erat cura, » i. e. dum elaboraret in eo, quod semel promisisset, tanta erat cura. Porro verbum *gignere* etiam de feminis dici, docet locus Cic. de Fato

Facit parentes bonitas, non necessitas.

His demonstrare voluit auctor versibus,

versus. — 17. *necessitas*. In Romulo Divion. et Ulmens. quem perperam dicunt Rimicium, fabula inscripta est: *Bonitas parentes facit, non nativitas*, probante Neveleto. Hinc *nativitas* receperunt Sanadon. Philipp. Lallein. Sed optime MSS. Pith. Remens. et Editt. Vett. habent *necessitas*, quod præter Gronovium, tuerentur Barth. Adv. XLII, cap. 14, et ad Stat. lib. II, Silv. I, 87, et Brotier. ad h. l. qui *τὴ nativitas* vocem esse sequioris ævi et Phædro prorsus indignam recte judicat. Pro *parentes* in MS. Per. est *parentem*. — 18 sq. Vid. Exc. X, ad hos versus.

XV, ubi Hecuba Alexandrum genuisse dicitur. Vid. Davis. ad Cic. I, Tusc. 42, ubi profert hunc Phædri locum. — *jacentis*. Nota vim verbi, quo apte utitur ad augendum beneficium pietatisque debitæ officium. Cf. Tzschuck. Duplici autem, quem supra indicavi, sensu capi posse, apparet ex Ovid. Met. XV, 221: « editus in lucem jacuit sine viribus infans; » it. e lib. III, fab. XII, 3, ubi vide, et libi III, fab. I, 1. Adde Cic. Tusc. I, 2: « jacent ea semper, quæ apud quosque improbantur, » ubi *jacere* est, parvi ducere, contemnere. Sattler. *die sich über mich Verlassene erbarmte*. — *Dulcemque*. Supra lib. III, fab. VIII, 13, dixit *dulcem caritatem*. Forte h. l. respexit lac, e mamma sugendum. Itaque bene Sattlerus: *die süsse Milch aus freyem Triebe gern mir reicht*. — *præstat*. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 16.

17. Scriptores quosdam de hac sententia laudant Prasch. et Burmann. Sensus: Illi vere dici possunt parentes, qui non necessitate quadam, id est ordine naturæ procreant liberos, sed qui procreatis vitam sustinent alimentis, eorumque rationibus consulere non desistunt. Conf. Hoogstratan. — *necessitas*. Recte a Gronovio (lib. II, Obs. 2, p. 221) Burmanno, aliis explicatur *ordo naturæ*, quem Cicero de Fato, c. 20,

vocat *necessitatem naturæ*, scribens: « si atomis, ut gravitate ferantur, tributum est *necessitate naturæ*, quod omne pondus nulla re impediēte moveatur, et feratur necesse est, etc. » Eodem modo de morte *necessitatem* dixit Hor. III, Od. 1, 14. Mox hanc necessitatem Noster dicit *leges*, quemadmodum Seneca *legem* et *naturæ necessitatem* jungit de Consol. ad Helv. c. 6: « omnia voluntur, ut lex et naturæ necessitas ordinavit. » Iste autem ordo naturæ seu necessitas intelligendus de nascendi ordine, et quo a natura est constitutum, an masculus, an femina nascatur, et an his vel illis parentibus edatur aliquis. Rittershusius tamen non dubitat, quin respiciat Phædrus ad necessitatem aliquam edendi conceptum semel partum, maxime quum præcedat de effusa sarcina. Cf. Burm. ad h. l. et ad Val. Flacc. I, 213. Idem autem vir doctus observat, hic non intelligendam esse illam Necessitatem, *Ἀνάγκη*, quam Deam supra Jovem et omnes Deos colebant, et alii *Fatum* interpretabantur. Vid. Cic. D. N. D. I. c. 10, et de Fato c. 12. Ceteroquin notandum ad h. v. sollemne esse Phædro, si quid amplius præter Epimythium, vel Promythium e fabula monere vult, id plerumque uno *γινώσκω* versiculo ad finem fabulæ aliis disse-

Obsistere homines legibus, meritis capi.

FABULA XVI.

CICADA ET NOCTUA.

Humanitati qui se non accommodat,
Plerumque pœnas appetit superbæ.

1 sq. In MS. Per. fabula inscripta est: *Non esse sponte alicui faciendam injuriam*. Deinde hi versus ita exhibentur: *Humanitati qui se non accommodant, Plerumque pœnas dant superbæ*. — *appetit*. Johnsonius (etiam Danet. Maittar.) edidit *appetit*, et explicat: in se deducit. Quis vero *appetit* pœnas? quas effugit quisque pro se, sed *appetit*, quæ ipsi supervenit, pœnam, nec exspectat, nec

rendum committere, ut lib. I, fab. XXVI, 12; lib. III, fab. XVII, 12. Vid. Gud. ad lib. I, fab. XIII, 13 sq.

19. *Obsistere*, repugnare, adversari. — *legibus*. Ordini naturæ, quem vs. 17 dixit *necessitatem*. — *meritis*. Beneficiis: vid. ad lib. I, fab. VIII, 1. — *capi*. Ex interpretatione Schefferi, trahi in obsequium et amorem, seu libenter parere illis et obnoxios esse, quorum beneficiis obligantur. Vult autem Phædrus, jubere quidem legem, seu ordinem naturæ, a liberis amari parentes, sed homines huic et aliis ejusmodi legibus sæpius repugnare, si absint beneficia, quibus excitetur et concilietur amor. Ita recte Desbillonius.

Eandem fabulam narrant: Anonymus Neveleti, fab. XXVI; Romulus Nilantii, fab. XXIII; Romulus Divionensis, lib. II, fab. VI, apud quem exitus fabulæ mirum in modum est interpolatus et corruptus. Congruit cum hujus fabulæ argumento disputatio Phavorini apud Gell. lib. XII, c. 1, de sobole non tantum parienda a matre, sed et lactanda. Compara clar. Meisneri

Skizzen P. III, p. 268, *die Statue und der Steinmetz*, quem laudat cl. Jacobs.

FAB. XVI. *Cicada et Noctua*. — 1 sq. *Humanitati*. Quid sit humanitas docet Seneca, Ep. LXXXVIII: «humanitas vetat superbum esse adversus socios, vetat avarum; verbis, rebus, affectibus comem se facilemque omnibus præstat; bonum autem suum id maxime, quod alicui bono futurum est, amat.» Ipsa fabula docet, intelligendam esse eam humanitatis partem, quam nostri dicunt *Willfährigkeit, Gefälligkeit*; Galli, *complaisance*. [Sic et ego. G.] — *se accommodat*, se dedit, applicat. V. Non. de Propriet. Serm. II, 21; Cic. Off. I, c. 21: «qui se ad rem publicam et ad magnas res gerendas accommodaverunt.» Suet. Tib. 48: «militi... nihil unquam largitus est, præterquam singula millia denariorum prætorianis, quod Sejano se non accommodassent.» Ex interpretatione Desbillonii *accommodare se humanitati* est, servare id quod Cic. pro Flacc. c. 11, vocat, «jus communis humanitatis.» Sattler.: *Wer sein Herz nicht der*

Cicada acerbum noctuæ convicium
 Faciebat, solitæ victum in tenebris quærere,
 Cavoque ramo capere somnum interdiu.
 Rogata est, ut taceret. Multo validius
 Clamare cepit. Rursus admota prece,

5

appetit. *Burm.* — *superbiæ*. *Ursinus superbia*. — 4. *Faciebat*. *Perottus agebat*. — 5. *Cavoque ramo*. Ita recte habent MSS. *Pith. Rem. Edit. Vett. Heinsius* tamen Ep. XXIII, ad Scheffer. tom. V, Syll. Epp. *Burm.* sine necessitate conjicit, *cavoque rami*, quia *cavus* et *cavum* substantive a Phædro et aliis ponitur. Vid. ad lib. II, fab. IV, 17. *Burmanno* parum referre videtur; sed quum Phædrus cogi non possit, semper eodem modo loqui, lectio librorum scriptorum retinenda est. *Bendeius* nescit *cavos ramos*, et ideo legit, *cavoque trunco*. Quia scilicet apes in cavo trunco mel faciunt, ideo etiam noctua debet dormire in cavo trunco, quasi noctuæ non etiam in cavo ramo sedem habere possint, quemadmodum apes (Col. IX, 8, n° 11, et Pallad. in Apr. tit. VIII, n° 5) in cavis ramis mel suum æque ponere solent, atque in truncis. Cfr. *Burm.*, in causa minuta multis contra *Bendeium* disputans. *Bendeius* tamen obsequuntur, *Sanadon. Philipp. Lalle-mant*. At *Ursinus* edidit: *somnum capere interdiu*, præeunte *Rittershusio*. — 6. *Cunninghamus*: *rogata tum taceret, m. v. validius*. *Heinsius, validius*; sed vid. ad lib. I, fab. XIX, 8. — 7. *clamare cepit*. Ita MSS. *Pith. Rem. et Edit. Vett. MS.*

Menschenliebe weicht. — *oppetit*, subit, patitur. Eodem modo *Plaut.* *Asin.* I, 1, 7: « oppetere pestem. » Ita *Catull.* LXIV, 102: « oppetere mortem. » Sic *Cicero* centies. Sed *oppetere pœnas* locutio rarior, et bene observante cl. *Tzschuck.* ex ipsa narratione hic apte.

3. *convicium faciebat*. Clamore sæpius repetito, auribus noctuæ obstrepebat. Antiqui hoc *occettare* dicebant. *Festus*: « *occettassint* antiqui dicebant, quod nunc *convicium fecerint* dicimus, quod id clare et cum quodam canore fit, ut procul exaudiri possit. » Vide quæ notantur ad lib. I, fab. VI, 5. Belle hic de stridula cicadæ voce ponitur. *Lucan.* ad *Pison.* 257 sq. dixit « stridula cicadæ convicia. » *Cic.* pro *Arch.* c. 6: « aures convicio defessæ, » i. e. clamore caussidicorum fessæ, ad quem locum v. *Not. Græv. Id.* ad *Div.* X, Ep. 16:

« quum ei magnum convicium fieret cuncto a senatu, » quod de clamore intelligendum, non de contumeliosis verbis, ut male *Gronov.* ad *Phædrum*. Idem vir doctus male *convicium facere* h. l. interpretatur, probris insectari, quod victum in tenebris quæreret; etsi hoc sensu apud *Ciceronem*, *Senecam*, alios sæpius occurrat. *Gronovio* parent *Interpretes vernaculi, Gerikius et Sattlerus*. Hic reddidit: *Vorwürfe bittrer Art hat die Heuschrecke einst der Eule gemacht, dass, etc.* — *acerbum*, quod erat ingratum, molestum noctuæ.

5. *Cavoque ramo*, intellige, in.

6. *Rogata est, ut taceret*. *M. v. c. c.* Repone, quod hiulca ista connectat, « Rogata, uti taceret, multo validius clamare cepit. » *Bentlei.* Sed ad vivum magis expressa sunt vulgata. *Bothe.*

7. *Clamare cepit*, more Phædri,

Accensa magis est. Noctua, ut vidit sibi
 Nullum esse auxilium, et verba contemni sua,
 Hac est aggressa garrulam fallacia :
 Dormire quia me non sinunt cantus tui,
 Sonare cithara quos putes Apollinis,

10

Perott. *clamare coepit*. — *admota*. In Editione Gronov. est *admonita*, quo nomine egregie vapulant editores ab Hoogstratano. Sed operarum vitium esse potest, quia in indice laudant *admota*. Burm. — 9. Cuninghamus : *nihil esse auxilii*. Perott. *verba contemni data*. — 11. Perottus habet : *dormire quoniam non sinunt*. — 12. Hic versus decet in MS. Per. Sed MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. ut Nevelet. Faber, Ursin. habent : *Sonare cithara quos putes Apollinis*. Sed Burmannus, Guyeto obsecutus, edidit : *Sonare cithara quos putes Apollinem*, i. e. tam egregios, ut ipsum Apollinem putes cantus cithara sua sonare, i. e. canere. Etai vero Burmannus non pauca profert, quæ ad stabiliendam istam conjecturam pertineant; nolim tamen, contra librorum scriptorum fidem, eam recipere, quum vulgatum bonum habeat sensum, adeo quidem, ut viris doctis, Bentleio, Maittario, Lallemand. Brotierio, Desbillonio, Bipontinis, Langio et nuper Editori Edit. stereotypæ, recte placuerit. — *cithara*. Prasch. Freinsheim. Benth. et multi alii corrigunt *citharam*, quod etiam Guyeto non displicet, sed notat Burmannus, duplicem illum accusativum facere obscuram orationem et ambiguam. Nam vel, *cithara sonat cantus*, vel, *cantus sonant citharam*, capiendum esset. Sed rectius foret, *cantus sonant Apollinem*, ut *vox hominem sonat* apud Virg. et alios passim. *Sonari*, quod Heinsius mallet, et quod placet Tollio in Not. ad Phædr. v. P. III, Phædri p. 168, satisfacit quidem constructioni verbi, sed alium sensum efficere videtur Burmanno. *Sonari enim cantus cithara Apollinis* significaret, laudantur, celebrantur ab Apolline, ut exempla, quæ Heinsius adducit, probant; e. g. Hor. Epod. XVII, 39 sq. *sive menduci Lyra voles sonari*. Buchnerus legi vult, *e cithara*, sed *cithara* probum, vid. Not. Cuninghamus, *quos quis putet*, i. e. conjectura

pro clamavit. Vid. Jani A. P. p. 103, « *admota prece*. » Vide quæ notantur ad lib. I, fab. XIX, 6, fortius, quam *rogata est* vs. 6. Adsurgit enim per gradus oratio. Hac loquendi formula utuntur, Ovid. ex Pont. III, vii, 36; Curt. V, x, 14.

8. *Accensa*, ad cantandum, clamandum excitata. Plus est quam *validius clamavit*. Sattlerus tamen : *durch das Bitten ward sie nur erbosster*.

10. *garrulam*. Epitheton ornans! Simili modo Virg. Ge. IV, 307, *hirsutinem dixit garrulam*. Conf. ea quæ canit Hesiod. de cicada, Op. et Dies, 580. — *est aggressa*. Notat Burmannus, hoc verbum poni de ser-

mone subdolo, quo fallere cogitamus aliquem. Ita Virg. Æn. IV, 92 : « *Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis*. » Et sic alibi, ut apud Justin. III, 1 : « *aggredi dolo*. » Cl. Sattler. : *Sie fieng die Schwätzerinn durch diese List*.

12. Sensus : quos unusquisque, qui audit, putet sonare cithara, vel reddi a cithara ipsius Apollinis. Ita bene Desbillonius, ita et alii Interpretes locum intelligunt, ut Freinsheim. Scheffer. ill. *de Schirach* cl. Langius, qui vertit Prolegg. ad Phædr. p. xxvi : *von denen man glauben sollte, dass sie Apolls Laute entflössen*. Sic fere cl. Sattler. : *den man für Töne von Apolls Leyer*

Simul cognovit, vocem laudari suam,
Cupide advolavit. Noctua, egressa e cavo,
Crepitantem consecrata est, et leto dedit.

MSS. Pith. Rem. et Vett. Editi. Perottus *arebat*, quod receperunt Frogostruan. Lallem. Brotier. Utrumque recte dicitur. Hæc verba in libris scriptis a librariis permutari solent, observante Burmanno. — 16. *Simul cognovit*. MS. Per. *simul gaudebat*. — 17 sq. *Egressa e cavo*. Brotierio teste in MSS. Pith. et Remens. est, *egressa cavo*, salva quidem Latinitate, sed turbato metro. Ita etiam Nevelet. Rigalt. 2, Faber. Pithæus emendavit *egressa e cavo*, probante Guyeto, quæ lectio, iudice Burmanno, non admodum est elegans, quum præstet et usitatus sit, *egressa cavo*, vel *cavum*. Vid. Burmann. ad h. l. et ad Ovid. Metam. III, 388, et ita Val. Max. sæpe utroque casu utitur, *egredi vitam et vita, urbe et urbem*. Cf. lib. VII, fab. III, ext. 1 et 10. Sæpiissime tamen verbum *egredi*, cum præpositione *e*, vel *a* constructum, apud optimos scriptores occurrit, ut Cicer. Att. VI, 8, *egredi e portu*; Id. Cat. I, 8, *ex urbe*; Suet. Claud. 23, *ab urbe*. Et sic alibi. Gronovii editio habet, *egressa a cavo*, forte per erratum typographicum, quia in Indice est, *egressa e cavo*. Gudius et Salmasius ad oram libri conjiciunt *egressam cavo*, quod Grævius Ep. 280, ad Heins. in Burm. Syll. Epp. tom. IV, pag. 362, postulare contendit et metri rationem, et sententiam loci. Nec displicet Burmanno, ita, ut de cicada intelligatur, quæ hucusque latuerat in cavo suo, nunc vero, invadente eam noctua, trepidat et festinat evadere. Id enim est *trepidare*, ut vs. 18 vulgo legitur. Viro docto tamen placuit servare vulgatam, quia duplex Epitheton *egressam, trepidantem* non eleganter videatur apponi; etsi lib. I, fab. IX, dixerit Phædrus *oppressum, fetus edentem*, quod facilius concoquit. — 18. *Crepitantem*. Vulgo *trepidantem*, quod explicant, cum sollicitudine evadere

IV, ix, 21. Cf. V. L. Hinc bene addit, *cupide advolavit*.

16. *Simul*, simul ac. Vid. ad lib. II, fab. IV, 14.

17 sq. *Cupide*. Præclare; ardebat enim siti, et laude capta erat. — *egressa e cavo*, scilicet ramo. Vid. V. L. ad v. 5. Cl. Lange intelligi non posse censet, quare noctua egressa sit, nec in ipso cavo expectaverit adventum cicadæ, quam videbat cupide advolantem. Quem scrupulum ita tollere studet, ut *trepidantem* explicet, intrare cunctantem metu. Sed ex ipsa fabula perspicere non potest, fuisse quod cicada metueret periculum. Fac etiam, timendum fuisse, stulte profecto fecisset cicada, si advolavisset. Immo vero quum ardens siti ad potandum invitata et simul vox ejus

collaudata esset, de periculo securam, cupide advolat, crepitare pergens. Quam noctua, egressa e cavo, inter cantus (*crepitantem*. V. V. L. ad vers. 18) oppressam leto dat. Quare autem cicadæ adventum non expectaverit, hæc et similia in fabulatore non anxie disquirenda puto. Lege, quæ hanc in rem notamus ad Fab. de Asino et Leone, lib. I, fab. XI. — *Crepitantem*, ut supra *garrulam*, de cicada recte dicitur, et dixit Calpurn. V, 56: « At simul argutæ nemus increpuere cicadæ; » Teste cl. Tzschuck. — *leto dedit*. Vid. ad lib. I, fab. XXII, 9. Hæc loquendi formula, apud optimos scriptores, maxime poetas, obvia, ut Lexica docent, immerito dura videtur Walchio ad h. l. Præter loca, quæ profert Desbillionius,

Sic, viva quod negarat, tribuit mortua.

FABULA XVII.

ARBORES IN DEORUM TUTELA.

Olim, quas vellent esse in tutela sua,
 Divi legerunt arbores. Quercus Jovi,
 Et myrtus Veneri placuit, Phœbo laurea,

festinantem, ut infra lib. IV, fab. VI, 3. Sed jam olim Heinsius substituit *crepitantem*, vel *strepitantem*. Vid. Heinsii Ep. 284 ad Grævium in Burm. Syll. Epp. tom. IV, pag. 368. *Crepitantem* etiam præfert cl. Tzschuck. quum de cicada dici possit, vid. Not. et *trepitantem* non satis paratum sit; *crepitantem* vero perpetuus cantus adsit, in quo oppressa sit. Cui accedit cl. Jacobs in *Nachträge zu Sulzers Theorie*, tom. VI, P. I, p. 72, not. 22.

3. Et myrtus. Heinsius, at myrtus. — laurea. In MS. Perotti est, *Phœbus lau-*

nota Virg. Æn. V, 806; Ovid. Her. II, 147.

19. tribuit. Nempe silentium et canendi pausam ut faceret. *Rittersh.*

Hæc fabula recte laudata est a Jacobs. V. C. in *Observatt.* in Phædr. quæ habentur l. c. Eamdem narrat Boulanger. in fabula quæ inscripta est: *la Cigale et le Hibou*, lib. I, fab. IV, p. 6. Cf. Theophrasti Ep. 1, ὁ τέρτις ὁ μουσικός.

FABULA XVII. *Arbores in Deorum tutela*. — 1. Quas volebant sibi sacras esse. *Hoogstratan.* (Cl. Sattler.: *Die Götter wühlten einstens Lieblingsbäume sich*).

2. *Divi*, antiqua appellatione pro *Dii*. Ponitur h. l. substantive. Nam *divus* et *diva* non raro substantiva esse, indicio sunt epitheta v. c. Val. Flacc. I, 138: « æquorei divi. » Ilor. I, Od. III: « diva potens Cyprî; » formula *pater Divûm*. — *legerunt*, elegerunt. Ovid. Met. I, 27; Plin. lib. XII, c. 1: « Arborum genera, numinibus suis dicata, perpetuo servantur, ut Jovi æsculus,

Apollini laurus, Minervæ olea, Veneri myrtus, Herculi populus. » — *Quercus*. Quum Saturni tempore ante Jovem homines carnibus humanis vescerentur, Jupiter vetuit, ne quis eo cibo uteretur, et a carnibus ad glandes convertit, quæ arbor, ab eo primum monstrata, sacra idcirco illi creditur. *Hoogstratan*. Propter Dodonem, lucum glandiferarum arborum, Jovi sacrum in Epiro, quæ oracula edere credita impulsis lebetibus (modus edendæ sortis diversæ tradebatur). Virg. Ecl. VII, 13 (coll. G. II, 15 sq. ad quem locum. v. *Heyne*): « eque sacra resonant examina quercu. » *Gronov.* Vid. etiam, quos laudat *Dispontin*.

3. *myrtus Veneri*. Vel quod, quum e mari primum nata exisset, latuit in myrto. Serv. ad Virg. Ecl. VII, 61 sq. quem locum videtur ob oculos habuisse Phædrus; vel ob Myrenem, sacerdotem Veneris, in myrtum conversam, quam fabulam habet Serv. ad Æn. III, 23. *Gronov.*

Pinus Cybebæ, populus celsa Herculi.

rus. *Phæbo laurus* legit Bernh. *Moneta*, qui auxit et illustravit Menagiana, tom. IV, p. 118, adjiciendo tamen, ut succurrat versui, copulam, et legendo vs. 4 *Cybelæ*, teste Burmanno. — 4. *Cybebæ*. Ita optime MSS. Pith. Rem. et multæ Editiones. Sed non pauci, Pithæum secuti, legi volunt *Cybelæ*, ut Rigalt. Ed. 2, Rittersh. Meurs. Fab. Scheff. Lalleu. syllaba secunda ob liquidam concurrentem producta; de quo vid. Notas Fabri. Neveletus dedit, *Cybele*. Perottus, fortasse quia non intelligebat illud *Cybebæ*, quod erat in Codice, quo utebatur, perperam habet *Pinus Neptuneo*. Conf. Ant. Augustin. fin. Dial. v. de Numis. Vet. p. 180, quem memorat Burm. Prasch. Ursinus, Salmasius ad oram libri, *Cybellæ*, iurvis

Vel quod Venus myrto esset ornatâ, quum iudicio Paridis discederet pulchrior Junone et Pallade. Conf. Hoogstratan. Nec desunt, qui velint, myrtum placuisse Veneri ob venustatem. Vid. Not. Tollii P. III, Phædri p. 169. De hac arbore v. eruditam Dispontini disputationem. Malim, at *myrtus*, ut infra lib. IV, fab. V, 4 seq. *unam... at alteram... tertiam*. *Bothe*. Sic conjiciebat Heinsius. — *Phæbo laurea*, scilicet arbor. Ita Ovid. *Metamorph.* I, 566. Placuit autem ista arbor propter Daphnen in laurum conversam. Ovid. *Metamorph.* I, 452... 565, maxime vs. 557 sq. Alii aliter. Vid. quos citat Dispontin.

4. *Pinus Cybebæ*. Propter Atyn, delicias Berecynthiæ, qui sub ea se castravit (et in pinum mutatus est, v. Ovid. *Met.* X, fab. II), Serv. ad verba *Cybebæ* ap. Virg. *Æn.* IX, 85: « pinea silva, etc. » notat: « congrue, nam pinus in tutela matris Deum est. » Gron. Hisce adde quæ congressit Tollius, cujus Not. v. in P. III, Phædri p. 169. Ed. Hal. it. Meursii *Arboretum Sacr.* lib. I, c. 15. *Schw.* Ut Græcis tam in poesi, quam prosa alma Deum mater dicta est *Κυβέη* et *Κυβέλη*; sic etiam eadem Latinis in utraque oratione tum *Cybebe*, syllaba media producta, tum *Cybele*, syllaba eadem correpta,

dicitur. Hic semper, quando secunda syllaba in versu longa occurrit, scribendum *Cybebe*, nunquam *Cybelle*, ut plerique editores in iis poetarum locis, ubi ratio metri secundam longam requirit, excudi curarunt; neque etiam secunda in *Cybele* produci potest propter sequentem liquidam *l*, ut Faber putavit: utrumque perperam; et verissimum est, in omnibus locis, ubi ratione metri secunda longa est, scribendum esse *Cybebe*. Ita et hoc loco et lib. III, fab. XX (lib. IV, fab. I, nostræ Editionis), habet optimus Cod. Remens. atque sic diserte legunt omnes antiquissimi poetarum MSS. Codices, quos consulimus. *Gudius*, cujus eruditam disputationem lege ad lib. I, fab. XX (lib. IV, fab. I). Coll. Virgil. *Æn.* X, 220, ubi vid. cel. *Heyne*, et Desbillon. ad h. l. Phædri. Itaque non est audiendus Bernh. *Moneta* loco, ad vs. 3, V. L. notato, qui Græcos sine discrimine *Κυβέη* et *Κυβέλη* dixisse scribit, non probat. Pinum autem sacram fuisse *magnæ matri*, vel inde apparet, quod observante Gudio, XI Cal. Apr. quo primum die sol æquinoc-tialem circulum attingit, pinus succisa in Matris Deum sacrarium inferebatur. — *populus celsa Herculi*. Quia quum ad inferos descenderet,

At me Hercules narrabit, quod quis voluerit,

p. 187. Ego quidem adhæreo lectioni *honorem fructu*, propter auctoritatem Codicis Perottii. Guyetus legi vult: *Honorem fructu ne videamur pendere*, ut *pendere* sit, expendere, destinare. — 8. *me Hercules*. In MSS. Pith. Rem. et non paucis Edit. legitur: *At me Hercule*, claudicante metro, ut putant. Quo factum est, ut variis modis succurrere tentarent viri docti. Vid. Schefferi et Hoogstratani Notas. Bentleins intrusa vocula illa legi jubet: *At, mehercule, illa, narret, quod quis voluerit*, laudans Plant. Pers. III, 1, 45. Ursinus: *At hæc (Minerva) mehercule narret q. q. v. Guyetus per quoniam. At me narrabit Hercule q. q. v. Heinsius post varia tentata (Vid. Ej. Ep. XXIII, ad Scheff. in Burm. Syll. Epp. tom. V, p. 40) it. Harius et Burm. conjiciunt, mehercules*, ut priores duæ syllabæ in unam contrahantur. Hisce parent Brotier. Bipont. Desbillon. alii. Sed Harius ultimam vocis *Hercule* apud antiquos ancipitem fuisse suspicatur. Conf. Heusinger. qui laudat Vechneri Hellenolox. a se editam. Lib. I, P. 1, cap. 3, p. 35. Priscian. lib. VI, extr. p. 723, lib. VII, p. 730. Recte igitur cl. Tzschucke mallet vel *me Hercule*, vel *me hercle*. *Me hercule* etiam habet Didoti Editio. At vero quum in MS. Perott. sit *At me hercules*, et hæc lectio a plurimis recepta sit, equidem non repudiaverim. *Narrabit quod quis voluerit*, ita MSS. Rem. Pith. et Ed. Vet. Sed Perottas, teste Burmanno, *At mehercules, inquit, quod quisque voluerit*. Perperam. Saenadon. Lalleu. Philipp. *At mehercule, inquit, narret, quod q. v. invito Brotierio. Phædrus enim sæpissime verbum inquit omittere solet, adeo ut narrabit loco suo non movendam sit. Schefferus sine necessitate substituit narravit, concessive, ut sæpe apud Ciceronem. Sed observat Burmannus: sive narrabit, sive narravit legas, eodem redit, ut dices apud Ter. Phorm. II, 11, 20, et alios, ubi obijcientem sibi aliquid fingant. Cuninghamus: At me hercle narravit, quod quisque vo-*

honorem illum, quo arbores, in tutelam lectas, ornavimus, illis non gratis dare, sed vendere fructibus, i. e. tribuere fructuum causa. Quæ interpretatio, notante Burmanno, firmatur responso Palladis, quæ, quidquid causæ prætexant dii, affirmat, se amare et honorare deam, propter fructum. *Honor* autem sæpe a Diis confertur hominibus et rebus, infra eos positus, ut lib. IV, fab. XXIV, 2 sq. Et eodem modo, ut Diî coluntur ab hominibus, ita vicissim colere homines iidem dicuntur Ovid. Met. VIII, 724.

8. Sunt verba Minervæ. — *me Hercules*. Formula jurantis elliptica, pro, *ita me Hercule juva*. Erat proprie genus jurisjurandi virile, non femineum. Gell. lib. XI, c. 6 (Hanc legem tamen etiam Apuleium transgressum esse, testatur Hoog-

stratan. ad lib. I, fab. I, 12). Quod autem Minerva introducit iurans per Herculem, videtur factum ab usu quodam, quo eam loquentem facit more humano; quo modo ipsos etiam deos gratulantes introduxit lib. IV, fab. XII, 4, quod per Herculem, potuit forsitan peculiariter attendisse ad id, quod esset dea belli, ac proinde introduxisse eam jurejurando virili utentem. Conf. Brisson. de Form. lib. VIII, p. m. 706 init. Hansen c. IV, de jurejurando vett. in T. V, Thes. A. R. Græv. *Dispositio*. Sunt quibus videtur non satis prudenter hic dici Minerva jurare per Herculem; sed et Mercurius apud Plaut. Amphit. III, iv, 3, per Herculem, necdum natum, iurans introducit. Desbillon. — *narrabit*, pro, dicat, ut Plaut. Pers. III, 1, 45; Id. Pœn. V,

Oliva nobis propter fructum est gratior.

Tunc sic Deorum genitor atque hominum sator :

O Nata, merito sapiens dicere omnibus!

Nisi utile est, quod facimus, stulta est gloria.

Nihil agere, quod non prosit, fabella admonet.

FABULA XVIII.

PAVO AD JUNONEM.

Pavo ad Junonem venit, indigne ferens,

luerit; sed parum probabile, Phædrum ita scripsisse. — 9. *fructum*. MS. Pñb. et Vett. Editt. ut Rittershus. Nevelet. al. legunt *fructus*; sed Guyet. post Rittershus. et Fabrum reposuit *fructum*, quæ emendatio firmatur MS. Per. — 10. *Tunc sic*. Perott. tum sic. Ita Lallem. Brotier. Desbillon. — 11. *dicere*. Heinsius, *dicta es*, vel *diceris*. — 13. Kohlhus Comment. crit. Pentad. 49, p. 118, censet, Phædrum vs. 12, eleganter finisse fabulam, vs. 13 vero ab aliena manu esse profectum. Neque etiam mihi magnopere placet, sed tamen non temere abjiciendum puto. Conf. quæ notantur ad fab. XV, 17, hujus libri fin. — *fabella admonet*. Cuningham. *fabella hæc monet*.

1. MS. Per. *Pavo Junonem convenit*, quod Burmannus ferri posse censet.

II, 67: « narra, quid est? » Terent. Andr. III, 1, 9: « quid narres nescio. »

9. *Oliva*. Vid. Meurs. Lect. Att. IV, 6. Quum proprie sit fructus, hic ponitur pro arbore (olea). Vid. Gerv. ad II, G. 63. *Burm.* Adde Virg. Ecl. VIII, 16; Æn. VIII, 116.

11. *O Nata*. Ex cerebro Jovis genitam esse, fabulosa antiquitas tradidit. Ovid. Fast. III, 841 sq. — *dicere*. Haberis, secunda præsentis, non futuri, ut nonnulli capiunt. — *omnibus*, ab omnibus.

12. Hic versus habetur in veteri lapide, ut supra memoravi in Disput. de Phædro Antiquit. Scriptore, ubi vide, coll. Gudii et Desbill. Notis. An istud monumentum hodie exstet, non compertum habeo. Inter alia tamen argumenta inseruire potest probandæ Phædri γυναικῶν. Schw. Eleganter Lucilius:

« hunc laborem sumas, laudem qui tibi ac fructum ferat. » Rittershus. Cl. Sattler. : *Ist was wir thun nicht nützlich, nichts ist dann der Ruhm.*

13. *Nihil agere*. Subintelligit Praschius *oportere*, ellipsi Græcis usitata, quod locum haberet tum, si Phædrus scripsisset, *nihil agi*. Quare cl. Lindner. Tent. Crit. Phil. II, p. 7 sq. rectius *nihil* explicat, ut nihil agamus.

Compara fabulam Boulangeri lib. III, fab. XI, p. 106: *les Arbres et les Dieux*. Gleimii lib. II, fab. 14. Eamdem imitatus est Faernus fab. de Jove et Minerva.

FAB. XVIII. *Pavo ad Junonem*. — 1. Sub hac fabula describi aliquem divitem et superbum, et ostentatorem opum, quem sub pavone latere credo, verosimile est, qui affectare etiam volebat poeticam ele-

Cantus lusciniæ quod sibi non tribuerit :
 Illum esse cunctis auribus admirabilem,
 Se derideri, simul ac vocem miserit.
 Tunc consolandi gratia dixit Dea :

5

2. *lusciniæ*. Ita recte MSS. Pith. Rem. et libri edii, ut Faber, Ursin. Cf. Brot. Ita quoque Seneca Ep. LXXVI, laudat vocem *dulciorem mobilioremque lusciniæ*, ut legitur ex quinque Palat. Codd. At Perottus habet *lusciniæ*, quod syllaba secunda corripuere Horat. Serm. II, III, 244, et Martial. VII, 87. Bip. Fide Gudii in MS. Remens. est *lusciniæ*, quæ scripturæ diversitas in eodem Codice jam supra notata est. Male autem scribitur *luscini*, quia secunda in hac voce brevis est. Latine tamen dicitur *Luscinus* (Gloss. *Luscinus, ἀνδρῖς*), *Luscinius* et *Lusciniæ*, quæ voces formantur, quemadmodum *simus, simius et simia*; de quo erudite disputat Gudius ad h. l. et Salmas. ad Hist. Aug. tom. II, p. 132. Nec desunt, qui legant *luscini*, ut Nevelet. — 3. *cunctis auribus*. Sic MSS. Pith. et Rem. sed emendavit Pithæus *avibus*, quod dederunt Nevelet. Ursinus, Bentleius, statuens, admirationem solius animi esse. Conf. Notata ad vs. 3. Nec displicet cl. Langio. Jam olim tamen *auribus* reponi volebant Heinsius et Gudius; quam lectionem timide se recipere fatetur Burmannus, vulgatæ *avibus* magis favens, quam exhibet quoque MS. Perotti. Lectioni tamen *auribus*, judicante eodem, aliquid roboris addunt illa Ovidii Met. IV, 271; Trist. IV, x, 49, et ipsius Phædri Prol. II, 6, et lib. III, fab. X, 51. Vid. etiam Notas. Eandem, quam sit elegantior vulgata, præferunt, præter Gronov. Hoogstrat. Richter. Maittar. Leonhardum, Lallem. Brotier. Bipont. Desbill. cl. Tzschuckius, qui notat ad v. *auribus*: «elegantè adjecit, quippe earum hic aguntur præcipuæ partes.» Frustra Scheffer. Tollins, Cunningham. al. conjiciunt, *e cunctis avibus*, hoc sensu, inter omnes hanc potissimum in admiratione esse; Philipp. *e cunctis auribus*, vid. Brot. — *admirabilem*. MS. Pith. *amirabilem*. — 4. *miserit*. Rittershus. *emiserit*, et conjectura. At simili modo Phædrus lib. IV, fab. XI, 4, dixit *vocem misit sancta religio*. Et sic alii. — 5. *Tunc*. Heinsius legit *huic*, Ouverringius *tum*, Cunningham. *Tunc hanc*,

gantiam, et forte Phædro se imparrem esse querebatur, quod nequiret versus scribere, quem monet poeta, ne invita Minerva faciat, et risum præbeat. *Lusciniæ* vero dici sæpe poetas egregios, notum est, unde *ἀσπίας ἀνδρῖα* se Simmiam dixisse, observat Salmasius ad Ej. Ovum p. 165. *Burm.* — *Pavo*, avis Junonis.

2. *lusciniæ*. Vox rarior. V. V. L. Notandus dactylus in secunda regione pro Iambo, aut Tribrachy. Cantum *lusciniæ* describit Plin. lib. X, c. 29. — *sibi*. Ultima producenda, ne metrum sit mutilum. *Tzsch.*

3. *Illum*, *lusciniæ*. — *auribus admirabilem*. Est admiratio non so-

lius animi, est etiam aurium. Nam et intelligimus solo animo, nihilominus poetæ membris corporis, quæ instrumenta sunt sensuum interiorum, eadem tribuunt, quæ menti, et ita *intellecturas aures* dixit Ovid. Trist. III, xiv, 40: sic oculi videre, manus facere, etc. dicuntur, quæ mens et homo facit per illa: immo non modo aures mirari, sed et oculi dicuntur Ovid. Met. III, 503. *Burm.* Conf. V. L.

4. *simul ac*. Vid. lib. IV, fab. IX, 1, coll. lib. III, fab. XVI, 16. — *vocem miserit*. Vid. V. L. ad h. v.

5. Admodum placet Heinsii conjectura, *Huic*, *consolandi gratia*,

Sed forma vincis, vincis magnitudine;

Nitor zmaragdi collo præfulget tuo,

Pictisque plumis gemmeam caudam explicas.

solandi etc. — 6. In MS. Per. est, *Sed forma vincis et magnitudine*, claudicante metro. — 7. *zmaragdi*. Vulgo *Smaragdi*, ut Nevelet. Fab. Ursin. Beulei. Lalleu. Brotier. Bipontin. Desabillon. Didot. al. Sed rectius *zmaragdi* edidit Leonh. Burmann. Jördens, Tzschuck. Sic enim scribitur hæc vox in marmoribus antiquis, neque aliter in vetustissimis MSS. Etsi enim in prisca monumentis *z* pro *s* invenitur, quod aliquando vitiose, sive ad imitationem Græci *Σ* accidit; tamen in his vocabulis, quæ a duabus consonis *Sm* incipiunt, græcæ originis, constanter et consulo utebantur veteres littera *z*: id quo erudite probat Gudius. Laudat vero præter alia Gruter. *ΙΖΟΟΟΟΟΟΟΟΟΟΟΟ*, 8; *ΙΟΟΟΟ*, 2; *ΙΟΟΟΟΟ*, 10; *ΜΟΟΟ*, 6, nec non duas inscriptiones, quas suis in Phædrum notis inseruit. Vid. etiam Broukh. ad Prop. II, XIII, 43, ad Tibull. I, I, 51, et II, IV, 27, coll. Cl. de Rooy Animadv. Crit. in Martial. p. 61. Ita *Zmopralos* frequenter occurrit in numis, et *Zmurna* et *Zmurnæus* in antiquis Varronis, Hygini Catonisque Codicibus. Ita Apollo *Zminthius* in Hygini fab. 106, ubi v. Munker. Cf. Sext. Empir. Adv. Gramm. lib. I, c. 9, p. 253. Opp. ibique Fabric. — *nitor*. Wakefieldius ad Lucret. II, 804, ostendere studet multis scriptorum locis, ut Ovid. A. A. I, 402, Manilii, V, 261, etc. *viride* interdum idem esse, quod *cæruleum*, seu *glaucum*. Tum sic pergit p. 330: « Phædrus item nobis adstipulatur lib. III, fab. XVIII, 7, ubi pro *nitor* malim *viror*, quæ vox sollemnis Vitruvio et inferioris ævi multis scriptoribus. » Quæ conjectura etsi erudite illustrata est a clar. Wakefieldio, atque etiam vox *viridis* de fulgore et nitore *zmaragdi* proprie usurpatur, probante Burmanno ad Petron. cap. 55, p. 273, et ad Ovid. Amor. II, VI, 21, emendatio tamen non est necessaria, quum æque eleganter dicatur *nitor zmaragdi*, ac *viror*. Vid. Not. ad vs. 7. Romulus etiam Divion. habet: *colore et nitore sicut smaragdus perfusus*, ut dubium non sit, *nitor* esse præferendum. — 8. Cuninghamus: *Pictamque plumis gemmeis c. e. Romulus Uhmens. pictusque plumis gemmis cauda et collo refulges.*

dixit Dea, quæ etiam per verba clara redditur, *quem consolari voluerit Dea. Bothe*. At e contextu facili negotio intelligitur, *pavonem* consolari voluisse deam, ut correctione non sit opus.

6. *forma*. Hæc vox pro pulchritudine occurrit lib. III, fab. VIII, 15. — *vincis*. In repetitione verbi *vincis*, quam locutionem Walchius in Diss. de Stylo Phædri p. 60, ad Anadiplosin refert, inest quædam suavitas et elegantia.

7. *Nitor zmaragdi collo præfulget tuo*. Sic elegantius, quam si scripsisset, *collum tuum fulget*, ut *nitor zmaragdi*. De gemmis elegan-

ter et proprie dicitur *nitor*. Auctor ad Herennium lib. IV, cap. 50: « præstringere adspectus omnium gemmæ nitore et auri splendore. » Confer lib. I, fab. XIII, 6, et quæ Gronovius ad Senecæ Med. 573, adduxit. Hunc versum verte: *dein Hals blitzt wie ein Smaragd*.

8. Pulcher versus! quem Gronovius ita interpretatur: *caudam quoties expandis, habes diversicoloribus plumis gemmantem*, i. e. in modum gemmarum lucentem. — *gemmeam*. Epitheton ornans, pro quo frequentius in hac re apud poetas et alios legitur *gemmans*. Mar-

Quo mi, inquit, mutam speciem, si vincor sono?

Fatorum arbitrio partes sunt vobis datæ :

Tibi forma, vires aquilæ, lusciniò melos,

10

9. In MSS. Pith. et Rem. est, *quo mihi, inquit, mutam speciem*; sed recte Pithæus: *quo mi, inquit, m. s.* (Male MS. Perotti, *cur mihi, inquit, species s. v.* s. Inde Sanadon. et Philipp. emendavere: *Quo mi, inquit, tanta species*, quibus paret Lallemand. vid. Brotier. *Mutæ speciem rectius legi videtur Burmanno*, hoc sensu, quid prodest mihi forma, si sim muta. Sed nil temere censet mutandum. Canninghamus pro *mutam* reponit *nitidam*. — 10. Romulus Div. *fatorum* (Ulmens. *fatorum*) *arbitrio a Diis datæ sunt partes omnibus vobis*. Perottus; *vobis sunt datæ*; Bentleius, *Fatorum arbitrio partes sunt avibus datæ*.

tial. de pavone, XIII, 70: « Miraris quoties gemmantes explicat alas. » Plin. lib. X, c. 20: « gemmantes laudatus expandit colores. » Ita et Stat. Silv. II, iv, 26: « quem non gemmata volucris Junonia cauda Vinceret. » Habet tamen Martial. III, LVIII, 13: « gemmei pavones. » De pavonibus laudant Tertull. de Pall. c. 3. De iis etiam non pauca congesserunt Bochart. in Hieroz. P. II, lib. II, cap. 16, pag. 204, et Broukhuis. ad Prop. lib. II, El. XVIII, 59. — *explicas*. Proprie et suaviter. Clar. Sattler: *Entfaltest du den Schwanz, so sind die Federn all mit Edelsteinen bunt besetzt*. Ceteroquin duplex illa metaphora in hoc versu, et a pictura et a gemmis ducta, displicet cl. Schirachio, quæ tamen apte posita cl. Tzschuckio recte videtur.

9. Quo, intellige *fine*, ad quam rem. Formula indignantis. Laudant Scheffer. et Heinsius Cic. Verr. IV: « Martis vero signum, quo mihi, pacis auctori. » Hor. I, Epp. V, 12: « quo mihi fortunas, si non conceditur usus; » al. *uti*. Ovid. Her. II, 53, ubi cfr. Heinsius. Adde Ovid. Am. III, iv, 41, et Virg. Ecl. VI, 23, ad quem locum videndus Servius. — *mi*. Supplendum *dedisti*;

cf. vs. 2. — *mutam speciem*. Intellegenda pulchritudo, cum qua non conjunctus est cantus suavis. Laudat Brotierius locum Ovidii Medic. Faciei, vs. 33 sq. post Burmannum, « *Laudatas homini volucris Junonia pennas Explicat, et forma muta superbit avis.* » Ita Quintil. I. O. VI, c. 1, p. 447, Edit. Gronov. « *miserorum etiam mutus ad aspectus lacrymas movet, » i. e. solus miserorum ad aspectus, quamvis illi non loquantur, lacrymas movet.* — *sono*, cantu, voce.

10. Sunt verba Junonis. Meursius autem frustra putat, aliqua deesse. — *partes*. Desumpta e scena locutio, in qua alteri primæ, alteri secundæ assignantur. Vid. Dan. Heins. ad Hor. I, Sat. I, 18. *Prasch*. Itaque recte cl. Sattl.: *Verschiedne Rollen gab des Schicksals Willkühr euch*. Vult, fatorum arbitrio de naturæ dotibus unicuique animali propriam portionem esse tributam. De voce *partes*, absolute posita, conf. Scheff. et Burm. Sic dicunt *ad partes venire, vocari*, etc. de quibus legendus Burmann. ad Ovid. Amor. I, VIII, 87, et ex Pont. IV, II, 27. Cf. etiam Epil. III, 24.

11. *melos*. Cantus cum apta vocis modulatione et flexu. *Hoogstrat*.

100 PHÆDRI FABULARUM ÆSOPIARUM

Augurium corvo, læva cornici omina,
Omnes quæ propriis sunt contentæ dotibus.

Noli affectare, quod tibi non est datum,
Delusa ne spes ad querelam recidat.

15

13. *Omnes quæ*, Marius, Benth. Cuningh. Danet. Lallem. Alii legunt *omnesque*. Ita conjecerat Heins. Vid. lib. I, fab. VIII, 8. Sed in scriptis et editis est *omnes quæ*. Quam lectionem etiam defendit Drak. ad Liv. XXVIII, 12, T. IV, p. 187. — *dotibus*. MSS. Pith. Remens. et Editi. habent *vocibus*, quod ante Codicem Perotti repertum tuebatur Burmannus. Sed jam olim Heinsius et Benleius legi volebant *dotibus*, quæ emendatio postea confirmata est MS. Perotti. Recte placuit hæc lectio viris doctis Heusingero, Cuninghamo, Censori docto in Ad B. T. 52, p. 192, Brotierio, Desbillonio, Langio in Prolegg. ad Phædr. p. 26, Tschuckio, aliis. Sic et olim edidi. Non enim unice tantum sermo est de dote vocis, sed omnino de dotibus, quæ unicuique animali datæ sunt, ut vires aquilæ, augurium corvo, etc. Male igitur Burmannus: « sequamur scriptos, quamdiu sensus aptus subest: queritur enim pavo de voce sua, quod item queri aliæ innumere aves possent: sed illæ contentæ suis vocibus, Luscinio non invident, dum aliis dotibus præstant, et si *dotibus* scripsisset Phædrus, tamen de vocis dote deberet explicari. » — 15. *recidat*. Salmasius ad oram libri et Guyet. e MSS. Pith. *reccidat*, ut *rettudit*, *rettulit* et similia; sed vid. Burmann. ad Ovid. Amor. I, VII, 62, et quæ Heinsius notavit ad Claud. Bell. Gildon. 44 sq. et Ovid. Ep. XIV, 46, quem Burmannus citat. Adde Desbillon. ad Prol. I, 1, et Broukh. ad Prop. IV, VIII, 44. Ursinus dedit *decidat*.

12 sq. *Augurium corvo*. Vanitas auguriorum auspicia corvorum fausta a dextra, a læva infausta jactabat. Plaut. Aul. IV, III, 1, Bip. « non temere est, quod corvus cantat mihi nunc a læva manu. » Cic. Div. I, 39: « quid habet augur, cur a dextra corvus, a sinistra cornix faciat ratum? » Plinius vero lib. X, c. 12: « corvi in auspiciis soli videntur intellectum habere significationum suarum. » Unde corvus Apollini sacer. — *læva*. Fausta, felicia, ex vulgari superstitione. Vid. paullo ante locum Cic. coll. Virg. Ecl. IX, 15.

13. *quæ*, aves. — *dotibus*. Eodem sensu Ovidius habet *dotes ingenii*. Art. II, 112, et Plin. lib. III, Ep. 3: « dotes naturæ fortunæque. »

Cf. ad Prol. I, 3, et lib. I, fab. III, 13.

14. *affectare*, nimis cupide appetere.

15. Ne, postquam spe frustratum te intellexisti, ad inanes querimonias redigaris. Cf. lib. V, fab. VI, 7. — *recidat*. Simili modo Cic. pro Sull. 32: « quam cito illa omnia ex lætitia ad luctum reciderunt. » Prima in hoc verbo longa, quia *re* in compositione anceps est. Ita Juvenal. Sat. XII, 54, ita alii. Vid. quos laudat Gifan. Ind. Lucret. v. *recidere* et Scal. Lect. Anson. lib. II, c. 21, p. 145, coll. V. L.

Eandem fabulam narrat Romulus lib. IV, fab. IV. Vid. etiam Fontanii lib. II, fab. XVII. Adde fabulas elegantissimi Pfeffelii.

FABULA XIX.

ÆSOPUS AD GARRULUM.

Æsopus domino solus quum esset familia,
Parare coenam jussus est maturius.
Ignem ergo quærens, aliquot lustravit domos;

1. MS. Perott. *Æsopus domino cum esset solus familia*. Sic edidit Brotier. post Lallém. MS. Pith. Rem. et Edit. Vet. *solus cum esset familia*. — 3. aliquot lus-

FAB. XIX. *Æsopus ad Garrulum*.
— 1. Sensus: quum Æsopus esset domini cujusdam servus, isque præter hunc unicum nullam familiam, i. e. alios servos, haberet. Lepide dictum. *Familiam* dici pro cœtu servorum, res nota. V. lib. II, fab. VIII, 26; lib. III, fab. VII, 22; fab. X, 24; lib. IV, fab. XXI, 23. Etsi vero Ulpian. Dig. Tit. 16, de Verb. Sign. lib. XL, dicit: « Unicus servus familiæ appellatione non continetur; ne duo quidem familiam faciunt; » et Cic. pro Cæs. c. 19: « in uno servulo familiæ nomen non valere; » idem tamen Cic. l. c. c. 20: « Tam restitues, si unus servulus, quam si familia deiecerit universa: non quo idem sit servulus unus, quod familia; verum quia non, quibus verbis quidque dicatur, quæritur, sed quæ res agatur. » Ex quo intelligitur, unum servum pro familia accipi posse, non verbo quidem, sed re, ubi servus unus officiis familiæ universis defungitur. Hæc ex Desbillonii Notis excerpti. Adde lib. I, §. 17, D. De vi et vi armata, quam laudat cl. Schmid de Jurispr. Phædr. p. 6 seq. Laudant præterea Interpretes Prop. I, xi, 23: « Tu mihi sola domus Cynthia, sola parentes; » Ovid. Met. VIII, 635 sq.

de Baucide et Philemone; Martial. XII, 88: « Verna, qui solus inopi præstat, turbam facere » dicitur, de quo loco cf. Burmann. Martial. lib. XII, 21, 10: « Romam tu mihi sola facis; » Sidon. Apoll. Carm. VII fin. « respublica nostra tota Camillus erat. » Non pauca de hac locutione collegit Gudius. At Rittershus. perperam jungit *familia maturius*, i. e. citius, quam alias sollemne erat familiæ, propterea recte castigatus a Fabro, Scheffero, Rigalt. Praschio.

2. *maturius*, quam pro more consueto.

3. *Ignem quærens*. Igitur non excitare ignem tunc omnes poterant, vel difficilium, ut petere aliunde mallent. Tzschuck. Non facile negare petenti licebat. Videbatur enim alienum ab ipsa humanitate. Plaut. Trin. III, ii, 53: « datur ignis, tametsi ab inimicis petas. » Vide quæ notat Rittershus. ad h. l. laudans præter alia Plaut. Aul. I, ii, 12 seqq. « Cave quemquam alienum in ædis intromiseris. Sta. Quid si quispiam ignem quærit. Euc. Exstingui volo, ne causæ quid sit, quod te quisquam quæritet. » Aliter h. l. edidit Bipontini. — *lustravit*. Circuivit.

Tandemque invenit, ubi lucernam accenderet.

Tum circueunti fuerat quod iter longius,

5

Effecit brevius; namque recta per forum

Cœpit redire. Et quidam e turba garrulus :

Æsope, medio sole, quid cum lumine?

Hominem, inquit, quæro, et abiit festinans domum.

travit domos. Perott. domos aliquot lustravit. — 5. circueunti. Circum eunti divisio vocibus malebat Harius, sed circum in compositis m in talibus verbis in enuntiatione amittere, nec in scriptura servare, ut solet in aliis compositis, ut circumvenire, etc. ex Grammaticis veteribus egregie Broukhusius ad Prop. II, 1v, 26, et scribendum esse circuire docuit. Aliter censet Cort. ad Sallust. Jug. cap. 45, pag. 623, contra optimos Codices, qui et eo in loco circuire exhibent, et cap. XLIX. Burm. Multi tamen, ut Bentlei. Lallemand. Brotier. dederunt, circumeunti. — 7. Et quidam e turba. Ita MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Sed in MS. Perott. et deest, probante Brotierio. Heinsius mallet, hic quidam, i. e. tum, suffragante Bentleio; Ouveringius: At quidam e turba; Tollius copulam vult deleri, ut lib. IV, fab. XXI, 11 sqq. etsi vulgatam defendi posse censeat ex lib. I, fab. XXIX, 10. — 8. quid cum lumine? MS. Pith. Remens. Edit. Pith. Neveleti: quid tu cum lumine? Sed sic versus ratio non constat. Cod. Per. recte habet, quid cum lumine. Ita jam olim legi volebat Rittershusius, probantibus Meursio, Buchnero, Freinshemio, aliis. Atque etiam notat Burmannus, rectius tibi fuisset, si versus admitteret, ut Ovid. Art. I, 693, quid tibi cum calathis? — 9. abiit. Multæ edi-

4. *lucernam.* Pro cereo accipit Schefferus, sed exemplum desidero. Nam in illis, quæ adducit (Plaut. Asin. IV, 1, 40) de ea, quæ oleo alitur, agitur, ut distinguit Apul. Met. IV: « tædas, lucernas, cereos: » et Petron. c. XXII: « lucernas humore defectas » dicit: et ita capiendum lib. IV, fab. XI, 1, et quis non lucernas ita accipit? Sed ex moribus nostris cepit Schefferus, quia cum lucerna per viam currere putavit absurdum. Burmann. Nota Latinitatem huj. vs.

5. Quia circumiens produxerat iter.

6. *Effecit brevius.* Per compendia ivit. Cl. Sattler. : *Er kürzte nun den weit herum gemachten Weg sich ab.*

7. *Cœpit redire, rediit.* Vid. ad lib. I, fab. II, 8. Ita Græci. Conf. Matth. XXVI, 37. — *quidam e tur-*

ba. Lib. III, fab. IX, 5: *e populo nescio quis.* Suet. Cæs. cap. 79: « quidam e turba. » Senec. Ep. LXXXI: « unus e turba; » quæ loca Burmann. affert. Ita et apud sacros scriptores ix, vel ἀπὸ τοῦ ὄχλου. Idem Burmannus laudat Luc. IX, 38; XI, 27; Marc. XI, 17.

8 sq. *medio sole.* Meridie, medio die, ut supra *media via, media querru.* Scheff. Egregie Schefferus hoc explicat. Sic *medium Phæbum* dixit Val. Flacc. III, 482, ubi nos plura, et *primum solem*, lib. II, vs. 75; *primum Phæbum*, lib. V, 332, et Virg. Æn. VI, 255: « primi sub lumina solis; » « medio diei. » Liv. XXXVII, 29. Burmann. Martial. lib. III, Ep. 44: « dipsas medio perusta sole. » Hor. I, Ep. v, 3: « supremo sole, » i. e. sub vesperam. Adde Not. Gud.

9. *Hominem quæro.* Hoc dixisse

Hoc si molestus ille ad animum retulit,
Sensit profecto, se hominem non visum seni,
Intempestive qui occupato alluserit.

tiones, ut Nevelet. Rigalt. Fab. Gronov. Maïttar. Desbillon. *abit*. Rittershusius emendavit *abiit*, quod probant post Meursium, Gud. Saknas. plurimi Interpretes. — 10. *retulit*. MS. Pith. *retulit*. Ita Brotier. Bipont. Fab. Didot. sed v. V. L. ad lib. III, fab. XVIII, 15, et Not. ad eundem locum. — 12. *alluserit*. Gud. *illuserit* e conjectura, quæ lectio ab hoc loco est aliena. Vid. Not. Burmanni. coll. infra Not. ad h. v.

Diogenem Cynicum, testatur Diogenes Laertius lib. VI, p. 147, Ed. Lond. in-fol. λέγειν μὲν ἡμίραν ἀφ' αὐτοῦ, ἀνθρώπων, φωνῇ, ζῆτον. Nota salem in Oratione Æsopi. Cf. vs. 11.

10. *molestus*. Proprium interpellatoris epitheton. Vid. ad Petron. c. XLIII. Burmanni. Cf. Epil. III, 2. Verte: *lästig*, *zudringlich*. — *ad animum retulit*, consideravit, reputavit. Usitatus, notante Schefферо, « animum referre ad aliquid. » Sed Rittershusio dictum videtur, ut, revocare ad animum.

11. *seni*. Sic aliquoties vocatur Æsopus. V. Prol. II, 8, ubi vide; lib. III, fab. III, 14, et lib. III, fab. XIX, 4. Cf. Græv. ad Cic. de Off. I, c. 34.

12. *qui alluserit*, joculari voluerit. Vs. 8. Virg. Æn. VII, 117, ubi vid. Heyne. — *Intempestive*, tempore non opportuno. — *occupato*, negotiis districto, nec temporis satis habenti, ut sermonibus molesti illius vacare posset. Apte Burmannus laudat Val. Max. VII, viii, ult. « quid hoc joco inhonestius, aut quid intempestivius? » — *Alludere* autem ex interpretatione Burmanni dicuntur, qui dicto aliquo et joco,

et simul vultu blando, aut renidente risum excitare conantur. Exempla suppeditabunt Notæ viri docti.

Post hanc narrationem, in numero fabularum non habendam, in MS. Pith. et Rem. hæc scripta erant: PHÆDRI AUG. LIBERTI LIBER III EXPL. INCIPIT LIBER IV. V. Brotier. et Desbillon. Recte igitur in Editione Pithœana Principe liber IV orditur a fabula, *Asinus et Galli*, quæ in plurimis Editionibus, post Pithœum excusis, est vigesima libri tertii, ad finem hujus libri immerito rejecta, quum pertineat ad librum sequentem. In Editionibus tamen Ursini, cl. Brotierii, Bipontinorum et Desbillonii, quibus non sine causa obsecutus sum, liber quartus a fabula memorata incipit, quæ vulgo est vigesima libri III. Ceteroquin, ne libro III deesset Epilogus, fabulam alias XXV libri IV, cum Brotierio et Bipontinis Epilogum fieri jussi hujus libri, cujus Prologo ad Eutychem optime respondet. Jam olim etiam Guyetus, Gronovius, Santoroc. Lallemand. lib. IV, fab. XXV, ad Eutychem pertinere statuebant. Cf. Notata ad Prol. IV, 14.

EPILOGUS.

Supersunt mihi, quæ scribam, sed parco sciens;
 Primum, esse ne tibi videar molestior,
 Distringit quem multarum rerum varietas;
 Dein, si quis eadem forte conari velit,
 Habere ut possit aliquid operis residui.

5

2. MSS. Pith. Remens. *Primum, esse tibi ne videar molestior*, quod ferri posse existimat cl. Brotier. quum littera *m* sæpe a Phædro non elidatur. Itaque edidit, post Neveletum. Pithæus emendaverat, *Primum, tibi esse ne v. m.* cui obsequuntur Gud. Hoogstrat. Lalleu. Benteius reponit: *primum esse videar n. t. m.* posteriore in *tibi* longa; quam transpositionem Burmannus putat arbitrariam, et minime necessariam, quum *tibi* in Phædro et produci et corripi possit: Benteium tamen sequitur Cuninghamus. Harius conjicit, *videar ego molestior*; nescit Burmannus, quæ elegantia, aut necessitate. Lectionem, *esse ne tibi v. m.* habent Ursin. Fab. Scheffer. Burmann. Bipontini, alii. At vero non temere rejicienda erat librorum scriptorum lectio. Vid. Burm. ad Petron. cap. 43. — *molestior*. Gron. legi vult *immodestior*; perperam. Nam immodestia consistit in procaciter petendo aliquid, ut lib. II, 1, ubi modesti opponuntur cupidis; nihil vero hic petit Phædrus, sed brevitati suæ vult gratias deberi: id quod acute vidit Burmannus, fusc contra Gronov. disputans. — 3. *Distringit*. MSS. Pith. Rem. Nevelet. Rigalt. 2. Fab. Lalleu. Brotier. Danet. al. *destringit*. Sed alii rectius *distringit*, probantibus Burmanno et Desbillonio. Hæc duo verba non raro a librariis confundi, docere potest Varietas Lectionis ad lib. I, fab. XXIX, 2; lib. II, v. 13, et lib. IV, fab. VI, 1. — 5. *aliquid operis residui*. Harius mavult *residuum*, quia Latine dici non

EPILOGUS. — 1. *parco sciens*. Intelligence *scribere*, i. e. dedita opera abstineo me a scribendo. Solet enim *parco* ita cum infinito jungi. Liv. XXXIV, 32, extr. « *parce fidem jacitare.* » Ovid. Her. XVI, 279; A. A. III, 457. Et sic alii sæpius.

2. *molestior*. Hæc illustranda e vs. sq. Cf. lib. III, fab. XIX, 10, et lib. IV, fab. VII, 23.

3. *Distringit*. Quem multa diversi generis negotia distrahunt. Cic. ad Quintum Fratrem II, 16: « *sic habeto, nunquam me a causis et judiciis districtiorem fuisse.* » Plin. lib. V, Ep. 5, n. 3. Alia loca habet Desbillon. Compara Prol. III, 1... 5. Notatur hic a Bur-

manno, Albinus, Gallicus Interpres.

4 sq. Sensus: Altera causa, cur fabulas ultra scribere nolim, est, ut illi, qui forte hisce similes fabulas conscribere velit, aliquid materiae relinquam. In Prol. tamen lib. IV, 2, mutat consilium suum. — *aliquid operis residui*. Latinitatem hujus loquendi formulæ multis exemplis vindicavit Burmannus, qui præter alia laudat Ter. Phorm. IV, iv, 29: « *haruspex vetuit: antebrum autem novi negotii inciperem quid?* » et Sueton. Tiber. lib. XII: « *excipiente classiariorum manu, et contis, atque remis, elidente cadavera, ne cui residui spiritus quidquam inesset.* » Cf. V. I.

Quamvis materiæ tanta abundet copia,
 Labori faber ut desit, non fabro labor.
 Brevitati nostræ præmium ut reddas, peto,
 Quod es pollicitus : exhibe vocis fidem.

posse censet, *aliquid operis relictum, sed relictum*. Hunc confutat Burmann. cujus Notas lege, coll. Notis. ad h. v. — 6. *materiæ*. MSS. Pith. Rem. habent *naturæ*. V. Brotier. Sed Gudius *naturæ* veram et genuinam putat esse lectionem, ut *naturæ tanta copia* idem sit, quod *copiosa rerum varietas* Epil. IV, 2; *naturæ* quoque Salmasius adscripserat margini e Cod. MS. Sed *materiæ* præfert Burmannus, quia auctor ea voce sæpe ita utitur. Vid. Not. ad vs. 6. Deinde *natura* recte *artifex fecunda omnis bonæ malæve materiæ* dicitur Valer. Max. I, VIII, ext. 18, non ipsa materies. *Materiæ* vero hic exigunt sequentia *labori faber ut desit*, qui *materiarum* inde dictus : Reines. I, Class. Insc. 2, et *matrariam* proprie de illo ligno, in quo fabri laborant, dici, notum est. Conf. Burmann. qui laudat Tennul. ad Frontin. I, v, 1. *Naturæ* præter alios edidit Gron. Brotier. Sed frustra Burmannus ad h. l. a Brotierio Codices constringere dicitur, qui magno numero habeant *materiam*; quum sermo sit in Nota Burmanni de loco Quintiliani II, 8, cum alterum alterius *natura miscendum arbitraretur*, ubi alios codices magno numero *materia* habere dicit. — 8. *brevitati*. MSS. Pith. Rem. et multæ Editiones, etiam Brotierii et Desbillonii, habent *brevitatis*; sed Heinsius, Salmasius et Tollius emendant *brevitati*, quod plurimis placuit. — *præmium*. Fide Heinsii et Brotierii in MS. Pith. pro *præmium* scriptum est, *mium*, τῆ præ oscitantia librarii omissio, qui lapsus, iudicante Brotierio, eo erat facilius, quum initium lineæ esset *træmium*. Recentiori manu superscriptum *ni*. Inde Salmasius emendavit *nimirum*, quod languidam orationem facere videtur Burmanno, qui quam vim hic habeat non videt. Gronovius conjicit *mutuum*. — 9. *pollicitus*. Rittershus. scribi vult po-

6. *materiæ*. Phædrus hac voce sæpe de fabulis utitur, ut Prol. I, 1; Prol. IV, 2; lib. IV, 24, 7. — *abundet copia*. Vid. Epil. IV, 2.

7. Notanda figura rhetorica, quam dicunt ἀντιπαράβολος. Idem ordo et lusus verborum est in illo Cic. de Off. I, 39: « ornanda est dignitas domo, non ex domo tota quærenda: nec domo dominus, sed domino domus honestanda, » quem locum Walchius affert.

8 seq. De sensu horum versuum cf. Exc. XII. — *Brevitati nostræ*. *Brevitas* tropice pro libro fabularum, quarum præcipuam virtutem, brevitatem, et alibi laudat, ut Prol. II, 12, et qua forte mirifice delectabatur Eutyclus. Adjunctum pro subjecto. Cl. Sattler. : *Gieb also mei-*

nem Werkchen den versprochenen Lohn. Sed forte rectius *brevitas* explicanda de eo, quod etsi superesset sibi, quæ scriberet, et larga vis fabularum scribendarum in promptu esset (vs. 1, 6); se tamen varias ob causas (vers. 2... 5) a fabulis scribendis abstinere velle dicat. Eodem sensu ista vox capienda Epil. IV, 7, ubi vide. Modeste sic appellat opus suum Phædrus, quod poposcisse, adeoque præmium scriptori promississe, videtur Eutyclus. Bothe. Vir doctus legit *brevitas nostræ*. Compara, quæ ad h. in V. L. observata sunt. — *præmium reddas*. Vid. Catull. LXIV, 157; Virg. Æn. II, 537: « Quod es pollicitus. » Harius Particuloni hæc scripta credit, et versum, qui no-

Nam vita morti propior est quotidie :
 Et hoc minus perveniet ad me muneris,
 Quo plus consumet temporis dilatio.
 Si cito rem perages, usus fiet longior :
 Fruar diutius, si celerius cepero.

licitus. Frustra. Vide Freinsheim. et Burm. — 11. *perveniet*. MSS. Pith. Rem. *Et hoc minus veniet*, claudicante metro; sic tamen edidit Rigalt. Rittershus. Nevel. Fab. Freinsheim. Gronov. alii. Pro quo Ursin. Scheff. Heins. revocant *perveniet*, quibus obsecuti alii. Guyet. Maitur. Buchner. Harius conjiciant *deveniet*; sed *perveniet* ex mente Burmanni usitatus, ut Ov. I, ex Pont. III, 94. Ex ita ille sæpius de aliis rebus. Ita apud Jurisconsultos pecunia, hereditas et similia *pervenire* ad aliquem dicuntur, rarius *devenire*. Vid. Burm. Gadias parum probabili conjectura minus usu *veniet*, quod receperunt Walch. Hoogstratan. Didot. sed vellet Burmannus hoc Latine dici ostendisset, pro, hoc minus utendi muneris erit facultas, quo magis differatur. Si quis *veniet* retinendum contendat, e conjectura Burmanni poterit legere, *Et hoc minus tui ad me veniet muneris*. Sic edidit Cunningham. et ita jam olim Faber legi posse putabat, qui etiam conjiciebat: *et hoc minus et minus ad me veniet muneris*, ut dicant *magis magisque*, *minus minusque*, suffragante Daneto. — 13. *Si c. r. p.* Nevelet. edidit: *Et c. r. p.* — 14. *celerius*. Guyetus, qui credebatur secundam in diutius producendam, pro *celerius* rescripsit

men ejus exprimebat, excidisse. Aliter sentit Burmannus. Vid. Exc. XII ad hosce versus. — *exhibe vocis fidem*. Præsta ipso opere, quod voce ac sermone promisisti. Ita *exhibere fidem* usurpavit Col. XI, c. 1, n. 7: « inspicendus erit villicus, an etiam domino fidem ac benevolentiam exhibeat. » Scheffer. Paullo alio modo Ovid. Metam. VII, 323: « promissaque postquam Exhibuere fidem. » Burm. Vocis fides exhibetur, quando fit, quod promissum fuit. Cic. Off. I, 7: « credamus, quia fiat quod dictum est, appellatam fidem. » Desbill. Cl. Lange hæc refert ad causæ patronum, qui forte pollicitus erat Phædro defensionem contra accusatores, et firmandæ sententiæ suæ ait inseruire vers. 32. Sed parum sibi constans est vir doctus, ut e Nota ejus ad vs. 24 sq. liquido apparet. Compara interpretationem hujus loci in Exc. XII.

10. *vita*. Intellige vitam Phædri. — *quotidie*. Secunda producenda syllaba, ut lib. II, fab. IV, 8.

11. *perveniet*. Eodem sensu, Suet. Aug. CI: « nec plus perventurum ad heredes suos professus est; » qui locus Scheffero debetur. Sattler.

12... 14. *temporis*. Cum Scheffero hanc vocem refero ad præcedens *plus*, ut ponatur, ut supra *minus muneris*. Sensus: quo diutius munus differtur. Male enim jungitur *temporis dilatio*. Bene Sattler.: *und immer weniger wird des Geschenks Genuss, je länger es hinausgeschoben wird*. Cf. Martial. VI, 30.

13. *Si cito rem perages*. Si cito effeceris, ut ego reus absolvar et dimittar, longiorem tanti muneris usum mihi suppeditabis. Conf. Excurs. XI.

14. *cepero*, pro, accepero, scilicet munus. Laudat Burmann. Ovid. Met. II, 694: « nitidam cape præmia vaccam. » Ita alibi sæpius. V.

Languentis ævi dum sunt aliquæ reliquæ,
 Auxilio locus est : olim senio debilem
 Frustra adjuvare bonitas nitetur tua;
 Quum jam desierit esse beneficio utilis,
 Et mors vicina flagitabit debitum.

15

citius, ut *versus* staret; sed *secunda* in *diutius* brevis facit tribrachyn. Vid. lib. I, fab. II. *Burm.* — *cepero*. Vulgo legitur *cæpero*, scilicet *frui*; sed placuit admittere conjecturam Rittershusii *cepero*, quam probat Burmannus, et quam receperunt Rigalt. Danet. Freinsheim. Lallemand. Brotier. Bipontin. Jacobs. — 18. MSS. Pith. Rem. *sic* Neveleti et Brotierii habent: *quum jam desideret esse beneficio utilis*. Corrupte. Pro quo Pithæus et multi alii, huic obsecuti, etiam Burmannus et Bipontini reposuerunt, *quum jam desierit esse beneficium utile*, optimo sensu. Quæ lectio quum nimium a veteri scriptura recedere videretur, Gudius ad MSS. lectionem utique accommodatius legi vult: *quum jam desierit esse beneficio utilis*, hoc sensu: Quum jam Phædrus senio debilis desierit esse tuo beneficio utilis, ut utilis capiat *active*, qui uti beneficio possit. Aptè tuetur Gudius hanc lectionem loco Martialis lib. II, Ep. 90, in quo est, *nec inutilis annis*, i. e. dum annis meis uti possum. Eandem receperunt Richter. J. F. Gronov. Hoogstratan. Lallemand. Mascrier. Philipp. Brotier. Desbillon. Et placet Schirachio V. D. Clav. P. I, pag. 393, quibus ego accedo. Displicet tamen aliis, forte frustra existimantibus, non bene Latine dici hominem alicui rei utilem. Propterea Desbillonius verba Phædri aliter explicat, referens *ut utilis* ad vocem bonitatis, ut sensus sit: quum jam tua bonitas beneficio, collato videlicet, utilis mihi esse desierit. Heinsius: *desierit esse beneficio locus*, e conjectura. — 19. *flagitabit*. Ita libri scripti et editi. Bent-

V. L. Quum vs. 13 et 14 eandem diversis verbis sententiam exhibeant, Phædrus observante Desbillonio, brevitati, quam paullo ante venditat, male consuluisse videtur.

15. Quod vitæ, nunc a noxiorum insolentis pressæ et mœrore confectæ, pars aliqua superest, i. e. quoad tali vita quodammodo frui licet. Cl. Sattler.: *So lange noch des schwachen Lebens Ueberrest vorhanden.* — *Languentis ævi*. Vis Epitheti notanda. *Ævum* pro vita. Hor. II, Sat. vi, 97. *Tò languens* autem non intelligendum de senectute et infirmitate corporis, ut sæpe, e. c. apud Ovid. ex Pont. I, iv, 3, coll. lib. III, fab. II, 9. Vide enim verum sq. et quæ notata sunt in Exc. cit. coll. Vit. Phædri. — *reliquæ*.

Val. Max. lib. VI, c. 2, 10, dixit *robustas senectutis reliquias*, v. Gud. Id. Val. Max. lib. V, c. 6, 5. Ext. « Aristoteles supremæ vitæ reliquias vix custodiens. »

16. *olim*. Postquam aliquando senio fuero confectus. Hæc vox enim futurum tempus notat. Vid. Tursell. p. m. 330. Virg. *Æn.* I, 289, et infra lib. IV, fab. XI, 8.

18. Quum jam senio debilis non amplius uti poterit beneficio tuo. Cf. V. L. Schw. Senectus enim facit beneficium inutile, quia senex, licet accipiat, non potest diu uti, sed mors vicina non relinquet beneficio locum. *Burm.*

19. *mors vicina*, propinqua, de tempore. Cæc. Verr. lib. I, c. 18: « Latona vicina ad pariendum... » — *flagitabit debitum*, i. e. vitam,

Stultum admoveere tibi preces existimo,

20

Proclivis ultro quum sit misericordia.

Sæpe impetravit veniam confessus reus :

leius et, teste Tollo, etiam Ouveringius, *flagitarit* conjiciunt, quod præcessit *desierit*; sed Barmannus et Harius tuentur *flagitabit*, quia si admittatur emendatio Bentleii, Phædrus diceret, quum jam mortuus fuero, quod non patitur vox *vicina*. Ad hæc ista diversitas temporum et modorum sæpe studio et elegantiz causa adhibetur ab optimis scriptoribus, de quo consules Notas Barmanni, memorantis præter alia locum Ter. Andr. IV, 1, 25, 26, ut omittam, ipsam rem h. l. postulare diversitatem temporum. Post hunc versum Rigalhus mallet ponere vs. 26 et 27, sed post vs. 27, fingit lacunam. Frustra; bene enim coherant omnia. — 20. Varietatem lectionis habes in Exc. XII, ad h. v. — 21. *sit*. Suspiscatur Schefferus, Phædrum scripsisse, *proclivis quum sis misericordiz*, ut Silius lib. XIII, 585, dixit, *sceleri proclivis egestas*. Schw. Non opus est, mutare in *sis*, quum Phædrus more suo *misericiordiam proclivem* dixerit, pro viro proclivi per misericordiam in benignitatem, ut modo, *bonitas nitetur tua* et sexcentis aliis locis. Johnsonius eje-

quam omnes ei debemus, quum tantum ad tempus data sit utenda. Hor. A. P. 63: « debemur morti nos nostraque. » Senec. ad Polyb. 29: « dedit natura fratri tuo vitam, dedit et tibi, quæ suo jure usa a quo voluit, debitum suum citius exegit. » Unde, *naturæ debitum complere*, pro, mortuum esse. Conf. Gronov. *Pedo* in Eleg. de morte Drusi, quem citat Rittershus. v. 369 sq. de vita canit: « data est sine fenore nobis Mutua, nec certa persoluenda die. »

20 sq. Stultum puto, tibi molestum esse precibus, quum, vel me non rogante (*ultro*), propensus sis ad misericordiam. — *preces admoveere*. Ill. de Schirach Clav. P. I, p. 7, explicat, ab invito obtinere studere; quæ interpretatio propter vs. 21 rejicienda est. Cf. Not. ad lib. I, fab. XIX, 6. — *Proclivis*. Proprie est inclinatus, pronus, ut ait Donatus; ut si clivo descendas. Contrarium *acclivis*; sed longe frequentior est translatio, ubi facilitatem ad aliquid agendum notat, et idem quod *propensus*. Ter. Andr. I, 1, 50: « ingenium proclive ad libidinem. » Cf. Gesneri Thes. L. L.

22. *confessus*. Rittershusius: sic dicitur, qui delictum suum aperte fatetur, nec dissimulat (Etiam Desbillonius ita capit). Sed hic passivo sensu is innuitur, qui manifesto talis est, de quo nemo dubitat, quin reus sit. Quomodo et apud Ciceronem ideo *confessa res* et *manifesta* conjunguntur. Ovid. ex Pont. II, 11, 56: « non est confessi causa tuenda rei. » Scheff. Recte hic Schefferus: sic se Ovidius *confessum reum* vocat II ex Pont. VI, 8, non quod in judicio confessus esset culpam; sed quod manifestus reus erat, sibi delicti conscius, et ab omnibus pro reo convicto habitus: nunquam enim accusatus fuit, sed ab Augusto relegatus sine accusatione et judicio. Sic *confessus amor* apud Petron. CXXVII, pro legitimo et manifesto, quem dissimulare, ut furta sua volebat Jupiter: « quum se confesso junxit amor Jupiter, » i. e. quum coit cum Junone sua. *Burm.* qui plura in hanc rem notat. Ita Cic. Verr. III, 56, jungit *manifesta* et *confessa res*. Itaque non inepte per *reum confessum* intelligas reum manifestum quemcunque, qui co-

Quanto innocenti justius debet dari?

Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum prius;

Dein simili gyro venient aliorum vices.

25

Decerne quod religio, quod patitur fides,

Et gratulari me fac iudicio tuo.

sit sis, vel sit; sed videat, qui versus sine eo stare possit. *Burm.* — 24. sq. Vid. Exc. XII, ad hos versus. — 26. *patitur*. Bentleius legit *poscit*, inuitis Hario et Burmanno, quos vide. — 27. Libri scripti hic mirum in modum interpolati

gitur crimen suum confiteri. Ceteroquin hic versus invenitur in Gnomis Ethico-politicis, a Grutero 1610 editis, ubi vide p. 95, coll. p. 625. Cl. Sattler. hunc versum reddidit: *Verzeihung wird oft der gestandnen Schuld zu Theil*. — *veniam*. Cf. lib. I, fab. XXII, 5, ubi vide.

23. *debet dari*, scilicet *venia*. — *Quanto justius*. Vid. Epil. IV, 8. Totum hunc locum paullo obscuriorem explicavi in Excurs. XII ad quem lectorem ablegamus.

24. *Tuæ sunt partes*. Hæc referenda ad iudicium, cui præerat Eutyclus. V. Exc. cit. Hanc elegantem locutionem, petitam a Scenicis, quorum cuique sunt partes datæ, multis exemplis illustrat Gudius. Vide etiam ad lib. III, fab. XVIII, 10, *fuerunt aliorum prius*, intellige *partes*. Jam ante Eutyclus alii iudices munere suo erant perfuncti, qui causam Phædri, nescio quo casu, reliquerant in iudicatam. Hisce successit Eutyclus, *tuæ sunt partes*. — *prius*, pro, antea olim. Catull. IV, 25; Ll, 15.

25. Sensus: Deinde alii iudices istud officium suscipient, qui eadem quæ tu obituri sunt munera, suo quisque loco, tempore et ordine (*simili gyro*). Admodum verisimile est, annuas hic munerum vices, a

magistratibus obeundas, intelligi, ut jam olim coniecit Desbillonius post Burmannum. Sed Phædrus metuens, ne coram diversis iisdemque injustis iudicibus causam dicere cogatur, enixe petit ab Eutycho, ut tandem aliquando in causa sua iudicet et decernat, quod religio, quod patitur fides. Alii hosce versus aliter intelligunt, de quo vid. Exc. XII ad vs. 24 sq. — *vices*. Vid. ad Prol. III, 14.

26. Sensus: Fer sententiam, quam salva religione, salva fide boni iudicis ferre potes. — *religio*, ut lib. III, fab. XIII, 8. — *fides*, ut lib. IV, fab. XIII, 8. *Decesse* verbum iudiciale, apud Liv. lib. III, c. XLVII: « decesse vindicias secundum servitutem. » Gronov. — *fides*, *religio* et mox *decerne* ostendunt, ad iudicem esse sermonem, qui *decernere* centies apud jurisconsultos dicitur, et illi respondet mox *iudicio tuo*. *Burm.* Cl. Sattler.: *was redliche Gewissenhaftigkeit erlaubt*, — *patitur*. Burmannus laudat Cic. IX ad Att. XV: « quod scribis asperius me, quam mei patiantur inores, de Dionysio scripsisse. » Lib. II de Or. I: « quantum ineuntis ætatis meæ patiebatur pudor. »

27. *fac me gratulari*, gaudere. — *iudicio tuo*, favorabili tua in causa sententia, ut *iudicio* sit ablativus.

Excedit animus, quem proposuit, terminum;
Sed difficulter continetur spiritus,
Integritatis qui sinceræ conscius,
A noxiorum premitur insolentiis.

30

sunt; cf. V. L. ad vs. 24, in Exc. XII. Notante Neveleto in Cod. Pith. scriptum erat; *gratulari me facere iudicio tuo*, additumque a docta manu (an forte Rigaltii? vid. Not. Gnd.); *f. patere*; sed in MSS. Pith. et Rem. *et gratulari me tacere iudicio tuo*. Vid. Brotier. *Fatere* inveniri in MS. Pith. notat Heinsius; *tatere* Gudianus. Hic faciebat inde *patere*, ut et Heinsius licet diverso emendat modo: Gudianus, *gratari me patere*; Heinsius, *me gratulari patere*. Cf. Burmann. qui quum patitur modo præcedat, conjicit, *me da iudicio*; Cunninghamus vero legendam existimat: *Et g. dato mi iudicio tuo*. Lectio quam dedi, auctorem habet Pithœum, quem sequuntur plurimi. — 30. *sinceræ*. Schefferus conjicit *sincere*; Heinsius *sibi veræ*. Sed bene Burmannus observat: Si talia deberent mutari, quantas non

Nam si *gratulor* absolute sine casu personæ ponatur, notat lætum esse re aliqua. V. Burm. qui de usu hujus verbi non pauca profert, notans præter alia locum Veget. de Art. Veterin. I, 56: « neque servi de damno domini cogitant, quod eisdem contingere gratulantur. » Cf. lib. V, fab. VII, 29, et ad lib. IV, fab. XII, 4. — *iudicio tuo*. Hic, opinor, de iudicio agitur, non circa fabellas, sed circa fortunam Phædri proferendo. Desbill. Hoogstratanus *iudicio* dativum esse ait, hoc sensu: ac me gratias agere iudicio tuo; quod displicet.

28. Ego longius profecto, quam constitueram, sum progressus; i. e. fines, quos mihi ipse præscripseram, in sermone meo transilio. Cl. Lange: *Ich bin weitläufiger geworden, als ich wollte*. — *animus* personaliter capiendum, pro, ego, ut alibi. Plaut. Amph. V, 1, 6, « animo male est, » pro, mihi.

29... 31. Sensus: Difficulter continet se homo, seu modum in verbis tenere difficile est homini, qui, conscius integritatis suæ, affligitur a malis et superbis hominibus. Cf.

Prol. III, 40. — *spiritus*. Fortasse simpliciter h. l. ponitur pro persona. Ita Vellei. lib. II, cap. 123, de Augusto, « subrefectus primo conspectu alloquioque carissimi sibi spiritus (Tiberii). » Plaut. IV, IV, 128: « contineri quin complectar, non queo, » i. e. non queo me continere. Aliter cl. Tzschucke, qui ad vocem *spiritus* notat: « differt hic ab animo et videtur esse ingenii vis, impetus, cui recte tribuitur *continetur*. » Schefferus eleganter dici vult *spiritus* in respectu ad illam vehementiam commotionis ob injuriam acceptam. — *Integritatis sinceræ*. Ejusmodi Epitheta, quæ abundare videntur, non culpanda sunt, quum sollemnia sint non poetis modo, sed etiam aliis. Vid. ad Prol. I, 7; Prol. II, 4; lib. II, fab. IV, 5. Huc referenda *mitis clementia* Justini lib. XXXVIII, 9; *demens furor* Propertii, lib. I, XIII, 20, et alia multa, quæ coacervavit Burmann. ad h. l. Itaque correctione Heinsii non erat opus. Vid. V. L. — *noxiorum*, eorum, qui nocere possunt. Ovid. lib. V, Trist. X, 22: « noxia tela. » Claudian. in Ruffin.

Qui sint, requires : apparebunt tempore.
Ego, quondam legi quam puer sententiam,
Palam mutire plebeio piaculum est;

licentiz campus aperiretur. Cf. Not. — 32. *requires*. Rittershus. Ursin. Freinsh. Bentl. Canningham. Didot. ediderant *requiris*. Sed vulgatum *requires* locum summi tueri potest. Simili in re Cicer. Arch. 6 : *quæres a nobis Grati*. Et cap. 7, *quæret quispiam, quid?* — 34. *mutire*. MS. Pith. corrupte *mutture*. — *piaculum*. Libri scripti Phædri et pleræque Editiones habent *periculum*. Sed vera lectio *piaculum*, quemadmodum jam olim Faber volebat legi. Ita enim legitur quum in Codd. MSS. tum in Edit. vulgatis Festi. Vid. Not. ad vers. 34. Alii vero tribuunt *periculum* Phædro, aut textum Festi mutanti, aut memoriæ vitio ita citanti; alii librario. Hisce recte accedit Burmannus, quia alias sæpe itidem aberrarunt librarium manus, et pro *piaculo*, *periculum*, notiozem vocem obtruserunt. Vid. Heinsium ad Ovid. Metamorph. XV, 155, et Burmann. ad Metamorph. II, 565. Desbillonius tamen e Codd. MSS. Phædri cum Scheffero, qui vulgatum tueretur, et multis aliis edidit *periculum*, addens : « Hæc ipsa lectionis varietas novum est testimonium, quo illud, quod jam demonstravimus, hæc esse Phædri fabellas, confirmatur : auctor enim si esset recens, versum Ennii retulisset, qualis in om-

I, 67 : « noxia venena. » Adde lib. II, fab. I, 4. — *insolentiis*. Pluralis rarior. Forte hic ad intendendum. *Taschuck*. Satis fuerat scribere, *insolentiis*, sine præpositione. Similiter tamen homo apud Ovid. Fast. V, 709 sq. « trajectus ab ense, » et Trist. lib. II, v. 421 : « defensus ab armis, » memorantur. Quemadmodum autem Phædrus *insolentias*, ita Cicerus *lætities*, *præsentias*, *audacias*, pluraliter extulit. *Desbillon*. Sejanum hisce versibus notari, est sententia Rittershusii, qui laudat præter alios Prol. III, 45 seq. Sed hoc vix credibile, quum liber III Phædri videatur scriptus esse extincto jam Seiano. Cfr. supra Vita Phædri. Verumtamen, qui sint noxii, de quibus Phædrus queritur, equidem fateor me nescire.

32. *Qui sint requires*. Quæres, quinam illi noxii sint, qui mihi tam male velint. — *apparebunt tempore*. Pro, *in tempore*, ut plena locutione dixit Ter. Heaut. II, II, 123 : « in tempore ad eam veni, » et sæpe

alibi. Flor. III, 3 : « Marius in tempore aggressus est. » Ovid. ut Noster, IV, Ep. 109 : « tempore abest. » *Burm*. Hisce adde Cic. Off. III, 14 : « ad cœnam tempore venit, » et Voss. de Constr. c. 66, pag. 593. Verte : *sie werden schon noch zur rechten Zeit zum Vorschein kommen*. Sattl. : *mit der Zeit*, ut Græci dicunt χρόνος, i. e. tandem, de quo v. Rittershusium.

34. Sententia, quam hic Phædrus memorat, desumta est ex Ennii Telepho, memorata etiam Festo V. — *mutire*. Sensus ex interpretatione Gronovii : liberam vocem mittere in propatulo homini humiliter est magno luenda. *Schw*. *Mutire* est tanquam mutus signum facere, seu strepitum, sive submissa et imperfecta voce fabulari, aut unum tantum verbum dicere. *Gesner*. in Thes. L. L. Ita contra *clam mussare* dixit Liv. XXXIII, 31. Pers. I, Sat. 119 : « Men' mutire nefas? nec clam, nec cum scrobe. » *Burmann*. Ter. Andr. III, II, 25 : « ita-

Dum sanitas constabit, pulchre meminero.

35

nibus Festi exemplaribus exhibetur. » — 35. *sanitas*. Heinsius *sana mens*, e conjectura non necessaria. Vid. Not. — *meminero*. Alii, ut Nevelet. *memini*. Sed Rittershusius monet, versum postulare, ut legatur *meminero*, ut est in Excerptis Rigaltii. Cf. Not. Heinsii. Buchnerus mallet *meminerim*; at Freinsbemius observat, potuisse et scribi *rememini*, ut *commemini* apud Ciceronem. Sic quoque conjicit Salmasius, teste Gudio. Fide hujus viri docui in MS. Rem. erat *memin*.

que hercle nihil jam inutire audeo. »
Nostri *muchsen*, *munkeln*.

35. *Dum sanitas constabit*, intellige, mentis; dum sana mente ero præditus. *Dum*, quamdiu, ut v. 15. Cic. pro Rosc. Am. 32 : « dum hominum genus erit, qui accuset eos non deerit. » Vid. Tursell. p. m. 285. — *sanitas*. Absolute, ut apud

Sen. Controv. XII : « dementia res est, sanitati contraria. » Cic. lib. XII, Div. Ep. 10 : « quibus ad sanitatem redeundi potestas facta est, » pro, ad bonam mentem. Plene apud eundem Tusc. III, 5 : « ita fit ut sapientia sanitas sit animi. » Conf. Scheff. — *pulchre*. Vid. lib. IV, fab. XIX, 6; lib. IV, fab. XX, 2.

PHÆDRI

AUGUSTI LIBERTI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBER QUARTUS.

PROLOGUS AD PARTICULONEM.*

QUUM destinassem, terminum operi statuere,
In hoc, ut aliis esset materiæ satis,

(*) Perperam hic Prologus in Codd. MSS. in librum V, fuit conjectus, quum ad quartum pertineat. Vid. ad vs. 14. Itaque jam olim Pithorus, videns in Codice suo vs. 14, scriptum esse, *quartum libellum*, eum ad calcem libri IV, reiecit. Sed cl. Brot. rectius libro IV, præposuit, cui cum Bipontinis, cl. Langio, Dido-10, in Editione stereotypa obsecutus sum.

1. *terminum operi statuere*. In MSS. est, *terminum operis habere*, quod, quia leges carminis respuunt, Meursius emendavit, *operis habere terminum*. Sic vulgo legitur, etiam in Editione Burmanni et Bipontina: pro quo Salmasius reposuit ad oram libri, *terminum operi tradere*. Alii, ut Rittershus. et Barth. Adv. XXX, 22, et Ahlegm. Crit. II, 23, conjiciunt, *terminum operi huic*, vel *huic addere*; Cuninghamus, *operi terminum figere*; sed Bentleius, Johnson. Maisttar. Walch. post Gud. Gronov. Schefferum, Tollium, *terminum operi statuere*: quam lectionem isti viri docti vel probant, vel in textum recepere. Secutus Desbillionius, cui

1...3. Quum constituissem, opusculo fabularum finem addere, eo quidem consilio, ut alii, qui idem argumentum tractare vellent, haberent, quod scriberent, tacite consilium meum mutavi. — *terminum statuere*. Hanc locutionem usurpavit Lælius, et *finem statuere* dixit Ter. Hec. I, II, 21. Scheff. — In hoc. Sæpe ita locuti Veteres pro, ideo, hoc fine. Burmannus laudat

præter alia Hygin. fab. XL: « in hoc Dædalus exsul quum venisset. » Ubi vide Munckeri Notas. Vell. Pat. II, 41: « in hoc scilicet, ne suspectus his foret. » Sic alibi. At cl. Tzsch. explicat sic, in hoc libro, addens, nescio an recte: « si in hoc est ideo, Phædrus ætatem suam videtur carpere. Sed respicit superiora. » — *materiæ*. Vid. ad Prol. I, 1, coll. lib. IV, fab. XXIV, 7; Epil. III, 6.

Consilium tacito corde damnavi *meum*.

Nam si quis talis etiam est tituli *appetens*,

habere in veterē scripturā non mukum differre videtur a *statuere*; lectio vero operis *habere terminum*, a multis Criticis recepta, hoc sensu locutio insolita et vix Latina putanda, maxime quum *destinasset* præcesserit. Agit quidem Burmannus causam vulgati, et multis credibile facere studet, *terminum habere* Latinum esse, quod non nego; at non ea significatione, qua hic legitur, pro finire, finem facere. In exemplis enim, a viro docto adductis, ut Ovid. I, Fast. vs. ult. V, Fast. 602, aliis, *terminum habere* est finire. Alia res esset, si Phædrus scripsisset, *opus habere terminum*. Ant. Æmilius in ora Codicis notaverat, quum *destinasset habere hunc operis terminum*. Vid. Burmann. Nonnullos *facere terminum legere*, testantur Walch. et Hoogstrat. quod præferrem, nisi metrum respuerit. Burmannus miratur, neminem reperisse, *terminum operi ponere*. — 3. *meum*. Hæc vox deest in libris scriptis, nec non in Edit. Pith. Rittershus. et Neveleti. Eandem excogitaverunt Pithæus, Rittershus. et Salmasius ad oram libri. Vid. Brotier. coll. Barth. Ablegm. crit. lib. II, cap. 23, et Not. Gud. Gronov. et Burm. prius conjiciunt. Vid. locum Ter. ad vs. 3, cit. Bentleius *statim*, quod Burmanno non est verisimile; non enim probari potest, non intercessisse intervallum aliquod antequam mutaret sententiam; melius postquam jam destinasset, mutasse deberet credi. — 4. *tituli appetens*. Locus mendosus! In MSS. Pith. Rem. legitur: *Nam si quis ta-*

— *tacito corde*. Tacite; locutio singularis! Supra Epil. II, 18, dixit *corde durato*, si tamen hæc sunt a manu Phædri. Vid. ad l. c. lib. IV, fab. XIV, 13: *semisomno corde*. — *damnavi*. Cl. Sattler.: *ich habe aufgegeben*. Curt. III, VIII, 2: « si id consilium damnavit, » quod Ter. Andr. IV, IV, 12, expressit: « repudio consilium, quod primum intenderam. »

4... 8. Omnis hic locus ita explicandus est: quomodo divinare ille poterit, quenam argumenta tractare eo consilio noluerim, ut illa ipsa cupiat memoriæ tradere? (Non poterit divinare, quas ego fabulas in homines, aliis hoc tempore molestos, jam compositas, suppresserim. *Hausinger*.) Gallice, à *dessein de lui faire naître l'envie de les transmettre à la postérité*. Quomodo istud divinare poterit, quum quisque propria excogitandi quilibet facultate polleat, et colore item proprio, sive propria res exco-

gitatas exprimendi ratione utatur? Nimirum Phædrus multis jam exemplis, ut ipse Prol. III, 50, loquitur, *vitam hominum sui temporis et mores ostenderat*: dixerat lib. III, Ep. 1, multa superesse, quæ scriberet; et ab his abstinere se velle significaverat: at nunc propositum suum repudiat hac de causa, quod vereatur, ne si quis ipsius vestigiis insistere velit, argumenta ille vel non excogitet, quæ tractanda essent, vel male exsequatur. Mens auctoris in hoc loco non omnibus obvia est. Cave, ne argumenta, quæ hactenus ille se omisisse dicit, de Æsopiciis generatim intelligas fabulis, quas componere præterea potuisset; sed ea refer ad Apologos duntaxat, qui mores corruptos Romanorum ostenderent, vitamque nefariam optimatum quorundam carperent: opus, ut ipse magno suo malo expertus est, periculose acceplenisimum. *Desbillon*. Hisce adde notata in Exc. XIII ad vs. 5.

Quo pacto divinabit, quidnam omiserim,
Ut illud ipsum cupiat famæ tradere :

5

lis etiam est tituli... Sed quum versus ita esset ultimo pede minor, Freinshemius emendavit *tituli appetens*. Sic et Ant. Æmilius in ora codicis sui castigavit, teste Burmanno; quæ lectio multis recte placuit, recepta a Kæbero, Richiero, Desbillionio, aliis. Et enim est ad sensum apta, eidemque favet locus Livii IV, 34, in Notis laudatus, cui adde Ovid. Art. I, 692. Permulti vero cum Rigaltio legere maluerunt, *tituli artifex*, quod non habet sensum commodum, quum sic *titulus* capiendum sit pro inscriptione. Vid. Desbillion. Edidere tamen, præter Burmannum, Danetus, Brindlei. Lallem. Brotier. Didot. alii, *tituli artifex*. Alii tentant alia, de quo vid. Exc. XIII, ad h. v. Locus hic mutilus absque integriori Codice scripto ita plene restitui vix potest, ut amplius dubitationi, non sit locus. Hinc Pithæus, Rittershus. Nevel. alii, quod sanari posse diffidebant, intactum reliquerunt. — *est. Lege erit*; alioqui versus non stabit, nisi *to m* sustineat syllabam. *Faber*. Cui accedit Guyet. — 5. *divinabit*. MSS. Pith. Remens. et Edit. Vett. ut Rittersh. Nevel. habent *damnabit*, errore manifesto librarii. Lectionem *divinabit* primus exhibuit Rigaltius in Edit. II, ann. 1617. Qui quia non indicavit, unde hanc eruisset, multi frustra putaverunt, eam esse Cod. Rem. lectionem. Vid. Brotier. coll. Desbillion. Multi tamen perperam retinent *damnabit*. Meursius e. c. legi vult *q. p. damnabit quod quidquam omiserim*. Sic etiam Ursinus, nisi quod pro *quod*, si legat. Barth. Adv. XXX, 22, et Ablegm. Crit. II, 23, *quo pacto damnabit, quicquam omiserim* (omissa vocula *si*) *Ut illum et illum cupiam famæ tradere*. Fide Burmanni Ant. Æmilii in ora codicis sui legebat : *Quo pacto damnabit, quod quicquam omiserim, Quod illum cupiam famæ tradere*, vel, *si quicquam omiserim*. Porro, *quod alterum me cupiam famæ tradere*. Frustra. De alia Heinssii conjectura lege ejusdem Not. in Edit. Burm. c. Not. Var. coll. Not. Burm. in Edit. majori. — 6. *Ut illud ipsum cupiat*. Libri scripti et Editiones aliquot (Rigalt. Rittersh. Nevel. Richter. Scheff. item Wasius in Senar. p. 68. Danet. Leonhard.) habent, *ut illum ipsum cupiam*, unde sensus bonus elici nullus potest. Guyetus et Faber emendationem proposuerunt, *ut illud ipsum cupiat*. Desbillion. Optime Desbillionius. Est enim ineptum, *illum ipsum cupiam f. t. legere*, et quod volebat Schefferus, per *illum* masculino genere artificem, per *ipsum* vero quod Phædrus omiserit intelligere; quam *illud ipsum*, *illa ipsa* de eodem non raro occurrant. Vid. Burm. Meursius legi vult : *Ut illum ipsum cupiam famæ traderem*; Ursinus : *Aut*

4. *talis tituli appetens*, similis gloriæ, nempe e fabellis scribendis, cupidus. *Tituli* vocantur honorificæ illæ appellationes et laudes in inscriptionibus operum publicorum e. c. statuarum, etc. Quæ quia continebant ornamenta et honores ejus, cujus imagini erant subscriptæ, inde *titulus* pro laude et gloria. Vide quæ laudat Gronovius, loca, Flor. lib. IV, c. 10 : « Sed immensa vanitas hominis, dum titulorum cupidine Araxem et Euphratem sub imagini-

bus suis legi concupiscit; » Liv. XXVIII, 41 init.; XXXI, 15 fin. Quibus adde Juv. Sat. X, 143 : « laudis titulique cupido. » Liv. IV, 34 : « navalis victoriæ vanum titulum appetivere. » Et sic alibi.

5. *quidnam omiserim*, quo vitia et homines hujus sæculi notari possent.

6. *illud ipsum*, quod omisi. — *famæ*, posteritati. Cnrt. VI, III, n. 17 : « egregium hercule opus posteritati famæque tradetis. »

Usus vetusto genere, sed rebus novis);
 Quartum libellum nunc vacive perleges.

e conjectura. Secuti Maittar. Hoogstratan. Richter. Leonhard. — 14. *Quartum libellum*. Ita edidi e MSS. Pith. Rem. et Editt. Vett. Rigalt. 2. Nevelet. Meursii, quibus præter Scheffer. Schützius, Crit. in Phædr. Obs. pag. 9. Danet. Didot. Guyet. Maittar. Brotierius, obsecuti Bipoutini. Satis enim hanc lectionem vindicant cum librorum scriptorum auctoritas, tum locus Prol. III, 29. Neque obijci potest, *quintum* potius dicturum fuisse Phædrum, quum e Notis ad vs. 14, luculenter constet, prologum nostrum, immerito libro V præpositum, pertinere ad lib. IV, et omnino Prologorum et Epilogorum ordinem in libris scriptis turbatum comparere. Sed Gadius, strenuus lectionis vulgatæ obrectator, invidis membranis scribendum autumat, *quarum libellum*, scilicet fabularum, quæ proxime præcedunt. Quæ emendatio a Burmanno aliisque multis recepta est. Aliis, ut scabrities tollatur et partes melius cohereant, alias laceratæ, placet *harum*, e. g. Lallemant. cl. Tzschuck. etc. Alii huncce Prologum ad lib. V, referentes, legi volunt *quintum*, ut Ouvering. Ursin. Cuningham. Bentlei. Desbillonius. Meursius nimis

disserere. Sall. Cat. V: « instituta majorum disserere, » ubi v. Cortius. Lege quæ notamus ad Prol. III, 38 sq. coll. lib. IV, fab. XX, 8.

13. *vetusto genere*, i. e. genere scribendi, quo jam usus est Æsopus. In *Æsops Manier*. Cf. Desbillonii Addenda p. 48, Prol. II, 1, dixit, *Æsopi genus*, ubi vide; sed Prol. III, 29: *Librum exarabo tertium Æsopi stylo*. Compara Prol. III, 33, et lib. IV, fab. VII, 2, *rebus novis*. Intellige fabulas, ab ipso Phædro inventas, ex parte ab ipsis factis petitas.

14. *Quartum*. Gadius e libri III quem Phædrus Eutycho dedicavit, Prologo, collato cum Epilogo lib. IV, i. e. fab. XXV, ejusdem libri (Epil. III nostræ Edit.) probare studet, utrumque librum, et tertium, et quartum, scriptum fuisse ad Eutychem; librum vero quintum censet pertinere ad Particulonem. Sed vero est simillimum, Phædrum dedicavisse librum III Eutycho; Particuloni quartum; quintum Phileto. Quum enim fabula alias XXV, libri IV, apte conveniat ad Prologum libri III, scriptum ad Euty-

chum, istam quidem, injusta de causa ad finem lib. IV, rejectam, cum viris doctis, quos alio loco nominavi, feci Epilogum libri III. Deinde quum Prologus lib. IV, errore manifesto libro quinto esset præpositus, quemadmodum verba *quartum libellum* vs. 14 luculenter docent, is quidem prologus libro IV, quem Phædrus Particuloni sacrum esse voluit (vs. 10) erat reddendus. Alias enim lib. V Prologus esset duplex, lib. IV nullus. Ex quo intelligitur, perperam dici a Gudio librum IV Eutycho, quintum Particuloni fuisse dedicatum. Ab ipso enim Phædro lib. V, fab. X, 10. Patronus indicatur, ad quem librum V fabularum scripserat. — *libellum*. Sunt qui legant *quarum libellum*, et intelligant totum fabularum opusculum. Non nego ita capi posse; vide enim Prol. I, 3; lib. IV, fab. VII, 3. Sed vox adjecta *quartum*, loco suo non movenda, docet, de libro IV tantum esse sermonem. — *vacive*. Vox rara, apud solum Phædrum obvia, quæ facile formatur a *vacuus*, quod ponitur pro *vacuus*. Ter. Heaut. I, 1, 38.

Hunc obtrectare si volet malignitas,
 Imitari dum non possit, obtrectet licet.
 Mihi parta laus est, quod tu, quod similes tui,
 Vestras in chartas verba transfertis mea,
 Dignumque longa judicatis memoria.
 In litteratum plausum nec desidero.

20

licenter hic versum excidisse clamat. — *Nunc vacue perleges.* Vid. Exc. XIII, ad vs. 14. — 20. De Varietate Lectionis consules Exc. XIII, ad h. v.

Sic *nocuus* et *nocivus*, de quo v. Heins. ad Ovid. Remed. 45. Sattler.: *bey guter Musse.* Cf. V. L.

15. *obtrectare*, elevare, parvi facere. Vid. ad Epil. II, 10. — *malignitas*, more suo pro malignis, invidiosis. Ep. II, 10, dixit *livor*. Cf. lib. IV, fab. XX, 1.

16. Gronovio poeta videtur alludere ad proverbium, *μυμῶσαι ἰά- διοι ἢ μυμῶσαι.*

17... 19. *Mihi parta laus est.* Bene cl. Sattler.: *Mir ist es Ruhm genug.* Quod dicit Phædrus, Particulonem et alios, qui delectabantur fabulis, verba ipsius in chartas et codicillos transcripsisse, intelligendum de prioribus fabularum libris, regnante Tiberio, in vulgus editis. Namque, ut supra conjeci, in Vita Phædri sub finem, valde est probabile, posteriores fabularum libros non nisi post mortem Phædri juris factos esse publici. Itaque non credibile est, Phædrum singulas, ut ipsi nascebantur, fabulas, recitasse inter amicos, super cœnam, in circulis, aut aliis in conventibus, quas illi, quia breves essent, et tangerent ejus temporis mores et homines, in codicillos suos transcriberent; quæ est Burmanni sententia,

cui favere videtur clar. Tzschucke. Cf. Exc. XIII ad vs. 18. Certe de posterioribus fabularum libris hæc non possunt intelligi. Immo vero suspicor, Particulonem et alios rei litterariæ cupidos viros non pauca e lib. I et II fabulis velut scite dicta vel imitatos esse, vel adhibuisse pro sententia et testimonio, et ipsa Phædri verba sæpe in scripta sua transtulisse; vel etiam, si hæc displiceant, integras fabulas, quæ præter alias placerent, varios in usus, in chartas, aut membranas, sua manu descripsisse, ut solent excerpere aliorum libros, quibus mirifice delectantur. — *chartas.* Burmanno sunt codicilli pugillares, et quibus epistolas inscribebant, vide Mart. XIV, 10, 11, et I, Ep. 45, qui sæpe epigrammata sua in breves chartas conjecta memorat, ut II, Ep. 1, et alibi: et hinc inter munera Saturnalia memorantur *chartæ* ab eodem lib. V, 18.

20. Sensus: ab illiteratis plaudī mihi, non desidero. Nam *plausus illiteratus* est, qui impertitur ab illiteratis. Sattler.: *Nach Beyfall ungelehrter Leute buhl' ich nicht.* Confer tamen Excursum XIII ad hunc versum.

FABULA I.*

ASINUS ET GALLI.

FABULA II ADJECTA.

DE MUSTELA ET MURIBUS.

Qui natus est infelix, non vitam modo
Tristem decurrit, verum post obitum quoque
Persequitur illum dura fati miseria.

FAB. I. *Asinus et Galli*. FAB. II. *De Mustela et Muribus*. — (') Ab hac fabula librum IV, ordiuntur et MSS. Codices, et Editio Pitheana. Qui Phædrum posthac ediderunt, omnes, excepto Gabr. Brotierio, eam ad finem libri præcedentis, indicta caussa, rejecerunt. Hoc pacto prologum quidem exhibent (vid. vs. 12... 20), sed tam inexpectatum, tamque abrupte incipientem, ut mancum hunc esse quidam Critici judicaverint. Nihil ibi deest: at verba hæc, *Joculari tibi videtur*, aliquid, quod præcesserit, repossunt: porro illud ipsum est, quod fabula de Asino et Gallis continetur; hanc enim joculari et ludicram esse, nemo non videt: sic igitur apte cohærent omnia atque connectuntur. Desbillon. Duas illas fabulas ita esse edendas, docet ipsa rerum series, quæ tota perit, si a se invicem disjunguntur. Brotier. Cf. Notata ad vs. 12, et lib. III, fab. XIX, in fin. Hæc fabula in Edit. Didoti stereotypa est secunda lib. IV.

1. *natus infelix*. Dictum volunt interpretes ex siderum disposito in ipsa natali hora. Nam putabant veteres, tristi sidere natos semper

insequi diritatem natalis horæ, ex disciplina Mathematicorum. Quo fit, ut quem Phædrus dicit *natum infelicem*, is a Petronio appelletur *malo astro natus*; a Seneca vero Benef. IV, 4, 3: « duro fato et in poenam genitus, » et *astrosus* ex interpretatione Isidori in Gloss. sit *malo astro natus*. Plura dabit Cuperus lib. II, Obs. 17, quem Burm. laudat. coll. Freinsh. et Gronov. Not.

2. *Tristem*, propter varias calamitates laboriosam, ærumnosam. Schæffer. — *decurrit*. Vid. Prop. II, XII, 41; Bip. Ter. Ad. V, IV, 5 sq.; Cic. Quint. 31 fin.

3. *Persequitur illum*. Turbato subjecto turbatur loci concinnitas. Tschuck. Apud Ovid. in simili re *prosequitur* legitur Her. Ep. VII, 111 sq. ubi tamen etiam quatuor Codices *persequitur*, ut fere semper illa verba cognata a librariis fuerunt inter se permutata. Petron. c. CXXXIX: « non solum me nomen et implacabile fatum persequitur, » ubi *fatum implacabile* est durum, ut hic *dura fati miseria*; *miseria* vero hic proprie, quia ut Senec. de Clem. I, 16, dicit, « jumenta ad contumelias et misérias

Galli Cybebes circum in quæstus ducere

4. *Cybebes*. Ita MSS. Pith. Rem. et non paucæ Editiones. Vid. Desbillon. et Brotier. In multis tamen est *Cybeles*, ex emendatione Pithœi. Sed v. ad lib. III, fab. XVII, 4, et Drakenb. ad Sil. Ital. XVII, 8, quem Burmannus laudat. — *circum in quæstus ducere*. In libris scriptis et multis Edit. Rittersh. Nevelet. etc. legitur *circum quæstus dicere*, quæ verba Rittersh. statuit per tmesin esse divisa, *quæstus* vero positum esse per ellipsin, pro, *quæstus gratia*, vel *caussa*, more Græcorum. Cui accedunt Taubmannus in Notis, margini Editionis Rittershusii, quæ exstat in Bibliotheca Dresdensi, adscriptis, Maitur. Danet. Leonh. Didot. Hartmannus, Bipontini, alii. Nec desunt, qui *quæstus* capiant pro locis, ubi fit quæstus, quod Latine dici vix putandum. Ita præter alios explicant ill. de Schirach Clav. P. I, 8, *quæstus*, et cl. Gail. Sed Heinsius et Gudius emendant, *circum in quæstus*. Gudius enim: «*in*, inquit, excidit per similitudinem antecedentis *m*: scilicet idem error in eodem codice lib. I, fab. VIII, *quoniam dignos adjuvat*, pro, *indignos*, ut rescribendum primi editores statim animadvertierant... Est *circum in quæstus ducere*, eleganti tmesi, pro *circumducere* ad quæstus faciendos. Sic lib. I, fab. I, 10, Virgil. *Æneid.* lib. I, 175 seq. » Ego quidem istam Heinsii et Gudii emendationem unice puto veram, quæ recepta est ab Hoogstratano, Richtero, Desbillonio; et placet clar. Tschuckio, etsi nondum satisfaciat Burmanno. Alii tentant alia. Gronovius et Tollius conjiciunt, *circum cætus*, i. e. oppida, fora; Bendeius *circum pagos*, vel *vicos*, habet enim Babrius *πῶραν ἀγοῶν ἀγορεύειν*. Quas conjecturas non sine rationibus repudiat Burmannus, cui *circum*, absolute positum videtur pro, *circum urbes, pagos*, et pro *quæstus* legendum *quæstum*, pro, *quæsitum*, i. e. ad quæstum; sed suæ conjecturæ nec ipse multum tribuit. Conf. Notas Batavi et quos ibi laudat viros doctos, quibus adde Schützi in Phædr. Obs. pag. 5. Harius posse *quæstu circumducere*, ut mercede sæpius usurpatum, dici existimat; sed exempla talis locutionis desiderat Burmann. Brotierius edidit, *circum quæstu ducere*; Cuninghams *circum festis ducere*; Schützius loco citato distinctionem tollit post *solebant*, et construit, *asinum, bejulantem sarcinas quæstus*, constructionis ordine mirum in modum turbato; Ursinus legit *quæstui*, ut sit dissyllabum, quod nimis licentiosum

nata sunt. — Burm. *post obitum*. Cf. vs. 6... 11. Immerito hoc loco Meursius Phædrum notat, confutatus a Praschio et Scheffero, quos vide. Inter alia erudite observat Praschius: «*Sæviter vel in mortuorum corpus, vel in famam. Corpus vel excluditur tantum a sepultura, vel aliis modis inquietatur et vexatur. Omnia hæc ut facere impium, sic pati grave tot honorum sensu consensuque gentium habetur, ita ut hæc altera mors videri possit.*»

4. *Galli*. De Gallis, Cybebes sacerdotibus, v. Exc. XIV. — *in quæstus*. Ut facerent quæstum. Pro-

prium in hac re vocabulum. Vid. loc. Apuleii ad vs. 5 notatum. Particula vero *in* sæpe usum rei declarat: Liv. I, 53; Id. XXXVIII, 14. Laudat etiam Burm. locum Apul. Met. I: «*secundum quæstus profectus*;» Heinsius Claudiani, in quo simili modo dicitur, *in quæstum venire*. Sattler.: *um Brod sich zu verdienen*. — *Circumducere Asinum solebant*. Circa tempus, quo celebrabantur sacra Cybeles, sacerdotes cum Deæ imagine, asino imposita, obire vicos mendicantes solebant, cum tympano, illi deæ sacratio, quo metu ac reverentia deæ quasi præsentis vel a nolentibus extorque-

Asinum solebant, bajulantem sarcinas.

5

Is quum labore et plagis esset mortuus,

videtur Scheffero. — 6. *Is*, Bentl. *huic*, scilicet ut conveniret τῷ detracta, et ne anacolythum admittatur, sed quot non loca essent corrigenda, si hæc non placerent? nam sæpe rectus casus initio periodi ponitur, cui sequentia non respondent. Sic apud Cic. II, N. D. 4: *ne ægri quidem, quia non omnes convalescunt, idcirco ars nulla medicina est...* Burmann. qui plura dabit. Cuninghamus

rent victui necessaria. Hinc Babrius deæ imaginem vocat *περὶ τῶν εἰκόνων*. V. Natal. Com. p. 968. Huc referendus locus Apul. lib. VIII, Met. p. m. 331: « qui per plateas et oppida cymbalis et crotalis personantes, deamque Syriam circumferentes mendicare compellunt, » ubi de Metragyrtis agit; et mox p. 333, *circumgestantes* Deam iidem dicuntur. Cf. Hartman. Minuc. Felix vero in Octav. p. m. 26: « mendicantes vicatim Deos ducunt; » quem locum erudite illustravit Ouzelius, cujus Animadv. vid. p. 139 sq. De mendicantibus stipem Diis suis, quos hodie monachi imitantur, sacerdotibus, vide præter Natal. Com. l. c. Cuperi Obs. III, 4, quem Burm. citat. — [*circum quæstus ducere*. Ita quidam legunt. Non desunt qui *quæstus* capiant pro locis, ubi sit quæstus. Hanc lectionem olim sequutus in notis, vertebam, *autour des lieux où il y avait à gagner*, circum loca ubi erant quæstus: quod quidem etsi latine dici vix putat cl. Schw., nos hellenismum elegantem appellaremus, emendata tamen nostra interpretatione. Nam sacerdotes non ducebant *prope loca*, sed in locis ubi erant quæstus. Sic nos in philologo nostro: « On dira d'un homme timide ou malintentionné, qu'il va autour d'un lieu où il craint d'être vu. Mais celui qui ne craint pas les regards entre dans le lieu où il a

intérêt ou droit d'entrer. Il circule dans ce lieu (*circum*, répondant au *περὶ* des Grecs), et non autour de ce lieu. Le *circum* des Latins a été, bien souvent, aussi mal compris que le *περὶ* des Grecs, qui a donné lieu à des milliers d'erreurs grammaticales, historiques et géographiques. » G.]

5. *bajulantem sarcinas*. Præter Deæ simulacrum et instrumenta, quibus utebantur, asinus gerebat reliquas sarcinas (*σάρκινες*), a sacerdotibus ei impositas. Hinc dictus *dei gerulus*. Pulchre hæc illustrat locus Apuleii lib. VIII, p. m. 335: « stipes æreas, immo vero et argenteas, multis certatim offerentibus, sinu recipere patulo: nec non et vini cadum, et lactem, et caseos, et farris et siliginis aliquid, et nonnullis hordeum *Deæ gerulo* donantibus, avidis animis corradentes omnia et in sacculos *huic quæstui* de industria præparatos farcientes, dorso meo congerunt, ut duplici scilicet *sarcinæ* pondere gravatus, et horreum simul et templum incederem. » Hinc proverbium, *Asinus mysteria portans*, de quo vide Brasm. Adag. p. m. 393.

6 sq. Bothius reposuit: *Detracta e pelle s. f. t. rejecto Bentleii huic pro is vs. 6. Schw. Durissimum huic Bentleii*. Neque sic tamen constat, per verba quidem, ex pelle asini facta esse a sacerdotibus tympana. sed tantum, facta esse. Addenda

Detracta pelle, sibi fecerunt tympana.
 Rogati mox a quodam, delicio suo

cui quum conjicit... — 7. detracta pelle. Suspiscatur Burm. *detracta e pelle.* Præve-

fuit præpositio. *Bothe. Detracta e pelle* olim conjecit Burmannus, post Rittershusium. Cf. Not. crit. ad vs. 7.

7. *tympana.* Erant ista tympana ex ligneo circulo, cui superinductum ex una solum parte esset corium, illa plane effigie, qua exhibuit Laur. Pignor. de Servis (p. 86 sq.). *Scheffer.* Hæc tympana aliquando virgula percutiebantur, aliquando manu impellebantur. *Ovid. Met. IV, 29:* «impulsa tympana palmis.» *Hoogstratan.* His et aliis instrumentis musicis erronei isti utebantur in suis mendicationibus. *Hartm.* Vid. quæ vir doctus hic produxit loca *Apuleii*, ad vs. 4 cit. *Ovid. Fast. IV, 183 sq.; Alexandri ab Alex. G. D. II, c. 8.* Memorat etiam *Dionys. Hal. lib. II, A. R. (p. 91, Ed. Sylb. Lips. 1691, infol.)* tibias. De hisce instrumentis musicis multa conguessit *Rosinus A. B. lib. II, c. 4*, cum quo comparabis *Notam Schefferi ad h. v. Adde Catull. LXIII, 19 sqq.*

8. *delicio suo.* Alii rogati max a quodam delicio suo: *quidnam fecissent*, et intelligunt *delicium*, quod alii hoc sensu *delicias* et *delicatos*, amatos pueros vocant. Cf. *Burm. ad Petron. XXVIII et LXIII*, et *delicium* vocari pueros et puellas elegantes in *Inscriptionibus*, erudite probat *Gudius*. Cui quidem interpretationi favet locus *Apul. lib. VIII* quem affert *Scioppius*. Sic præter *Scioppium* locum interpretantur *Prasch. Scheffer. Discontin. Rittershus. Heins. Rigalt. Brotier. quorum*

Notas inspicie. Nostra vero distinctio, cujus auctor est *Salmasius ad Hist. Aug. p. 491*, recte placet *Burmanno, Desbillonio*, aliis, ut sit ordo: *quidnam fecissent delicio suo*, i. e. asino (*Sattler. Liebling*). De asino, Gallorum *delicio*, vid. *Voss. ad Catull. p. 165.* *Burmanno* laudatum; inprimis *Virg. Cop. 25 seq. «Huc Calybita venit.»* (Sic enim præter *Salmas.* ad *Hist. Aug. T. II, p. 824*, ubi vide, et *Gud. in Not. ad Phædr. e Codd.* quibus *Helmstad.* addit *Heyne, V. Cel.* legunt et alii, intelligentes Gallum, matris deum vel deæ *Syriæ* sacra circumvehentem; de quo consulendus *Heynius ad loc. Virg. cit.)* «fessus jam sudat asellus; Parce illi; vestrum delictum est asinus;» (ubi *Is. Voss. et Gronov.* quos sequitur *Burm.* ad *Ovid. Fast. VI, 319 seqq. coll. Not. Scheffer. ad Phædr. legunt, Vestæ delictum.*) Non absurde tamen, observante *Heynio*, Gallorum delictum habetur asinus, cum tacita libidinis exprobratione. Fortasse illustrando loco *Phædri* inserviat *Martial. I, 8:* «*Stellæ delictum mei columba.*» An vero *delicio* capias dativo, an ablativo casu positum, parum interesse credit *Burm.*, qui utrumque usitatum novit, sed præfert ablativum, et supplet per præpositionem *de*, suffragante *Desbillonio*. Vide, quos laudat scriptores, quibus adde loca, *Desbillonio* notata, *Ter. Andr. IV, II, 26; Heaut. II, ut, 76.* Cf. quoque *Plaut. Mil. II, II, 13.*

Quidnam fecissent? hoc locuti sunt modo :

Putabat, se post mortem securum fore,

10

Ecce aliæ plagæ congeruntur mortuo.

Joculare tibi videtur : et sane leve,

rat Rittershusius. — 9. *Quidnam*. Rittershus. et Heins. legi volunt *quidnam*, i. e. quare. — *locuti*. Sic scripti et editi; sed Heins. Bendl. Cuningham. *jocati*, e conjectura. Vulgatam tuetur Schefferus e lib. I, fab. V, 6; fab. XXVII, 9; lib. IV, fab. IV, 6; lib. V, fab. IV, 14. Præterea verba Gallorum non jocosum, sed miserationem continere videntur. Vid. Burmann. — 12 seq. De Varietate Lectionis cf.

10. *securum*. Liberum a labore et plagis.

11. *aliæ plagæ*. Facete alludit ad tympanorum impulsum. Tzsch. Burmannus explicat non modo diversas, sed graviiores illis, quas sentiebat vivens; citant Not. ad Petron. c. CVIII, p. 499, et Stat. VII, 807, ubi mors *alia* est deterior. Quæ interpretatio sustentatur fabula græca: *πλάγας ποσάυτας λαμβάνειν, ὅσας οὐδὲ ζῶν ὑπέμεινεν*, nisi quis malit explicare simpliciter *diversus*, seu *alius quam*, ut est Prol. III, 42, ubi vide; et Plaut. Pseud. Prol. 22, « qui quærit alia his, » ubi tamen *alta* is legunt Bipontini. — *congeruntur mortuo*. Plagas congerere idem est quod cædere, ferire. Hinc Romulus, « qui putabat post mortem se esse securum, etiam post mortem cæditur. » De constructione verbi v. ad lib. III, fab. II, 3, coll. Hartm. Clar. Satlir.: *Doch neue Schläge zählt man jetzt dem Todten auf*.

Compara fabulam Boulangeri, *l'Ane et les Prêtres de Cybèle*, lib. I, fab. XVII, p. 29; Camerarii fabulam, quæ inscripta est, *Asini pellis*, p. m. 209; Æsopi fab. CCXLII, Hauptm. et Ernest. ad quam v. cl. Ernesti. Eamdem narrant Romulus Divion. et Ulmens. lib. III, fab.

XVIII; Anonymus Nilantii fab. XLVII; Vincentius Bellovacensis, in Spec. doctrin. lib. IV, c. 118. Romulus tamen et Anonymus Nilantii pro Gallis sacerdotibus inducunt negotiatorem, qui asinum onustum fuste et flagello cædebat, ut citius veniret ad nundinas, lucri causa. An Phædrus, iniquior in sacerdotes, mutarent personas, ab Æsopo traditas, an vero monachi Ordini sacro ignominiosam notam ita se demere posse crediderint, si pro Gallo negotiatorem inducerent, nescit Burmannus, sed alterutrum factum existimat. Equidem mallem posterius. Idem quod Phædrus argumentum tractavit Babrius, cujus fragmentum reperias in *Natal. Com. Mythol.* p. 968, in Neveleti Not. ad Phædrum, in Ej. *Mythol. Æsop.* p. 652, nec non in Tzetz. *Chil.* XIII, 264, v. Tyrwhitti Diss. de Babrio p. 37, Edit. Harles.

12... 20. In aliis Editionibus hic locus libro IV, Prologi loco præponitur; sed jam olim eundem recte edidit Ursinus post fabulam de *Asino et Gallis*, quæ in ejus editione est prima libri IV. Secutus Brotier. cum Bipontinis.

12 sq. *Joculare tibi videtur*, quod paullo ante narraui (fab. I). Et re vera, quum non habeamus gravio-

Dum nihil habemus majus, calamo ludimus;

Excurs. XV. — 12. *et sane leve*. Sic est in libris scriptis et non paucis Edit. quas ex parte nominavi in Notis. Sed emendavit Schefferus *levi*, quod jungit cum *calamo*; Virg. Ecl. V, 2, quam emendationem multi amplectuntur. Equidem lectionem Codd. retinendam putavi, quum *leve* apte opponatur τῷ *majus*, et commode explicari possit. Vid. Not. Rigalt. edidit *et sane bene*, i. e. recte, merito. Secuti Faber et Danetus. Bentleius: *Et sane rei dum nihil habemus majus*, i. e. dum graviore negotio non occupamur. Nam *levi calamo* non tolerare potest; neminem censet dixisse *levi calamo* eo sensu, quo *leviore lyra*, quia *levis* proprium et generale calami epitheton sit, quod nihil novæ significationis adjiciat. Sed vid. Notas, coll. Not. Barmanni, qui erudite, ut solet, probat, vocem *levis* hoc loco non respicere ad materiam calami, sed ad argumentum. Poscant etiam Harius et Barmann. exemplum locutionis, a Bentleio propositæ. Nam *quid est tibi rei mecum*, et similes ex Terentio locutiones, quas laudat, longe quid aliud notant, commercium scilicet, aut negotiū aliquid, quod inter duos versari solet. Etiam ill. de *Schirach* vulgatum *leve* cum *calamo ludimus* jungit, ita tamen, ut positum sit adverbialiter, hoc sensu: non seria admodum tractamus, sed condendo carmine animi remissionem querimus. Vid. Clav. v. *jocularare*. — *majus*. Cod. Pith. *manus*, notante Neveleto ad marginem Edit. In eodem *manu* legi, testis est Heinsius, conjiciens *in manu*; sed sic versum una syllaba abundantem facit, mōnente Barmanno; in eodem Codice *majus* inveniri, fide Brotierii supra dixi. Ista

rem materiam, de qua scribamus, res leves et parvas canimus, animi relaxandi causa, id est, componimus fabulas. *Jocularare* refer ad fabulam de Asino et Gallis. Alii, qui hunc locum faciunt Prologum lib. IV subintelligunt: hoc scripturæ genus; sed sic initium nimis abruptum esset. Rescripti, *Joculares tibi videntur*, i. e. hæc nœniæ, ex sequentibus, verba autem, *et sane... ludimus*, τῷ *παισθέντι*; accipio. *Bothe*. Sic legi volebat Heinsius, de quo suo loco dictum est. — *Dum nihil habemus majus*. Hoc non debet ad alia negotia, quæ occupatum Phædrum haberent, referri, sed de graviore materia, aut scribendi genere: *habere* enim dicitur quis, quod ingenio suo invenit, aut potest proferre. Vid. infra lib. V, fab. V, 9. Ita Virg. Ecl. III, 52, et Ovid. Art. Am. II, 542: « nil istis ars mea majus habet, » nihil majus ego possum proferre, quod vos doceam. *Burmman*. — *calamo ludimus*. Lo-

cutio poetica, fortasse expressa e Virg. Ecl. I, 10, et V, 2, et a carmine bucolico translata ad fabulas. *Ludere* est animi relaxandi causa cantare. Usurpatur enim hoc verbum de omni re non gravi et operosa ac de carmine tenui, ut h. l. de fabula. Vid. *Heyne* ad Virg. Ecl. I, 10. Hinc remissio per breve et levius carmen dicitur *lusus* a Plin. lib. VII, Ep. 9, n. 40, et Mart. lib. VII, Ep. VIII, 9 sq. Bip. — *leve*. Referendum ad materiam carminis, non calami, et jungendum τῷ *calamo ludere*, pro, canere rem levem, minutam; sicque recte opponitur τῷ *majus* vs. 2 ubi vide. Simili modo Catull. LXIII, 22, Bip. dixit: « Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo, » ubi tamen *grave* de sono gravi capiendum. Vid. *Doering* V. C. ad Catulli l. c. Ovid. Trist. V, 1, 7: « Læta et juvenilia lusi; » *jocos* vero et *leviora carmina* jungit Mart. VII, VIII, 9 sq. Ita etiam τὸ *leve* jungitur in aliis Editionibus, ut

Sed diligenter intueri has nenas;

Quantam sub illis utilitatem reperiēs?

15

Non semper ea sunt, quæ videntur: decipit

Frons prima multos, rara mens intelligit,

vero lectionis diversitas in eodem Codice passim notata est. — 14. *diligenter*. Post hanc vocem Bentleius intrudit *si*. Tollius: *Si diligenter intueri has nenas*. — 15. *sub illis*. MS. Pith. et Remens. *subtilis*. Vid. Nevelet. et Gud. ad lib. IV, fab. IV (V), 38. Cunninghamus: *quantum utilitatis r.* — 16. *Non semper ea sunt*. Quia præcessit *neniæ*, quo ea referri nequit, Bentlei. legit, *non semper res sunt quod videntur*. Sed præterquam quod sit *γράμμ*, sive generalis sententia (ut ipse agnoscit Bentlei.), quæ separatim per se subsistit, et respicere etiam potest sequentem fabulam, ubi non farina erat, sed mustela; an ea non millies ponitur pro *cæ res*? Sed ponamus, *nenias* intelligi, an illa variatio generis tam inusitata videri debet? Sic Cic. IV, ad Att. 10, quum præcessisset *res*, addit, *ne ista quædam desunt*. Burmann. in cujus Notis alia exempla reperiās. — *decipit*. MS. Pith.

Freinshem. Gronov. Maittar. Hoogstrat. Leonhard. Richter. Bipont. Didot. Quod autem Phædrus dixit *leve calamo ludere*, alii poetæ expresserunt, *canere leviori lyra*, Ovid. Met. X, 150... 152: « quæ-rere modos leviori plectro, » Hor. Od. II, 1, ult. ad quem locum cf. Cl. Mitscherlich. Quibus opponunt *majus et gravius plectrum*. Vid. paullo ante loca Ovidii et Horatii, quæ Burmannus profert, quibus adde Hor. Od. IV, 2, 33. Nam heroica, tragica, lyrica, etc., majore et graviore plectro cani dicuntur, quum levior lyra et levius plectrum levio-rem materiam, remissioris argu-menti carmina respiciat. Neque h. l. audiendus Bentl. Male Lalle-*m. rø levi calamo reddit, d'un style badin*. Simili modo Albinus. Non enim sermo est de calamo scripto-rio, sed de fistula pastoritia ex ca-*lamo*. Cf. Burmann. ad h. l. et V. L. Desbillonio calamus Phædri videtur fuisse de illorum genere, quos me-morat Martial. lib. IX, Ep. LXXIV, 9, Bip.

14. *nenias*. Fabulas. Vid. ad Prol. III, 10.

16. *Non semper ea sunt, quæ vi-
dentur*. Est sententia generalis, qua innuit, multa videri levia, quæ ta-men sunt utilia; contra quædam interdum videri esse magni momen-ti, quæ sunt levia et exiguum affe-runt utilitatem, immo noxia sunt. Hæc vero sententia inprimis refe-renda ad fabulas Phædri, maxime ad sequentem fabulam, ubi non fa-rina erat, sed mustela, in qua ta-men simul latet, nescio quis, sen-sus occultus. Vid. ad vs. 21. *Quæ et ea notant qualitatem et naturam rerum*, ut in loco Cic. IV, ad Div. 2: « si ii sumus, qui esse debemus, » et Ovid. Met. VII, 430 sq. Scheffer. et Burm.

17. *Frons prima*. Prima species; Sattler.: *der erste Anblick*. Ita Cic. ad Q. F. I, §. 5: « frons, oculi, vul-tus persæpe mentiuntur. » Quin-til. I. O. VII, c. 1, sub fin. « dura prima fronte quæstio. » Id. Decl. CCCVI: « non ita me prima frons causæ callidissima optionis simu-latione decepit, » qui locus Grono-vio debetur. Equidem nolim cum Burmanno et Schulzio *rø prima frons* intelligere de titulo et indice

Quod interiore condidit cura angulo.

Hoc ne locutus sine mercede existimer,

Fabellam adjiciam de mustela et muribus.

20

Mustela, quum, annis et senecta debilis,

despici, vel *despicit*. Vid. Nevelet. ad marginem Edit. et Gud. — 18. *Interiore*. MS. Gud. i. e. Pith. et priores Edit. ut Ritterhus. Meursii, Ursin. habent *inferiore*. Emendatio *interiore* est ab Ritterhusio. — *cura*. Meursius: *quod interiore condidit cor angulo*. Frustra. Heinsius sine necessitate: *quod interiore conditur curæ angulo*. Bentleius: *quid interiore condat natura angulo*. At bene Burmannus: « non agitur, inquit, hic de occultis, quæ natura tegit populo et vulgo minus perspicisci, sed de mente humana, sive homine, qui sæpe aliud præ se fert, aliud conditum habet, ut fabella de mustela docet, quæ sub farinæ specie omnes mures decipiebat, præter unum veterem et rerum peritum. Hic vero, aliquot jam muribus capiti et enecatis, unus modo mus callidissimus sciebat, sub farina latere hostem, ut recte hæc Johnsonius explicat. » — 20. *Fabellam*. Philipp. edi-

libelli, et primis verbis, ut Ovid. Trist. I, vi, 33. — *rara mens*. Vel potest explicari *raro*, vel *rari*, pauci homines; ut ponatur singularis loco pluralis, quemadmodum Ovid. III, Art. 261: « *rara tamen facies menda caret*. » Ita Burm. intelligens ad voc. *mens* lectoris, ut lib. V, fab. V, 25, ubi *spectatorum* suppleri debet; vel, quod malim, *rara mens* est perspicax, exquisita, qualis solet esse *rara*, ut dicunt *ingenium rarissimum*, et *juvenis rarissime*, Ovid. Pont. II, iii, 55. Præclare Sattler.: *der geübte Geist*.

18. *cura*. Explicandum omnino industria, studium. Sed quum hæc sententia generali potissimum respiciat fabulas, non inepte capit Burmannus de studio et auctoris consilio, quo sub involucris fictarum fabularum rerum sensum tegit. Vid. quæ notantur ad Epil. II, 10. — *interiore angulo*. *Interior angulus*, quem *recessum* vocat Val. Max. VII, ii, ext. 9, et Quintilianus (I. C. I, 4, init. « plus habet in recessu, quam in fronte promittit »), est occultior et minus expositus sensus. Metaphoram desumptam puto ab

ædificiis, quæ fronte prima sæpe aliud ostendunt, præsertim ubi merces venales exponuntur (Vid. ad Ovid. Nuc. 139) quam quod interior domi angulus habet repositum. Et ita *angulus* in domo Ovidii Trist. I, iii, 24. Burm. Notanda interpretatio cl. Sattleri: *Nicht immer sind sie (die Fabeln), was sie scheinen; denn es täuscht der erste Anblick viele; der geübte Geist sieht, was die Absicht in dem Innersten versteckt*.

19. *sine mercede*. Ne temere, sine fructu hæc dixisse videar, fabellam adjiciam de mustela et muribus, quæ probare possit veritatem dictorum. Hanc interpretationem suadet nexus, id quod etiam vidit cl. Tzschucke, notans ad h. l. « nexus postulat: ut probem dicta. *Merces* est fabula, quæ fidem compensat quasi. » Alii Interpretes aliter, de quo vid. Excurs. XV ad h. v.

21. *Mustela*. Guyetus Tiberium Capreis sedentem intelligit. Vix puto. Sed de exploratore quodam et emissario Tiberii, vel Sejani, caperem, qui negligenter et quasi nihil mali moliens, versans Romæ, exitio

Mures veloces non valeret assequi,
Involvit se farina, et obscuro loco
Abjecit negligenter. Mus, escam putans,
Assiluit, et compressus occubuit neci :

25

dit *fabulam*. — *adjiciam*. Rittershausius et Heinsius *adiciam*. — 25. *Et compressus*. Sic optime MSS. Pith. Remens. et Vett. Editt. At Rittershus. Richter. Bendei. Cunningham. Harius emendavere *comprensus*, quod displicet. Etsi enim *compressus* et *comprensus* in MSS. sæpe permutantur, quia n in *comprensus* sæpe negligitur, aut linea superducta notatur, ut erudite monstrat Burmannus; etsi sensus *comprensus* fert, atque alio loco lib. I, fab. XXII, 1. Phædrus sic loquitur: tamen *compressus* exquisitior lectio videtur. Vid. Notas. Nil igitur nota in vitis libris scriptis. Tollius tnetur *compressus* ex antiqua ratione scribebendi, sic *cessam* pro *tensam* affirmat legi in MSS. Cic. pro Arch. Burmannus mallet cum Heinsio *at compressus*, vel *comprensus*. Vid. Syllog. Epp. Burm. tom. V, p. 8. At *recepere*

multis incautis erat: nam *nemini delatorum fidem abrogatam* sub Tiberio, narrat Sueton. c. 61. *Burm.* Quum Phædrus fabulis suis ætatis suæ mores in universum notaverit; quid opus est, tot fabulas cum Burmanno ad Tiberium Sejanumve referre? Deinde non est credibile, Phædrum delatores sub Tiberio hac fabula tetigisse, quum probabile sit, librum IV fabularum scriptum esse regnante Claudio. Vide Vitam Phædri. — *annis et senecta debilis*. Comparo lib. I, fab. XXI, 3; Epil. III, 16.

22. *valeret*, posset. Virg. Ecl. IX, 38: « si valeam meminisse. » Servius: *valeam*, si possim. *Hartmann.* Melius quam *posset*. *Tzschuck.* *Vallere* pro *posse* cum infinitivo poetis proprium esse, docet Jani in Prol. de elocutionis poeticæ natura, p. 8.

23. *Involvit se farina*. Eleganter pro *volvitur* se in farina, ut hæc undique adhæreret corpori, et sic tota farina videretur.

24. *Abjecit*. Repetendum *se* e vs. præc. Verbum autem *abjicere* proprie usurpatur de iis, quæ quasi vilia et contempta neglectius haben-

tur. Exempla hujus loquendi formulæ, qua Phædrus exquisite utitur, congesserunt Burm. et Hartm. Vid. e. c. Nep. Hann. 9; Cic. Verr. II, 35: « hæc et alia Scipio non negligenter abjecerat, » de statuis æneis, a Verre ablati. — *escam*. *Esca* pro cibo, item *adsilire* vs. seq. rarius apud oratores legi, neque igitur vulgaria esse, observat Jani l. c. Vid. lib. I, fab. XXVIII, 4; lib. III, fab. XII, 2, et alibi apud Phædrum. — *putans*. Vid. lib. I, fab. IV, 4. — *assiluit*. Aptè; escam enim putabat.

25. *compressus*. Proprie et exquisitè mus a mustela vel ore, vel ungibus *compressus* dicitur. Ita Cic. Harusp. 25: « jam ista serpens... compressa atque illisa morietur. » Id. de N. D. II, 48: « tum admonita a squilla pinna morsu comprimit conchas. » Supra lib. I, fab. IX, 3, dixit *oppressum ab aquila leporem*. — *occubuit neci*. *Occumbere* dandi et accusandi casum adsciscit; sed dativo junctum fere postarum est. De utroque cl. Hartman. affert exempla, laudans Voss. de Constr. c. XXXIV (p. m. 413, Edit. Amstel. 1695, in-fol.), et Nolten. Lex. Antib. pag. 1614. *Occumbere*

Alter similiter periit, deinde et tertius.

Aliquot secutis, venit et retorridus,

Qui sæpe laqueos et muscipula effugerat :

Walch. Lalleu. Brotier. — *neci. Bentlei. edidit neco.* — 26 sq. Lectio quam dedi vs. 26, est Bentleiana, cui et obsequuntur Cuninghamus et Bipontini. Legitur enim in MSS. Pith. et Rem. *deinde perit et tertius*, vid. Brotier. Ex quo efficitur, immerito castigari Bentleium a Burmanno. Romulus etiam Divion. habet : *Alter similiter capitur, deinde et tertius*. Editiones Pith. Rittersh. Neveleti hunc locum ita exhibent : *A. s. d. perit, et tertius. Aliquot venit secutis rete territus*. Ineptam lectionem *rete territus*, quam dedit Pithœus e Codice suo, Rigaltius in Edit. ann. 1617, correxit, reponens *retorridus*, falsas auctoritate Cod. Rem. V. Desbillon. Alii varie emendant. Sunt enim, qui legant *reterritus*, quod caret auctoritate. V. Burm. Meursius : *A. s. d. p. at t. Alios venit secutus recte territus. Quia*, etc. *Recte territus* merito languidum et absonum videtur Burmanno. Præschius : *Alter similiter, deinde venit et tertius, Qui sæpe l. s. m. e. ut vs. 16, expungatur*. Ursinus : *A. s. d. perit, et tertius. Aliquot venit sepultis recte territus*. Heinaius : *Alter similiter deinde perit, et tertius*. Burmannus mallet legere : *Alter similiter perit et mox tertius*; edidit tamen : *Alter similiter, deinde perit tertius*. Tollius : *Alter similiter perit, perit et tertius Aliquot necatis v. e. r.* Alii aliter; sed piget omnes omnium conjecturas proferre.

neci dixit Ovid. Metam. XV, 499; *morti*, Virg. Æn. II, 62.

27. Quum aliquot essent secuti priores; illos scilicet qui fuerunt compressi, et illi quoque periissent, venit et unus, sed retorridus. *Burm.* — *retorridus*. Epitheton ornans, cujus colorem nota. Est autem macer, contractus, rugosus, et ex ætate, et quia sæpe laqueos et muscipula effugerat, longo usu astutus, callidus. Sic plurimi capiunt interpretes. Apud Romulum Div. et Ulmens. est *major annis et cautus mus*. Proprie autem vox *retorridus* capitur de plantis et fructibus siccis. Laudant Varronis R. R. I, 9, 5, « prata retorrida, » quorum gramina nimio solis aestu exaruerunt; deinde significat, in rugas senio contractus, macer. Col. de R. R. XI, c. 87: « retorrida frons oleæ, » cujus folia corrugata sunt; Cic. I, Agrar. 34: « macie torridus. » Tum usurpatur de sene, usu exercitato. Hue referendus locus Gell. XV, 30:

« qui ab alio genere vitæ detriti et *retorridi* ad litterarum disciplinas serius adæunt, » ubi *retorridi* sunt in senium vergentes, et longo usu exercitati. Eodem modo, quo Phædrus dixit *mus retorridus*, putant Catullum dixisse in Carm. LIV, 5, « senem recoctum, » et Hor. lib. II, Sat. v, 55, « scribam recoctum, » pro vafro, astuto. De quo plura disputant cl. Doering ad loc. Catull. cit. et Hartm. ad Phædrum. Lege quæ de voce *retorridus* notant Scheffer. Burm. et cl. Schneider. ad Col. III, xi, 6, coll. Salmas. ad Lamprid. Alex. Sev. c. 59. Displicet Gronovius, cui *retorridus* est durus, incultus, non tener et delicatus eoque cautus. — [*retorridus*, a *torrere* *rursus*, *rôtir une seconde fois* (gallice, *recuit, qui a rôti le balai*). Quæ quidem iterandi notio apparet in hac sup. cit. locutione: « recoctum scribam et senem. » G.]

28. *laqueos*. Laquei sunt fila lineæ, seu setæ equinæ, quibus et

Quam tangere ut non potuit, discedens ait :
Nondum matura est, nolo acerbam sumere.

Qui, facere quæ non possunt, verbis elevant,
Adscribere hoc debebunt exemplum sibi.

racemos esse partem uvæ et ex Ovid. Met. III, 666, et ex Virg. Ge. II, 60. Quam Passeratii sententiam sustentat cl. *Ouwens*, loco Ovid. Trist. IV, El. VI, 9, et Col. lib. de Arbor. c. 9 : « uvæ in quibus varii generis ac saporis colorisque reperiuntur acini, » ubi *acini* idem, quod in superiore loco Ovidii *racemi*. Quibus locis addit Ovid. Met. III, 484. Vulpis autem non id egisse putanda est, ut unum racemum inde divelleret, quo sane famem domare non poterat, sed totam uvam cupiebat, hac comesa plures petitura. Unde Æsopi fabula 156. Hauptm. *ῥόγπυς* in plurali memorat; Romulus vero Ulmensis habet : « Vulpes quum racemos uvarum plenos ac maturescentes prospiceret. » — *summis saliens viribus*. Nota colorem hujus loquendi formulæ. *Totis viribus* dixit lib. I, fab. XI 7.

3. *tangere*. Lib. I, fab. IV, 7, in re simili attingere.

4. *acerbam*. Immaturam et nondum percoctam. Proprie de pomis et fructibus gustatu asperis, ut ap. Cic. de Sen. c. 15 : « uva peracerba gustatu; » Romulus Divion. vero jungit *acerbam* et *immaturam*. Hinc sumta metaphora, *Virginem acerbam*, i. e. nondum maturam, dixit Varro ap. Non. 4, 41 : « Virgo de convivio abdicatur ideo, quod majores nostri virginis acerbæ aures Veneris vocabulis imbui noluerunt. » Hinc etiam *funus acerbum* est immaturum. Laudat Gronov. Plaut. Amph. I, 1, 35, et Virg. Æn. VI, 429

5. *elevant*. Levia et vilia esse dicunt, contemnunt. *Scheff.* Germanice dicas, *herabwürdigend, verächtlich sprechen von etwas*. Vide, quæ notantur ad lib. III, fab. X, 7. — *facere*, præstare, efficere.

6. *Adscribere*. Sibi dictum putare. Verbum ex re numularia desumptum. Proprie est in tabulis scribere, ut debitum. Scripto ergo consignata, ut debita possent jure peti, dicuntur *adscripta*. Vide Notas Burmanni. Hinc *sibi adscribere* notat, fateri, sibi deberi, tanquam ex tabulis et certa formula, attribueret, *auf sich ziehn*. Laudant locum Phœdri H. N. lib. VII, 26 : « Oppida victoriæ suæ adscripsit, » et Cic. Inv. I, 49 : « hoc incommodum Scipioni adscribendum videtur. » Schefferus explicat, accipere velut ex debito et suum facere. Solebant enim creditores solutam sibi apud mensarium sumnam jubere in suas transcribi tabulas. — *exemplum*. Pro fabula occurrit et alibi, ut lib. I, fab. III, 3; Prol. II, 1. Hunc versum compara cum lib. I, fab. VII, 3, et lib. V, fab. IX, 5. Apparet, notari hac fabula eos, qui Phædri fabulas verbis elevabant, etsi ipsi non possent componere fabulas.

Eandem fabulam narrant : Æsopus fab. CLVI, Hauptm. et Ernest. Ignatius Diaconus, vulgo Gabrias fab. XVIII; Romulus Divion. et Ulmensis. lib. IV, 1, quos vide infra; ille enim ad scripturam Phædri accedit propius; Vincentius Bellovacensis in Spec. doctrin. lib. IV, c.

Postquam interfecit, sic locutus traditur :

Lætor, tulisse auxilium me precibus tuis;

Nam prædam cepi, et didici, quam sis utilis.

Atque ita coegit frenos invitum pati.

Tum mœstus ille : Parvæ vindictam rei

10

Not. Rigalt. et Bentleii, *Schwabr.* Quia in Codice Pithæi fuit *lætus jactis*, quarum alterutra vox redundat, et quia *lætor* sequitur, prior abjecta fuit a viris doctis (Gronovio et aliis). Bentleius utramque retinere volens, corrigit, ut a Gudius aliqua parte diversum proderet, *it in hostem lætus, jactis hunc*, etc. hac quidem specie in pro ad restituens, quia in hostem ire est animo hostili, ad nocendum, sed ad hostem etiam redit, qui in gratiam rediturus est. Sed quum Ter. Andr. I, v, 17, dixerit, *itur ad me*, et Donatus explicet, notare hoc, ut *ad hostem*, et *Plauti loco confirmet*; et Hecyr. IV, 1, 6: *credo ipsum ad me exire*, Donatus, *quasi litigaturum explicet*, nihil est hæc observatio: ad enim contra, adversus est, ut Guyetus docet. Vid. supra ad lib. I, fab. XXI, 5. Quare in et ad sæpe eandem vim habent, et ut recte Harius, ex serie narrationis apparet satis vis harum præpositionum, et ideo admodum temerariæ sunt ejusmodi correctiones... Vid. et Torrent. ad Hor. Epod. IX, 17, et Passerat. ad Prop. p. 422. Muncker. ad Hygin. fab. 91. Nec rediit mutandum, nam antea turbato vado discesserat; nunc redit eodem animo, quo antea in aprum erat affectus. Sed nunc auxilio subnixus hominis, infesta mente redit, ut lib. III, fab. II, 19: *illis revertor hostis*. Burmannus. Rittershusii, Rigaltii 2. Fabri, Freinssem. et Daneti Edit. habent: *Rediit ad hostem lætus*; hunc telis eques; sed recte Gronov. et Burmann. tuentur *jactis*. Cf. Not. et paullo ante Not. Burmanni. Gudius emendat: *Petit auxilium hominis, quem dorso levans redit Ad hostem-lætus: jactis hunc telis eques*, quæ quidem lectio non sine causa displicet Hoogstratano, Cuningham. *Adit hostem lætus tunc telis eques*. — 7. Cuninghamus temeraria conjectura: *Lætor tulisse auxilium me præsons tibi*.

I, 210, et Met. VIII, 389. *Burm.* Adde Virg. *Æn.* X, 264.

7. *precibus tuis*. Tibi precanti. Abstractum loco concreti, ut sæpe. Eodem modo Senec. Hippol. 8, dixit « resistere precibus, » pro, resistere precanti, quem locum produxit Gesner. in Thes. L. L. et Ovid. VIII, 73, « repugnare precibus, » i. e. precanti. Burmannus explicat, ad preces tuas.

9. *Atque ita*. Vid. ad lib. I, fab. I, 13, et Jani A. P. p. 343. — *frenos pati*. *Freni* et *frena*, utrumque genus reperitur; sed *freni* carere singulari, docent Charisius et Diomedes apud Voss. de Anal. lib. I

(cap. 42, p. 187); Serv. *Æn.* XII, 568, *frenum*, inquit, singulari numero raro lectum est. At *frenum* singulari numero occurrit ap. Phædrum ipsum lib. I, fab. II, 3, et Hor. lib. I, Ep. x, 36. *Frenos pati* « est Horatii frenum recipere. » Hartm. Eodem sensu Stat. Silv. I, II, 28, dixit « frena momordit, » pro, vincula matrimonii admisit.

10 sq. *Ille*, equus. — *Parvæ rei*. Intellige turbationem vadi. Ignatius: δι' ἰσχυρὰν τῆς καὶ εἰς δουλείαν ἰατρὰς ὑπεβάλλουσιν. Cl. Sattler: *Wegen einer Kleinigkeit Nach Rache thöricht dünstend, fand ich Sklaverey*.

Dum quæro demens, servitutem reperi.

Hæc iracundos admonebit fabula,

Impune potius lædi, quam dedi alteri.

FABULA V.

POETA.

Plus esse in uno sæpe, quam in turba, boni,

13. Cuninghamus: *Impune malle lædi*, q. d. a. e conjectura arbitraria, ut passim solet.

1. *quam in turba*. Scheff. malit *quam turba*; sed nil temere mutandum, maxime

12 sq. Stesichorus hæc ita expressit: *Ὅττω δὲ καὶ ὑμῖς ὁρᾶτε μὴ τοὺς παλαιούς βουλόμενοι τιμωρίσασθαι, ταῦτ' ὁ πάθοντε τῷ ἵππῳ*. Sensus: ut potius lædi nos patiamur, ita, ut illatas injurias non ulciscamur, quam ut alteri eique potentiori nos dedamus. — *potius*. Elliptice, pro, *potius esse*, i. e. melius, lædi *impune*, nulla sequente poena læsionem eam, elabente reo. Scheffer. Gudius subaudit *velle potius*, i. e. *malle lædi*, sed prior ratio præstat. — *lædi, quam dedi*. Ἀνατάλασι vocatur, quæ elegantia non caret, si sit rara in scriptis, et tanqu岸 *ἴδιον* et in tempore adhibeatur. Cf. Rittershus.

Hanc fabulam narravit olim Stesichorus Himerensibus, Phalarim, tyrannum illum immanitate nobilem, ducem adversus hostes eligere eidemque custodes corporis dare volentibus, quemadmodum intelligi potest ex Aristotelis Rhet. lib. II, c. 39. Græce etiam legitur in Edit. Æsopi Hauptm. p. 250, in Maittar. Edit. Phædri, et in Not. Rittershusii. Eamdē e Græca lingua germanice versam videas in Cl. Weinzierl Edit. Phædri p. 250. Idem argumentum tractavit Hora-

tius I, Ep. x, 34 sqq., aliter tamen Stesichorus et Horatius fabulam narrant, aliter Phædrus, sed in univēsum res eadem est. Stesichorus et Horatius apri quidem partes dant cervo; sed apud illum equus solus tenebat pratum, cujus pabulum cervus corrumpēbat; hic cervum, pugna meliorem, equum communibus herbis pepulisse commemorat. Eamdē fabulam narrant Ignatius Diaconus, vulgo Gabrias, fab. XXIII, et Nicephorus Basilaces, editus a Leone Allatio inter Excerpta Rhetorum p. 127. Legitur quoque Nicephori Basilacis fabula in Edit. Æsopi Hauptm. p. 251. Idem ille apro substituit cervum, et multus est in hac fabula celebratissima ornanda. Inseruit eam quoque carmini suo de Lite Michael Hospitalius, de quo v. Burmann. Eamdē sed non integram habet Romulus Nilantii App. IV, 9, qui etiam apri partes dedit cervo. At integram exhibent fabulam memoratam cum Romulus Divionensis, tum Ulmensis lib. IV, fab. IX. Adde Camerarii fab. de Equo et Cervo, p. m. 175; Fontanii lib. IV, fab. XIII.

FAB. V. Poeta. — 1. Illustrandæ Latinitati hujus loci inserviunt illa

Narratione posteris tradam brevi.

Quidam decedens tres reliquit filias;

Unam formosam, et oculis venantem viros;

At alteram lanificam et frugi, rusticam;

5

quum non invenusta sit illa præpositionis repetitio, etsi non raro negligi soleat pro arbitrio scribentis. Vid. Burmann. — 2. *brevi*. Gud. vult *gravi*, quia fabula non brevis sit; at viri docti recte vulgatam retinendam existimant. Vix enim potuit brevis et concinnus a Phædro narrari ista historia. Vid. infra *Notas*, coll. *Præf.* Richter. — 5. In MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. Nevel. Rigalt. Fab. recte legi-

Democriti apud Senec. Ep. VII: « unus mihi pro populo est; » et Nep. Epam. 10: « ex quo intelligi potest, unum hominem pluris, quam civitatem, fuisse. » — *turba*. V. vs. 29. Cl. Sattler: *Ein einziger sieht oft besser, als ein ganzer Schwarm*.

2. *posteris*. Conf. Prol. IV, 6, et Prol. III, 32. Fortasse ex hoc loco aliquid accedit roboris conjecturæ, ad Prol. III, 27, propositæ. — *tradam*. Ad narrationes refertur. Liv. VIII, 10: « ejus pugnae memoriam posteris tradiderunt. » — *Narratione brevi*. Quia res factas commemorat, ideo vocat *narrationem*; etsi etiam lib. I, fab. XII, 2, et lib. V, fab. II, 14, *narrationem* dixerit pro fabula; sed appellat *brevem*, quia nihil habet superfluum. Sic non repetit in initio ab origine, multa de testatore, ejus familia, loco, ubi habitabat, etc., narrans; sed solo τῷ *quidam* eum designat; deinde non exspatiatur in responsis jurisconsultorum referendis, qui consulti fuere v. 13. Non etiam prosequitur eventum; sed sententia Æsopi prolata finit *narrationem*, brevem sane et elegantem. Hæc e *Notis* Burmanni excerpti. Hæc *narratio* referenda ad ea, quæ dixerat Prol. II, 8... 10.

3. *decedens*, moriens. Absolute, ut Nep. Att. 2. Interdum additur

vita. Vid. Brisson. de Verb. Signif. p. m. 401. — *reliquit*. Proprie. Ter. Heaut. III, III, 41. Nep. Epam. 10. Plura habet Schefferus.

4. *oculis venantem viros*. Erudite h. l. illustravit Hartm. Lepide et eleganter dictum de puella, quæ oculorum lascivis ictibus insidias struebat viris, et eos ad se alliciebat. Nam verbum *venari* in re amatoria usurpant veteres pro, captare, insidiari, dolos, seu laqueos tendere, quod Plaut. Mil. IV, 1, 43, expressit, « oculis venaturam facere; » Propertius vero I, 1, 1, « ocellis capere. » In eadem re Græcum θηρεύων legitur, apud Xenoph. Mem. Socr. lib. I, cap. 2, de Alcibiade: διὰ πολλοῦ ὑπὸ πολλῶν καὶ σιμῶν θυγατρῶν θηρεύμενος. Ad quem loc. v. *Ernesti* et *Ruhnken* in Edit. Zeun. Vid. etiam exempla a Burmanno adducta. Oculi autem formosarum sunt quasi tela, quæ adspicientes feriunt. Anacr. XVI, 4... 7, ad quem loc. v. Fischer. Notandus porro locus Ovid. Medicam. Fac. 27: « nec quo venentur amores refert. » Adde hoc Hor. quem Desbillon. affert, lib. I, Ep. 1, 78: « Sunt qui crustis et pomis viduas venentur avaras, » et quæ Barthius notavit Adv. XLIII, 21, et XXXVI, 6.

5 sq. *lanificam*, lanæ artem exercentem. Lanam enim facere bones-

Devotam vino tertiam, et turpissimam.

Harum autem matrem fecit heredem Senex,

tar, *Lanificam et frugi, rusticam*; pro quo Heinsius reposuit *lanificam, frugi et rusticam*, quod placuit Maïttar. Hoogstrat. Burmanno, Bendeio, Bipontinis multisque aliis, lectione Codicum sine causa neglecta. Nec desunt qui jungant, *frugi rusticam*, quemadmodum dicitur *frugi homo*. Ita præter alios, Prasch. Freinsheim. et Desbillonius, qui legit: *At alteram lanificam, et frugi rusticam*. Brotierius distinguit, *At alteram, lanificam et frugi, rusticam*, ut cum Burmanno construendum sit, *rusticam, quæ erat lanifica et frugi*. Nonnullæ denique editiones distinguunt, *At alteram lanificam et frugi, rusticam*. Ita Ursinus; nil simplicius hac distinctione. Lalleu. edidit; *At alteram lanificam, et frugi et rusticam*.

tissimarum puellarum et matronarum occupatio erat. Ter. And. I, 1, 48; Ovid. II, Fast. 742. Vid. Barth. Adv. IV, 12, et Gronov. vs. 43, dixit *lanæ dedita*, quod etiam legitur apud Liv. I, 57, de Lucretia. — *frugi*. Lege, quæ de hac voce erudite observat Perizon. ad Sanct. Min. cap. 4, p. m. 616... 618, it. Not. Hartman. Adhibetur h. l. absolute, quasi esset adjectivum. Verendum *brav*; quemadmodum jungunt *bonus et frugi, probus et frugi*. Ita cl. Sattler. *rusticam*, quæ ruri solebat telæ et lanæ operam dare, ex interpretatione Burmanni. « Nam veteres maxime in rure familiam ancillarum lanificarum habere solebant, quarum curam hæc filia frugi videtur suscepisse; et hinc postea mater lanificæ agellos, villam et omne rusticum instrumentum seposuisse narratur: et hinc construerem *rusticam, quæ erat lanifica et frugi*. Sic in Leg. XII, §. 5 et 6, et lib. XVI, D. de Instr. et Instr. Leg. *Lanificæ, quæ familiam rusticam vestiunt*, memorantur. Vide Col. XII, 3. Eodem sensu infra lib. IV, fab. XXIII, 9, *formica rustica* dicitur, quia rure vitam agebat; et Hor. II, Sat. vi, 80: *Rusticus urbanum murem mus paupere*

fertur Accepisse cavo, quem postea *agrestem* vocat vs. 107, et ita agrestes urbanis opponi vidimus supra III, II. — Similis fere est titulus apud Spon. Misc. Erud. Antiq. bis positus p. 151 et 223, et apud Fabret. p. 252, et ante ambos in Catal. Pith. *Hic sita est Amydone Marci, Optima et pulcherrima, Lanifica, Pia, pudica, frugi, casta, domiseda.* » Burmann. Alii aliter. Schefferus opponit rusticam illi venanti viros oculis, et intelligit rudem et agrestem, negligentem artes illas, quibus student aliæ puellæ placere; Praschius laboriosam, conjungens *frugi rusticam*. Desbillon. rō *frugi rusticam* explicat utilem et bonam rusticam, laudans Cic. Tusc. III, 8. At Schirachio V. D. *rustica* est a delicata vita atque voluptatibus aliena et labori rei que rusticæ dedita. V. Clav. v. *rusticus*.

6. *Devotam*, deditam. Eodem modo Sueton. Cal. 30: « Equestrem ordinem, ut scenæ arenæque devotum, assidue proscidit, » i. e. nimis studiosum spectaculorum scenico-rum et gladiatorum. Vid. Ernesti ad h. l. Alia affert Schefferus. — *turpissimam*, scilicet facie, lib. III, fab. IV, 7, quam infra vs. 41, vocat *deformem*.

Sub conditione, totam ut fortunam tribus

Æqualiter distribuat, sed tali modo :

Ne data possideant, aut fruantur; tum, simul

10

Habere res desierint, quas acceperint,

Centena matri conferant sestertia.

Athenas rumor implet. Mater sedula

12. *matri conferant.* Melius ut conferant, quia præcessit ne, sed vid. Not. ad lib. I, fab. III, 2.

8. *fortunam.* Rarius est, singulari numero dici *fortunam* pro bonis, opibus, non tamen sine exemplo. Ovid. Trist. V, 11, 57: « Nec mea concessa est aliis fortuna; » Nep. Att. 21. Bene Sattler.: *Verlassenschaft*. Vid. etiam Scheffero atque Burmanno notata.

9. *distribuat.* Alias *distribuerat* in hoc nexu Tzschuck.

10. *data.* Burmannus distinguit *destinata* (v. 27), heredi a defuncto relinquuntur et *data*, quum hereditate adita ea possidere incipit. Unde jurisconsultus in lib. XLIX, §. ult. de Legat. III, distinguit inter *attributa* et *destinata*... Sed hic nec proprietatem, nec usum fructum patrimonii testator vult dari. — *fruantur.* Hoc verbum cum accusativo inveniri, notum, et probat Schefferus. Adde Phædri lib. III, fab. VII, 26, et Ter. Heaut. II, iv, 21, nisi malis h. l. Zeugma esse. — *tum*, tunc. Referendum ad *conferant* vs.

12. — *simul.* Simul ac, ut sæpe.

12. *conferant.* Conferre est, portionem suam cum altero dare, contribuere, *zusammenschiesen*. Plin. IV, Ep. XIII, 5: « quantum est ergo, collata pecunia, conducere præceptores? » Et mox: « ego... paratus sum, pro republica nostra, quasi pro filia, vel parente, tertiam partem ejus, quod conferre vobis

placebit, dare. » — *Centena sestertia.* Hoc est, centum singulæ conferant, quæ valent 2500 scutatos monetae italicæ, vel 3000 imper. Vide Gronov. de Sestert. Scheffer. Male Albinus: *elles donneraient cent sesterces à leur mère*. Sed *centena* distributionem, et singulas centum sestertia matri numerare jussas, a patre testatore significat. Petrus Titius, qui post Gronovium scripsit, in Commentatione sua numeraria docet, centena, vel centum sestertia summam esse 3125 thalerorum. Kohl. Comment. crit. p. 103, cui ego accedo. Hinc adde Not. Leonhardi.

13. *Athenas rumor implet.* Eleganter ad exprimendam magnitudinem ejus, propter raritatem casus. Sic Ovid. Met. XII, 617: « quæ gloria compleat orbem. » Scheffer. Cl. Sattler. hæc vertit: *ganz Athen sprach nur davon.* — *sedula.* Epitheton suave, quod matrem illam officiosam, de interpretatione testamenti anxiam et (fere ut nutrix illa *sedula* apud Horat. Art. 116, de qua confer Schirachii Clav. v. *sedulus*) cursitantem, præclare exprimit. Est enim *sedulus*, qui ex animo et bona fide, *sedolo*, id est, sine dolo, instanterque intentus est alicui rei. Vide Gesnerum in Thesauro L. L.

Juris peritos consulit, nemo expedit,
 Quo pacto non possideant, quod fuerit datum,
 Fructumve capiant : deinde, quæ tulerint nihil,
 Quanam ratione conferant pecuniam.
 Postquam consumpta est temporis longi mora,
 Nec testamenti potuit sensus colligi,

15. *Quo pacto non possideant.* MS. Pith. *quo pacto si non.* Vid. Nevel. ad marginem Edit. et Gud. — *fuerit.* Ita legunt plurimi Editores ut vs. 45, c. c. Rigak. 2, Fab. Nevel. Ursin. Gronov. Hoogstratan. Benlei. Cuningham. Brot. Desbillon. Didot. al. Sed Burm. edidit *fuerat*, quod etiam retinent Bipontini. — 16. *deinde quæ tulerint nihil.* Benlei. *deinde quæ habuerint nihil*, indignante Burmanno.

14. *consulit.* Proprie de Jureconsultis, ut sæpe apud Ciceronem; vid. de Leg. I, 4, pro Quint. 16, et alibi. — *expedit*, explicare poterat. Vid. quæ notamus ad lib. III, fab. XIV, 6. *Expedire litem* sæpe occurrit apud jurisconsultos, de quo legendus Brisson. de V. S. p. m. 619.

16. *Fructumve capiant.* Repetit negationem ex præcedenti versu Schefferus, ut *mallet fructum nec*; sed nihil opus: post negativam enim particulam disjunctiva particula *ve* sæpe, non semper, sequitur, ut ostendimus ad Ovid. Met. III, 492; Id. Ep. II, 89 sq., ubi *fessave*, pro *nec fessa*. Burmann. Sensus est: nullus explicare jurisperitus potest, quomodo possit fieri, ut quod datum fuerit ex testamento, id neque possideant, neque fructum ex eo capiant: at neque possidebant, neque fruuntur, si statim alienaverint, et illud est, quod voluerat pater. Item qua ratione eventurum sit, ut quæ nihil proprium consecutæ hereditate fuerint, matri pecuniam conferant: at conferre poterunt, si bonis, quæ hereditate venerint, dividendis pecuniam conficiant. Desbillon. — *tulerint.* De hoc loco videndi Burm. et Hartm. *tulerint*

idem quod acceperint (vs. 11). Ita fab. XVII, 30: « hoc feretis præmium. » Plin. V, Ep. 13: « tuli quod petebam, » i. e. consecutus sum. Hoc sensu etiam utuntur jurisconsulti, quando aliquis hereditate, vel ex testamento quid consequitur. Exempla dat Brisson. de V. S. v. *ferre*. Ita Græci usurpant *φίαν δῖρα*, docente Casaub. ad Athen. XI, 8, et *ἀπορίσθαι*. Theocrit. Idyll. I, 3. Vulgata *tulerint* recte habet: nam sic *fructus ferre*, pro *accipere* dixit Cicero, etc. Bothe.

18 sq. In prosa dicas: longissimum tempus consumptum est; sed exquisitius dixit, longi temporis mora. Usurpant autem verbum *consumere* in hac re, Cæs. B. G. lib. V, c. 11: « in his rebus dies circiter X consumit. » Lege Davis. ad Hirt. B. Alex. c. 47, ubi laudat etiam hunc Phædri locum; it. Burm. ad Ovid. Am. II, x, 27.

19. *sensus.* Optime dicitur de sententia verborum, vel scripturæ. Locis, a Cellario allatis, Cur. post. p. 88, adde Ovid. ex Pont. III, ix, 34 et 43, et Fast. V, 484, quæ loca Burmanno debentur. — *colligi*, intelligi. Optime ad plurium consilia et responsa. Tzschuck.

Fidem advocavit, jure neglecto, parens.

30

Seponit mœchæ vestem, mundum muliebrem,

20. Hic locus e Jurisprudentia Romana erudite illustratus est a J. C. E. *Wineken*, in peculiari Prol. memorata supra in Notit. Litter. de Phædro, cujus Excerpta dedi quum in Excursu XVI tum in hac Nota. Nempe mater trium filiarum in testamento *heres* scripta fuisse putanda est *fiduciaria* (v. 7). Heres enim, in testamento nuncupatus rogatusque a testatore, ut alteri hereditatem restitueret, *heres* dicebatur *fiduciarius*; is vero, cui fiduciarius heres hereditatem vel totam, ut hic (v. 8 sq.), vel partem ejus restituere debebat, *fideicommissarius* erat *heres*, ejusque hereditas *fideicommissaria* appellata. Sed officium illud, restituendi hereditatem, heredi fiduciario a testatore impositum, in foro olim Romano dicebatur *fides*, quemadmodum facile potest veterum comprobari auctoritatibus. Illud ipsum enim *fidei alterius committere*, quod legimus in juris libris, veluti de fideicommissariis hereditatibus, de inofficioso testamento, etc., et inscriptionibus apud *Brisson*. de Form. lib. VII, c. 157, quid est aliud, quam officium restituendi imponere heredi fiduciario? Cf. *Conradi* in Diss. de pacto fiducia. Quum igitur altera testamenti pars (vs. 10... 12) obscura esset atque ambigua, de ejus interpretatione mater consulit Jureconsultos. Qui quum hujus sensum non possent colligere, neglexit interpretationem testamenti, a Jureconsultis faciendam (neglecto jure), *advocavit*, in consilium adhibuit, *fidem*, seu officium heredis fiduciariae, ut quod huic consentaneum

esset, id in dividenda filiabus hereditate observaret. Istud enim non ægre intelligebat, institutam se heredem fiduciariam ideoque hereditatem a se filiabus esse restituendam. Sicque fecit; seponit enim mœchæ vestem, mundum muliebrem, etc. Vid. vs. 21... 26 et sic satis fecit officio heredis fiduciariae, obsecuta testamenti parti, quæ minime erat obscura, *totam ut fortunam tribus æqualiter distribuat*. Ita enim volebat senex decedens. Contra alteram testamenti partem (vs. 10... 13) pro non scripta habuit, plane ut jubent leges et jurisconsulti, si in testamento scripta sint, quæ non intelligantur. Plura dabit *Excurs.* ad h. v. *advocavit*. De hoc verbo forensi, quod hic usurpatur pro *consulere*, in consilium adhibere, vid. *Exc.* cit. — *jure*. Lege doctam *Winekenii* de hac voce disputationem in *Exc.* cit.

21. *vestem*. Capiendum pro omni vestimentorum, a patre relictorum, copia. Ita *Curt.* lib. V, c. 6: « vestis ingens modus; *Cic.* *Phil.* II, 27: « pretiosa vestis, multa et lauta suppellex. » — *mundum muliebrem*. *Mundus*, *κόσμος*, dicitur ornatus muliebris, quo mulier fit *mundior*. *Varr.* de L. L. IV, 29. Complectitur specula, matulas, armillas, annulos, gemmas, unguenta, vasa unguentaria, et si qua similia dici possunt, veluti *lavatio*, *riscus*. *Conf.* *Ulpian.* D. de auro, argento, mundo, lib. XXV, §. 10. — *Seponit*. Hic versus et senarius iambus, et simul hexameter spondeis quinque constans est. Vide *Barthii* *Adversar.* XVI, 14. *Burmamn.* *Destinat*, con-

Lavationem argenteam, eunuchos, glabros :

fer versum 27. Non inepte vertunt, *aussetzen*.

22. *Lavationem argenteam*. Præter Ulpianum, not. præc. cit. etiam Paulus D. LXXXIV, Tit. II, lib. 32, §. 7, argentum balneare mundo muliebri contineri dicit. Verumtamen quid sit *lavatio argentea*, de eo quidem non una est Interpretum sententia. Rigalt. Hoogstrat. Gronov. Leonhard. Hartman. intelligunt vas ingens lotioni destinatum, seu seriam lavatoriam, adducto testimonio Ulp. cit. Laudant etiam Sidon. Apoll. IV, Ep. 8, qui locus nil probat, Plin. lib. XXXIII, 12: « argento feminae laventur, et nisi argentea solia fastidiant, etc. » It. Cic. lib. IX, Ep. 5: « ante te certior faciam, ut lavatio parata sit; » ubi tamen *lavatio* capi potest pro ipso balneo et supellectile balneari omni, quo referendi gutti, urceoli, strigiles et alia ejusmodi. Ita enim non pauci Interpretes recte intelligunt Phædri locum ut Scheffer. de Schirach. Tzschuck. al. Cui significationi favet, præter locum Ciceronis cit. Inscriptio apud Gruter. p. 181, n. 2, fortasse etiam locus Ulpiani cit. Atque etiam facile de tali apparatu intelligi potest, quum etiam *vestem* poeta dicat de omni vestimentorum copia, et Phædrus jungat lavationis vasa et Eunuchos, quorum cura pertinebat ad balneas; Vide mox. At Desbillionius agi censet de pelvi balneari, quia, si de balneo ipso intelligatur, pretio facultates, de quibus in testamento sermo est, superaret. — *eunuchos*. Eunuchorum cura ad balneas pertinebat; erant præfecti balneis muliebribus lautioribus: nam

lavationis vasa et eunuchos Phædrus conjungit. Æl. Lamprid. Alex. Sev. 22: « quum Heliogabalus principium eunuchorum fuisset, ad certum numerum eos redegit; nec quidquam in palatio curare voluit, nisi balneas feminarum. » Videntur quoque eunuchi divitum feminarum delicie fuisse. Ter. Eun. I, II, 87 seq. Lectu digna super his habet Lindembrog. ad Eun. IV, III. Cf. Brissson. de V. S. *Hartman*. Non pauca de Eunuchis, muliercularum deliciis, congressit Rigaltius. — *glabros*. Rectissime et ingeniose, ut solebat, Gudius *Eunuchos a glabris* distinxit. *Glabri*, i. e. quibus nulli in ore, aut aliis corporis partibus pili erant, maxime in deliciis erant luxuriosi. Senec. de Brev. Vit. c. XII: « quanta celeritate, signo dato, glabri ad ministeria discurrent? » Gloss. *αἶψα*, *glaber*, *delicatus*, *molliculus*: et ita Glossæ Petronii c. XXXII, *molles*, explicant, *qui barbam non habent*. Hi et *leves*, i. e. sine barba et pilis vocantur: vid. ad Ovid. Fast. III, 745, et de mollibus viris, qui toto corpore evellunt pilos. Ovid. Art. III, 437. Hinc puto Gallicum Interpretem vertisse male, *les eunuques délicats et efféminés*. *Burmman*. Isti *glabri* vocantur a Cicerone, Tusc. V, 21, « pueri delicati, » ubi nonnulli legunt *delecti*. Coll. Gruter. Inscr. p. 661, n. 9, a Suetonio in Aug. c. 83: « pueri minuti, quos facie et garrulitate amabiles » undique conquirebat Augustus; at Glossar. Philox. *φίλος*, *ὁ λείος*, *glaber*, *lævis*. Vid. erudita Gudii de glabris disputatio. Ceterum male distinguunt nonnulli, *eunuchos glabros*.

Lanificæ agellos, pecora, villam, operarios,

Boves, jumenta, et instrumentum rusticum :

Potrici plenam antiquis apothecam cadis,

25

24. *jumenta*. Quum *jumenta* distinguat a bobus, hacce appellatione h. l. equi, asini, muli et mulæ continentur. Vid. Brisson. de V. S. h. v. Itaque Scheffero non est accedendum, intelligenti equos, quos ita sæpe a bobus distingui, exempla docent, a Burmanno atque Scheffero congesta, hic tamen præter equos non inepte et asinos, mulos et mulas intelligas. Sed *pecora* vs. 23, capiendum pro pecoribus minoribus, qualia sunt oves, et alia stercoreandi causa parata. — *instrumentum rusticum*, supellex rustica omnis. Jureconsulti Romani appellant *instrumentum fundi*, intelligentes ea, quæ fructus quærendi, cogendi, conservandi gratia parata sunt. Vid. D. de Instruct. vel Instrum. leg. lib. 8 init. et de eod. lib. 12 init. Ex his vero, quæ ad instrumentum fundi pertinent, memorat Phædrus pecora, operarios, boves, jumenta (vs. 23 sq.) quæ quidem omnia fructus quærendi causa parata esse dicuntur ab Ulpiano l. c. Operarii enim non sunt alii, quam « homines qui agrum colunt, et qui eos exercent præpositive sunt his, quorum in numero sunt villici atque monitores, » quibus addit Ulpianus vasa utilia culturæ, quæ sunt aratra, ligones, falces. Conf. Schmid. de Jurisprud. Phædri, p. 15. In Cod. Rem. ad verba, *instrumentum rusticum*, antiqua manu scriptum erat : ut *caccabum, cribrum, vallos* et similia utensilia de quibus v. Gud. Græci dicunt, *γαστρὴναι παρασκευαίαι*.

25. *Potrici*. Vid. vs. 6. — *apothecam*. Est repositorium majus in superiori ædium parte, ubi reponeretur vinum. Videtur differre a *cella*, quod est minus, ad usum scilicet quotidianum. Vid. Gesner. in Thes. L. L. h. v. Col. I, vi, 20 : « Apothecæ recte superponentur his locis, unde plerumque fumus exoritur : quoniam vina celerius vetustescunt, quæ fumi quodam tenore præcocem (clar. Schneider e MSS. *præcoquem* edidit) maturitatem trahunt. » Cui loco adde. Plin. lib. XIV, 4 : « tantum pecuniarum, detinent vini apothecæ ; » it. Cic. Phil. II, 27 : « apothecæ totæ hominibus nequissimis condonabantur, » i. e. vina, quæ apothecæ implerent. Conf. Dispositin. — *antiquis cadis*. Sunt cadi veteris vini, ut vocat Plaut. Pœn. I, ii, 47, et Stich. III, i, 24 ; v. 35, dixit *vetera vina*. Vinum enim, in amphoris, vel cadis conditum, commendabat vetustas, et ex vetustate statuebatur eorum pretium. Hinc notis et titulis, seu pittaciis signabantur, quibus indicabatur, quo consule vinum conditum et ubi natum esset, ut ita cognosci posset et patria et ætas, de quo uberius disseruit Hartman. ad h. l. Præclare hanc in rem Hor. Od. IV, xi, 1 sq. « Est mihi nonum superantis annum Plenus Albani cadus, » ad quem locum v. Jani. Magnitudinem cadi ostendit Alexander ab Alex. D. G. II, 20, p. 444 ; Edit. Lejd. ann. 1673, in-8° maj. et IV, 17, pag. 1096, l. c. ubi cfr. Tiracuellus.

Domum politam, et delicatos hortulos.
 Sic destinata dare quum vellet singulis,
 Et approbaret populus, qui illas noverat,
 Æsopus media subito in turba constitit :
 O si maneret condito sensus patri,

30

26. Hunc versum Rigaltius ponit post vs. 22, improbanibus Meursio et Præchio, quos vide. Sed et alio modo res potest expediri. Nam si vs. 34 et 35, cum vs. 25 et 26, compares, viz dubitandum, domum politam, hortos et vina vetera ad partem potricis, non mœchæ pertinuisse.

26. *Domum politam*. Mox eandem domum vocat *luxuriæ domum* (vs. 44), et *domum et ornamenta* (vers. 34) de eadem; *Nonio* vero interprete *polita* dicuntur omnia ex-culta et ad nitorem deducta. Hisce positis, *domum politam* explicare possis omni apparatu idoneo instructissimam, non tantum supellectile necessaria, sed iis etiam, quæ ad delectationem, cultum et magnificentiam pertinent. Sic Varro R. R. I, 2, 10, habet « regie polita ædificia. » Plin. lib. II, Ep. 17 : « cubiculum politissimum. » Equidem verterem, *ein geschmackvolles, prächtiges Haus*. Alii aliter. Schæferus intelligit perfectam absolutamque omni ratione, quia, *Festo* auctore, omnes perfectiones antiqui *politiones* appellabant. Cui interpretationi favet Prol. I, 2, coll. lib. IV, fab. XX, 8. Burmannus, quem sequitur Hensinger. malit urbanam, opere albario, vel tectorio politam : nam supra villam et agellos lanificæ destinaverat, hic potrici in urbe ædes politas. Quod etsi vir doctus erudite illustravit; etsi domum istam opere albario exornatam fuisse, nequiquam negaverim; dubito tamen, an hæc interpretatio vim *τῷ politus* exhaust. — *delicatos hortulos*. Exquisite pro suavis, amœnis, nitidis; vs. 34 appel-

lat *venustos*; Græce ἀπαλοὶ κήποι. [Theocr. Idyll. XV, vers. 113. G.] Eodem modo Cic. Verr. V, 40, dixit *delicatum litus*, i. e. amœnum, jucundum; Martial. lib. VII, 17 : « Ruris bibliotheca delicati, Vicinam videt unde lector urbem. » Senec. Hipp. I, II, 210 : « domus delicata. » Omne quod pretiosum, molle, nitidum, ad pompam et ostentationem compositum est, *delicatum* vocari, docuit Cuperus lib. I, Obs. c. 3, p. 22 seq. teste Burmanno. Cl. Sattler. : *die niedlichen (reizen-den) Lustgärtchen all*.

27. *destinata*. Vid. ad vs. 10.

29. *subito*. Opinione celerius. Scæpe utitur Phædrus hac voce de improviso eventu. Vid. lib. I, fab. II, 14; lib. II, fab. VII, 7. Et sic alibi. — *constitit*, restitit. Post hoc verbum ex more Phædri supplendum : *Et sic locutus est*. V. Jani A. P. p. 194. Repone ut, quod fere semper omiserunt librarii : *Æsopus media subito in turba ut constitit. Bentlei. Ut post quum nemini placebit, neque illud necessario requiritur. Bothe.*

30. *Sensus* : si pater sepultus nunc sentire posset; *wenn der Vater im Grabe das wissen sollte*; Cl. Sattler. : *wenn der Vater aus dem Grabe wieder käm. — maneret. Superasset; ex imitatione Virg. Æn.*

Quam graviter ferret, quod voluntatem suam
Interpretari non potuissent Attici!

Rogatus deinde, solvit errorem omnium.

Domum et ornamenta, cum venustis hortulis,

Et vina vetera date lanificæ rusticæ :

35

Vestem, uniones, pedisequos, et cetera

32. *potuissent*. Bentley. et Cunningham. *potuerint*.

II, 22; IV, 343. — *condito*. Sepulto. Cicero de Leg. II, 22, ad hæc verba Ennii de Scipione mortuo : « Hic est ille situs : Vere, *inquit*, nam siti dicuntur ii, qui conditi sunt. » *Desbillon*. Plerumque hac notione *sepulcro, terra, humo*, solet vel addi, vel subintelligi, quod Lexica docent. Multa de hoc verbo coacervavit Hartman. — *sensus*. Dubitabant veteres, an inferis ullus rerum humanarum sensus esset. Hinc variis hanc in rem formulis utebantur. Cic. lib. IV, Ep. 5 : « quodsi quis inferis sensus, » ad quem locum v. Corte. Senec. ad Polyb. c. 27 : « si nullus defuncti sensus superest. » Multas alias ejusmodi formulas congegit Rittershus.

31. *voluntatem*. Testamentum. Hoc sensu Plin. lib. II, Ep. 16 : « quamdam legem mihi dixi, ut defunctorum voluntates... tuerer. »

33. *Rogatus* sententiam suam. — *solvit errorem omnium*. Quum sensus testamenti ita esset impeditus, ut nemo *expedire* posset (vs. 14), eleganter nunc dicit *solvit errorem*, quasi nodum, ut dixit supra lib. III, fab. X, 41 : *ipsum error implicuisset criminis*, ad quem locum notavimus, *errorem*, non raro de ambiguitate, incertitudine atque obscuritate capi a priscis scriptoribus. Burmanno teste, Ovidius Met. II, 39, hæc ita expressit : « hunc ani-

mis errorem detrahe nostris ; » Livius vero lib. XL, c. 55 : « homo unus omnium, qui nodum hujus erroris exsolvere possit. »

34. *Domum et ornamenta*, domum ornatam, ut Cic. dixit *vitam et fortunam* pro vita fortunata, per *τὴν δὲ δούρην*. Vid. vs. 26 ubi jungit *domum* politam et *delicatos hortulos*, coll. v. 44. Male igitur Dispositinus *ornamenta* explicat, mundum muliebrem. Distinguunt etiam jurisconsulti mundum muliebrem ab ornamentis. Potest enim mulier esse munda, nec tamen ornata. Vid. locum Ulpiani ad vs. 36 cit. — *venustis hortulis*. Vs. 26 dixit *delicatos hortulos*. Nota varietatem in hisce omnibus.

35. *vina vetera*. Cf. vs. 25. — *date*. Mox jucunda varietate assignate, donate.

36. *Vestem*. Vid. ad vs. 21. — *uniones*. *Μαγνὰ πύρα*. Referuntur ab Ulp. lib. XXXIV, D. Tit. II, 25, §. 9 sq. ad *ornamenta muliebria*, quæ sunt inaures, armillæ, annuli et omnia, quæ parantur corporis ornandi causa. Per *uniones* formosos et molles glabros intelligit ill. de Schirach Clav. P. I, p. 384. Hoc sensu legi apud Martial. lib. VIII, 81 (coll. XII, 49) male etiam contendit Barth. ad Theb. lib. III, vs. 263. Cf. Gesner. in Th. L. L. v. *unio*... — *pedisequos*. Bene monuit

Illi assignate, vitam quæ luxu trahit :
 Agros, vites, et pecora cum pastoribus
 Donate mœchæ. Nulla poterit perpeti,
 Ut moribus quid teneat alienum suis.

40

38. *Agros, vites.* MSS. Pith. Rem. Edit. Rittershus. Nevelet. corrupte habent *agros utiles*; unde Pithœus emendavit *vites*. Postea Gadius correxit *villas*, quod receperunt Richier. Hoogstratan. Leonh. Lallemant. sed vs. 23, *villam* singulari numero dixit, et plures fuisse, non est verosimile. Vid. vs. 12. Neque etiam obijci potest a Gadio ne verbulo quidem vs. 23 sq. memorasse *vites*, quum vs. 36, et memoret *uniones pedisequos*, quos vs. 20 sq. omisit. Facile quidem fuit, *villam* facere, sed quia tunc versus laboraret, copulam adhuc intrusit Bentleius: *agros et villam et pecora cum pastoribus*, improbane Hario. Confr. Burmannus, qui legendum proponit *agellos, villam et pecora*; Heinsius vero *agros avitos*.

Hoogstratanus, *pedisequos* scribendum, ne versus vis inferatur, et ita in lapide apud Gruterum D. c. 8, *VERNÆ PEDISEQUO* et MCXII, 10, et in Bellorii Monim. T. XII, Gronov. Thes. A. G. p. 37. Burmann. *Pedisequi* inter luxus muliebris instrumenta nominantur Plaut. Aul. III, v, 27; Ter. Andr. I, 1, 96. Vid. Desbillon.

37. *assignate.* Proprie ad agros pertinet, ut assignare agros colonis; Cic. III, Leg. Agr. c. 3, deinde et de aliis pro dare, attribuere. Vid. ad v. 35, et lib. V, fab. II, 14. — *vitam quæ luxu trahit.* Vitam ducit luxuriosam. Intelligenda potrix. Alias verbum *trahere* dicitur de vita molesta et gravi. Vid. ad lib. III, fab. VII, 12. Sed hic ignaviam et inertiam signare videtur cl. Tzschuckio. Luxum etiam et ignaviam jungit Sallust. Jug. II.

38. *pecora.* Vid. ad vs. 24. Legendum puto, *At agros villam et pecora*; at enim sententia videtur desiderare. Bentleius: *Agros et villam et pecora.* Sed unde primum et hauserit, nescio: incommode his ponitur, nec a Phædro esse ostendit vs. 36. Hæc in Ep.

crit. p. 68. Bothius recepit lectionem Bentleianam.

39. *mœchæ.* Vid. ad vs. 4. Sattler. Buhlerin. — *perpeti.* Ferre, sustinere; eleganter ad signandam difficultatem faciendi ejus quod ingenio repugnat. Scheffer. cui ego non dubito accedere. Sed Prasch. et Gronov. capiunt pro, sibi temperare, se continere, adducto loco Ter. Heaut. IV, iv, 13 seq. « non possum pati, quin tibi caput demulceam, » i. e. non contineo me, non possum non tibi demulcere caput. Cf. Gronov. ad Senec. Thyest. 470.

40. *teneat.* Tenere hic pro possidere et habere, ut supra dixit, debet sumi. Exempla apud Ciceronem, jurisconsultos et alios obvia. Vid. lib. XV, D. de his quæ ut indignis auf. et lib. XVIII de acceptil. Vis autem major in hoc verbo, quod notat non amittere possessionem, sed servare data, non vendere. Senec. Consol. ad Polyb. 28 de opibus, « nunquam bene tuentur; » et de Const. Sapient. 6: « teneo, habeo, quidquid mei habui. » Burm. — *alienum suis moribus.* Sine a, ut et Cic. sæpe. Tzschuck. Exempla

Deformis cultum vendet, ut vinum paret;
 Agros abjiciet mœcha, ut ornatum paret;
 At illa gaudens pecore, et lanæ dedita,

41. ut *vinum paret*. Ita legitur in MS. Pith. et Edit. Ritterah. Nevel. Fab. Rigalt. 2, Ursin. Maittar. Lallein. Leonhard. Cuningham. Brindl. Philipp. Petsch. Didot. Quod quia alius propter *paret*, vs. seq. repetitum, incommodum videtur, varia tentant. J. F. Gronov. rescribi jussit, *vinum petat*, firmans conjecturam suam loco Suet. Claud. 40, *descripsitque abundantiam veterum tabernarum, unde solitus esset vinum olim et ipse petere*. Quæ emendatio facilis plurimis editoribus placuit, maxime quum *parare* et *petere* etiam alias confundi soleant a librariis, et *paret* e vs. sq. huc tractum videatur; de quo nberius disputat Burm. ad Calpurn. Fl. Declam. XXV. Sed non inepte vulgatam lectionem tuetur Desbillonius e Ter. Andr. I, 1, 94 sq. ubi duo versus in easdem voces, *præter ceteras*, exeunt, neque ullus propterea Criticus Terent. emendare tentavit. Idem vir doctus memorat etiam locum Horat. lib. II, Sat. III, 215: *Huic vestem, ut gnata, paret ancillas, paret aurum*, recte querens: quare ergo *ancillas paret, aurum paret*; vel *vinum paret, ornatum paret* scribi impune non possit? Itaque, quum etiam deformis melius vinum *parare* et sic domi in penu possidere (conf. vs. 25) quam vinum venale e taberna subinde petere mihi videretur, non dubitavi Desbillonii accedere sententiæ et vulgatæ inhærere, obsecutus præcepto, textum, non ipsum auctorem esse corrigendum. Alii conjiciunt alia. Benteius, *ut vinum bibat*; Harius, violentiori remedio usus, *vetera et vina emat*; Gadius præter alia, h. l. prætermittenda, *ut vinum impetret*, vel, *ut vinum comparet*. De quibus omnibus fusius disputare, nec vacat, nec volupe est; sed adeant Notas Burmanni. quorum interest. — 42. *ornatum paret*. Cuninghamus, *ornatus emat*, e conjectura arbitraria.

congressit Burm. ad Quint. I. O. lib. VI, c. 3, p. 537. Regitur ablativus a subintellecta præpositione a. Vid. Voss. de Constr. c. 14. Interdum tamen *aliènum* etiam cum dativo copulatur. Vid. locum Quint. cit. Sattler.: *was ihrer Neigung widerspricht*.

41. *deformis*. V. 6, *turpissima*... — *cultum*. Intellige vestes et reliquum ornatum muliebrem; vs. 36, coll. vs. 42. Hartman. laudat Senec. Troad. 883: « depone cultus squalidos, festos cape. » Adde Liv. lib. XXXIV, 7: « Munditiæ et ornatus et cultus hæc feminarum insignia sunt. » Et sic alibi. — *paret*, comparet, emat. Cat. R. R. I: « prædium quum parare cogitabis. » Cic. Att. XII, 19: « cogito trans Tiberim

hortos aliquos parare. » — *vinum paret*. Probabilius nos *imperet*, voce graphica, et in qua facillime labi poterant librarii. Bothe. Quæ lectio ingeniosa et facilis an præferenda sit vulgatæ *paret*, quam defendi, præeunte Desbillonio, videant doctiores. Bothio tamen accedit Censor doctus Lips.

42. *abjiciet*, vilissimo pretio, ut rem contentam, vendet. Nostri, *verschleudern*. Laudant Interpretes Plaut. Most. III, III, 2 seq.; Terent. Ad. IV, VII, 26; Cic. lib. XIV, Ep. 2, 8, ubi vid. Cort.; confer et Gronovium III, Obs. 21, pag. 622, et Notas Burmanni. — *ornatum*. Vid. quæ notantur ad vs. 41, et 36.

43. *lanæ dedita*. Vid. ad vs. 5.

Quacumque summa tradet luxuriæ domum.
Sic nulla possidebit, quod fuerit datum,
Et dictam matri conferent pecuniam,

45

44. *Luxuriæ domum.* Heinsius olim conjecerat, *tradet licituri* (in *Advers. a Burmanno editis licituro*), quod nisi a litterarum ductu nimis recederet, non rejecturus fuisset Grævius, qui censebat, Phædrum scripsisse, *luxuriam domus*, putans, vestem, uniones, pedisequos a Phædro *luxuriam domus* vocari. Vid. Ep. 280, in Syll. Epp. Burmann. tom. IV, pag. 362, coll. l. c. tom. III, p. 469. Sed Heinsius sententiam mutasse videtur, quum Epis. 284, ad Græv. Syll. Epp. tom. IV, pag. 364, scribat: « *luxuriæ domum* non temere sollicitarim. Sic *naturæ vox*, pro *natura*; *onus naturæ*. *Luxuriæ domus* igitur, quæ laxa abundat; *luxuriæ pretis* in Cul. vs. 59. » Alia exempla vid. l. c. De conjectura Harii, *luxuriam et domum*, quam nihil novæ significationis aut elegantie addere Burmannus testatur, vid. *Notas* huj. viri docti. — 46. *Et dictam.* Teste Heinsio MS. Pith. habet

44. *Quacumque summa.* Battler.: *um jeden Preis...* — *luxuriæ domum.* Recte Schefferus explicat ad luxum instructam, et luxui velut consecratam. *Luxuriam* pro luxu dixit Cic. pro Mur. 36: « Odit populus Rom. privatam luxuriam: publicam magnificentiam diligit; » quem locum produxit Desbillon. in *Addend.* p. LVIII. Latinitatem vero hujus locutionis optime vindicat Burmannus. Eadem enim, ut Phædrus, forma Cic. V, Verr. 37, dixit « *luxuriæ castra*, » et Sil. VI, 479: « *Carthaginem fraudum domum.* » Quibus addendus locus Cic. ex II, Agraria 35: « *Capuæ, in domicilium superbiæ atque in sedibus luxuriæ collocasset,* » et Nep. Ages. VII, de ejus domo, « *quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullam luxuriæ videre poterat.* » Ita Curt. lib. III, c. XI, 20: « *ingens auri argentique pondus, non belli, sed luxuriæ apparatus.* » Quæ docent omnia *luxuriam* proprie usurpari de nimio et profuso sumtu, nec duriter dici *luxuriæ domum* pro domo luxuriosa, quod contendit cl. Tzschucke. *Luxuriæ domum* autem supra vocat *politam*, seu do-

mum et ornamenta, i. e. domum ornatam. Gudius, quem sequuntur et alii, male cepit *luxuriæ* in dativo, ut sit, *tradet domum luxuriæ*, i. e. luxuriosis hominibus luxui deditis, ut invidia pro invidiosis hominibus: quod, observante Burmanno, durissimum, neque semper verum est. Sic vulgo, i. e. nimio sumtu exstructam et politam Burmanni verbis. Sed dubito hanc significationem probari posse. Nostra, *luxuriam et domum*, dedit anonymus quidam Anglicus. Bothe. Ego nullus dubito, quin vera lectio sit *luxuriam et domum*, quod facile errore degeneravit in *luxuriæ domum*, omissa vel detrita lineola super *a* et *e* compendio posito pro *et*. Hare. *Luxuriæ domum* dici posse eo, quo cepi, sensu, intelligi potest ex exemplis suo loco prolatis.

46. *dictam.* Prescriptam, destinatam testamento. Ter. Heaut. VI, 1, 64, 69: « *quid dotis dicam te dixisse filio?* » Ita et in testamento legem dicere. Testatorem, jurisconsulti testantur (lib. XIV), qui testam facere posset lib. CXIV, §. 14, de legat. 1. Ita dicta hora, dictum tempus apud Phædrum et alios. *Burm.*

148 PHÆDRI FABULARUM ÆSOPIARUM

Ex pretio rerum, quas vendiderint singulæ.

Ita quod multorum fugit imprudentiam,

Unius hominis reperit solertia.

FABULA VI.

PUGNA MURIUM ET MUSTELARUM.

Quum victi Mures Mustelarum exercitu

(Historia quorum in tabernis pingitur)

edictam. Vid. etiam Nevel. ad marginem Editionis. — 47. *Ex pretio.* Cuningham. *e pretio.* — 48. Quod multi imprudentes nesciverant. *Fugisse* nos dicitur, quod ignoramus, aut obliti sumus. Cicer. pro Leg. Manil. 10. Id. lib. VII, Att. 18. Gronov.

1. *Exercitu.* Corrigebat Bentleius, cui Harius assentit, *exercitum*, et conjungebat cum *fugerent*, quia nullo exemplo dici putabat *victos exercitu*, quum dicendum foret *victos ab exercitu*. Sed vindicat hanc locutionem Burmannus, præter alia laudans Ovid. Fast. V, 562. Tibull. I, vii (viii), 4. Bentleio obsecutus est Sanadon. vid. Brotier. — 2. In MS. Pith. est, *Historia quorum in t. p. sive Gudii.* Sed hunc versum ut insitutum temere delent Guyetus, Harius, Philipp. Rob. Prevost, quia *m* in *quorum* elidi volebant. Heinsius, Bentlei. Bipont. Jördens. subveniunt infarciendo *et*, quod valet *etiam*, ut *legatur, quorum et in tabernis.* Sed ejusmodi elisiones apud Phædrum obviæ, ut lib. I, fab. IV, 4; lib. IV, fab. IX, 2. V. Gud. Hinc Burmannus lectionem MS. recte retinet. Neveletus mallet legere: *historia nunc quorum in tabernis pingitur*; edidit tamen, *historia quorum in t. p.* Salmasius de usur. p. 350: *historia eorum ut in tabernis pingitur*; Heinsius: *historia quorum hæc*, etc. Non pauci legunt: *quorum in tabernis historia depingitur.* Ita Rigalt. 2. Faber, alii. Petschius, *historia quorum in tabernis depingitur.* Etiam cl. Jakob parenthesis vs. 2, vehementer displicet; sed ejusmodi parentheses non temere abjiciendas esse, docet Censor doctus in A. L. Z. 1785, II, pag.

Hanc fabulam narrat Fontanius, lib. II, fab. XX.

FAB. VI. *Pugna Murium et Mustelarum.* — 2. Hujusmodi facies monstrosas et ridiculas, qualis hic est pugna murium et mustelarum, olim in tabernis ac diversoriis publicis prostare, et haberi in parietibus aut foribus depictas, moris erat. De quo erudite disseruit Salmas. de Usur. p. 350. Ita Fulvii, Rutubæ et Placideiani prælia in taberna carbone, aut rubrica picta fuisse, apparet ex Hor. II, Sat. vii, 96 sqq.

Ad hunc morem refert Burmannus Epigram. in Anthol. lib. II, c. xii, p. 202 (Anal. Brunck. T. II, p. 341, cxv), unde observante eodem, colligere licet, has picturas in parietibus fuisse; de quibus earundemque argumentis etiam consulendus Broukhuisius ad Prop. II, v, 26. Adde Scheff. de arte pingendi §. 5. « Quoniam, inquit, tam vehementer a picturis commoventur homines, hinc opinor factum, ut et in tabernis mercatores proponerent, sed rariores et prodigiosiores, ut

Fugerent, et artos circum trepidarent cavos;

Ægre recepti, tamen evaserunt necem.

Duces eorum, qui capitibus cornua.

5

281 sq. — 5. *Duces eorum*. Iterum fulciendam sententiam crediderunt Heinsius et Bentleius contra morem Phædri; qui legunt *duces ad horum*, quasi illa pronumina *hic, is, iste*, semper liceret commutare, quotiescunque libido corrigendi invadit Criticos: neque etiam cum Walchio (et Santoroco) capi debet, ac si dixisset, *duces eorum* quod attinet; sed *duces eorum, qui, etc.* — *hæseret et capti sunt*, plana sententia et constructione. Burmann. Danetus edidit: *Duces eorum, ut qui c. c. s. l.* sed Tollius legi vult, *Horum ductores*.

allicerent prætereuntes, et sic simul mercium suarum facerent emtores. » *Tabernam* h. l. non inepte intelligas de œnopolio, quo sensulegitur apud Suet. Cal. 40: « descriptisque abundantiam veterum tabernarum, unde solitus esset vinum olim et ipse petere. » Cf. tamen quæ observat Salm. de Usur. p. 351.

3. *trepidarent*. Ultro citroque pavidi concursarent, festinantes intrare. Nota colorem verbi. Vid. ad II, v, 2. Apte laudat Gudius Auct. de B. A. 82: « animadvertit hostes circa vallum trepidare atque ultro citroque pavidos concursare; » Desbillonius vero Ter. Hec. III, 1, 35: « trepidari sentio et cursari. » Cepit Rigaltius pro *expavescere*, invitis Fabro atque Scheffero. — *artos cavos*. Hor. lib. I, Ep. vii, 32: « macra cavum repetes artum. » Vid. ad lib. II, iv, 17. *Artus* sine *c* legi in optimis MSS. affirmant Broukhus. ad Tibull. I, v, 53; Drak. ad Sil. VII, 280, et multi alii, quos laudat Drakenb. l. c.

4. *Ægre*, cum summa difficultate et labore, *mit Angst und Noth*. — *recepti*, scilicet cavis, ut Virg. Æn. II, 187, dixit « recipi portis. » Notanda significatio media, pro, ægre se recipientes. V. Wakefield ad Lucret. IV, 761. — *evaserunt*

necem. Cf. lib. I, fab. XXII, 2; lib. I, fab. II, 25; lib. II, fab. VIII, 2; et ad lib. IV, fab. IX, 11.

5. *Duces*. Poterat abesse, et fere respuunt ista poetæ. Tzsch. Auctor Galeomyomachiae habet *στρατηγοί, μάρχοι*. — *cornua*. Græca fabula: *κίρατα κατασυνάμαρτος ίαυτοῖς συνήσαν*. Intelligendæ galeæ cornutæ, quas duces murium aptaverant capitibus suis. Solebant enim reges, heroes et duces in bello olim galeis militariibus præfigere animalium cornua. Ita Herodot. VII, 76 (vid. quæ nos in Herodot. geogr. T. I, pag. 274 seq. G.) Thraces narrat æreas habuisse galeas, et desuper bovis aures et cornua; Diodorus vero lib. V, c. 30, p. 353, Wessel. Gallis in more positum fuisse commemorat, ut æreas haberent galeas cum magnis appendicibus, quibus vel cornua affixa, vel avium, aut quadrupedum facies adjunctæ. Vid. Spanhem. de Us. et Præst. Numism. Diss. V, p. 366 sqq. Ed. II, qui etiam laudat hircina Pyrrhi regis cornua, quibus agnitus legitur apud Plutarchum, æque ac numum Antigoni, Macedoniæ regis, cujus caput ornatum cornibus hircinis prominentibus, et clypeo inclusum. Maxime luc referendus locus Livii lib. XXVII, 33, ubi de Philippo,

Suis ligarant, ut conspicuum in prælio
 Haberent signum, quod sequerentur milites,
 Hæsere in portis, suntque capti ab hostibus;
 Quos immolatos victor avidis dentibus

Macedoniæ rege, qui bellum gessit cum Romanis, hæc narrantur : « Expeditione ea, qua cum populatoribus agri ad Sicyonem pugnavit, in arborem illatus impetu equi, ad eminentem ramum cornu alterum galeæ præfregit. » Qui locus, coll. Veget. lib. II, 16, docet, veteres, ut terrorem injicerent hostibus, galeis, quas in præliis induerent, addidisse cornua. Præterea vero ejusmodi galearum ornamentis utebantur, ut vel patriam suam et originem et memoranda majorum facta exprimerent, vel (ut hoc loco, coll. Veget. lib. II, c. 13 et 16) conspicuum in prælio haberent signum, quod sequerentur milites; id quod Drakenb. ad Sil. Ital. XV, 682, exemplis Hiærbæ et regum Macedonum post Alexandrum M. qui Jovis Ammonis filius haberi volebat, et aliorum, eradite comprobatur. Ita apud Sil. Ital. XV, 682, occurrit « casside cornigera dependens infula; » hæc enim galeæ pro insigni in cono cornua arietina addita erant, ut Nabis, qui ad Jovis Ammonis templum habitabat, ejusque dei sacerdos erat, eo originem et patriam indicaret. Ipse enim Jupiter Ammon arietina cornua habuisse fingitur, quod galeam, his cornibus ornata, in bello gestare solitus fuerit, teste Diod. Sic. lib. III, c. 72, p. 242, Wessel. Cf. Drakenb. ad loc. Sil. cit. Videndæ etiam Notæ clar. Ruperti ad Sil. Ital. I, 415, et qui ibi laudantur. Ceteroquin Rob. Prevost, Gallus, hunc locum Phædri

capit de cornibus cristæ, quæ Græci λῆσους appellant, de quibus videndus Heyne ad Virg. Æn. XII, 89.

6. *ligarant*, alligabant. — *conspicuum signum*. Non tesseram, ut putat Rittershusius, sed notam, qua duces a gregariis secernerent. Sic enim solebant, ut docet Veget. II, c. 13 : « antiqui centuriones bellicosos loricated, transumptis cassidum cristis, ut facilius noscerentur, singulas jusserunt gubernare centurias. » Et c. 16 : « centuriones habebant galeas ferreas, sed transversis et argentatis cristis, ut facilius agnoscerentur. » Inde *insigniti milites* hi tales apud Varronem. Neque novum, quod de cornibus Noster habet. De Pyrrho rege Plutarchus : « agnitus fuit ab eximia crista et a cornibus hircinis. » De Nabide Silius lib. XV, 682 : « Casside cornigera dependens infula. » Locum sic, nec aliter accipiendum, vel id arguit, quia subditur, *quod sequerentur milites*. Nam tesseram non sequuntur, sed observant, ut a suis hostes dignoscantur. Scheffer. Cf. Not. ad vs. 5.

8. *Hæsere in portis*. In ipso aditu retenti sunt, nec potuerunt ingredi. Græca fabula : μὴ δυνάμενοι εἰσελθεῖν διὰ τὰ κίραρα.

9. *immolatos avidis dentibus*. Proprie hostiæ immolari dicuntur, quos mola salsa, antequam caderentur, sparsas esse constat. Sed quia hanc sparsionem mactatio statim sequebatur, *immolare* etiam dictum est pro mactare, trucidare.

Capacis alvi mersit tartareo specu.

10

Quemcunque populum tristis eventus premit,
Periclitatur magnitudo principum,
Minuta plebes facili præsidio latet.

11. Heinsius pro *premit*, ut insolentiori, legendum proponit *premat*, quatin conjecturam amplectitur Tollius, qui etiam rescribit *quicunque*. Sed vid. Not. ad h. v. Lallemand. *cumcunque populum tristis eventus premit*.

V. Gronov. Simili modo Virg. *Æn.* XII, 949, dixit: « Pallas te hoc vulnere immolat, » i. e. trucidat; nisi malis cum Heyne h. l. explicare, te immolat, non sibi, sed inferis. Nom desunt tamen, qui *dentibus* putent esse dativi casus et *immolare* capiant, pro, sacrificare. Ita Desbillonius post Gerikium, qui locum vertit: *der Sieger opferte sie seinen giergen Zähnen*: quod durum videtur. Græca fabula simpliciter: ἀνελαιφένοντο τὰν δεινόν. Locutio Phædri Burmanno, nescio an recte, singularis videtur.

10. Deveravit. *Schw.* Hic et præcedens versus grandioris spiritus sunt et majestatis tragice; cuius generis versus cum humiliori characteri intermiscuntur, nulla res est, quæ ad ridiculum faciat magis. *Faber*. Tragice gravitatis verba, ut recte *Faber*, ridiculi causa inserta: est enim poetica exaggeratio. Ita Virg. *Æn.* IX, 700: « reddit specus (vulnus hians) atri vulneris undam » (sanguinem ebullientem in undarum morem.) Vid. *Heyne* ad loc. Virg. cit. coll. *Sil. Ital.* quem *Burm.* laudat VI, 276. Ita *Lycophron.* vs. 154 (p. 30, Edit. *Bas.* apud *Oporin.*) de Cerere, mandante Pelopis humerum, dixit, ἰνέριον τέρεν, condidit sepulcro, pro ventre; ubi *Tzet.* συμβολισμός, τέρεν pro γαστέρα positum annotat. Et hoc quoque latini poetæ imitati.

Attius in *Atreo* in fragmentis a *Vossio* collectis, p. 106, et apud *Ciceronem* de *Off.* I, 28: « Natis sepulcro est ipse parens. » Et *Ovid.* *Met.* VI, 665: « seque vocat bustum miserabile nati. » — *mersit* etiam elegans in hac re et efficax verbum, ut idem poeta lib. XV, 105: « ... avidam demersit in alvum: » et in *Ibide* vs. 387: « ... demersit vastam Polyphemus in alvum. » *Burm.* Hunc locum imitatur *Prudentius* *Hymn.* VII, *Cath.* 114: « exceptus inde beluinis dentibus (al. faucibus). Alvi capacis vivus hauritur specu. » *Gud.* Similem locutionem habet *Plaut.* *Curc.* I, II, 29: « effunde hoc in barathrum. » Egrege h. l. interpretatus est *Sattler.*: *der sie mit begiergem Zahn Als Sieger niederwürgte, und sie dann hinab In seines weiten Bauches finstre Höhle schlang.*

11. *Quemcunque populum.* Id est, sub rege viventem, sive in republica liberum. Nihil ergo muta. Vid. ad *Val. Flacc.* III, 642, et V, 240. De ipsa re v. lib. I, fab. XV, 1 sq. *Burm.* *Sattler.*: *Kömmt ins Gedräng ein Volk.*

12. *Compara* lib. II, fab. VII, 14; lib. I, fab. XXX, 1.

13. *plebes.* Vid. ad lib. I, fab. VIII, init. Ita *auctor* lib. de B. A. L. 5, habet *plebes et multitudo*. Ita sæpe *Livius* et alii. — *Minuta.* Est humilis, sordida, ut *Petron.* XLIV,

FABULA VII.

POETA.

Tu, qui, nasute, scripta destringis mea,

1. *nasute*. Bendei. *nasutus*; qua emendatione non est opus, quum hi casus promiscue poni soleant. Vid. quos laudat Burmannus. — *destringis*. Recte sic legunt Rittershus. et Heinsius. Nevel. Rigalt. 2. Guyet. Danet. Santoroc. Petsch. *distrin-*

« populus minutus laborat. » *Burm.* — *facili præsidio latet*. Eleganter et poetice dictum, pro, *facile latet præsidio*, h. e. facile invenit receptaculum tutum, ubi delitescat. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 4. Sattler. : *Die Niedrigen finden leichter Sicherheit und Schutz.* — *facili*. Obvio, minimi laboris, qui ut mures in cavis, ita in casis suis et tuguriis paratum et tutum habent receptaculum. Juven. X, 15 sqq. et quæ ibi plura in hanc rem. Vid. ad lib. II, fab. VI, 13 (ubi tamen legendum puto, *facile vescatur cibo*, non *facili*). *Burm.*

Compara Æsopi fab. CCXLIII, Hauptm. et Ernest. Fontanii, lib. IV, fab. VI. Simile argumentum tractavit Anonymus Auctor Dramatis, quod inscriptum est *Γαλαπύο-μαχία*, edit. græce cum Abbati Torini Interpretatione Latina, Antwerp. 1547, in-8° græce, cura Kesselhuidii, Helmstad. 1670, in-4°, nec non græce et latine in Casp. Dornavii Amphitheatro Sapientiae Socrat. jocoserie, Hanov. 1619, in-fol. Idem recudi curavit Cl. *Ilgen* c. Hymn. Homer. Hal. 1796, in-8° maj. Auctorem hujus Poematis, ex imitatione Batrachomyomachiae nati, sed ea multo inferioris, esse Theodorum Prodromum, docet

Villoison, V. Cel. quem nascentem placido lumine viderunt Musæ, in *Anecd. Gr.* Vol. II, p. 243. Conf. Præf. Cl. *Ilgen* ad Hymn. Homer. p. xxxv.

FAB. VII. *Poeta*. — 1. Construendum : tu, nasute, qui, etc., relativo posito ante nomen, quo referri debuit, ut lib. I, fab. IV, 6; lib. IV, fab. IV, 1; Epil. III, 33, lib. V, fab. V, 6. Ita solere alios multis docuit Cort. ad Sall. Jug. XLI, 4. *Burm.* — *nasute*. Non est adverbium, ut Rittershus. sed vocativus, ut eodem modo lib. III, fab. XI, 6; lib. III, fab. XV, 2; lib. IV, fab. XI, 7. *Nasutus* Scheffero est, qui sagacius aliis se putat hominum errores vitiaque odorari; sed Burmannus intelligit derisorem, qui naso adunco suspendit homines, rejiciens interpretationem Schefferi, quam tamen præferendam arbitror, ut *nasutus* sit delicatus et fastidiosus reprehensor, qui putat se solum sapere. Simili modo Martial. lib. XIII, 2, ad suarum, quas ipse vocat, nugarum contemptorem, « *Nasutus sis usque licet, sis denique nasus,* » quem locum Desbillonio debeo. Præclare Sattler. *du Krittler*. Similiter Persius III, 27. *Bothe*. — *destringis*. Carpis. Vid. ad lib. I, fab. XXIX, 2.

Et hoc jocosum legere fastidis genus,
 Parva libellum sustine patientia,
 Severitatem frontis dum placo tuæ,
 Et in cothurnis prodit Æsopus novis.

5

gis. Vid. V. L. ad lib. I, fab. XXIX, 2. — 3. *parva libellum*. Teste Rigaltio in vet. Cod. erat, *Par libellum*, pro quo Bittersh. Rigalt. Salmas. mallet *parvum libellum*. Frustra, quum *parva* probum sit. Vid. Not. Neveletus edidit *parum libellum sustine*, ut sit locutio proverbialis, pro, judicium inhibe, improbantibus Scheffero atque Burmanno. Benteio *parum* felici conjectura placet, *parva libellum sustine*. Quum enim in fastidio, contemptu, offensa labium inferius exporrigi soleat, Phædrum velle contendit: tu qui fastidis hoc genus jocosum, sustine parumper libellum; omitte fastidium et severitatem. Laudat vero Pers. Sat. III, 81 seq. Juvenal. XIV, 324. Sed insolentissima locutio *sustinere libellum* non admittenda est, judicantibus Hario et Burmanno. — 5. *Et in cothurnis*. Meursius en, quod Gudius et Heinsius recipiendum censuerunt: nec mihi displicet, quia est quasi derisori satisfaciens cum derisione. *Burmman*. Meursii en repudiat

2. *Hoc jocosum genus*. Has fabulas. Vid. ad Prol. III, 33.

3. *Parva*. Brevi. Eodem sensu Ter. Andr. I, 1, 83, dixit « parva consuetudo; » Lucret. V, 107, « parvum tempus; » Lucan. IV, 476, « nox parva. » V. Burmann. — *sustine*. Fer, tolera, admitte. Vid. ad lib. III, fab. VIII, 7.

4 sq. Notat detractores et fastidiosos fabularum suarum reprehensores, qui humile fabularum Æsopiarum genus præ sublimioribus tragicorum fabulis contemnere videbantur. Ad quos confutandos recitat novo atque Æsopi fabulis inusitato dicendi genere, eodemque sublimiori, versus Ennii, ex Medea Euripidis translatos: ex quibus intelligi posse statuit, vel tragœdiam continere falso dicta et fabulas; per consequens fabulas Æsopias præ fabulis, tragico dramati sollemnibus, immerito elevari. Hoc sensu capiendam esse istam Phædri Apologiam, ceteroquin parum subtilem, docet cl. Jacobs in Observatt. cit. coll. Ej. Lat. Fabulist. in

Zusätzen zu Sulzer. T. VI, p. 57. Aliter tamen sed male cepit Burmannus: « Sine dubio, inquit, hic nasutus stylum Phædri, ut humilem et plebeium deriserat: ideo nunc specimen vult dare facultatis suæ, et simul traducit illos poetas, qui fabulas prioris ævi carmine condentes, vulgatissima et centies repetita obtrudebant populo: unde incipit, quasi œstro concitatus, ab expeditione Argonautica, unde Euripides Medeam, et ejus exemplo Ennius inceperant. » — *Severitatem frontis dum placo*. Donec frontem tuam contractam et corrugatam exporrigo. Martial. XI, 2: « triste supercilium durique severa Catonis frons. » Gronov. Cl. Sattler. : *Bis ich die Furchen deiner Stirn geglättet hab*.

5. *Et in cothurnis novis*. Novo (Æsopo ejusque fabulis) insolito dicendi genere et sublimiori, quo tragœdia cothurnata utitur, et Phædrus deinceps jocose superbit. Tzschuck. Voce *cothurnus* pro sublimiori stylo utitur Virgil. Ecl.

Utinam nec unquam Pelii nemoris jugo
Pinus bipenni concidisset Thessala!
Nec ad professæ mortis audacem viam

Schefferus. — 6. *nec unquam*. MS. Pith. *ne unquam*, vid. Gud. Ita ediderunt Nevelet. Ursin. Richter. et tuetur Tollius. — *Pelii nemoris jugo*. In MSS. Pith. Rem. et non paucis Editt. ut Rittersh. Nevel. Rigalt. Ursin. al. legitur *Pelei*, sed recte Heinsius *Pelii*; qui etiam conjicit *Pelii in nemoris*, quia sic Ennius ex Euripide, *Utinam ne in nemore Pelio*. Cuninghamus secutus Heinsium, dedit *Pelii in nemoris jugo*.

VIII, 10. Sic vulgo legitur. Bothius, cui hæc lectio frigere videtur, recepit *en*, post Meursium.

6 seq. Simulat, se scripturum tragediam, et joco hoc velut exordium facit, quomodo Ennius in translatione Euripidis Medæ. Scheff. Sensus: Utinam Thessala pinus in silva montis Pelii cæsa nunquam bipenni fuisset. Imitatur his et sqq. versibus Ennium in Medea, ex Euripide translata, cujus versus non uno loco affert Cicero. Vid. Ej. Inv. I, 49. Ad Her. lib. II, c. 22, de N. D. III, 30, de Fat. 15, pro Coel. 8. — *Nec unquam*; nunquam. *Nec* pro *non* sæpius occurrit, e. g. apud Cic. pro Quint. c. 4. — *Pelii nemoris jugo*. Pelium nomen silva fuit in monte Pelio. In hoc Thessaliæ monte ex arbore pinu, quæ ibi frequens reperiebatur, Argo fabricata fuit, ut testatur Diodorus Siculus libr. IV, p. 285, T. I, Wess. de Jasone loquens: καὶ πρῶτον μὲν περὶ τὸ Πῆλιον ναυπηγίσασθαι τὸ σκάφος, καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ λειτουργίᾳ κατασκευῇ τὴν τότε συνίθισται ὑπερέσθαι. Quam ob rem ab Apollonio Rhodio libr. I, 386, Πηλιάς Ἀργὴ appellatur; Statius vero libr. V, Theb. 336, vocat *Peliam pinum*; Prop. libr. III, XXI, 12: « Peliacam trabem, » et Ovid. Ep. XII, 8: « Peliadem arborem. » Cf. Dispositin. —

Thessala pinus. Ita dicitur Ovidio Ep. XVIII, 158, ubi vid. Heinsii Notæ. Recte castigat Gallicum interpretem (Albinum), qui dederat *la forêt de Pelée* ejus censor (Faber). *Burm.* Pinus montis Pelii etiam laudant Catull. LXIV, 1. Bipont. Ovid. Fast. V, 381 sq. — *bipenni*. Gloss. *Securis Amazonica*. Gud.

8 sq. *professæ mortis*, manifestæ, apertæ, quam subituros se profitebantur, quam ipsi prævidebant. Sic loquitur ob certitudinem periculi, cum navigatione conjuncti. Laudant Interp. præter locum Juv. Sat. XII, 57 seqq. Senec. Ep. LXVII: « quædam vota aperta sunt et professæ; » Ovid. Am. III, XIV, 6: « solaque famosam culpa professæ facit; » Senec. Med. II, 1, 154: « professæ produnt (Gronov. *perdunt*) odia vindictæ locum. » Multis de usu hujus vocis disputat *Burm.* Vid. etiam Græv. ad Cic. Verr. III, 56, coll. Clav. Schirach. v. *professus*. Verba autem deponentia cum significatione passiva a poetis poni, ut plurimum tamen participia perfecta sic usurpari, docet *Jani* in A. P. p. 101. — [*professæ*. Deponens verbum cum passiva significatione. Quod notandum, etsi pluribus jam animadversum millies a Græcis usurpari. *De verbis deponenti-*

Fabricasset Argus opere Palladio ratem,
Inhospitalis prima quæ Ponti sinus

10

bus passive sumptis, vid. Gramm. Græc. Teuton. Matthiæ. G.] — *audacem viam mortis*. Elegantissime. Sic et alii poetæ, quorum loca con- gressit non pauca Broukhus. ad Ti- bull. I, xi, 3. Schw. Expressit hic Ovidium, qui de Dædalo Art. II, 22: « Audacem pennis reperit ille viam. » Et multi sunt poetæ, ubi navigationes detestari volunt, in increpanda Argonautarum audacia. Vid. Ovid. Am. III, 11, et hic Com- mentatores et hinc improba *Argo*. Senec. Med. 340. *Burm.* — *Argus*. Fabricator istius navis, qua vectus est Jason in Colchidem, ad vellus aureum deportandum. *Dispont.* Vid. Val. Flacc. lib. I, 93; Hygin. fab. XIV. *Scheffer.* De eo v. *Heyne* ad Apollod. I, 9, 16, p. 176, Not. — *Opere Palladio*. Opera, labore Pal- ladis. Vid. quæ de voce *opere* dis- putat *Burm.* memorans locum Cic. Or. ad Quir. post red. 2: « quam (republicam) aliquando omnes unius opere servatam judicave- runt, » ubi vulgo legitur *opera*, sed Grævius restituit *opere*. Ut enim Pallas mille dea est operum. Ovid. Fast. III, 833, ita et fabricæ magis- tram fecerunt. Hinc « arte Palladis ædificare equum » dixit Virg. *Æn.* II, 15. Inprimis navis *Argo* ejus auspiciis fabricata erat. Apollon. Argon. I, 18; Apollod. Bibl. lib. I, c. 9, 16, ad quem loc. v. Notas Heynii p. 176; Val. Fl. I, 93. Cf. Gronov. Claudianus quoque canit, de Bell. Get. 16: « ipsam secandis Argois trabibus sudasse Miner- vam, » et apud Ovid. Trist. III, x, 7, navis hæc « cura pugnacis Mi- nervæ facta » dicitur. — *ratem*. Na-

vem. Etiam Ovid. l. c. appellat *ra- tem*; adde Hor. IV, Od. viii, 3a.

10. *sinus Inhospitalis Ponti*. Ponti Euxini, quem propter ferita- tem accolarum adjacentium, pro- prie appellat *inhospitalem*. Sattler. *ungastfreundlich*. Nam olim Axe- nus (*ἄξενος*, vel *ἄξινος*) dictus est. Vid. Diod. Sic. lib. IV. T. I, p. 285, Wessel. Plin. H. N. VI, Præf. « Pon- tus antea ab inhospitali feritate Axenos appellatus. » Vid. etiam lo- cum Luciani in Toxari (T. II, Opp. p. 510, Reitz.) quem Faber affert; quibus adde Ovid. Trist. III, xi, 7; IV, iv, 55 sq. Postea coloniis Græ- corum eo deductis, et mollitis ac- colarum moribus, *εὐξενος*, *εὐξινος* dictus; Ovid. Trist. III, xiii, 27 sq. Etiam Hor. I, Od. xxii, 6, Cauca- sum appellat *inhospitalem*, ubi v. *Jani.* — *prima Patefecit*. Etsi pro certo affirmari potest, ante expedi- tionem Argonauticam jamjam fuisse naves, quum tot coloniæ in insulas jam essent ductæ, earumque incolæ non raro in continentem trajice- rent, scaphis et ratibus temere fa- bricatis utentes, v. *Burm.* ad Val. Fl. II, 285, etsi credibile est, Mi- noem, longe vetustiore Jasonem, primam exstruxisse classem, v. ad vs. 18 sqq.; hæc res tamen non im- pediit poetas, qui minus affirma- rent Jasonem primum sate mare transiisse. Vid. præter Euripidem, Lucan. III, 193; Martial. VII, 19, Bip. alios, quos memorant *Mun- cker.* et *van Staveren* ad Hygin. fab. XIV. An *Argo* prima navis armata et ad bellicas expeditiones et lon- ginqa itinera parata fuit? Quæ est Burmanni sententia, ad loc. Val.

Patefecit, in perniciem Graium et Barbarum!

Namque et superbi luget Æetæ domus,

Et regna Pelix scelere Medæe jacent:

Quæ, sævum ingenium variis involvens modis,

12. *Æetæ domus.* MS. *ætate domus.* Vid. Nevelet. ad marginem. — 14. *involvens modis.* Heinsius malebat *evolvens dolis*, contra mentem, ut Burmannus probat, poetæ, qui sævitiam abdidisse et dissimulasse variis modis (*involvens*) Medeam dicere voluit, et specie semper quadam celasse, cujus contrarium est *evolvere*, quo sensu Cicer. Or. II, cap. 86, init. teste Burmanno. In Ep. VI, ad Schefferum Heinsius *involvens dolis* corrigit. Vid. Syll. Epp. Barm. tom. V, p. 8, quod rectius videtur Burmanno, quia *doli* et *modi* facile potuere commutari. *Evolvens* Heinsii placebat quoque Guyeto. Cuninghamus violenta conjectura emendabat, *quæ sæva variis ingenia volvens modis.*

Fl. cit. An igitur naves Minois, quibus piratas mari expulsi, non fuerunt armatæ? An Argo, quod mihi probabile videtur, prima Pontum *Euxinum* aperuit? An, quod conjicit Burm. ad loc. Val. Fl. cit. *prima* dicta est, quia arte Palladia, i. e. nova et inusitata ante esset constructa? An Argo, etsi non prima, tamen prima navis *longa* fuit, quum Plin. H. N. VII, 56, dicat: « longa nave Jasonem primum navigasse, Philostephanus auctor est? » Conf. Præschius et Aug. v. *Staveren* ad loc. Hygini cit. Multa de his rebus disputari possent hoc loco, in quibus et historici inter se dissident. V. Freinsh. et Fabri Notæ ad vs. 18, it. Scheff. de Milit. naval. lib. I, c. 1, et lib. II, c. 1, sed disputatione uberiori commodè superseedere licet, quum Phædrus, judicante ill. *de Schirach* Clav. P. I, p. 225 seq. optime tum demum intelligatur, si id quod narravit, dubium fuerit relictum. Nam docet hic locus coll. vs. 18 sq. Phædri ætate rem incertam fuisse atque ambiguam, quemadmodum ante Trojana tempora vix quidquam est in historia græca satis certum. Cf. Not. ad vs. 17 sqq.

11. *Patefecit.* Aperuit, ut Liv. lib. XLII, 52. *Gronov.* Simili modo Cæs. B. G. VII, 8, « patefacere vias, » et III, 1, ibid. « patefacere iter. » — *in perniciem Graium.* Vid. vs. 13. — *barbarum.* Cf. vs. 14.

12. *superbi.* Nobilis, potentis. — *luget Æetæ domus.* Æetes, Colchorum rex, luget aureum vellus, quo Jason Medæe ope potitus erat; luget Medeam filiam profugam; luget Absyrtum filium, a Medea interfectum. Sattler.: *in Trauer sank des mächtigen Æetes Haus.*

13. Nota est Pelix, Thessaliæ regis, fabula, quem dum filiæ, quæ mox *Peliades* dicuntur, a Medea persuasæ, student ad juventutem revocare, lebeti ferventi impositum interfecerunt. Vides, quare dicat *scelere Medæe*. Fusius rem tractant Hygin. fab. XXIV; Ovid. Met. VII, 297 sqq.; Apollod. Bibl. I, 9, 27. — *jaçant.* Victa, eversa sunt. Ovid. Met. VIII, 114: « revertar in patriam? superata jacet. » *Burm.* Sic Hor. I, Od. xxxvii, 25, et alii.

14. *sævum ingenium.* Animi sævitiam; nam *ingenium* pro pectore, moribus poni, probant exempla in Clav. Schirach. P. I, p. 181. — *involvens*, tegens. Eleganter de ver-

Illic per artus fratris explicuit fugam;

15

Hic cæde patris Peliadum infecit manus.

Quid tibi videtur? Hoc quoque insulsum est, ais,

Falsoque dictum; longe quia vetustior

satili simulatore. Vid. Tzschuck. Bene cl. Sattler.: *sie verstand die Kunst, schlau zu verlarven ihre Grausamkeit*. Inter vitia animi Sen. lib. I, N. Q. Præf. ponit « in alienam voluntatem sermonem compositum et cor involutum; qui locus Burmanno debetur.

15 sq. *Illic* in Ponto, apud Tomos (qui locus inde nomen accepit, Ovid. Trist. III, ix, 33 sq.). — *per artus fratris* Absyrti, quos divulsos per agros dissipat, *explicuit fugam*, expedit, sibi liberam et tutam fecit. Nempe quum Medea fugeret, insequeretur eam cum Jasone pater Æetes; imminenti ergo, et jam capturo, per membra dissecti fratris objecit partes, ut, dum singula colligit, ipsa interea tempus haberet elabendi. Cf. Scheffer. Eleganter autem verbum *explicare* usurpatur de re difficili atque ardua, ex qua non nisi consilio et prudentia elaboretur. Memorat Burmannus locum Flori lib. I, c. 17: « Fabius Maximus periculosissimum bellum periculo explicavit; » Schefferus Ciceronis, « Siciliam undique cinctam periculis celeritate consilii explicavit. » Cfr. etiam locus Liv. I, 30 extr. « nec fuga explicari poterat sine magna cæde. » Non poenitebit hunc Phædri locum comparasse cum Ovid. Trist. III, ix, et Cic. pro Leg. Man. c. 9.

16. *Hic* in Thessalia. — *patris Peliadum*. Vid. ad vs. 13. — *infecit cæde manus*. Effecit, ut Peliades cæde patris sui manus polluerent.

Commode Gronov. memorat Sueton. Tib. 59: « nec semel infectas adspice cæde manus. »

17 sqq. *Quid tibi videtur?* ridet adversarium. Tzschuck. Vid. loca, Burmanno laudata, Ter. Andr. II, 1, 17, et Eun. II, ii, 42. Sensus: *quia Minos, rex Cretæ, longe vetustior Jasone* (παλαιότερος ἢ Ἰάσων, Thuc. I, 4), *classe perdomuit Ægeæ freta, mare Ægeum* (ναυτικὸν ἱπτάσαστο, καὶ τῆς νῦν ἑλληνικῆς θαλάσσης ἱπποκρίστοι ἐκράτησι, Thuc. I, 4) efficitur inde, navem Argonautarum non primam fuisse (vs. 10), quæ Pontum patefaceret, adeoque insulsum esse falsoque dictum, i. e. contra rationem temporum, quod paullo ante narratum est. Scilicet Minos II, Lycasti filius (Diodor. lib. IV, p. 304, T. I, Wessel. coll. Meursii *Creta*, lib. III, c. II, sub fin.), Cretæ rex, classe comparata, Caras aliasque gentes, piratica infames, mari expulisse et maris Ægei insulas, quas Cycladas appellant, sub suam potestatem redegit traditur (vid. Thuc. I, 4, et qui ad h. l. laudantur in Edit. Duckeri; it. priscos scriptores, quos memorat Meursius in *Creta*, lib. III, c. 3). Id quod factum credunt circa annum MCCCCVI, ante C. N. et et CXX, circiter annis ante expeditionem Argonauticam, quam referunt ad ann. MCCLXXXV, a. C. N. etsi alii assignent anno MCCXXIV, a. C. N. et XL ann. ante Trojam captam. Sunt tamen, qui locum Phædri intelligant de eodem Minos

*Ægea Minos classe perdomuit freta,
Justoque vindicavit exemplo impetum.*

20

20. Hic versus Guyeto frustra suspectus videtur. Quum in Cod. Pith. et Edit. *Nē* vel. sit *imperium*, Heinsius conj. *justique vindicavit exemplum imperi*, quasi dicat, acquisivit sibi laudem justī imperiī, pro exemplo justī principis est habitus. Sic *vindicare laudem, honorem* apud Paterculum sæpe, ut lib. II, c. 121, v. Not. Heinsii. Quæ emendatio, quam secutus est Bentleius, Hario durior locutio videtur. Idem Heinsius in *Advers.* p. 645, legit, *justique vindicavit exemplo imperi*. At cl. *Jacobs* legi vult *imperium*, ut subintelligatur *maris*, et *justo exemplo* explicetur *juste*; propterea notatus a viro docto in A. L. Z. 1785, II, pag. 281 sq. *Impetum* enim commodum habet sensum, et *vindicavit impetum* bene respondet τοῦς fretο domῶσι. Cuninghamus arbitraria conjectura legendum proponit, *imperium justum sic*

II, Cretæ rege, qui primum ædificaverit classem, qua Athenas profectus sit, vindicaturus injuriam, per cædem Androgei filii factam sibi ab Atheniensibus (de quo bello, præter Diod. Sicul. I. cit. consulendus Meursius de Reg. Athen. lib. III, c. 2, coll. Ej. Cret. lib. III, c. 3, p. 131. In hac sententia sunt post Gronovium, qui profert locum Ovid. Met. VII, 456 sqq. Hoogstratanus, Lallemand. Philippus, de *Schirach*, Clav. P. I, p. 225 seq. Quibus accedit Albinus, interpret gallicus; sed non videt Schefferus, qua ratione injuria, ab Atheniensibus illata, vocari possit *impetus*. Itaque huic viro docto nec non Burmanno videtur vero esse similis, hoc loco agi de piratis. Notum enim est, olim piraticam non modo fuisse celeberrimam, sed et honestam habitam, ut et latrocinia, quæ justo bello mutavit Minos. Quæ firmantur loco Thucydidis cit. ubi de Minoe hæc memoriæ prodita sunt: τῶν κυλαδῶν νόσων ἤρξεν τε καὶ οἰκιστὴς πρῶτος τῶν πλείστων ἰγίνετο, ἡἄρας ἐξελάσας καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἡγαγόντας ἰγκηλαστύσας τὸ τε λιμενικὸν, ὡς οὐκὸς, καθήκει ἐκ τῆς θαλάσσης ἰρῆσιν ἡδύνατο.

20. Minos purgando maria a piratis et eos puniendo impetum illum, i. e. injustam rationem prædandi, ultus fuit. *Burm.* — *vindicavit*, punivit. Cf. lib. IV, fab. XVII, 26. — *exemplo*. Capiendum cum Scheffero pro pœna, supplicio. Docet enim Donatus ad Ter. Eun. V, v, 4: « graves pœnæ, quæ possunt ceteris documento esse, exempla dicuntur. » Huc refer etiam loc. Ter. Phorm. IV, iv, 6 seq., quem Desbillonius affert, et Gell. VI, 14. — *impetum*. Recte interpretantur Scheffer. Johnson. Desbillon. de incursionibus piratarum, ut ex more Phædri *impetus* ponatur pro impetentibus, sicut lib. I, fab. V, 11, et lib. I, fab. XIII, 12. Non prætereunda est cl. Tzschuck. ad hunc locum observatio. « Possis, inquit, forte rectius, ad primam navigationem longiorem referre, ita, ut sit explicatio τοῦ perdomuit, cum accommodatione ad Argo, id est, primus satis gravi exemplo probavit, tuitus est, navigandi impetum. Tum vero Phædrus eam navigationem falso tribui Argo, innuit. » Addantur cl. Lange Prolegomēna ad Phædrum pag. 27.

Quid ergo possum facere tibi, lector Cato,

Si nec fabellæ te juvant, nec fabulæ?

Noli molestus esse ompino litteris,

Majorem exhibeant ne tibi molestiam.

Hoc illis dictum est, qui stultitiâ nauseant,

25

exemplo vindicans. — 21. *Quid ergo.* Bentl. *quid ego ergo*, recte castigatus a Burmanno, quum anapestum non scabrum modo, sed elisionē durissimā intolerabilem maribus poeticis obtrudat, et sine ulla necessitate illud ego inserat. — *lector Cato.* MS. Pith. teste Heinsio, *lector Cate*; in eodem tamen Codice *lecte reato* inveniri, testatur Neveletus. Salmasius, *Quid ergo possum facere dñi lector Cato.* — 24. *majorem.* Neveletus edidit *majorum*, ut jungatur *litteris majorum*. Sic legi volebat Salmasius. — *exhibeant.* Gud. *mallet exhibeam.* — 25. *qui stultitiâ nauseant.* In Editione Pithœi principe legitur, *si qui stultitiâ nauseant*, quod Deabillonio oscitantia Pithœi, vel potius typographi, factum videtur, quum Neveletus ad fidem Cod. Pith. 1610, ediderit, *qui stultitiâ nauseant*; nec aliter Ursinus et Rittershus. hic tamen repudiato τῶν si legi jubet, *qui stultitiâ nauseant*. Quam conjectura deinde non paucis recte placuit, ut Scheffero, Salmasio, Gronovio, Hario, Bipontinis, al. accedit enim prope ad scripturam antiquam. Rigaltius denique in Edit. 2, ex ingenio edidit, *si qui stulti nauseant*, ut *si qui sit, quicumque, quique*, quam lectionem, etsi longius recedat, plurimi, etiam Burmannus, secuti sunt. At

21. *Cato*, Censor, morosa severitate notus, quæ deinde in proverbium abiit, ut *Cato* dicatur pro tetrico et moroso censore. Ita non raro Martialis, ut lib. X, Ep. 19, 21, Bip. « Tunc me vel rigidi legant Catones. » Lib. I, 1: « Cur in theatrum, Cato severe, venisti? » Petronius vero, « quid me spectatis constricta fronte Catones. » Plura habet Rittershusius. Clar. Sattler. præclare, *Sauertopf*. . . — *Quid tibi possum facere?* Ita sæpe veteres. Eodem modo Cic. Att. VII, 3: « quid faciam tibi? » Adde Hor. I, Sat. 1, 61 sqq. *Was soll ich mit dir machen?* sed cl. Sattler. : *Wie kann ich's recht dir machen?*

22. *fabellæ.* Intelligence fabulas Æsopias. — *fabulæ.* Capiendum pro sublimioribus tragicæ fabulis, quarum specimen proponit vs. 6 sqq. Pro hac interpretatione etiam pugnat vs. 5. Itaque vocem *fabulæ* male intelligunt de carmine quovis

majori et sublimiori. Confer A. L. Z. 1785, II, 281 sqq.

23. *litteris.* Litteratis, poetis. Non pauci enim de vindicta capiunt, qua poetæ uti adversus inimicos solent. Ita Prasch. et Hoogst. Alii aliter, de quo v. Schefferi et Gronov. Notas.

25. *Hoc illis dictum est.* Notandæ locutiones similes lib. I, fab. VII, 3; lib. I, fab. XXII, 10; lib. IV, fab. XXII, 3; lib. III, fab. XII, 8; lib. IV, fab. XIX, 18; lib. V, fab. IX, 5. — *stultitiâ nauseant.* Non quod subsit caussa, sed quia ipsi stulti sunt, et rem non intelligunt. Scheffer. — *qui stultitiâ nauseant.* Et scripturæ Codicum, et sententiæ caussa, rescribere maluimus, quod etiam Anonymo Anglo placebat, *stultitia*, h. e. *propter stultitiâ*, vel *stulte*. Nauseare enim eo consilio, ut nausees (*consulto*, ut legit Bentleius) affectatus, opinor, dictum est, quam vel fabulæ convenit, vel Phædro. *Bothe*.

Et, ut putentur sapere, cælum vituperant.

FABULA VIII.

VIPERA ET LIMA.

Mordaciorem qui improbo dente appetit
Hoc argumento se describi sentiat.

In officinam fabri venit Vipera :

Hæc quum tentaret, si qua res esset cibi,

Desbillonius ingeniose pro *stultitiam*, quod habet Cod. Pith. reponit *stulti etiam*, hoc sensu, qui stulti quum sint, fastidiosi etiam sunt, laudans versionem interpretis gallici, *qui sont sots et font encore les dégoûtés*; it. Ter. Eun. V, 11, 21, et Phorm. IV, 111, 64. Benteius h. l. ita constituit : *Hoc illis dictum est, qui consulto nauseant, Et, ut putentur sapere, nil non vituperant*. Quas conjecturas violentas et longe remotas a sensu Phædri satis refutavit Harius, probante Burmanno, quorum vide Notas. Cuninghamo placet, *qui malitia nauseant*; sed Editio Didoti stereotypa retinet *qui stultitiam nauseant*. Heinsius conjectura arbitraria, ut non raro solet, si qui stulte has nauseant, scilicet litteras, vel, si qui hic stulte nauseant.

4. Hæc. Schefferus et Bentlei. mallet hic, quod Richterius recepit; sed Bur-

26. *cælum vituperant*. Deos ipsos. Locutio proverbialis, ut ait Hoogstratanus, de iis, qui præ nimia sapientia, vel stultitia potius, pulcherrima et absolutissima taxare instituunt. *Cælum* autem pro diis ipsis dici, docere potest locus Ovid. Met. XIII, 857, quem Burmannus memorat, ubi poeta conjungit *Jovem* et *cælum*, i. e. Jovem et Deos omnes. Et ipse Phædrus lib. IV, fab. XIX, 24 : *cælum fatigas sordido perjurio*. Plura dabit Burm. Græci dicere *λειδορῆσαι τὸν οὐρανόν*.

Optime ill. de Schirach Clav. P. I, p. 269, v. *Pelios* : Perlege totam fabulam, et nisi omnia me fallunt, irasceris Christio, qui ætate Augusti aurea indignas hasce fabellas frustra tribuere conatur recentiori homini.

FABULA VIII. *Vipera et Lima.* —

1. *improbo dente*. Avido, acri, voraci. Cf. lib. I, fab. XIII, 11; lib. IV, fab. VI, 9; lib. I, fab. I, 3. Sattler. : *Wer einen beissigern mit scharfem Zahne beisst. — appetit*. Vs. 6 dixit *dente lædere*. In re simili Hor. Epod. VI, 15 : « si quis atro dente me petiverit. »

2. *Hoc argumento*. Hac narratione, hac fabula. Vid. lib. II, fab. VII, 13; lib. IV, fab. XI, 14; lib. IV, fab. XV, 7. Ita alibi.

3. *In officinam*. Anonymus Nylantii in officina introiit, quod Nylantius dictum putat, ut in conspectu venire, lib. V, fab. I, 15 (ubi v. Scheffer. coll. Muncker. ad Hygin. fab. XCII). Burm.

4. *tentaret*. Absolute, ut lib. I, fab. XXIII, 4. — si. An. Cæs. B.

Limam momordit. Illa contra contumax,
Quid me, inquit, stulta, dente captas lædere,
Omne adsuevi ferrum quæ corrodere?

mann. præfert et, ut lib. III, fab. XIX, 7; lib. I, fab. VI, 2, vidit et; lib. II, fab. VI, 7, venit... et, nil tamen mutavit in textu. *Res cibi*. Græcismus aliis non placet: Beudeius reponit, si qua res esset cibo (si quid esset, quod edere posset) mihi vero maxime placet Heinsii emendatio, si qua spes esset cibi. *Spes et res commutatz a librariis sæpe*. Vid. ad Ovid. III, Metam. 417, et IX, 748. *Burm.* Beudeio obsecutus est Cuninghamus; at conjecturam Heinsii probat cl. Lange.

G. II, 9: « hanc si nostri transirent, hostes expectabant. » Id. l. c. I, 8: « noctu, si perrumpere possent, conati, » ad quem loc. v. Davis. Adde Tursellin. p. m. 1188. — *res cibi*. Cibus, χρῆμα τροφῆς, per græcismum, quem Latini interdum expresserunt. Laudant Interpp. Plaut. Amphitr. II, 11, 1, « res voluptatum, » pro ipsis voluptatibus, ut explicat Voss. de Constr. c. 7, vid. etiam Græv. ad Cic. I, Verr. 14; Plaut. Truc. I, 11, 38 sq. « res amoris, » pro amore ipso. Ita Aristophanes Έκαλῶ. 394, χρῆμα ἔχλου, pro ἔχλος. Herodot. lib. I, c. 36, μέγα χρῆμα οὐκ, i. e. magnus aper. De hoc loquendi genere, Atticis et Ionibus valde familiari, multa colligerunt, Faber ad h. l. Rittershus. ad Oppiani Hal. I, 105, et ad Phædrum; maxime cl. Hartman. ad h. l. Adde Misc. Obs. Vol. III, T. III, p. 404. Viger. de Idiot. pag. 154. *Zeun.* Romulus Div. h. v. expressit: dum quæreret aliquid ciborum. Fabula græca: ἐκ τῶν οὐκ οὐκ τῶν ὄντων ἰζῆται φαγῶν. Sattler.: indem sie nach essbaren Sachen suchte. — [si qua res esset cibi. Exemplis cl. Schwabio laudatis, hæc addantur: Ροξάνη πάγκαλόν τι χρῆμα παρβίνου, Rhoxane, vierge d'une beauté incomparable. Θαυμαστόν τι χρῆμα παρβίνου, une vierge qui excitait l'admiration. G.]

5. *contumax*. Viperæ rodenti pertinaciter resistens, nec admittens morsum, sicque nihil præbens cibi. Epitheton elegans. Simili modo *amomum contumax fricanti* dicitur Plin. H. N. XII, 13, ubi *contumax* est, quod non facile fricando comminuitur et fricanti resistit. *Burm.* annus citat Martial. X, 65: « Hispanis ego contumax capillis, » i. e. qui flecti non possunt. Vide etiam quæ de hac voce notat Desbillionius. Cl. Sattler.: sie gab nicht nach.

6. *stulta*. Referendum ad viperam. Eodem modo lib. III, fab. XV, 2, coll. lib. I, fab. XIII, 9. — *captas*. Conaris, tentas, ut infra lib. V, fab. III, 2. *Burm.* Ita sæpius. Vid. exempla a Burmanno et Desbillionio allata.

7. *adsuevi*. Diæresis, ut lib. I, fab. XI, 5. Vid. Gud. et Wasii Senar. p. 134. — *Omne adsuevi*. Boethius, quum nemo adhuc de emendando hoc loco cogitasset, rescripsit tamen, *Homini adsuevi*. *Schw.* Vulgo, *omne adsuevi*. sed friget h. l. adjectivum. *Bothe*. Aliter sentit Censor Lipsiensis, sæpius laudatus, qui vulgatam stare posse recte putat, si intelligas ferrum vel durissimum.

Auctore Burmanno hæc fabula etiam legitur apud Locmannum p. 34, Erpen. nisi quod ille feli tribuat, quod Phædrus viperæ, et

FABULA IX.

VULPES ET HIRCUS.

Homo in periculum simul ac venit callidus,

1. Vulgo legitur: *Homo simul ac venit in magnum periculum*. Ita edidit Pithœus e Cod. MS. Pith. Secuti Rigalt. Ed. 2. Nevel. Faber, Richter. Ursin. Danet. al. et rectum putat ill. de Schirach. Clav. P. 1, pag. 373. In eodem tamen Codice, nec non in Remensi legitur, *Homo in periculum simul ac venit callidus*. Vid. Brotier. coll. Not. Rigaltii. Burmannus illud *callidus*, quod Schirachius l. c. male censet esse intrusum, quum vulpes, animal callidum, fabulæ hujus sit argumentum, recte recipiendum existimat. « Nam, inquit, nec verum est, omnes homines alterius malo se expedire ex periculis, sed hoc est callidi et dolosi. Nec etiam homo simpliciter ponitur, nisi pro plurali *homines*, ut infra fab. XVII, 34, nec unquam Noster homo sine epitheto posuit, nisi ubi agit de aliquo, cujus jam mentio in prioribus est facta; sed in initio fabulæ requiritur Epitheton, ut infra fab. XXI, *homo doctus*; lib. I, fab. XIX, *homo malus*, et in Epimythio lib. II, fab. IV, *homo bilinguis*; lib. I, fabb. XVI et XXXI, 1, *homo improbus*; lib. I, fab. XXV, *homines cauti*. Ita mox lib. IV, fab. XII, *fortis vir*, et ita semper. Alia res est, lib. I, fab. XXI, 1, *mustela ab homine pressa*. Ibi enim respicit fabula mustelam, quæ pressa ab homine, non ab animali aliquo: ideoque ibi epitheton non necessarium, ut mox infra fab. XVII, 34, hic vero vulpes primas agit partes, et imaginem hominis callidi exhibet. » Scioppius in vulgata lectione versum laborare credit nisi *ac* deleatur, quod etiam Guyet. vult deleri, sed Freinshemius et Heinsius necessariam non putant emendationem, quia *venit* præsentis temporis cogi-

paullo aliter narret. Eandem narrant, Æsopus fab. CLXXXIV, p. 140, Haupt. p. 138, Ernest.; sed affabulatio in fabula græca dissidet a promythio Phædri; Anonymus Nilantii fab. XLII; Romulus Divion. et Ulmensis, lib. III, fab. XII, qui fabulam interpolavit ad Phædrum propius, quam Anonymus Nilantii; Anonymus Neveleti, fab. LI; Fontanius, lib. V, fab. XVI.

FAB. IX. *Vulpes et Hircus*. —

1. *simul ac*. Metri maxime caussa, pro *simul ac* reposui *simul*, cujus illud interpretamentum est. Bothe. Sic quoque volebant Scioppius et Guyetus; sed v. Notas criticas. Scriptoris in fine fabulæ laudatis, addendus Huschke in Diss. de Fabb. Archilochi, p. 44 scribens:

« In puteum descendit hoc, male compositum, sociorum par (*Vulpes et Hircus*); unde mox vident nullum patere exitum. Convenit hæc stultitia in hircum, in vulpeculam Archilochiam nullo modo. Sed hæc est culpa interpolatoris. In veteri fabula Vulpes in puteum decidit, quod prudentissimo cuique accidere potest; ad eundem locum hircus sitiens defertur, invitatur, decipitur. Hanc narrationem aliquanto probabiliorem secutus est Phædrus, et, nisi fallor, Babrius, quem ante oculos habuisse videtur auctor fabulæ Cod. August. I, 9: Ἀλώπηξ πρὸς οὐδὲν εἰς φρέαρ ἐπ' ἀνάγκης ὄψωνι πρὸς τὴν ἀνάγκην ἀμυχανοῦσα. Τράγος δὲ δι' ἐλπίσιν συνεχόμενος, ὡς ἐγένετο κατὰ τὸ αὐτὸ φρέαρ, διαπαύμενος αὐ-

Reperire effugium alterius quærit malo.

Quum decidisset Vulpis in puteum inscia,

Et altiore clauderetur margine;

Devenit Hircus sitiens in eundem locum :

5

Simul rogavit, esset an dulcis liquor,

Et copiosus. Illa fraudem moliens :

Descende, amice, tanta bonitas est aquæ,

Voluptas ut satiari non possit mea.

Immisit se Barbatus. Tum Vulpecula

10

Evasit puteo, nixa celsis cornibus,

audum est, sed in nostra lectione est venit præteritii temporis. — 2. Cod. Rem. habet *Reperire effugium alterius quærit malo*, pro quo Nevel. Ursin. Burmann. multique alii ediderunt *Effugium reperire*. At lectionem Cod. Rem. probant Gud. et Salmas. eundemque receperunt Gronov. Hoogstratan. Leonh. Richter. Maittar. Brotier. Bipontia. Bentleius, nisi quod hic non ferens *m* non elidi, transponit, *quærit alterius malo*: quam transpositionem amplectuntur Harius, Canningham. Philipp. Lalleu. Brotier. Desbillon. — 4. *altiore*. Heinzius *altiori*. Vid. Burm. ad lib. I, fab. V, 1. — 6. *Simul*. Canninghamus *simul et*, e conjectura. — 9. Bentlei. numero meliori legendum proponit *voluptas ut non possit satiari mea*, probante Canninghamo. — 10. *Vulpecula*. MS. Pith. *Vulpicula*. Vid. Gud. — *nixa*. Schef-ferus malebat *innixa*; Burmannus *enixa*, vel *enisa*, i. e. ope cornuum hirci ad-scendens et se erigens; quam conjecturam erudite tuetur. Sed forte nil mu-tandum,

ταὶ ἐκπυθάνοντο, ἢ καλὸν εἶναι τὸ ὕδωρ,
etc.

2. *alterius malo*, i. e. periculo. Sattler. : *er rettet sich durch anderer Gefahr*.

3. *inscia*. Lib. III, fab. II, 2 : *imprudens olim in foveam decidit*. Schw. Nou natura sua, est enim alias callida, sed quum ignoraret puteum subesse. Vid. Munker. ad Hygin. fab. C, et Pincier. Parerg. Ot. Marp. lib. I, c. 4, p. 25. Burm. Sattler. : *aus Unvorsichtigkeit*. Ge-rike : *Unversehens*.

4. *Et altiore clauderetur margine*. Margo in puteo, Scheffero interprete, est ea structura, qua includitur puteus (*die Einfassung*). Quæ quia paullo erat altior, impediabatur, quo minus posset egredi. Burm.

laudat Ovid. Fast. II, 221 seq., et Met. III, 162.

5. *sitiens*. Cf. lib. I, fab. I, 2.

6. *liquor*. Cf. lib. I, fab. I, 8; lib. I, fab. XII, 4.

7. *Illæ*. Vulpis.

8 sq. *Descende, amice*. Subintel-lige, inquit. Cf. lib. III, fab. VII, 17, *tanta bonitas est aquæ, etc.* *Das Wasser ist so köstlich, dass ich mich nicht satt trinken kann*.

10. *Barbatus*. Ornate pro capro. Colorem vocis nota et vid. ad lib. I, fab. I, 6, et fab. VI, 6. Phædro in-primis familiare, animalibus nomen imponere ab ea corporis parte, qua maxime cognoscuntur. Vertunt Langbart.

11. *Evasit puteo*. Ita solent con-struere hoc verbum. Liv. XXI, 33 :

Hircumque clauso liquit hærentem vado.

FABULA X.

DE VITIIS HOMINUM.

Peras imposuit Jupiter nobis duas :

« sibi quoque tendente, ut periculo evaderet. » Vid. ad Val. Flac. VII, 163. *Burm.* Nota delectum verbi *evadere*, i. e. per omnes difficultates, quæ ob stare videbantur. Nam id notare *evadere*, docet Donatus ad Ter. Andr. I, II. Cf. *Burm.* ad loc. Val. Flacc. cit. et lib. IV, fab. VI, 4. Constructio enim cum accusativo frequens est, quemadmodum exempla docent in Gesneri Thes. et cl. Schelleri Lexico. — *nixa*. Insiliens hirci cornibus et se levans. *Gronov.*

12. *hærentem*. Eleganter notat difficultatem elabendi, et incertitudinem consilii in malo præsentis, ut jam olim notavit Schefferus, apte laudans locum Ciceronis Phil. II, 29: « hærebat nebulo, quo se verteret, non habebat. » Sed et alio modo potest explicari. Testatur enim Burmannus, similiter de navibus dici *hærere in vado* (*auf dem Grunde sitzen*). Ita Florus lib. III, c. 10, 5, et lib. IV, 2, n. 33. Quibus adde Curt. IX, 9, 19: « classis partim in vado hærebat. » — *vado clauso*, i. e. in fundo putei, qui altiore margine erat clausus. Vid. ad vs. 4. Poetas quemvis æquoris, aut fluminis etiam minus profundum locum nomine *vadi* insignire solere, Burmannus probat e Sil. Ital. II, 1, laudans Barth. ad Claud. Epith. Honor. et Mar. vs. 142, et ad Stat. Theb. IV, 775, et Gronov. I, Obs.

19, p. 150 sq. Sed Phædrum fundum putei *vadam* dicere, idem vir doctus ad peculiaria poetæ refert; etsi hæc vox de fundo putei etiam occurrat apud Plin. in H. N. XXXI, 3, ante med. « ut illa vado exsiliat vena, non e lateribus, » qui locus notatus est a cl. Schellero in Lexico, et a Cl. Schulzio in Not. ad Phædr. Observat etiam Desbillonius, recte fundum putei *vadam* appellari. Ibi enim nisi breves, ut in vadis plerumque fit, aquæ fuissent, et vulpis et Hircus debuissent suffocari.

Eandem fabulam paullo aliter quam Phædrus, et fusius narravit Æsopus, fab. IV, p. 5, Hauptm. et p. 5, Ernest. coll. fabula in Edit. Hauptm. p. 289, et clar. *Jacobs*, *Griechische Fabulist. in Zus. zu Sulzer*, T. V, P. II, p. 289. Idem argumentum tractavit Desbillonius, Æsopi vestigiis presse insistens; cuius fabulam habes cum in Ej. Opusc. fabular. Æsopiar. tum in Not. Brotier. p. 141 sq. tractarunt porro Fontanius, lib. III, fab. V; Hagedornius, fab. *der Fuchs und der Bock*, lib. I, p. 20; Camerarius, p. m. 84.

FABULA X. *De Vitiis Hominum.*

— 1. *Peras duas*. Duos sacculos, sive illud ipsum, quod Petron. c. 31, *bisaccium* vocat. *Desbillon.* Ita jam olim recte ceperat Lallemand. vertens cum Fontanio *la besace*, i. e.

Propriis repletam vitii post tergum dedit,
Alienis ante pectus suspendit gravem.

Hac re videre nostra mala non possumus;
Alii simul delinquant, censores sumus.

5

mantica duplex, cujus pars una ante, altera retro, æquali tumore et pondere, penderet. Vid. Burm. ad loc. Petron. cit. At Hoogstratano *pera* est sacculus ex aluta, e collo ad lumbos pendens. Vertunt *Ranzen, Sack, Quersack*.... — *Jupiter*. Non sine caussa Lessingius hic carpit Phædrum. Vid. ej. Fabulas p. 233 ubi: *Jupiter, inquit, hat uns diese zwey Säcke aufgelegt? Er ist also selbst Schuld, dass wir unsere eigene Fehler nicht sehen? und nur scharfsichtige Tadler der Fehler unsers Nächsten sind? wie viel fehlt dieser Ungereimtheit zu einer förmlichen Gotteslästerung? Die bessern Griechen lassen durchgängig den Jupiter hier aus dem Spiele; sie sagen schlechtweg: Ἀνθρώπος δύο πύρας ἵλαστος φέρει; oder δύο πύρας ἰξάμμιθα τοῦ τραχύλου*. Caussam Phædri tamen tueri studet cl. Schulze, post cl. Jakob, cuius præf. v. p. 14.

2. *Propriis*. Compara Hor. I, Sat. III, 20... 26. — *dedit*. Vs. 1, *imposuit*; vs. 3, *suspendit*. Notanda varietas et copia.

3. *Alienis*, scilicet vitiiis. — *gravem*. Gravatam, plenam. Ita et Ovid. Met. I, 266: « barba gravis nimbia. » Flor. III, 5, n. 18: « classis apparatu belli gravis, » ut recte Freinshemius, quem ibi vide. Stat. XI, 273, « urbem armis opibusque gravem, » et ita passim. Burm. vs. 2, *repletam*.

4. *Hac re*. Ideo, διὰ τοῦτο, quod habet Themistius. Ita Cic. ad Div.

IX, 2: « metuit et ea re fugit. » Id. Ac. Quæst. IV: « est hoc quidem rei illius signum, aut argumentum et ea re id sequor. » Plant. Aul. IV, x, 69: « Ea re repudium remisit avunculus caussa mea. » Multa hic disputat Schefferus. Videndi quoque Giphani. in Ind. Lucret. in hac re et his rebus, et Gronov. ad Gell. IV, 1, quos Burm. laudat, memorans etiam loc. lib. I, fab. XIII, 13, quo indicare videtur, hac re et hic de argumento fabulæ sumi posse; sed v. Excurs. VIII, ad lib. I, fab. XIII, 13 seq. — *mala*. Vitia, ut paullo ante. Eodem modo Hor. I, Sat. III, 25: « Quum tua pervideas oculis mala lippus inunctis. » Græca fabula, κακά, ἀμαρτήματα.

5. *simul*; simul ac. — *delinquant*, peccant. Citat Desbillonius locum Cic. Off. I, 41: « fit enim, nescio quomodo, ut magis in aliis cernamus, quam in nobismet ipsis, si quid delinquitur.... » — *Censores sumus*. Acriter reprehendimus, more Censorum, qui in pravis castigandis moribus acres erant.

Hanc fabulam ex Æsopo expresserunt Galenus, Antonius et Maximus, Arsenius Ἀποβημάτων Συναγ. de quo libro videndus Harles. V. C. ad Fabric. B. G. Vol. I, pag. 744. Themistius in Or. quæ βασιανιστὶς inscribitur, et quæ exstat in Edit. Opp. Ald. p. 106, cuius locum Rittershusius et Freinshemius afferunt. Vid. etiam Gud. et Collect. Fabb. Æsop. Hauptm. p. 270. Fragmentum fabulæ quoque habes apud

FABULA XI.

FUR ARAM COMPILANS.

Lucernam fur accendit ex ara Jovis,
 Ipsumque compilavit ad lumen suum.
 Onustus sacrilegio quum discederet,
 Repente vocem sancta misit Religio :

3. *Onustus sacrilegio*. In MSS. Pith. Rem. et multis Editt. ut Nevelet. Richter. Danet. Maïttar. Lallemand. Philipp. Brindley. Didot. legitur, *onustus qui sacrilegio*, syllaba redundante. Hinc Johnsonius et Burmannus delent τὸ *qui*; ille tamen metrum putat constare, si legatur *sacrilegio qui*. Ursinus edidit, *Qui onustus s. c. d.* Cuninghamus, *Qui sacrilegio onustus c. d.* — 4. *sancta*. MS. Pith. *sanctam*. Vide Not. et Gud. *sanctam* placet Langio, ut referatur ad *vocem*; sed *sancta* præferen-

Suid. in Δύω. τοῦτοκα τὴν ἰδίαν οὐτίς ὅπως δούω. Fuit enim, cuius nomen nunc latet, qui Elegis fabulas græcas ederet, quarum passim meminit Suidas. Atque is sub nomine Μυθῶν, aut Μυθικῶν sæpius illas citat. Cf. Bentleii Diss. de Æsopi Fabb. in Ej. Opusc. philol. p. 74, Ed. Lips. Non pauci porro scriptores antiqui ad hanc fabulam alludunt, adeo ut *mantica in tergo* in proverbium abierit. Vid. Catull. XXII, 20 sq. Bip. Hor. lib. II, Sat. III, 298; Senec. de Ira, lib. II, 28 : « Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt; » Persius Sat. IV, 24, conf. Gronov. et Desbillon. et quæ in hanc rem collegit Hartmannus, præter alia laudans Val. Max. lib. VIII, c. vi, ubi leguntur multa hujus vitii exempla. Eamdem fabulam narrat Fontanius lib. I, fab. VII.

FAB. XI. *Fur Aram compilans*. — 1. *Lucernam*. Vid. ad lib. III, fab. XIX, 4. — *ex*, in. Vid. Tursellin. p. m. 368. — *ara*. In ara perpetuus ignis. Lib. I, fab. XXVIII, 8. Gud.

2. *compilavit*. Fana compilare dixit Cic. de N. D. lib. I, c. 31. — *Ipsum*, Jovem, h. e. ipsius fanum. — *lumen suum*, proprium; Jovis, non furis. Ita recte Scheffer. et Burmann. Nam si de furis lumine capias, perit omnis elegantia et relatio ad τὸ *ipsum*. Ipsum igitur Jovem ad lumen suum, i. e. proprium, ex ara Jovis accensum, compilavit; suus autem pro *ejus*, poni, nec referri semper ad eum, qui casu nominandi deberet exprimi, ut nonnulli putant, multis probant Scheffer. et Burm., quos vide.

3. Bothius edidit, post Ursinum, *Qui onustus s. c. d.*

4. *vocem misit*. Vocem mittere, pro quo lib. I, fab. XII, 12, dixit *vocem edere*, simpliciter est loqui. Ita solent poetæ; ita sæpe Cicero, Livius, alii. Vid. etiam lib. III, fab. XVIII, 4. — *sancta Religio*. Non in hac fabula puto distinguendam religionem a Jove, quum vox sine dubio ex ara, vel statua Jovis emissa fuerit, ita ut religio pro re, vel loco sancto, in quo colebatur Ju-

Malorum quamvis ista fuerint munera,
 Mihique invisā, ut non offendar subripi;
 Tamen, sceleste, spiritu culpam lues,
 Olim quum adscriptus venerit pœnæ dies.
 Sed ne ignis noster facinori præluceat,
 Per quem verendos excolit pietas Deos,

10

dam, ob locum lib. I, fab. XXVII, 6. Cuninghamus; *Vocem hanc s. m. R.* — 7. *sceleste*. Mallet Heinsius *scelesto*, probantibus Bentleio et Cuninghame. Sed Harius et Burmannus defendunt *sceleste*, quia compellari aliquis hic debet, quod non requiritur in loco Virgilii, quem Bentleius affert; et quia minime necessaria scriptæ et editæ lectionis mutatio, quæ nihil novi significationi addit. — 10. ve-

piter, sit sumenda, et hoc verba *mihī invisā, ignis noster*, quæ a Jove proferuntur, clare ostendunt. Religio est ergo Jovis statua, vel ara religione summa colenda (Aram intelligunt Gronov. et Dispontin.). *Burmān.* Simili modo Virg. *Æn.* III, 362: « Namque omnem cursum mihi prospera dixit religio, » i. e. oraculum et vaticinium. Vid. *Heyne* ad h. l. Adde quæ notata sunt ad lib. I, fab. XXVII, 6, it. Clav. Schirach. v. *religio*. Equidem verterem: *des Gottes Stimme liess im Heiligthum sich also hören.*

5 sq. Quamvis ista munera, i. e. donaria, quæ tu nunc furto abstulisti, a malis hominibus ad placandum numen fuerint suspensa et dedicata, adeoque mihi invisā, ut non offendar, illa a te subripi.

7. *spiritu*. Vita. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 7. — *sceleste*. Obvium hoc convicium apud Plautum, Ter. ut *Heaut.* II, III, 71, et alibi. *Burm.* Male R. *Prevost* verba *spiritu culpam lues* explicat, *quand tu auras perdu la vie, après ta mort.*

8. *Olim*. De futuro tempore. Cf. *Epil.* III, 16, ubi vide. — *adscriptus*, fatalis, a fati destinatus, vs. 19. *Schw.* Sic loquitur, quod finge-

bant Deas Parcas, quas et vocabant fata, non modo fatalia nera stamina, sed etiam fatalia destinata scribere ac referre in tabulas. *Pacatus* in *Paneg.* 18: « an ut illi majestatis tuæ participi, deo, feruntur assistere Fata cum tabulis; sic tibi aliqua vis divina subseruit, quæ, quod dixeris, scribat et suggerat? » Ipsum verbum *adscriptus* est apud *Apul.* de mundo. *Gronov.* Apte *Burmānnus* præter alia, laudat *Martial.* lib. X, 44. — *venerit dies*, dixit ut lib. I, fab. XVI, *advenire*. Nam faturus erat, sed scriptus a natalibus. *Senec.* *Cons.* ad *Marc.* 16: « habebit quisque, quantum illi dies primus adscripsit: » et de *Prov.* c. 5: « Fata nos ducunt, et quantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. » *Burm.* *Sattler.*: *wenn der schon bestimmte Tag der Rache kommen wird.*

9. *facinori*. *Facinorosis*.

10 sq. *Per quem*, ignem, i. e. sacrificia. — *verendos*. A Religione Dii verendi dicuntur ratione hominum: quo epitheto de iis utitur *Ovid.* *Am.* II, XIII, 11, et *Met.* IX, 269 (*verendos deos* qui dixerit, non meminit *Bentleius*). Notant autem viri docti, verbum *vereri* minus,

Veto esse tale luminis commercium.

Ita hodie nec lucernam de flamma Deum,

Nec de lucerna fas est accendi sacrum.

Quot res contineat hoc argumentum utiles,

rendos. Quia in MS. Pith. fuit *colendos*, Heinsius *colendos extulit* effectit, sed recte Harius ignorare se fatetur, quid sit *efferre deos colendos per ignem*. Bentleius, qui *excolere deos* se, quid sit, fatetur nescire, legit *colendos censuit*. Sed monet Burmannus, *excolere* idem esse, quod *colere*; nam ex sæpe augere in compositione, ut lib. III, fab. III, 5. Ovid. I, ex Pont. VII, 59. Vide hanc virum doctum ad Quintil. Decl. VIII, 12, p. 178. Judicante eodem Codicis Pith. *colendos* ex glossa venit, qua *verendos* explicuit librarius. Cuninghamus edidit: *Per quem colendos excitat*. — 11. *luminis*. Heins. *lumini*, e conjectura minime necessaria. — 12. *Ita*. In MS. Pith. est *itaque*, quod probat cl. Tzschuck. post Gudium, notans: metri causa videtur reponendum ex MS. *itaque*, quod et potest accipi pro *et ita*, ut apud Nep. in Alc. IV, 2. Sed jam olim Freinshemius legi volebat *ita hodie*, applaudentibus fere omnibus Criticis. Burmanno non displicet lectio MS. si ejiciatur *nec*, quod facile subintelligi posse dicit e vs. sq. Nevel. et Ursinus dederunt lec-

quam *metuere* et *timere*, rectius de numinibus dici, quia servi *timent* et *metuunt* dominos, liberi *verentur* patres, ita et deos magis *verentur*, qui recte de iis sentiunt, quam *metuunt* et *timent*, ut superstitiosi. Quare bene Cicero pro Plancio c. 12: « primum ut vivat cum parente (nam meo iudicio pietas fundamentum est omnium virtutum) quem veretur, ut Deum. » Hæc e Notis Burmanni excerptæ. — *excolit*. Colit et placare solet. Vid. V. L. — *pietas*, pii homines, more Phædri.

11. *commercium*. Non simpliciter usum notat, sed mutuum, et quotidianum quasi inter sacra et profana lumina usum. Sic Ovid. Art. III, 549, vatibus dicit esse *commercium cæli*; et Trist. V, III, 45: « sunt Dis inter se commercia. » Non licebat ergo aras accendere de lucerna, quæ oleo alebatur, sed de facibus (ut in sacro Cereris Ovid. Fast. IV, 493) aut alio igne, ut ex domo Flaminis petito: Vid. Fest. in *ignem*. Maxime vero divini favoris indi-

cium erat, si ex cælo demisso igne incenderentur aræ. Vid. de Jov. Fulger. c. IX. Hujus interdicti de lucerna nusquam inveni mentionem: forsitan ex usu hanc fabulam finxit Phædrus, et originem ex ingenio commentus, ut notaret notos sibi scelestos, quos aluerat, et foverat, sed qui sibi malam gratiam retulerant. *Burm. Sattler. : ich verbiete diesen wechselseitigen Gebrauch.*

12. *lucernam*. Dixit *lucernam* pro vulgari igne, non sacro. — *de flamma Deum*; de flamma in aris Deorum exsuscitata.

13. *sacrum*. Sacrificium, victimam. Hinc ad sacra perpetuum ignem alebant in æde sacra.

14 sq. Quum perspicue et facile intelligi non possit, quomodo tres sententiæ morales, quas epimythium continet, ex facto narrato fluant; vides, hocce epimythium parum aptum esse ad fabulam. Itaque recte carpitur a cl. *Jacobs* in *Nachtr. zu Sulzer*. T. VI, p. 69, et cl. Langio, coll. Lessingio in *Quæst.*

Non explicabit alius, quam qui reperit.

15

Significat primo sæpe, quos ipse alueris,

Tibi inveniri maxime contrarios :

Secundo ostendit, scelera non ira Deum,

tionem Cod. MS. *Itaque hodie nec l. d. f. d.* — 15. *explicabit.* Heins. Beintl. Cunningham. *explicarit*; Salmasius *explicavit*, improbante Gudio. — 18. *Secundo.* MS.

de Fabulis, quæ exstat in Ej. Opusc. Fabb. ubi v. p. 140. Peccavit etiam Phædrus in hoc, quod quum in bona fabula sententia moralis una et simplex esse debeat, ita tamen rem tractaverit, ut tres diversas sententias morales derivari posse crederet. Ceteroquin versum 15 viri docti varie explicant. Freinshemius ad ambitionem poetæ refert, quum vitium sit, ita loqui, ut, quod sentias, intelligi non possit etiam ab eruditis et prudentibus. Schefferus ita explicat: non necesse erit, ut explicet alius, quia ipse, qui excogitavi, nunc facturus sum. Cui interpretationi repugnare videtur verbum *explicabit*. V. Lange. Desbillionius: quoniam reperi fabulæ hujus argumentum, mihi expectandum non est, dum ipse lector explicet, quot res utiles contineat. Verba Phædri tamen ei ostentationem quamdam habere videntur. Contra Langius suspicatur, nescio an vere, dicere poetam per jocum, neque hæc in serium esse convertenda. Ego quidem dicerem, Phædrum, qui probe intelligeret, ita esse narratam fabulam, ut vera ipsius mens non omnibus statim in oculos incurreret, sinistræ interpretationis evitandæ gratia, vel alia quacunque de causa, voluisse suorum verborum esse interpretem. Neque sic ostentationis argui potest, quum unusquisque se ipse optimum ver-

borum suorum interpretem dicere possit, ita, ut nulla ostentationis suspicio in eum cadet. Cl. Sattler.: *Wie viele gute Lehren das Gedicht enthält, erklärt am besten der Verfertiger.* — argumentum. Vid. ad lib. II, fab. VII, 13. — *explicabit.* Recte Heinsius *explicarit*. Sed ambitiosum est illud *explicarit*, quasi nemo, nisi Phædrus, animadvertere hoc potuisset. Contra vulgatum jocose dictum est, hac sententia: non permittam, ut alius explicet, sed ipse potius explicabo. *Bothe.* — *qui reperit.* Vid. ad Prol. I, 1. *Schw.* Se ipse intelligit. Unde discimus, primum fabulæ hujus auctorem esse Phædrum. *Scheff.* Probabile est, ipsum Phædrum esse auctorem fabulæ, etsi Guyetus Æsopo tribuere videatur, inter cujus fabulas non legitur.

16. *alueris.* Foveris, beneficiis ornaveris. Gronovius interpretatur: ad honores et opes evexeris. Sattler.: *die man überhäuft mit Gunst und Wohlthat.*

17. *inveniri.* Vid. ad lib. I, fab. XII, 2. — *contrarios.* Inimicos, infestos, ut recte Schefferus. Ita Varro lib. IV, de L. L. (10 sub fin.): « quod fulmine ictus Phaeton contrarius Diis. » Ovidius etiam sæpe contrario, pro inimico, hoste, utitur, ut Trist. I, iv, 41. Et alibi *Burm.*

18. *ostendit.* Cf. lib. I, fab. IX, 2.

Fatorum dicto sed puniri tempore :

Novissime interdicat, ne cum malefico

30

Usus bonus consociet ullius rei.

Pith. *secundum*. Transponit etiam h. v. post sequentem, vid. Gud. *Secundum* retinent Nevel. Ursin.

19. *Fatorum dicto tempore*, i. e. tempore a Fatis decreto, constituto. Non enim cum Scheffero iungendum, scelera non ira Deum, sed fatorum puniri, dicto tempore. Merito enim dabitandum, an ullo in loco ira fati tribuatur. V. Lindneri Tentam. Phil. crit. II, p. 5. Recte autem Schefferus per *fata* Parcas intelligit, quas opponit Diis superis, probante Burmanno, qui videndus ad Ovid. Trist. III, vii, 13. Ita Cicero Parcas intelligit Cat. III, 8 : « ni Diī immortales fata ipsa flexissent... » — *dicto*. Proprie, ut lib. IV, fab. XXIV, 19; Ter. Andr. I, 1, 75 : « his nuptiis dictus est dies. » Supra dixit *adscriptus poenæ dies*. Huc referendus locus Æschyli, Rittershusio notatus : *ἴσθ' ὅτι τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἡμέρᾳ θανάτου ἀνίστηναι καὶ ἑστῆναι δάσους δίκην*. Cl. Lindner l. c. hunc Phædri locum ita interpretatur : « scelera (suo) tempore puniri, non ira deum, sed fatorum dicto. » Etenim poenæ tempus dicere, fatorum est, quæ nomen habent a fando, h. e. dicendo. — *tempore* est, cum tempore, seu suo tempore. Cf. Epil. III, 32.

20. *Novissime*. Vid. ad lib. I, fab. XXIV, 9. — *interdicat*. Absolute. Sic

Ter. Hec. IV, 1, 18 : « interdico, ne extulisse extra ædes puerum usquam velis, » h. e. prohibeo. Scheff.

21. Ne bonus ulla in re commercium habeat cum malefico. Laudat Gronov. Cic. post Red. in Sen. 7 : « ausus es cum Gabinio consociare consilia pestis meæ, » i. e. conspirare in exitium meum. Adde Cic. de Fin. III, 21 : « nec vero rectum est, cum amicis, aut bene meritis consociare, aut conjungere injuriam. »

Hanc narrationem historiolum esse, non fabulam, et Phædrum istam pro fabula propria vendidisse, vidit Lessingius in Quæstionibus de fabulis, libro paullo ante citato, p. 138 sqq. Caussam Phædri tamen agere studet de Schirach v. 3, Clav. P. I, v. reperire. « Tantum abest, inquit, ut Phædrus hanc narrationem pro fabula propria vendat, ut ipse potius suo exemplo probet, quod necesse putabat, posse hanc frugiferam narrationem, ut aliæ, quas suis fabulis hic ibi interseruit, utilissimarum rerum in communi vita esse documentum. Occurrunt ejusmodi narrationes evolventi Phædrum. Vid. lib. III, fab. X; lib. IV, fab. XXI, etc. »

FABULA XII.

MALAS ESSE DIVITIAS.*

HERCULES ET PLUTUS.

Opes invisæ merito sunt forti viro,
 Quia dives arca veram laudem intercipit.
 Cælo receptus propter virtutem Hercules,

(*) Ita inscripta est fabula in MSS. Pith. Rem. et Vett. Edit. Sed hanc et alias ejusmodi fabularum inscriptiones, quas Meursius adjudicat Phædro, non a Phædri manu esse, non pauci sunt, qui statuunt, e. g. Prasch. Freinsh. Gud. Desbillonius. Et vere. Quare etiam in hoc opere istarum inscriptionum non magnopere rationem habendam duxi. Rectius fabula nostra inscriberetur; *divitiæ virtutis impedimenta, sive, Hercules et Plutus*, quam inscriptionem Benteius dedit. Cum Desbillonio et Brotierio utramque posui et vulgatam et Benteianam. Lallemant. et Didot. *Opes irritamenta malorum.*

FAB. XII. *Malas esse Divitias.* — 1 sq. Philosophantur hic interpretes, et in locos communes de divitiis digressi Phædrum aut accusant, aut defendunt (De quo v. Meursii, Praschii, Freinshemii et Schefferi Notas). Sed per *fortem* virum hic militarem intelligit, ut fuit Hercules, propter virtutem receptus cælo: qui contempsit divitias, ex quibus vera laus non quæritur, sed ex factis, in utilitatem generis humani editis. — *invisæ opes* sunt, quas aspernatur, ut inutiles, ut apud Ovidium de Mida, experto ejus nullum usum esse, Met. XI, 130: «inviso meritis torquetur ab auro.» *Laus* vero hic intelligenda bellica, ut ostendimus ad Val. Flacc. VI, 546, et Ovid. Met. XII, 539: «Herculeæ mirum est obliviam laudis Acta tibi:» et ita *Thesea laus* idem VIII, 263. — *veram* vero laudem dicit, quia sæpe etiam milites optimi et duces ex rebus gestis summam *gloriam* quum reportassent, avaritia

eam contaminarunt, quia et *rem et gloriam* (ut Terentianus Menedemus Heaut. I, 1, 60) ex militia petebant. Sed nudam laudem et gloriam Hercules volebat esse appetendam, nec corrumpi viros fortes objecto lucro pati poterat. An et hic avarum Tiberium, vel alium quem ducem tangit Phædrus? *Burm.* Aptehic Freinshemius adjicit locum e Plutarchi Apophthegm. cap. C. Cui adde Nep. Epam. 4, et Ælian. V. H. XI, 9. — *dives arca.* Arca, in qua cum aliæ res, tum imprimis pecunia asservabatur. Martial. lib. X, Ep. 14, h. l. pro magnis opibus. Cic. Att. I, 9: «arcæ nostræ confidito.» Id. Q. F. II, 12: «fiducia arcæ.» Adde Catull. XXIII.

3. *Cælo receptus.* In numerum Divorum receptus. Græca fabula *Διαιθρίε*. Notandum h. l. Senec. Herc. OEt. (Act. V, vs. 1940 sqq. p. 719, Gronov.) quem jam olim Rittershusius laudavit: «Quid me tenentem regna siderei poli, Cæloque tandem

Quum gratulantes persalutasset Deos;
Veniente Pluto, qui Fortunæ est filius,
Avertit oculos. Caussam quæsiuit pater.
Odi, inquit, illum, quia malis amicus est,
Simulque objecto cuncta corrumpit lucro.

5

5. *Veniente*. MS. Rem. (etiam Pith. vid. Nevelet. ad marginem) *venienti*, ut cum *avertere* jungatur, ut apud Stat. V, Silv. III, 59..... cui te nec Cerberus omni Ore, nec Orpheus quirent avortere leges, pro, a qua. Sed malo esse scriptum pro *veniente*, ut sæpe in his fabulis. Vid. lib. I, fab. V, 1, et hoc libro fab. IX, 4. Sic Ovid. Art. Amat. II, 615 sq..... hoc quoque viso *Avertit vultus sæpe puella suos*. Burm. — *Pluto*. MS. Pith. *Plutone*; at Neveletus edidit, *venienti Pluto*. — 6. Bendei. *Caussam ut quæsiuit pater*. — 8. *Simulque objecto*. Heinsius, *simul cum objecto*. Idem coniecerat *semelque objecto*, sed deleverat iterum. Hoc certe, observante Burmanno, maiorem avaritiam notaret, si semel objecto lucro aliquis a vera laude deduceretur.

redditum, planctu jubes Sentire fatum? Parce; nam virtus mihi In astra et ipsos fecit ad superos iter. » Et mox vs. 1971: « Virtus in astra tendit; in mortem timor. » Cl. Sattler.: *Da Herkules durch Tapferkeit den Himmel sich errungen*.

4. *gratulantes ipsi novos honores*. Vid. quæ de hoc verbo erudite disputant Perizonius ad Sanct. Min. p. 8 seq. et Gronov. Obs. II, 19. Cf. etiam Not. ad Epil. III, 27. — *persalutasset*. Bene explicant Scheffer. et Burm. omnes ordine salutasset, salutationem omnium finisset. Græca fabula: *ἵνα ἰπαστοι τῶν θεῶν ἱσπάζοντο*. Ita Liv. lib. XXIX, 19, post med. Suet. Aug. 35 fin. ubi v. *Ernesti, perrogare sententias*, i. e. senatores sententias a primo ad ultimum rogare. Curt. X, v, 3: « donec a toto exercitu ad ultimum persalutatus est. » Ita *perbasiare* Petron. c. 41. Plura congestit Dispontin.

5. *Veniente Pluto*, intellige, gratulatum. — *qui Fortunæ est filius*. Divitiæ enim sunt a fortuna. Opportune Faber notat locum Pausan. in Bæot. IX, 16, p. 740, ed. Kuhn. καὶ

πλοῖσιν τύχης ἰστίη ἱέρην. Θέρμει μὲν δὲ πλοῦτον παῖδα, addita ratione: σφόν μὲν δὲ καὶ τοῦτοις τὸ βούλημα, ἰσθύναι πλοῦτον εἰς τὰς χεῖρας, ἀποματρὶ ἢ τροφῇ τῇ τύχῃ. Facit tamen Hesiodus Theog. 969 seq. Cereris filium, ex Jasio in Creta natum. Priscis enim temporibus πλοῦτος fruges et alia, ad annonam et penum pertinentia significabat. Vid. Heinsius ad loc. Hesiodi cit. Ceteroquin *Plutum a Plutone* distinguendum esse, erudite contra Walchium observat cl. Lindnerus in Tentam. Crit. Phil. P. II, p. 5 sq.

6. *Avertit oculos*. Græca fabula: *κατὰ τοῦ ἰδάριος κύβας ἀπιστρέφεται ἑαυτὸν*. — *pater*. Jupiter, utpote qui est pater dæorum et hominum sator. Vid. lib. I, fab. II, 13; lib. III, fab. XVII, 10; lib. IV, fab. XVII, 22. Non enim dicitur *pater*, respectu habito ad Herculem, qui Jovis filius ex Alcmena credebatur. Cf. Prasch. et Lallemant.

7. *illum*. Plutum.

8. Sensus: Præterea quod malis amicus est, etiam cuncta, i. e. cunctos, sive sint boni, sive mali,

FABULA XIII.

LEO REGNANS.

Utilius homini nihil est, quam recte loqui;
 Probanda cunctis est quidem sententia,
 Sed ad perniciem solet agi sinceritas.

1. *nihil est*. Bentleius edidit: *Utilius nihil esse homini q. r. l.* sed vid. Burmann.

corrumpit, obijciendo illis lucrum (*objecto lucro*). Similes sententias, in priscis scriptoribus obvias, con-gessit Rittershus. Vid. e. g. Prop. III, xi, 49 sq.; Bipont. Aristoph. Plat. I, ii, 146, ut omittam alia. — *Simul*. Ita capio, ut non modo malos, quibus amicus est, ad omnia facinora impellat, sed etiam possit bonos corrumpere spe lucri. *Burm.* — *objecto lucro cuncta cor-rumpit*. *Objectum* *lucrum* dictum est, ut lib. I, fab. XXIII, 4, *objectus* *cibus*, quo canis corrumpitur, ne latret pro re domini. *Cuncta* enim est pro *cunctos* positum, ut Ovid. ex Pont. III, vi, 31: « quum pe-reant acie fortissima quæque. » Ovid. Am. I, ii, 33: « omnia te metuent. » Et ita centies. *Burm.* — *objecto*. Proprie de cibo *objecto*; v. lib. I, fab. XXIII, 4. Capiendum active, ut apud Tac. Ann. IV, 60: « Drusum trahit in partes spe ob-jecta principis loci, » qui locus Scheffero debetur. Eleganter vero h. l. usurpatur de improvise lucro. Vid. Clav. Schirach. voc. *objicere*.

Sub censuram vocavit hanc fabu-lam cl. *Jacobs*. in Observatt. huic editioni præfixis, quæ etiam habentur in *Nachtr. zu Sulzer*, T. VI, P. 1, p. 66. Eamdem narrant *Æso-pus* fab. CXCI, p. 147, Hauptm. et

p. 143, Ernest. Lessingius, lib. II, fab. II; Boulangerus, lib. I, fab. XVIII, *Hercule reçu parmi les Dieux*, quos non sine fructu com-parabis. Adde Hor. II, Sat. iii, 94 seqq.

FAB. XIII. *Leo regnans*. — 1. Bo-thius cum Bentleio rescripsit: *Uti-lius nihil esse homini, q. r. l.* At Burmannus: « Quid cogit est mu-tare in *esse*? quum hic versus sen-tentiam absolutam contineat, quam probandam mox dicit, ita scilicet, ut integra, sententiæ in modum, proponitur. » — *recte loqui*, sin-cere. Vid. vs. 3. *Schw.* Sine circui-tione, aut ambagibus, quibus verus animi sensus involvitur et tegitur, loqui, ut solent sinceri et simplices homines. Vid. ad Quintil. Proœm. lib. VIII, p. 664. *Burm.* Opposi-tum hujus est *oblique loqui*, quod et passim in usu. Sed et *recte* sic usurpavit Plaut. Amph. III, iii, 18: « recte loquere, » et Captiv. V, ii, 7: « recta et vera loquere. » *Scheff.* Metaphora ab itinere et via desumta.

3. *agi*. Explicant Scheff. et Bur-mann. adduci, trahi, impelli, tru-di, a potentibus scilicet et violentis. Notat *Burm.* loca Ovid. Met. X, 625: « in tædia vitæ agi, » et Val. Flacc. III, 393, ubi consules no-tam viri docti; V, 15; VI, 603;

Quæ ratio procreasset? Exposuit senex.

Idem Prometheus, auctor vulgi fictilis,

5

Qui simul offendit ad fortunam, frangitur,

Naturæ partes, veste quas celat pudor,

Quum separatim toto finxisset die,

Aptare mox ut posset corporibus suis,

legi jubent *affrictione*; Faber *affixione*; Fancius *afflictione*. — 5. *Idem*. Ita habent MSS. Pith. et Edit. Vet. — 6. *Qui*. Heinsius corrigit *quod*, quo nihil opus, quia *vulgus* proprie est masculini generis, sed usurpatione neutrius. Vid. Serv. ad Virg. *Æn.* I, 149, et ita sæpe Charisius, Priscianus et Veteres Grammatici, quod notarunt commentatores ad Virg. *Æn.* II, 99, quibus adde Voss. de Anal. lib. I, 31. *Burm.* — 7. *celat*. Heinsius more suo *velat*, sine causa; secutus tamen Walchius, sed vid. *Burm.* qui laudat Ovid. *Fast.* II, 819; *Fast.* VI, 579; I, *Am.* IV, 41.

molles mares. Cinædos, muliebria patientes. Vid. Not. ad Sen. Ep. 82 (T. II, p. 332, Edit. Amstel. ann. 1672). *Gronov.* An Sejanus maxime perstringatur, *ἰνίχῃ*. De eo certe rumor, Apicio diviti et prodigo stuprum venum dedisse. Tac. Ann. IV, 1, 3. *Prasch.* Lib. XXXIII, 28, *molles viros* in comitatu Brachyllæ, quos mox *obscenos* vocat, fuisse narrat. Petron. c. XXIII: « Molles, veteres, Deliaci manu recisi. » Vid. supra ad fab. IV (V). *Burm.* Laudant quoque interpretes Martialis. II, Ep. 84, et III, Ep. 73, Bip. De horrendo hocce crimine lege Paull. Ep. ad Rom. I, 27, a quo *molles mares* Cor. I, vi, 9, *μαλακοὶ* vocantur. Vid. *Exeg. Handb. des N. T.* ad h. l.

4. *Quæ ratio procreasset*. Unde orti essent. — *senex*. *Æsopus*. Vid. ad Prol. II, 8.

5. *Idem Prometheus*. Hæc docent, initio fabulæ de Prometheo fuisse sermonem, ut olim vidit Rigaltius, probante Freinshemio. Male Ritterh. τὸ *idem* referebat ad *Æsopum*. — *auctor vulgi fictilis*. Formator hominum, e luto fictorum.

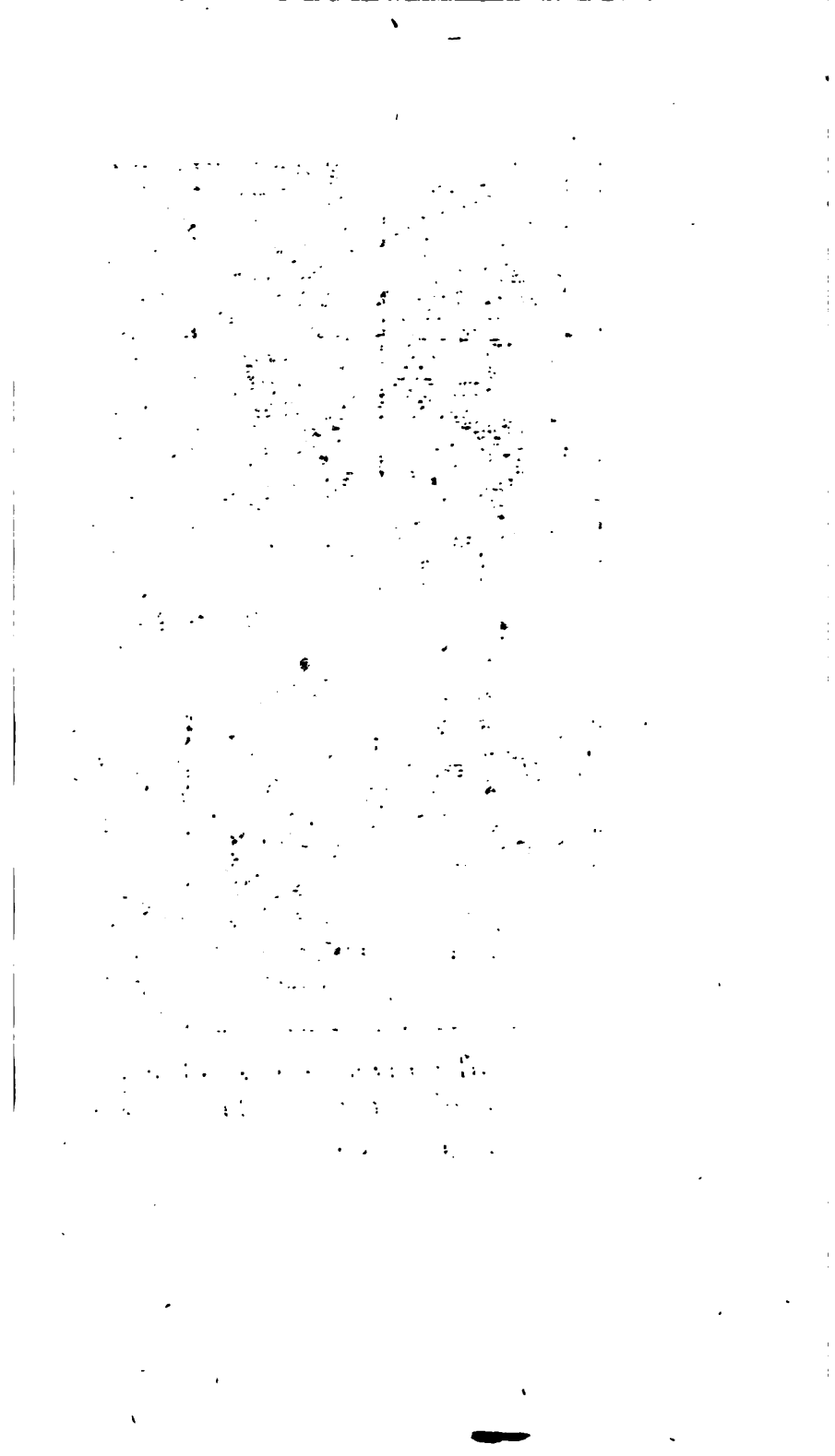
Notissima fabula. Vid. Ovid. *Met.* I, 82 sqq.; Hygin. fab. CXLII; Juven. Sat. XIV, 34 sq. Pulchre rem illustrat lucerna sepulcralis in fronte hujus libri; cum qua comparanda sunt ea, quæ notantur in Explicat. monumentorum ære sculptor. — *fictilis*. Proprie in hac re. Martialis. X, 39; Cic. Pis. 25: « homullus ex argilla et luto fictus. » Cf. Hoogstrat.

6. *Qui*. *Vulgus*. — *simul*, simul ac. — *offendit ad fortunam*. Ita Cic. de Memmio apud Fab. lib. VI, c. 3: « Caput ad fornicem Fabii offendisse. » Fortuna hic velut res dura fingitur, ad quam vulgus (nam illud *qui*, quod ante *simul*, ad *vulgi*, non *Prometheus* est referendum) formatus ex luto, sicut testa frangitur, eleganter. *Scheffer*.

7. *Naturæ partes*. Proprie membra, quibus sexus distinguitur. *Scheff.* Vid. *Burm.* ad Petron. cap. CXII, p. 519. Ovid. dixit « tegendas obscenas partes, » Art. II, 584; Plin. « velanda, verenda corporis. » Lib. III, Ep. 14, et lib. VI, 24. Hinc mox, *celat pudor*.

8. *separatim; besonders, à part*.

9. *suis*, a se fictis.



... et de la ...

... et de la ...

... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...

... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...

... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...

... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...

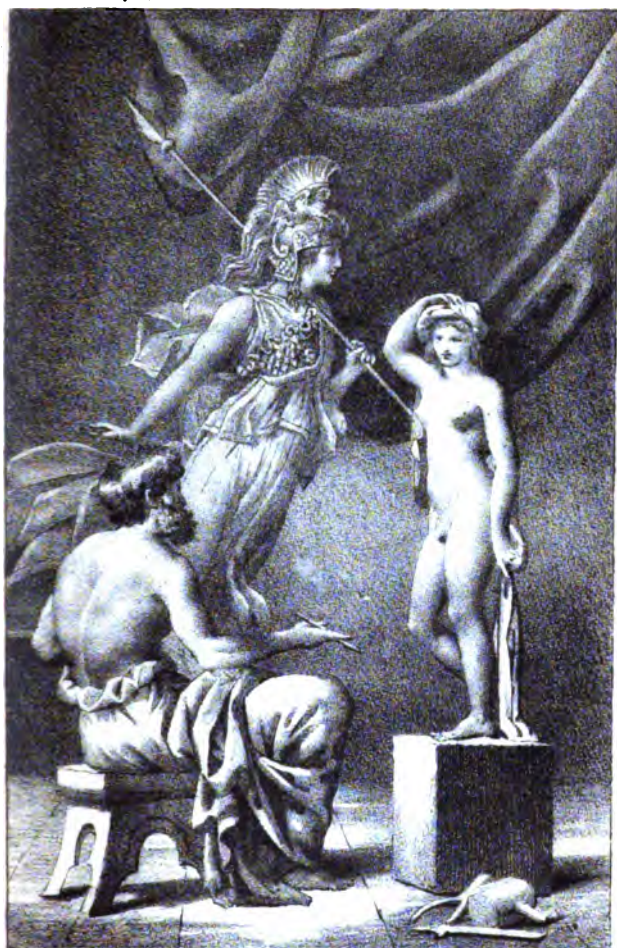
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...

... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...

... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...

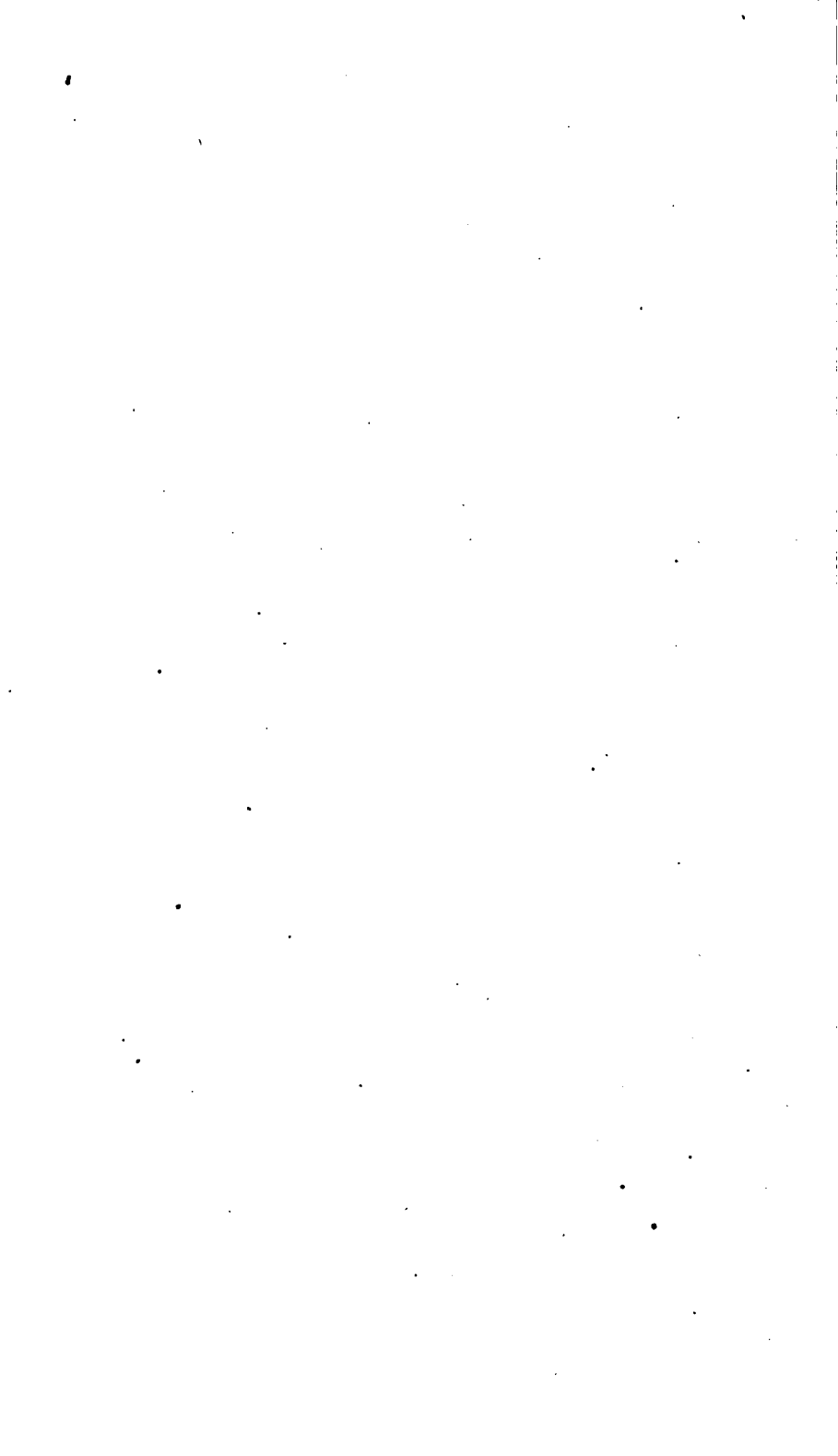
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...

... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...
... et de la ...



Prometheus auctor vulgi fictilis,
Adstante et inspirante Minerva.

Lib. VI. Fab. XIV. 3 et not.



Ad cœnam est invitatus subito a Libero.

10

Ubi irrigatus multo venas nectare,

Sero domum est reversus titubanti pede.

Tum semisomno corde, et errore ebrio,

Applicuit virginalē generi masculo,

Et masculina membra applicuit feminis.

15

Ita nunc libido pravo fruitur gaudio.

10. *Libero*. MS. Pith. *Liberto*. Perperam. — 14. *virginale*. MS. Pith. *virginali*.

11 sq. *irrigatus multo venas nectare*. Bene potus, pro quo Virg. Ecl. VI, 15: «inflatum hesterno venas iaccho.» — *venas*. Notanda constructio, more Græcorum facta, qui sæpe *sera*, quemadmodum Latini *quoad* omittunt. Laudant Interpp. Tac. H. I, 85: «animum vultumque conversi.» Lib. IV, H. 20: «frontem tergaque et latus tuti.» — *nectare*. H. I. pro vino, quod Stat. Silv. II, II, 99, appellat *nectar bacchæum*.

12. *Sero*. Prop. I, III, 9, 10: «Ebria quum multo traherem vestigia Baccho, Et quaterent sera nocte facem pueri,» ubi v. quæ notat Passerati. *Burm.* — *titubanti*. Nota colorem epitheti. Verbum sollemne de ebriis. *Titubans gradus* dixit Col. X, 309, de ebriis. Ovid. Fast. VI, 677: «membra titubantia vino.» Vid. etiam Notas Burm. — *reversus*. Cellarius Cur. Post. p. 166 sq. et Antib. p. 151, hanc formam præteriti ad Latinitatem sæculi argentei cadentem retulit; sed Walch. in Diss. de Stylo Phædri p. 70, restitutæ Latinitati aurei sæculi non immerito adnumerat, ob locum Nep. Them. V, 2, cui adde Cæs. de B. G. VI, 42, coll. Hf. de B. H. c. 13 et 18, cf. Dispositio.

13. *semisomno corde*. *Halb im*

Schlaf; locutio rarior. Simili modo dixit Phædrus Prol. IV, 3, *tacito corde*, ubi vide. Adde Not. ad Epil. II, 18. — *errore ebrio*, propter ebrietatem errans. Ebrietas enim, quæ homines usu rationis privat, facit, ut varios errores, quid quod crimina committant. Vid. Leonhard. Notanda ratio poetica vocis *ebrius*. Olim apte notaverat Rigalt. locum Mart. XIV, 182: «Ebrius hæc fecit terris puto monstra Prometheus: Saturnalicio lusit et ipse luto,» in quo loco Anton. de Rooy V. C. Animadv. Crit. p. 259, legit *formis*; quum in libris scriptis invenisset *fortis*; sed in Edit. Bip. est *terris*, fortasse rectius. An vero Martialis hunc Phædri locum imitatus sit, quod conjicit Gud. de eo judicent alii.

14. *virginale*, scilicet membrum. Vid. Muncker, ad Hygin. fab. CLXXXIV. *Burm.* Prudentius Hymn. XIV, Peristeph. 8: «intactum ab omni crimine virginal.» Apul. in Apol. (p. 296, 28, Elm.) dixit *feminal* et *virginal*, pro naturalibus, notante Lips. lib. II, Elect. c. 21, p. 767, Opp. crit.

16. *gaudio*. Hoc vocabulo uti solent auctores de usu venereo. Exempla suppeditabunt Notæ Rigaltii, et Lexicon Schelleri.

FABULA XV.

CAPELLÆ ET HIRCI.

Barbam capellæ quum impetrassent ab Jove,
 Hirci moerentes indignari cœperunt,
 Quod dignitatem feminæ æquassent suam.

2. *cœperunt*. Vulgo *cœperant*; sed *cœperunt* est in MSS. Pith. Rem. penultima brevi: quam lectionem recte præferant Gud. et Heinsius, quibus parent plurimi. Vid. ad lib. III, fab. II, 19, et ad lib. IV, fab. XIX, 16, at non pauci ediderunt *cœperant*, ut Nevel. Fab. Ursin. Hoogstratan. Bendei. Richter. Desbillon. Didot.

Priorem hujus fabulæ partem supplere tentavit Brotier. quem vide. Sunt, qui Phædrum turpes Tiberii libidines, quas tangunt Suet. Tib. c. 43... 46, et Tac. Ann. VI, 1, notare contendunt; in quam sententiam, præter Rigaltium, discedit Brotier. Sed puto, fabulam patere latius. Facile enim crediderim, poetam turpes ætatis suæ libidines in universum voluisse carpere. Cf. Ep. ad Rom. I, 26 seq. Non pauci Editores totam fabulam omittunt.

FAB. XV. *Capellæ et Hirci*. — 1. *impetrassent*. Precibus obtinuissent, exoravissent. Plaut. Casin. II, 11, 51: « quid si ego impetro atque exoro a villico. »

3. *dignitatem*. Auctoritatem, quam præ ipsis habebant antea ex barba. Nam ut ait Lactant. Opif. Dei VII, n. 11: « barbæ ratio, incredibile est, quantum conferat ad decorem virilitatis ac roboris. » Scheffer. Hanc vocem, quæ de forma, proceritate et pulchritudine corporis, maxime virorum, non raro usurpari solet, v. Suet. Claud. 30, Nep. Dion. 1, recte explicavit Schefferus. Equidem verterem, *das männliche Ansehen*... — *æquassent*.

Æquare est æqualem habere, accipere. Simili modo Suet. Cæs. 55: « præstantissimorum gloriam æquavit... » — *feminæ*. Quum Phædri ætate jam dubium incertumque esset, ad quem fabula allata potissimum spectaret, tum hoc nostro ævo, qui tot sæculis post vivimus, hæc ratio plane est impervia. Quis enim affirmare ausit, Livia, an Plancia, aut Livilla intelligatur? quod suspicati sunt Guyetus et Burmannus (etiam Desbillonius). Neque enim capellarum nomen solum sufficit, ut mulieres intelligi existimemus. Tum Livia cum reliquis non ornatum sive titulos imperiū usurpavit, sine virtute et re, sed rem potius sine titulo. Fortasse per capellas, barbam ab Jove impetrantes, et sic ornatum muneris virilis usurpantes, eos intelligit, qui virtutis et meritorum ipsi expertes, ab Augusto et reliquis Cæsaribus ornamentis honorum h. e. meris honorum titulis afficiebantur. Quod quum ægre ferrent illi, qui virtute et meritis eum honorem essent assecuti, hac fabula solari eos quasi voluit. Verum ultra conjecturam in his progredi non licet. Cf. inte-

Sinite, inquit, illas gloria vana frui,
Et usurpare vestri ornatum muneris,
Pares dum non sint vestræ fortitudinis.

5

Hoc argumentum monet, ut sustineas, tibi
Habitum esse similes, qui sunt virtute impares.

Borrich. de Poet. p. 56. — 6. *Vestræ fortitudinis*. Sic legendum e Cod. Pith. sed MS. Rem. habet *vestræ fortitudine*, fortasse pro *fortitudini*, ut legunt Rittersabus. Gud. Bentlei. Ursin. Richter. Cuningham. Maitt. Leonhard. Lallemant. Bipont. Jördens. Sæpius enim litteræ *e* et *i* in Cod. Remens. permutatas esse constat, ut lib. IV, fab. XII, 5, ubi vid. V. L. Conf. Gud. Aliis, nec paucis, secundus casus placet. Constructio enim *eo par cum* genitivo passim obvia. Laudat vero Schæfferus Cic. in Pis. 4, *illum cujus paucos pares hæc civitas tulit*; Burmannus Sil. IV, 370, *ætatis mentisque pares*; Stat. VIII, 608, *par aliud morum*. Hisce adde Plant. Rud. Prolog. 49; *erat ei hospes par illius*; Lucan. X, 382, *par hujus erat*. Vid. Vechneri Hellenolex. lib. I, Part. II, cap. 18, extr. Ed. Heusing. et quos laudat Prasch. Walchiuss mallet *fortitudine*, sed tunc legendum *vobis*, quemadmodum jam notavit Burmannus. — 8. *sunt*. Nevelet. Rigalt. 2, Fab. Heins. Danet. *sint*.

rim Sueton. Aug. c. 38. Lindner in Tentam. Crit. phil. P. II, p. 6.

5 seq. Sensus: Sinite illas usurpare ornatum virile (barbam), datum vobis deorum et naturæ munere. De verbo *usurpare*, quod h. l. frequentem usum notat, lege Perizon. ad Sanctii Min. p. m. 968 sq. At Santoroco hoc verbum dictum videtur sensu, quo capiunt jurisconsulti, apprehendere id, quod alius possidet, eaque re possessionem illius interrumpere.

6. Dum non habeant parem animam et æquales corporis vires.

7. *argumentum*. Vid. ad lib. IV, fab. VIII, 2. — *sustineas*. Varie utitur hoc verbo Phædrus. Hic est ah-

solute positum pro, feras, patiaris. Cic. V, ad Fam. 10: « si mehercule Appii os haberem, tamen hoc sustinere non possem. » Ovid. Met. I, 530, et Eleg. ad Liv. vs. 135. *Burm.* Vid. ad lib. III, fab. VIII, 7.

8. *Æquo animo feras, loco, honoribus, opibus, divitiis; quavis externa pompa (habitu) juxta te esse, qui multum infra sunt meritis.* Gronov. Vid. ad lib. I, fab. III, 2. *Virtus pro meritis capitur* Epil. II, 4. At cl. Sattler. hæc ita expressit: *Diess lehret, dass man die in äusserer Gestalt sich gleich seyn lasse, die an Stärke ungleich sind.*

Lege et compara Fabulam Lessingii lib. II, fab. XXIV.

Factus periculo tum Gubernator sophus :

Parce gaudere oportet, et sensim queri,

Totam quia vitam miscet dolor et gaudium.

10

8. *periculo*. MS. Per. *periculo*. Sic vulgo legitur; sed jam olim Guyetus reposuit *periculo*, præeunte Rittershusio. — 10. *Totam quia*. MS. Pith. *Totamque*. Vid. Nevel. ad marginem Edit. et Gud. Hanc lectionem probat Salmasius; at Heinsius conjicit *totam æque*.

8. *Gubernator*. Æschylus *Lær.* 776 sq. *Κυβερνήτης σφόδς*, quem Nepos appellat *dominum navis*; Ovid. *Trist.* I, III, 118, *aurigam*. — *sophus*. Expertus, sapiens, doctus. Sattler.: *durch die Gefahr belehret (klug)*. Conf. lib. III, fab. XIV, 9. Schefferus, cui obsequitur Lallemand. interpretatur Philosophum; sed rectius Burmannus Latine reddi vult *doctus*, ut Prop. II, 28: « credit et illa suo docta puella malo, » ut *doctus* intelligatur unusquisque artis suæ peritus et expertus, de quo erudite disputat vir doctus. Præter alia vero laudat Pindari Nem. VII, 25, et Claudian. Bell. Get. 277.

9 seq. Sunt verba gubernatoris. — *Parce gaudere* est in lætitia modum adhibere, quod dixit Hor. lib. II, Od. III, 2 sq. « servare mentem temperatam ab insolenti lætitia. » Simili modo dixit Varro: « Sapiens et bonum ferre potest modice, et malum fortiter et leviter; » quem locum citat Rittershusius. Cic. ad Att. XI dixit « levius dolore; » Mart. lib. VIII, Ep. 38: « parcius dolore. » — *sensim*. Id est non celeriter, non statim, antequam appareat justa causa querelæ, non ante damnum et mahum manifestum. Ovid. Art. III, 565: « Ille vetus miles sensim

et sapienter amabit, » et Art. II, 718. Burmann. Similis locutio est *ἔραδος τις ὀργάν*. Ep. Jac. I, 19. Gloss. Philox. *sensim*, *σχολῇ*, *ἡρίμα*. Notanda elegantia et vis vocum *parce* et *sensim*.

10. *vitam miscet dolor et gaudium*. Singularis hæc locutio animadvertenda, pro, vita hominum mixta est dolore et gaudio, quod ita extulit Ovid. *Fast.* VI, 463: « Scilicet interdum miscentur tristitia lætis... » Burmann. qui etiam laudat Epigramma de Philitione comico in *Anthol.* III, c. v, p. 300. — *miscet*, temperat. Schirach. *Clav. P. I*, p. 226: *Weil Schmerz und Freude sich in unser Leben theilt*. Sattler. Alii scriptores hanc sententiam aliter expresserunt. Vide Notas Ursini, Rittershusii et Tollii in P. III, Phædri pag. 174. Laudat etiam Freinsheimius pulchram Æmilii Paulli Orationem apud Livium, lib. XLV, cap. 41.

Hæc fabula sub censuram vocata est a Cl. Jacobs in *Observatt.* ad Phædram, huic libro præfixis, coll. *Nachtr. zu Sulzer*, T. VI, P. 1, p. 67. Tollio ex Æschyli Persis desumpta videtur, ubi v. vs. 600 seqq. Eamdem, sed paullo fusius, narrat Æsopus, fab. CCLXIX. Hauptm. et Ernest.

FABULA XVII.

CANUM LEGATI AD JOVEM.

Canes Legatos olim misere ad Jovem,
Melioris vitæ tempus oratum suæ,
Ut sese eriperet hominum contumeliis,

2. *Melioris vitæ tempus oratum suæ.* Ita legitur in utroque Codice et Rem. et Piuborano. Vid. Desbill. et Brotier. Sed jam olim Ursinus corripbat, *meliora vitæ tempora oratum suæ*, cui parent Toll. Desbillon. Brotier. Heinsius vero *meliora vitæ tempora oratum sibi*, quod recepere Bentley et Cuninghamus. Etsi vero *meliora tempora* centies occurrunt apud veteres, ut doceat exempla a Burmanno adducta, idem tamen recte observat, non semper in eadem loquendi formulam cogendos scriptores, quum æque recte *melior vita* pro feliciori dicatur, ac *meliora tempora vitæ*. Vid. Burmann. coll. Not. ad vs. 2. Heinsius Ep. VIII, ad Scheffer. etiam volebat *suos*, ut referatur ad *legatos*. Hic versus Guyeto suspectus videtur; nec mihi rō suæ valde placet. — 3. *eriperet*. Quia in MS. Rem. erat *sese ariperet*, Gadius conjiciebat *sese eriperet*. Facilis profecto emendatio! Et solet Phædrus *usurpare cum sese, tum eripere*. Vid. lib. II, fab. IV, 17, et lib. I, fab. XXVIII, 11. Quam emendationem post Hoogstratanum et Maitt. receperunt Richter. Leonb. Bentley. Cuningham. Toll. Lalleu. Brot. Bipont. Desbillon. Didot. quibus ego laudens accedo. At Burmannus retinuit *abriperet*; nam fide Brot. in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. ut Bigalt. 2. Fab. Nevel. est, uti *sese abriperet*, quod videtur ortum fuisse a manu emendatrice ex *sese ariperet*. Sic et alibi in eodem Codice variz ejusdem loci inveniuntur lectiones, ut passim a nobis observatum est. Heinsius, *se subriperet*, quod furtivis magis actis convenire contendit Burmannus, licet emendatio sit facilis ex *sese ab facere, se sub*. Scheffero placebat, *hominum e contumeliis*, quod usitatus esse dicit, ut Cicero dixit *e complexu parentum abreptos filios*. Sed æque recte dici potest *abriperere contumeliis*, quemadmodum Sueton. August. 17, *simulacro D. Julii abreptum interemit Maittarias dedit, ut sese eriperent*;

FAB. XVII. *Canum legati ad Jovem.* — 2. *Melioris vitæ tempus.* Usurpant prisci scriptores *bonam vitam* pro felici, *malam* pro infelici. Plaut. Cas. IV, 14, 17 sq. « *bonam vitam mihi dedisti, hujus quum copiam mihi fecisti.* » Senec. Ep. 123 post med. « *una felicitas est bona vita.* » Laudat etiam Burmann. Ovid. in Ibin 441: « *dumque redire voles ævi melioris in annos.* » Ita « *mala vita;* » Ovid. ex Pont. I, 14, 31, teste eodem. Desbillonius ad h. l. observat: « *melioris vitæ tempus* quid est aliud, nisi tempus vitæ

olim felicioris? Si auctor dicere hoc voluit, non satis recte commentus est; si noluit, inepte scripsit. » Eundem hoc non video; quum Phædrus, ut bene vidit Schefferus, intelligat tempus, quo feliciorem vitam possent vivere, quam adhuc licuerat. Quomodo enim probabitur, vitam canum olim fuisse feliciorem?

3. *Ut sese eriperet contumeliis.* Vid. V. l. ad h. v. it. ad lib. I, fab. XXIX, 2. Sed vulgatum *abriperet* Burmannus refert ad singularia Phædri. Confer tamen Var. Lect. ad vs. 3, fin.

Furfuribus sibi conspersum quod panem darent,
 Fimoque turpi maximam explerent famem.
 Profecti sunt legati non celeri pede,
 Dum naribus scrutantur escam in stercore.
 Citati non respondent. Vix tandem invenit

5

Danet. *uti se abriperent.* — 4. *consersum quod.* Heinsius *confertum qui.* — 8. *Ci-*

4. *consersum.* Commixtum. Vid. de hoc pane Pignotium de Serv. p. 252 sq. *Hoogstrat.* Neveleto *panis sordidus*, ut est ap. Plautum (Asin. I, II, 16, coll. Juvenal. V, 11, ibique Vet. Schol.) Nonius appellat *acerosum*, quia est ex paleis *acereve*. *Scheff.* Recte hoc Schefferus et Hoogstratanus explicuerunt. Et Nonnius etiam de re cibaria, lib. I, 6 (p. 20), esse *Acerosum* panem dictum a Nonnio Marcello docet. Apud quem, « *Acerosum* panem farre minus purgato, nec sordibus a candido separato, dicendum veteres putaverunt: » quæ verba videntur vitiosa et legenda, « panem e farre minus purgato, nec sordibus a candido separatis. » Nam e farre fuisse apparet ex Lucilii loco, ubi *far acerosum* vocatur, et Fest. *Canicas*, quas *furfures ex farre* explicat; sed alii ex panico fuisse panem hunc tradunt, et *Apludam* dicunt. Festus. « *Apluda* est genus minutissimæ paleæ frumenti, sive panici. » Vide Gellium lib. XI, cap. 7. *Burm.* Cl. Sattler. *Kleienbrod.*

5. *turpi*, fœdo, sordido, Cic. Off. I, 34, jungit *turpis* et *fœdus*. Virg. *Æn.* lib. V, 358: « membra turpia fimo. » Sattler. vertit *ekelhaft.* — *explerent.* Explere cogerentur, scilicet canes. Quum diserte dicatur, homines canibus dare panem, *furfuribus* commixtum, inde

non potest colligi, quod volebat Rittershusius, veteres canes stercore pascere solitos fuisse; immo vero fimo famem explere dicuntur, quia ad hoc genus erant propensi. Cf. Scheffer. ad h. l. et Not. ad lib. I, fab. XXVII, 11. Addita hæc ad augendam injuriam, quod bene monet *Tzschucke* V. C.

6 sq. *Profecti sunt legati non celeri pede.* Apte propter famem. *Tzschucke.* Schefferus et Burmannus post *pede* mallent distinctionem ponere, et reliqua sic continuare: « dum naribus scrutantur escam in stercore, citati non respondent. » Ita quoque distinguunt Bipontini. Sed fortasse vs. 6 et 7 melius junguntur. Cl. Lange incertum esse statuit, utrum vs. 7 cum 6 an cum 8, conjungendus sit. — *scrutantur escam in stercore.* Conf. lib. I, fab. XXVII, 11; Martial. lib. I, 84. Bipont.

8. *Citati non respondent.* Vocati, ut illis quasi senatus daretur, sollemni præconis, Mercurii, voce, exemploque veteris aulæ, si convenire vellent regem, ut nunc facerent; non sunt præsto, non comparent. Latinissime dictum. Est formula juris, qua *respondere*, scilicet ad vocem præconis, dicuntur rei, qui in iudicium citati comparent. Laudant Interpp. Cic. Verr. I, 1: « Verrem altera actione responsurum non esse, » i. e. non præsto

Eos Mercurius, et turbatos attrahit.

Tum vero vultum magni ut viderunt Jovis,

10

Totam timentes concacarunt regiam.

tati. Heinsius *citatis*, nullo sensu. — 9. *Eos Mercurius et turbatos.* Heinsius *reos*; sed admodum improprie *rei* dicuntur hic legati. Malim, *Eos Mercurius, sed turbatos attrahit*; ut mox vs. 19, et de eleganti usu τοῦ sed vid. ad Petron. cap. 128.

futurum in iudicio. Gell. XI, 1 : « M. Terentius citatus neque respondit, neque excusatus est. » Suet. Ner. 44 : « mox tribus urbanas ad sacramentum citavit, ac nullo idoneo respondente, certum dominis servorum numerum indixit. » Sueton. Aug. 38; Cic. I, Att. 16. Conf. Brisson. de Form. ant. lib. V, p. m. 470, et Ernesti Clav. v. *citare*. Hisce adde loca Rittershusio notata. Sed istæ fori formulæ difficultatem obijciunt. Nusquam enim legitur, legatos adeundi veniam petiisse, ut vs. 21, adeoque nec citari poterant, nec dici respondisse. Itaque Meursius et Faber suspicantur, excidisse quædam post verbum 7 nisi quis cum cl. Tzschuckio velit putare, id quod censent excidisse, intelligi debere ex initio; aut, quod alii volunt Phædrum brevitatis studio omisisse, canes post adventum ut admitterentur, petiisse. Non alienum videtur h. l. notare utriusque verbi *citare* et *respondere* usum in delectu militari, ubi *respondere* dicuntur, qui militiam non detrectant. V. Ernesti Clav. v. *respondere*. Etiam milites, qui non præsto sunt, quum nomina præleguntur, dicuntur *non respondere*. Hinc Liv. VII, 4 : « virgis cæsis, qui ad nomina non respondissent. » Sattler. : *Zur Audienz geladen, stellten sie sich nicht.* Ceteroquin accedo clar. Tzschuckio, ad h. l. observanti : « reliqua eleganter et cum delec-

tu, sequentia etiam passim lepide, quanquam sordibus admixtis. »

9. *turbatos.* Perterritos, confusos (vs. 24) cum adventu Mercurii, tum neglecti officii conscientia. — *attrahit.* Fortius est, quam adducit, nam indicare videtur, vim fuisse adhibitam. Cic. Verr. III, 25 : « adducitur a Veneriis, atque adeo attrahitur Lollius. » Adde Verr. II, 1, init.

10. *Tum vero.* De hac particula v. Tursell. pag. 1307. — *vultum.* Illum nimirum, quo Homerus eum descripsit, et quo magistro imaginem ejus Phidias expresserat. Vid. Val. Max. III, vii, ext. 4, quem ideo hic in fabula humili Phædrus memorat, ut risum moveat (quæ altera dos fabularum), et forte illudat opinioni vulgi. Qui enim non ita terreret vultu suo Jupiter canes, ut concacarent regiam, quum etiam in concilio deorum placido vultu omnia concuteret, ut ait Statius, Theb. I, 202, et apud Livium XLV, 28, Paullus Æmilius : « Olympiæ Jovem velut præsentem intuens motus animo fuerit. » Burm. — *magni Jovis.* Perpetuum Jovis epitheton. Ovid. Art. Am. I, 714, et ita Græcis μέγας, ut multis Jac. Gronov. in Diss. de voce μέγας ostendit. Burmann. Vid. mox vs. 13 et quæ loca laudat Schefferus. Cf. Excurs. XIX ad h. v.

11. Simile quid de Æthonte narrat Martial. XII, 77.

Propulsi vero fustibus, vadunt foras :

Vetat dimitti magnus illos Jupiter.

Mirati, sibi legatos non revertier,

Turpe æstimantes aliquid commissum a suis,

15

Burm. — 12. *Propulsi vero fustibus.* Heinsius *propulsi ut vero.* Harius, quia vero modo processit, *propulsi ne sint fustibus*, sed quænam hæc sermonis scabrities? certe debuisset dicere, *ne propellerentur*. Quare si quædam interciderint, ut viri docti suspicantur, non offendere poterit repetita vocula vero, præcipue quum *versu eodem magni* epitheto ornatur Jupiter, et vs. 13, iterum; vel si audaciori esse liceret, et conjicere illud vero depravatum esse ex ergo, legerem, *Ergo propulsi fustibus.* *Burm.* In repetitione particulæ vero, quæ nonnullos offendit, non quærendam esse rationem emendandi, vel intelligi potest ex iis, quæ notata sunt ad lib. IV, fab. V, 41, ubi vid. V. L. — *vadunt.* Cuninghamus *ruunt foras*. Ita invenias in Edit. Didot. stereotypa. — 14. *mirati sibi.* Toll. *mirati illi*, scilicet canes. — 15. *æstimantes.* Bentleius *mallet autumantes*; sed docet

12. *Propulsi... vadunt.* Notanda vis verbi *vadere*, quod hic celeritatem notat; v. Cuperi Observ. I, 2, p. 17, et quæ notata sunt ad lib. III, x, 26. Hinc apte cl. Sattler.: *mit Prügeln fortgetrieben, liefen sie davon.* Itaque Hario rō *vadunt* immerito nimis sægne videtur. Vid. uberiorem *Burm.* ad h. l. dispositionem.

12... 17. *Bothius* h. l. ita exhibet:

Propulsi vero fustibus evadunt foras.
Vetat dimitti magnus illos Jupiter:
Post aliquod tempus aliosq. adsciri jubet.
Mirati illi, legatos non revertier,
Turpe autumantes aliquid commissum, ut
suos, etc.

13. *Vetat dimitti.* Rursum excidisse versum putat isto loco Meursius. Ego contra sentio. Vult, ejectos putidos istos canes, quum venissent e regia, præ metu ac pudore penitus voluisse abire; sed Jovem iratum præcepisse suis, ne dimitterent, et abire ipsos paterentur sed tenerent in custodia. Itaque statim quum exissent sunt retenti. *Scheff.* Canes propulsi ex regia Jovis *vadunt foras*, i. e. extra conspectum

Jovis, sed ne redirent ad suos, vetat dimitti Jupiter: nihil ergo hic deesse patet, et satis manifesta est ratio, cur Jupiter eos jussit custodiri, qui concacarent regiam. Recte hæc cepit *Schefferus*; non exsequitur, ut toties dixi, minima *Phædrus*, qui brevitatem amat, et necessaria modo narrat. *Burm.* Etiam *Freinsheimius* recte nihil censeat deesse. Idem monet ad vs. 14 et 17 quibus in locis *Meursius*, ut solet, lacunas videbat. *Sattler.*: *Auf Zeus Befehl bekamen sie Arrest.*

14. *Mirati*, scilicet canes, qui miserant legatos. Ita sententia est integra, nec est, quod aliqua deesse putes. — *sibi.* Observante *Scheffero* hæc vocula abundat. Laudat vero *Ger. Adelph. V, viii, vs. ult. Cic. Att. I, 14*: « Hic tibi rostra Cato advolat; » et supra lib. III, fab. VII, 27, sed non abundat ista vocula, immo vero habet significationem anxie expectationis. V. *Exc. XIX* ad h. v. Alii explicant, ad se. — *revertier.* Cf. lib. V, fab. VII, 17.

15. *æstimantes.* Hoc verbo pro *existimantes* sequiores uti, testatur

Post aliquod tempus alios adscribi jubent.

Rumor legatos superiores prodidit.

Timentes rursus aliquid ne simile accidat,

Odore canibus anum, sed multo, replent.

Burmamnus, hujus verbi vim esse, non animo modo putare, arbitrari, sed aive voce, sive scripto sententiam suam prodere. Conf. tamen Cicer. Or. 49, fin. Cl. Tzschuck. conjicit *estimantes*, quod passim Codices in bonis auctoribus; Sana- dom. *astimantur*, fide Brotierii; Cuninghamus, *Turpe quid existimantes c. a s.* Sed nil mutandum, quum *astimare* hoc sensu Latine dici possit. Vid. ad lib. III, fab. IV, 5. Guyeto hic versus addititius videtur. — 16. *adscribi*. Quum in MS. (Remensi v. Gud.) legatur *adsciri*, Gudius, quia hoc inusitatus videbatur, *adscisci* (in priorum legatorum locum) rescribat. Heinsius et Bentleius (etiam Bipontini) *adsciri* tuerentur, sed nullo exemplo; quum illud verbum frequentius de iis, qui sibi socios adsumunt, quam de civitate, quæ legatos novos mittit et addit veteribus, poni soleat. Sic apud Virg. *Æn.* XII, 38, ita *adsciscere*, quantum ego quidem novi, plerumque de eo, qui alium adjungit sibi, ut Ovid. *Fast.* IV, 883, et ut deos sibi *adsciscerant*. Vid. Heins. ad Ovid. *Metam.* XV, 624. *Adscribere* vero alios prioribus, magistratum, aut aliorum opus est, qui ipsi non sunt inter eos, quibus adscribunt alios. Sic erant milites *adscriptitii*, qui et *accensi*, v. Fest. Sic cives, coloni novi adscribebantur veteribus, et similia passim obvia. Hæc verba spectant rem, adhuc in senatu canum actam, qui prioribus non redeuntibus addi et adscribi novos jubet. Burmann. — 17. Desbillonius hunc versum parenthesi includit et præponit versui 16. — *Rumor*. Bentleius *venter* reponit, sine ulla auctoritate Codicis, quare Harius cum acrius castigat. Et sane mira esset locutio, *venter prodidit legatos*, pro, odor ex stercore ortus.... Deesse alii hic putant versum, sed, si nunquam, hic deberet hians sententia fulciri et scribi, *Rumor legatos ut priores prodidit*, ubi parva est vulgata lectionis mutatio. Burmann. Magno placet opere ista Burmanni conjectura, recepta a Cuninghamo. — 18. *Timentes*. In Rigakii (etiam Neveleti) Editione est *timentibus*, ut rumor facti facti, a prioribus commissi, venerit ad secundos legatos. Sed tunc versus laborat, cui succurrit Scaliger. legendo *rusum* pro *rursus*. Sed nobis vulgata placet. Burmann. Editio Rigakii 2, *timentes* habet. — *aliquid*. Heinsius *ne quid simile rursus*. — 19. *multo*.

cl. Tzschucke, sed v. ad lib. III, fab. IV, 5.

16. *adscribi* superioribus illis, antea missis ad Jovem, pro *adsciari*, *adjungi* (zuordnen). Scheff. Translate a tabulis censoriis, quibus novi adscribuntur cives. Eleganter. Horat. III, Od. III, 35, *de Schirach*. Versu 12 seqq. notanda *Asyndeta*, dum ad narrationis summam festinat. Tzschucke.

17. *Rumor*. Fama, per regiam Jovis sparsa, ut lib. V, fab. V, 11, et lib. V, fab. VII, 20, et inde in

terram dilata, quæ narrabat fedam priorem legatorum turpitudinem. Burmann. — *superiores*. Priores illos, fustibus propulsos. — *prodidit*. Aperuit, notum fecit, quam turpiter se in Jovis regia gessissent. Notant hic iterum lacunam. Nempe deest, dum hoc faciunt, dum jubent adscribi alios, interea rumor hæc prodidit. Sed jam ante monui, connexiones istius modi omittere nostrum, studio brevitatis. Scheff.

18. *aliquid simile*. Vid. vs. 11.

19. *Odore*. Odoriferis aromati-

Mandata dant, legati mittuntur, statim
 Abeunt. Rogantes aditum, continuo impetrant.
 Consedit genitor tum Deorum maximus,
 Quassatque fulmen : tremere cœpere omnia.
 Canes confusi, subitus quod fuerat fragor,

Nescio, cur *spurco* malit Bentleius, quam contrarium velit Phædrus. Egregia vero ratio emendandi peccata priorum, qua Harius utitur, qui ubi hanc emendationem spureitiæ damnavit, legit, *sed nimio*. Sed qua auctoritate hoc nititur, aut ad quid necesse? an *multus* odor non sufficit eorum consilio? stultiûa vero potius canum debuerat notari, quum stercus, odore mixtum, gravius olere sola et mera merda soleat. *Burm.* qui laudat Martial. I, Ep. 88, et III, 55. — 20. Vid. Exc. XIX, ad h. v. — *legati*. Schefferus mallet *legatis*, quod jungit *tais mendata sunt*. — 21. *Abeunt*. Vulgo *adeunt*; at recepi facilem Schefferi emendationem, quam etiam receperant Hoogstrat. Richter. Leonhard. Lallemani. Jacob. Didot. et placet Gudio et Burmanno. Vid. Exc. cit. ad vs. 20, in fin. Heins. *vadunt*, e conjectura. — 24.

bus. Laudat Gronov. Cic. Verr. IV, 35 : « thure odoribusque incensis usque ad agri fines prosecutas esse. » Adde Col. XII, 20, 5, ubi præcessit *aromata*. Et sic alibi sæpe, sed pluralis hoc sensu usitator. — *sed*. De eleganti hujus particulæ usu v. *Burm.* ad Petron. c. 128, ubi laudatur Sen. Herc. Fur. 724 : « Vultus est illi Jovis, *sed* fulminantis; » it. vs. 1177, et Mart. I, 118. Dixit autem *sed multo*, pro, *et quidem multo*. Notat Gronov. locum Plaut. Rud. III, v, 20 : « affer duas clavas. L. clavas? D. *sed* probas. » Cf. Anton. *de Rooy*. Animadvers. Crit. in Mart. p. 30 sq. — *sed multo*. Bothius, *sedulo*; et mox

sie verlangten Audiens. — *impetrant*. Vid. ad lib. IV, fab. XV, 1.

22. *Consedit*. Bene tanquam rex et iudex. Virgil. *Æneid*. VII, 169. *Scheff.* Apte *consedit*; proprie enim iudices *sedere* dicebantur. Vid. ad lib. I, fab. X, 6. *Schw.* Vid. quæ nos de Jovis fulgoratoris habitu annotavimus c. XIV, Jovis *Κραταίτορος*. *Burm.* — *genitor Deorum*. Cf. lib. III, fab. XVII, 10, et lib. I, fab. II, 13.

23. *Quassat*. Eleganter. Cl. Sattler.: *schwang den Blitz*. Alii Jovem dicunt fulmina jacere, emittere, torquere, spargere. — *tremere cœpere omnia*. Compara Virg. *Æn*. X, 115.

24 sq. *confusi*. Perterriti. Nam quia subito factus est fragor ex concusso fulmine, ideo, ut ex re inopinata, vehementer perterriti sunt. Vs. 9 dixit *turbatos*. — *fragor*. Quid *fragor* sit proprie, docet nos, ex ipsa naturæ doctrina, Senec. lib. II, Nat. Quæst. c. 27 : « Talia eduntur tonitrua, quum globata dissolvitur nubes, et spiritum, quo distenta fuerat, emittit : hoc proprie

Mandata dantur, dimittuntur : hi statim
 Adeunt : rogantesque aditum, continuo impetrant.

20. Notanda Asyndeta hoc et sq. versu. Vid. ad vs. 16, et ad lib. IV, XXI, 16. — *Mandata dant*. Vid. ad lib. I, fab. II, 26. Locutio sollemnis de legatis. — *mittuntur*, scilicet a canibus ad Jovem.

21. *Rogantes aditum*. Sattler. :

Repente odorem mixtum cum merdis cacant.

25

Reclamant omnes, vindicandam injuriam.

Sic est locutus ante pœnam Jupiter :

Legatos non est regis non dimittere,

Conf. Excurs. XIX, ad h. v. — 25. *mixtum*. Gudius in MS. suo, i. e. Pith. *mixto* se invenisse testatur, sed Neveletus ex eodem Codice edidit *mixtum*. Quæ scripturæ diversitas ejusdem Codicis ejusdemque loci hic erat notanda. Benteleius edidit *mixtis*. Perperam. — 26. *Reclamant*. Beud. ut *clamant*; Cuninghamus *proclamant*, e conjectura uterque. — 27. *Sic*. Scheff. *hic*; Walch. *hinc*. Nescio quid sit difficultatis in vulgato, quod non coherere crediderunt viri docti, quum Phædri ille mos sit, et sequenti orationi et ipsis verbis Jovis rectius *sic* præcedat, i. e. hoc modo, his verbis, quam *hic* pro *tunc*, vel *hinc*, pro postquam omnes reclamassent, vel pro *ideo*; quia tunc tamen intelligi debet *hic* vel *hinc* locutus *sic* est Jupiter. Burmann. Gudius : *Hic ast locutus*, de particula *ast* non pauca congerens; sed vix persuadebit, Phædrum ita scripsisse. Cuninghamus : *At sic locutus ante pœnam est Jupiter*. Tollius : *Tum sic locutus ante pœnam est Jupiter*. Ouvrings : *Hic est locutus*. Vid. P. III, Phædri p. 175. — 28. In MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. ordo est paullo turbatior : *Non est legatos regis non dimittere*. Hinc Maistat. Hoogstrat. Leonhard. Lallemand. Brotier. Desbillonius, alii ediderunt : *Legatos non est regis non dimittere*, præeunte Gudio. Hisce ego obsecutus sum. Burmannus lectionem Codicum retinet. At Bipontini, quibus accedit clar. Jacobs,

fragor dicitur subitus (unde et hic subitus posset defendi) et vehemens, quo edito concidunt homines, et exanimantur : quidam vero vivi stupent, et in totum excidunt sibi, quos vocamus attonitos. » Cui consentit Livius XXI, 58 : « tum vero ingenti sono cælum strepere, et inter horrendos fragores micare ignes. Capti auribus et oculis, metu omnes torpere. » Burmann.

25. *odorem*. Vid. ad vs. 19.

26. *Reclamant*. Bene explicant Schefferus et Burmann. iterum clamant, ut nuper fecerant, quum priores legati sic se gessissent, vehementer clamant, repetunt clamorem. Hoc sensu legitur apud Val. Flacc. III, 596, ubi v. Burm. et VIII, 173. — *omnes*, Dii. Male Albinus *tout le monde*. — *vindicandam*. Vid. lib. I, fab. XXI, 6. — *injuriam*. *Entehrung*, *Schimpf*.

27. *ante*. Bothius edidit *autem*.

Schw. Vulgo *ante* : insulse. Loco suo mota est, propter metrum conjunctio, ut Prol. I, 5. Bothe. Accedit Censor doctus cit. — *ante pœnam*, scilicet dictam, statutam. Sattler. : *vor der Execution*.

28... 34. Ita hunc locum cum Desbillonio constitui, ut oratio, quæ in aliis Editionibus est perturbata et impedita, melius cohæret, ita quidem, ut versus 28... 31, sint verba Jovis ad deos; versu autem 32... 34, Jupiter sermonem convertat ad legatos secundos, qui paullo ante odorem mixtum cum merdis cacaverant. Cf. Exc. XIX ad hosce versus.

28. *non est regis*. Non decet regem, non licet, fas est regi, legatos non dimittere. Sunt enim sancti et inviolabiles. Cf. Cæs. de B. G. III, 9, et quæ hanc in rem congest Rittershus. Græcismus notus, observatus jam a cl. Tzschuckio.

FABULA XVIII.

HOMO ET COLUBRA.

Qui fert malis auxilium, post tempus dolet.

Gelu rigentem quidam colubram sustulit,
Sinuque fovit, contra se ipse misericors.

3. *contra se ipse.* Harius *contra se ipsum.* Sed in his locutionibus, quæ utraq; quidem occurrunt, sed altera est elegantior, Burmannus semper scriptos sequi

bulam confinxit Phædrus, otium suum vix ineptius collocare potuit. Burmannus: « Hæc omnia, *inquit*, occultos quosdam forte in sui ævi viros habent aculeos, quos nunc non intelligimus: nam diversa superstitiosorum genera, qui vel Deos adeunt jejuni, sine ullis donis, vel cum ineptis muneribus, ture et nidore sacrificiorum putantes se imundos posse placere Diis, vel qui alios pro se ad Deos allegant futes et stultos, possent describi. » Sed hæ sunt vanæ conjecturæ. De auctore fabulæ non una est virorum doctorum sententia. Francisco Harrio in Epistola critica argumentum tam invenustum ac spurcum videtur, ut totam fabulam libenter a Phædro abjudicaret. Contra Desbillonius vix potest adduci, ut tantam istam tamque ineptam fœditatem ab ingenio Phædri profectam esse concedat. At mihi ob solam fœditatem fabula a Phædro non videtur abjudicanda, etsi probabile sit, eandem valde esse interpolatam.

FAB. XVIII. *Homo et Colubra.* —

1. Cl. Bothe: *Malis qui fert auxilium.* Schw. Vulgo: *Qui fert malis* a. Sed sic *malis*, vox gravissima, in thesi latet. Bothe. Placet correc-

tio Censori Lips. — *post tempus.* Subaudiendum *aliquod*, ut fab. præc. vs. 16. Memorat Desbillonius locum Quintil. lib. XI, c. 2, p. 987, Edit. Burm. « Quum in loca aliqua *post tempus* reversi sumus. » Vid. etiam loca Burmanno notata. Ver-te: *hinterdrein*. Ipsam sententiam compara cum Theocrit. Idyll. V, 37 sq.

2. *quidam.* Fabula græca γάρπρος; Anonymus Nilantii *quædam*; Romulus Divion. qui multas Phædri locutiones retinuit, *quidam.* — *colubram.* Colubra serpens, vivens in aqua. Plin. XXXII, 5, n. 19. Et *colubrum* dici, probant exempla in Gesneri Thes. L. L. Habent etiam Rom. Divion. et Anonymus Nilant. *frigore et gelu rigentem colubrum.* Adde Burm. ad Petron. c. 4, 5, p. 221. Serpentem dici, qui beneficentem lædit, docuit Barth. Adv. XI, 1, teste Burmanno, qui et ita capit dictum Joannis Luc. III, 7, et illa Juvenal. VI, 641.

3. *fovit.* Ex Æsopi et Phædri fabula intelligitur, bono animo et misericordia motum ita fecisse hominem. Scite vero apud Lessingium lib. II, 3, se defendit serpens, quum dicit, se ideo potius a rustico sublatam fuisse, ut cute sua ille poti-

Namque ut refecta est, necuit hominem protinus.

Hanc alia quum rogaret caussam facinoris,

5

Respondit : Ne quis discat prodesse improbis.

tutissimum recte credit. — 4. *necuit*. In utroque Codice et Pith. et Rem. legitur *nocuit hominem*, probante Guyeto. Vid. Nevel. ad marginem Edit. et Brot. Etiam Salmas. Exerc. Plin. p. 29, b. et in Not. ad Spart. Adr. 20, ubi verba hæc adducit, legit *nocuit*, non *necuit*, simul et locutionem *nocere aliquem*, Latinam bonisque auctoribus, ut Ovidio, Celsio receptam esse testans. Etsi vero aliqua exempla afferri possunt, ubi *nocuit* cum accusativo construitur, quod abunde docent Notæ Gudii et Burmanni; viri docti tamen recte probant vulgatum *necuit*: in qua lectione constituenda præverat Pithæus. Nam oscitantia librarii, qui ignorabat formam *necuit*, facile irreperere poterat *nocuit*. Sed *necuit* dixisse veteres, testantur veteres Grammatici. Vid. Voss. de Anal. lib. III, cap. 20, p. m. 300. Edit. Amstel. in-fol. qui et Libro de Constr. c. 21. p. 399, *nocuit* h. l. damnare videtur. Cf. Burm.

retur. *Ernesti* ad *Æsop.* fab. CLXX. Proprie, pro, calefecit. Vid. Heins. ad *Albinov. Eleg.* in *Drusum*, vs. 96. Et recte finxit hanc fabulam auctor, nam, dum riget frigore serpens pestifera, tuto tractatur, quia tunc venena torpent, quæ calore iterum vim suam recipiunt. Vid. *Senec. Ep.* 42, et hæc ratio, cur *calida venena* toties poetis dicantur. Sic ap. *Ovid. Met.* IX, 161, ubi de tunica, *Nesseo sanguine imbuta*, quam *Dejanira* *Herculi* mittit, quæ initio frigida, sed ubi *Hercules* ea indutus coepit incallescere, tunc simul, *incaluit vis illa mali*, ut legendum esse credimus. *Burm.* — *contra se ipse*. *Schefferus* bene explicat in perniciem suam, ut *Cic. Att.* VII, 5: « Sero resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. » Latine et eleganter dictum, pro, contra se ipsum. De hoc modo loquendi vid. *Burm.* ad *Ovid. Met.* X, 523, et *Ernesti Rhet.* §. 301.

4. *refecta est*. Recreata est. Hoc sensu sæpissime legitur apud priscos scriptores. — *necuit*. Verbum proprium in hac re. Jam olim *Schefferus* laudavit *Ovid. Rem.* 421:

« parva necat morsu speciosum vipera taurum, » it. *Trist.* IV, El. ult. 44, sed *Burmannus* *Ovid. Met.* III, 49. Cf. V. L. *Schw.* Putat *Valla*, non in usu esse verbum hoc, nisi ubi sermo sit de certo mortis genere. Et profecto ita *Ennius*: « hos pestis necuit. » Sed tamen vel hic locus docet, *Priscianum* (lib. IX) rectius ostendere, usurpari de perempto quovis violento modo. *Scheffer.* — *protinus*. *Apte*, ad notandam malam gratiam, quam refert homo. Rectius hic *Phædrus* finem imposuisset fabulæ.

5 sq. *Hanc alia quum rogaret*. Per hanc intelligenda colubra, quam rogat alia colubra, cur id fecisset. Sed inepte colubra contra se sententiam pronuntiat, et se ipsa improbam vocat, adeo quidem, ut *Phædrus* sicut in aliis fabularum suarum locis, ita h. l. dormitasse credendus sit, quemadmodum olim notavi. Vide etiam supra cl. *Jacobs* in *Observatt.* in *Phædrum*; coll. Exc. XX ad h. l. *Ne quis discat prodesse improbis*. Quia, ut ait vetus Epigramma incerti auctoris lib. I, Anth. sic: *ὁ χαρίστους καὶ ἀχαρίστους*.

Ἡ χάρις ἀλλάζει τὸν φόβον εἰς δῖονταί.

Rittershus. Quod docet malis non bene esse faciendum, idem longe ante ipsum docuerat Ennius, quem Cic. Off. lib. II, 18, tanquam præclare locutum, laudat dicentem : « Benefacta male locata malefacta arbitror. » Talem illiberalem philosophiam ferebat eorum temporum conditio. Desbillon. Comparanda sententia Senecæ, quam affert cl. Weinzierl : « majoris est beneficii beneficium quod præstatur indignis... » Malæ notæ versiculi, nam et frigide repetitur initialis fabulæ sententia, et frigide quærit altera colubra, quod per similem suam naturam scire poterat; deinde hanc dubium ad caussam, an colubram referendum sit, et lusce dictum istud : Ne quis discat prodesse improbis. Bothe. — improbis. Vocat improbos, quos vs. 1, malos appellaverat. Differunt tamen hæ voces. Improbus enim malo est intolerabilior. Sallust. Jug. 31 fin. « bonus tantummodo segnior fit, ubi negligas, at malus improbius; » qui locus Burmanno debetur. Vid. Strodtmanni Centur. different. apud Latinos vocum in Act. Soc. Lat. Ien. Vol. II, p. 74. Cl. Sattler. h. l. ita expressit : dass man sich hüte, Bösewichtern wohl zu thun.

Quem Phædrus hac fabula notaverit, fateor me nescire. Burmannus : « suspicari, inquit, aliquis posset, si post Tiberii tempora scripsit Phædrus, Caligulam intelligi, quem lib. I, fab. II, sub *Hydro* latere multi credunt. Hanc vero beluam foverunt ipse Tiberius, et Macro et Ennia, quibus pro meri-

torum gratia cruenta mors persoluta est. Sueton. Cal. 26 et latius Tacitus Ann. VI, 45 sqq. ubi Macronem, *Gratiam C. Cæsaris nunquam sibi neglectam, acrius in dies fovisse* dicit. Tiberius vero *prædicabat, se natricem educare populo Romano*. Sueton. Cal. XI cui etiam maturasse mortem creditur. » Quam conjecturam parum puto esse probabilem. Liber quartus enim fabularum, post mortem Caligulæ, regnante Claudio scriptus mihi videtur. Neque etiam lib. I, fab. II, Caligulam sub *hydro* latere putaverim. Vide quæ passim in Vita Phædri et lib. I, fab. II, hanc ad rem notata sunt, additis iis, quæ observantur ad lib. IV, fab. II, 21. Forte tangit poeta ingratum, de quo bene fuerat meritis, sed qui pro benefactis malam retulerat gratiam.

Eandem fabulam narrant, Æsopus fab. CLXX, p. 129, Hauptm. et p. 128, Ernest.; Gabrias, i. e. Ignatius Diaconus fab. XLII, in Neveleti Mythol. Æsop. p. 379; Anonymus Nevelet. fab. X; Anonymus Nilant. fab. XI; Romulus Div. et Ulm. lib. I, fab. X; Lessingius lib. II, fab. III; Hagedornius, lib. I, p. m. 54, fab. *der Bauer und die Schlange*; Fontanius denique lib. VI, fab. XIII. Vide etiam fab. IX, hujus libri et lib. IV, fab. XI, 16 sq. Ceteroquin Iambi, qui, teste Gudio, citantur ab Andr. Chiocco in Museo Calceolariano Veronensi Sect. III, p. 326 : « Sinu fovebat quidam agricola viperam, etc. » non tam e Phædro, quam e græca Æsopi fabula expressi mihi videntur. Vid. Not. ad vs. 2.

FABULA XIX.

VULPIS ET DRACO.

Vulpis, cubile fodiens, dum terram eruit,
 Agitque plures et altius cuniculos,
 Pervenit ad Draconis speluncam intimam,
 Custodiebat qui thesauros abditos.
 Hunc simul adspexit : Oro, ut imprudentiæ

5

1. *Vulpis*. MS. Per. *vulpes*. Vid. V. L. ad lib. I, fab. VII, 1. — *cruit*. Guyetus legit *ruit*, i. e. fodit; sed vindicat Burmannus vulgatum ex Ovid. Fast. IV, 404. Senec. N. Q. III, 30. — 2. *plures*. MS. Per. *pluris*. — 3. *intimam*. Sic olim edidi e Cod. Perott. probantibus Censore docto in A. d. B. tom. 52, pag. 192, et Cl. Tzschuckio. Secuti Brotier. Jördens. V. V. Cl. Cl. Ita e conjectura reposuerat Bentleius, firmata deinde Codice Per. Vulgo legitur *ultimam*; sic enim habent MSS. Pith. Rem. et Edit. vet. Quod si quis retinere velit, ut præter alios retinent Biontini et Desbillonius; neque de ultima parte speluncæ Burmannus vult intelligi, quemadmodum Schefferus explicabat, cui obsequitur Desbillonius, vid. Terent. Phorm. act. I, sc. IV, 38, neque cum Hoogstratano capi pro prima, ut *sanguinis ultimus auctor*. Conf. Not. Alii legunt *ultimo*; ita Heinsius, laudans Salmas. Exerc. Plin. 56, e. Alii, ut Scheffer. Hoogstrat. Gud. Walch. Richter. Leonhard. Santoroc. *ultimum*, pro *tandem*. — 5. *Oro* ut. Ouveringius, *oro*, ait. Vid. Not.

FAB. XIX. *Vulpis et Draco*. —

1. *cubile*. Vid. ad lib. I, fab. XIX, 9.

2. *Agit*. Proprium in hac re verbum, pro, ducere, propellere. Laudant Cæs. B. G. lib. III, 21, Cic. Off. III, 23; Liv. V, 19: « plures altius cuniculos. » Meatus subterraneos. Sattler.: *viel tiefe Gänge*. Locis, paullo ante citatis, adde loca memorata Desbillonio, qui de cuniculis varia congecit; it. Varr. de R. R. lib. III, c. 12, ad quem loc. videndus Schweiderus, V. C.; Plin. H. N. lib. VIII, c. 55; Martial. lib. XIII, 60, et quæ olim notavimus in Not. ad h. l.

3 seq. *Draconis*. Dracones hinc discimus jam olim habitos custodes defossarum, aut reconditarum opum, sicut et hodie vulgo credunt. Sic de vellere aureo, sic de

pomis aureis Atlantis traditum, ut ex Ovidio (Met. VII et III) liquet. Festi brevior: « dracones *ἀνὰ τὸν ὄψαν* dicti, quia ea caussa incubantes eos thesauris custodiæ caussa sinxerunt antiqui. » Scheffer. — *intimam*, i. e. profundissimam, maxime remotam a superficie terræ, ad quam post plures cuniculos alte actos pervenit tandem vulpes. Hanc interpretationem postulant *altius acti cuniculi et tenebræ*, vers. 10. Burmann. Non id agitur, ad *intimam* speluncam draconis pervenisse vulpem, sed *postremo* ad eam pervenisse; itaque recte habet vulgata (*ultimam*). Botke.

5. *Hunc*. Draconem. — *Oro*. Eleganter, velut timens. Ter. Heaut. IV, 1, 10: « primum te hoc oro, ne quid credas me adversum edictum

Des primum veniam; deinde, si pulchre vides,
 Quam non conveniens aurum sit vitæ meæ,
 Respondeas clementer. Quem fructum capis
 Hoc ex labore, quodve tantum est præmium,
 Ut careas somno, et ævum in tenebris exigas?
 Nullum, inquit ille, verum hoc a summo mihi

10

Toll. in P. III, Phædri p. 176. — 7. *meæ*. Praschius legendum censet *tuæ*; sed recte Schefferus tuetur *meæ*. Vulpes enim de se ipsa loquitur, veluti amolientis suspicionis gratia, quasi diceret: nosti satis, hoc non esse institutum meum, ut cumulem mihi opes, quæ raptò vivo. Itaque quod quæsitura sum, non ideo facio, tanquam tibi invideam hoc aurum, ipsaque velim habere. — 8. *capis*. MS. Per. *rapis*. — 9. *quodve tantum est*. Tanti Scioppius et Heinsius: quod huic loco minime conveniens, ut recte Schefferus; sequitur enim *nullum*, quod respondet *τὸ tantum*, non *tanti*. Et præterea tolerabilior correctio Bentleii, abjiciens particulam *est*. Sed tamen, emendationis nulla quum sit necessitas, nihil novamus. Lib. II, fab. III, 6. Ter. Phorm. act. V, sc. 11, 6. Deinde ut *tantum* hic Phædrus, ita Ovid. II, ex Pont. VIII, 11, *præmia quanta Dii!* Burm. MS. Pith. vitiose *quod ventum*. v. Gud. — 11. *a summo*. MS. Per. *ab summo*. Ita Cuningham.

tuum facere ausam. » Plane simili exordio. *Scheff.* Hac formula centies utitur Petronius. Vid. ad cap. XLV init. et LXI, et alibi. *Burm.* — *imprudentiæ*. More Phædri pro imprudenti, inscio.

6. *Des veniam*. Eadem locutio, sed alio sensu, occurrit lib. I, fab. XXII, 5. — *si vides*. Vides enim. Ita clemens responsum sibi parat. *Tzschucke*. De particula *si*, pro siquidem, quandoquidem, v. Tursell. p. 1187, et Notas Schefferi. — *pulchre vides*. Probe intelligis. Eodem sensu *τὸ pulchre* legitur Epil. III, 35, fab. sq. et lib. III, fab. XIII, 4. Etiam Cic. ad Div. X, 23: « Lepidum pulchre noram. »

7. Sensus: Quam ego ad vitæ meæ rationem auro non indigeam. Vult enim a se remove suspitionem, sese venisse auri eripiendi causa. Rittershusio *vitæ meæ* est, mihi, ut Plautus dixit *ætati tuæ*, pro, *tibi*. Cf. lib. I, fab. XXVII, 1.

8. *clementer*. Placide; naturæ ti-

mentis apte. De bestiis quoque usurpasse hanc vocem veteres, exemplo esse potest locus Gellii lib. V, 14: « leo caudam *clementer* et blande movet. »

9. *quodve tantum est*. Observat cl. *Bothe* contra Bentleium, retinendum esse *τὸ est*, quum illo varietur oratio.

10. *careas somno*. Fingi dracones vigiles, jam observatum Scheffero, qui citat Ovid. Metam. VII, 149: « Pervigilem superest herbis sopire draconem. » Hinc Ovid. Met. IX, 190, draconem vocat *insomnem*. Hisce adde quæ canit Ovidius de dracone, aureum vellus custodiente, Her. XII, 49, 101. *Carere somno* autem avari est; v. Hor. I, Sat. 1, 76 sqq. — *ævum exigas*. Transigas. Eandem locutionem habes apud Ovid. Met. XII, 208, et Virg. Æn. VII, 776. Sed *ætatem exigere* dixit Plaut. Cas. II, v, 12, et Cic. Tusc. I, 39. Cf. lib. I, fab. XXXI, 7.

11. *hoc*. Intellige, carere somno

Jove attributum est. — Ergo nec sumis tibi,
Nec ulli donas quidquam? — Sic fatis placet. —

Nolo irascaris, libere si dixerō :

Diis est iratis natus, qui est similis tibi.

15

et in tenebris ævum exigere; non enim aurum cum Burmanno intellexerim; cui tamen et illud non displicet. — *summo*. Modo fab. XVII, *magnum* vocavit; sed et hoc epitheton proprium, et sæpe in codicibus permutatum cum *magno*. Vid. ad Ovid. *Fast.* I, 608, et II, 592. *Burmann*.

12. *attributum*. Nolim accedere Scheffero, qui explicat injunctum, impositum, velut munus peculiare. Rectius enim eo sensu capit Burmannus, quo *attributa*, i. e. assignata *pecunia* dicitur apud Livium et Ciceronem. Vid. Liv. XL, 46, extr.; Cic. *Verr.* I, 13, Pis. 35, et Commentatores ad Cic. *Att.* V, 4. Sattler. : *Das hat mir Zeus zur Pflicht gemacht*. — Ergo. Verba vulpis, quibus draco respondet, sic fatis placet. Cetera quoque vulpis sunt, dialogistice, omisso tamen illo inquit, ut sæpe antea. Scheff. — *sumis tibi*. Aliquid, h. e. capis in tuos usus. Plaut. *Bacchid.* IV, IV, 14... 16. Scheffer.

13. *donas*. Gdus apte affert locum Martialis lib. XII, Ep. 53. Rittershusius vero similem fabulam de cane in præsepi, qui fœnum, cui incubat, nec ipse esse potest; bobus tamen invidet ac denegat. — Sic fatis placet. Ita ubi causæ latebant. *Tzschucke*. Responsio draconis, ut solebant veteres, rejicientes in necessitatem, quæ vel excusare nequibant, vel nolebant. Paris ap. Ovid. *Ep.* XVI, 41 : « sic placuit Fatis. » Etsi Tiberius hic a poeta intelligitur, decore hoc ipsi respon-

detur, qui *plenus persuasionis* erat, *omnia fato agi*. Suet. *Tiber.* c. 69. *Burm.* Conf. lib. III, fab. XVIII, 10. Sattler. : *So ist des Schicksals Schluss*.

14. *Nolo irascaris*. Formula excusantis libertatem, ut Tiberius apud Suet. 29 : « ignoscas rogo, si quid adversus te liberius, sicut senator, dixerō. » Scheffer.

15. *Diis iratis natus*. Locutio proverbialis de homine misero, cui nihil bene succedit, qua præter alios etiam utitur Hor. II, Sat. III, 8, coll. *Epil.* II, 16. *Diis enim iratis* fieri dicitur id, quod infelicitè geritur. Hæc enim opinio semper fuit hominum animis insita, Diis iratis, aut invitis nihil prospere evenire, nihil feliciter geri, nihil bene procedere : de quo uberius disputat Lambinus ad Hor. II, Sat. III, 8, quem, cum aliis, Burmannus laudat. Contra felicem denotare volentes dicunt, « ipsi nascenti deos risisse; ipsum placido lumine vidisse. » Dicit igitur Phædrus, longe miserrimum et infelicissimum puto eum, qui est similis tibi. Plaut. *Bacch.* IV, III, 4, dixit « male volente genio natus, » ubi tamen nonnulli legunt *ingenio*; Id. *Mil. Gl.* II, III, 43 : « inimicis Diis natus; » *Juven.* X, 129 : « Dis adversis genitus. » Quare vero Phædrus addat : *Diis est iratis natus*, docet Burmannus : « quia non fati necessitati, sed voluntati deorum iratorum hoc adscribendum putat. Nam veteres omnes res aut ex hominum voluntate, aut ex Fati necessitate, aut

Abiturus illuc, quo priores abierunt,
 Quid mente cæca miserum torques spiritum?
 Tibi dico, Avare, gaudium herediſ tui,

16 seq. His versibus in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. præfixa est inscriptio : *ip*

ex Deorum voluntate descendere putabant. Vid. Serv. ad Virg. *Æn.* I, 39, quæ tria cumulat Flor. II, 6, n. 20 : *Tum quidem illum, ut dici vulgo solet, aut fatum Urbis imperaturæ, aut ipsius mala mens, aut aversi a Carthagine Dii, in diversum abstulere.* Gronovius hæc ita explicat : Deos illis iratos dicebant, qui haberent malam mentem, aut insipienter aliquid facerent, inprimis qui commodis vitæ nescirent uti. Ter. Phorm. IV, III, 31 : « satin illi Dii sunt propitii? » i. e. satis sapit? Vid. etiam Dispont.

Elegantiam Dialogi in hac fabula recte laudavit Jacobs V. C. libro sæpius laudato p. 79.

16 sq. *Abiturus.* Per *ἀπομνησθῆναι* abire dicitur pro mori. Laudant Plaut. Casin. Prol. 19 : « qui nunc abierunt hinc in communem locum. » Huc referendæ Formulæ : illuc ire, unde negant redire quemquam; si quid me fiet; si quid mihi humanitus acciderit. Vid. Andr. Schotti Nodi Cic. lib. I, c. 2, et Barth. Adv. lib. XIII, c. 14. Adde Not. Rittershusii et quos citat Schefferus. Prop. lib. II, x, 52, Bipont. *præteritos viros* vocat jam mortuos. — *priores.* Pro maioribus dixerunt poetæ. Virg. *Æn.* III, 693; Ovid. Fast. III, 79; Met. X, 218. Etiam prosaici, ut Plin. I, Ep. XI, 1; Ep. III, 4, p. m. « apud priores. » Sic alii; v. Schelleri Lexic. Schw. Ita passim poetæ vocant, qui olim, etiam sæculo aureo et meliori vixerunt, ut *sæculum prius* dixit Ter. Eun. II, II, 15, sed

hæc pluribus ad Val. Flacc. IV, 351, illustravimus. Est vero hoc caput appendix quasi præcedentis fabulæ, quæ in avaros est ficta. *Burmamn.* — *abierunt.* Repetitio ejusdem verbi *abitus*, *abierunt*, licet ultimum abesse posset, elegans et frequentata est. Vid. Manut. ad Cic. I, Ep. Div. in ipso initio; Heins. ad Ovid. VI, Ep. 29, et Not. ad Vell. I, 3, et plures alios. *Burmamn.* Penultima corripienda. Vid. V. L. ad lib. III, fab. II, 19, it. Virg. *Æn.* II, 774, additis Fabri Notis.

17. *mente cæca.* Hæc ita capienda, quid tu mente cæca homo, i. e. qui es mentis cæcæ, torques spiritum? nam non potest dici aliquis spiritum torquere mente cæca, tanquam instrumento aliquo. Vid. ad lib. I, fab. XIV, 3, et lib. II, fab. V. 13. *Burm.* Cl. Sattler. : *Was machst du also Thor dir selbst dein Leben qualvoll?* — *spiritum.* Vitam. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 7.

18. *Tibi dico.* Graviter increpantis et minantis formula. Ter. Andr. I, II, 34 sq. « sed dico tibi, ne temere facias; » Eun. II, III, 44 : « heus, heus, tibi dico Chærea; » et ita alibi. Ovid. Ep. XX, 153. Minantis more dixit etiam *οἱ φίλοι* Sophocl. Ajac. 1043. *Burm.* Schefferus laudat Ter. Andr. IV, v, 23; Adelph. I, II, 17, cf. lib. V, fab. IX, 5. — *gaudium heredis tui.* Quo unice gaudet mortuo heres. *Gron.* Referenda hæc ad vocativum *avare.* Eleganter Publ. Syr. 261 : « Here-

Qui ture superos, ipsum te fraudas cibo;
 Qui tristis audis musicum citharæ sonum;
 Quem tibiærum macerat jocunditas;
 Oponiorum pretia cui gemitum exprimunt;
 Qui, dum quadrantes aggeras patrimonio,

70

Avarum. — 17. *mente cæca.* Cuninghamus *mente cæcus.* — 19. *Ipsum te.* Ita libri scripti; Hoogstratanus tamen et Brot. receperunt *ipse te*; et præfert cl. Tzschuck. sed v. V. L. ad fab. XVIII, 3, hujus lib. Tollius: *te ipsum defraudas cibo*; at cf. lib. III, fab. XV, 8. — 21. *macerat jocunditas.* Id est *jocunditas.* Illud datur, nescio cur? Nam et τὸ jo produci debet. Sed in prima syllaba τοῦ *macerat* præterea claudicat metrum, nisi produxit noster. Tzschucke. Utique Phædrus produxit primam syllabam in *macerat.* Ita etiam Lucret. III, 75, qui locus Desbillionio debetur, coll. Ter. Andr. V, III, 15. — 22. *gemitum.* MS. Përot. *gemitus.* — 23. Corrigit *adgeres* Schefferus, scilicet ab *aggerare* deductum credebatur; sed nihil opus, quum ab *aggerare* æque commode possit deduci. Senec. Cōsol. ad Helv.

dis fletus sub persona risus est. »
 Nostri dicunt: *lachende Erben.*

19. *fraudas.* Eleganti brevitate ad utrumque (*ture superos... cibo te*) refertur. Tzschuck. Privas. Cf. lib. III, fab. XV, 8; Ter. Phorm. I, 1, 10. — *superos.* V. lib. I, fab. XVII, 9; Ter. Phorm. IV, IV, 6. — *ture*, quod pecunia esset emendum. De orthographia vocis consulendus Desbillionius, qui ẽt in Cod. Flor. Virgiliũ tus inveniri testatur. Atque etiam *Ture* scriptum invenias in MS. Pith. fide Gudii. — *cibo.* Cf. Hor. II, Sat. III, 110; Publĩ Syri Sent. 319.

20... 22. *tristis citharæ sonum.* Quia docet, his rebus aliquid impendi, vel ab aliis. Gronov. Nam et natura morosi sunt, et sonum ex collisione numorum, sicut ille hinnitum equorum, libentius quam citharam audiunt. Scheffer.

21. *tibiærum.* Sunt qui ad funera referant hæc; in funeribus enim tibiis utebantur (vs. 25) sed quum *citharæ sonum et tibiærum jocunditatem* jungat, h. l. rectius intelligas tibiæ, quæ data occasione qua-

cunque inflabantur. Sattler.: *den der Flöten Lieblichkeit nur quält.*

22. *gemitum exprimunt.* Eodem modo, etsi in alia re, Lucret. lib. III, 494, teste Desbillionio. — *Oponiorum pretia.* An et hoc Tiberium tangit? qui « tres mullos XXX millibus numum venisse graviter conquestus est: » et ipse « pridiana et semesa oponia apponebat. » Suet. c. 34. *Burm.* Nimia eorum caritas. V. ad lib. III, fab. IV, 2. Compara Plauti Aul. II, VIII. Notanda quoque variatio insignis in *tristis audis, macerat, gemitum exprimunt.* Sed non Tiberium, verum avaros quoscunque tangi putaverim. Vid. Ep. II, 1... 3; Prol. III, 45 sqq.

23 seq. Exquisite ad sordes avari notandas. Sensus: vel oboli gratia pejerare non dubitas. — *dum.* Vid. V. L. ad vs. 23. — *quadrantes.* Passim pro minutissimo ponuntur numo. Martial. lib. II, 44: « Et quadrans mihi nullus est in arca, » et X, 82: « Et si non fias quadrante beator uno. » *Burm.* — *aggeras.* Præter ea, quæ observata sunt a Bur-

Cælum fatigas sordido perjurio;

Qui circumcidis omnem impensam funeri,

25

X, quia *opes opibus aggeritis*? dum vero hic pro *dummodo* positum subiectivum postulat. Et ita *congerere* utuntur, ut mox fab. XXIII, *ego granum in hiemem congero*, de quo verbo v. Drakenb. ad Sil. V, 266. Sic eodem sensu Petron. c. 84, *exstruere divitias*, et Hor. II, Od. III, 19, et *extractis in altum divitiis potietur heres*. Burmann. Cf. Not. ad vs. 23. MS. Per. *quadrante augeas patrimonia*, interpolavit enim Perottus multis locis textum Phædri. — 24. Vid. Excurs. XXI, ad h. v. — 25. *funeri*. Sic reposui e Cod. Perotti. MS. Pith. Rem. et libri editi fu-

manno (Vid. V. L. ad vs. 23) illustrandæ significationi verbi inseruire possunt loca Virg. *Æn.* III, 63; Mart. VIII, 57. Compara Prol. III, 25. Scribendum *aggeras*, non contra auctoritatem exemplarium veterum, *adgeras*. Cf. Desbillon. — *patrimonio*. Ita proprie illa bona, quæ a parentibus hereditate ad nos redierunt dici merentur, sed et quodcunque ex quæstu et opere nostro, vel aliunde obvenit, *patrimonii* nomine denotatur. Sic apud Justin. XIV, 3, de militibus, « post damna patrimoniorum (Bipontini *matrimoniorum*) », et post conjuges amissas. « Quem locum recte constituit et explicuit Grævius. Senec. Nat. Quæst. II, 38: « An in illo fati ordine, quo patrimonium illi grande promittitur, hoc quoque protinus fatum est, ut naviget? » Ap. Hyginum fab. CXCIV: « Arion per artem magnum patrimonium acquisivisse » narratur, ubi v. Muncker. De eodem Arione agens Ovid. Fast. II, 96, vocat « opes arte quæsitæ. » De hac voce *patrimonium* v. Gronov. ad Senec. II, Cont. 9 (T. III, p. 149 sq.). *Burm.* Juvenalis Sat. XIV, 217, hæc ita expressit: « Falsus erit testis, vendet perjuria summa Exigua. »

24. *Cælum fatigas sordido perjurio*. Tot perjuria committis, ut iis audiendis ipsi Dii defatigentur, sic-

que ad ultionem exardescant acrius. Verbum *fatigare* enim non raro usurpatur de rebus, quibus vel abutari, vel frequenter et nimium utaris. Vid. Heyne V. Cel. ad *Æn.* I, 280. *Cælum* pro Diis poni, observatum supra ad lib. IV, fab. VII, 26. Avarus autem eo modo *cælum fatigare* dicitur, quo Juno apud Virg. *Æn.* I, 280: « Quæ mare nunc terrasque metu cælumque fatigat, » quem locum notavit Desbillonius post Schefferum, ad quem Servius observat: *fatigat*, pro, *exercet, sollicitat, commovet*. Sed avarus cælum non pro se, ut Juno, sed contra se sollicitat, commovet. Vid. Desbillon. Neque etiam *sordidum perjurium* negotium facessere potest, ut videtur Burmanno. Quum enim avari proprie dicantur *sordidi*, *perjurium sordidum* facile explicari potest, perjurium a sordido avaro commissum. Non enim perjurium *sordidum* dici potest, sed ratione poetica, avarus, qui exigua mercede accepta, i. e. *sordide*, pejerare audet. Ita morsus canum non sunt *sævi*, lib. I, fab. XII, 11, sed canes, qui mordent. Vid. ad lib. I, fab. II, 10. Itaque recte cl. Sattlerus: *du reizest durch niederträchtigen Meineid den Himmel*. Plura dabit Exc. XXI. Conf. etiam Notas Rittersh. et Leonhardi.

25. *circumcidis*. Intelligenda hæc

Libitina ne quid de tuo faciat lucri.

neris, quod etiam retinent Brotier. Bipontin. Desbillon. At lectionem MS. Perot. recepere Cuninghamus, Hensinger. Jördens. Et præfert Tzschuck. V. D. Sic enim ei efficacius recte videtur. — 26. *lucri*. Olim legebatur *ne quid lucrum*. Ita habent multæ Editiones et MSS. Pith. Rem. quam lectionem tuetur Scioppius auctoritate Plauti, quem ait dicere *quid facinus, quid nomen*. Sed conjicit Schefferus quod *lucrum*, pro, *aliquid*; quod placebat Gudio, Gronovio, Ursino, Guyeto, et receperunt Bendei. Bipontini, cl. Jacob. Idem Guyetus tamen, post Rittersbusiam, Fabrum, alios, etiam *lucri* legi posse putabat, quod Burmannus præfert *quod lucrum*, ut Ter. Phorm. I, II, 11, cusi ediderit *quid lucrum*. Equidem jam olim recepi lectionem Cod. Perott. *lucri*, quæ præter ceteras elegans est. Ita ediderunt Cuninghamus, Philipp. Brotier. Desbillon. Jördens. Sic etiam legi volebat Tollius.

de testamento, quo defunctus sumtus in funus fieri prohibuit. Est vero elegans verbum, quo undique aliquid abradi et demi jubes. Ita Seneca ad Helv. XII: « circumcise sunt peregrinantium sarcinæ » (quod *amputare sarcinas* dixit Flor. II, 18, ubi v. Dukeri Notas) et de Tranquill. An. XII: « circumcidenda est concursatio, » et Ep. 89: « moralem philosophiam circumcidit. » Burmann. Plin. X, Ep. 52, de sumtibus non necessariis, « hæc ego in posterum circumcidenda existimavi; » ubi v. Cellarius; Liv. XXXII, 27: « circumcisi sumtus, aut sublati. » Recte Gerike: *abzwicken*. Schefferus explicat, removes, nullam impensam facis. — *impensam*. V. Meursius de Funere c. 44. — *funeri*. Refer ad verbum *circumcidis*.

26. *Libitina*. Intelligenti Libitinarii, seu curatores funerum. Erant ministri Libitinæ, quæ Dea funerum credebatur apud Romanos. Plutarchus in Numa appellat *ἐπισημοποι τῶν περὶ τοῖς θνήσκουσιν ὁρίων θύον*, in cujus templo pro singulis mortuis singulus numus solvebatur, et ubi erant venalia, quæ ad sepulturam pertinerent. Vid. Kirch-

mann. de Fun. I, 9, et Meursius l. c. c. 16, quos citat Schefferus. Hoc sensu vocem *Libitinæ* cepit Hor. lib. II, Sat. vi, 19, ubi vide Torrent. « Autumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ, » quem locum etiam Desbillonius olim produxit, ubi *Libitina* capiendum pro Libitinariis, qui *quæstum*, seu ut hoc loco *lucrum*, facere dicuntur. Hinc *exercere Libitinam* pro ferali officio, quo Libitinariiungebantur, apud Val. Max. V, II, 10, it. « facere Libitinam. » Vid. Mazochii Commentar. in Tabb. æn. Herculan. p. 415 et 418. — *de tuo*. De tuis opibus. Plaut. Bacchid. I, I, 64 sq. — *ne quid lucri*. Vide Andr. I, I, 46; Hecyr. III, IV, 4, quæ loca memorat Burmannus. Et ita sæpe. Notandum denique in versibus 19 usque ad finem elegans periodicæ circumductionis exemplum, in qua affectus dicendi tam multa membra cumulat. Cf. Leonh.

Mirifice placet elegantissima avari pictura. Singulis fere verbis inest vis plane singularis. Compara Hor. lib. II, Sat. III, 141 sqq. et Aulul. Plauti, ibique personam Euclionis.

FABULA XX.

PHÆDRUS.

Quid judicare cogitet livor modo,
 Licet dissimulet, pulchre tamen intelligo.
 Quidquid putabit esse dignum memoriæ,

1. *cogitet*. MSS. Pith. Rem. *judicare cogitur*; sed jam olim Pithæus emendavimus *cogitet*, quam lectionem secuti plurimi. Perperam tamen lectionem Codicum retinent Rigalt. Nevel. Danet. Bentleius edidit *prædicare cogitet*; sed Burmannus verbum *prædicare* neque necessarium, neque huic loco opportunum esse judicat. Gudius conetur, e conjectura. — 3. Tres priores hujus fabulæ versus immutavi Perottus, et in duos contraxit: *Heu quantus est semper mortalium livor! Sunt qu*

FAB. XX. *Phædrus*. — 1 sq. Sen-
 sus: Quid invidi (*livor*) statim me-
 ditentur, in animo habeant judicare,
 simul ac legerint has fabulas, probe
 intelligo, licet nondum aperte judi-
 cent (*dissimulent*). Bene cl. Satt-
 ler.: *Hält gleich der Neid sein Ur-
 theil über mich zurück, So weiss
 ich doch, was er im Sinne hat. —
 livor*. Ejusmodi querelæ passim ob-
 viæ; nam idem, sed alio modo,
 dixit Prol. IV, 15: *Hunc obtrectare
 si volet malignitas*; sed Epil. II,
 10: *Si livor obtrectare curam volue-
 rit, ubi v. — Cogitet judicare*. Simili
 modo Prol. III, 16: *Intrare si Mu-
 sarum limen cogitas*. Schefferus ci-
 tat locum Cic. Off. III: « qui alteri
 nocere cogitat. » — *modo*. Varie
 jungunt; Burmannus cum *judicet*,
 hoc sensu: quid cogitet statim ju-
 dicare, simul ac fabulas edidero.
 Censet enim, particulam *modo*
 etiam poni de tempore proximo et
 statim subsequente, ut Ovid. Met.
 X, 522: « Nuper erat genitus, mo-
 do formosissimus infans, » i. e.
 paullo postquam natus erat, quum
 infantiam ingrederetur. Iste tamen
 particulæ *modo* usus nondum mihi

scitis expeditus videtur. Alii jun-
 gunt voci *livor* (*nur der Neid*); alii
 particulæ *licet*, ut sit sensus: licet
 modo, sive nunc dissimulet, etiam-
 si non statim judicet. Ita Scheffer.
 Gronov. Hoogstrat. Walch. Alii
 explicant *denuum*, ut conjungatur
 cum *quid*. Vid. Tzschuck. Gerike:
*Was jetzt der Neid an mir zu ta-
 deln findet*. Bothius edidit: *Quo
 judicare cogitet livor modo*, quam
 emendationem magnopere mihi
 placere fateor.

2. *pulchre*. Vid. ad fab. præc.
 vs. 6.

3. *dignum memoriæ*. Quum Co-
 dex Pith. et Rem. ita distincte ex-
 hibent, pertinacia est, nolle obse-
 qui, quum constructio illa sit usita-
 tissima scriptoribus Latinis. Vid.
 exempla apud Heins. ad Ovid. Trist.
 IV, III, 57, v. Met. 345, de Nuce
 26 et alibi. Val. Max. IX, II, ext.
 8: « Indigno gloriæ suæ decreto. »
 Adde Zinzerlingi Promuls. Crit. c.
 III. *Memoria* vero posteros respicit,
 unde male Gallicus interpres, *digne
 de quelque estime*. Burmann. Cf.
 Virg. Æn. XII, 649; Plaut. Trin.
 V, II, 29. De hac constructione.

Æsopi dicet; si quid minus arriserit,
 A me contendet fictum quovis pignore.
 Quem volo refelli jam nunc responso meo :
 Sive hoc ineptum, sive laudandum est opus,
 Invenit ille, nostra perfecit manus.
 Sed exsequamur cœptum propositi ordinem.

5

quidquid putant dignum memoria. — 4. dicet. MS. Perot. dicunt. — 5. contendet. MS. Per. contendunt. — 6. Quem. Sic primum scripserat Perottus, sed deinde correxit in quos. — 9. cœptum propositi ordinem. Ita emendavit Pithæus, quum in libris scriptis esset propositum. At Gadius legi vult cœpto propositum ordine. Hunc vs. rejecit Perottus.

poetis familiariori quam ceteris, v. Voss. de Constr. c. XI, Vechneri Hellenol. lib. I, P. II, c. 18, p. 291, et quos laudat Prasch. Sed quum Phædrus alias adjungat ablativum, v. Prol. III, 43; Prol. IV, 19; lib. V, fab. III, 13, hæc locutio non sine caussa suspecta videtur clar. Tzschuckio. Cf. Anton. de Rooy Animadvers. crit. in Martial. p. 4.

4 sq. *arriserit*. Placuerit, scilicet invidis. Ita Hor. I, Sat. x, 89; Cic. Att. XIII, 21. — *quovis pignore*. Non modo dicet, verum etiam certabit, si quis velit adversari, quantumque pretii pignore deposito, ut id habeat adversarius, ni ita esse judicatum fuerit. Catull. Ep. 44 (Bip.): « quovis Sabinum pignore esse contendunt. » Gronov. Hæc formula rem certissimam denotat. Conf. Barth. Adv. lib. XXXII, c. 16. Equidem verterem: *er wird alles verwetten, dass es meine Arbeit sey.*

6. *volo refelli jam nunc*. Pro refelletur statim. Vid. ad lib. I, fab. XXIX, 6. *Burm.* Passim jungunt veteres *jam nunc*, pro, *jam*, vel

nunc, ut Ter. Andr. I, 1, 144: « *eamus jam nunc intro.* » Sic alibi ap. Cic. Att. I, 8, et Virg. Ge. I, 42, in quibus tamen locis potest verti, *schon jetzt*, forsitan rectius. Conf. Tursell. p. m. 439, et Parei Lex. p. m. 561, v. *jam nunc*.

7. *hoc opus fabularum*.

8. *Invenit ille. Æsopus*. Vid. ad Prol. I, 1 seq. — *perfecit*. Intelligenda hæc de cultu externo et referenda ad stylum, quo exornavit Phædrus materiam ab Æsopo inventam. Quum enim *perfecit* opponatur *invenit*, nil aliud indicare videtur, quam quod supra dixit, *materiam polivi versibus senariis*. Ita et olim explicavi locum. Sed cl. Lange mentem meam non satis intellexisse videtur. Vid. Ej. *kritischer Versuch*, præfix. Ej. Edit. Phædri p. 17, coll. P. II. Phædri p. 258. Pannlo aliter de hoc loco judicat vir doctus in Biblioth. Nördling für das Schul-und Erziehungswesen. T. VIII, p. 398. Cl. Sattler: *Æsopus ist Erfinder, Ausarbeiter bin ich nur.*

9. Pergamus in instituto

FABULA XXI.

NAUFRAGIUM SIMONIDIS.

Homo doctus in se semper divitias habet.

Simonides, qui scripsit egregium melos,

1. Rejecto hoc versu Perottus statim incipit. — 2. *egregium melos*. Guyeto et Tollio scribendum videtur *egregia mele*. Sed quum enallage numeri apud poetas

FAB. XXI. *Naufragium Simonidis*. — 1. Quod Phædrus hac fabula refert de Simonide, alii, ut Galenus in Protrept. ad artes c. 2, et Vitruv. Præf. lib. VI, narrant de Aristippo, Philosopho Socratico, nisi quod hi duo de loco dissentiant. Vitruvius enim pro Syracusanis nominat Rhodios. Plura legi possunt in Observ. Menagii ad Laert. II, Segm. 73. Comparasse juvabit Vitruv. Præf. lib. VI, ubi Aristippus inter alia dicit: «Ejusmodi possessiones et viatica liberis oportere parari, quæ etiam e naufragio una possent enatare; namque ea vera præsidia sunt vitæ, quibus neque fortunæ tempestas iniqua, neque publicarum rerum mutatio, neque belli vastatio potest nocere.»

2. *Simonides*. De Simonide, poeta Græcorum lyrico, Cea, maris Ægæi insula, Cycladum una, orto; de ætate, qua vixit (in ea enim definienda viri docti non consentiunt); de varii generis scriptis vide Fabric. B. G. Vol. II, p. 142 sqq. et *Reisen des jungen Anachars*. T. VI, p. 315 sqq. vers. germ. additis Rittershus. et Gud. Notis et quæ notantur in P. II, Phædri ad h. l. Ejus mentio honorifica apud Cic. de Or. II, 86, et Quintil. lib. X, c. 1 et XI, 2. — *melos*. Carmina lyrica; dictum sin-

gulari numero pro μέλος. Scripsit enim Simonides inter alia, μέλος varii generis præcipue Ἑρινία (v. 5) et Ἑλλάσμα, de quibus videndus Fabricius l. c. p. 147. Hinc melicus dictus. Plin. VII, 24 et 56, Themistius vero Orat. I, eundem vocat μελόποιον. Cf. Burmann. qui laudat Muncker. ad Hygin. fab. CCLXXVII et Gifan. Ind. Lucret. in Melicus. Simonidem primum mercede Ἑρινία scripsisse, legas in Schol. Pindari ad Isthm. 2, vs. 9, et apud Tzet. VIII, Hist. 228, et X, Hist. 354, p. 157 et 199, Edit. Bas. ap. Oporin. 1546 in-fol. De mercenaria ejusdem Musa consulendi scriptores, qui citantur in Fabric. l. c. p. 148. Sed historiam naufragii Simonidis fabellis adscribunt van Goens in Diss. de Simonide Ceo, poeta et philosopho, p. 68 sqq. et de Boissy, Hist. de Simonide, in præf. ad Edit. 2, pag. x... XXI. Cfr. Fabricius loco citato, coll. Menag. ad Diogen. Laert. II, Segm. 73. Fragmenta carminum Simonidis collegit, præter alios, Brunckius V. C. in Analect. Vol. I, pag. 120 seqq. — *egregium*. Plato de Republ. I (Vol. VI, pag. 156, Bipont.): Σιμωνίδῃ γε οὐ βέβαιον ἀπιστεῖν, σοφὸς γὰρ καὶ θεὸς ὁ ἀνὴρ, quæ intelligi possunt de carminum præstantia et exquisita Simonidis sapientia.

Quo paupertatem sustineret facilius,

Circuire cœpit urbes Asiæ nobiles,

Mercede accepta laudem victorum canens.

5

Hoc genere quæstus postquam locuples factus est,

Redire in patriam voluit cursu pelagio,

frequens sit, hac emendatione non opus est. — 5. *Mercede accepta*. Ita legitur in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Sed Heinsius vult *pacta mercede*, qua locutione utitur Quintilianus lib. XI, cap. 2, narrans historiam de Simonide, a Diis servato. Placet ista emendatio Grævio; vid. Burmann. Syllog. Epp. tom. IV, p. 196, nec non Sautlerio, qui vertit, *um den ausbedungen Lohn*; Hoogstratanus vero, Lallemand. nec non Editor edit. stereotypæ recepere in textum. Etsi vero *pacta mercede* sæpe et eleganter dicitur, quemadmodum docent exempla in Not. Heinsii, non ubique tamen debet contra codices obtrudi, vid. Burmann. — *laudem*. Cunninghamus *laudes*. — 7. *Redire*. Vulgo legunt *venire*; etiam Desbillonius, Bipon-

3. *sustineret*. Vid. ad lib. IV, fab. XV, 7. — *paupertatem*. Poesis Simonidis mercenaria displicet Callimacho: οὐ γὰρ ἱργάνῳ τρέφω τὰν Μούσων, ὥς ὁ Κίης Ὑλλίου ἱεραυτοῦ. Vid. Fragm. 49, in Edit. Spanhem. p. 264, coll. p. 337.

4. *Circuire cœpit*. Vid. ad lib. I, fab. II, 8. *Er bereisete, zog herum*. Cic. pro Cæc. 32: «circuire prædia.»

5. *Mercede accepta*. Non erat hoc olim turpe in Græcia, pacisci de mercede carminis, ut colligi potest ex Pindar. XI, Pyth. 64, sed infamis præter alios avaritia Simonides fuit, qui malebat oculata fide uti, et præsentem pecuniam capere, antequam caneret. Quare recte *accepta mercede canens*, non ante canens, nisi accepisset. Unde melius Gallicus interpres vertisset, *recevant la récompense par avance*. Ita Sallust. Jug. LXXXV: «quæ ante vestra beneficia gratuito faciebam, ea ut, accepta mercede, deseram, non est consilium.» Vide plura de mercenaria Simonidis Poesi et avaritia Ælian. VIII, 2. Burmann. Burmanno accedunt plurimi, propter

avaritiam, qua arsisse dicitur Simonides. At quum e verbis *mercede accepta* solis vix probari possit, quod volunt interpretes, ego falsum cum Wopkensio Misc. Obs. Nov. T. X, p. 162, hæc interpretari, mercedem accipiens, atque ita victum sibi quærens. Nam fab. XXIV, huj. lib. docere potest, Simonidem præsentem pecuniam non semper cepisse, antequam caueret, id quod etiam video observari a Desbillonio. Notanda tamen lepida historia, quam de Simonide narrat Aristot. Rhet. lib. III, c. 2, testibus Rittershusio et Fabro, coll. Not. cl. Schulzii ad h. l. — *victorum*. In ludis Græcorum gymniciis. Ita cecinit Simonides laudem victoris cujusdam pyctæ. Vid. fab. XXIV, 4 sq. h. l. Et quis nescit, totum Pindarum ejusmodi constare laudibus? — *laudem canens*, i. e. laudationem. Mox fab. XXIV, 5, dixit, *scribere laudem*.

6. *Hoc genere quæstus*. Sattler.: *Durch dies Gewerbe*.

7. *cursu pelagio*. Poetice dictum. Vocem *cursus* de navigatione proprie usurpavi, multis, si opus es-

(Erat autem natus, ut aiunt, in Cea insula),
Adscendit navem, quam tempestas horrida

tini; sed jam olim recepi veriore Cod. Perott. lectionem *redire*, quam *repone-
rat* e conjectura Tollius; quæ etiam placebat Heusingero. Eamdem receperunt
Lallemant. Brot. Jördens. — *cursu pelagio*. In Edit. Rittershus. et Neveleti est,
cursu pelagi. — 8. Bipontini ediderunt post Cuninghamum: *Erat autem, ut aiunt,
natus in Cea insula*. Ouvering. conjicit, *erat enim*. — *Cea*. Rittershus. Nevelet.
Ursin. Danet. Maittar. Didot. al. legunt *Ceo* l. *Cæo*, a primo casu *Ceos*, qui et
ipse usitatus. Teste Neveleto ad marginem Edit. in MS. Pith. scriptum erat *Sci-
thia*; at notante Heinsio in eodem Cod. MS. *Sithia* legitur, pro quo vir doctus
emendabat *Cea*. Et ita apud Ovid. VII, Met. 368, rescribendum docuit. *Cea* quo-
que apud Val. Max. lib. II, vi, 8, in omnibus MSS. legi, Gudian testatur; Sal-
masius vero ad oram libri notavit legendam esse ex veteri libro *Ceia insula*. Plin.
H. N. lib. IV, cap. 12, *Ceos*, quam nostri quidam *Ceam* dixere. Cf. infra Notas.
— 9. *Adscendit*. Heinsius hic malit *escendit*: sed licet hoc vocabulum probæ sit
notæ, non tamen ubique intrudendum puto, ut sæpe viros doctos nimis hoc af-
fectasse video. Et tentavit etiam Heinsius supra lib. II, fab. IV, 6. *Burmans*.

set, exemplis probari posset. Vid. P.^o III, Phædri ad h. l. Sed pro *cur-
su pelagio* Ovidius dixit, « propo-
sitos pelagi dimittere cursus; » Val.
Flacc. vero I, 483, Argon. « Et
dedit æquoreos cælo duce tendere
cursus. » Ceterum *pelagius* vox rarior.
Phaleras pelagias, pro margari-
tis, Petron. c. 55. — *Voluit cursu
pelagio*. Immo necesse id fuit; quo-
niam Cea, pelago circumclusa,
petebatur. Sed verba auctoris nos-
tri paullo benignius explicanda
sunt: et quamvis *cursus pelagius*
nil aliud, quam navigationem, si-
gnificare videatur, hic tamen acci-
piendus est pro peregrinatione,
sive circuituione maritima. Intellige
itaque, voluisse Simonidem, quem-
admodum urbes Asiæ minoris, a
mari remotas, circumiebat, sic
maritimas pariter circumieundo in
patriam tandem devenire. *Desbil-
lonius*.

8. *Cea*. Insula maris Ægei, Græce
Κέα, *Κῆς*, *Κία*, de qua v. Plin. lib.
IV, c. 12, sect. 20, it. *Reisen des
jungen Anachars*. T. VI, p. 313

sq. Ejusdem meminit Virg. Ge. I,
14. Hodie *Zia*, *zea*. Patria Simonidis
fuit Iulis, urbs sita in Cea in-
sula, teste Strabone lib. X, p. 744
sq. Casaub. unde *Cææ nenias* Hor.
II, Od. 1, 37, et *Camææ Cæ* apud
eundem IV, Od. ix, 7. Vid. *Jani*
ad Hor. II, Od. 1, 38. Cum hac
insula confundunt Ceam insulam in
ora Asiæ, e regione Halicarnassi,
aut Cnidi potius, quæ usitatus *Cos*,
vel *Coos* vocatur, de qua Plin. lib.
V, 31, seu 36, quo in loco omnes
Harduini MSS. habent *Cea* non
Cos, teste Gesnero, in Thes. L. L.
Hanc male quidam statuunt Simo-
nidis patriam fuisse.

9. *Adscendit*. Proprium verbum
in hac re, ut et *conscendere*. Vid.
Cuper. III, Obs. 3 (p. 269), Ter.
Adelph. IV, v, 69: « abiit, perit,
navem adscendit. » *Burmans*. —
tempestas horrida. Imitatio Horatii,
qui Epod. XIII, 1: « Horrida tem-
pestas cælum contraxit, » et Ovid.
ex Pont. IV, x, 38: « Horrida Sar-
maticum cur mare duret hiems. »
Burmans.

Simul et vetustas medio dissolvit mari.

10

Hi Zonas, illi res pretiosas colligunt,

Subsidium vitæ. Quidam curiosior,

10. *Simul et vetustas*. Et abest in MS. Per. — *dissolvit*. Benth. ut *dissolvit*, sollemni more, quod si admittatur, indicaret, illos collegisse zonas et res pretiosas, postquam dissoluta navis jam esset; quod absurdum. Sed in vulgata lectione colligunt vectores res, dum vident in eo esse, ut dissolveretur navis, quum præsens periculum et instans viderent ante oculos. Et ita hic *dissolvit* nondum ipsam navis dissolutionem, sed instantem notat, ut viri docti notarunt apud Sæton. Cæs. 29; cum adversariis pepigit, id est, voluit pacisci, et alia apud alios. Ita apud Lucam, Evang. V, 6, *ἀπαρτίγνυτο δὲ τὸ δίκτυον, dirumpebatur rete*. Quod si fuisset ruptum, elapsi forent omnes pisces; sed in eo erat ut rumperetur. Ita Judas ὁ παραδίδως, qui moliebatur prodere, Matth. XXVI, 25, et ita Græci et Latini passim. Præterea Heinsius volebat *dissolvunt*, quia tempestas et vetustas hoc requirere videtur; sed quot loca corrigenda essent, si hoc ubique esset observandum, ut multis ostendimus ad Ovid. Art. II, 81, et Met. VIII, 790, ubi pro arbitrio et ratione metri sæpe variasse poetas docemus. *Burm.* — 11. *Zonas*. Non absurda est suspicio Heinsii, non ipsas zonas, sed res pretiosas, in zonis reconditas, voluisse servare, et ideo legit, *Hi zona et illi res pretiosas colligunt*. Sed quid significat, *res pretiosas colligere zona*? an in zonam collectas congerere? nescio an ita liceat loqui. Sed si Heinsii explicatio probetur, legerem, *colligant a colligare*, ut in simili re nequam ille apud Petronium Giton, cap. CXIV, *zona circumvenienti se et amatorem suum præcinxit*. Ego tamen a vulgata nondum discedere possum, quia *hi et illi* diversas res agere debent, et potuere res pretiosas extra zonas habere. *Burm.* Cuninghamus edidit: *Hi zonas tum, i. r. p. colli-*

10. *dissolvit*. Vid. V. L. ad h. v. *Schw.* Proprie de navibus fractis, quia et contexti dicuntur, cujus hoc est oppositum. Ovid. (Trist. IV, viii, 18) de navibus, « Ne temere in mediis dissoluantur aquis. » Scheffer. Adde locum Tac. Ann. XIV, 5, quem profert Gronov. « nec dissoluti navigii sequebatur. »

11. *Zonas*. In quibus pecuniam portabant. Martial. XIV, 151. Unde *zonam perdidisse* apud Hor. II, Ep. II, 40, i. e. viaticum. Gronov. Eleganter Græchus apud Gellium lib. XV, c. 12: « zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli. » *Rittershus.* Laudat quoque Burmannus Liv. XXXIII, 29, ubi sermo est de militibus argentum habentibus in zonis. Hisce adde exempla in Not. Scheffer. De hac

voce cf. Clav. Schirach. P. I, p. 394.

12. *Subsidium vitæ*. Schefferus in *subsidium*; sed est dictum per appositionem pro, *quæ erant subsidium*. Ita Suet. Oth. cap. V. Sic et *præsidium* occurrit, ut Justin. XXXII, 4. Ex ita pecuniam numeratam *præsidium* dici vidimus ad Petron. c. LXXV. De appositione illa vid. ad lib. III, fab. X, 44. *Burm.* Virg. Æn. I, 358, appellat *auxilium vitæ*. — *quidam*. Cf. lib. II, fab. XIX, 7. — *curiosior*. Supple, conversus ad Simonidem ait, *Curiosior* proprie; sic enim vocantur, qui solliciti sunt de aliis. Plaut. Stich. I, iii, 44 sq. *Scheff.* Merito ita vocatur, qui in tanto periculo rerum suarum quasi oblitus, de eo quod alii agant, sollicitus est. *Leonhard.*

Simonide, tu ex opibus nil sumis tuis?

Mecum, inquit, mea sunt cuncta. Tunc pauci enatant,
Quia plures onere degravati perierant.

15

Prædones adsunt, rapiunt, quod quisque extulit,
Nudos relinquunt. Forte Clazomenæ prope

gant. — 13. MS. Per. *Simonide, inquit, tu nihil ex....* In hoc versa interrogatio-
nis nota deerat, quam addidit Rittershus. — 15. *Quia.* MS. Perott. *nam perierant.*
Heinsius *perierunt*, correpta penultima, ut *cœperunt* lib. IV, fab. XV, 2. *abierunt*
lib. IV, fab. XIX, 16, *præbuerunt* lib. II, fab. IV, 24. Heinsium secuti Guyet.
Salmas. Gronov. Hoogstrat. Richter. Burmannus qui h. l. argutatur, alii. At recte
Desbillionius: « Burmannus conjecturas quorundam inanes et exemplum Hoog-
stratani secutus reposuit, *perierunt*; atque in sua editione ultima: Non video,
inquit, quare *perierunt* debeat mutari. Si credidit, hanc fuisse veterem lec-
tionem, falsus est: legitur enim *perierant* in Codd. MSS. et in plerisque edi-
tionibus. » Rigalt. in Edit. 2. Faber, Nevelet. Ursin. Maitt. Bentlei. Brotier.
Cunningham. Lallemand. Bipont. *perierant* recte retinent. — 17. *Clazomenæ.* MSS.

14. *Mecum mea sunt cuncta.*
Idem narrant Cic. Parad. I, c. 2, et
Val. Max. VII, 2, ext. 3, de Biante,
sapiente Græciæ, cujus quum pa-
triam Prienen cepisset hostis, cete-
rique ita fugerent, ut multa de suis
rebus secum asportarent, quum es-
set admonitus a quodam, ut idem
ipse faceret: « ego vero, inquit,
facio, nam omnia mea porto me-
cum. » Est autem *mecum* apud me.
Vid. ad lib. II, fab. V, 25. A Biante
Phædrus, ut nonnullis visum est,
hæc transduxit ad Simonidem. —
enatant. Proprie de iis dicitur, qui
evitant a naufragio mortem. Hor.
A. P. 20: « si fractis enatat exspes
Navibus. » Apul. Met. II: « Navis
ipsa demersa est, et nos omnibus
amissis vix enatavimus. » Burman-
nus laudat Senec. Ep. XXII: « ne-
mo cum sarcinis enatat. » Satt-
ler. : *retten durch schwimmen sich.*

15. *Onere degravati.* Apul. Met.
VII: « manus pondere degravatæ. »
Mihi quidem hic versiculus de
glossa suspectus est. Primum enim
quia positum insolite pro *quoniam*;
deinde tota sententia languet, im-

mo falsa est, quia etiam alias ob
causas perire illi poterant, quam
gravitate sarcinarum. Quare, de-
leto hoc versu, rescribo:

Mecum, inquit, mea sunt cuncta. Pauci ut
enatant,

Prædones adsunt, etc. Bothe.

16. *Adsunt... rapiunt... relin-
quunt.* Notanda iterum asyndeta.
Cf. Tzschuck. et ad lib. IV, fab.
XVII, 16, 20. — *extulit.* Scilicet
ex naufragio, ut recte Schefferus.
Suet. Ner. 31: « thesauros anti-
quissimæ gazæ, quos Dido, regina,
fugiens Tyro, secum extulisset, esse
in Africa. » Burm.

17. *Nudos.* Leonhardus intelligit
eos, qui nihil opum secum extule-
rant; quæ interpretatio repugnat
versui præc. Melius cl. Sattler.: *sie
zogen sie ganz nackend aus.* — *Claz-
omenæ.* Fuit una duodecim Ionie
civitatum, quæ enumerantur ab
Ælian. H. V. lib. VIII, 5. Freinsh.
Ionie urbs, in peninsula ad mare
Ægeum. Male lib. I, c. 17: « Super
angustias (peninsulæ) hinc Teos,
illinc Clazomenæ. » Legitur in ve-
teribus Melæ editionibus *Clasome-*

Antiqua fuit urbs, quam petierunt naufragi.

Hic litterarum quidam studio deditus,

Simonidis qui sæpe versus legerat,

20

Eratque absentis admirator maximus,

Sermone ab ipso cognitum cupidissime

Ad se recepit; veste, numis, familia

Hominem exornavit. Ceteri tabulam suam

Portant, rogantes victum. Quos casu obvios

25

Pith. Remens. Perott. *Clazomene*. Ita nonnulli ediderunt; sed *Clazomena* rectum. Vid. Not. — 21. *Eratque*. Ouvering. *Fueratque absentis*; sine auctoritate. — 22. *Sermone ab ipso*. *Ab deest* in MS. Perott. — 23. *recepit*. Perott. *receptum*. — 24. *Tabulam portant*. Ita recte Gudius et alii: male *porgunt* pro *porrigunt* hic intradunt (ut Prasch. Salmas. Heins. Ursin. Gron. Rittershus. Wasius in Senar. p. 153, nec Scheffero displicet), quod et Scaliger in ora notaverat. Tabellam enim, in qua depictum erat naufragium, humeris suis, aut ex collo pendentem portabant, sed manus porrigebant ad stipem accipiendam. Vid. Per. Sat. I, 89, et ibi Casaubon. et antiquus Commentator Horatii ad Od. I, 5, naufragia picta *circumferre* solitos dicit, ubi et Torrentius et Lambinus videndi. *Burm.* MS. Pith. habet *porriant*, teste Gudio: *i et t* enim sæpe in MSS. confunduntur. Neveletus edidit *porrigunt*. — 25. *obvios*. Ita olim edidi e Cod. Per. ut jam Salmasius, Bentlei. alii voluerant, invito Burmanno. Eandem lectionem recepere Hensinger. Cuninghamus, Lallemand. Brotier. At Deabillonius cum Bipontinis retinet vulgatum *obvius*.

na; at recte a Pintiano restitutum est *Clazomena*. Hor. I, Sat. VII, 5, Cic. Tusc. lib. I, 43. *Desbillon*. Ista urbs hodie dicitur *Fourla*.

18. *Antiqua*. MCCC ann. ante C. N. condita fuisse traditur. Vid. Lallemand.

21. Et admiratus erat ingenium hominis, quem nunquam viderat. *Hoogstratan*. Cf. lib. V, fab. I, 11.

22. Vulgo aiunt *ex ipso*. Sed hic rursum locutus cum Virgilio videtur, qui *Æn.* II, 65: « crimine ab uno discere omnes » (ex unius scelere, fraude). — *ipso* est emphaticum; vult, priusquam indicaret nomen suam, cognitum fuisse. *Scheff.* Recte Schefferus pro *ex*. Ita et *ab armis cognoscere*. Cæs. B. G. lib. I, 22. *Burmann*.

23. *Ad se recepit*. Hospitio exce-

2.

pit, more Terentiano, Heaut. III, III, 5: « hominem amicum recipere ad te: » et in malum sensum, Hecyr. V, 1, 17: « meum receptas filium ad te. » *Burm.* Plene Cæs. B. C. lib. II, 20, dixit « ad se hospitio recipere cupidissime domum; » Cicero vero Arch. 3: « Luculli eum domum suam receperunt. » — *familia*. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 26, et lib. III, fab. XIX, 1.

24. *Hominem*. Homo sæpe subit locum pronominis relativi, ut sit ille, de quo agitur. Ita Nep. Eum. II, 3; Dat. X, 3. Vid. ad lib. II, fab. II, 7. Aliter Schefferus. — *exornavit*. Instruxit. Cic. Cat. II: « tu agris, tu ædificiis, tu argento, tu familia, tu rebus omnibus ornatus sis. » *Scheffer*.

25. *tabulam Portant*. Vide V. L.

14

Simonides ut vidit : Dixi, inquit, mea
Mecum esse cuncta ; vos quod rapuistis, perfit.

FABULA XXII.

MONS PARTURIENS.

Mons parturibat, gemitus immanes ciens ;

26. *Dixi, inquit.* Vid. infra Not. ad h. v. — 27. *rapuistis.* Bentleius, qui verbum habere loco suo præter jus movit lib. III, fab. III, 4, hic illud restituit et pro *rapuistis, habuistis*, legit. Sed ita perit omnis venustas dicti. *Burm.* Cuninghamus perperam retulisti. — *perit.* Perottus *perüt*; ita et Neveletus; Hoogstratanus *perlt*; Salmasius : *vobis quod raptum est perit. Perit*, pro *perüt* familiare poetis.

1. *gemitus immanes ciens.* Romulus Divion. male, *quidam mons parturiebat ge-*

ad vs. 25. Ibi observatis adde Juvenal. Sat. XIV, 300 sq. Hor. A. P. 20 sq. Pers. VI, 32 : « largire inopi, ne pictus oberret Cæreula in tabula. » — *rogantes victum.* Mendicantes. Cfr. locus Juvenal. paullo ante citatus.

26. *Dixi.* Non est interrogativum (quod Prasch. et Desbillonius putant) sed plane illud, quod et Germani sic efferunt : *ich sagte es wohl* (*sagte ich's doch*), *ich hätt' all das meinige bey mir.* Tacitam continet exprobrationem. Plaut. Asin. « dicebam pater, ne matri consuleres male. » *Scheffer.* Adde exempla in Edit. Burm. c. Not. Var. Ita quoque capit Burmannus, præter alia notans locum Prop. I, ix, 1 : « Dicebam tibi venturos, irrisor, amores, » ubi v. quæ notat Passeratius. Idem tamen Burmannus observat, Terentium hoc fere sensu sæpe per interrogationem esse locutum, e. g. Andr. III, v, 15; Adelp. I, ii, 3, sed addita plerumque interrogandi particula. Hinc suspicatur Desbillonius, Phædrum scripsisse : *dixin, ait, mea mecum esse cuncta?*

27. *Mecum esse cuncta.* Ita Stilpon capta patria : « omnia bona mea mecum sunt, » quam historiam narrat Sen. Ep. IX teste Ursino. — *vos.* Desideratur ad luculentam oppositionem *vobis*, quod metrum non admittit. *Tzschucke.* — *rapuistis.* Schefferus, Harius, Tzschuckius, Langius, quibus ego accedo, referunt ad festinationem, qua imminente naufragio res pretiosas colligebant; sed Burmannus, quod eas antea male pepererant, et furtis et rapinis se ditaverant. Exprobrare enim illis ait, quod vulgo dici soleat, male parta male dilabi, et justæ Deorum iræ et vindictæ admonere. At de male partis h. l. non est sermo; exprobratio vero alieno loco esset posita, ut jam vidit Langius. Itaque bene Sattlerus : *Was aber ihr zusammen rafftet, ist dahin.* Notissima enim hæc verbi *rapere* significatio. Desbillonius explicat, quod eripuistis e naufragio.

FAB. XXII. *Mons parturiens.* —

1. *Mons.* Terram in montis locum substituit Anonymus Neveleti fab.

Eratque in terris maxima exspectatio.

At ille murem peperit. Hoc scriptum est tibi,

Qui, magna quum minaris, extricas nihil.

minos magnos : melius Romulus Ulmens. et Vincentius, *dabat gemitus magnos*. — 3. In Rittershusii editione, quam sequuntur Rigaltius in Edit. 1 et 2, Neveletus et Ursinus (nisi quod hic lacunam post *peperit* ex Anonymo Neveleii ita expleat, *metumque risus solvit*), reliqua huj. fab. pars sic legitur : *Eratque in terris maxima exspectatio, Quid ille pareret; at ille murem peperit. *** Hoc scriptum est tibi, Q. m. q. m. e. n.* Recte Rigaltius in Ed. 3, *quid ille pareret* abiecit, quem deinde alii secuti sunt, quia hæc lectio, judicante Heinsio, haud dabie ex glossa orta est, qua quis antecedens *exspectatio* interpretatus fuerat.

XXV, sed Romulus Nilantii hominem virilis sexus, sine dubio, conjiciente Nilantio, ut ex tam inopinata et absurda rei exspectatione tanto major metus exoriretur. — *parturibat*. Ita extulerunt olim imperfecta illa tempora : sic *audibam* Ovid. Ep. XIV, 36; et *nutribam* Val. Flacc. VIII, 97, et in futuro *mollibo* Hor. III, Od. XXIII, 18, 19 (ad quem tamen legendus *Jani*). Vid. Serv. ad Virg. *Æn.* VI, 468, et Voss. de Anal. III, c. 34. Ceterum Tachos, *Ægypti* rex, narratur hoc dixisse Agesilao, qui quum ipse esset brevi corpore, et adduxisset ipsi copias auxiliares, ἀδινεν ὄρος, Ζεὺς δ' ἐροῦσθαι, τὸ δ' ἔτασαν μῦθον, dicentis regi respondit, φανήσομαι σοι ποτὶ καὶ λίαν, Athen. lib. XIV, c. 1, et hic sine dubio aliquem sibi Phædrus proposuit perstringendum, qui carmina minabatur se editurum magnifice, sed nihil, vel exiguum et vile produxit. *Burmamn.* — *Mons parturibat*. Eleganter; quippe mons et parturiens. *Tzschucke.* — *ciens*, edens. Lib. I, fab. XVIII, 3, dixit, *flebiles gemitus ciens*. Eadem locutione utitur Virg. Ge. III, 517, de tauro. Sattler. : *ächzte fürchterlich*.

2. *terris*, i. e. inter homines. Vide quæ notantur ad Val. Flacc. I, 631,

et Barth. ad Stat. VII, Theb. 55. In eo ergo differt Phædrus a Tacho *Ægyptio*, qui ipsum Jovem timuisse hunc partum dicebat. *Burmamn.* Romulus Ulmens. habet, *omnis natio*. — *exspectatio*. Sic loquuntur in re, magnum et memorabilem eventum habitura. Curt. III, 1 : « Circa regem erat Phrygum turba, exspectatione suspensa. » Nep. Alcib. 7 : « tanta fuit exspectatio omnium visendi Alcibiadis. » *Scheff.* Cf. lib. V, fab. V, 15.

3. *scriptum est tibi*. Dativus commodi. Cf. lib. I, fab. I, 14.

4. *minaris*. Præ te fers, polliceris, jactas (vultu severiori, ut exspectatio incitetur; non enim est simpliciter *promittere*. *Tzschucke.*). Est autem imitatio Hor. (I, Ep. VIII, 3) : « multa et pulchra minantem. » Et alibi (lib. II, Sat. III, 9) : « Atqui vultus erat præclara et pulchra minantis. » Ita et apud Homerum ἀπειλῶν, quod vulgo *minari* est, pro *καυχᾶσθαι* sumitur, annotante Eustathio p. 602, Ed. Rom. *Faber*. Hoc verbo eleganter utitur, quia et *parturire* dicuntur, qui minas meditantur. Ovid. Ep. XII, 208 : « ... ingentes parturit ira minas. » Et ita sæpe Cicero τῶ parturire utitur. *Burmamn.* — *extricas*. Metaphora, a tricus et filis, quibus

FABULA XXIII.

FORMICA ET MUSCA.

Formica et Musca contendebant acriter,
 Quæ pluris esset. Musca sic cœpit prior :
 Conferre nostris tu potes te laudibus?

1. Vulgo, e. g. in Edit. Rigalt. 1. Ursin. præmittitur e Cod. Pith. Rem. versus : *Nihil agere, quod non prosit, fabella indicat, quem ex lib. III, fab. XVII, huc irrepsisse credunt Gudius et Heinsius; licet Heinsius ibi notaverit, fictum esse ex hoc loco. Burmannus abesse jussit. Recte; quum etiam desit in MS. Perotti, et sub finem fabulæ scopus et propositum auctoris adjiciatur. — 3. Conferre. Wal-*

quid implicatur, desumta. *Büchner.* Absolvīs, perficīs, expedis. *Gud.* Eleganter, ut notet producendi molestiam, velut e vinculis. Id enim innuit hoc verbum, atque ita usurpavit Hor. Serm. I, Sat. III, 88 : « mercedem aut numos unde extricat. » *Scheff.* Vatinius ad Cic. lib. V, ad Div. 10 : « de Dionysio tuo adhuc nihil extrico. » *Gronov.* Compara Horatii A. P. 138 : « Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu? » et Terentianum illud, quod producit cl. Tzschuck. « magno conatu magnas nugas agere. » Hisce adde notas Rigaltii.

Hæc fabula jam antiquissimis temporibus nota fuit. Vid. Not. ad vs. 1. Alludit etiam Hor. A. P. 139. Notum porro Græcorum adagium, quod memorat Rittershusius : *ὁδὸν οὐδὲν, εἴτα μὴν ἀπίστευτος.* Eandem narrant Romulus Divionens. et Ulmens. lib. II, fab. V; Anonymus Neveleti fab. XXV; Romulus Niliant. fab. XXII, ubi inscripta est : *Homo parturiens*; Vincentius Bellovacensis Spec. doctrin. lib. IV, c. 118. Comparanda etiam fab. Hagedornii lib. I, p. m. 98 : *der Berg und der Poët.* Gleimii lib. II,

fab. VI; Fontanii lib. V, fab. X; Camerarii p. m. 200.

FAB. XXIII. *Formica et Musca.* — 1. Hunc versum retinent integrum Romulus Ulm. Div. nec non Vincentius.

2. *Quæ*, pro *utra*. Vid. lib. I, fab. XXIV, 8. *Burm.* — *pluris esset.* Idem quod alii dicunt, *pluris putari, haberi, æstimari.* Explicandum igitur, *utra esset potior, seu principatum teneret, et hinc pluris facienda.* Equidem verterem : *welche von beyden die meisten Vorzüge hätte.* Romulus Ulm. « quæ melior illarum esset. » *Schw.* Gallicus interpretes, *qui est la plus excellente.* De eo non agitur, sed quænam pluris fieret, et majore honore afficeretur, nec opus hoc exemplis illustrare puto. Mox *laudes* vertit *avantages* : quum sint laudes, quibus ornabatur et extollebatur præformica, unde apparebat, pluris fieri. *Burm.* Interpretationi Burmanni repugnat vs. 8. Vide etiam Not. ad voc. *laudibus* vs. 3.

3. *Conferre te nostris laudibus.* Pro, conferre te mecum laudibus. Sic Justinus lib. IV, « ausi facinus, nulli tyranno comparandum, » h. e.

Ubi immolatur, exta prægusto Deûm,
Moror inter aras, templa perlustro omnia.

5

chius jabet legi conferri (quod est in MS. Gud. i. e. Pithori) nostris num potes te laudibus; et conferri explicat pro comparari. Ego illa non capio. Säkem tu dedisset, ut latina esset oratio: nam utrumque dici potest conferri laudibus, et se conferre. Vid. ad Ovid. Ep. XVI, 203, et ex Pont. I, 1, 25, Nec me nominibus furiosus conféro tantis, et ita centies. Sed conferri te potes, nescio qui explicari possit. Burmann. Vulgata lectio conferre etiam defendi potest e Romulo Divion. et Ulm. qui habent: Musca sic cœpit prior: numquid te nostris potes comparare laudibus? Ita quoque Vincent.

nullo cum tyranno scelere comparandum. Gronov. Adde Hor. I, Sat. v, 44. — laudibus. Quia laus interdum ponitur pro ipsis rebus laudandis, v. Gesner. non inepte h. v. vertere possis: Kannst du dich in Ansehung der Vorzüge mit mir in Vergleichung setzen. Res laudandæ autem, quas memorat musca, non ad solum honorem referendæ sunt, quo se affici gloriatur, quemadmodum luculenter docet vs. 8. — [nostris laudibus. Gallice, à nos louanges, i. e. à nous qui méritons des louanges. G.]

4. immolatur. Absolute. Cic. Div. II, 17: « cum pluribus Diis immolatur, etc. » Scheffer. De hoc verbo v. quæ notantur ad lib. IV, fab. VI, 9, exta Deûm. Diis offerenda. Schw. Sensus est: ubi immolantur victimæ, partem viscerum illam ipsam, quæ Deorum est, sive quæ infertur altaribus, prægusto. Mac-tatis pecudibus, si viderentur exta felicia, pars offerenda Diis, pars sacrificulis vescenda reservabatur. Desbill.

5. Moror. Id est, habito, vivo. Vid. Muncker. ad Hygin. fab. LII, Suet. Ner. 33, licet ambigua significatione, « morari inter homines desüsse. » Schefferus distinguit post templa, ut sit dictum quasi: « moror inter aras et templa, deni-

que perlustro omnia. » Contra Bentlei. templa perlustro omnia; sed quia de rege sequitur, præstat cum Scheffero distinguere. Nam et palatia sine adjecta voce omnia se lustrare, et templa dicit, deinde in compendium sermonem contrahens addit, omnia. Et ita sæpe scriptores quum multa enumerant, omnia subjiciunt, vel etiam præponunt, ut egregie ostendit Cortius ad Sallust. Jug. 76. Posset et omnia capi, ut in ipsa adyta, solis sacerdotibus patentia, se penetrare jactet, sed et tunc separatim vox capienda. Burm. Distinctionem Scheffero-Burmannianam sequuntur præter alios, Ursin. Leonhard. Bipontini, Jördens; laudat etiam Jac. de Bhoer in Otio Daventri. p. 139, ubi vide; at Benteleianam præferunt, post Neveletum, Santoroc. Maittar. Dagnet. Richter. Lallemand. Brotier. Deslillonius. Recte, ut mihi videtur; puto enim, ordinem sic esse magis naturalem. Verba facit musca primo de nota inter aras et templa (vs. 5), deinde progreditur ad palatia regum (v. 6), denique ad ædes privatorum (vs. 7). Alia res esset, si dixisset: perlustro omnia, aras, templa, etc. — perlustro omnia. Apte laudat Schefferus Plaut. Merc. II, III, 26... 28. Adde Liv. VII, 34: « Hæc omnia perlustravit. » Id. VIII,

In capite regis sedeo, quum visum est mihi,

Et matronarum casta delibo oscula :

Laboro nihil, atque optimis rebus fruor.

Quid horum simile tibi contingit, Rustica?

8. *Laboro nihil.* Mallet Hoogstratus cum Heinsio, *nihil laboro*, quod reddat verum ornatorem; præterea sequi statim *nihil laboro*. — 9. Bemleius legit, *Quid horum simile tibi? Contra infit rustica*: propterea satis agitata a viris doctis, Hario et Burmanno. Convicium enim, quo fornicam lacerat musca, tollens, omnem poetæ venustatem adimit. Deinde quis crederet, verbo elegantis et obvio librarium aliud et antiquatum fere, et quo Phædrus, cujus fabulæ tamen dialogi pleræque sunt, nunquam usus est, vocabulum *infit* substituisse? Deinde quum in laudes formicæ, quæ multi laboris, imago est viri diligentis et providi patriæfamilias, fabula sit conficta, si poeta ex sua persona eam *rusticam* vocaret, absonum foret, sed ex decoro muscæ insolenti et superbæ hoc dat convicium, quæ inter aras et templa vivens ipsi exprobrat vitam duram et asperam,

36: « perlustravit hostium agros. » Sattler.: *in allen Tempeln flieg ich frey herum.*

6. *In capite regis sedeo.* Non insultandi causa, sed jactat se impune sedere in capite illo sacro sancto, quod tangere aliis capitale foret, eodem modo, ut sacrilegi haberentur, qui deorum exta prægustarent, qui in aris et templis morari vellent. Hæc omnia se sine metu poenæ facere, gloriatur musca, ut nec pro adultero posset comprehendi, libans oscula matronarum. Ita hæc capi debent. Nihil hic obsceni quærendum. *Burmamn.*

7. *matronarum casta delibo oscula.* Cum delectu, quia in laude et ostentatione. Sic ante regis. Aptè etiam *delibo*, de summo tactu et hinc tenero. *Tzschuck.* Ratione poetica, pro, *matronarum castarum oscula.* Laudat Schefferus Virg. *Æn.* I, 256, et XII, 434, ad quem locum Servius notat: « *delibare*, summum osculum dare, non pressum, sed summa labella contingens. » Notat etiam Dispositin. locum Apulei. « illi purpurea delibantes oscula clemente morsu rosea labella

vellicent. » Cf. lib. III, fab. VIII, 12, et ad lib. IV, fab. XIX, 24. Sattler.: *rauben manchen keuschen Kuss den Schönen.*

8. *nihil.* Non. Ita Cic. I, Phil. 6, Id. Agr. II, 23: « beneficio isto legis Pompeius nihil utitur. » — *optimis rebus.* Id est delicatissimis, lautissimis: nam bonæ res dicuntur, quæcunque ad bene lubenterque victitandum faciunt, quo sensu P. Syrus dixit « bonarum rerum consuetudo pessima. » Et Nep. Ages. cap. ult. narrat, illum contempsisse splendida regis Ægypti munera, et unguenta, coronas et secundas mensas servis dispertisse: et addit deinde, « quo facto eum barbari magis etiam contemserunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa (scilicet vitulina et hujusmodi generis obsonia) potissimum sumsisse arbitrabantur. » Id. Att. 13: « omnibus rebus optimis usus est. » *Burmamn.*

9. *contingit.* Eleganter utitur hoc verbo, quod de rebus lætis et bonis proprie usurpat. Verum enim est, certe plerumque, quod præcipiunt: *contingunt bona; accidunt mala;*

Est gloriosus sane convictus Deum,
Sed illi, qui invitatur, non qui invisus est.
Aras frequentas : nempe abigeris, quo venis.

10

quam rure agit. Vid. Burm. — *contingit*. Per. *contigit*. — 10. Sane. Ita MSS. Pith. Rem.; sed Cod. Perotti, quem sunt secuti Lallem. Sanad. et Philipp. *plane*. — 11. *invitatur*. Bentlei. Cuningham. Ouvering. Tollius *invitatus*, e conjectura. — 12...

eveniunt utraque : de quo v. Gesneri Thes. L. L. et quæ fuse disputat Burmannus ad h. l. ad Quintil. Decl. X, c. 2, et Ovid. Amor. III, vii, 43. — *Rustica*. Bene convictio, quippe superba, finit et confidenter provocat. Ductum autem est ex ruris amore et frequentatione. *Tzschucke*. Ita hanc vocem quoque exposuerat Schefferus, probante Burmanno, qui tamen addit hæc : « Schefferus recte explicat, de quo vid. supra h. l. v. fab. V, 5. Quamvis plus hic etiam notare hanc vocem putem, ignorantiam scilicet rerum bonarum, a quibus plane aliena erat formica, et quæ laboriosa rustica, nihil voluptatis admitteret : qualem Agesilaum censebant esse Ægyptii, et quos Græci vocant *ἀναισθητοί*. Vid. Buchner. ad locum ex Nepote mox adductum, et Bosii Indic. in *bonus*; et hoc sensu centies Ovidius *rusticas* vocat puellas, quæ voluptates et luxurias ignorant, simplices, ut Helenam vocat Ep. XVI, 285. » Hinc orta est Schirachii V. ill. interpretatio : *Rusticam* vocat formicam per contemptum musca, quæ non tam laute et splendide viveret, sed rudior paullo suis cavis rure se contineret, atque nimis sedula, bonarum rerum sensu non afficeretur.

10. Responso et confutatio formicæ, cujus notationem solet omittere. *Tzschuck*. — *convictus Deum*. Dixerat vs. 4 : *exta prægusto Deum*;

aræ vero, quibus inferantur viscera, diis offerenda, dicuntur *mensæ Deorum*. Virg. Æn. II, 764. Conf. Gronov. Bothius hunc locum ita exhibet :

Est gloriosus sane convictus Deum,
Sed illi, qui invitatus, non, qui invisus est.
Aras frequentas? Nempe abigeris, quum venis.
Super etiam jactas, tegere quod jubet pudor,
Reges commemorans et matronarum oscula?
Nihil laboras? ideo, quum opus est, nihil habes.

Idem vir doctus observat : « Continuitatem orationis restituere nos studuimus, insuper etiam versu *Aras* scribentes *quum venis*, pro vulgato *quo venis*, quoniam, aris nominatis, incertum non est, quo musca veniat. » Lectio *quum venis* recte recepta videtur censori Lipsiensi. Ceterum ordo versuum in nostra editione a Bothiano non multum abhorret.

11. *qui invisus est*. Quem per consequens nemo expetit. Vid. Clav. Schirach. P. I, p. 191.

12. *Aras frequentas... nihil laboras* (vs. 15). Frequentare aras, nihil laborare te jactas. Mart. XI, 107 : « Omnia legisti, » i. e. legisse jactas. Id. III, 11 : « Tu tamen es Quinctus : » h. e. dicis te esse Quinctum. *De Rooy* Animadv. Crit. in Martial. p. 32 sq. quæ plura dabit. — *nempe*. Notanda vis et elegantia hujus particulæ, quasi diceret, verum quidem est, sed, etc. Cl. Jördens : *Ja! Ja!* Cf. Tursell. p. m.

Reges commemoras, et matronarum oscula;

Super etiam jactas, tegere quod debet pudor.

Nihil laboras: ideo, quum opus est, nil habes.

15

Ego granum in hiemem quum studiose congero,

Te circa murum pasci video stercore.

17. De hoc loco conf. Excurs. XXII. — 14. *Super etiam*. Jam olim recepi lectionem MSS. omnium Pith. Rem. Perott. *super etiam jactas*, pro, *superba jactas*, quod fide Gudii Pithœus primum e conjectura dedit, et quod non pauci tuerentur Editores. Quum enim musca formicam vocasset *rusticam*, congruens esse putat Burmannus, ut responderet etiam convicio, et eam *superbam* vocaret; sed Censor doctus in A. d. B. præfert *superba*, quia oppositio, *tegere quod debet pudor*, postulare istam lectionem videatur. At ego contra fidem Codicum, si vulgatum sanum sit, novas lectiones non fingendas esse arbitror. *Super etiam* receperunt Bentlei. Bipontini, Desbillonius, et placet ista lectio Gudii, Salmasio, ill. de Schirach. Clav. P. I, p. 238. Conf. Not. ad vs. 14. At Heinsius conjicit *super et jam*, vel, *hoc*; in editione vero Cuninghami vs. 14, deest. — *debet pudor*. MS. Pith. *debes*; vid. Nevel. ad marginem Editionis. Placet hæc lectio Gudii et Heinsio. Bentleius edidit *jubet pudor*. — 17. *pasci video*. Vulgo legitur *video pasci*;

713. — *quo*; quocunque. — *abigeris quo venis*. Compara lib. V, fab. III, 8.

13. Sattler.: *Du prahlst mit Kö-nigen und schöner Weiber Kuss*.

14. *Super etiam*. De versu, a syllabis quatuor brevibus initium metri ducente, v. quæ observavi ad lib. III, fab. XIV (XV), 12. *Desbillon*. *Super*, præterea, scilicet quod sedeas in capite regis et delibes oscula, *etiam jactas* quæ non jactanda erant atque ostentanda, sed pudore tegenda. *Super* pro *præterea* occurrit apud Ovid. Met. XII, 206, coll. lib. III, fab. XI, 2. Laudat etiam Burm. Virg. Æn. II, 348, sed isto loco *super his est posthæc*. Vid. Heyne ad h. l. Desbillonius explicat *insuper*, laudans Ter. Eun. V, vii, 13: « insuper etiam; » Adelph. II, ii, 38: « etiam insuper; » Virg. Æn. II, 71, et lib. XI, 226, notat vero Serv. ad utrumque locum, *super* dictum fuisse pro *insuper*. Adde Salmas. ad Spartian. Pesc. 2, T. I, Scriptt. H. A. p. 644. — [*Super*,

insuper (i. e. *simplex* pro *composito*), vel *præterea*. Verum qui fit, ut *super*, ortum a τῶ græcorum ὑπὲρ hac polleat significatione? Vid. Excursum in hanc præpositionem. G.]

15 sq. *Nihil laboras*. Vid. ad vs. 12. — *granum*. Grana. — in *hiemem congero*. Proprium hoc formicæ, ut Sympos. Ænig. XXII: « Non gero magna simul, sed congero multa vicissim. » Vid. supra ad fab. h. l. XIX, 23, nec absimiliter messem *congestas opes* vocat Ovid. Fast. IV, 618, quæ etiam in *hiemem* congeruntur, id est, ut inde hieme alantur homines. Ita Ter. And. II, ii, 32: « Olerâ et pisciculos in cœnam, » et Adelph. III, iii, 16: « dare in sumtum. » Burm. Compara Hor. I, Sat. i, 33 sqq.

17. Notum est, quam formicæ sibi tramites faciant juxta muros, et quam muscæ etiam in illis pendere et insidere soleant: quare fingenda sic fabula, ut formicæ juxta murum festinans ire, viderit circa illum in sordibus sedere muscam.

Æstate me lacessis; quum bruma est, siles.

Mori contractam quum te cogunt frigora,

Me copiosa recipit incolumem domus.

20

Satis profecto retudi superbiam.

sed cum Perotto et Heusingero mallem *pasci video*; sicque olim edidi. — *Te circa murum.* Benteius, *Te circum rura*; invito Burmanno. Vid. Not. ad h. vs. — 18. *quum bruma est, siles.* Ita MSS. Pith. Rem. et Ed. Vet. At MS. Perott. *cur bruma siles?* Non invenuste, judicante Burmanno, et recepit Brotier. Sanadon. vero et Philipp. *at bruma siles?* — 21. Burmannus hæc non apte satis modestæ formicæ dari censet (neque ita solet poeta), fabellam in priore versu finiens et legens: *Satis profecto retundit superbiam Fabella talis, hominum discernens notas, Eorum,* etc. (Nam *retu* profecto est approbantis et docentis Phædri, et Noster in simili prorsus de fabula præcedenti iudicio lib. III, fab. XIX, *sensit profecto*). Si tamen plura mutari non placet, interrogationis tantum notam addendam putat: *Satin' profecto retudi superbiam?* Sed interrogationi obstat *profecto*. Forte, *satis profecto retudit superbiam*, formica scilicet, ex Phædri iudicio. Heusinger. Conjectura Heusingeri, si quid mutandum præferri recte posse videtur. Recipi quoque posse censet cl. Tzschuck. cui oratio in vulgato languere videtur; nec displicet cl. Langio. Sed siue auctoritate Codicum haud quidquam mutare ausus sum. Evanuerat autem teste Burmanno, in MS. Per. vox *retudi*, unde non patet, quomodo legerit Perottus. — *retudi.* Multi, etiam Bentei. Brotier. Bipontini, ediderunt *rettudi*, de quo inepto Grammaticorum commento, ut vocat Burmann. vide ad lib. III, fab. XVIII, 10. At quum in MS. Pith. sit *profecto et tudi*, hinc putat Hoogstratanus, lectionem *rettudi* non penitus esse spernendam, quam

Burm. — *murum.* Domum in plateis. *Heins.*

19. *contractam.* Contracta est ex interpretatione Burmanni, frigore brevior facta, seu, quæ præ frigore membra, incurvans se, contrahit, ut solent insecta illa contrahi hieme. Proprie autem adhibetur hocce verbum tali in re. Adducit Scheffer. loc. Virg. Ge. IV, 259, de apibus *contracto frigore pigræ*, quo in loco nonnulli male legunt *frigore contractæ*, quia hoc poetico more ad ipsum frigus transfertur. V. *Heyne.* Heinsius præter alia laudat Col. VI, 16: solent « neglecta ulcera scatere verminibus (ita edidit cl. *Schneider* pro vulgato *vermibus*) qui si mane perfundantur aqua frigida, rigore contracti decidunt. » Vide Burmannum de usu hujus verbi fuse disputantem; nec non Clav. Schirach.

P. I, pag. 73. Vertunt, *eingeschrumpt*.

20. *copiosa.* Omnibus ad sustentandam vitam necessariis instructa. — *domus.* Sedes mea, et quasi hiberna, in quæ congeSSI grana. Vid. ad lib. I, fab. III, 13. *Burmann.* — *recipit.* Vid. ad lib. I, fab. XII, 9. Adde lib. IV, fab. VI, 4. — *incolumem.* Vid. lib. I, fab. VIII, 12.

21. *retudi.* Prima syllaba longa, ut boni poetæ in præteritis maxime faciunt. *Tzschuck.* Repressi Cael. ad Cic. lib. VIII, Ep. 6, de Appio, « quo facto retudit sermones, » i. e. repressit, sedavit eorum sermones, qui de Appii damnatione loquebantur, ex interpretatione Manutii. Idem Cic. XII, Ep. 14: « quorum improbitatem aliquando retundi, et non pati impunitate augeri, utile est reipublicæ. » Et sic alibi.

218 PHÆDRI FABULARUM ÆSOPIARUM

Fabella talis hominum discernit notas
Eorum, qui se falsis ornant laudibus,
Et quorum virtus exhibet solidum decus.

etiam exhibere Cod. Rem. testatur Brotier. — 22... 24. Hosce versus Perottus more suo abiecit. Eodem Phædro abjudicat Kœhlin, Comment. crit. Pœtæd. I, Loc. 49, p. 121, scribens: « Phædri non esse statim ex ipsa dictione colligas. Observandum, poetam h. l. præceptum non addidisse, incluso his ultimis verbis argumento: *satis profecto rettudi superbiam*. Sunt enim quædam fabellæ, quibus præceptum expressis verbis appositum non est lib. III, fab. I; lib. V, fab. X; lib. II, fab. V; lib. IV, fab. XXIV. » At ego non temere abjiciendos puto, quum fabula non ad eos solum pertineat, qui se falsis ornant laudibus, i. e. superbos; verum etiam eos, qui virtute et meritis veram solidamque gloriam consequuntur, qualem consequitur formica, providi et diligentis viri imago. Ex quo efficitur, verbis, *satis profecto rettudi superbiam*, præceptum fabulæ non includi. Deinde locutio *virtus exhibet solidum decus*, fateor, ad singulares Phædri referenda; sed quot Phædri versus sic essent abjiciendi! Ut omitam, exempla a Kœhlio prolata, non probare, quod probandum erat. — 23. *Eorum*. Cuninghamus, et *Aorum*.

22. *talis*. Hæc. Vid. lib. I, fab. II, 9. — *notas*. Vid. ad Petron. c. LXXXIII. Gallicus interpres frigide reddidit, *deux sortes de personnes*, debuisset, *deux divers caractères de gens*. Ita Suet. Tib. 54: « patefacta interiore animi nota. » *Burmamn*. Locutio translata a notis amphorarum vinariarum. Laudant viri docti Senec. de Const. c. III: « Ex hac tibi nota sapientem exhibeo, » et ita de Benef. c. 9, et Ep. 52; Cic. lib. VII, Ep. 29, ad Div. « Nos de meliore nota commenda. » Pulchre cl. Sattler: *Charakterzüge solcher Menschen mahlet uns die Fabel*.

24. *solidum decus*. Vera gloria. Cic. ad Div. X, Ep. 12: « Verum decus in virtute positum est. » Idem Tusc. III, 2: « Est gloria solida quædam res et expressa. » Id. Phil. V, 18: « vera, gravis, solida gloria. » Cf. Gronov. — *quorum virtus exhibet solidum decus*. Singularis locutio. Verte: *Deren wahrer Ruhm sich auf Tugend und Verdienste gründet*. Vid. ad lib. IV, fab. XV, 8.

Eadem fabula occurrit apud Ano-

nymum Nilantii, ubi v. fab. XXVII; Romulum Divion. et Ulmens. lib. II, fab. XVIII; Vincentium Bellovac. in Spec. Nat. lib. IV, c. 119; Anonymum Neveleti, fab. XXXVI; Fontanium, lib. IV, fab. III; Gleimium, lib. II, fab. XIX; Zachariæ in fabula, *die stolze Fliege*. Eadem laudavit cl. *Jacobs*. in *Nachtr. zu Sulzer*. T. VI, P. 1, p. 79, coll. supra *Ej*. Observatt. in Phædrum. Notanda porro Burmanni de fabula memorata conjectura: « Fabulam referrem, inquit, ad parasitos et impudentissimos potentium et divitum adultores, qui, licet centies abigantur et expellantur, ut vs. 15, semper redire solent, et invocati, aymboli, uncti et lauti veniunt, ut Phormio apud Terent. II, II, 25. Nam muscam impudentis convivæ et parasiti esse symbolum, docuit jam Lipsius lib. III, Antiq. Lect. Sed Phædrus in epimythio aliter interpretari videtur; quamvis et captatores cœnarum gloriosi falsis se laudibus ornent, quasi familiaritate et usu principum virorum

FABULA XXIV.

SIMONIDES A DIIS SERVATUS.*

Quantum valerent inter homines litteræ

Dixi superius : quantus nunc illis honos

A Superis sit tributus, tradam memoriæ.

Simonides idem ille, de quo retuli,

Victori laudem cuidam Pyctæ ut scriberet,

5

1... 3. Hosce versus omisit Perottus. — 2. *quantus nunc illis*. Ouveringius, *quantus etiam illis*, recte improbante Tollo. Vid. P. III, Phædri, p. 178. — 4. *Simonides idem ille*. Ita MSS. Pith. Remens. et Edit. Vet. Sed MS. Perotti, quem perperam secutus est Philipp. *Simonides ille*, supra de quo retuli. — 5. *Victori*. Sic

utentes: et hinc sæpe in magno etiam pretio habentur, sed tandem ejecti et exclusi miseram fere vitam exigunt. *Burm.* At mihi tutius videtur, fabulam intelligere, quemadmodum poeta in epimythio vult intelligi.

FAB. XXIV. *Simonides a Diis servatus*. — (*) Similis huic narrationi fuit ruina porticus, quæ vix egresso Regulo corruit. Vid. Mart. I, Ep. XIII et LXXXIII. Bip. *Burm.*

1. *valerent*. Varie explicant. Equidem mallem capere cum *Burmanno*, quo in pretio et honore haberentur; cui interpretationi favet oppositio vs. 2 sq. Vult enim *Phædrus*: Supra dixi, quo in pretio et honore haberentur litteræ inter homines; nunc tradam memoriæ, quantus honos sit illis tributus a *Superis*. Prius illustrandum e fab. XXI hujus libri, maxime v. 17... 24, posterius ex hac ipsa fabula elucet. Neque tamen inepta est interpretis Gallici interpretatio: *J'ai fait voir auparavant le grand pouvoir que les lettres ont*, cui accedit cl. *Sattler.*: *Wie viel bey Menschen die*

Gelehrsamkeit vermag, cui interpretationi firmandæ inservire possit Ter. *Phorm.* V, VII, 94, et *Ovid.* *Metam.* XIII, 12, teste *Burmanno*. [*Quantum valerent inter homines litteræ*. Sic accuratius veritas: *J'ai fait voir plus haut le grand pouvoir des lettres parmi les hommes*. G.]

2. *superius*. Supra (fab. XXI). Vox rarior hoc sensu. Auctor tamen B. H. 28 et 34, habet, « ut superius demonstravimus. » — *nunc*; jungendum cum *tradam* vers. 3, etsi remotum ab hoc.

4. *Simonides*. Vid. ad lib. IV, fab. XXI, 2. — *idem ille*. Signate addi solet. *Tzschuck*.

5. *Victori Pyctæ*. Pugili. A Græcorum *πύκτας*; ortum est Latinorum *pycta* et *pyctes*, quo vocabulo, præter alios, usi sunt, *Plin.* H. N. VII, 47: « *Euthymus pycta semper Olympiæ victor*; » *Senec.* *Controv.* I, 3, extr. « aut athleta, aut pyctes est. » Hanc vocem non semper *pugilem victorem* notare, ut vult *Gudius*, jam vidit *Burmannus*; quia tum inepte adderetur *victor* a *Phædro*. Illum vero *pugilem*, cujus nomen

Certo conduxit pretio : secretum petitt.

bene legitur in Codice Perott. et ita olim Rietershus. Scheffer. et Gronov. correxerant, pro vulgato *victoris*, quod habetur in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. et quod tuetur Richter. in præf. et recepere Brotier. atque Desbillonius. Sed rejiciendum recte videtur Burmanno, quia ex ~~h~~ lectione is sensus exit, ut scripserit, a quodam mercede conductus laudes victoris *pyctæ*, diversi ab illo, qui conduxerat. Cicero etiam lib. II, de Or. cap. 86, in ipsum Scopam, apud quem cœnabat, Simonidem parmen scripsisse narrat. *Victori* receperant, præter Burmannum, Philipp. Lalleu. Biontini, Jördens. alii. Contra Desbillonius, legit et interpungit : *Victoris laudem, cuidam pyctæ ut scriberet, C. c. p.* hoc sensu : conduxit laudem, qualis in victores componi solebat, ut eam cuidam *pyctæ* scriberet. Nec desunt, qui jungant, *Victoris laudem cuidam pyctæ ut scriberet, quæ vertit cl. Brot. il étoit convenu de composer un Éloge de vainqueur pour un certain athlète.* — 6. *Conduxit.* Cf. Exc. XXIII, ad h. v. — *petitt.* Mallent Rietershusius et Schefferus *petitt*, ut supra fab. XXI, 25, *peritt*. Secuti Hoogstratan. Walch.

Phædrus, nescio quomodo, reticet, appellatum fuisse Scopam, testantur, præter Val. Max. I, viii, 7, ext. Cicero, qui eandem narrat historiam lib. II de Or. c. 86, et Scopam istum « virum fortunatum et nobilem, Crannone in Thessalia, » non *pyctam* vocat; it. Quintil. Inst. Orat. lib. XI, 2, qui tamen in suspensio apud veteres relinqui scribit, Scopasne iste pugil, an Glaucus, an Leocrates, an Agatharchus dictus fuerit. Idem inter auctores non satis convenire fatetur, domus, in qua res evenit, Pharsaline, an Crannone fuerit; sed convivium in honorem ejus victoriæ celebratum fuisse narrat. Ipsi totum hoc de Tyndaridis fabulosum videtur, etsi convivium celebratum, et salvum evasisse ex ruina Simonidem credat. Cf. Val. Max. loco paullo antecit. et quæ de Scopa Burmannus notavit ad Quintil. l. c. p. 986. — [*Pyctæ.* *Pycta* oritur ab adv. *πύξ*, *pugno* vel *pugnis*. De pugilatu, vide apud Theoc. Id. XXII, 69, et XXIV, 110, ad voc. *πύκτας*, et *πύκται*, nostras in Theocritum Animadv. ubi de pugilatu agitur. G.] — *laudem ut scriberet.* Laudatio-

nem. Suet. Cal. 20 : « victos victorum laudem componere coactos. » Cf. lib. IV, fab. XXI, 5, et infra vs. 13. Quintil. l. c. appellat « carmen, quale componi victoribus solet. »

6. *Certo conduxit pretio.* Certo pretio, seu mercede laudem scribendam in se recepit. Sic enim solebat Simonides; vid. lib. IV, fab. XXI, 5. Passim autem *conducere* pro *redimere* usurpatur, et opponitur *locare*. Cic. Div. II, 21 : « redemptor, qui columnam illam de Cotta et Torquato conduxerat faciendam. » Cf. Clav. Ernest. v. *conducere*. Ita *conducere* ægrum sanandum dicitur medicus apud Plin. lib. XXIX, 1, sub fin., et *conducere* molendum dicitur pistor Pomponio apud Nonium : « decipit vicinos, quod molendum conduxit, comest; » quæ loca adduxit Gron. Plura dabit Exc. XXIII ad h. v. De re ipsa v. Plin. III, Ep. xxi, 3. — *Certo pretio.* Hinc asseri potest vulgata lectio apud Ovid. Amor. I, x, 21, ubi vide Notas; et in lib. XXXV, §. 1, ff. Locat. « certo pretio conductus. » *Burmann.* — *secretum.* Locum solitarium, meditationi et carminibus aptum. Vid.

Exigua quum frenaret materia impetum,
 Usus poetæ, ut moris est, licentia,
 Atque interposuit gemina Ledæ sidera,

Maillar. — *Secretum*. Gud. *decretum*, quod merito displicet. Vid. Not. Gud. — 8. De varia Lectione hujus loci legendus Exc. XXIII, ad h. v. — 9. *Atque*. Facile potest est subintelligi sub *Usus*. Aliter cum Gayeto scriberem *apte* (quod etiam

quos laudat Prasch. Ovid. Trist. I, 1, 41, appellavit *secessum*. « Carmina secessum scribentis et otia quærant. » Hor. A. P. 296: « secreta petit loca. » Senec. Ep. 80: « mihi silentium promittebam et sine interpellatore *secretum*. »

7... 10. Sensus: Quum tenue et sterile argumentum, seu, ut ait Burmannus, materiæ non satis uberis exiguitas, cohiberet, seu reprimeret spiritum, usus est licentia poetica, qua solent poetæ, instituitque excurrere in laudes Castoris et Pollucis, qui simili laude fuerant celebres.

7. Notanda elegantia huj. versus. — *materia*. Passim ntitur Phædrus hac voce de argumento fabularum. Vid. ad Prol. I, 1, et Epil. III, 6, ubi *materiæ exiguae* (*unfruchtbarer, magerer Stoff*) opponit *materiæ copiam*, quod Albinus vertit *matière riche et abondante*. — *impetum* vocat poeticum spiritum, calorem et furorem (*Begeisterung*), ut Ovid. ex Pont. IV, 11, 25: « Impetus ille sacer qui vatum pectora nutrit, » et ita alibi sæpe. Quod noto, quia inepte etiam Gallicum interpretem video vertisse, *l'impétuosité de son esprit*, qua voce puto Gallos de vitio violentæ mentis uti. Epil. III, 29 (ubi vide), dixit, *confinetur spiritus*. Burmann.

8. *poetæ*. Per enallagen numeri, pro, poetarum. Pluralis frequen-

tior. Sic Burm. citat locum Cic. de Or. III, 38: « licentia poetarum; » Ovid. Amor. III, 11, 41: « licentia vatum. » — *ut moris est*. Cf. lib. V, fab. I, 3; Quintil. l. c. « more poetis frequentissimo; » Cic. l. c. « in quo multa ornandi causa, poetarum more, in Castorem scripta et Pollucem. » Schwabe. Præceptum hic secutus est Simonides illud, quod inculcat Aristoteles in Topicis: ut si materia nobis inanior, aut steriliior obtigerit, illuc orationem deducamus, ubi abundare, et a proposito digredientes velut in campo libere excurrere atque exsultare possimus. Quod et Pindarum sæpe factitasse videmus, et Horatium aliquando. Rittershus.

9. *interposuit gemina Ledæ sidera*. Digressus exiit in laudes Castoris et Pollucis, ut ait Quintilianus l. c. Erant Ledæ uxoris Tyndari, filii, pugilatu clari et nobiles, Hor. I, Od. xu, 25 sq. (Hinc mox *auctoritas similis gloriæ*), missi denique ad sidera. Fabula notissima. Senec. Herc. Fur. I, 13: « clara gemini signa Tyndaridæ; » Hor. l. Od. iiii, 2: « fratres Helenæ lucida sidera. » — [*gemina Ledæ sidera*. Vid. de Dioscuris Theocritum Id. XXII. G.] — *interposuit*. Confer Prol. II, 9, et Prol. V, 1. Schwab. Nempe exemplo illorum gravi auxit laudes. Tzschucke. Vertunt, *einmischen, einweben*.

Auctoritatem similis referens gloriæ.

10

Opus approbavit; sed mercedis tertiam

Accepit partem. Quum reliquum posceret,

placet Walchio). *Burm.* Vide tamen mox ad vers. 10. — 10. *Auctoritatem similis referens gloriæ.* Bentleius enervans egregium hunc versum, legit: *Auctoritatis illa referens gratia.* Sed recte hæc refutavit Harius. *Burm.* Ita bene MSS. Pith. Rem. et Vet. Edit. In MS. Per. *auctores aptæ.* Inde Sanadon. et Philipp. frustra emendavere: *Auctores apte s. r. gloriæ.* Brotier. Lectionem Cod. Per. *Burmannus* tolerabilem iudicat, si *apte* pro *aptæ* legatur. — 12. *reliquum.* MSS. Pith.

10. *Auctoritatem similis referens gloriæ.* Id est, illam gloriam, scilicet victorem esse in ludis sacris insignem esse inde probans, quod Castores, in ludis similibus victores, egregie fuerint celebrati, unde suæ laudationi et laudato Pyctæ auctoritas accederet, nec pro levi re haberetur hæc egressio in laudem Dioscurorum. *Gloria* vero est proprie honor et laus illa, quæ ex bellis et factis fortibus reportatur, ut vidimus lib. I, fab. XI, 1. Sed non minor habebatur apud Græcos, in ludis sacris victorem pronuntiari, quam hostium in acie. Ne ergo verbis gloriam hanc jactare vanis videretur Simonides, ostendit hac insignes fuisse etiam Jovis filios: et hæc est *auctoritas*, sive exemplum, ex quo judicari de gloria debet, et qua utitur ad celebrandam gloriam Scopæ. Hæc probare nihil attinet, quum ipsa Lexica suppedient satis auctoritatis, unde hanc vocem de facto, quo exemplum præbetur aliis, sumi pateat. *Burmann.*

11. *Opus approbavit. Opus approbat redemptor,* vel quisquis suscepit, quum ostendit, illud ex lege perfectum (seu pacto locationis conveniens esse), quo facto illud probari a Censore, si publicum est, vel quocunque locatore, dicitur. Sic Apul. Met. VI: « ante istam ve-

speram opus expeditum approbato mihi. » *Gesner* in Thes. v. *approbo.* Scilicet Simonides illi, qui sub certa mercede id ab eo exegerat. *Sollemnia* verba. Vitruv. IX, c. 3: « Hiero coronam immani pretio locavit faciendam, et aurum ad sacoma respondit redemptori. Is ad tempus opus manu factum subtiliter regi approbavit. » *Scheff.* Male hæc nonnulli ad Scopam referunt, ut Gallicus interpres, qui reddit, *Scopas témoin-gna estimer ces vers;* Guyetus, aliî. Nam conductores *approbabant*, locatores *probabant.* Ita fere loqui veteres solent; itaque pycta *probat*, ut Liv. IV, c. 22: « Censores (qui scilicet locaverant) villam publicam in campo Martio probaverunt. » Vid. Gruter. ad Senec. de Clem. I, 15; Gronov. ad Ej. Quæst. Nat. VII, 16; *Burm.* ad Quintil. Decl. VII, princ. Hæc e Not. *Burm.* excerpti, qui et alios laudat. Adde Notam Gudii. — [*approbavit.* Activum sensu transitivo: quod sexcenties apud Græcos. Nos gallice, *il fit agréer l'ouvrage, mais, etc. G.*]

12. *reliquum mercedis. Reliquum* h. l. est quadrisyllabum, ut lib. I, fab. XXXI, 13, et lib. III, fab. IV, 2. Cfr. Wasius in Senar. p. 136, et Desbillonius, laudans locum Gell. lib. V, c. 10: « ne reliquum mercedis daret. »

Illi, inquit, reddent, quorum sunt laudes duæ.

Verum, ut ne irate dimissum te sentiam,

Ad cœnam mihi promitte, cognatos volo

15

Hodie invitare, quorum es in numero mihi.

Fraudatus quamvis, et dolens injuria,

Rem. et multæ Editiones, Rittershus. Nevelet. Rigalt. 2. Fab. Ursin. Scheffer. Maittar. Brotier. al. habent *reliquam*; quod de duabus partibus dici non potest, duæ autem restabant, quum Simonides tertiam accepisset partem, altera Castoris, altera Pollucis. Leonhardus tamen *reliquam* retineri posse censet, si subintelligatur *mercedem*. Walchius etiam *reliqua* legi posse putat, vel *reliquas*, ut jam conjecerat Gadius. Heins. *quumque reliquum*. Conf. Not. ad h. v. — 13. De V. L. hujus loci videndus Exc. XXIII, ad h. v. — 14. Cf. Excurs. XXIII, ad h. v. — 15. *Ad cœnam mihi promitte*. Perott. *ad cœnam mecum veni*, quod non accedit ad elegantiam vulgatæ lectionis. Vid. Burmann. in præf. — 16. *es*. Heinsius, ut sensus sit apertior, refingit *esto*. Idem adscripserat etiam oræ codicis sui, posse legi, *quorum eris in numero mihi*, non improbane Tollo. Quibus conjec-

13. *quorum sunt laudes duæ*. *Laudes* sunt laudationes, ut supra v. 5 ubi vide. Intellige Castoris et Pollucis. Cf. Exc. XXIII ad vs. 13. At si quis retinere velit lectionem, quorum sunt *laudis duæ*, subintelligendum *partes*, ellipsi frequenti veteribus, qua in numeralibus omituntur partes. Sic Cic. Att. I, Ep. 17: « amoris tibi primas defero. » Istam ellipsin erudite illustravit Gadius.

14. Sensus: verum ut sentiam (intelligam), te non discedere hinc iratum, ad cœnam mihi promitte. Desbill. Sattler.: *damit ich dich nicht unzufrieden von mir lasse*. — ut ne. Hæ particulæ non raro ita junguntur, ut Græcorum ἢ α ἢ β, quod multis exemplis confirmavit Burmannus, laudans Jac. Gronov. ad Cic. I, Ep. ad Q. F. I, n. 13; Senec. III, de Benef. 10: « an hoc indicamus, ut ne demus beneficia sine teste. » Et ita sæpe alii.

15. *Ad cœnam mihi promitte*. Formula invitantium propria. Plin. lib. I, Ep. 15: « Heus tu promittis ad cœnam, nec venis. » Senec. Suas.

2: « ego ad prandium promississem, » i. e. promississem, me ad prandium esse venturum. Citant etiam Plaut. Menæch. V, 11, 43: « ad cœnam ne promittat. » Nostri, *sich bey einem zusagen*. Schw.

16. *invitare*. Pugiles nempe victores magno convivio solebant victoriam suam celebrare, ac sedulo providebant, ut ne hinc abesset, qui laudem ipsis scripsisset: Scopam ergo Simonides ejusque convivas induceret, ut se esse iratum crederent, si ad cœnam non promitteret. Desbillon. — *quorum es in numero mihi*. Ita loquitur ex consuetudine veteri, qua blandientes *patrem* aliquem, aut *fratrem* (aut *cognatum*) appellabant, teste Terentio, Horatio, aliis, ut hic Faber commode observat. Scheffer. Vid. Ter. Phorm. III, 11, 11: « Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus. » Sattler.: *Heute geb ich einen Schmauss den Anverwandten, und dazu gehörst auch du*.

17. *Fraudatus*. Parte mercedis promissæ. Vs. 5, 6, 12, 13.

Ne male dimissus gratiam corrumpere,

turis, quum vulgatum probum sit, non opus est. Cf. tamen Burma. — 18. *Male dimissus*. Vulgo legunt *male dimissam*, et explicant, ne male corrumpere gratiam, si eam dimitteret et recusaret oblatam, ita, ut *male*, quod interpretantur, imprudenter et cum suo detrimento, quemadmodum *male mulcatus* lib. I, fab. III, 9, referatur ad *corrumpere*. Vid. Scheff. At quum alii *dimissam* sine sensu legi statuant; Gronovius suspicatur, Phædrum scripsisse, *ne male commissam gratiam dirumperet*, et exponit, amicitiam, tenui filo pendentem et vix coherentem, dissueret. Hanc conjecturam vir doctus exemplis fulcire studet, quæ videri possunt in Notis Schefferi, quibus adde e Not. Burma. locum Petron. cap. CXIII, *veritus ne inter initia coeuntis gratiæ recentem cicatricem rescinderet*. Grævio vero *ne male commissam gratiam corrumpere* dictum videtur, ut *male coherens concordia* Vellei. lib. II, cap. 47, ad quem locum consulendi Bipontini. Vid. Ep. 351; Græv. ad Nic. Heins. in Burma. Syll. Epp. tom. IV, p. 422; coll. Ep. 355, ad Græv. in Syll. Epp. tom. IV, p. 429. Gudio et Heinsio, quibus præter Bentleium et Burmannum, obsequuntur alii, placet *dimissus*, ad quod *male* referendum, sensu, quo dixi. Aliam Burmanni conjecturam, quam ipse dicit temere tentatam, et cui Heinsii et Gudii emendationem præfert, nec non violentiorem Harrii medicinam prætermitto, sed consulant, quorum interest, Notas Burmanni. Agmen claudat observatio Desbillonii: « Sensus, inquit, est: ne oblatum sibi gratiam, sive amicitiam male dimittendo corrumpere. Plana, opinor, ibi sunt omnia; mirorque hunc locum a Burmanno, Bentleio, Gudio, Gronovio fuisse tam laboriose vexatum: qui mihi quidem nodum in scirpo quæsiisse videntur. Quis neget, *gratiam* hic idem esse ac *amicitiam*? Bene autem latine *amicitiam* dici posse *dimissam*, forte non crediderint: at Cicero de Am. 21, *amicitias nunquam dimittendas* commemorat. Lectio ergo, quam revocavimus, non erat, invitis MSS. Codicibus, veteribusque multis editionibus, repudianda. » Mihi quidem, ut ingenue fatear, lectio *dimissus* non magno placet opere, maxime quam paullo ante præcesserit *irate dimissus*; adeo quidem, ut de vulgata *dimissam* ulterius cogitandum, et Desbillonii placita ponderanda putem. Conf. Ephem. Göt-

18. Sensus: Ne si non promitteret ad coenam, male, ideoque iratus dimitteretur a pycta, et rumpere, perderet omnem gratiam, i. e. amicitiam, sicque prorsus alienaret hominem, a quo jamjam male fuerat tractatus. *Gratiam corrumpere* explicant, amicitiam rumpere, fere, ut Ovidius dixit in Ibin 40: « gratia rupta. » Vid. Burmann. Equidem verterem: *Damit er, wenn er nicht in guten von ihm käme, die Gunst des Mannes nicht ganz verschmerzen möchte*. Sattler.: *um es mit ihm nicht gänzlich zu verderben*. Burmannus conjicit, voluisse Phædrum iterum notare avaritiam Si-

monidis, qui licet fraudatus esset mercede, nolebat tamen hominis tam nobilis et potentis gratiam perdere, ne inde in ludibrium veniret aliorum, qui hoc exemplo inducti, postea similem illi fraudem facerent, quoties Deorum laudes immisceret laudibus victorum in ludis sacris. Quare voluisse interesse convivio et dissimulare injuriam, ne si male dimissus et ideo iratus abstinuisset, reliqui scirent, ipsi mercedis pactæ fuisse abnegatas duas partes, et forte idem deinde facturi essent. — *male dimissus gratiam corrumpere*. Vulgo *dimissam*, obscure. *Demessam* scripsi, i. e. immi-

Promisit. Rediit hora dicta, recubuit.
 Splendebat hilare poculis convivium;
 Magno apparatu læta resonabat domus;
 Duo quum repente juvenes, sparsi pulvere,
 Sudore multo diffuentes, corpore

20

ting. ann. 1781. Partis. 53. — 19. *Rediit*. MS. Per. *redit*. — 21. *læta*. Rigaltius edidit *late*. Guyetus *late*, quod intempestivum esse putat Burmannus; Heinsius *lauta* conjiciebat, ut ita et apud Silium X, 376; *lautas mensas* pro *latis* reponerebat; sed vid. Drakenb. Notas. Vulgatam *læta* recte tuctur Burmann. Vid. infra Notas. *Læta* etiam habent veteres Editiones. Hic versus deest in Cod. Per. — 22. *Duo quum repente*. In vulgatis, et Nevelet. Rigalt. 2, Fab. Leonh. Richter. est, *repente quum duo juvenes s. p.* quem versum Hoogstratanus nullo modo dimetiri potest, nisi *duo* vox sit monosyllaba, quo nil durius. Hinc varie emendatum. Heinsius et Gudius, quos sequitur Walch. *repente quum juvenes duo*; Bentleius et Burmannus *repente duo quum juvenes*. Secuti Lallemand. Brot. Desbillon. Bipontini. Sed MS. Per. habet *duo quum repente j.* quod olim recepi post Heusingerum; sic enim verborum ordo videbatur esse concinnior; sicque edidit cl. Jördens. — 23. *Sudore multo diffuentes, corpore, etc.* Vulgo *sudore multo dif-*

nutam, et quasi curtatam, mercedem (nam hæc gratia est), quam corrumpere (id est, magis etiam imminuere) timebat Simonides, habendi et fruendi satis cupidus poeta. *Bothe*. Displicet censori Lipsiensi ista conjectura; quum dubium sit, an *demessa* pro *imminuta* dici possit. Neque etiam *gratia* explicari potest *merces*, judicante eodem. Vult enim, hanc vocem referri ad præcedens *invitavit*.

19. *Promisit*. Vid. ad vs. 15. — *hora dicta*. Constituta, ut lib. IV, fab. XI, 19. — *recubuit*. Ita non raro, pro *accubuit*. Vid. Hor. III, Od. III, 11; I, Ep. v, 1; Plin. lib. IX, Ep. 23, n. 4. Non pauca exempla collegit ex Martial. Anton. de Rooy, V. D. cujus vide Animadv. crit. p. 96, Græci ἀνακλιθεῖς.

20. *Splendebat*. Proprie splendere de convivii et eorum lauto apparatu poni, docuit Cerda ad Virg. Æn. I, 637 (641). *Burmann*. — *hilare poculis*. Id est, quod hilarabant pocula. Virg. Ecl. V, 69:

2.

« Et multo inprimis hilarans convivium Baccho. » *Desbillon*.

21. *Magno apparatu*. Instrumentorum musicorum inprimis copiam intelligo, quibus celebrabatur convivium hocce apparatissimum; etsi simul indicare possit poeta strepitum tali in re solitum. Cf. Plin. lib. I, Ep. 15, n. 2. — *læta domus* dicitur ex sollempni formula. Vid. loca Ovidii, a Burmanno adducta, Fast. IV, 543: « Tota domus læta est, » etc.; ex Pont. III, 1, 135 sq.; XVI, Ep. 91. Aptè vero *læta*; celebrabatur enim victoria domini hocce convivio. — *resonabat*. Virg. Æn. IV, 668. *Scheff. Cl. Sattler. : Setzte sich zur Tafel, wo bey dem Glanze der Pokale alles fröhlich war, Und von dem Lärm des Gastgebots das frohe Haus laut wiederhallt.*

22. *sparsi pulvere*. Tanquam ex longo itinere venientes. Conf. quæ de duobus juvenibus commemorat Flor. II, 12. *Leonh.*

23 sq. *corpore Humanam supra formam*. Forma hic staturam totius

15

Humanam supra formam, cuidam servulo

Mandant, ut ad se provocet Simonidem;

25

Illius interesse, ne faciat moram.

Homo perturbatus excitat Simonidem.

fluens corpora, ut *corpora* sit Græcismus, apud Latinos poetas frequens, atque etiam apud historicos obviis, quemadmodum lib. IV, fab. XIV, 12. Ita ediderunt Brotier. et Desbillionius. Nonnullæ etiam editiones, ut Rittershus. Nevelet. Ursin. habent *defluens*, etsi jam olim Rittershusius conjiceret *diffluens*. Sed probant viri docti lectionem et distinctionem Schefferi, *sudore multo diffluens*, *corpore s. h. f.* quam tamen non admittit Walchius, quia *corpus abluere* etiam dixerit Curtius pro *se*. Hinc *diffluens corpora sudore*, recte dici contendit. Non negat hoc Burmannus, sed et *diffluere sudore* simpliciter sine *corpore*, vel *corpore* dici non inconcinne posse probat ex Apul. Metam. lib. I, *sudore frigido miser perfluo*, et lib. II, *frigido sudore diffluens*, ut Heinsius pro *defluens* malebat. Ita etiam Plin. lib. XXI, 13. *Nam et sudore diffluunt*, teste Scheffer. — 26

corporis notat. Vid. Salmas. Exerc. Plin. p. 42, b. c. Nam ita solent fingere, majores, et etiam pulchriores apparere deos, et imagines etiam defunctorum, ut Ovid. Fast. II, 503: « Pulcher et humano major, trabeaque decorus Romulus. » sed hæc notissima; unde patet tamen, quam male *formam* de solo vultu sumserit Gallicus interpres, *paraissant à leur visage plus que des hommes*, debuisset à leur *stature*, vel, *taille*. Ne vero offendat quem *corpore*, de duobus dictum, pro *corporibus*, poetis hanc numerorum enallagen esse familiarissimam sciat. Sic Ovid. Trist. III, III, 59: « atque utinam pereant animæ cum corpore nostro, » pro, *cum corporibus*. Id. Met. IV, 412, et passim. Et ita etiam de uno homine *corpora* sæpe dicunt. Ovid. Met. I, 527, de Daphne, « nudabant corpora venti. » Et sæpius alibi. *Burm.* A Suet. Ner. I, hi duo vocantur « juvenes gemini augustiore forma. » Hisce adde Justin. lib. XX, c. 3. — *servulo*. Phædrum credo de servo, convivis epulantibus ministrante,

diminutivum *servulus* usurpasse, quoniam ejusmodi servi tam pocillatores, quam alii hujus generis, pueri erant. J. E. J. Walch in Pocillator. Phryg. quæ Dissertatio exstat in Act. Soc. Lat. Ien. Vol. II, pag. 159.

25. *provocet*. Extra domum, foras vocet. Ter. Eun. III, 1, 52 sq. « Pamphilam cantatum provocemus, » ubi Donatus: « eleganter, quia ille foris est, hæc intus: illum intromittamus, hanc provocemus, hæc est in verbis poetæ germana proprietas. » Sic *provisere*, videre quid foris geratur, et similia Terentio et aliis usitata. *Burm.* Alia exempla vid. in Not. Schefferi et Desbillion. Cf. quoque lib. I, fab. XI, 11.

26. *Illius interesse*. Hoc est, rem ipsi gravem nuntiandam. *Tzschuck.*

27. *Perturbatus* conspectu tam augustæ formæ. *Scheff.* — *excitat*. Male Schefferus (Rittershus. Hoogstrat. alii interpretantur), *extra vocat*: hoc enim est *provocare*; sed *excitare* est jubere surgere e toro, in quo recubabat, ut in ipsis a Scheffero adductis exemplis. Vid.

Unum promorat vix pedem triclinio,
 Ruina camaræ subito oppressit ceteros;
 Nec ulli juvenes sunt reperti ad januam.
 Ut est vulgatus ordo narratæ rei,
 Omnes scierunt, Numinum præsentiam
 Vati dedisse vitam mercedis loco.

30

sq. Hi versus in MS. Per. desiderabantur. — 28. *promorat*. MS. Pith. *moverat*. Vid. Gud. — 29. *Ruina camaræ*. MS. Per. *ruina domus*. Quæ lectio iterum probat, textum Phædri non raro a Perotto fuisse interpolatum. — 31. *narratæ*. Lallemant. et Brotier. *patratæ* ediderunt, sine auctoritate. — 32. *scierunt*. Ita MS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Sed MS. Per. habet, *omnes dixerunt*, quod amplectuntur Sanadon. Philipp. Lallemant. Cf. Exc. XXIII, ad h. v.

Petron. c. 96, et ibi Notas. Apud Quintilianum vero in hac narratione est *excitus*, quod idem esse vidimus ad lib. II, fab. VIII, 1. *Burmman*. Liv. VIII, 10: « Triarios suos excitaverunt; » nam illi ante sub vexillis considebant, ut ait ibid. c. 8. *Gronov*. Suet. Aug. 14: « quum spectaculo ludorum, gregarium militem, in XIV ordinibus sedentem, excitari per apparitorem jussisset. » *Rigalt*.

28. *promorat*. De quantitate hujus verbi cfr. Wasius in Senar. p. 191. — *triclinio*. Capiendum pro loco, in quo recumbebant. Quintil. XI, 11, 13: « vix eo limen egresso triclinium illud *supra* convivas corrui. » Cicero appellat « conclave, in quo epularetur Scopas. » Vid. quæ ad h. l. notat Desbillonius in Addend. p. 1x. Bothius edidit: *Unum is promorat vix pedem triclinio, et*.

29. *camaræ*. Fornicis, tecti concamarati. *Gronov*. Glossæ veteres: « Fornix, *camara*. » *Rigalt*. *Camaram* semper esse scribendum, docuimus ad Petron. XXX (p. 112) et ita *concamaratio* in lapide apud Reines. I, 105, ut *concamaratus* apud Suet. Aug. 90. Gallus *le plancher* reddidit, quum debuisset *la*

voûte. *Camara*, quæ firmior tabulatis esse solet, ruens magis inopinatum casum exprimit. *Burmman*. Sic scribi constanter in MSS. et lapidibus, etiam Gudius testatur.

31 sq. *ordo narratæ rei*. Series. Notat maxima minimaque distincte exposita. Tac. IV, Ann. 69: « ordinem fraudis suumque ipsi dedecus narrare. » Suet. Claud. 37: « nec dubitavit Claudius, ordinem rei gestæ perferre ad Senatum. » *Scheff*. — *scierunt*. Persuasum habuerunt. V. Exc. XXIII ad h. v. coll. Not. Heins. — *Numinum præsentiam*. Apparitionem Castoris et Pollucis.

Eamdem historiam narrant Cicero, Quintilianus, Val. Max. locis supra citatis. Sed Phædrus eam non parum locupletavit, et ut poeta exornavit; illud tamen omisit, quod Cicero tradit, Simonidem hac occasione artem invenisse memoriæ, et ex eo quod meminisset, quo eorum quisque loco cubuisset, demonstratorem uniuscujusque sepeliendi fuisse; quum alii neque Scopam, neque ceteros convivas, triclinii ruina oppressos atque obtritos, ullo modo internoscere potuissent.

Idem argumentum tractavit Fontanius lib. I, fab. XIV.

EPILOGUS.

Adhuc supersunt multa, quæ possim loqui,
 Et copiosa abundat rerum varietas;
 Sed temperatæ suaves sunt argutiæ,
 Immodicæ offendunt. Quare, vir sanctissime,
 Particulo, chartis nomen victurum meis,

5

1. *Possim*. Schefferus mallet *possem*. Male; præsens enim *supersunt* requirit conjunctivum præsentis *possim*, ut Epilog. III, 1. — *loqui*. Heinsio et Bentleio placet *eloqui*; nescit Burmannus quare, nam et hoc e communi sententia de fabellis scripto prodendis debet intelligi. Varia hic disputat vir doctus, quæ volumus repetere. — 3. *suaves sunt*. Bentleius hic iterum obtrudit *suave sunt*. Cajus Græcismi an studiosus fuerit Phædrus, nescio. Certe nullum exstat vestigium, nisi hic et lib. III, fab. VII, 1, sed utrumque a Bentleii manu impressum; vellem vero exemplum simul vir doctus protulisset, ubi plurali additur. Illud neutrum singulare *triste lupus* vulgo adduci solet; sed an *triste lupi stabulis* etiam dicere liceat dubitabo, donec auctoritates videam. Certe Voss. de Constr. C. V. quæ producit, omnia singulare habent substantivum, ut nec apud Ursin. Sect. VIII, cap. 2, p. 14, exemplum exstat pluralis substantivi nominis. Doceri hoc equidem cupio. *Burm.* — 4. *immodicæ*. MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. ut Nevelet. Ursin. *immodica*; at Rittershus. emendavit *immodicæ*. Conf. Gud. et Bro-tier. — 5. *chartis*. MS. Pith. *artis*, fide Gudii.

EPILOGUS. — 1. *loqui*. Capiendum pro, dicere, et hinc scribere. Poetæ enim, licet scribant, *loqui* et *dicere* passim dicuntur. Hor. III, Od. xxv, 18, et IV, Od. xv, 1. Vid. Barth. Adv. IX, 7, quem Burmannus citat. Isto autem sensu verbum *loqui* capiendum esse, vel docere potest vs. 5, *chartis nomen victurum meis*, et Epil. III, 1: *supersunt mihi, quæ scribam*. Non enim assentiendum est Burmanno cujus placita conjeci in Excurs. XXIV, ad h. v. ubi vide.

2. Multæ et variæ res in promptu sunt, quæ argumentum fabularum præbere possint. Idem, quod hic Particuloni, dixit Epil. III, 6, 7, ad Eutychem. — *abundat*; auget copiam. *Tzschuck*.

3 sq. Sensus: suave et jucundum

est, si in scribendis argutis libellis modus adhibeatur, contra molestum et tædiosum, si excedatur modus. — *argutiæ*. Libellos suos *argutos* vocat Ovid. Trist. V, ix, 23, et Martial. I, Ep. 2, Bipont. teste Burmanno. — *offendunt*. Displacent, tædio sunt. Cf. lib. III, fab. X, 60; Liv. IV, 42, « quum consulare nomen offenderet. » Plura dabit Scheff. Cl. Sattl.: *der Witz wird angenehm durch Mässigung, Im Uebermasse wird er ekelhaft. — vir sanctissime*. Integerrime. Sic lib. III, fab. X, 30, *sancta uxor* de integra vitæ et innocente. *Hoogstrat*. Vell. II, 46, n. 2: « Crassus, vir cetera sanctissimus. » *Santoroc*:

5. *Particulo*, nomen (per appositionem), quod *chartis*, fabellis *meis* victurum est. Ita Ovid. Amor.

Latinis dum manebit pretium litteris,
 Si non ingenium, certe brevitatem approba,
 Quæ commendari tanto debet justius,
 Quanto Poetæ sunt molesti validius.

7. *approba*. In MS. Pith. Remens. *approbat*. Pithæus recte emendavit *approba*. Mallet clar. Sanadon. *proba*. Brotier. Non moveo litem huic lectioni, sed nil impedit, quo minus et hic *approbo* legamus, scilicet tibi, ut supra lib. IV, fab. XXIV, 11, hoc verbum explicuimus. Burmann. In vulgato *approba* forte nil mutandum.

III, 1, 65: « das nostro victurum nomen amori, » coll. Virg. *Æn.* IX, 446 sq. Sunt, qui integrum Particulis nomen statuunt fuisse *Philetus Ursus Particulo*. Vid. Nov. Acerr. Phil. P. II, p. 174. *Lange* et *Meinecke* V. V. Cl. Cl. ad h. l. et *Schulze* ad lib. V, fab. X, 10. At vero Particulo, cui Phædrus quartum dedicavit librum, et Philetus, cui quintum, probe distinguendi. Vid. Vita Phædri sub fin. et ad Prol. IV, 14. Ex hoc loco intelligitur, plenum bonæ spei fuisse Phædrum, ad posteritatem perventura esse scripta sua, coll. Prol. III, 32, et Prol. IV, 19. Id quod ei vitio verti nequit, ut nonnullis visum est. Hunc enim morem fuisse priscis scriptoribus, vel probare potest locus Lucani lib. IX, 982... 986, quem affert Gudius, ubi poeta sibi et Cæsari, ad Trojam Hectoris tumulum lustranti, satis arroganter idem spondet, et ut ait Gudius, juvenili quadam jactantia, par Homero sibi visus, parem æternitatis famam sperat. Paullo modestior Statius Theb. XII, 810 sq. canens: « Durabimne procul, dominoque legere superstes, O mihi bisenos multum vigilata per annos, Thebai. » Hisce adde observata in Exc. XVIII, ad Epil. II, 15, et Vit. Phædri in fine.

6. *Latinis dum manebit pretium litteris*. Cic. de Legg. I, 1: « Dum Latinæ loquentur litteræ, quercus huic loco non deerit, quæ Mariana dicatur. » Quem locum Praschio debeo. Cic. pro Rosc. Am. 32: « Dum hominum genus erit, qui accuset eos non deerit. » De particula *dum* hoc sensu videndus Tursell. p. m. 285.

7. *certe*. Saltem. — *approba*, lauda. — *brevitatem*. Ex ipso orationis contextu, nec non vs. 1, 2 huj. Epil. luculenter patet, hic non de concisa styli in singulis fabulis brevitatem esse sermonem, sed de exiguo fabularum numero, quas e larga materiæ copia profert. Quod acute observatum cel. *Jacobs* in *Observatt.* ad Phædr. coll. *Nachtrag zu Sulzer*. P. VI, p. 73, Not. Vid. etiam quæ notantur ad lib. III, fab. X, 59 sq. et Ep. III, 8.

8. *tanto justius*. Tanto majori jure. Vid. Epil. III, 23.

9. *Sensus*: Quanto majorem poetæ, dum carmina obtrudunt, creare molestiam solent. *Desbillon*. — *molesti*. Scilicet recitationibus suis, quibus frequentissime fere enecabant homines. Nam, ut Horatius (A. P. 472) ait, « inductum doc-tumque fugat recitator acerbus. » Tales Martialis describit tum alios poetastræ, tum Ligurinum lib. II

230 PHÆD. FABUL. ÆSOP. LIB. IV, EPIL.

(44, 45, 50), quem hoc nomine perstringit. Talem Petronius introducit in Satyrico, Eumolpum, qui in triviis, in balineis, in conviviis sua hominibus quibuscumque carmina recitarit. *Rittershus*. Laudant quoque Interpp. Juvenal. Sat. I, 1, 2; III, 6...9; Hor. lib. I, Sat. III, 1...3. — *validius*. Vid. ad lib. I, fab. XIX, 8. *Gerike*: *Je lästiger die Dichterlinge sind*.

In MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet.

hic Epilogus reperitur inter fabulas V et VI libri V, quæ inscribuntur: *Scurra et Rusticus*; *Duo Calvi*. At ex Prologo libri IV, ad Particulonem, patet, hunc esse ejusdem libri Epilogum, quem *Sanadon* et *Philippe* (etiam *Lallemant* et *R. Prevost*) in finem libri V, immerito conjecerunt. *Brotier*. Cui recte obsecuti sunt *Bipont*. *Jacobs*, *Lange*, *Meineke*, Editor edit. stereotypæ, VV. CII.

PHÆDRI

AUGUSTI LIBERTI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBER QUINTUS.

PROLOGUS.*

ÆSOPI nomen sicubi interposuero,
Cui reddidi jam pridem, quidquid debui,
Auctoritatis esse scito gratia :

(*) Fide Brotierii in MSS. Pith. et Remens. Liber quintus non est distinctus a quarto; sed Pithæus hunc Prologum præfixit lib. V, quem Phædrus dedicavisse videtur Phileto, cujus mentio facta in fabula hujus libri ultima. Pithæo recte obsecuti Brotierius, Bipontini, Lange. At vero in plurimis Editionibus Prologus hujus libri duplex est; sed alterum pertinere ad librum IV, docui ad Prol. IV, init. et ad vs. 14, dicti prologi.

1... 3. Sicubi in fabulis huj. libri Æsopi, tanquam auctoris et inventoris hujus vel illius fabulæ, mentionem fecero; scito, id non alia de causa fieri, quam ut iis major concilietur auctoritas, utque magis placeant. Magna enim Æsopi in scribendis fabulis erat auctoritas. Huic autem jam pridem, passim videlicet in Libris quatuor superioribus, reddidi quidquid debui, i. e. fabulas, ab eo inventas, non mihi vindicavi, sed prædicavi eum tanquam auctorem, quum multas earum Latine verterem, seu versibus polirem senariis (Vid. lib. I, fab.

II, 9; fab. VI, 2; lib. III, fab. III, 14; fab. XIV, 2, et alibi). Præstiti igitur, quod initio operis promisi: *Æsopus auctor quam materiam reperit, Hanc ego polivi versibus senariis.* Quæ in universum dicta nunc restringit aliquantulum Phædrus, nec Æsopi fabulas esse dicit, ubi nomen ejus interponitur, sed esse hoc factum auctoritatis gratia. Sed putat Burmannus simul, ita loqui Phædrum, ut melius lateret ipsius propositum, qui sub antiquis illis, ut videbatur, fabulis, res sua memoria gestas, voluerit adumbrare. Mirum tamen videri possit, præter

Ut quidam artifices nostro faciunt sæculo,
Qui pretium operibus majus inveniunt, novo
Si marmori adscripserunt Praxitelen suo,

5

5. *novo*. Ita legendum e MS. Rem. et Edit. Vet. At Desbillonius, post Bentleyum, edidit *novis*. « Hic reposui, *inquit*, *novis*, quæ vox satis belle opponitur voci *vetustis*, quam vs. 8, exhibet. Quum autem sequatur *marmori suo*, quid necesse fuit, ut adjiceretur, *novo?* » Guyet. Philipp. Lallem. præferant *suis*. — 6.

hunc prologum, nullam in hoc libro V, exstare fabulam, in qua nomen Æsopi occurrat: ex quo fortasse non inepte colligi potest, nonnullas fabulas periisse. Utcunque res sit, probabile est, fabulas h. l. quotquot exstant, esse a Phædro inventas. Omitto, nullam libri V fabulam occurrere apud Æsopum; probe enim scio, multas Æsopi fabulas adhuc latere in tenebris. Sed verba, *Æsopo reddidi jam pridem, quidquid debui*, luculenter indicare mihi videntur, fabulas, hoc libro narratas, esse a manu Phædri, quum diserte dicat poeta, nomen Æsopi non ut inventoris fabularum a se esse interpositum, sed mere auctoritatis gratia, pour leur donner plus de crédit, ut recte Lallemant. — *interposuero*. Interponere est inserere, immiscere, quo sensu hoc verbo utitur Prol. II, 9; lib. IV, fab. XXIV, 9. Totum locum Jacobs V. C. refert ad *æoria* et historias, passim in Phædri fabulis obvias, etsi non neget, hæc quoque intelligi posse de fabulis, a Phædro inventis. Equidem mallet posteriorius. Sed *æoria* et historias puto respexisse nostrum Prol. II, 8, 9, ubi vide. Cf. Jacobs Lat. Fabulist. in *Nachtrag zu Sulzer*, P. VI, p. 64.

4 seqq. Clarum est, Phædrum imitari velle illos artifices, qui ut statuas et signa nova, quæ ipsi fa-

ciunt ad exempla antiquorum, persuadeant emtoribus, esse archetypa et antiqui operis (sicque carius vendant), adscribunt nomen veteris et celebris artificis alicujus. *Burm.*

4. *nostro sæculo*. Pro indefinito annorum numero, nostra ætate. Vid. Ovid. Art. II, 277, et Santoroc. ad h. l.

5. *operibus*. Statuis, picturis, operibus cælatis. — *pretium majus inveniunt*. Carius vendunt. Citat Gronovius locum Lampridii in Alexand. Sev. (cap. 51) « qui uniones quum pretium non invenirent, » etc. Male nonnulli hæc ita interpretantur: inveniunt, majus pretium operibus, scilicet esse.

6. *novo Si marmori suo*. Statuis, signis, e marmore factis. — *adscripserunt Praxitelem*, i. e. nomen Praxitelis. *Schw.* — *Praxitelen... Myronem*. Praxitelis marmorea, et Myronis sive ærea, sive argentea signa (mox *argentum Myronis*) quanto fuere in pretio, vel unicus Ciceronis locus, Verr. IV, 2, ostendit. Notum autem est, artifices Græcos operibus suis nomina sua adscribere solitos (Multa veterum artificum nomina in monumentis antiquis, quæ hodie adhuc exstant, hic commemorat Gudianus). Vid. Martial. lib. IX, Ep. 45. De Praxitelis Venere et Myronis bucula ærea vid. Ep. Auson. LVI sqq. (inprimis Plin. XXXIV, 8, et XXXVI, 5,

Trito Myronem argento. Fabulæ exaudiant

suo. Lallemand. novo. — 7 sq. De hoc loco vid. Excurs. XXV. — Trito. In libris scriptis est *detrito*. — *Fabulæ exaudiant Adeo fugatæ*. Punctum est in MS. Pith. ante *adeo fugatæ*, sed Pithæus hæc verba ad superiora retulit, indignante

adde Notas Freinsheimii, Cic. Verr. IV, 43, ubi laudat Myronis signum Apollinis pulcherrimum, et Juvenal. Sat. VIII, 102). *Gudius*. Vide de his titulis, qui operibus inscribebantur, præter illos, quos Gudius hic profert, alios et simul Gudianos castigatos apud Gronov. Præf. T. IX, Thes. A. G. (ubi vide p. 7). Ad has fraudes respicit Statius lib. IV, Silv. VI, 24, quæ Gevar-tius lib. IV, Papin. Lect. c. IX, illustravit. Apud Martialem multis locis divites illi et beati Trimalchiones inducuntur, se Mentoris, Myos, Myronis et aliorum manu cælata pocula habere, jactantes, et non falsa, sed vera, quæ Archetypa vocantur, possidere. Vid. IV, 39; VIII, 34, 51; XIV, 93 et alibi, et Petron. c. 52. *Burmman*. Myron Praxitele annis fere LXXX vetustior perhibetur. Illum quidem Plin. lib. XXXIV, 8, inter statuarios recenset; sed et sculpturam exercuit, etiamque laboravit in argento, ut Statius docet Silv. lib. I, III, 50. *Desbillon*. De tempore, quo vixit Praxiteles, et de ejus operibus consulendus Plin. H. N. lib. XXXIII, c. 9 et 12, coll. lib. XXXIV, c. 8, et XXXVI, c. 5. De Myrone ejusque Operibus Plin. lib. XXXIV, 8, et XXXVI, cap. 5.

7. *Trito argento*, i. e. cælato. De verbo *terere*, quod tam de sculptura (τρίβειν) quam de tornatura (τορνέειν) usurpari solet, docte disputat Salmas. in Exerc. Plin. p. 406. Hunc locum corruptum Anon. sic explicare ausus est: *adeo*, etiam,

fugatæ fabulæ meæ *exaudiant* fabulæ *Æsopi*, ut marmor Praxitelis, argentum Myronis. Statuit enim, admittendum esse quum hysteron proteron, tum brachylogiam, ita quidem, ut verbum *exaudiant* ponatur pro *sint*, *dicantur*, quo sensu simplex *audire* non raro legi constat; locutio vero *fabulæ fugatæ* referatur ad lib. IV, fab. VII, 1 seq. *Tu qui nasute scripta destingis mea, et hoc jocorum legere fastidis genus*; ex quo loco colligi posse censet, non defuisse, qui fabulas Phædri non, pro eo ac par esset, laudibus ornarent, qui easdem ne lectione quidem judicarent dignas, et instar mercis publicatæ et fisco addictæ, repudiarent (*fugatæ*); Phædrum autem voluisse dicere: etiam fabulæ meæ *fugatæ*, *Æsopi* nomine, suam experiantur fortunam. At vero in iis, quæ disputavit vir doctus, me non habet assentientem. Nihil enim attulit, quo fulciret interpretationem suam, quæ, si tamen recte judico, admodum dura est. Nam ut omittam, verbum *exaudiant* sensu, quo capi vult editor, sine exemplo dici; an fabulæ, quas fastidiunt et repudiant lectores, Latine dici possunt *fugatæ*? an ita loqui solent prisci scriptores, si non in eadem re, at in simili? Præterea credibile est, Phædrum in hoc nexu scripsisse *fucatæ*, non *fugatæ*, ut ipse Anonymus videtur agnoscere p. 311 editionis suæ. Oertelius locum vexatum ita interpretatus est: Sic igitur fabulæ meæ, simili modo *fucatæ*, prodeant in publicum; *mit*

Adeo fugatæ. Plus vetustis nam favet
 Invidia mordax, quam bonis præsentibus.
 Sed jam ad fabellam talis exempli feror.

10

Brotierio. — *vetustis*. Sic est in libris scriptis; at emendavit Bentleius *vetustati*. Secuti Brot. Bipontini. — *nam*. Hanc particulam, quæ abest in Codd. MSS. addidit Pithæus post *vetustis*.

gleichem Anstriche mögen nun auch meine Fabeln in's Publikum kommen.

8 sq. Sensus: Invidis hominibus magis placent vetusta, i. e. fabulæ, ex antiquitate petitæ, seu ab antiquis fictæ, quam bona præsentia, i. e. fabulæ, hocce tempore scriptæ, ceteroquin eleganter compositæ. — *favet*. Cf. Epil. II, 8. Schefferus et Hoogstrat. *plus favet* explicant *minus nocet*.

9. *Invidia*, pro invidis, ut lib. III, fab. IX, 4. — *mordax*. Notanda elegantia epitheti. Cf. lib. IV, fab. VII, 1, et ad lib. IV, fab. XX, 1. Illustrando autem huic loco præclare inserviunt versus Martialis lib. V, Ep. 10, quos laudat Gudius: « Hi sunt invidiæ nimirum, Regule, mores, Præferat antiquos semper ut illa novis. » Quibus adde Tac. Ann. lib. II, 88: « Vetera extollimus, recentium incuriosi; » Vell. Pat. lib. II, c. 92: « præsentia invidia, præterita (i. e. vetusta), veneratione prosequimur; » Plin. lib. VI, Ep. 21: « Sum ex iis, qui mirer

antiquos: non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. » Sattler: *günstiger ist der bissge Neid der alten als der neuen Kunst*.

10. Nexus orationis docet sensum huius versus esse: Sed venio nunc ad fabulam, continentem exemplum, quod probare possit, interdum antiqua anteferri novis, seu invidiam mordacem plus vetustis favere, quam bonis præsentibus. Non tamen his convenire videtur fabula sequens de Menandro; sed deest finis fabulæ, ut nihil certi statui possit. Observat etiam Burmannus ad h. l. « Annon finis fabulæ docuerit, quosdam hanc fraudem fecisse, dubitare licet, et versus suos edidisse pro Menandri, aut alterius prioris ævi poetæ. » Contra Desbillonius verba Phædri intelligit de fabella tali simpliciter, qualis sequitur, sine ullo respectu ad ea quæ præmissa sunt. — *fabellam talis exempli*. Lib. IV, fab. II, 6, et lib. I, fab. III, 3, ipsam fabulam *exemplum* vocat.

FABULA I.

DEMETRIUS ET MENANDER.

Demetrius, qui dictus est Phalereus,
Athenas occupavit imperio improbo.

(*) Libri scripti et multæ Editiones habent : *Demetrius Rex et Menander poeta*, errore manifesto, ut ait Desbillonius, quum Demetrius Archon fuerit Athenis, non rex. Conf. Not. et Excurs. XXVI.

1. *Qui dictus est Phalereus*. Sic vulgo legitur. Schwab. Burmannus penultimam vocis *Phalereus* producendam putat, ideoque, non optimo exemplo, hunc verum transpositum dat, *Demetrius Phalereus qui dictus est*. In eodem errore fuerunt alii plures, quorum doctrinam nos quoque admiramur. Cur vero producatur penultima? quum Græce vox scribatur *φάληρις*, et Latine quoties quatuor syllabis effertur, necessario ultimæ proximam brevem habeat. Quod si secus esset, quartum casum non *Phalerea*, sed *Phalereum* daret, a *φάληριος*, quo tamen Græco nemo usus est. Sed hæc pluribus disputavi ad Vechneri Hellenolex. pag. 41, quibus adde Quintil. Burm. lib. X, cap. 1, p. 902, ubi in variis lectionibus iterum legitur *Phalerea illum Demetrium*. De quantitate hujus vocis ita a me quondam consultus rescripsit, elegantis ingenii et doctrinæ vir, J. H. Kromayerus : « Certum est, *Phalereus* verbum penultimam porrectam nec habere, nec habere posse, quum in Græco *φάληρις* sit, quod habemus apud Snidam, Lucianum ac Diogenem Laertium : ex quo sequitur, ut jure mirer, ad Phædri locum, quem recte ad testimonium citas, tantopere nuper Burmannum fluctuasse. Heusinger. Quum Græce dicatur plerumque *φάληρις*, raro autem *φάληριος*, non video, cur *Phalereus* penultimam syllabam habere brevem non possit. Schefferum ergo et Hoogstratanum, qui hanc esse naturam suam longam pronuntiant, non esse audiendos puto. Neque necesse est, verba transponi hoc modo : *Demetrius, Phalereus qui dictus est*, ut fecit Burmannus; aut reponi *Phalerius*, ut volebat Heinsius. (Vid. Burm. Syll. Epp. tom. V, pag. 89.) Jam vero si arbitrati sunt, vocem *Phalereus* terminari diphthongo, quam duas in vocales distrahere non liceat, falsos eos esse ostendet Philipp. Labbe in Indicibus eruditæ pronuntiationis. Vid. Virgil. Eclog. III, 46; Ovid. Her. Ep. VIII, 31; Virg. Cui. 116. Desbillon. Flexio *Phalerius* nondum mihi videtur certa; etsi Cockmannus testatur, apud Cic. lib. I, Off. 1, in Codd. quos adhibuerit, esse *Phalerius*. Danetus edidit *Phaleraus*, male

FAB. I. *Demetrius et Menander*.
— 2. *Athenas occupavit imperio improbo*. Factus est tyrannus Athenis. *Imperium* enim *improbum* est dominio tyrannica. Quæ quia libertati adversari videbatur, vides quare dicat *improbum*. Schw. Miram videri alicui posset, hunc Demetrium a Pausania in *Atticis* (c. 25) dici *tyrannum Atheniensibus datum* a Cassandro, sed *tyrannide*

dejectum a Demetrio Poliorcete, et a Phædro (vs. 14 huj. fab.) similiter *Tyrannum* vocari, qui *imperio improbo occupaverit Athenas*: quum ceteri, Strabo (lib. IX, p. 609, Edit. Amstel. 1707, in-fol.), Diod. Sic. (lib. XVIII, T. II, p. 313, Wessel), Cicero (de Legg. III, 6, et II, 26, de Fin. V, 19), aliique (Diog. Laert. V, 75) ejus administrationem certatim laudent; immo vero

Ut mos est vulgi, passim et certatim ruunt,
Feliciter! succlamant. Ipsi principes

in ultima sede spondeum ponens. Vid. Burmann. coll. Exc. XXVI, in fin. — 3. *ruunt*. In libris scriptis, etiam MS. Perotti et nonnullis Editionibus, ut Neveleti, Meursii est *ruit*, unde Benteius fecit: *Ut mos est, vulgus passim et certatim ruit, Feliciter succlamat*. Sic edidit etiam, post Meursium et Benteium Cuninghamus. Sed Codd. MSS. licet *ruit* habeant, exhibent tamen *succlamant*; quare Burmannus non videt, qui magis liceat reponere *succlamat*, quam *ruunt*. Is tamen, si quis lectionem Benteianam præferre velit, legendum monet *succlamans*. — 4. *succlamant*. Alii, ut Nevelet. Rigalt. Fab. Ursin. Danet. jungunt, *succlamant ipsi*

Strabo l. c. diserte affirmet, « non modo eum Democratiā non sustulisse, sed et meliorem reddidisse. » Verum tamen, quia erat urbi datus *ἱπικρατής* a Cassandro (Diodor. l. c.) et ita facto ipso præcipuam istic obtinebat potestatem atque auctoritatem, immo pene plus, quam ipse populus, videbatur posse, ideo, licet sua illa potestate minime abuteretur, *Tyrannus* tamen Atheniensium, æque ac Lindiorum Cleobulus, et Civitas hoc ejus *imperio improbo*, quia non a populo acceperat, et populus id invitus ferebat, oppressa dicitur. Perizonius ad Ælian. V. H. lib. III, cap. 17. Hisce addenda sunt, quæ scribit Diogenes Laert. V, 76 sq. *σφόδρα δὲ λαμπρὸς ὢν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ἑμᾶς ἱπποκρατίῳ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα διορθῶντος φθόνου. Ἐπὶ αὐτοῖς γὰρ ὑπὸ τινὸς δίκης θανάτου οὐ παρὼν ἔφην. Et mox: ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐπὶ γράφειν αὐτοῖς. Quæ docent, non defuisse Athenis, quibus Demetrius displiceret, et qui sollicitati a Demetrio Poliorcete (Diog. V, 77) ejus imperium appellarent *improbum*. Cf. Exc. XXVI ad h. l. — [*improbo* (*imperio*). Non magis hic *improbum*, *tyrannicum* significat, quam *improbum* (*animal*), lib. V, fab. III, 8. G.]*

3. *passim ruunt*, scilicet homines, cives. Etsi enim recte dicitur *ruunt*, subintellecto *vulgus*, ut multis firmari potest exemplis; rectius tamen Hoogstratanus supplet *homines*, probante Burmanno. Vid. ad Ep. II, 3. *Passim et certatim ruunt* vero explicandum: hic ibi et quidem præcipiti cursu, temere, sine lege et ordine affluunt, ita ut quisque primus ad novum regem, seu tyrannum accedere studeat. Notanda elegantia et vis verborum. Apte Burmannus laudat Ovid. Met. XV, 729: « Huc omnes populi passim, matrumque patrumque obvia turba ruit. » *Tō passim* autem esse sine ordine et lege, et opponi *τῷ ordinatim* idem docuit Burmannus ad Quintil. Decl. IV, 13. Hisce adde Lucret. V, 822, aliaque exempla in Gesneri Thes. L. L. — *ruunt*. Frequenter et eleganter de iis, qui cupiditate et velut furore quodam feruntur impulsu. Exemplum suppeditabit Gesnerus. Cfr. Donatus ad Ter. Ad. III, 11, 21, et IV, 11, 11, quem citat Burmannus, ubi proprie de suibus usurpari dicit, ut Virg. Ge. III, 255, et Ovid. Met. VIII, 343. — *certatim*. Dum alius alium præire conatur. Vid. lib. I, fab. II, 19; Virg. Æn. VII, 585; Plin. lib. II, Ep. 9: « omnes ne certatim amant. » 4. *Feliciter*. Vox faustis accla-

Illam osculantur, qua sunt oppressi, manum,
 Tacite gementes tristem fortunæ vicem.
 Quin etiam resides, et sequentes otium,

5

principes. Sed recte Rittersh. et Meursius post *succlamant* punctum ponunt, probantibus Scheffero, Gud. Hoogstrat. Heinsio, Burmanno. Nam hic egregie observat: « Gradatio est; *vulgus* ruit et clamoribus faustis testatur gaudium. *Principes* graviter incedentes, et gementes tacite, tyranno gratulantur imperium. *Ultimi*, sequentes otium, repunt. » — 5. Meursius h. v. postponit sexto. — 6. *Tacite.*

mationibus familiaris. Ita Sueton. Claud. 7, Domit. c. 13; Flor. lib. III, c. 3, 20, quos citat Brisson. de Form. lib. VIII, p. m. 719. Cui addi potest Ferrarius de Acclam. et Plausu, lib. II, c. 1, in Græv. Thes. A. R. T. VI, p. 57. Sattler.: *Viel Glück und Heil!* — *principes.* Præcipui cives, qui ad exemplum vulgi etiam ad tyrannum se conferunt. Eodem modo Nep. Cim. 3, « *Principes Atheniensium* » dixit. — [*succlamant* (*clamant sub*). *Subscribunt ereptæ libertati.* Sic cl. Chambry. Verum, nonne hic præpositio *sub* sensum doli haberet? clamant illi quidem, sed *subdole*. Sic *ῥὸ* græcorum *ῥὸ*, in compositis, interdum *dissidentiam, metum, dolum*, significat: interdum gallice, *immédiatement après*. Vide *ῥὸ* in nostro opere cui titulus, *Essais sur les Prépos. G.*]

5. *osculantur manum.* Osculabantur manus, inprimis potentiorum, in petitione, gratiarum actione, gratulatione et omni officii nota. Tac. Hist. I, 45: « ruere cuncti in castra... exosculari Othonis manum. » Ita Sueton. Tib. 72; Claudian. in Rufin. lib. II, 443, quem Santoroc. citat. Plura dabunt de antiquissimo illo manum osculandi more Lips. Elect. lib. II, c. 6, p. 683, et Rittershus. de Osculis.

6. *Tacite gementes.* Non audent palam queri, metuentes Deme-

trium. — *gementes tristem fortunæ vicem.* Ob miserandam rerum suarum mutationem. Subintelligenda enim est præpositio. Ita Cicero Att. II, Ep. 19: « gemere virtutem; » Id. Red. Sen. c. 5: « gemere malum. » Conf. Schefferum et lib. I, fab. II, 5... 8.

7 sq. *resides et sequentes otium.* Intelligi in universum possunt qui remanent otiosi a labore, et vitam privatam degunt, seu ii, qui neque negotiationibus, neque agricultura occupabantur, neque rempublicam tractabant. *Otium* enim *sequi* dicuntur, qui publicis muneribus se abstinere, aut vitam a negotiis vacuam eligunt. Ita Nep. Pel. 2: « Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium. » Ter. Adelph. I, 1, 17 sq. Vid. Burmann. Inprimis vero intelligere videtur literis deditos, maxime poetas, quia præter ceteros memorat Menandrum poetam. Non enim video, quare cum Scheffero soli Philosophi intelligi debeant, quos Phædrus iis opponat, qui in republica munere aliquo perfunguntur; quum non solum philosophi, sed etiam poetæ et historici, alique litterarum studiosi *otium sequi* et *otio frui* recte dicantur; id quod non opus est confirmare exemplis. Quod Phædrus dixit *sequi otium*, est apud Cic. de Off. I, 20: « ad otium per-

Ne defuisse noceat, repunt ultimi :

In quibus Menander, nobilis comœdiis,

Quos, ipsum ignorans, legerat Demetrius,

10

MS. Perotti *laciti*. — 8. *repunt*. Vulgo legitur *repetunt*, ut Rigalt. Edit. 2. Nevelet. Ursin. quod jungunt cum *felicitate* vers. 4. Sic est in MSS. Pith. Rem. unde Rittershusius fecit *repunt*, quem sequuntur Faber, Hoogstrat. Bentlei. Cuninghams. Danet. Funcc. Maittar. Toll. Richter. *Debillonius*, cum Editore edit. stereotypæ. Sed jam olim quidam legebant *repunt*, ut *Terentius* teste Menag. ad Diogen. Laert. lib. V, 79. (Sic jam olim coniecerat Rittershusius) Gayetus, Santor. Quod quia postea in Codice Perotti reperiebatur, merito placuit. Sane etiam, qui legant *adrepunt*, vel *adrepunt*, quod defendit Heinsius in *Advers.* p. 374 sed non videt Burmannus, quomodo salvo versu possit reponi, nisi transpositis verbis legatur, *Ne noceat defuisse, adrepunt ultimi*. De hac lectione vid. Scheff. et Heins. in Epist. VII et VIII. — 9. *In quis*. Ita scribendum pro *quibus*, ut lib. III, Sub. XIII, 11. Male nonnulli in *queis*. Vid. Deabillon. — 10 seq. Maittar. et Bengbi.

fugere; » et Off. III, 1 : « otium persequi. »

8. *Ne noceat*, scilicet sibi. — *defuisse*. Vel explicant abfuisse, ut cl. Satler. post Schefferum : *um durch wegbleiben nicht zu schaden sich*; vel, quod mallem, suppleant officio, ut Rittershus. Sic enim verbum *deesse* absolute usurpari solet. Cic. Cat. I, 1 : « Nos, nos consules desumus. » Utrumque sensu bono. — *repunt*. Lento gradu accedunt, lente procedunt. Lepide dictum; cf. vs. 13. Ter. Adelph. IV, vi, 3 : « perreptavi usque omne oppidum ad portam, ad locum, » ubi sermo est de incesso senis. Hor. Sat. I, v, 25 : « millia tum pransi tria repimus, » id est lenti processimus. Schw. Potest languidus ille ingressus notare luxuria et libidine solutum corpus, ut habitus etiam Menandri ostendebat. Vid. Gronov. ad Senec. de Vit. beat. c. XII. Non pugnabo tamen, si quis lentos illos, quia inviti et gravantes tyrannidem accedebant ad Demetrium, magis adreptasse, quam venisse velit intelligere, et etiam quia otium sequebantur, tardo et segni incesso ip-

sam vivendi sectam ostendisse. Burmann. Præstat amplecti posterius.

9. *In quis*. Inter quos, vel in quorum numero. — *Menander*. Multas de eo est apud omnes rumor novæ comœdiæ poeta, strabis quidem oculis, sed acuto ingenio, et insanus mulierum amator. Scripsit Comœdias CVIII (quarum non nisi fragmenta eaque perpauca ad nos pervenerunt, edita præter alios a Joann. Clerico, Amst. 1709, in-8°), et epistolas ad Ptolemæum regem, et alias plurimas orationes prosæ. Suidas. *Freinshemius*. Natus est Ol. CIX, 3. V. *Anacharsis Reisen*, T. VI, p. 256, Vers. germ. Plura de eo vid. apud Quintil. I. O. lib. I, 8; lib. X, 1; Gell. XVII, 4; Ovid. Amor. I, xv, 17; Prop. lib. III, xx, 28, maxime Fabric. B. G. Vol. I, p. 730. — *nobilis*. Clarus. Cf. lib. I, fab. XIV, 13.

10. *ipsum ignorans*. Dum ipsum ignorabat, i. e. de facie non noverrat. Sic Nep. Aristid. 1 : « respondit, se ignorare Aristidem, sed sibi non placere, etc. » De verbo *ignorare* vide Broukhusium ad Propert. lib. II, 11, 56, et ad lib. V,

Et admiratus fuerat ingenium viri,
 Unguento delibutus, vestitu affluens,
 Veniebat gressu delicato et languido.

hosce versus parenthesi includunt. — 12. *affluens*. Ita legitur in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. Sed Gron. Obs. lib. II, cap. 7, et Ulitius ad Nemes. vs. 92, mallem *effluens*, proprium vestitus laxi verbum. Ita enim Tibull. I, El. VI, 40. *Bip. effluit effuso cui toga laxa sinu*. Heinsius, cujus Notas vide, conjiciebat *fluens*, ut sit pro in fluenti veste, ut supra lib. III, fab. VIII, 3, *insignis facie pulchra*. Vid. Bronkh. ad Propert. II, XXII, 26, quem Burmannus laudat in Animadvers. ad Lect. Perott. ubi Editor Propertii, præter alia, citat Petronium (cap. 133), *quem Lydus adorat vestifluus*. Habet etiam Sueton. Jul. cap. 45; *cinctura fluxior*; Virg. vero *Æn.* I, 320, *sinus fluentes*. Lectio Heinsii confirmata est MS. Perotti, et recepta a Lallemand.

11, 11. Nostri, ohne ihn von Person zu kennen.

11. *vir*. Cum dignitate ponitur. *Scheff.* Cf. lib. IV, fab. XXI, 21.

12. *Unguento delibutus*. Veteres non solum sanitatis, sed etiam deliciarum et luxuriæ causa, præcipue in conviviis, unguentis utebantur. *Leonh.* Hunc locum illustrat Rigaltius ad Artemidori Oneirocrit. p. 35 (ubi docet, viros unguenta olere, turpe putatum fuisse, laudans præter alia Suet. Vespas. 8). *Prasch.* Hinc *mundum* (i. e. elegantem, cultum, totum a pyxide et speculo) dici a Propert. lib. IV, v, 43, notat Broukh. ; quamvis ego ad elegantiam sermonis referre illud epitheton malim, ut *munda verba* Ovid. Art. Am. III, 479, et passim. *Burm.* — *vestitu affluens*. Pro affluenti, i. e. laxo, quippe mollioris. *Tzschuck.* *Vestitu affluens* est, qui vestitu fluxiore (laxis, non adstrictis tunicis) incedit. Et sic solebant delicatiores mollioresque: vestem prolixam longeque demissam post se trahebant. Vide, quæ habet Salmasius ad Tertulliani Pall. p. 339. *Scheff.* Salmas. et Ulit. ad Nemes. Gyn. 92, de Menandri luxu accipiendum putant locum Tertulliani

cit. « Prorsus si quis Menandrico fluxu (alii legunt, forsitan rectius, *Mæandrico flexu*) delicatam vestem humi protrahat, audiat pone se, quod et Comicus: qualem demens iste chlamydem disperdit! » At comparat Not. Tollii P. III, Phædri p. 180, coll. *Heyne* ad Virg. *Æn.* V, 251. *Schwabe.* Talem vestitum laxum ridet Horatius in Mæna Epod. IV, coll. lib. I, Ep. xviii, 30. Vid. etiam Hor. A. P. 214. Plato vero in Alcib. I, quum vitam luxuriosam describit, ei quoque attribuit *ἰσχυρίαν ἄλγυν*. Hæc e Notis Fabri excerpti. Hisce adde Græv. ad Cic. Off. I, 36. *Meineke* V. Cl. mit fliegendem Gewande, nicht gürtet.

13. *gressu delicato et languido*. Molli, effeminato, affectato, numero et lento, non ut solent incedere industrii et strenui. Talem incessum describit Petron. c. CXXVI: « quo incessus tute compositus, et ne vestigia quidem extra mensuram aberrantia. » Catull. XLII, 8, *Bip.* « injmice incedere. » Eodem modo Seneca de Provid. 5: « malos integris corporibus solutos ac delicatos incedere. » Ita *molliter incedit* Ovid. Amor. II, iv, 23, quæ loca

Hunc ubi Tyrannus vidit extremo agmine :
Quisnam cinædus ille in conspectu meo

15

15. *Quisnam*. Sic est in MS. Pith. et Rem. fide Gudii atque Desbillonii, quam lectionem Bendeius, Desbillonius, Bipontini recte retinent. Alii reponunt *quidnam*, ut Rigalt. in Edit. 2. Ita enim in admirationibus hac conjunctione utuntur. Vid. Cicer. lib. II, ad Div. 8, init. Ter. Andr. III, IV, 1. coll. Cuperi Observat. lib. II, cap. 20, qui distinguit : *Quidnam? Cinædus*, etc. Schefferus conjicit : *Quid? nam*, etc. sed præfert *quinam*. Gudius et Walchius distinguunt : *Quisnam cinædus ille? in conspectu meo audet venire?* Rittershusius, *Quia nam*, vel, *quinam*, i. e. quomodo, qua fronte, probante Leonhardo; Santorocus, *quid? num*, etc. Alii, ut Nevelet. Fab. Ugin. Richter. Lallemant. Scheffer. Burm. ediderunt *quinam*. At Burmannus ad h. l. observat : « Nihil hic mutandum, nec reponendum *Quidnam?* nec *quid? Nam*, etc. Centies Terentius ita, quum subito quis in conspectum venit, ut Eun. III, IV, 7, *quisnam hic a Thaide exit?* Heaut. II, IV, 23, *quisnam hic adolescens est*, et passim. *Quisnam* vero, an *quinam* dicatur, parum interest. Plaut. Aul. IV, IX, 17, *quinam homo hic ante adis nostras ejulans conqueritur mœrens?* Utrumque *quinam* et *quisnam* suos habet auctores. « Equidem lectionem librorum scriptorum præferendam arbitror. — *Cinædus*. Perperam Danetus edidit : *Effeminatus quid hic in conspectu meo*, propterea notatus a Burmanno. *Effeminatus* quoque dedit Maittarius. — *in conspectu meo*. Hanc lectionem, quæ MSS. Codicum Pithœani Remensisque ac multarum Editionum est, plurimis auctorum veterum similibus exemplis Schefferus et Burmannus defenderunt. In Codice Perotti legitur, *in conspectum meum*; sed quum *in conspectu*, æque ac, *in conspectum venire*, oratio latina sit, veterem lectionem retinendam esse credidi.

debentur Burmanno, qui plura dabit. Adde Græv. ad Cic. I, Off. 36. Sattler. : *mit weichem abgemessnen Schritt*. In hoc versu et præcedenti graphice expressa sunt omnia.

14 sq. *Tyrannus*. Vid. Not. ad vs. 2. — *cinædus*. Id est, effeminatus. Neque forte suspicio tam probrosa a Menandro multum abludit, si vera narrantur in Ej. epistola, quæ inter epistolas Alciphronis tertia est libri II; ipsum nempe, a Ptolemæo rege invitatum, transmigrare in Ægyptum noluisse, ne suam Glyceram relinqueret. Desbillon. Vid. ad lib. IV, fab. XIV, 3. — *in conspectu meo*. Præter adducta a Scheffero (et Rittershusio) Cæs. lib. VIII, de B. G. 8, ut in antiquis scriptis et editis Davisius testatur, « in conspectu hostium exercitum adducit, » et cap. 23 : « statuisse Co-

mius dicebatur, nunquam in conspectu cujusquam Romani venire. » Cap. 27 : « etsi nondum in conspectu venerat hostibus. » (In quibus tamen Cæsaris locis *Morus* edidit *conspectum*.) Frontin. I, XI, 18 : « nudatum in conspectu suorum produxit. » Val. Max. I, VII, Ext. 2 : « postquam in conspectu venisset; » ita Codices et editi olim nonnulli. Omnibus his hodie *m affingere* est, veteres librarios doctiores fingere, quam erant. Illi enim devoti grammaticis satis legibus erant, ne violarent eas, at non satis eruditi, ut in *conspectu* Latine posse dici crederent, et majori jure suspicari licet, illos, ubi in *conspectu* reperiebant, formasse *conspectum*. Burm. cujus longa est ad h. l. disputatio. Reponendum censet cl. Bothe *in conspectum meum*, ut lib. V, fab.

Audet venire? Responderunt proximi:
Hic est Menander scriptor. Mutatus statim

* * *

FABULA II.

VIATORES ET LATRO.

Duo quum incidissent in Latronem milites,
Unus profugit, alter autem restitit,

Desbillon. Cf. Not. ad h. v. in conspectum recepere Lallem. Brot. — 16. *Responderunt.* Cuninghamus respondere.

1 seq. Quum in libris scriptis desit hujus fabulae initium, Burmannus, cui aliquid praecessisse videtur de jactata ab hoc milite fortitudine, plenius lacunam explere conatus est. Alii aliter supplere tentaverunt. Quibus omnibus nunc non opus est, postquam initium fabulae in MS. Perotti inventum est: *Duo quum incidissent in latronem milites, Unus profugit, alter autem restitit, Et vindicavit*, etc. Ad quae notat Burmannus: « Quae si vera sunt, debet intelligi, gloriosum illum militem in

VII, 22, hanc tamen lectionem non recepit.

16. *proximi.* Qui ex amicis, vel ministris circa Demetrium erant. *Scheff.* *Proximi* pro proxime adstantibus habet Sueton. Tib. 11.

17. *Hic est Menander scriptor.* Hic est ille eximius poeta Menander. Formula *hic est* in tali re admodum frequens. Vid. Pers. Sat. I, 28; Hor. IV, Od. III, 22; Martial. V, 13. Graeci, οὗτος ἐστίν, Plin. lib. IX, Ep. 23. Neveletus laudat Lucian.

Ἐν πνίφ (11, fin.) τῶν ὁράωντων ἱκανὸς τὸν πλεσίον κινήσας δείξει σε τῇ δατύλῳ, οὗτος ἐκίνας λόγων, ad quem loc. v. Viros doctos in Cl. Reitz. T. I, p. 26. Vid. etiam Burmann. ad Vellei. I, xi, 3. — *scriptor.* Ita κατ' ἐξοχὴν vocari comicos poetas, censet Rittershusius; sed Schefferus capit pro omni, qui aliquid scripsit, laudans Donat. Prol. Adelph. Rectius Burmannus hic pro poeta, car-

minibus editis claro, poni statuit; etsi non neget, omnibus, qui memoriae aliquid produnt, hunc titulum dari. Haec cur ἀσυνδύτως efferrantur, nullus video. Reponendum et distinguendum putem:

..... Respondere ut proximi,
Hic est Menander scriptor: mutatur statim.
Bothe.

Quum Phædri mos sit, narrationem passim ἀσυνδύτως efferendi: equidem nullus video, quare, in vitis libris, ubique particulæ connectendi intrudi debeant.

Conjecturis, in fine fabulae memoratis, addenda alia, quam affert Anonymus ad ultimam huj. fab. versum.

Compara Boulangeri Fabulam: *Démétrius et Ménandre*, lib. III, fab. IV, p. 90.

FABULA II. *Viatores et Latro.* — 2. *restitit.* Conf. lib. II, fab. XII, 3. Sattler. : hielt stand.

Scio, quam virtuti non sit credendum tuæ.

Illi assignari debet hæc narratio,
Qui re secunda fortis est, dubia fugax.

15

FABULA III.

CALVUS ET MUSCA.

Calvi momordit Musca nudatum caput;
Quam opprimere captans, alapam sibi duxit gravem.

13. *Scio quam*. In MSS. Pith. et Rem. legitur *scio quid*, pro quo Pithæus reposuit *scio quod*; sicque vulgo legunt. Sed legendum esse *quam*, vidit Gron. ad h. l. Schef-fero, Bentleio, Burmanno, Gesnero in Thes. Fabr. tom. II, pag. 423, Heusingero, aliis suffragantibus. Gronovius enim *scio quod* Latine dici negat; aut enim corrupta esse, aut aliter accipienda, quæcunque in hanc rem congegesserint viri docti. Atque etiam Sanctius Min. lib. III, cap. 14, *scio quod* non Latinum esse, acriter contendebat, addicente Gudio. Non pauci tamen, nec sine causa, tuentur Latinitatem locutionis *scio quod*, ut Sciooppius in Auctar. Mariangeli p. m. 45 sqq. Voss. de Constr. cap. 20 et 62. Faber in Not. ad Phædr. Desbillonius, qui laudat Plant. Asin. I, 1, 37, maxime Perizonius ad Sanct. Min. lib. III cap. 14, p. m. 546 sqq. Receperunt etiam Bipontini, Editor Edit. stereotyp. Jördens. *scio quod*. At vero quum in MS. Perotti sit *scio quam*; MSS. Pith. et Rem. vero habeant *scio quid*; lectionem Perotti jam olim recipiendam duxi, quæ placet Burmanno, et recepta est a Cuninghamo, Tollo, Lallemand. Brotierio, Desbillon. Tzschuck. Langio, al. Ita Ovid. Fast. IV, 529. *Dux comiti narrat, quam sit sibi filius æger*, ubi etiam *quod* vulgo legitur, teste Burmanno. Gudius e libris scriptis non inepte legendum proponit: *Scio quid virtuti nunc sit credendum tuæ*, ut sit sensus: *scio nunc, quid tribuendum sit*. Hancce conjecturam amplectitur Schirach. Clav. P. I, p. 148. — 14 sq. Hi versus decrant in MS. Perott.

fugitorem, Plauti in Trin. III, 11, 97.

13. *Scio quam*. Vid. V. L. — *virtuti credendum tuæ*. Confidendum. Eodem modo Sallust. Jug. 106: «*virtuti suorum satis credere*.» Vid. vs. 6 sq.

14. Idem Phædrus aliis verbis dixit lib. I, fab. VII, 3; XIV, 17; XXII, 10. — *assignari*. Vid. ad lib. IV, fab. V, 37. Sattler.: *auf den zielt diese Fabel*.

15. *re dubia*, ardua, infesta. Plaut. Epid. I, 11, 10: «*Is est amicus, qui in re dubia re juvat*, ubi

re est opus.» Ita non raro *res dubiæ*.

Eandem fabulam narrat *Bou langer*, lib. I, fab. XIV, p. 23, sub titulo: *les Voyageurs et le Voleur*.

FAB. III. *Calvus et Musca*. — 2. *opprimere*. Interficere vid. vs. 3 sq. Coll. lib. IV, fab. XXIV, 29. — *captans*. Tentans. Vid. ad lib. IV, fab. VIII, 6. — [*captans*. Eadem significatione frequentativa, *jactat basia*, lib. V, fab. VIII, 28. G.] — *alapam*. Hic est ictus, nisi velimus aberrasse, vel caput latiori sensu

Tunc illa irridens : Punctum volucris parvulæ

Voluisti morte ulcisci ; quid facies tibi,

Injuriae qui addideris contumeliam?

5

3. *irridens*. Anonymus Nil. *ridens*, et ita in priori editione Schefferus coniecerat legendum. Et credo rectius ; sed mutatum a sciole, qui risum proprium homini esse credebatur, nec decore muscæ dari. Sed hominum actiones bestiis attribui in fabulis, sæpe diximus. Prætere huc referri posset adagium, *habet et musca splenem* : splen enim sedes risus habetur. *Burm.* Etiam Hoogstratano placet *ridens* ; mollius enim versum fluere dicit, et *ridere* sæpe dici pro *irridere*. Habet tamen MS. Per. *irridens*. — 5. *qui addideris*. In MS. Gud. i. e. Pithæi et in vetusto Cod. Rigaltii erat, *quia dederis*. Ita edidit Neveletus ; sed Excerpta Rigaltii

dictum. *Tzschucke*. — *duxit*. Inflexit ; proprie Quintil. I. O. VI, III, 83 : « Colaphum tibi ducam, et formulam scribam, quod caput durum habeas : » qui locus probat colaphum, seu alapam non faciei soli impingi, quemadmodum jam vidit Schefferus. *Rittershusius* laudat *Paullum* lib. IV, D. de injur. « Quum servo meo pugnam ducere vellem, etc. » Citant Interpp. *Gronovii* lib. II, Obs. c. 1 (p. 213), et *Vavassor*. de Vi et Usu quor. verb. p. 170, Edit. Opp. ubi docet, alapam et colaphum pro quovis ictu sumi, inflicto manu, sive capiti, seu genis, sive palma, sive pugno ; et malle gallice verti *soufflet*, quum reddi debeat un coup. Cf. *Burm.* *gravem*. Nostri derb.

3. *Punctum*. Punctionem, ictum, qui fit aculeo. Cf. lib. III, fab. VI, 3. Memorat *Desbillonius*, post *Gudium*, locum *Plin.* lib. XXIX, c. 6, sub fin. « mustelæ, etiam oculis punctu erutis, aiunt, visum reverti. » — *volucris parvulæ*. Lepide dictum.

4. *quid facies tibi?* Vid. lib. IV, fab. VII, 21 ; lib. IV, fab. I, 8.

5 Ineptit hic strenue *Scioppius*, modo *contumeliam injuriæ* explicans pro *contumelia injuriosa*, modo *refringens injuria eam* (i. e. per

injuriam), tandem *injuriam* (ab *injurius*, a, um) *contumeliam dederis*. Sed *injuria* et *contumelia*, sunt diversa. *Contumelia* erat, quod caput verberaverat, alapa enim contumeliosa habebatur, *injuria*, quod non jure muscam voluerat occidere, et levem punctum morte ulcisci, ut vs. 10 : *optem necare vel majore incommodo*, ubi duo hæc conjungit, sed leviori verbo *contumeliam* vocat *incommodum*. *Burm.* Alii aliter. *Gronovius*, cui parent alii, *injuriam* refert ad dolorem ex ictu, *contumeliam* ad turpitudinem ; sed cl. *Schulze* per *injuriam* punctionem muscæ intelligit, referens *contumeliam* ad alapam, quam sibi inflixerat, hoc sensu, ut ipse ait : *Nicht genug gestochen zu seyn, mustest du noch dich selbst durch einen Schlag beschimpfen?* At vero verbum *addideris* non obscure indicare videtur, separandam hic non esse a contumelia injuriam, id quod olim acute observatum *Desbillonio*. Itaque calvus ducendo sibi alapam injuriam fecit, sed caput verberando addidit injuriæ contumeliam. Ita fere cl. *Lange*, cujus *Prolegg.* in *Phædr.* vid. p. 27 sq. De voce *contumelia* vid. ad lib. I, fab. XXIX, 2, coll. *Burm.* ad h. l. et *Freinshem.* ad *Flor.* IV, XII, 31. — *addideris*.

Respondit : Mecum facile redeo in gratiam,
 Quia non fuisse mentem lædendi scio.
 Sed te, contemti generis animal improbum,
 Quæ delectaris bibere humanum sanguinem,
 Optem necare, vel majore incommodo.

10

Hoc argumentum veniam ei dari docet,
 Qui casu peccat : nam qui consilio est nocens,

exhibent, *injuria qui addideris contumeliam*, probantibus Heinsio et Salmasio. — 7. *Quia non*. Bentleius sine necessitate reponit, *cui non* : quem egregie confutavit Burmannus. — 10. *Optem necare*. Perottus *perperam*, *optem carere*; Heinsius *enocare*, e conjectura. — 11. seqq. Ili versus in Codice Perotti deerant, sed fa-

Simili modo Ovid. Fast. II, 261 :
 « addis mendacia culpæ. »

6. *Respondit*, scilicet calvus : de ducta alapa facile mihi ignosco. — *redeo in gratiam*. Vid. Nep. Alcib. 5, Att. 17.

7. *Injuria enim æstimatur ex animo lædendi*. *Leonh.* Hinc Cicero : « Non exitus rerum, sed consilia hominum vindicantur; ubi non est mens lædendi, ibi nulla injuria. » — *lædendi*. Cf. Prol. III, 49; lib. III, fab. XVI, 13.

8. *improbum*. Impudens, ut lib. II, fab. I, 4, et lib. I, fab. XXII, 9. — [*improbum animal*. Vid. sup. lib. V, fab. I, 2. G.] — *contemti generis*. Cf. lib. IV, fab. XXIII, 12. Respicit universum muscarum genus. Vult enim, præterea quod es e contempto genere muscarum, etiam improba es. *Schwabe*. Musca apud Ægyptios sacerdotes, qui animalium et rerum figuris pro litteris et vocibus in scriptura utebantur, quas Hieroglyphicas Græci dixere, impudentiæ symbolum. Hom. Iliad. XVII, 570 : καὶ οἱ μὲν εἰς ἀέρος ἐνὶ ἐνδοσύν ἴδμεν (ἐνδοσύν Niemeyer). Apud Cic. de Or. lib. II, cap. 60, refertur dictum Vargulæ, quum eum duo molesti complecterentur,

« puer abige muscas. » Sympos. Enigm. 23, in quo loquitur musca : « improba sum, fateor. » *Gronov.*

9. *delectaris bibere*. Sunt verba, animi perturbationem, cupiditatem conatumve significantia, quæ in soluto sermone infinitivum non admittant, illumque more poetarum in carmine tantum adsciscant. Cicero posuisset *delectaris bibendo*. Cf. *Jani A. P.* p. 156; Hor. lib. I, Ep. XVI, 32 : « vir bonus et prudens dici delector ego. »

10. *vel*. Notanda vis particulæ, quæ respondet Germanorum *auch*, *sogar*. Cic. lib. VII, Ep. 15 : « quam sint morosi, qui amant, vel ex hoc intelligi potest. » — *incommodo majore*, quam id erat, quum mihi alapam darem. *Hoogstrat*. *Verte* : *Auch wenn mir noch ein grösserer Nachtheil daraus erwachsen sollte*.

11. *Hoc argumentum*. Vid. ad lib. II, fab. VII, 13.

12. *peccat*. Vid. ad lib. I, fab. VIII, 2. — *consilio*. Schefferus recte explicat animo deliberato, laudans locum Ciceronis : « Qui esset, qui me in consulatu non casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse. » Opponitur præcedenti casu; Sattler. : *unabsichtlich*. Adde

Illum esse quamvis dignum poena iudico.

FABULA IV.

HOMO ET ASINUS.

Quidam immolasset verrem quum sancto Herculi,

bala erat inscripta : *His, qui casu peccant dandam esse veniam, qui vero consilio delinquant, eos esse puniendos.* Reliqua vide in Excursu XXVIII, ad hos versus.

1. MS. Perotti. *Quidam quum immolasset verem sancto Herculi...* — Sancto. Nonnulli suspicantur *Sanco*, ut J. F. Gronovius, Guyetus, et teste Rittershusio, Colerus, alii. *Sancus Semo* autem Hercules Sabinis dictus est, de quo v. Interpp. ad Ovid. Fast. VI, 214, memoratum Burmanno, cui hæc emendatio nimis affectata videtur, atque etiam Schefferus, Rigalt. et Faber eam recte rejiciunt. Præterea epitheton *Sancti* et *sanctissimi* notum est sæpe Herculi proprie dari. Conf.

Heins. ad Ovid. Trist. V, v, 33, quem citat Burmannus.

13. *Illum.* Intellige, qui consilio est nocens. Non enim ad superius, qui casu peccat, sed proxime antecedens referendum. Burmannus contra morem loquendi usitatum *illum* dici de ultimo censet, quum debeat de primo intelligi : quod quidem fieri concedit, ubi hic et ille occurrit, sed exemplum adhuc quærit, licet forte hic vel illic latere existimet, ubi *ille*, solum positum, ita possit capi. Forte huc referendus locus Curtii lib. V, c. 7 fin. « His copiis auctus (Alexander) Darium persequi statuit. » Et mox c. 8 : « Ille (Darius) jam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ, » in quo loco *ille*, solum positum, de ultimo, non de primo, debet intelligi. Et ita, si recte memini, sæpius apud Curtium. — *quamvis dignum*, i. e. valde dignum, seu dignissimum. Hoc sensu vox *quamvis* legitur apud Plaut. Men. II, 11, 43 : « quamvis ridiculus est, ubi uxor non adest. » Cic. pro Rosc. Am. 32 : « quamvis

diu dicere. » Et alibi. Vid. ad lib. I, fab. XXVIII, 1. Verte : *Wer absichtlich dem andern schadet, den halte ich für sehr strafwürdig.* Hunc et præcedentem versum Bothius legi jubet :

Qui casu peccat; quum quis consilio est nocens,
Illum esse quamvis poena dignum iudico.

Quum quis non displicet; at vulgatum quamvis retinendum puto.

Sub musca latere videtur Burmanno, parasiti improbi persona, qui contemti generis et improbum animal, ut placeret regibus suis, venerandos viros, vel forte ipsum Phædrum senem lacescebat. Quæ in suspensio relinquimus. Idem argumentum tractat Anonymus Neveleti, fab. XXXII; Romul. Divion. et Ulmens. lib. II, 13; Anonymus Nilant. fab. LXVI.

FABULA IV. *Homo et Asinus.* — 1. *immolasset.* Vid. ad lib. IV, fab. VI, 9. — *sancto.* Sollemne Herculis epitheton. Ita Prop. lib. IV, fab. IX, 71. *Herculem vocat sanctum patrem;* coll. vs. 73 sq. ibique Pas-

Cui pro salute votum debebat sua
 Asello jussit reliquias poni hordei.
 Quas aspernatus ille sic locutus est :
 Tuum libenter prorsus appeterem cibum,
 Nisi, qui nutritus illo est, jugulatus foret.
 Hujus respectu fabulæ deterritus,

5

Not. — 3. *reliquias*. MS. Gud. i. e. Pith. et Per. *relliquias*. Vid. V. L. ad lib. I, fab. XXII, 6. — 5. *Tuum libenter*. In Codice (Pith. nec non Rem.) est, *libenter tuum*; sed transpositæ millies sunt voces, quia olim, more soluti sermonis, scriptæ fuere hæ fabulæ, quare religiose nimis ordinem servare, si legem metricam solvit, stultum est. Benteleus, qui centies turbavit ordinem vulgatum, hic eam religionem præferens, inde facit *libenter istum*. Quam belle autem dicatur, *istum* appeterem, sequente mox, *nisi qui nutritus illo*, relinquo ipsius Bentelei iudicio. *Burm.* Codex Perotti *libenter istum* (Ita quoque Cuningham. Lalleu.), ubi Bentelei mens iterum cum Perotti manu conspirat, et unde conficere possit, *istum* etiam *Διευτιξῆς*; poni, quod ad lib. I, fab. I, nolebat admittere. *Idem.* — 6. *illo*

serat. Cicero pro Sext. 68: « sanctissimum Herculem. » Hisce adde Gruteri Inscr. p. XLVIII, 1, 2, 11, et marmora antiqua Reinesii, Mazochii, quæ laudat Broukhus. ad Prop. loc. paullo ante cit. nec non Indic. Freinshem. et quos citat Burmann. ad h. l. coll. supra V. L. — *verrem*. Victima Herculis ob devictum ab eo Erymantheum aprum.

2. Voverat nimirum verrem, Herculi immolandum, si saluti redderetur.

3. *poni*. Apponi: notanda proprietates verbi. Vid. ad lib. I, fab. XXVI, 5. Cf. etiam Jani A. P. p. 101. Quibus adde Hor. lib. II, Sat. VI, 63 sq. qui locus Desbillonio debetur. — *hordei*. Quo verres fuerat saginatus. Gronov.

4. [*Aspernari*. *Spernere*, *rejeter*, *mépriser*. *Aspernari* (*spernari* ad), *ne pas cacher son mépris*, *le diriger visiblement vers* (ad) *une personne ou une chose*. (To.) G.]

5. *Tuum cibum*, quem tu mihi nunc subita largitate, quam suspectam alibi (lib. I, fab. XXIII)

docet esse Phædrus, objicis; solebat enim carduis et vilissimis vepribus pasci asinus, nunc melior ipsi suspectus est cibus. *Burm.*

6. *jugulatus foret*. *Jugulare* est præcidere jugulum. Cic. V, 40, Tusc. « nec grunnitum audiunt, quum jugulatur sus. » *Santoroc.*

7. *respectu*. Latine satis dictum hoc docet Livius, qui sæpe ea voce utitur, et de cujus propria significatione et usu vid. Gronov. ad Liv. XXI, 44. *Burm.* Latinitatem hujus vocis, quam nonnulli in dubium vocant, tuentur Schefferus e Liv. lib. XXXIX, 28 fin. Desbillonius e Liv. lib. II, 30; Lucan. lib. VIII, 490; Martial. XI, 50. Multa exempla quoque congessit Gudius, ut omittam alios. — *deterritus*. Ovid. Met. X, 600: « eventu deterritus. » Cic. lib. X, Att. 15, med. « pudore deterritus. » Sattl.: *durch die Beherzigung dieser Fabel.* — [*deterritus*. *Terrere*, *effrayer*; *detertere*, *éloigner par la frayeur*. Quum sæpius allidant ad præpositionum sensum etiam doctiores viri,

Periculosum semper reputavi lucrum.
Sed dicis, qui rapuere divitias, habent.

est. Ita MS. Perottii. Laurentius inepte edidit *eo est*. — 8. *reputavi*. Sic legitur in libris scriptis et veteribus Editionibus, ut Rittershus. Neveleti, Ursini. Pro quo Rigaltius in Editione 2, sine gravi causa ex ingenio suo reposuit *vitavi*. Burmannus *vitavi* credit fuisse glossema, quod miratur viros doctos non vidisse, natum ex interpretatione veræ lectionis, quam putat esse *recusavi*, ut ante *aspernatus*. Senec. Ep. Cl. *debilitatem non recusat*. Noster lib. III, fab. II, 16; *damnum haud recusant*. Ut metro vero satisfiat, legendum censet, vel *periculosum*, vel sæpe *recusavi*; edidit tamen *vitavi*, quam lectionem sunt amplexi plerimi. At vero Bentleio, Cuninghame, Tollo, Desbillionio lectio Codd. MSS. et Vett. Edit. *reputavi* genuina videtur, sicque edidere. Quibus ego accedo; non enim subest causa, quum bono sensu dicatur *reputavi lucrum periculosum*, quare recedendum sit a veteri scriptura. Vid. Not. ad vers. 8. Olim etiam Heinsius legebat *reputato*. Meursius frustra statuebat post vs. 8, aliquem versum excidisse, in quo lucrum fuerit descriptum. Non enim lucrum quodvis esse periculosum, sed illud tantummodo, quod honestam famam jugularet. At vid. Not. ad vs. 8. Reliqui versus in MS. Perottii deerant. — 9. Iterum post h. v. Meursio

redeamus ad vocab. *deprimit* (lib. III, fab. X, 36) quod pro simplici positum vult cl. Schwabius. Verùm hæc præpositio *de* gallice ad verbum significat *abaïsser, couler bas* (*son homme*), ultimo hoc sensu, *depressæ naves, des vaisseaux coulés bas*. Noster, priori sensu infra lib. V, fab. V, 16, habet *Demisit caput*. Vid. infr. lib. V, fab. VIII, 23, ubi *devolutis tonitribus*, olim vertebamus, *les tonnerres étant roulés du haut en bas*, adjecto hoc scholio: *on imitait le tonnerre en roulant derrière le théâtre de grosses pierres sur un plancher en pente*. Vid. supr. lib. V, fab. II, 7, *depu-gnaverat*. G.]

8. *Periculosum semper reputavi lucrum*. Semper ego diligenter consideravi et ponderavi, divitias lucro acquisitas, etsi jure possidendas, periculosas esse. Locus enim non de turpi lucro et injusto intelligendus, quemadmodum volunt intelligi Rittershusius, Meursius, Desbillionius. Hordei certe reliquæ, quæ ponuntur asellæ, referri non pos-

sunt ad turpe lucrum. Atque etiam porcus saginatus fuit cibo non turpi, aut injuste parto, sed quem ipsi ultro obtulerant. Vid. Scheffer. Nihil vero secius divitias Phædrus ait esse periculosas. Experientia nempe, ut videtur, fuerat edoctus, non paucos isto tempore divitiis affluentes homines, in periculum adductos, cum vita opes perdidisse. Vid. Sueton. Tib. c. 49. Hinc divitiarum non ita appetentem esse fatetur. Lege quæ ad hanc fabulam conguessit Tollo.

9. Nexus orationis postulat, ut hæc ita explicentur. Sed objicis: sunt tamen, qui per vim et rapinas locupletati, opes atque divitias possidere sine periculo pergant; tantum abest, ut ii, qui jure possident divitias, lucro acquisitas, habeant, quod metuant periculum. — *dicis*. Hoc verbum pro *objicere* apud Cic. pro Leg. Man. 8, et Tusc. I, 17. — *habent*. Verba multa activa simpliciter pronuntiantur, suppresso per ellipsin casu quarto: *habere*, pro, *divitem esse*, ubi subaudiendum,

versus excidisse videtur. — *dicis*. Heinsius *dices*, ut Prol. III, 8, et alibi; quod receperunt Hoogstratan. Bentlei. Lallemand. Brotier. Didot. Wakefield. V. C. loco mox citando. Sed *dicis* est in antiquis Editionibus. Parum interesse videtur Burmanno; nuncque enim rectum. Walch. et Santoroc. hæc per interrogationem capiunt, pro, *num autem dicas?* indignante Burmanno; hoc enim commento nihil elegantiae aut vigoris accedit orationi. — *rapuere*. Bentleius reponit *latuere*, ut *latentes* deprensis opponantur, quam lectionem fuse tueri audet *van Bergen* V. Cl. in Obs. crit. cap. XXXI, p. 65 seq. at vid. Excurs. XXIX, ad h. v. Hanc lectionem rejicit post Harium et Burmannum, clar. Wakefield. Silv. crit. P. I, Sect. XXXII, p. 65, qui legi tamen jubet : *Sed dices, qui rapuere divitias, latent*: quæ sic puto intelligi debere : non omnes, qui rapuere divitias, protrahuntur ad pœnas; sed multi occultas opes possident, sicque inter modicos habentur et effugiant manus principum, qui sæpe nummatus puniunt, ut eorum divitiis potiuntur : in quo certe sententia rectius procederet, quam in emendatione Bentleiana. Cf. *Burm. habent. Cuninghamus vigent.* — 10. *perierint*. In MS. Pith. est *perierunt*, quod probat Gudius, et recepit Hoogstratanus post Neveletum; et merito placere potest. Vid. ad lib. IV, fab. XXI, 15. Nolui tamen quidquam mutare, quum *perierint* probent plurimi. — *qui deprensi*. Heinsius, *quot deprensi*, e con-

divitias, opes, quemadmodum Græci utuntur verbo *ἔχον*, scilicet *χρῆματα*. Cf. *Jani* A. P. p. 189. Adde *Juvenal.* Sat. XIV, 207 sq.; *Cic.* lib. VII, Ep. 29, ad Div. et Not. ad Prol. III, 21. *Sattler.* : *Wer recht zusammen scharret, der ist reich.* At *Clar. Tzschucke* melius in hoc nexu, ne languere videatur oratio, censet distingui post *rapuere*. Contra *Burmannus*, unumquemque pro arbitrio distinguere posse contendit, *qui rapuere divitias, habent*; vel, *qui rapuere, divitias habent*: nam *Phædrus* et *habere* simpliciter, ut h. l. et *habere divitias*, lib. IV, fab. XXI, 1, dicit. Equidem mallem prius.

10. *deprensi*. Exquisite. Explicandum de raptoribus et furibus, qui hocce tempore in rapinis et furtis (*ἰσ' αὐτορῶν*) deprehendebantur; quemadmodum *Cicero* dixit, « deprehendere in scelere, in adulterio, » *Verr.* V, 43; *Or.* II, 68. Qui interpretationi favet verbum *rapuere* vs. præc. *Burmanno* meta-

phora desumpta videtur a navigantibus, qui tempestate subita opprimuntur, ut dicat *Phædrus*, numeremus jam eos, qui se huic incerto et fluctuoso mari commiserint, et quam pauci e naufragio enatarint : quam multos reperimus deprehensos, i. e. obrutos, mersos. Laudat vero *Serv.* ad *Virg. Ge.* IV, 421, et ad *Æn.* V, 52; it. *Ovid. Met.* VI, 660 et alios. *Schefferus* hunc locum capit in universum de iis, qui propter divitias in subitum atque inopinatum periculum incidebant, et variis accusationibus circumventi et supplicii affecti peribant. Exempla suppeditare possunt, *Tacitus Ann.* VI, 19, atque *Suet. Tib.* c. 49. At *Desbillonius* : « Hic forte, inquit, intelligendi sunt homines flagitiosi, qui favente Sejano ditati, ab ipsomet deinde sancto Herculi, i. e. *Tiberio*, bona eorum appetenti, quasi totidem porci saginati, immolati fuissent : ita ut diris istis exemplis deterriti ipsi *Aselli*, i. e. pauperes de plebe homunculi, tales

Majorem turbam punitorum reperies.

Paucis temeritas est bono, multis malo.

FABULA V.

SCURRA ET RUSTICUS.

Pravo favore labi mortales solent,

jectura. — 12. *Paucis temeritas est bono.* Ita MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Sine auctoritate et necessitate Philipp. emendavit aviditas. Vid. Brotier.

1. *labi.* MS. Pith. *lavi*, e permutatione sollemni.

munerum reliquias, sive relictas horum divitum provincias refugere solerent. »

11. Bene subducta ratione patebit, plures fuisse punitos, quam impune divitias rapuisse. *Hoogstrat.*

12. *temeritas.* Referendum ad divitias, cum injuria acquisitas, ad furta, rapinas, etc. — *est bono.* Commodo, utilitati. Ita Cicero pro Rosc. « accusant ii, quibus occidi patrem Roscii bono fuit. » *Scheffer.*

Sui temporis conditionem spectat hac fabula Phædrus, quo multi per vim et rapinam locupletati in periculum incidebant, et cum vita opes perdebant. Verres saginatus imago est ministrorum regiæ superbæ, qui cum injuria et rapinis divitias congesserunt, deinde occiduntur propter opes: quibus pro spongiis utuntur principes, ut Vespasianus dicebat apud Suet. c. 16. Ex damnatorum vero bonis pars sæpe dabatur delatoribus et aliis. Recusat autem asellus, i. e. simplex et vilis quidam civis, qui tamen periculum ex opibus satis prospiciebat, quæ ipsi quasi objiciebantur, ut experirentur exploratores aulici, an eas invaderet et appetere avide, ut deinde calumniis eum

opprimerent. Tale quid latere puto sub hac fabula. *Burmamn.*

FAB. V. *Scurra et Rusticus.* —

1. Sensus: Homines per nimium favorem, partium studium, quo abripiuntur in alios, errare solent. Sequuntur enim in judicando, ut ait Plutarchus re in simili, Sympos. lib. V, 1, opinionem, non veritatem. Intelligenda hæc de favore scenico, quo student spectatores histrionibus; error autem est, quod, cæco favore aucti, applaudant his vel illis histrionibus, quum alii sint plausu digniores. At *Burmamnus* eum intelligit favorem, quo sibi quisque placet, ut hic populus errore suo sibi favebat, donec rebus postea convictus ad pœnitentiam actus est, ut *sibi favere* dici, non uno loco probat; etsi de favore scenico si quis capere velit, facile patiat. Sed de turba sibi placente rectius capi putat, quia sequentia id exigant, *pro judicio erroris sui stant*, qui error sit, quod faveant sibi. Etiam *Walch.* et *Santoroc.* istum favorem intelligunt, quem Græci *φιλαυτίαν* vocant; sed jam olim, fortasse rectius, explicavi de favore scenico, quo spectatores histriones amplectantur, probanti-

Et, pro iudicio dum stant erroris sui,
Ad pœnitendum rebus manifestis agi.

2. Cuninghamus: *Et pro iudicii stant errore dum suo.* — 1... 3. In MS. Pef. hi versus erant omisi.

bus cl. Tzschuckio et Desbillonio, qui vellet, Burmannus attulisset exemplum aliquod idoneum, quo nos doceret, potuisse hic Latine dici prævum favorem hominum, ut amor iudicii proprii prævus significaretur. Recte Albinus, Gallicus interpres, immerito taxatus a Burmanno, hæc reddidit: *Les hommes se trompent d'ordinaire, lorsqu'ils sont préoccupés de passion pour quelque personne.* — *Prævo favore labi.* Dictum ut errore, imprudentia, ambitione, etc. — *labi mortales.* Vid. lib. I, fab. XX, 2. Ceterum in hanc sententiam elegans Aristophanis iudicium est apud Vitruv. Præf. lib. VII, teste Rigaltio.

2 sq. Dum fortiter et constanter propugnant iudicium suum errans, i. e. falsum, non raro ipso opere et eventu, et palpabilibus, ut ita loquar, argumentis convicti, quasi vi quadam solent compelli ad errorem agnoscendum et pœnitendum. — *dum stant.* Id est pertinaciter pugnant, ut stantes in acie milites, vel in foro advocati. Ovid. Art. I, 200: « stabunt pro signis jusque piumque tuis. » Vide supra lib. III, fab. X, 37. — *Judicium erroris,* singularis (et insolita) etiam locutio, vel notat errans iudicium, falsum, nota figura; vel posset esse pro errore iudicii, ut Ovid. III, ex Pont. IX, 11: « iudicium tamen hic nostrum non decipit error. » Burmann. Locutio, ex re bellica translata. Liv. lib. XXXVIII: « pro Juba atque Afris stetisse, » i. e. partes eorum

propugnasse. Scheffer. Adde Ovid. Trist. I, II, 5. Sattler.: *auf dem Irrthum fest verharren.*

3. *rebus manifestis.* Res pro argumento D. XI, §. 2, ad Leg. Aquil. « innumerabilibus rebus probari potest. » Cæs. VII, B. G. 54: « etsi multis jam rebus perfidiam Æduorum suspectam habebat. » Gronov. Vid. Græv. ad Cic. Parad. IV, 1, ubi docet, res sæpe esse rationes, argumenta. Ita utuntur Græci τοῖς πράγμασι. Sic Plut. in Sulla: ἰλιχισθαὶ τοῖς πράγμασι, teste Gronovio, Obs. III, c. 6. *Rebus manifestis* non male veritas: *sie werden durch den Augenschein überführt.* Vid. vs. 36 sqq. Schwale. Schefferus pro in rebus, quum res sunt factæ manifestæ: non commode satis, sed melius puto ita explicari: licet verbis propugnent errorem suum, non tamen tam verbis revinci debent, quam manifestis rebus, i. e. factis, ipso opere et eventu, ut postea dicit, *aperto pignore*, id est, argumento, cui contradicere non potest, *errorem probans.* Sic Cic. X, ad Fam. XI: « me, quem esse voluisti, eum exitu rebusque cognoscis, » ubi v. Græv. it. Gronov. III, Obs. c. 6, et Heins. ad Ovid. Met. XIII, 383, Ovidius centies; vid. Ep. XVI, 257. Sic populo, qui favebat securæ, et ideo præjudicata de ejus arte opinione occupatas mentes habebat, non poterat hic ullo modo persuaderi, rusticum melius mimo edere vocem porci, nisi, postquam vivo porco prolato, rebus manifestis

Facturus ludos dives quidam et nobilis,
Proposito cunctos invitavit præmio,
Quam quisque posset, ut novitatem ostenderet.
Venere artifices laudis ad certamina :

5

4. *Dives quidam et nobilis*. MS. Pith. Rem. et Editt. Vett. ut Nevel. Rigalt. Ursin. Faber, nec non editiones aliæ, *quidam dives nobilis*, omissa præpositione et. Sed *dives quidam et nobilis* est in Codice Perotti, quam quidem lectionem etiam Heusingerus recte præfert alteri, *quidam dives nobiles*, i. e. ludos non obvios, quotidianos, sed celebres, quam tuentur Schefferus, Heinsius, imprimis Burmannus, quorum Notas vide. Sed lectionis Perott. veritas confirmatur loco Phædri mox Fab. VII, 16. *Erat facturus ludos quidam nobilis*, quod viri docti memorati sine necessitate mutant in *nobiles*; maxime vero loco nostri non multum dissimili, lib. III, fab. V, 6. *Venit ecce dives et potens*, qui luculenter docet, frustra a viris doctis intrudi *nobiles*. Lectionem Perott. olim a me receptam secuti etiam Lallemand. Brotier. Bipontin. Jördens. Nihilò secius Desbillionius inhæret *τῶ nobiles*. Monet enim, præeunte Nic. Heinsio in præf. ad Edit. Elzevir. Virgil. Romanis, Augusti præsertim sæculo, scriptoribus in usu frequentissimo fuisse, ut declinationis tertix nominibus, quæ casum pluralem in *ium* terminant, quartus deinde casus in *is*, non in *es* terminaretur: quod vetustissima quæque monumenta testentur; sed usum illum nunc apud nos obsolevisse. — 6. *posset*. MS. Pith. *possit*. — no-

tis erroris sui convictus esset; et ideo non *induci*, sed *agi* dicitur, quasi vi quadam compelli ad errorem agnoscendum, et pœnitendum; quæ vis verbi satis nota. Ita *ad perniciem agi*, lib. IV, fab. XIII, 3, et similia obvia. Burmann.

4. *Facturus*. Proprie de iis, qui spectacula edunt. Vid. infra VII, 16. Alia exempla habes in Not. Schefferi. — *ludos*. Intellige scenicos. — *nobilis*. Referendum ad nobilitatem generis. Sattler. : *ein adelicher Reicher*. Neque inepte jungit *dives et nobilis*, quia non omnes nobiles sunt divites. Cf. Scheff. et Walch. Distinguit etiam Terent. Adelph. III, iv, 57: « potentes, divites, nobiles. » Præter magistratus, etiam privatos, divites quidem, solitos fuisse, ludos dare populo Romano, vel docere possit locus Taciti, Annal. IV, 62 sq. quem citat Anonymus, qui etiam de nobilitate cum generis, tum honorum apud

Romanos fuse agit. At historia, quam narrat Phædrus rectius in scena Græca, quam Romana peracta esse creditur. Vid. Not. ad vs. 18.

5. *Proposito*. Vid. ad lib. I, fab. XIV, 9.

6. *novitatem ostenderet*. Novas artes, nova inventa in lucem proferret. Hor. A. P. 222: « Illecebris erat et grata novitate morandus spectator, » quem locum notavit Desbillionius post Schefferum. De verbo *ostendere* vide ad Prol. IV, 12.

7. *artifices scenici*. Ita Plauto Amphitr. Prol. 70, histriones appellantur *artifices*; ita laudat Cic. pro Arch. 8: « excellentem artem Roscii. » — *Venere*, nomina sua profitebantur apud eum, qui facturus erat ludos Fuerant varix et plane mirificæ istorum artificum artes. Ejus enim generis erant quoque mimi, Cybistæ, petauristæ, peta-

Quos inter scurra, notus urbano sale,
Habere dixit se genus spectaculi,

vitatem ostenderet. MS. Perott. novitatem faceret. — 8. scurra notus urbano sale. Perottus, scurra unus urbano sale.

minarii, funambuli, scurræ, *Σαυματοποιοὶ*, seu præstigiatores alii. Vid. Casaub. ad Theophr. c. VII, *ὑπὲρ ἀπειρίας*. Isti voluptatum ministri in *ἰμυδαίσις* scenicis, uno alterove fabulæ actu finito, artes suas exercebant. — [*Venere artifices. Arriverent les gens de l'art à ce combat d'honneur. G.*] — *laudis ad certamina*. Ut certarent de laude et præmio proposito. *Hoogstratan*. Vid. vs. 5 sq. Vox *certamen* de ludis et spectaculis frequens est. Ita Ovid. Met. X, 177: « certamina disci. » Cic. Tusc. Quæst. II, 26: « in certamen descendere, » ubi sermo est de ludis gymniciis. Ceterum artifices, quos Phædrus h. v. memorat, passim laudantur a priscis scriptoribus. Vid. Petron. XLVII, lib. III, LX, ubi consulendi viri docti in Edit. Burmanniana. Adde Terent. Hec. Prol. A. 34; Juven. III, 77; XIV, 265; Martial. II, 86, quos laudat Editor Anonymus Phædri (Lips. 1802).

8. *scurra*. Nihil aliud fuit, quam sectator, pedissequus; neque primum inhonestum sensum habebat, sed homines denotabat urbanos et elegantes, qui salibus et dictorum lepore divites et potentes, quos sectabantur, delectabant. Postea quum otiosi divites effusos risus ex omni materia quærerent, adeoque in omnem licentiam jocantium studia erumperent, male audire scurrarum nomen cœpit, et iis solis attribui, qui risum ab audientibus captant, non habita verecundiæ ra-

tione, aut dignitatis. Hoc sensu ceperunt Hoogstratan. et Danet. Sed scurræ etiam vocati, qui gestu et imitatione, ut mimi et gesticulatores, risum movere conabantur. Sic Phædrus h. I. *scurram* vocat, qui porcelli vocem imitabatur. Cf. *Gesner* in Thes. L. L. et quos laudat Dispontin. coll. *Ernesti* in Clav. h. v. — *notus urbano sale*. Capiendum pro jociis facietis, quibus inest elegantia et eruditio quædam e conversatione politorum venustorumque hominum. *Sal* et *sales* dici de utroque genere facietiarum, nempe eo, quod est in singulis verbis, quæ dicteria dicuntur, et quod est fustum æquabiliter per totam orationem, jamjam observavit *Ernesti* in Clav. Epitheton *urbanos* autem, quod explicandum facetus, dicax (*ein Spassmacher feiner Art*), jam apud Plautum Trin. I, II, 165; Mostel. I, I, 14, de scurris occurrit. Et apud Cic. lib. IX, ad Div. 15, veteres atque *urbani sales* pro festiviter et argute dictis. Vid. *Ernesti* voc. *urbanus*. Oertel: *der wegen seiner witzigen Einfälle schon bekannt war*.

9. *Habere*. Recte Praschius, hoc dici de re inventa, et ita *habere* sapius pro *invenire* ponitur, ut Donatus ad Ter. Eun. III, II, 22: « numquid habes, » explicat, invenisti. Vid. ad lib. IV, fab. I, 13. *Burm.* Virg. Ecl. IX, 32: « incipe si quid habes. » *Prasch*. Cum hoc Phædri loco comparandus Athen. 4, 23, S. 175.

Quod in theatro nunquam prolatum foret.

10

Dispersus rumor civitatem concitat.

Paullo ante vacua turbam deficiunt loca.

In scena vero postquam solus constitit,

Sine apparatu, nullis adjutoribus,

11. *concitat.* MS. Per. *convocat.*

10 sq. *prolatum foret.* Insolentem de re præterita vocis *foret* usum pronuntiat Johnsonius; sed sine dubio non in mentem venit viro docto, sæpius ita veteres usos hoc verbi, multis partibus defecti, tempore. Ovid. VI, Ep. 144, ubi pro *fuisse*. Virg. Æn. X, 327. Et ita etiam de præterito capitur. Lib. III, fab. X, 13, et Prot. III, 28, ut observat Perizon. ad Sanct. Minerv. lib. I, c. 14, p. 188 sq. Burmann. qui et alios laudat. De usu hujus verbi in theatro videndus Heinsius in Not. Schefferi. Ex sententia scurræ hæc intelligenda.

11. *concitat.* Recte Schefferus, convocat in locum unum. Creber ejus verbi usus de sabitis motibus, quum clamore, rumore et similibus homines tumultuantes loca implent. Ovid. Ep. XVI, 340; Id. Fast. III, 764: «Femineos thyro concitat ille choros.» Ita ut hic civitatem, ita æquus concitare Fast. I. 436. Et ad æquum sæpius. *Concitre* eodem sensu sæpe occurrit, ut Val. Flacc. VI, 35: «conconcire deprellum.» Burmann. in Cæs. & G. VII, 77: «Gallum ad concitandum excitare.» Simili modis lib. IV, fac. XXV, 27, excitat, per. excitat. Cum autem verbum coniungitur lib. IV, fac. V, 13. — *Dispersus rumor* manifestum quod non hinc dicitur. Quia hinc dicitur non in aliquam, non per die pueri dicitur hinc.

12. *Turbam deficiunt loca.* Turbæ non sufficiunt sedilia in theatro, paullo ante vacua. Gronov. De hoc loquendi genere, quod etiam optimis et florentissimis Romanæ reipublicæ temporibus obtinebat, præter alios egit Nic. Heinsius ad Ovid. Amor. I, viii, 93, et Met. II, 382. Burmann.

14. *Sine apparatu.* Recte vult Editor Anon. Lips. (1802) intelligendas esse machinas artificum æcenicorum, qui in embolitis oblectabant vulgus, e. g. funambulorum, petauristarum, etc. — *adjutoribus.* Translata vox ex negotiis gravibus et publicis, ubi adjutores dicuntur magistratum, et denique principum, inter amicos principes, qui opera et consilio illis adhibent, ut Legati apud Livium sæpius, lib. VI, 22; XXVI, 9, et alibi. Sic: *Adjutus* sibi adjutores adhibet, Tacit. c. XXXIX. Hinc etiam in comœdiis, qui minores et ludibrosos in partibus agunt, adhibentur comædici, etc., ut hoc de hystero et Pater comædici adhibent. Vnde pater apud J. Braccium in Mæc. lib. II, c. 23. *Interdum* comædici et non ludibrosi, qui comædici adhibentur, ut comædici adhibentur. Tac. lib. II, c. 2. «*adjutus* comædici et ludibrosi» qui ad comædicos adhibentur, ut comædici adhibentur. Tacit. lib. II, c. 2. «*adjutus* comædici et ludibrosi» qui ad comædicos adhibentur, ut comædici adhibentur. Tacit. lib. II, c. 2.

Silentium ipsa fecit exspectatio.

15

Ille in sinum repente demisit caput,

Et sic porcelli vocem est imitatus sua,

Verum ut subesse pallio contenderent,

Et excuti juberent. Quo facto, simul

16. *demisit*. Nevel. *dimisit*. — 17. *porcelli vocem est imitatus sua*. Ita edidi e MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. MS. Per. habet: *Et sic porcellum voce imitatus est sua*. Cui obsecuti sunt Sanadon. et Philipp. Heusingerus mallet: *Et sic porcelli vocem imitatus est sua*. — 18. *Verum*. Heinsius *verrem*. Sed nil mutandum. Cf. vs. 32 et

loquitar) initio circa scenam versatus est, dum mimographos adjuvat. » Faber.

15. *expectatio*. Dum omnes spectatores in summa expectatione erant, quale tandem genus spectaculi proferretur, quia solus in scena constiterat scurra, eo ipso factum est, ut omnes tacerent. Male hæc Hoogstratanus cum Gudio cepit de mora scurræ. Vide enim vs. 13. Sattler.: *Erwartung machte alles mäuschenstill*.

16. *in sinum*. Intellige sinum pallii (vs. 18) non togæ, aut pallæ. Sinum togæ intelligit *Büchling*, quem vide ad h. l. sinum pallæ Editor Phædri Anon. (Lips. 1802); sed v. mox ad vs. 18.

17. *sua voce*. De homine, animalium voces exprimente, vid. Auson. Epigr. LXXV. Cf. Not. ad vs. 18.

18. *Verum*. Subintellige *porcellum*, ut revera postea rusticus attulit. Vid. ad Ovid. Art. Am. I, 62. *Burmman*. — *Subesse pallio*. Quum pallii mentionem h. l. injiciat lepidissimus fabellarum narrator, non est, quod dubitemus, rem omnem, quam narrat, non in Romano theatro, sed in Græca aliqua civitate peractam esse. Græcorum enim est pallium. Idem apparet ex universa

orationis serie. Græcæ luxuriæ fuit, præmio proposito invitare agyrtae et circumforaneos circulatores, qui novitate spectaculi vel præstigiis pervellerent spectatores animos. Græci ejusmodi nugis mirum in modum delectabantur, iisque avidissime inhiabant. Græculam civitatem rumor de novo aliquo spectaculo sparsus concitare potuit, Romani abhorruerunt ab hac levitate. Sed conficit rem narratio apud Plutarchum in Symposiacis V, 1, p. 674. B. C. Ed. Frf. unde intelligimus, Parmenonem quemdam habuisse hunc quæstum, ut per Græciæ oppida degrunniret in theatris. Respicit ad eundem Parmenonem Plutarchus de *audiend. poetis* cap. 3, p. 16, ubi Krebsius contulit locum e Symposiacis. Laudavere Plutarchum Rigaltius aliique. Itaque omnia in hac festiva historiola referenda esse ad scenam Græcam, satis liquet. *Böttiger*. — *contenderent*. Potest capi, ut inter se sponsionibus certarent spectatores, quemadmodum moris in ludis. *Burm*.

19. *excuti juberent*, scilicet pallium. *Excudere* est scrutari, num abditum haberet porcellum sub pallio (*durchsuchen*, *visitiren*). Nempe proprie excutuntur vestes sinusque eorum, qui furti, aut cædis suspecti

Nihil est repertum, multis onerant laudibus,

20

Hominemque plausu prosequuntur maximo.

Hoc vidit fieri Rusticus. Non mehercule

Me vincet, inquit: et statim professus est,

Idem facturum melius se postridie.

Fit turba major. Jam favor mentes tenet,

25

Burm. — 20. *laudibus*. *Lances* Gudius et Heinsius, quia novitate sua placebat, erripuerunt e Codice Pithæano et Remensi. Statuant enim, missis munera esculentis spectatores in laudibus actori ludorum aut gladiatori, si cui faverent. Vid. Heinsii Ep. ad Muncker. in Burmann. Syll. Epp. p. 402. At bene vindicavit Burmannus vulgatum *laudibus* scribens: « Fateor, inter dona *lances* sæpe reperiri et pateras et similia; sed munera et præmia histrionibus non a populo, qui gratis spectare maxime amabat, et sine tali apparatu ad ludos ruebat, sed ab editoribus et iudicibus solebant dari. Neque loca, quæ prodneant, aliter intelligenda esse patet; vel ista agunt de donis, alia occasione missis, ut Saturnaliorum tempore, etc. Populus plausu, acclamationibus, jactatione togæ, osculis jactis, etc. testabatur studium, et ita *laudibus*, quæ non magno constabant, onerabant, quia ad *ludis certamina* veniebant histriones et scurræ: et hoc docent sequentia, *plausu prosequuntur*, et *mouet plausus*. Denique obvia et elegans locutio *onerare laudibus* locum suum facile tueretur. Liv. IV, 13, *laudibus immodicis onerare*, et X, 14, *juvenes... nunc laudibus, nunc promissis onerat*. Ita *honoribus onerare* Justin. V, 4, et talia plurima sunt obvia: nihil ergo hic captandum novi. » Gudius probat eruditissime, lances omnium industriæ præmium histrionibus datas fuisse; sed hoc ut in istis ludis fieret, lances in theatrum afferre secum debuissent spectatores: quod certe usu unquam venisse Romanis, nemo, opinor, concesserit. Desbillon. *Laudibus* tueretur Drakenb. ad Sil. III, 15. Ita *onerare promissis, donis*, etc. — 22. *mehercule*. Perottus *mehercules*. — *vidit fieri*. Bentleius et Heinsius, *videt ut fieri*; Cuninghamus, *videt ut hoc fieri*. Sed vid. V. L. ad lib. I, fab. VI, 1. — 25. *Jam*.

sunt, ut apud Plaut. Aul. IV, 14, 19. Hinc verbum hoc diligens examen et explorationem significat. Ita Cic. X, Ep. ad Div. 31: « Tabellarii sexcentis locis excutiantur. » Quintil. Inst. X, 1, 104: « excutere bibliothecas. » Et sic alibi. Vid. Gesneri Thes. L. L. et Schelleri Lexic. — *Quo facto simul*. Pro simul ac faciem hoc esset, quod loquendi genus, frequentissimum poetis, illustravit Heins. ad Ovid. Fast. I, 567, et ad Val. Flacc. IV, 88, et apud alios etiam occurrere docuit J. F. Gronov. (etiam Drakenborch. in hoc genere enim loquendi Liv. plurimus est) ad Liv. I, 41. Burm. Id

est simul ac excusso pallio non est repertus porcellus.

20. *multis onerant laudibus*. Eleganter de nimis. Tschuck. Conf. V. L.

22. *mehercule*. Vid. ad lib. III, fab. V, 4, et fab. XVII, 8.

25. *Fit turba major*. Concursus omnis generis hominum. Scheffer. Recte Sattler. Zulauf. — *favor* (erga scurræ) *mentes tenet*. Scilicet præjudicata opinione, nihil rusticum ad scurræ fore. Favor erga scurræ eos adeo totos occupaverat, ut non possent vere judicare. Ita Justinus II, 12, 3: « quæ vos, Iones, dementia tenet? » Suet. Aug. c. 6:

Et derisuri, non spectaturi, sedent.

Uterque prodit. Scurra degrunnit prior,

Ursinus nam; perperam, ut jam Schefferus notavit. — 26. Libri scripti hunc locum, a manu emendatrice varie interpolatum, corrupte exhibent. Pithœus et Neveletus testantur, in MSS. Pith. legi: *Et derisuros, non expectaturos sit et*. Vid. Desbillon. et Editionem Nevelet. ad marginem: sed Cod. Rem. habet: *Et derisuros, non spectaturos sit et*, teste Gudio. Burmannus, auctoritate Heinsii fultus, contendit, in MS. Pithœi fuisse, *derisuros, non spectaturos sitis*; Brotierius vero, novissimus Cod. Pith. collator, lectionem Codicis, quod mirum videri possit, non indicavit, et locum, ut alios, intactum reliquit, varie tentatum a viris doctis. Heinsius, *Ut derisuros, non spectaturos scias*; Hoogstratanus, *Et derisores, non spectatores sedent*. De Heinsii et Hoogstratani emendationibus plura videri possunt in Notis Burmanni, qui legendum proponit, *Et derisuros, non spectaturos putes*, ad quam lectionem firmandam varia affert vir doctus. Salmasius et Gudius, *Et derisuros, non spectaturos, stitit, ut sistere sit*, se præsentem exhibere; Johnsonius, *Et derisuros, non spectaturos citat*, i. e. convocat: quem confutavit Burmannus; quum favor citat *derisuros*, si insolentissima locutio, et nulla hic opus sit citatione, aut convocatione, quum pridie rusticus promississet, se adfore, et de scurra victoriam reportaturum. Et hinc sine ullo præcone aut simili citatione fit turba major sponte ruentium ad ludos. In Codice Perotti erat, *Et derisurus, non spectaturus, sedet*. Sic legendum censet Hensingerus, non *sedent*. Omnes fere Editiones hanc Pithœi lectionem habent: *Et derisuri, non spectaturi, sedent*, a qua discedere cum Burmanno et Desbillonio non ausus sum. Burmannus enim: « quum omnia, inquit, quæ novatores producunt, sint partim dubia, partim incepta, valeant, et tueatur locum suum, quod olim vulgatum fuit. » Conjicit tamen Desbillonius, *Et derisuros non spectaturos ciet*; quæ lectio ei valde probabilis videtur. — 27. *degrunnit*. Alii (ut Rigalt. Ed. 2, Nevel. Scheffer. Desbillon. Maittar.) malunt *digrunnit*, sed credo utriusque compositi nos defici exemplis: ratio docet, *degrunnit* esse præferendum, non quia, ut *caput demisit* in sinum, ita *degrunnit* in sinum; sed quod de augeat, et notet, omni nisu, conatu et viribus imitatur grunnitum porci, ut in *depugnare* vidimus fab. II, h. I. et *decertare* lib. I, fab. XXX, quod multis aliis exemplis probari posset. Burmann. *Degrunnit* primum emendabat Rittershusius, suffragantibus Freinshemio, quem vid. ad h. I. Heinsio, Gayeto, aliis. *Degrunnit* etiam est in Cod. Perotti, sed Gesnerus et Schellerus

« tenet vicinitatem opinio. » Ovid. Art. I, 445: « Spes tenet in tempus, semel est si credita, longum, » ut hic favor, ubi semel occupavit mentes, non patitur, sibi contrarium persuaderi. Burmann. *Favor et favere* maxime propria spectaculorum verba, de spectatoribus applaudentibus in theatro, ut infra fab. VII, 29. Cic. pro Rosc. Com. 10: « quem favorem in scenam secum attulit Panurgus? » Multa hac de re disputat et exemplis firmat Ferrarius de Acclam. et Plaus. lib. II,

c. 4. Cf. Prol. II, 8. Sattler.: *aus vorgesfasster Gunst*.

26. *Sedent* non tam ea mente, ut spectent, quam ut derideant rusticum promissorem.

27. *Uterque*. Et scurra et rusticus. — *prodit*, scilicet in scenam. *Sed in scenam prodire* notat, sese in scena sistere, et spectatoribus conspiciendum præbere, suas jam-jam partes acturum. Vid. Misc. Obs. Nov. T. VI, p. 518, et Nep. in Præfat. — *degrunnit*. Vox rarior, cujus colorem nota. Schwabe. Porcorum

Movetque plausus, et clamores suscitāt.

Tunc simulans sese vestimentis Rusticus

Porcellum obtegere (quod faciebat scilicet,

30

unice afferunt digrunt. — 28. *clamores*. MS. Perott. *clamorem*. — 29. *Tunc*. Perott. *tum*. — *simulans*. Ita legitur in Excerpt. Rigalt. Alii, ut Rittershus. Ursin. *simulat*. — 30 seq. *quod faciebat*, etc. Hæc usque ad *latens* parenthesi (quæ in aliis editionibus abest) recte inclusit Bentleius, ex Freinsheimii sententia: nam debent conjungi, *simulans porcellum obtegere, pervellit aurem vero, quem celaverat*. Burm. *compererant*. MSS. Pith. Rem. et Ed. vet. fide Brotierii habent: *Sed in priore quia nihil compererat latens*. Schwab. Aliæ Editiones (Rittershus. Rigalt. Nevelet.) *compererāt latens*, quod quia sensum non habet, putabant abesse aliquid, et lacunæ signa post hunc versum addiderant. Est autem perfecta sententia. Faciebat id revera, quod simulare tantum videbatur; sed latebat, ideo fallēbat spectatores, ut crederent, eum non obtegere porcellum, quia quum eodem gestus adhibuisset scurra, delusi fuerant, et excusso eo, nil *compererant*. Et clarior erit sententia, si parentheses addas notam (*quod faciebat... latens*): *pervellit*, etc. Freinsheim. Ursinus, Heins. Philipp. Lallemand. totum vs. 31, qui etiam deest in MS. Per. ejiciunt, quod mallet quoque Hoogstratan. Sed Brotierius, si quis h. v. retinere voluerit, versum unum adhuc supplendum censet, in hunc modum (*quod faciebat scilicet: Sed in priore quia nil compererat latens. Exsultare nihil reformidat doli*). Quem quidem versum perperam in textum recepit. — *latens*. J. F. Gronov. conjicit, *quia nil compererant, tacent*, id est, non jubent excuti. Sic etiam Cuperus hunc locum emendat, quem interpretatur ita: non clamant spectatores, perscrutandas vestes rustici, num quid intra eas occulti gerat; de quo vide uberius disputantem Cuperum lib. I, Obs. c. 13. Schwab. Sunt, qui legant *tacent*; sed ita præcedentia a sequentibus divelluntur. Nihil hic mutandum videtur: et miror tam sollicitè hoc verbum excussum, ac si quid inesset vitii, quod nullum est. *Et latens* opponitur illi, qui deprehenditur: quemadmodum deprensus fuisset rusticus, si eum excuti jussisset populus, sicut pridie fuerat excussus scurra. Tollius. Conf. Not. ad h. v. Schefferus retinens *Et*

proprium est, ut Varro docet apud Nonium c. 2. Desbillon. Cf. V. L.

28. *Movetque plausus*. Commovet multitudinem ad edendos plausus manibus. Cfr. Ferrarius de Acclam. et Plausu lib. II, cap. 3, ubi non pauca commemorantur exempla. Scheffer. Vid. vs. 21. — *clamores suscitāt*. Conf. lib. I, fab. VI, 4; lib. I, fab. XI, 7. Sattler.: *Da ward sogleich geschrieen und geklatscht*.

29... 33. Tunc simulat rusticus sese vestimentis porcellum obtegere (et re vera, *scilicet*, hoc *faciebat*, obtegebat porcellum vestimentis; sed *latens*, ita, ut lateret, id est,

ita, ut non deprehenderetur; *quia, in priore*, scurra, quum nihil, nullum porcellum, *comperissent* spectatores, non jusserant rusticum excuti, nihil de vero porcello suspicantes) et *pervellit aurem vero*, porcello, quem celaverat, et cum dolore vocem naturæ, naturalem grunnitum, exprimit. Cf. Interpp.

30. *scilicet*. Hic non ironiæ inservit (quam videt ill. de Schirach, Clav. P. I, p. 338), sed confirmat. — *faciebat scilicet*, i. e. revera, non ut illi credebant, per lusus et jocum. Ter. Heaut. II, III, 117: « *scilicet facturum me esse*. » Vid. Manut. ad Cic. I, ad Div. Ep. 6 (qui

Sed, in priore quia nil compererant, latens),
Pervellit aurem vero, quem celaverat,
Et cum dolore vocem naturæ exprimit.

Acclamat populus, Scurram multo similius

Imitatum, et cogit Rusticum trudi foras.

35

At ille profert ipsum porcellum e sinu,

Turpemque aperto pignore errorem probans :

latens, positum esse existimat, pro, non observari, improbane Cupero l. e. — 32. *Pervellit aurem vero*. Gruterus legit : *aure utraque quem celaverat*. Scheffer. Heinsius legi vult, *Verri*, quod merito displicet Bentleio. Conf. Burm. Syll. Epp. tom. III, p. 491, et tom. V, p. 402. MS. Per. habet *aurem porco, quem* : quod ex glossa exceptum non inepte putat tl. Tzschucke. Optime MSS. Pith. Remens. et libri editi *aurem vero*. Vid. vers. 18. — 34. *Acclamat*. Schefferus conjicit, *at clamat*, quod displicet; sequitur enim mox *at ille*. — 36. *e sinu*. Perott. *de sinu*. — 37. *aperto pignore*. Non damno hanc lectionem, nescio tamen exemplum similis

non pauca exempla congegissit), et Gronov. III, Obs. g. Burmann.

31. *in priore nil compererant*. In scurra explorato nullum invenerant porcellum. Tzschucke. — *latens*. Conjungendum cum *faciebat*; quod *faciebat*, sed *latens*. Explicant, latenter; at sic præcedentibus, *in priore quia nil compererant*, minus apte respondet. Contra interpretatio nostra nexui orationis accommodatior est. Vid. ad vs. 29 seqq. Sunt etiam, qui *re latere* explicant, *non intelligi, non observari*, et jungant *latens pervellit*, sensu minus commode, ut præcedentia docent.

32. *vero*, i. e. porco. Sattler. : *Er zwickte das versteckte Ferkel dann ins Ohr*. Cl. Bothe hunc versum, nec sine caussa, ponit post vs. 33.

33. *vocem naturæ*. Ita junge, non ut Schukzins, *vocem exprimit naturæ*, ut *naturæ* sit dativi casus.

34. *multo similius Imitatum*, scilicet vocem porcelli.

35. *cogit*. Equidem hæreo. Quem enim cogit? Deinde qui *cogit trudi*? Nexus postulat jussit, sed scripturæ vestigia forte : *et cepit rusticos...*

An pro simplici *truditur* illud poni possit, dubito. *Cogor habere et similia* sic occurrere novi, sed est ratio dispar. Tzschucke. Verbum *cogit* referendum ad *populus*; puto enim h. l. idem esse, quod nostrum *erzwingen*, quo sensu Cic. de Legg. II, 6, dixit, « vi et minis cogere omnia, » ut dicat Phædrus, *populus non desistens clamare et tumultuari, effecit tandem clamoribus et tumultu, ut foras truderetur rusticus*. — *trudi foras*. Vid. lib. V, fab. VII, 39; Ter. Eun. IV, v, 11. — [*Trudere, pousser avec violence. Protrudere, jeter dehors la tête la première*. Vid. sup. lib. II, fab. VII, 8, *trusitare*; et infr. fab. VII, 39. G.]

36. *At ille*. Rusticus. Perperam Santorocus intelligit scurram. Et enim vero est similis, rusticum, non scurram, porcellum protulisse, et sic errorem probasse. Deinde *at ille* h. l. eodem modo dicitur, ut lib. I, fab. XV, 7. — *profert porcellum e sinu*. Intellige, dum ille traditur.

37. *aperto pignore*. *Aperto* est claro ac manifesto, *pignus* notat

En! hic declarat, quales sitis iudices.

FABULA VI.

DUO CALVI.

Invenit Calvus forte in trivio pectinem.

Accessit alter, æque defectus pilis :

Eia, inquit, in commune, quodcunque est lucri.

locutionis : quare forte potuit scribere *certo pignore*, quod Ovidio aliquoties usitatam est. Vid. Heins. ad Ovid. *Faast.* III, 741, quod eo magis posset credi, quia et alibi librarii has voces confuderunt, ut apud eundem Ovid. *Met.* I, 222, *dis crimine certo*, invenit in duobus optimæ notæ Codicibus Heinsius, pro vulgato *aperto*. Quia tamen *apertum pignus* non absurde dictum est, relinquamus Phædro sua verba, donec per Codices, si quos fortuna offert, aliter constet. *Burm.* — *probanus*. In Cod. Perott. erat *exprob.* . . . forte *exprobrans*, quod verum putat Hensingerus, et receperunt Lalleu. Philipp. Brotier. At MSS. Pith. Rem. et libri vet. edii errorem *probanus*.

2. *Accessit*. Cuninghamus, *accedens*. — 3. *in commune*. Rigalt. in Edit. 3. Faber, Danet. Freinsheim. Walch. Scheff. ediderunt *est commune*. Male. Tò est enim abest a MSS. Pith. et Rem. intrusum a Rigaltio ad fulciendum versum; in vero facillime excidere potuit. Conf. Gud. Heinsius legi jubet : *Esto, inquit, in commune*. Rittersh. Nevelet. Ursin. *heia inquit commune*.

argumentum certissimum. Curtius lib. IX, c. 6, n. 17 : « nullam erga me benevolentiae pignus atque indicium omisistis. » Ita sæpe alii. *Scheff.* Adde Cic. *Phil.* I, 2; Ovid. *Met.* II, 38 : « da pignora. » Curt. lib. VI, c. 10, n. 11; lib. VII, c. 2, n. 10.

38. Hic porcellus ostendit errorem vestri iudicii. *Hoogstratan*. Hic capiendum *durum*. Qui pravo favore occæcati iudicatis. *Leonhard*.

Similem historiam narrat Plutarchus loco ad vs. 17 citato, ubi vide.

FAB. VI. *Duo Calvi*. — 1. *in trivio*, in quo solebant jacere res viles et abjectæ. *Burm.* Vid. quæ notantur ad lib. I, fab. XXVII, 11.

2. *defectus pilis*. Depilatus. Simili modo Tibull. II, v, 75, *Bip*.

« Solem defectum lumine vidit. » Ovid. *Metam.* X, 194, de cervice : « defecta vigore Ipsa sibi est oneri, » quem locum Schefferus affert. Huc etiam facit, notante Burmanno, Epigramma Martialis lib. XIV, 25. Adde Notas ad lib. I, fab. XXI, 3.

3. *Eia in commune*. Formula, quam duobus simul ambulantiibus alter in via aliquid invenerat, partem rei inventæ his verbis sibi vindicans. Senec. *Epist.* 120 (119) : « Quoties aliquid inveni, non exspecto, donec dicas : *in commune* : ipse mihi dico, » ad quem locum vid. Gronov. coll. Casaubon. ad Theophrast. *πρὶ ἀδυσίας*, p. m. 292. Integra locutio est, *confer in commune*, quod Ciceronis est et aliorum passim, sed *confer* brevitas causa omittitur. Vid. Plaut.

Ostendit ille prædam, et adjecit simul :

Superum voluntas favit; sed, fato invido,

5

Carbonem, ut aiunt, pro thesauro invenimus.

Quem spes delusit, huic querela convenit.

7. *huic querela convenit.* More suo Bendeius *querela hæc convenit.* Quanto suavius et commodius potuisset ejecto *huic*, quod facile subintelligi jam toties vidimus, dari cum Rittershusio, unde illud *hæc arreptum est* : *Quem spes delusit, hæc querela convenit.* Sed tutius nihil novare, quia Phædrus sæpe relativum præponit. Vid. lib. IV, fab. IV, 1. *Burm.* MS. Pith. Remens. *huic querelæ.* Pithæus emendavit, *huic querela.* Tollius, *ei hæc querella convenit*, scilicet Carbonem pro thesauro inveni.

Pseud. IV, vii, 68 sq. Nostri dicunt: *halb Fund, halb Part.* Conf. Gud. *Schw.* De hac formula quædam habet Vavassor de Vi et Usu quorundam Verbor. p. 73 (in Edit. Opp. Amstel. p. 165). Sic dicitur *Ἐρμῆς κοινός*, *Mercurius communis* (de quo Spanhem. ad Callimach. Hymn. in Dianam, vers. 70), cui (tanquam auctori) rea inventæ et fortuito oblatæ debebant consecrari. Vid. Stanlei. ad Æschyl. Sept. contr. Thebas vs. 514. *Burm.* De origine formulæ Græcorum *κοινός Ἐρμῆς* videndus Phurnutus c. 16 quem Santorocus, præter alios, laudat.

4. *prædam.* Bono sensu capiendum. Cf. lib. I, fab. V, 11; lib. II, fab. VIII, 27. De quæstu omni enim, ut hic de re inventa, usurpari solet. Ita Hor. lib. II, Sat. iii, 68: « Re-jecta præda. » Et Cic. Verr. III, 50, fin. « ipsum maximos quæstus prædasque fecisse. »

5. Sensus est: faverunt quidem superi, nam re vera prædam obtulerunt, sed fatum invidit. Ita enim sumus uterque comparati, ut præda ista neuter juvari possit. *Desbillon.* — *Superum voluntas favit.* Sollemne hoc fuit. A Diis talia dicebant dari. *Scheff.* — *invido.* Sollemne in hac re epitheton Stat. Theb. X,

384: « fata piis invida. » Lucan. I, 70: « Invida fatorum series. »

6. *Carbonem pro thesauro invenimus.* Cesserunt hæc in proverbium, usitatum Græcis æque ac Latinis, quod dicitur de re nullius pretii, oblata ei, qui pretiosam expectabat, cujus spe potiundæ frustratus est. Ex eventu quopiam natum videtur, quo quispiam thesauri spe fodiens, carbones defossos invenit. Nam antiquitus carbones in terra defodi solebant, ad indicandos agrorum terminos, quod nulla res magis durabilis, quam carbonem sub terra defossi: de quo uberius disputat Erasmus in Chil. I, Cent. 9, 31. Græci dicunt, *ἄνθρακας ὁ θησαυρός.* Vide Suidas in *ἄνθρακας ὁ θησαυρός* et Erasmus l. c. et qui laudantur in Edit. Alciphronis eruditissimi Wagneri mei, T. I, p. 317. Hisce adde observata Scheffero: « Natum hoc ex superstitione vulgi videtur, cui persuasum, nisi observentur omnia in thesauris effodiendis, quæ observanda præcipiunt qui peritiam hujus artis habent, argentum omne disparere, illiusque loco meros relinqui carbonem, a dracone credo, cujus antea meminimus. »

7. Sensus: Est quod quærat, qui spe frustratus est, seu quem

FABULA VII.

PRINCEPS TIBICEN. *

Ubi vanus animus, aura captus frivola,
 Arripuit insolentem sibi fiduciam,
 Facile ad derisum stulta levitas ducitur.

(*) MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. *Procax tibicen*. Vid. Brot.

2. *Arripuit*. MS. Pith. Nevelet. Rigalt. 2. *abripuit*. Praschius reponit, *adripuit insolentem sui fiduciam*, ut u. exteratur in *sui*.

spes fefellit. Idem dixit Phædrus lib. III, fab. XVIII, 15. Sattler. : *getäuschte Hoffnung hat zu klagen Recht*. Frigidus versus, quem glossatoris fetum puto, quum præsertim fabella ad illustrandum proverbium illud *Carbonem*, etc. composita esse videatur. Bothe.

FABULA VII. *Princeps tibicen*. — 1... 3. Sensus : Quum vani homines, i. e. inani superbia tumentes (lib. I, fab. III, 4), capti favore populi mutabili et cito perituro, insolentem sibi sumunt audaciam, isti leves et stulti facile deridendos se præbent. — *Ubi*. De usu hujus particulæ v. Tursell. p. m. 1314. — *vanus animus*. More Phædri abstractum loco concreti, pro *vani homines* (*eingebildete Menschen*). — *aura*. Favor, plausus popularis; translatus ab *aura*, vela impellente. Vid. Scheller. in Lex. h. v. Lucan. de Pompeio, I, 132 sq. « totus popularibus auris impelli, plaususque sui gaudere theatri. » Vide etiam Cic. de Harusp. Resp. c. 20, fin.; Hor. III, Od. II, 20; Virg. Æn. VI, 817, ubi v. Serv. et quæ loca laudat Gronovius. — *frivola* est fragilis (mutabilis), quæ cito perit. Scheffer. *frivola* proprie sunt vasa fictilia quassa. Fest. Alij aliter. Des-

billonius interpretatur *fallax*; Clav. Schirach. *vana*, cui nullæ subsunt vires.

2. *Arripuit*, sumit sibi, *insolentem fiduciam*. Simili modo Justin. lib. XXVII, 2, 8 : « puer sceleratam virilemque sumit audaciam. » Qui locus Burmanno debetur; sed *arripuit* est fortius, observante eodem; notat enim majorem arrogantiae gradum, et qui plus sibi sumit, quam debet. Idem quoque laudat Cic. Senec. XVIII : « non cani, non rugæ repente auctoritatem arripere possunt; » et Apul. Met. II : « capere audaciam præsentem. » Vertunt *übermüthiges Selbstvertrauen*, *Dreistigkeit*, *air de suffisance*. Bothius dedit *abripuit*.

3. *ad derisum ducitur*. Deridetur. Lib. I, fab. XI, 2, dixit : *derisui est*. Locutio rarior. — *stulta*. Epitheton Phædro sollemne. Lib. II, fab. IV, 26; lib. III, fab. XVII, 12, et alibi. — *levitas*. Olim capiebam pro superbia inani, præeunte Burmanno, at nunc interpretor *Leichtsinn*. Prol. IV, 8. Sattler. totum hunc locum sic reddidit : *Wenn eitler Stolz, vom unbeständ'gen Wind der Gunst getäuscht, ein übermüth'ges Selbstvertrauen sich zueignet, wird der dumme Leichtsinns oft zum Spott*.

Princeps tibicen notior paullo fuit,
Operam Bathyllo solitus in scena dare.

5

4. *Princeps*. Nomen tibicinis proprium, ex quo ambiguitas vs. 27 sq. unice explicanda. Erudite autem Gudius probat ex inscriptionibus, plurimas Romæ fuisse familias, quæ cognomen haberent *Princeps*. *Principis* Grammatici meminit Suet. de ill. Gramm. c. 4, et *Princeps* memoratur inter libertos servosque domus Augustæ, teste Blanchinio in *Camera ad Inscriptioni sepulcrali*, etc. p. 59, quem citat cl. Brotier. Simili modo nomina propria sunt *Rex*, *Regulus*, *Tyrannus*, al. de quibus v. Faber. — paullo notior. Varie hæc explicant Interpretes. Johnsonius supplet aliis, qui solebant inflare tibia, ad quas saltaret Bathyllus, pantomimus celeberrimus. Burmannus hæc ita cepit, ut tibicen paullo notior fuerit illo scurra, qui porci vocem effinzerat. Mihi quidem *re paulo notior* explicandum videtur *satis*, vel *maxime notus*. Ita enim comparativi non raro solent sumi. Hinc recte clar. Sattler. : *Der Flötenspieler Fürst war ziemlich gut bekannt*, et Albinus, Gallicus Interpres, *étant assez connu*. Ceteroquin h. l. iterum conjicit Burmannus, Phædrum hanc narrationem in mensa Particulonis, aut alterius patroni narravisse, de qua et aliis conjecturis arbitrariis, quibus commemorandis ego quidem nolo morari lectores: videant, quorum refert, Notas viri docti, coll. Not. ad Prol. IV, 17... 19.

5. *Bathyllo*. De Bathyllo, Alexan-

drino, saltationis pantomimicæ ap. Romanos auctore, quem Mæcenas habuit in deliciis, videnda erudita Baylii disputatio in *Lex. Hist. crit. v. Bathylle*. Cui adde viros doctos ad Tac. Ann. lib. I, c. 54, in Edit. Amstel. 1685, in-8°, et qui laudantur in Edit. Reimari ad Dion. lib. IV, 17, §. 151. Augustus autem Bathyllum Romam vocavit, a quo successores ejus in eadem arte et ipsi quoque *Bathylli* vocati sunt. Saeculo præterlapso varia Bathylli prodiorum monumenta, præcipue urna ejus sepulcralis una cum illius statua et inscriptione, Columbario nimirum Liviae Augustique Libertorum, ad viæ Appiæ levam, detecto. Cujus Columbarii, nec non ollarum, urnarum et inscriptionum *surveys* studio Blanchinii, Gorii et Domipici de Rubei, cum luculenta enarratione, in lucem emissa est. Cfr. Ficoronus de Larvis sceniceis p. 18. Schw. De Bathyllo Casaubonus ad Pera. Sat. V, 123: « Cum Pylade, inquit, primus Romam intulit gesticulationem Pantomimorum. » Quas autem Pantomimi fabulas sic agebant, eas saltare dicebantur. De stupenda illorum hominum industria Cassiodorus lib. IV, Ep. 51, multa curiosa commemorat. Desbillon. — *Operam in scena dare*. Idem est, quod *adjuvare*, ut fab. V, *sine adiutoribus*. Saltanti enim Bathyllo tibicen modos præbebat; aliter alicui *operam dare* dicitur, qui discit ab aliquo, ut ita Bathyllus discipulos multos, qui ipsi operam dabant, habuit; sed hic est *adjuvare*. Burmann. Consultenda quoque Notæ Schefferi et

Is forte ludis (non satis memini quibus)
Dum pegma rapitur, concidit casu gravi

7. *pegma*. MS. Pith. *pecma*. Ita ediderunt Rittershus. Rigalt. Meursius, Ursi-

Tollii. Perperam h. l. intellexit Paullerus. — [*scena*, vocab. ortum a *σκηνή*, quod et ipsum a *σκιά*, *umbrā*, significat *umbraculum*, camera ex arborum ramis ac frondibus, sive a natura, sive ab arte sit. Sub hujus modi umbraculis Attica juven-tus, quum adhuc dispersi per agros habitarent, carmina quædam incon-dita decantare solebant, fabulasque suo more agere: postea in urbem redacta scenam eo secum transtu-lit, in qua vel frondibus, vel ex ta-bulis compacta, histriones agendis fabulis exercebantur. Ab Atticis ad Romanos etres et nomen transiit, di-citurque *scena*, pars theatri, proxima proscenio, illo superior, in qua histriones et mimi ludicrum populo spectaculum præbent (Vitruv.). Apud Theocritum, Id. XV, vs. 16, *σκηνή*, gallice *foire*. G.]

7. *pegma rapitur*. Græce *πῆγμα*; Sattler. : *Flugmaschine*. Schw. Ma-china fuit artificiosa (e pluribus ti-gnis, asseribus, tabulis coagmen-tata) pro diversitate argumenti adornata, in qua (adhibitis ponde-ribus) vel in sublime attollere, vel e sublimi in præceps dare, ac velut dehiscente terra absumere solebant sive homines, sive res, quas esset libitum. Vid. Lips. Amph. c. 22; Scal. ad Manil. p. 446; Philandr. ad Vitruv. lib. 9. Scheffer. De hac machina et voce vide Serv. ad Virg. Ge. III, 24; Claud. Cons. Mallii vs. 324: « Mobile ponderibus de-scendat pegma reductis » (ubi vid. Gesner); Senec. Ep. LXXXVIII: « His annumeres licet machinato-

res, qui pegmata per se surgentia excogitant, etc. » Burmann. Multa lectu digna habet etiam Gesnerus in Thes. L. L. h. v. maxime erudi-tissimus Böttigerus in Prolusione, Deum ex machina in re scenica ve-terum illustrante Vimar. 1800, in-4°, p. 7 seq. Quibus initiis pegmata, *inquit*, orta in theatra tandem pro-cesserint, nemo, quantum equidem explorare potui, hactenus declara-vit. Origines pegmatum e Poliorce-ticis veterum repetendæ. In obsidio-nibus turres plurium tabulatorum admotas esse moenibus, in vulgus notum. Atqui constat istas turres et *ἀνέδρας* tanta solertia construc-tas fuisse, ut in terrorem oppida-norum subito a mole admodum exi-gua in plura tabulata excrescerent, plicatiles scilicet, et cochlearum ope celeriter erigendæ, *πύργοι ἐκ-τρογμίνου... ἀνίστατο*, Appian. Civil. IV, 72, T. II, pag. 624. Schweigh. Plura Lipsius collegit in Poliorceti-cis. Quam quidem machinamento-rum solertiam in triumphis quoque urbanæ multitudini venditarunt victores, ut novo spectaculo per-cellerentur hiantis plebeculæ animi. Luculentus est locus Josephi de B. J. VII, 17: *πῆγματα τριώροφα καὶ τετρώροφα* in triumpho Judaïco duc-ta esse perhibentis. Et adhuc in gazis antiquariis servantur numi, in quibus hæc fercula triumphalia luculenter figurata oculis usurpare licet, qualem exhibuit Buonarotius *Osservazioni sopra alcuni meda-glioni*, T. XI, 1, ubi docte de his ferculis disputavit p. 157 seq. Res

Nec opinans, et sinistram fregit tibiam,
 Duas quum dextras maluisset perdere.
 Inter manus sublatus, et multum gemens
 Domum refertur. Aliquot menses transeunt,

10

nas. — 8. *Nec opinans*. Codd. Rem. et Pith. habent, *nec opia sed*, vel, *ne copia sed*, pro *ne opinans et*. Vid. Nevel. ad marginem Editionis. Gruterus, Salmasius, Bentleius, Bipontini reponunt, *nec opinus*, post Neveletum, ut lib. I, fab. IX, 6, quod recedit a vestigiis librorum scriptorum, qui favent *τῷ opinans*, recte iudicantibus Burmanno et Heusingero. Littera enim *n* centies omissa, vel virgula superducta notata. Legitur etiam *nec opinans* apud Terentium et Sueton. Aug. cap. 10. Gudius lectionem MSS. *opia* retinere mallet, i. e. *ὀργὰ*, instrumenta musica

deinde in pompas sacras, Circenses, etc. translata (v. Plin. XXXIII, 3, seu 16) in theatris etiam usurpari cœpit diversimode. Pulcherri-
 mus in hanc rem locus est Apuleii Met. X, 31 sq. p. 232, Ed. Præci. Imponebantur istis pegmatibus dii personati, heroes, et, quum pantomimis jam unice delectarentur Romani, citharædi etiam et tibicines, mimorum saltationibus accinentes, quod manifesto apparet e lepidissima fabella Phædri V, 7. Summum artificium, quod e Senecæ loco (Ep. LXXXVIII) supra laudato, liquido patet, in eo ponebatur, ut plicatiles hæ et confixiles machinæ, quæ sensim tantum paullatimque in tantum fastigium excreverant, incredibili celeritate dissolverentur et dehiscerent, in alias subinde formas transeuntes. Hoc *raptare pegma* appellabant. Cautum haud dubie fuit in tam repentina ruina iis, qui in fastigio collocati essent, ut salvi evaderent, quod tamen secus accidit in Principe illo tibicine. Alias qui ad mortem damnati essent latrones gladiatores (exemplum est latro Silurus apud Strabonem VI, p. 419. B.) in hæc pegmata conjiciebantur sine ullis præsiidiis, ut ruina ista contriti et comminuti ob-

lectamento essent spectatoribus. Böttiger, qui plura dabit l. c. — [*pegma* (*πῆγμα*), *assemblage de pièces de bois qu'on levait ou abaissait par le moyen de ressorts*. R. *πῆγμα, πῆγμα* (unde *compago*, *inis*), *πῆγμα*. G.]

8 sq. *sinistram fregit tibiam Duas quum dextras maluisset perdere*. De hoc loco cf. Excurs. XXX, coll. Tab. æn. in fronte huj. libri; *Pittura d' Ercolano*, T. IV, fab. XXXIV, p. 161, et T. XLIII, p. 201, *Burney's General history of Music*, T. I, Tab. VI, n. 1. Cum iis, quæ in Exc. XXX, ad h. l. observata sunt, comparanda Nota Anonymi.

10. *Inter manus sublatus*. Eorum scilicet qui misero subvenerunt. Plautus Most. II, 1, 8. Sic aliquis apud Liv. III, cap. 13, « inter manus domum ablati; » et apud Sen. de Brevit. vit. c. 12: « ex balneo inter manus elatus. » Desbillon. Sic Flor. III, 19 fin. et 21, n. 26, et alii sæpe loquuntur. *Burm.* Adde Not. Scheffer. et Scioppii suspect. Lect. lib. III, c. 5, p. m. 130 sq.

11. *transeunt. Ire et transire de tempore usurpantur*. Ovid. Met. II, vs. 330 sq. *Hoogstrat.* Tibull. I, IV, 27: « transit ætas quam cito! » Senec. Thyest. 398: « Sic quum

Ad sanitatem dum venit curatio.

Ut spectatorum mos est, et lepidum genus,

tibicinalia, foraminibus plena, quod cave retineas. — 13. *et lepidum genus*. Etsi in vulgato nihil est, quod morari possit lectores; tamen varie tentarunt viri docti hunc locum. Colerus conjicit *en lepidum genus*, cui cur assentiat non videt Rittershusius. Guyeto scribendum videtur, *ut spectatorum moris est, lepidum genus*, id est tibicen; quia apud Ciceronem est, *negavit moris esse Græcorum*, sed vide mox. Heinsius, *et cupidum genus*, quod, judicante Burmanno, non satis exprimit, cujus rei cupidum sit: nam durum esset subintelligere, cupidum videndi Principem. At sequitur *desiderari cœpit*. Jo. Fr. Gronov. malebat *ad lepidum genus*, i. e. ut solent esse affecti erga illud suave genus tibicinum. Sed vellet, Burmannus illustrasset genus illud dicendi, *esse ad aliquem*, cujus, si non addatur adjectivum aliquod, exemplum ignorat. Cl. van Beryen Crit. Observ. c. XXXIV, pag. 76, si quid mutandum, pro *et*, scriberet *id*, atque explicaret *id lepidum genus* (tibicinis) *cujus flatibus solebat excitari saltantis vigor, cœpit desiderari, ut spectatorum mos est*, si quid diu ahest, quod antea semper adesse solebat. Quamquam, si quem exigua hæc mutatio *roû* et in *id* offendant, sine ulla correctione eundem sensum elicere possit, si modo *et* sumat pro *etiam*. Sed ut omittam, *lepidum genus* melius referri ad spectatores, quam ad Principem, vid. Not. ad v. 13, nescio, an *genus tibicinis* de uno tibicine recte dicatur. Certe Phædrus dixit *pavidum genus* de ranis, non de rana; *proprium genus*, de graculis; *genus mortalium*, de hominibus. Ita *genus piscium* ap. Hor. I, Od. 11, 9, etsi probe sciam, alio sensu diei posse *genus tibicinis* pro ejusdem prole, ut *genus Adraasti* Ovid. Fast. VI, 433,

transierint mei nullo cum strepitu dies. »

12. *curatio venit ad sanitatem*. Locutio singularis et rarior. Similis locutio est ap. Prop. III, xxiii, 18: « vulnereque ad sanum nunc coiere mea, » quo loco tamen nonnulli legunt « vulnere et ad sanum nunc coiere mea. » Vid. Broukhus. ad h. l. Huic similem tantum illam invenit Schefferus ap. Plin. XXXIII, 3: « quo sæpius arsit, proficit ad bonitatem. » Fortasse Phædrus eodem modo dicere potuit *venit ad sanitatem*, quo Cæsar, etsi alio sensu, B. G. I, 42: « reverti ad sanitatem. » — *curatio*. Donat. ad Ter. Andr. I, 1, 3: « curatio proprie medicorum est; cura reliquorum. » Desbillon. Hæc vox admodum frequens est, ubi de opere medicorum sermo est. Cels. I, 6, Præf. « morborum curatio. » Cic. Off. I,

24: « gravioribus morbis periculosas curationes et ancipites medici adhibere coguntur. » Sic alibi sæpius. — *Ad sanitatem*. Ter. dixit « ad salutem, » Andr. III, 11, 2, et Adelp. IV, 1, 3. Burmann. Male nonnulli vocem *curatio* capiunt pro medico: quod etiam significare posset: medicus recipit sanitatem.

13. *et lepidum genus*. Referenda hæc ad spectatores, non ad tibicinem ejusque artem, quod volebat Rigaltius, improbantibus Fabro atque Scheffero. Idem est ac si dixisset, ut spectatorum mos est, et ut genus spectatorum (spectatores) solet esse lepidum; seu, ut spectatorum, quorum genus lepidum esse solet (qui solent esse lepidi) mos est. Vocat Phædrus spectatores *lepidum genus*, i. e. lepidos (*artig, galant*) quia desiderio flagrabant, videndi Principis (vs. 14), quem

Desiderari cœpit, cujus flatibus
Solebat excitari saltantis vigor.

15

Erat factururus ludos quidam nobilis,
Et incipiebat ingredi Princeps. Eum
Adducit pretio, precibus, ut tantummodo
Ipso ludorum ostenderet sese die.
Qui simul advenit, rumor de tibicine

20

pro Diomede. — 16. *nobilis*. Præter J. F. Gronov. et Burmannum, ediderunt *nobiles*, Bendei. Richter. Desbillon. Didot. sed vid. ad lib. V, fab. V, 4. *Nobilis* habent Bittershus. Rigak. Nevel. Faber, Ursin. Scheffer. prima Burmanni, Maittar. Lallem. Brotier. Jordens. al. — 17 seq. Vid. Excurs. XXX, ad h. v. — *Adducit*. Cl. Brotier. e libris scriptis et Plin. H. N. VII, 48, tæetur *reducit*, quod alienum est h. l. quum repugnet sensui et nexu orationis requirat *adducit*, vel *inducit*.

per aliquot menses (vs. 11 sq.) non audiverant infantem tibias, sicque publice ostendebant, quantopere delectarentur artifice isto scenico. Nil simplicius hac interpretatione loci, quem verto: *Das Publikum* (*man kennt schon seine Weise; es ist sehr artig und galant*) *wünscht sehnlich den*, etc. — *genus spectatorum* autem eodem modo dictum, quo Phædrus Prol. III, 33, dixit *fabularum genus*, pro fabulis, et lib. IV, fab. VII, 2, *jocorum genus* pro jociis. Cl. Sattler. hæc ita reddidit: *Das Publikum, man kennt seine Sitte, seine Launen ja*. Alii interpretes longius abeunt. Schefferus, cui obsecutus est ill. *de Schirach*, *lepidum genus* interpretatur, quod gaudet rebus lætis et jucundis. Burmannus spectatores ita dici censet, quia in desiderio suo testando et postulando Principe, jociis vel dictis quibusdam fuerant usi. Laudat vero Sueton. Claud. c. 21; Tit. c. 8. Desbillonius *lepidum genus* ironice capit, tanquam si stulte cupidum dicere voluerit poeta. Alii *lepidus* reddunt *drollicht, possirlich, komisch, launig, gutmüthig*.

14. *Desiderari cœpit* is, vel Princeps. — *flatibus*. Cantibus. Sic *tibicines dicti flatores*. Festus: « flator, tibicen. » Scheffer.

15. *saltantis*, Bathylli. — *vigor*. Eleganter et apte. Trschucke. Sattler.: *Durch dessen Flötenton des Tänzers Feuer angefachet ward*.

16. *Erat factururus ludos quidam nobilis*. Vid. ad lib. V, fab. V, 4.

17... 19. *ingredi*. Incedere, ambulare. Plin. H. N. XI, 51: « Qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. » Desbillon. Cic. lib. X, ad Div. Ep. 17: « quum primum posse ingredi cœpit. »

18. *Eum Adducit*, scilicet nobilis, qui faciebat ludos (vs. 16). — *pretio, precibus*. Non solum promissit præmium, verum etiam adjecit preces. Vid. lib. IV, fab. XXIV, 6, et lib. I, fab. VIII, 1, 6. Schwab. Formula sollempnis. Respexit autem locum Ter. Eun. V, 1x, 24 sq. « perface hoc precibus, pretio. » Scheff.

19. *ostenderet sese*. In conspectum prodiret populi, quamvis inflare non posset tibias. Cf. Excurs. XXX, ad vs. 25 not. k.

20. *Qui*, scilicet dies ludorum. — *simul*, simul ac *advenit*. Male *et*

Fremet in theatro. Quidam affirmant mortuum,
 Quidam in conspectum proditurum sine mora.
 Aulæo misso, devolutis tonitrubus,
 Di sunt locuti more translatitio.

23. *Aulæo misso.* Ita MS. Rem. et Editt. Vett. In MS. Pith. legitur *miso*. Philipp. emendavit, *demisso aulæo*. Sine necessitate. — 24. *Di.* Heinsteus *diis collo-*

qui referant, Albinus, Gallicus interpres, ad Principem; Hoogstratenus ad *rumor*. — *advenit.* Burmannus citat Virg. *Æn.* VII, 145; X, 11; XI, 687. Vid. etiam lib. I, fab. XVI, 7. — *rumor Fremet.* Eleganter, pro, sit rumor. De elegantia locutionis v. *Ernesti* Rhet. §. 302. Verbum *fremere* autem in tali re sollemne. Virg. *Æn.* I, 559: « Cuncti simul ore fremebant Dardanidæ. » Alii poetæ *rumor strepit*.

22. *in conspectum proditurum.* Paulo ante, *sese ostenderet.* Conf. Not. ad lib. V, fab. V, 27.

23. *Aulæo misso. Aulæum*, sive siparium demittebatur sternebaturque, quando prodituri erant Histriones; tollebatur autem, ubi finitum erat spectaculum. Cic. pro *Coel.* c. 27: « Scabilla concrepant, aulæum tollitur. » *Desbillon.* Bene etiam hæc explicavit cl. *Meineke*. Recte *Sattlerus*: *der Vorhang fiel*. Eodem modo *Animianus* lib. XXVI, dicit, *aulæo misso*, i. e. demisso, teste *Gronovio*. Ex quo patet, minus accurate dici a *Schulzio*: « *miso könnte stehen entweder für demisso, vom Zuziehen des Vorhangs, oder für dimoto vom Aufziehen.* » *Apulei.* Met. I, p. 106, et Met. X, p. 253, 23, *Elmenh.* dixit: « siparium scenicum complicare; aulæum tragicum dimovere; aulæum subducere. » Cum his compara *Schefferi* et *Burmanni* Notas. — [*miso* (*aulæo*) pro *demisso*. Simplex pro

composito, ut sæpe; quum contra, nunquam compositum pro simplice; quod notandum tironibus. G.] — *devolutis tonitrubus.* Proprie, quia tonitrua imitabantur saxis dejectis post scenam, magno cum fragore, ut ex Festo constat. v. *Claudiana tonitrua.* *Scheff.* Festus: « Claudiana tonitrua appellabantur, quia Claud. Pulcher instituit, ut ludis post scenam coniectus lapidum ita fieret, ut veri tonitrus similitudinem imitaretur. Nam antea leves admodum et parvi sonitus fiebant, quum clavi et lapides in labrum æneum conjicerentur. » *Gronov.* Claud. Pulcher ædilitatem gessit A. U. DCLV. *Brothier.* Vide mox Not. *Desbillonii* ad vers. 24. Deorum præsentiam tonitrubus significari, ab imperitis et superstitionis olim creditum, quod etiam imitari mos fuit in theatris, ut patet ex hoc loco; aliter tamen sentientibus Epicureis, teste Sexto *Empirico* Adv. Musicos. Vid. ej. Opp. p. 360, ibique *Fabric.*

24. *Di sunt locuti.* Personæ Deos exhibentes. Ita Deos loquentes inducit *Plautus*, Prol. *Amphitruon.* *Mercurium*; Prol. *Aulul.* *Larem familiarem*; Prol. *Bacchid.* *Silenum*. — *more translatitio.* *Translatitius* proprie aliunde petitus et translatus. In legibus et edictis inprimis *translatitium* dicitur, quod totidem verbis ex alia lege, aliove edicto repetitum est; unde ad Att. V, 21;

Tunc chorus ignotum et modo reducto canticum 25
Imposuit, cujus hæc fuit sententia :

tis, probante Walchio. — 25 seq. De hoc loco verazo vid. Exc. XXX, ad h. vs.

Verr. I, 44 : « tralatitium edictum. » Hinc *tralatitia* dicuntur vulgo usitata, vulgata, nota : ad Div. VIII, 5 : « nosti enim hæc tralatitia. » *Ernesti* Clav. h. v. Aliter vocem *translatitius* explicat Salmasius Exerc. Plin. p. 124, non sine caussa aliter sentiente Scheffero. De usu hujus vocis, apud jurisconsultos cfr. Rittershusius. Adde Dispositin. Gesner. in Thes. et Wasium in Senar. p. 236. *Schw.* Verba Phædri docere nos videntur, in ipso ludorum scenico-
rum principio solitos esse Deos loquentes introduci : quod quidem vel populo Romano, vel reipublicæ optimatibus, vel postea Imperatoribus gratulandi plerumque caussa factum fuisse existimaverim. Hos etiam Deos transenna, i. e. fune, demitti solitos in theatrum, satis aperte significat Sallustius, *Histor. lib. II*, apud Nonium c. 2, Sect. 8, 59 (Locum etiam invenias in Edit. Sallust. Rip. p. 237). Is enim Ludos histricos a Metello Pio, in Hispaniam ulteriorem regresso, exhibitos commemorans : « Transenna, inquit, demissum Victoriæ simulacrum cum machinato strepitu tonitruum, coronam capiti imponebat. » Ubi vides devolutis quoque tonitribus numen Victoriæ fuisse prænuntiatum. *Desbillon.* — *more.* In alia re Ovid. ex Pont. II, v, 54 : « Hoc superos jures more splere loqui. » *Burm.*

25 sq. *Tunc chorus et canticum*, i. e. canticum, quod chorus canebat ex more, ceteris omnibus notissimum, sed tibicini, modo in theatrum reducto, plane ignotum,

imposuit huic, seu decepit, eum, induxit in errorem, ut per Principem vs. 27 se designari crederet, quum de Imperatore, non de tibicine, sermo esset. *Chorus et canticum* vel explicari potest, canticum, quod chorus canebat ex more, vel per τὴν διὰ τοῦν canticum chori. Vid. *Burm.* — [*Tunc.* Sic nos olim : *Alors, c'est-à-dire au moment où le joueur de flûte entraît sur la scène, le chœur chantait le refrain d'un hymne composé pour la convalescence d'Auguste, que le joueur de flûte ne connaissait pas, parcequ'il était alors dans son lit.* G.] — *reducto.* Proprie. Ita Plin. H. N. VII, 48 : « Galeria Copiola Emboliaria reducta est in scenam C. Poppæo, Q. Sulpicio Consulibus, » quem locum produxit *Brotier.* Errant, qui negent, in saltatione pantomimica fabulas cantatas et chorum fuisse adhibitum. Constat enim, Pyladem atque Bathyllum primos fuisse, qui ut chorus ipsis saltantibus præcineret, curarent. Saltatio nempe pantomimica apud Romanos e mimis prioris ævi, comœdia, maxime tragoedia, et saltatione et varii generis oblectamentis scenicis erat conflata. Chorum autem, apud Romanos quoque, in tragoediis cantus edidisse, vel e tragoediis Senecæ, quæ ad nostram memoriam remanserunt, potest intelligi. Quæ quum ita sint, non est quod mire-
ris, in saltatione Bathylli pantomimica, de qua h. l. sermo est, data fortasse die natali Cæsaris, chorum in honorem ejusdem canticum cecinisse, quod *embolium* non male

Lætare, incolumis Roma, salvo Principe.
In plausus consurrectum est. Jactat basia

28. *jactat*. Conf. Excurs. XXX, ad h. v.

dixeris, et quod saltantes gestibus studerent effingere. In re scenica enim verbum *cantare* hocce tempore idem erat, quod recitare, verba decantare; cui semper opponitur *saltare*, i. e. motu corporis et gestu canticum exprimere. Utrumque fiebat uno eodemque tempore; namque hoc ipsum artis erat, ut saltans gestu effingeret, quidquid cantantes verbis expressissent. De quibus omnibus erudite, etsi diffuse, exposuit Salmasius ad Scriptores Historiæ Augustæ, T. II, p. 828 sqq.

26. *Imposuit*. Hoc verbum, unde *impostor*, pro decipere capi, omnibus notum.

27. Formula sollempnis gratulationum, qua in rebus lætis, e. g. accepto de victoria nuntio, aut Principe e manifesto discrimine erepto, acclamare solebant. Principibus. Ita Sueton. Cal. 6, refert, ubi Germanicum convuluisse nuntiatum est, hunc versum passim in urbe esse decantatum: SALVA ROMA, SALVA PATRIA, SALVUS EST GERMANICUS. Similiter Alexandro Severo post victoriam Persicam undique omnes acclamasse: SALVA ROMA, QUIA SALVUS EST ALEXANDER, auctor est Lamprius, Vita ejus. Vid. Brisson. de Form. lib. VIII, p. m. 719. Ferrar. de Acclam. lib. I, c. 12; Lindembrogi Observatt. in Amm. Marcell. lib. XIV, p. 11. — *salvo Principe*. Quia salvus est Princeps, i. e. Cæsar, seu ob salutem Principis. Intelligit Santorocus Augustum, qui, teste Suetonio, graves et periculosas valetudines per omnem vitam

aliquot expertus est. Vid. c. 80 sq. Inprimis hic morbum innui putat, cui medebatur Antonius Musa. Cf. Suet. c. 59, Aug. Quia Princeps tibicen Augusti ævo clarus fuit (v. vs. 4, 5 huj. fab.), hæcce conjectura non vana est; sed hæc cum aliis hujus generis in incerto relinquenda sunt. *Schw.* Hinc videtur colligi, accidisse illa post detectam Sejani (in quem sub Principis nomine ludere Phædrum credit Rigaltius, contradicente Freinshem.) conjurationem, et supplicium de eo sumtum. Licet enim alio in argumento diceretur, tamen spectatores more suo simul id accipiebant de Tiberio, et ideo edebant plausus. Moris hujus habes evidens exemplum apud Suet. Aug. c. 68. Sane in quæ alia Augusti et Tiberii tempora hæc sententia magis congruat, haud liquet, quum proferri eam moris fuerit, non nisi e manifesto vitæ discrimine Principe erepto. *Scheff.* Brotierius hæc censet contigisse A. U. DCCCXII, A. C. IX, quo ludos votivos pro Salute Augusti factos constat: qua de re exstant numi Augusti tam aurei, quam argentei.

28. *consurrectum est*. Simul ab omnibus surrectum est, ut plausus ederent. Stantes enim fere edebant, præsertim si hoc principis caussa facerent. Unde intelligitur, quod habet Suet. Aug. c. 56, de filiis Augusti: « eisdem prætextatis adhuc assurrectum ab universis in theatro, et a stantibus plausum, gravissime questus est. » *Scheffer.* Honoris præcipui caussa. Cic. Att.

Tibicen; gratulari fautores putat

29. *putat*. Harius post Walchiam, *jactat basia... putans*, quod receperunt Ca-

II, 19: « inimici erant equitibus, qui Curioni stantes plauserant. » Plaudebatur autem non præsenti-
bus tantum verum etiam absentibus viris magnis, principibus maxime. Sic apud Tac. Hist. lib. II, 55, 2: « ut cessisse vita Othonem, etc., certi auctores in theatrum attulerunt, Vitellio plausere. » *Freinsh.* Hisce adde locum Propertii lib. III, xvi, 18, quem produxit Desbillionius. Surrexisse etiam qui sedentes intererant recitationibus, quoties plaudendum erat, probat Gudius e Plin. lib. VI, Ep. 17. Cf. Ferrar. de Acclam. et Plausu, lib. I, c. 14, in Græv. Thes. A. R. T. VI. — *Jactat basia Tibicen*. Plura de hoc more Lipsius in Elect. (lib. II, c. 6) male tamen ibidem ab illo scriptum est, adorantes manum prius porrigere, deinde statim ad os referre solitos. Immo contra illi faciebant. Manum enim osculari, deinde eam versus illum, quem adorabant, protendere consueverant. Et hoc erat, quod dicebant, *oscula jacere*, et *basia jactare*. Tac. lib. I, Hist. 36: « Nec deerat Otho, protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula, etc. » *Jactare basia* apud Juvenalem (IV, Sat. 18). Phædrus: *jactat basia tibicen*, i. e. populum adorat. *Jacere* autem osculum is proprie dicitur, qui manum osculatur, deinde eam porrigit ad eos, quorum honori ac venerationi dat illud osculum. Nam protensione manus, quam prius erant osculati, quodammodo osculum ipsum porrigere et jactare ad eos videbantur, quibus honorem illum deferebant. Hoc ostendit Juvenalis, quum dicit (Sat. III, 106): « A facie jactare manus laudare pa-

ratus Si bene ructavit. » Qui a facie jactat manus, is utique manu faciem prius tangit, quam eam jactet, h. e. manum ad os refert, deinde eam jactat et porrigit, postquam eam osculatus est: et sic quodammodo osculum ipsum jactare ac porrigere creditur: *manu venerari* et *manu salutare* hoc dicebant. Tacitus lib. XVI, Ann. de Nerone cantante: « postremo genu flexus, et coetum illum manu veneratus est. » Histriionem ille verum agebat; at histriionum, pantomimorum et cantorum mos hic erat, ut populum scenam ingressi adorarent. Vetus epigramma (lib. IV, p. 131, in P. Pith. Epigramm. et Poemat. Vet. Lugd. 1596) « ingressus scenam populum saltator adorat. » Sic aurigæ flagello populum venerabantur. Quum enim dextram manum in adorando ad os referrent, aurigæ, qui dextra flagellum tenebant, flagellum ipsum osculabantur et sic adorabant. Salmasius ad Vopisc. Prob. c. 23, T. II, Scriptt. H. A. p. 686 sq. qui plura dabit, cum quo conferendus Ouzelius in Animadv. ad Minuc. Fel. Octav. p. 9. Ejusmodi oscula dicuntur *labrata*, i. e. labris impressa, ut loquitur Minuc. Fel. p. 2, Ouzel.: « Cæcilius, simulacro Serapidis denotato, manum ori admovens osculum labiis pressit. » Princeps Tibicen autem, stulte sibi tribuens, quod in honorem Cæsaris factum erat, basia jactando gratum suum animum populo vult significare. Cf. Gud. et Scheff. Notas; item Exc. XXX, ad h. v. — [*Jactat basia*. Vid. sup. lib. V, fab. III, 2. G.]

29. *gratulari*. Absolute, ut lib.

Equester ordo stultum errorem intelligit,
 Magnoque risu canticum repeti jubet.
 Iteratur illud. Homo meus se in pulpito

30

ningham. Jördens. — 32. *Iteratur*. Distinguit Bentleius post *iteratur*: *illic* homo: qua hic et *illic* eleganter pro *tunc* sumi solet: quod debuisset probare vir doctus de *τῷ illic*. Sed producit exemplum: ut sunt ad manum plurima certe, de *τῷ hic*, de quo hic non agitur, quo modo si liceat emendare, nihil unquam nos morabitur. Muko verosimilius Heinsius *illico*; sed servemus *illud*, scilicet canticum. *Burm.*

IV, fab. XII, 4, intellige, sanitatem recuperatam. — *fautores*. Spectatores, qui appellantur *favitores*, a Plaut. *Amphitr.* 66, teste Gronovio. Vid. ad lib. V, fab. V, 25.

30. *Equester ordo stultum errorem intelligit*. Vide quæ notantur in Exc. XXX ad vs. 28. Sedebant autem equites loco separato in spectaculis publicis, in XIV gradibus, proxime orchestræ junctis. Senec. de Benef. lib. II, c. 12, appellat *equestria*, scilicet *œdilia*.

31. *repeti jubet*. Ut sæpe fiebat, ubi ab histrionibus aliquid pronuntiaretur, quod spectatoribus placeret, et illi in alium sensum detorqueri posse gauderent. Vid. Cic. II, ad Att. 19. *Burm.* Equites, qui sedebant propius, stultum errorem statim intelligunt, et canticum repeti jubent non sine magno risu. Jubent autem repeti, non ab ipso tibicine, ut Porturegiensis interpretis credidit; neque a Musicis, ut voluit hujus censor Tanaquillus Faber, sed ab unico illo histrione, qui personam hujusmodi sustinebat. Diomedes Grammaticus, lib. III, p. 489. Putsch. « Membra Comœdiarum tria sunt, Diverbium, Canticum, Chorus... In canticis autem una tantum debet esse persona. » Ibidem docet ille, Chorum abesse, a Latinis comœdiis: unde conjicere licet, ludos Pantomimo-

rum celebritatem apud Romanos ideo præsertim habuisse maximam, quod exhiberent oblectamenta omnia, quæ Tragœdiæ separatim et Comœdiæ continebant; atque in iis argumenta modo tragica, modo comica gestu exprimerentur; quod et præterea Canticum aliquod unius Personæ voce recitaretur, Chorusque saltantium, i. e. motibus et conversionibus recte ordinatis incedentium, gestusve significantissimos experimentum numerosissimus induceretur. *Desbill.*

32. *Homo meus*. Eleganter Petron. c. XLI: « duravi rogare interpretem meum. » c. LXII: « Homo meus cœpit ad stellas facere. » Quintil. Decl. XII, 18: « At legatus meus ad emendum modo proficiscitur, » ubi vide. In quibus omnibus judicii nostri de talis hominis ingenio vel moribus nota quædam subest: et hoc Franci lingua sua, *mon homme* dicentes observant. *Burm.* Quibus adde locum Ter. Adelph. III, II, 38, quem affert Desbillonius. Non inepte clar. Tzschucke post Schefferum eleganter ita dici censet ad commiserationem noti hominis et hac narratione frequentati. Cf. lib. II, fab. II, 7; lib. II, fab. V, 19 sq. Alii, ut Gronov. *Schulze*, vel Phædrum putant sic locutum esse per contemptum; vel per contemptum cum commise-

Totum prosternit : plaudit illudens eques ;

Rogare populus hunc coronam existimat.

Ut vero cuneis notuit res omnibus,

35

Princeps, ligato crure nivea fascia,

Niveisque tunicis, niveis etiam calceis,

37. *Niveis tunicis.* Gudius præfert *nivea tunica*, nisi quis accipere velit de duplici tunica.

rationis sensu conjunctum. Ita sentit ill. *de Schirach*, Clav. P. I, v. *homo*. A genio linguae vernaculae non multum abhorreere videtur, si veritas: *mein guter Flötenspieler*. — *pulpito*. Locus in proskenio elevatior, in quo recitantes stabant; *die Zocke der Vorscene, der Bühne*. De eo videndus Vitruv. lib. V, c. 6, et Vocabular. Vitruv. Rod. v. *pulpitum*. — [*Pulpitum, partie de l'avant-scène (ἀνὰ σκηνῶν)*. Tabulatum alte exstructum, suggestus, unde vel sermo habetur, vel prospicitur. Suggestus qui in morem aræ in proskenio excitabatur inserviebat histrionibus recitantibus, ut ex editiore illo loco facile a spectatori- bus conspicerentur (*face*). Ἀπὸ τοῦ *prospicere*, fit *proscenium, προσκήνιον*, locus ante scenam, h. e. inter scenam et orchestram ubi erat pulpitum (Vitr.). G.]

33. *prosternit*. Lepide ad stultum hominis errorem ornandum. *Tzschucke*. Intendit cultum et pietatem; quum antea, ut animum gratum declararet, plaudenti populo jactasset basia. — *plaudit illudens eques*. Plaudunt equites, tibicinem irridentes.

34. *Rogare coronam*. Rogare, ut corona, seu palma decoraretur, tanquam præmio, quo præstare ipsum in arte musica publice ostenderetur. Ejusmodi coronæ et palmæ

memorantur a Suet. Dom. 4, et Ner. 22. Laudat etiam Gronov. Plaut. Amphitr. Prol. 69: « qui ambissent palmam histrionibus. »

35. *cuneis*. Cunei sedilia erant spectatorum inter duo scalaria, quæ dicebantur a forma *cunei*; cuneorum enim speciem exhibebant. Vid. *Rode*, V. C. ad Vitruv. lib. V, c. 6, not. e. Vers. Germ. Sattler. *Gallerie*. Sensus: Ut vero res, stultus error tibicinis, omnibus *cuneis*, spectatoribus, in *cuneis* sedentibus, notuit.

36 seqq. Sensus est: Princeps, qui crura sibi niveis fasciis ligaverat, niveamque etiam tunicam et calceos niveos induerat, quum adeo stultus esset, ut Canticum, in honorem Divinæ, sive Augustæ Domus recitatum, sibi vindicaret, et hinc superbiret, ab universis spectatoribus jussus est prono capite foras protrudi. *Desbillon*. — *Nivea fascia*. Hæc non debent conjungi cum *superbiens* (quod facit Gudius, v. V. L.) sed cum *Princeps*, hoc modo: Princeps ligato crure, nivea fascia, Princeps niveis tunicis et calceis, ut supra lib. II, fab. V: *tunica, cirris dependentibus*; et mox fab. sq. *ocasio, comosa fronte*: subintelligi potest in vel *cum*, ut dicimus in *hasta*, in *telo*, in *veste*; vel *cum veste*, etc. vel potest jungi τῇ *ligato*, ut sit *crure ligato*

Superbiens honore divinæ domus,
Ab universis capite est protrusus foras.

38. *Superbiens honore divinæ domus.* Sic optime Paris. sublati etiam notis lacunæ ante hunc versum (quæ habentur in Editt. Rittershus. J. F. Gronov. al.). Deest enim nihil. Edebatur antea, *honorem vidit divinæ domus* (ita Nevelet. Ursin.) *Freinsheim:* Gudius legit, *Honorem in divinæ domus*, de veteri hac formula, quæ siglis etiam ita notatur IN H. D. D. erudite disputans. Vers. 33... 39, hoc ordine legi vult Rigaltius: *T. p. plaudit illudens eques: Princeps ligato crure nivea fascia; Niveisque tunicis, niveis etiam calcis, Superbiens honorem invidit divinæ domus, Rogare populus hunc coronam existimat. Ut vero cuneis n. r. o. Ab universis c. e. p. f.*

nivea fascia (ita præter Gronovium jungunt alii) ut ita caput Lysimachi vulnerati diademate fuit ligatum, apud Justin. XV, 3, sed propter sequentia præfero prius. Erat vero hic habitus femineus, ut *nivei calcei*, de quibus vid. ad Ovid. Art. III, 271. Et ita citharædi et tibicines, molles plerumque viri, delicato et fere muliebri cultu (libero homine indigno) utebantur. Nihil ergo hic deest, nec opus cum Hauptio... Misc. Lips. T. I, p. 260, intrudere versum inficetum... Crediderunt vero quidam, sensum deficere, quia illos ablativos nescirent quo referrent interpretes: nam cum *superbiens* non poterant congiungi, quia hæc non esse ornamenta peculiaria divinæ domus sciebant: nec per appositionem cum *τῷ honore* jungi (ita tamen jungi vult Guyetus, qui *τῷ honore* capit pro candidis vestibus, candido ornata) sed superbiebat princeps tibicen honore divinæ domus, i. e. canticum, hujus honori a lætante choro datum, suum in honorem credebatur cantari et repeti (vel plausus, qui facti erant in honorem imperatoris et domus Augustæ, in suum fieri honorem). De *divina domo* multa mentio in inscriptionibus. Vid. indicem Gruteri (Hisce adde

lapides, quos describit Gudius). *Burm.* — *nivea fascia.* Delicatum et mollem in ipso vulnere producit, et risum movet. *Tsch.* Quasi nondum procurato vulnere fomenta applicita erant. *Amm. Marcell. lib. XVII, de Pompeio* (p. 103, Edit. Vales. et p. 112, Lindenbr. coll. Val. Max. lib. VI, c. 2, §. 7: «quod aliquamdiu tegendi ulceris causa deformis, fasciola candida crus col. ligabat.» Gronov. Cf. Exc. XXX, not. k. — *niveis calceis.* Ex Ovidio, Martiale, Tertulliano notum est, albos calceos Romæ usitatos, elegantioribus et viris et mulieribus, quin etiam histrionibus. Vide *Salmasium ad Aurel. Vopisc. c. 49, et Burm. ad Ovid. A. A. III, 271, supra jam cit.* — *superbiens honore divinæ domus.* De sensu horum verborum vid. paullo ante notata ad vs. 36 seqq. *Divina domus* est *Cæsarea*, seu, ut appellat Val. Max. lib. VIII, c. 15 init. *Augusta.* Add. nota Tollii P. III, Phædri p. 183. Male h. l. intellexit ill. *de Schirach, Clav. P. I, v. niveus*, ubi «refert, inquit, poeta vestitum hujus tibicinis, quo factum esse nobis persuadere vult, ut ita superbiret Princeps.» At superbiebat hic honore divinæ domus. — *capite est protrusus foras.* Præceps, prono capite

FABULA VIII.

OCCASIO DEPICTA. *

Cursu volucris, pendens in novacula,

(*) In MSS. Pitb. Remens. et Edit. Vett. legitur: *Tempus*, pro quo recentiores habent: *Occasio depicta*.

1. Vulgo legitur: *Cursu volucris pendens in novacula*: in qua lectione nil mutandum censeo; varie tamen locum sollicitant Critici. Pitheus corrupte ediderat, *Cur sit*, unde Ritterhusius fecit, *Vir sit*, h. e. pingatur; formula, a Mathematicis sumta, qui lineam, vel circulum pingere jubentes dicere soleant *sit*, vel *esto*; sed fere omnes deinde *Cursu* ediderunt. Beuleius: *Cursu ille volucris*; sine necessitate. Buchnerus volebat *cur sic*, et post *reprehendere* vs. 4, ponebat interrogationis punctum, et pro *pendens* legebat *pendet*. *vi* sic etiam reponit Cuninghamus. Burmannus: « Posset et aliquis hic reponere, *cursu volucris, pendens in novacula*, ut *cursu celer* et similia occurrunt: quia variare voluisse videtur noster occasionis, sive temporis dotes. Sed servo vulgatam, et distingo cum aliis post *volucris*: ita mox, *comosa fronte, nudo corpore*. Et præterea huc credo respexisse Senecam VI. Nat. Quæst. G. ult. « in puncto fugientis temporis pendeo. » *Cursu* vo-

protrusus est. Locutio frequens de illis, qui vi ex loco quodam extruduntur, qui plerumque cadunt vi impellentium in caput, vel proni certe capite protento fugere coguntur. Vid. Burmann. Ceterum non putaverim cum Gudio, Principem in invidiam incidisse propter tunicas niveas, fasciam niveam et niveos calceos, quia istæ fuerint vestes regum et superiorum, illa speciem habuerit diadematis: de quo copiose et erudite more suo disputat vir doctus. Erat enim hic habitus femineus communisque cum feminis citharædorum, tibicinum et mollium viro-um; nec probari potest, hæc peculiariora domus Augustæ ornamenta fuisse. Ipsi Gudio non dubium est, quin usi fuerint tibicines Romæ in ludicris actionibus tunicis candidis. Immo longe alia erat invidiæ ratio, ut vidimus. — [*protrusus, poussé avec violence* (trusus), et *jeté la tête la première*

(pro). Vid. sup. lib. V, fab. V, 36. Vide Excurs. in hanc fabulam. G.]

Hanc narrationem lepidam non esse fabulam, sed historiam illius temporis, jam olim notavit Ritterhusius.

FABULA VIII. *Occasio depicta*. —

1. Quidam hic imaginem temporis putant exprimi, quod tenebat novaculam manu, ex Epigrammate Posidippi in Anthol. lib. IV, c. xiv, p. 486 (Brunck. Anal. T. II, p. 49) sed respicitur ad proverbium Græcum ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, de quo Erasmi in Proverbiis titulo discriminis p. 260, cui adde aliud epigramma ex lib. III, c. v, p. 291: Ἀκμῆς ἰστανύων ἐπὶ ξυροῦ Ἑλλάδα πᾶσαν ταῖς ἡμῶν ψυχαῖς κίμεθα μισάμενοι. Neque hic de volante imagine (quam vident Gronov. Disputin.), aut cum alis (Rigalt. Toll. Hoogstrat. *cursu volucris* interpretantur *alatis pedibus*) agitur, sed quæ suspensis pedibus stat in acie novaculæ, et

lucris pendens in novacula, scribendum et interpungendum esse, docet Drakenb. ad Silv. IV, 179. Nam *pendentem in cursu*, dixisse Stat. ad Crispin. Silv. V, 11, 115, et *pendere in cursu* dici, ut *pendere in verbera*, de auriga, apud Virg. *Æn.* V, 147, et Sil. Quem Virgilii locum Desbillonius affert ad firmandum conjecturam suam, *pendens in novaculam*, non quæ pedibus ejus subjecta sit, quemadmodum plerique recte explicant, at quam gerit manu. Quam inconcinne vero cl. Jacobs reposuerit *pedes in novacula*, docet Censor doctus in A. L. Z. ann. 1785; II, p. 281. Broukhuis. ad Prop. IV, II, 28, distinguit: *Cursu volucris, pendens, in novacula*; alii *cursu volucris pendens, in novacula*.

jamjam avolatura videtur, ut recte Perizon. ad *Ælian.* lib. XII, V. H. c. 58. *Pendere* sæpe quidem de volantibus, qui in aere, leni volatu se moventes quasi pendunt, ut et Schefferus ex Ovid. Met. 616 docet, et ita alii, at hic capiendum de tali statu corporis, quo ostenditur inclinatio in celerem et volucrum cursum, ut apud Virg. *Æn.* V, 147, de aurigis, « pronique in verbera pendunt. » Nec hic, in *novacula* est, ut fab. præc. diximus, in *fascia, hasta, in armis*, ut idem sit quod, cum *novacula, novaculam manu tenens*, quæ Schefferi (etiam Fabri, Gudii, Gronov. Maittarii, Santoroo.) est explicatio; sed revera *pendens in novacula*, pedibus tantum non ei inhærentibus. *Cursus volucer* ut de volatu, ita et de celeri ingressu per terram potest intelligi, ut sit *calvus cursu volucris*, pro *velox*. Ita apud Claud. III, de Laud. Stil. 321: « Non volucris fugiunt pernicia cursu, » et de navigatione, Ovid. Trist. I, x, 5: « Nec comites volucris contenta est vincere cursu. » Burmann. Ita cum Burmanno etiam ceperunt Heusinger. et ill. de *Schirach*, cujus Clav. vide voc. in et v. *pendere*. Male hæc reddidit Albinus, Gallicus interpres, ideo notatus a Burmanno. *Gerike: Im schnellen Flug hinschwebend über ein Scheermesser*. Ordo verborum: *Calvus cursu volucris,*

pendens in novacula, etc. significat occasionem rerum brevem. — [*cursu volucris*. Volucris, a *volando*, vocabulum hic proprium quum alæ Tempori sub pedibus aptentur. G.] — *novacula*. Sæpe legimus de celeribus et velocibus, super fluctus, arenas, aristas et similia (flores, gramina) cucurrisse. Vid. ad Val. Flacc. III, 528, et Comment. ad Virg. *Æn.* VII, 808, sed nunquam super acumina novaculæ. *Burm.*

Non dubito, autorem hujus fabellæ ob oculos habuisse, quum hæc scriberet, simulacrum aut sigillum aliquod Occasionis. Sed frustra sunt, qui ad inclytum illud Lysippi signum, quod epigrammate nobilitavit Posidippus (Analect. T. II, p. 49, xii), fabellam hanc compositam esse clamitant. Lysippi Occasio suspensis pedibus librata orbi, seu sphaeræ insistebat, ut manifesto apparet e Callistrati statuic. 6, p. 897, Ed. Olear. *ἰστάντι δὲ ἐπὶ τινος σφαίρας, ἐπ' αὐτὴν τῶν τάπων ἑστάντες*, quod, si certissimam Jacobsii conjecturam amplectaris, repetit in fine expositionis. Vid. *Jacobs Exercit. Crit.* T. II, p. 39. Nostra vero Occasio *cursu volucris pendet in novacula*, quod nisi vim verbis afferre, et contorta explicatione sensum illis affingere velis, a re plane alienum, nil aliud significat, quam Occasionis pedibus subjectam fuisse novaculam. Bene

Calvus, comosa fronte, nudo corpore,

2. *nudo corpore*. Bipontini ediderunt *nudo occipitio*. Cf. Not. ad vs. 2.

observavit hoc post Perizonium Burmannus, male hoc nomine reprehensus ab obrectatore ejus perpetuo, *van Bergen* in Obs. Crit. c. 32, p. 67 sqq. qui dum in *novacula* exponit, instructus novacula, parum profecto extricat. Nam quæ ex Manilio et Virgilio laudat exempla satis nota, nil probant, quum semper τῇ in adjectum sit aliquid, unde rarior illa significatio satis appareat, v. c. *fulget in arcu* Centaurus, exsplendescit ea sideris pars, quæ arcum exprimit; *Horridus in jaculo* horret jaculis assidue vibratis; in *longa veste* sacerdos, i. e. indutus longa veste, ut quilibet intelligit, et sic sexcenta alia, quæ congestit Broukhus. ad Tibull. I, 9, 70, et ad Præp. IV, 2, 28. Cf. quos laudat Drakenb. ad Silium II, 132. Scilicet fraudem hoc fecit interpretibus Phædri, quod unum Lysippi tantum signum, quod *καρπὸν* exprimeret, in antiquitate cognitum et decantatum fuisse existimarent, parum memores, nobilissimum ejusmodi signum, quod Sicyone in propatulo (ὡς προθύρου Posidippi non satis aperte declarat locum) expositum omnes peregrinantes ad spectaculum sui alliceret, sæpissime ab aliis artificibus fuisse expressum et repetitum. Recentiores artifices certamen sibi cum Lysippi ingenio ineundum esse rati passim novarunt nonnulla, ut majorem spectatoribus injicerent admirationem. Sic factum esse censeo, ut novaculam, quam dextræ Occasionis indiderat Lysippus, pedibus ejus subjicerent, repudiata sphaera, quam solleter excogitave-

rat Lysippus, indicaturi scilicet occasionem brevem (i. e. ὀξύ, ut est in epigrammate Posidippi. Sic ὀξύ-τερος οἱ καὶ οὗ ἐς τὰ πολὺν apud Xenoph. x. π. VIII, c. 5, 7, ubi bene vertit Zeunius: quo breviores esse solent opportunitates) ratione habita veteris proverbii Homericæ, ἐπὶ ξυροῦ ἀμύν; ἰσραοῦ (vid. Valke-naer. ad Herodot. p. 443, 30; War-ton ad Theocrit. XXII, 16). Certe altera præter unam Lysippi imaginem veteribus cognita fuit τοῦ Καρποῦ deformatio. In illa nec novacula, nec sphaera insistit Occasio, sed rotula, et pedissequa illius fingitur Pœnitentia, ἡ Μοράνοια. Phidiae vulgo tributum esse hoc inventum, apparet ex epigrammate XII Ausonii. Nimirum, quicquid præclarum esset in artis operibus, Phidiae acceptum retulerunt posteriorum ætatum homines. Lysippi occasionem pulchre descripsit etiam Himerius in loco, quem Photius excerptis, in editione nupera Himerii pag. 240, ubi Wernsdorfius more suo omnia, quæ reperiri possunt constipavit. Adde, quos laudavit Clar. Jacobs in Commentario ad Analect. Tom. III, pag. 146. Böttiger.

2. *comosa fronte*. Schefferus memorans Plinii (XVI, 6) « comosam arborem, » explicat, comis abundantem. Cato Grammaticus hæc ita expressit: « fronte capillata est, sed post occasio calva. » V. Guyet. — *nudo corpore*. Quo fit, ut non nisi fronte possit prehendi. Simulacrum Occasionis et Pœnitentiæ ap. Auson. XII, 8, « calvo erat occipiti. » Cf. V. L. ad v. 2. Adde Pho-

Quem si occupâris, teneas, elapsum semel

Non ipse possit Jupiter reprehendere,

Occasionem rerum significat brevem.

5

Effectus impediret ne segnis mora,

Finxere antiqui talem effigiem Temporis.

4. *reprehendere*. Nevelet. *reprendre*. Sic in uno Statti libro invenit Barth. quem v. ad Theb. VI, 568. — 6. Heinsius mallet: *Effectus impediatur ne segni mora*, quod placet Hoogstratano. — 6 sq. Kohlins Pentadec. I, 49, p. 117, ad hosce versus acute hæc observat: Phædro, nisi me animus fallit, postremus fabellæ versus hic erat: *Occasionem rerum significat brevem*. Sic enim argute satis et rotunde fabella clauditur. Qua brevitate, nescio quis, offensus inficetus adjunctor, quum accessionem sollicit afferendam Phædrinis versibus putaret, aptæ satis et concinnæ vesti laciniæ, ut pluribus aliis locis factuatam, inconcinnato subtexit.

tii Ep. 170, p. 244, Edit. Lond. 1651, in-fol.

3. *occuparis*. Prævenieris et quasi in medio cursu interceperis. Ita Ovid. Trist. I, ix, 6: « occupare rates. » Cf. Epil. II, 5. Alii capiunt proprio sensu, pro, prehendere; nec sic male, ut Ovid. Fast. III, 509, dixit, « occupare amplexu. » — *teneas*. Prehensam fronte noli dimittere. *Halt fest*. Senec. Ep. XXII: « Hanc occasionem circumspice, hanc si videris prende. » Auson. l. c. « Sed heus tu occipiti calvo es... Ne teneare fugiens. » — *elapsum semel*. Qui calvus si semel elapsus fuerit. Plaut. Capt. I, ii, 8 sq. idem, sed alio modo dixit: « Semel fugiendi si data est occasio, satis est; nunquam post illam possis prendere. »

4. *ipse Jupiter*. Locutio proverbialis, qua innuit, fieri plane non posse, ut occasio, semel elapsa, rursus offeratur. — *reprehendere*. Prehensum retro trahere. Cic. Ac. IV, 45: « revocat virtus, vel potius reprehendit manu. » Adde Heins. ad lib. XIII, Ovid. Met. 235, et XV, 526, et Guyet. ad Ter. Adelph. IV, iv, 13. Scheffer. Eleganter pro

retrahere. Vid. Bernegger. et Vorst. ad Justin. lib. XXXVIII, 9. *Burm.* Adde Plaut. Mil. I, i, 60; Trin. III, i, 23, et quos citat Dispontin. Sattler.: *Selbst Jupiter haschet sie nicht mehr*.

5. *significat calvus ille*. Non enim opus est, ut cum Rittershusio intelligas: *vir ita depictus, vel fictus*. Sic enim confirmari censet emendationem suam. Vid. V. L. ad vs. 1. — *brevem*. Apte; quia tempus, quo occasio nobis datur, aliquid efficiendi, perbreve et sarpus momentaneum est, et opinione citius e manibus elabitur. Cfr. Nota Böttigeri V. C. ad vs. 1. Vertunt: *flüchtig, vorüber eilend, bald vorüber gehend*.

6 sq. *ne segnis mora impediret Effectus*, i. e. successus rerum gerendarum, seu ne segnis mora impediret, quo minus ea fierent, quæ facienda sunt (Rob. *Prévost: l'exécution de nos entreprises*); antiqui talem effigiem temporis opportuni, i. e. occasionis, *finxere*. — *segnis mora*. Epitheton sollemne. Vid. Liv. XXV, 8, fin.; Virg. Ge. III, 42. — *Temporis*. Non simpliciter, sed ejus, quod ante dixit occasionem,

FABULA IX.

TAURUS ET VITULUS.

Angusto in aditu Taurus luctans cornibus,
Quum vix intrare posset ad præsepia,

h. e. opportunitatem. Et sic sæpe Græci usurpant. Nep. Alcib. 8: « tempus rei gerendæ non dimisit. » Scheffer. *Καιρὺ*. Ausonio est *tempus* *festivum tempus*, in Ludo VII, Sap. cujus et imaginem exhibet Ep. XII. Adi P. *Mexiam* Silv. Var. Lect. IV, 8. *Prasch.* Cf. Epil. III, 32; Plaut. Pseud. IV, II, 3: « heus tu nunc occasio est et tempus. » Id. *Menechm.* III, III, 28 sq. Ceterum fuerunt interpretes, qui hanc fabulam, quam rectius *ὀπportunity*, seu descriptionem picturæ cujusdam dixeris, intelligerent de tempore, non de occasione, addita inscriptione: *fugit irreparabile tempus*. Tempus tamen et occasionem aliquantulum differre credimus, quod docet Cicero de Inv. lib. I, cap. 27: « occasio est pars temporis, habens in se alicujus rei, idoneam faciendi, aut non faciendi opportunitatem, quare cum tempore hoc differt; nam genere utrumque idem esse intelligitur. » Simili modo alii. Ita Sext. Empir. *ὅπτηρ, ὡς θύμωτον ἐπιπύγ, οὐδὲ θύμωτον ἀνυτόν*. Adv. Grammat. lib. I, c. 3, p. 234. Opp. ubi v. Fabric. Sic Hom. *Odyss.* γ, 235:

..... Οὐδὲ θύμωτον
Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύναται ἀλλασίμεν.

Publius Syrus: « Contra felicem vix deus vires habet. »

Non sine fructu comparabis Epigramma Ausonii XII in Simulacrum

Occasionis et Pœnitentiæ; et Posidippi Epigramma supra cit. *ὡς ἀγῶμα τοῦ Καιροῦ*, coll. Tzetz. *Histor.* Chil. VIII, 200, et Chil. X, vs. 264 sqq. p. 188. *Oporin.* Adde Not. *Prasch.* ad vs. 7.

FAB. IX. *Taurus et Vitulus.* — 1. *Taurus luctans.* Miror, et hic silere viros doctos, et patienter hanc constructionem ferre, quum *tauro luctanti* dicendum fuisset. Sed jam sæpe ita Phædrum malle loqui animadvertimus. Ita et Apul. Flor. XIV: « Crates ille, Diogenis sectator, qui ut Lar familiaris cultus est, nulla domus ei unquam clausa erat. » Alia exempla dabit Cortii diligentia ad Sallust. Jug. XXX, 1, et quæ ibi laudat. *Burm.* Cf. Wopkens. in *Misc.* Obs. Nov. T. X, p. 104. — *luctans.* Laborans. Hoc verbum enim tropice h. l. capiendum de vehementi conatu, ut *luctantes venti* ap. Virg. *Æn.* I, 53, i. e. egrèdi laborantes. Simili modo Hor. lib. II, Sat. VI, 28: « luctandum in turba. » Ter. *Hec.* V, III, 31: « dicit, sese illi annulum, dum luctat, detraxisse. » Verte: *er suchte sich mit seinen Hörnern durchzuarbeiten, durchzudrängen.*

2. *intrare.* Hic absolute ponitur, vel subintelligitur, portam, aditum illum angustum. Vid. ad lib. III, fab. X, 21. Eadem ratione *intrare in domum*, et similia obvia, de quibus vide notas Heinsii ad Ovid.

Monstrabat Vitulus, quo se pacto plecteret.

Tace, inquit, ante hoc novi quam tu natus es.

Qui doctiorem emendat, sibi dici putet.

5

3. *plecteret*. Ita recte MSS. et libri editi. Vid. Brot. Schwab. Rittershaus. Buchnerus (etiam Ursin. Walch. Danet. J. F. Gronov. Bentlei. Guyet. Cuningham. de Schirach.) volunt *flecteret*. Sed nihil temere mutaverim. Nam et *plecteret* est *flecteret*, quum utrumque sit a πλέκω. Sic Juvenal. Sat. VI, 496, *plectilique comas*, ut legit Ruben. Elect. II, cap. 26. Inde *pectra*, navium gubernacula, quia flectunt navem. Scheffer. Eadem ratio, quam sæpe dedimus (nempe librariorum, aut glossatores rarioris significationis vocabula notis supposuisse, non contra) suadet, ne hic *flecteret* legamus. Vid. Scheffer. de Re Veh. lib. I, cap. 4 (pag. 30) et ad Ovid. Fast. I, 345, et Met. XIII, 894, Burmann. Plaut. Bacchid. I, 1, 37. Pro insigni sit corolla *plectilis*. Gell. lib. XVIII, cap. 2. Coronam (ponebat) e lauro *plexam*. Desbillonius. Barth. Adv. XLIV, 6, legit *plicteret*; Heinsius *inflecteret*. — 4. *quam tu natus es*. Tu deest in MSS. Pith. et Rem. Recte illud addidit Pithæus. Brotier. — 5. Cuninghamus sine auctoritate edidit: *sibi dictum hoc putet*.

Met. VII, 492. *Burm.* — *ad præsepia*. Vix intrare poterat angustum illum aditum, ut pervenire posset ad præsepia. Sattler. : *Zu der Krippe konnt' er kaum durchkommen*. Santoroc. explicat, stabula. Virg. Æn. VII, 275. Ita fere Gallicus interpretes, qui totum locum ita expressit: *un taureau faisant des efforts avec ses cornes, et ne pouvant qu'à grande peine entrer dans son étable, dont la porte était fort étroite*.

3. *quo se pacto plecteret*. Verte: *wie er sich drehen 'und wenden müsste*. Sattler. : *wie er seine Hörner winden müsste*. Vide Var. Lect. ad h. l.

4. *inquit*. Taurus. — *ante*; *junge cum quam*: hoc novi antequam tu natus fuisti. — *natus es*. Præsens pro præterito perfecto, *natus fuisti*,

sicut solet etiam in aliis. Vid. Sanct. lib. I, Min: c. 15. Scheffer. In imberbes juvenes hoc convenit, qui soli sibi sapere videntur, et senes docere sibi sumunt. Recte Apulei. « Odi pueros præcoci sapientia. »

5. *Qui doctiorem emendat*. Peritiorem docet. Aliter hoc exprimunt: « Ne sus Minervam, » *vs. πωρ' Ἀθηνάϊαν*, Theocrit. V, 23, de quo v. Erasm. in Adag. Chil. I, Cent. 1, 40, vel, « Ante barbam doces senes. » Cf. Santoroc. — *sibi dici putet*, id nempe, quod vitulo taurus respondit. Desbillon. Lib. I, fab. VII, 3: « Hoc illis dictum est, » ubi vide, et ad lib. IV, fab. VII, 25, et lib. IV, fab. XIX, 18.

Eandem fabulam narrant *Bou langer* lib. I, fab. IX, p. 29, cujus fabula inscripta est: *les Taureaux et le Veau*; Lessingius lib. II, fab. V.

FABULA X.

VENATOR ET CANIS.

Adversus omnes fortis veloces feras
 Canis quum domino semper fecisset satis,
 Languere cœpit annis ingravantibus.
 Aliquando objectus hispidi pugnæ Suis,
 Arripuit aurem : sed cariosis dentibus

5

1. *fortis veloces*. MS. Gud. i. c. Pith. *fortes et veloces*, et vs. 2, *tam*. Schwab. Heinsius *fortis et velox*, quod recepit Benteius (et placet Hoogstratano et Walchio), quia *fortis* adversus apros et leones, *velox* contra lepores et cervos erat, sed quis unquam dixit, *velox contra lepores*? quum rectius *fortis* posset intelligi duplici de dote; viribus, pugnando contra leones, etc. cursu, insequendo veloces, ad quod etiam viribus opus, ut noster supra, fab. II, ridiculi causa dixit, *quantis fugias viribus*, et ut ille canis apud Ovid. Metam. III, 219, *cursu fortis Aello*. Burmann. qui plura dabit. Heinsii et Benteii emendationem probari posse putat Heusingerus, si *velox adversus* Latine diceretur. — 3. *Languere cœpit*. Benteius more suo intrudit ut, *legens*, *languere ut cœpit*. — 5. *aurem*. Heinsius

FABULA X. *Venator et Canis*. —

3. *Languere cœpit*, ut fortis equus apud Cic. de Sen. c. 5. Cf. lib. III, fab. II, 9, et Epil. III, 15, ubi vide. — *annis ingravantibus*. Annis molestiam afferentibus, weil ihn das Alter drückte. Proprie *ingravare* est, gravem facere, graviter afficere, sed h. l. more sæculi sui usus est hoc verbo, ut neutro. Antiquiores dixissent *ingravescentibus*, vel *aggravescentibus*; argentæ vero ætati et hoc placuit. *Ingravescentem ætatem* pro senectute dixit Cic. lib. II, ad Div. 1, et de Sen. c. 2. Sed Suetonius quoque, Cæs. c. 1 dixit « quartanæ morbo aggravante, » teste Burmanno, quem vide. Hor. Sat. I, 1, 4 sq., de milite sene dixit « gravis annis. » Simili modo a Theocrito Idyll. XXIV, 100. Τίρεσις πολλοῖσι βάρυς ἐὼν ἐνταυτοῖς dicitur, qui locus Hartmano debetur.

Annis gravatus habet Romulus Ulmenus.

4. *objectus pugnæ*. Quum commissus esset cum hispido sue in pugnam. Exquisite *objectus* de languente. — *hispidi Suis*. Sues apud poetas pro apris poni, frequens est. Vid. Barth. ad Stat. IX, Theb. 589, et noster lib. II, fab. IV, *suem* et *aprum* promiscue posuit. Masculini generis etiam Ovidius, licet frequentius alii feminini, facit, ut Met. X, 549: « setigeros sues. » Burmannus, qui etiam laudat Ovid. in Ibin vs. 506; Claudian. II, in Rufin. 487; Martial. XIII, 41, quibus in locis *sus* est masculini generis. Ceterum notanda elegantia epitheti *hispidi*, i. c. horridus, setosus. Leporem substituit Anonymus Nylantii fab. LXII, et Romulus Divion. lib. II, fab. VII.

5. *Arripuit aurem*. Intellige Suis.

Prædam dimisit. Hic tum venator dolens
Canem objurgat. Cui Latrans contra senex :

aure, quem iterum sequitur Bendeius : credo, si *aure* fuisset in vulgata, malnissent Critici *aurem* : nam æquo jure utrumque se tueri potest, ut hoc ostendi pluribus ad Ovid. Met. II, 476. *Burm.* Etiam Cl. van Bergen Observ. Crit. cap. XXXIII, p. 74 sq. rejicit emendationem Heinsii atque Bendeii, « quia antecessit *hispidi suis*, quod quum ad *pugnam*, tum ad *aurem* refertur, et hic in mente, si scire velis cujus aurem, repetendum est iterum, ac si scriptum esset, *objectus pugnae suis arripuit aurem suis*. Sin suam præcessisset, *arripuit aure* dici debuisset. » Sed quis non videt, si legatur, *objectus hispidi pugnae Suis*, et vs. 5, *arripuit aure*, facile ad vocem *aure* subintelligi posse *suam*, vel *eum*. Nil tamen in vulgata lectione mutandum, quæ etiam tuetur locum suum auctoritate Codd. MSS. — 6. *tum*. MS. *Pith. tunc*. Vid. Gud. tunc edidit Nevelet. — 7. *objurgabat*. Heinsius *objurgare*. — *Cui Latrans contra senex*. Olim (e MSS.) legebatur, *Cui senex contra latrans* (ita Rigaltii 2. Nevel.) sed quum prima in *latrans* sit longa, ut hoc operose satis ostendit Hoogstratanus (cfr. Wasius in Senar. p. 32), subventum fuit versui sola transpositione verborum, qua et nos, et omnes in Phædrum interpretes et Bendeius, centies usi fuerant; quæ medicina certe est molliissima : neque video, quid versui ita constituto insit scabri, aut duri; sed vir doctus hic excudit nobis, *cui senex contra Lacon*, et eleganter poetam, quum prius *canis* dixisset, postea inferre *Laconem* jactat. Sed quis crederet Phædrum, qui fere bestias ornat epithetis, quibus maxime ab aliis dignoscantur, hic usam designatione canis, ex origine, aut genere, qua nunquam usus fuit? Sic quum *barbatum* pro hirco, *bidentem* et *lanigerum* pro ove, *auritum* pro asino, et similia dedisset nobis, multo vero similis est *latrantem*, quam *Laconem* dixisse. In Horatii loco alia res est, ibi de diversis generibus canum agitur, non de uno; *Molossus*, aut *Lacon*. Alia atulit Harius, quibus *Laconem* illum exegit loco. Sed nec ille felicius mihi videtur obtrudere *hirriens*, quod nulli poetæ usitatum scio, et inter illa vocabula, quæ rarissime in poetarum aut oratorum scriptis occurrentia, apud Grammaticos fere solos nobis sunt reliqua. Sed quia fastidiosi Critici nolunt in sedem quartam bisyllabam vocem admittere, nisi sit prima brevis, legamus :

Sattler. : *pact es beym Ohr*. — *cariosis dentibus*. Quia dentes carie erant adesi.

6. *Prædam*. Vid. ad lib. I, fab. V, 11, et lib. II, fab. VIII, 27. — *dimisit*. Elabi sinebat. Cf. lib. I, fab. IV, 6. — *Hic tum*. Geminari has particulas solere docebunt exempla, ab Axenio ad lib. I, fab. XIV, 5, adducta ex Cicerone et aliis. *Burm.* — *dolens*. *Prædam* jam captam sic sibi iterum, tantquam holum e faucibus, eripi. *Hoogstratan*.

7. *objurgabat*. Reprehendebat. Vid. lib. I, fab. IX, 4. Conspicua

est h. l. Phædri brevis. Ex verbis enim; *quod fuimus laudasti*, vs. 9, colligi potest, dominum non solum olim sæpius collaudasse canem; sed etiam hic pristinas ejus virtutes et officia sibi præstita laudibus extulisse, et reprehendisse canem, quod non sit ille, qui fuerit olim. Sed hæc omnia Phædrus complectitur uno verbo *objurgabat*. Cf. Not. ad lib. II, fab. VII, 8. — *Cui Latrans contra senex*. *Cui*, venatori, *senex latrans*, canis senio confectus, *contra*, vicissim respondet. De elegantia *roû latrans* pro cane vide ad lib. I, fab. VI, 6, et lib. I, fab. XI, 6, it.

Non te destituit animus, sed vires meæ.

Quod fuimus laudasti; jam damnas, quod sumus.

Canem objurgabat, latrans cui contra senex. Burmann. — 8. Ita MSS. Pith. Rem. et Editi. Vett. *Brotier*, Heinsius legebat *non nos*. Sed vocalæ dux, tres n habentes, offendunt, quare Hoogstratanus, ex P. Francii sententia, *non me*, et ita Walchius et Bentleius. Credo, parum interesse, nam canis vires, non animus destituebat dominum, quod per ejus infirmitatem præda caruerit: canem vero ipsum destituebant vires, quæ abierant, non animus, qui manebat, sed inutilis. Ovid. Ep. XV, 136. *Tam cito me somnos destituisse queror*, i. e. abiisse, reliquisse. Et posset huc aliquo modo facere illud ex III, ex Pont. IX, 18. *Judicium vires destituuntque meum*. Vid. ad lib. I, fab. XXI. *Burmann.* — 9. In MSS. Pith. Rem. legitur: *Quod fuimus laudas, jam damnas quod sumus*, claudicante versu; sic tamen edidit Neveletus. At ego e Romulo et Anonymo Nilantii reposui: *Quod fuimus laudasti, jam damnas, quod sumus*. Sic et olim conjecerat Burmannus, et recte recepit Hartmannus, sensu optimo. Vid. Not. ad h. v. Romulus enim Ulmenis, quem male appellant *Rimicium*, habet, *Fuimus aliquando fortes, laudasti quod fuimus, jam* (Romul. Divion. nunc) *damnas quod sumus*; sed Anonymus Nilantii: *laudasti quod fui, mihi jam damnas quod sum*. Pro lectione *laudasti* pugnat quoque particula *jam*, quæ sequitur, opponenda iis, quæ olim fecerat venator. Accedit, quod hic in præsentī canem non laudaverat, bene observante Leonhardo. At plurimi, etiam Burmannus in Editione majori et Bipontini legunt: *Quod fuimus laudas, jam damnas, quod non sumus*; rō non perperam intrusit Pithæus. Sed sic metrum displicet Criticis, dissyllabæ vocis spondeo in quartam sedem incurrente. Hinc varīe locum emendare ausi sunt. Barth. Adv. XLIV, 6, *quod fuimus laudas? jam dedamnas quod sumus*; quam conjecturam gloriatur et fulcire versum, et poeta dignam esse, et sensui aptissimam. Heinsius: *quod fuimus laudas, dum damnas, quod nunc sumus*. Idem quoque conjiciebat: *Quod fuimus lauda, non damna, quod jam sumus*. Gadius et Bentleius, quibus obsequantur Maittarius et Schirach. Clav. P. I, p. 305: *Quod fuimus lauda, si jam damnas, quod sumus*; Faber: *Q. f. laudas, damnas, quod jam nos sumus*; Schefferus lectionem *jam damnas quod non sumus* retinet, sed hoc ordine vult construi:

Ovid. Met. VIII, 412. Ita *volantes* pro avibus; *natantes* pro piscibus, etc. dicunt veteres. Varia hic congressit Hartmann. De Bentleii ad h. l. conjectura sic judicat cl. Bothe: «elegant conjectura, sed non necessaria.» — *contra*. Vid. ad lib. I, fab. I, 6. Vox *senex* vim adjectivi habere, atque idem significare, quod *vetus*, et jungi cum substantivis generis omnis, multis exemplis docuit Broukhuis. ad Tibull. I, vii, 88; Ovid. A. A. III, 78: «*cervi senes*.» Juven. VI, 159: «*senes porci*.» Sattler.: *der alte Beller*.

8. *Non te destituit animus*, scilicet

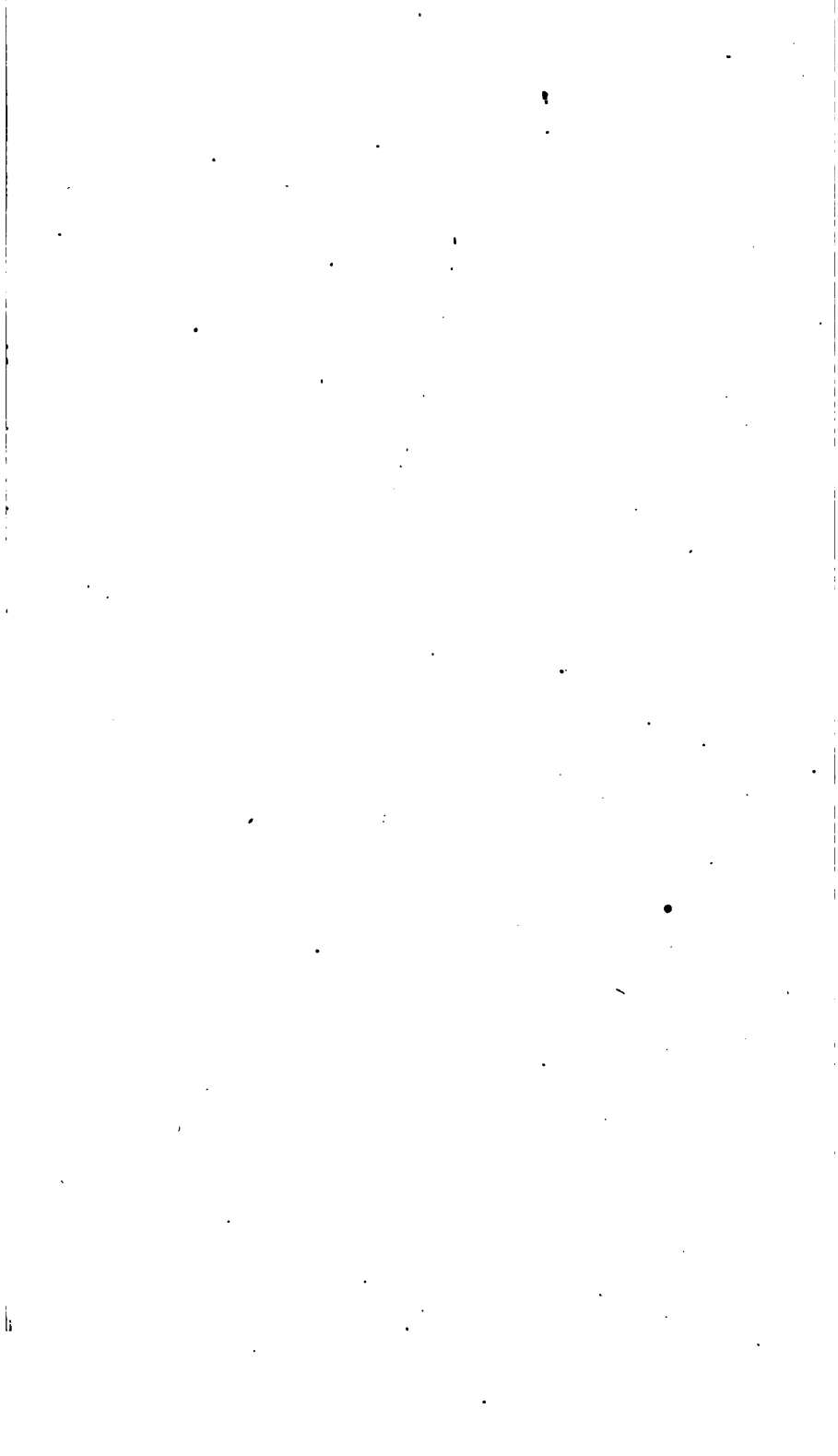
meus. *Non destituit est*, non derelinquit, deserit. Virg. Ecl. I, 61. — *sed vires meæ*, scilicet destituit me. Desbillonius: Habes me eodem semper animo, sed non iisdem viribus instructum. *Nicht mein Muth, sondern meine Kräfte versagen dir ihre Dienste*. Cf. Sattler.

9. *Quod fuimus*, h. e. fortitudinem et vires pristinas olim non raro *laudasti* (vid. vs. 7 et quæ ibi notantur) *jam damnas, quod sumus*, damnas me languidum et desertum viribus, et ægre fers, me non esse eundem, qui fui olim. Hisce verbis canis domino vult in animum revo-



Princeps tibicen, duas inflans tibiae.

Lib. V. Fab. VII.



Hoc cur, Philete, scripserim, pulchre vides.

10

damnas, quod jam non sumus, scilicet id quod fuimus; Desbillonius: *Quod fuimus laudas, etiam damnas, quod sumus*. Equidem in lectione nostra veteris scripturæ vestigia satis expressa esse putaverim; etsi verum sit, quod scribit Burmannus: quocunque modo scripserit Phædrus, sensus semper fere idem exit. — 10. *Philete*. Ita scriptum invenias in Cod. Rem. sed recentiore manu superlitum, *Fili descripserim*, teste Rigaltio. Quæ docent, quantopere libri scripti, quum Remensis, tum maxime Pithæanus, interpolati fuerint a manu secunda, ut non uno loco in hoc opere intelleximus. *Philete* scribendum esse, non *Filete*, ex inscriptionibus antiquis probat Gadius; cf. Not. ad h. vs. Occurrit tamen *Filetus* apud Gruter. p. CCCXLVI, 2. Neveletus, Ursin. al. ediderunt *Filite*; perperam; est enim a Græco Φιλίτης. In MS. Pith. et Excerpt. Rigalt. inveniri *Filete*, testatur Heinsius.

care, se olim ab ipso esse laudatum, eidemque hac ratione exprobrat animum ingratum et immemorem. *Schw.* De illo *quod fuimus, quod sumus* vid. ad Ovid. Ep. IX, 106, et Heins. ad Ovid. Ep. XII, 31. Ovid. Met. VIII, 881: « Nam modo, quod nunc sum videor, » et XII, 501: « quod fuit ille sumus. » Trist. III, 21, 25: « non sum quod fueram, » et centies alibi. *Burm.* qui plura concessit. Neutrum de masculinis dici, annotavit Cortius ad Cic. Div. IV, Ep. 4, coll. V, Ep. 12: « Neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias. » Neutrum de feminino dixit Prop. lib. III, xxiii. V. *Hartm.*

10. *Philete*. Credibile est, huncce Philetum, cui Phædrus lib. V fabularum sacrum esse voluit, Claudii imperatoris libertum fuisse. Vid. Gruter. p. 15CLXXVII, 2, ubi occurrit Tib. Claud. Philetus. Vide etiam Vitam Phædri sub fin. etsi Cannegeterus in Diss. de Stylo et Ætate Aviani p. 271. Edit. Avian. affirmare non audeat, Tiberium Claudium Philetum eundem esse, quem Phædrus meminit. An potius Philetus Ursus, Statio memoratus, idem ille sit, quem Phædrus lau-

dat, doctioribus enucleandum relinquo. Cf. Gronov. ad Stat. lib. II, Silv. VI, 81, et quæ notantur ad Prol. lib. IV, 14, et Epil. IV, 5. *Schw.* Sæpe in Corpore veterum Inscriptionum nomen *Phileti*, modo Liberti, modo civis Romani, occurrit, at nusquam supra Vespasiani tempora. In opere autem Italico Francisci Bianchini, de sepulchralibus Inscriptionibus, in Via Appia repertis, et anno 1730 Romæ publicatis, *Philetus ædituus fortunarum et Hilarus Phileti frater*, inter libertos servosque Domus Augustæ memorantur; quod me docuit Gabr. Brotier... *Desbillon*. Sed cave putes, huncce esse Philetum, cui Phædrus dedicavit fabulas. — *pulchre vides*. Vid. ad lib. IV, fab. XIX, 6, coll. lib. I, fab. X, 10, ubi vide. *Schw.* Faciunt hic asteriscos aliqui, tanquam desit nonnihil; verum frustra. Sic enim solet aliquando finire ut lib. III, fab. XII: *Hoc illis narro, qui me non intelligunt*, et eodem libro fab. I: *Hoc quo pertineat, dicet qui me noverit*. Unde simul discimus, solere eum ita loqui, quoties de se ipso agit. Quod quum hic quoque fiat, non est dubium, quin integra sint om-

nia. Vult enim se excusare Phileto, quod non scribat ea alacritate senex, qua fecit olim, quum adhuc ætate viribusque esset integris. *Scheff.* Alia innuere Phædrum hac fabula, docet Desbillonius Dispons. I de Vita Phædri, ubi vide p. xi.

Eandem fabulam narrant Romulus Divionensis, nec non Ulmensis lib. II, fab. VII, item Anonymus Nilantii fab. LXII. Eam laudibus ornat clar. *Jacobs*; vide *Nachtrag zu Sulzer*. Tom. VI, pag. 73.

EXCURSUS

AD LIBRUM III, IV, ET V.

EXCURSUS I.

AD PROLOGUM LIBRI III.

PROLOGUS ad Eutychem. Intelligo, quum certiora nesciamus, Eutychem, in aula Caligulae opibus et gratia florentem, cujus mentio est apud Josephum (1). Is autem fuit auriga factionis Prasinæ, in stabulis equitio Claudii exstruendis operum curæ præfectus. Forsan et muneris publici pars fuit, ut audiret sollicitantium preces et ad principem deferret; Prol. III, 7. Fortasse aliquo tempore iudiciis præfuit; Epil. III, 20... 26 (2). Non uno enim munere publico functus esse videtur, ut colligi potest ex Epil. h. l. vs. 2 sq. coll. Prol. III, 5. Nomen græcum, libertinum hominem fuisse, indicat. Eutychi nomen, quod etiam immutatum fuit in *Eutyches*, plurimis adhæsisse familiis, multis probat Gudius. Sic Tiberius Claudius Eutyclus, seu Eutyches memoratur Gudio (3), Grutero (4), Reinesio (5). Libertum hunc fuisse Claudii, non dubitat Cannegieterus (6), Claudii tamen *Imperatoris* esse, eundemque, quem Phædrus memorat affirmare non audet; etsi nunquam libertorum genus majore in honore dicat fuisse, quam Claudio principe. Rittershusius conjicit, libertum aliquem potentem fuisse in aula Tiberii. At Cl. Brotierius post Santorocum, quem vide, credit, Eutychem illum unum fuisse e libertis Augusti, et forte illum ipsum,

(1) Antiquitt. Jud. lib. XIX, c. 4.

(2) Cfr. Vita Phædri et Exc. XII ad Epil. III, 24 sq.

(3) Vid. Ej. Not. ad Prol. III init.

(4) Corp. Inscriptt. p. DCLXXVI, n. 8, coll. p. LXXXIII, n. 13.

(5) Cl. XI, n. 47.

(6) Dissert. de Ætate et Stylo Aviani p. 271.

cujus cineres reperti sunt in tumulto libertorum et servorum domus Augusti, cum hac Inscriptione (1):

C. JULI EUTYCHI
ET QUINTILLIÆ AURÆ
IMMUNIUM.

Quæ vix placebunt, quum Phædrus sub Tiberio demum fabulas scribere cœperit, et Liber tertius regnante Caligula scriptus esse videatur, quemadmodum supra in Vita Phædri docui.

EXCURSUS II.

AD PROLOGUM LIBRI III, vs. 22.

Et laude multa. MSS. Pith. Rem. et Vet. Edit. habent, *Et laude invita in hanc vitam incubuerim*. Quia sic metrum non satis constat, Faber succurrere voluit *m in vitam* non elidendo; Rittershusius et Ursinus vero legendo *incubuverim*, ut supra lib. I, fab. XI, *fuvissem*. Sed huic incommodo medetur transpositio Praschii, *vitam in hanc*, addicente Bentleio. Superest tamen aliud ulcus; quid enim est *laude invita*? quod displicet multis; neque enim sensum habet commodum, nec repetitio ejusdem fere soni, *invita in vitam*, ferri potest. Hinc varie locum tentavere Critici. Gronovius substituit *laude nuda*, i. e. solo laudis amore, non ob aliud præmium; quam lectionem Burmannus multis suffulsit locis, sed tamen sensu, quo Gronovius cepit, non satis Latinum putat. Itaque *laude multa* Gudii ei rectius videtur, nisi gloriosius dictum videri posset. Sed passim Phædrus sibi more veterum laudem tribuit (2), et hoc loco æque dicere potuit *multa laude*, ac vs. 61 hujus Prologi, *sollemnis mihi debetur gloria*. Deinde, observante Gudio, *invita et multa* uno eodemque fere modo in vetustis membranis scribuntur, certe *in* et *m* dignosci non possunt, nisi e sensu; *l* et *i* etiam parum differunt. Itaque quum librarius illud *l* accepisset pro *i*, non potuit aliter, quam *invita* legere. Hanc Gudii conjecturam, quæ ad veterem scripturam proxime accedit,

(1) Apud Bianchini, *Camera ed Inscrizioni sepulcrali de' Liberti, Servi, ed Ufficiali della Casa di Augusto*, pagin. 24, collec-

tis Notis Brotierii pagin. 124.

(2) Vid. Notas ad vs. 22 huj. Prol. coll. Not. ad Epil. IV, 5 sq. et Exc. XVIII ad Epil. II.

unice puto veram. Placet etiam Schirachio V. ill. (1) qui tamen *multa laude* explicat, feliciter, studiose: receperunt quoque in textum Richter. Walch. Hoogstratan. Petsch. Alii alia tentarunt. Guilielm. Best conjicit probante Burmanno, *laude insueta*, scilicet Latinis insueta, sed quæ adhuc apud Græcos manebat, ut apud Lucan. V, 163: *insueto concepit pectore numen*, ubi tamen alii, ut Bipontini, legunt *invito*. Harius, *et solam ob laudem*, ortum e Gronovii conjectura; alia ejusdem viri docti emendatio, *et laudis studio*, æque longe recedit, ac Bipontinorum *nec laudis invidia*. Johnson. et Cannegiet. (2) suspicantur, Phædrum scripsisse, *laude invitatus*, sed ita possumus omnibus locis succurrere, monente Burmanno; Withofius (3), *laude avita*; ex iis enim, quæ Phædrus v. 55 sqq. huj. Prol. de Orpheo, Lino reliquisque Threissæ gentis auctoribus gloriatur, facile intelligi posse censet, cur hic *laude avita* scripserit. At quum Phædrus Macedo fuerit, non Thrax, ut luculenter patet e Vita Phædri; vero non est simile, poetam h. l. laudem *avitam* respexisse. Desbillonius satis ingeniose, *et laude invicta*: Phædrum enim Epil. III, 3 sq.; Prol. IV, 4 sq.; Epil. II, 5 sq., satis indicare, nullum hucusque poetam Latinum in hanc vitam, sive in hoc scribendi genus incubuisse; suam ergo laudem jure dicere *invictam*. Wakefieldius (4) hunc locum ita constituit:

Et laudis avidus, hanc in vitam incubuerim;

Fastidio si tamen in cœtum recipior,

Quid credis illi accidere, etc.

Locum ita mutatum et interpunctum volubiliter excurrere statuit Criticus præstantissimus, cui accederem, nisi tamen *laudis avidus* nimis recederet a manu Phædri. Agmen claudat conjectura Heinsii, *nec laude invita vitam in hanc incubuerim*, i. e. non sine laude; quæ præ aliis placet Burmanno (5), qui tamen edidit, *et laude invita*. Schefferus veterem retinet lectionem, sed interpretatio viri docti displicet. Phædrum enim velle putat, laudem se alio traxisse, quum in isthoc vitæ genere intelligeret, ipsum sibi non posse prodesse: se non magis spectavisse laudem gloriamque in eligendo hoc vitæ genere litterarum, quam divitias. Si enim illud voluisset, debuisset aliud sequi

(1) Clav. P. I, pagin. 191.

(4) Silv. Crit. P. I, Sect. xxxii,

(2) Dissert. de Ætate et Stylo p. 64.

Aviani, c. X, p. 272.

(5) Eandem lectionem rece-

(3) Misc. Obs. Nov. Vol. I, T. 1, p. 126.

perunt Lallemand. Brotier. Philipp.

genus, quod vulgo magis laudatur. Simili modo Danetus explicat; sed hæc sunt contra mentem Phædri, quemadmodum docet orationis contextus.

EXCURSUS III.

AD LIBRI III FABULAM I.

Vs. 5. *Quale in te dicam bonum.* Variis conjecturis sollicitatus locus. In MSS. Pith. Rem. et non paucis Editionibus, ut Pith. Nevel. Ursini, Schefferi est, *qualem te dicam bonam*, quæ lectio merito offendit eruditas aures, et debuisse legi *quam bonam*, recte animadvertit Rittershusius, cui tamen Phædrus de industria sic locutus esse videtur, ut τὸ πρίπον in anu ebriosa et temulenta, cui lingua in vino nataret et lapsaret, observasse videretur. At vero bene observat Praschius, talia a veteribus non captari, nec ulla nota Phædrum indicare, anum tunc fuisse temulentam. Schefferus inhæret veteri lectioni, quam ita explicat: *qualem te bonam*, quæ tam bona es, *dicam antehac fuisse.* Vid. Schefferi Ep. VII ad Heins. coll. Not. Burmanni. Sed rectius τὸ te ad amphoram refertur, quam ad *animam*. Nostra lectio, quæ præter ceteras mollis et sana est, et egregium habet sensum, Gudium auctorem habet, ut *qualem* natum sit ex *quale in*. Nam satis constat, *m* et *in* centies permutari a librariis, et hodie a typothetis. Vid. Burm. Faber conjicit, *qualem te dicam bona*, ut *bona* sit vox paullulum miserantis aniculæ, sollemni Latinis et Græcis scriptoribus προφωνήσει, *o bone, o bona*, ὦ γὰθί. Quod etsi salem habet, et placuit Hario et Schirachio V. D. tamen non sine caussa rejicit Burmannus. Nam adducendum erat exemplum, quo sermone ad rem inanimatam converso, usus istius vocis probaretur. Plerumque etiam ironice solet sumi; nec sine ratione Schefferus observat, istam exclamationem, quum præcesserit *o suavis anima*, superfluum videri. Bentleius pro *bona* substituit *amphora*, vel, *amfora*, ut ex ultima syllaba τοῦ *dicam*, *am* prima amphoræ absorpta fuerit, et pro *fora*, *bona* a librario substitutum: de qua lectione consules Notas Burmanni, qui hunc locum ita refingi posse censebat: *Qualem dicam et quam bonam Antehac fuisse*, ut hic ellipsis statuatur non τοῦ *te*, sed τοῦ *eam*, quemadmodum fab. sq. vs. 17, *qualem eam*, scilicet animam dicam et quam bonam. Sollemne vero esse in his exclamationibus post *qualem* addere vel quan-

tam, vel *quam* cum alio adjectivo, idem vir doctus probat ex Petron. c. LXXIX, p. 392; Cic. I, de Or. 17: *quid censes, qualem illum, et quantum oratorem futurum?* Nihilo vero secius in emendatione Gudii adquiescit. Praschius legit: *quam tete* (a *tute*) *dicam bonam*, quam lectionem damnat Schefferus, quum recedat a veteri scriptura, nec intelligi possit, cur *tete* hic poni debeat; Gronovius, Obs. in Script. eccles. c. 15, p. 158: *quantum te dicam bonam*, i. e. quam bonam. Ita Sanadon. Philipp. Lallemand.; Guyetus *quam te dico? quam bonam?* ut *qualem* sit glossema *τοῦ quam*, et *quam* omissum sit. Quæ merito displicent. Olim non dubitabam lectionem Codicis Perotti, *quale te dicam bonum*, recipere, quæ placere jure potest, et ab Heinsio et J. F. Gronovio e conjectura erat reposita, probante Burmanno, et a Brotierio et cl. Jördens. recepta. Sed nunc præfero lectionem Gudii, quam etiam sequuntur Desbillonius, Bipontini, Withofius in M. O. N. Vol. I, T. I, p. 124, et quam retineri vult Censor doctus in A. D. B. T. 52, p. 191. Ceteroquin lectionem vulgatam Desbillonius vidit in margine veteris Editionis manu Gabrielis Cossartii emendatam eo modo, quo correxit Gudius. Itaque valde dubitat, an Gudius sit tribuenda, id quod in suspensio relinquimus. Hisce addenda sunt, quæ nuper Wakefieldius notavit in Silv. Crit. P. I, Sect. xxxii, p. 65, ubi conjicit: *O suavis anima! Quam te prædicam bonam Antehac fuisse.* Vocem *anima* autem tam ad odorem, quam ad vinum epotum refert Criticus ille acutissimus. Hinc enim pendere censet loci et proprietatem et elegantiam. Laudat vero Plaut. Amph. II, 11, 41: *Ni ego illi puteo, si ocepso, animam omnem intertraxero.*

EXCURSUS IV.

AD LIBRI III FABULAM IV.

Vs. 5. *Quale caput est, talis præstatur sapor.* De hoc loco quid mihi videatur, supra exposui. Hoc loco addere lubet aliorum Interpretum placita. Schefferus: «Horum verborum, *inquit*, hic erit sensus: non semper, qualis exterior rei forma, talis quoque sapor ejus, relato vocabulo *caput* non ad emtorem, sed rem vendendam ipsumque opsonium. Atque ita *caput* speciem externam, formam, et plane id, quod faciem alias appellant, denotabit.» Gronovius: «Hujus dicti ambigua est sententia. *Quale caput*, i. e. quale os et palatum est ejus, qui vescitur, talis est

sapor cibi. Potest et hæc esse sententia : talem saporem, vel sensum gustandi habet ille, qui sumit. » Ill. de Schirach : Est h. l. ridiculum ex eo genere, quod Cicero de Or. II, 62, ponit in verbis atque ambiguitate. Potest enim *caput* referri et ad simium, ut sit sensus; uti vides comparatum caput, formam externam cibi, talem ejus etiam saporem invenies; et ad emtorem, hac significatione, quale palatum habes et gustum, talem et hunc cibum reperiēs. Vid. Clav. P. I, p. 46. At cl. Lange ad verba, *quidnam saperet?* hæc notavit : *Ist blos aus Scherz gefragt, da der Affe lebendig ist, auch nicht gegessen wurde, und der Fleischer den Geschmack desselben nicht lobt, sondern tadelt.* Conf. Not. ad vs. 1.

EXCURSUS V.

AD LIBRI III FABULAM VI.

Vs. 6. Rejicit Burmannus interpretationem Schefferi, qui locutionem, *jugum temperare flagello*, eodem modo accipi posse putabat, quo apud Hor. I, Ovid. VIII, 7 : *ora frenis temperare*. Neque ei satisfacit Johnsonius, hunc locum exponens, *solutius regit pro lubitu*, quæ interpretatio ei æque absurda videbatur, ac *to temperare jugum*. Itaque, quum haberet persuasum, locum corruptum esse, legebat : *Tergum flagello temperat lento meum*. Quam tamen lectionem deinde sibi vix placere fatebatur, etsi placuisset Bentleio, qui recepit. Nec displicet Schirachio et P. Burinanno *Secundo*, qui eam firmari censet loco Ovid. Amor. III, 11, 11, et Stat. Theb. VI, 523. Vid. ad Prop. IV, VIII, 21. Sed quia Romulus hic habet, *loris flectit iter flagello excusso*, Burmannus conjicit, *iter* vel *cursum flagello temperat lento meum*, i. e. aut citius, aut tardius me ingredi imperat. Non dubitandum, et probat Burmannus, veteres ita esse locutos; sed si Phædrus ita scripsisset, quid opus erat addere : *et ora frenis continet spumantibus*. *Cursum* tamen ediderunt Sanadon. Philipp. Lallemand. Wopkensius emendat, *itum flagello temperat lento meum*, quod proxime accedit conjecturæ Burmanni. Vid. Arntzen. ad Arator. p. 6, MS. Perott. h. v. ita exhibet : *jugum flagellans temperat collo meum*, ad quæ Burmannus notat : « hæc lectio fortasse non inepta videri posset, si modo *temperare jugum collo* possit significare, moderatur me, quæ impositum collo jugum gero, ut, quoties illud excutere tentem, flagello me coerceat. » Sed nondum sibi satisfacit in hoc loco. Grævius

in Lect. Hesiod. c. 19, p. 94, conjicit, *jugum flagello temperat lentum meo*; sed non videt Burmannus, qui *flagellum meum* mula possit dicere, et qua ratione *jugum* potius *lentum* dicatur, quam ipsum *flagellum*. Si quid ego judico, nil mutandum videtur, si locus capiat eo, quo dixi in Notis, sensu.

EXCURSUS VI.

AD LIBRI III FABULAM VI.

Vs. 9. *Namque, ubi tricandum, et ubi currendum sit scio*. Sic edidi ex emendatione Bentleii. MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. Pith. Rittershus. Meurs. Rigaltii in Edit. 1, Nevel. habent: *Nam ubi tricandum, et ubi currendum est scio*, pro quo multi ediderunt: *Namque ubi strigandum est, et ubi currendum scio*. Etenim postquam Neveletus ann. c1010cx notaverat, Gruterum legere *strigandum*, omnes fere facile assensere. Itaque Grutero hæc emendatio debetur, quem secutus est Salmasius (1). Quid vero *striga*, quid *strigare* sit, explicavit Scaliger (2). « Equi *strigare* dicuntur, inquit, quoties interquiescunt, dictum a *striga*, quod erat *ματάχμω* et spatium turmarum in quo equi stringebantur (3), a quo nomen habet, ut docet Charisius. Hinc factum, ut quoties interquiescunt equi et jumenta, dicantur *strigare*. Contrarium *restrigare*. Senec. Ep. XXXI: *Tanto melior surge et restriga* (4), et *clivum istum uno, si potes, spiritu exsupera*. *Striga* (male enim, *triga*) in Glossis explicatur (5) *τόπος ὅπου ἵπποι γυμνάζονται* (6). » Inprimis huc pertinet locus Plinii lib. XVIII, 19,

(1) Exc. Plin. p. 40, ubi tamen Salmasius *strigandum*, pro *tricandum*, se primum restituisse jactat. Sed v. Gud.

(2) Ad Catalecta Virg. p. 240, et in Castigatt. ad Propert. lib. IV, viii, 23. Indignatur tamen Salmasius Exerc. Plin. l. c. verbum *strigare* in hunc versum Propertii intrudi. Pro *striga*, quod Scaliger excogitavit, legi mallet *Syrice*. *Serice* dedit Burmannus Sec. ad Prop. loc. cit. præeunte Beroaldo. Secuti Bipontini.

(3) Cfr. Schelius ad Hygin. p. 8.

(4) Burmannus mallet legere *destriga*, quod contrarium est *τῇ* *strigare*. Vulgo legitur *respira*. Vid. Notas viri docti ad Phædr. coll. *Parci* Lex. c. 1, p. 1186.

(5) Vid. Philoxeni Glossarium ab Henr. Stephano editum, et a Vulcanio illustratum, v. *trigarium* p. m. 217. Sic enim legitur in Glossario, non *triga*, ut jam olim Faber notavit.

(6) Ad h. l. Faber observat: « Si vera est Charisii etymologia, erat Græculus magister, qui dicit esse locum, ὅπου ἵπποι γυμνάζονται. Nam

quem laudat atque explicat Gesnerus in Thes. L. L. h. v. « in arando versum peragi, nec strigare in actu spiritus, i. e. in agendo sulco interquiescere. Ut enim in striga quiescunt equi, et ut in strigam dum collocantur, strigare dicuntur; ita quoque quum in versu, qui uno spiritu agendus est, ad interspirandum requiescunt, strigare dicuntur. Frustra igitur in editis antiquioribus legas *striare*. » Verbum *strigare* Glossis quoque restituit Gebhardus (1), teste Burmanno, qui etiam laudat Gronov. (2). At vero istud verbum etsi mirifice placet viris doctis, orationis tamen contextus illud admitti vetat. Tò *currendum* enim non recte opponitur *strigandum*, i. e. quiescendum; at recte opponitur verbum aliud, quod significare possit, leni passu incedere, tarde ire; quum in fabula sermo sit de lento et cito gressu, non de quiete. Musca enim objurgante mulam de tarditate, hæc non interquiescebat; revera progrediebatur, etsi non cito. Quare musca mox addit: *non vis citius progredi?* Ad quæ quum respondisset, cursum temperari ab auriga, qui lento flagello jugum suum temperet, quoties currendum, et ora frenis contineat, quando tarde et otiose eundum sit, hortatur muscam, ut auferat frivolum insolentiam; se scire enim, ubi lento gressu incedendum, ubi cito progrediendum sit. Ex quo intelligitur, verbum *strigare* male opponi τὸ *currere*, et a mente poetæ esse alienum. Tale quid jam olim odoratus est Bentleius, qui hac de caussa vulgatum *tricandum* recipiebat. Cujus placita confirmata sunt MS. Perotti, in quo legitur, *ubi sit tardandum et ultro currendum scio*. Vides igitur, Perottum genuinum et probum verbum expulisse, et in ejus locum substituisse aliud ejusdem significationis, quam notionem oppositum *currendum* requirit, ut antecedentia docent. Ex quo luculenter patet, τὸ *strigandum* in Codice, quo utebatur Perottus, non fuisse. Alio modo h. v. restituere tentavit Wakefieldius ad Lucret. I, 411, ubi legi jubet:

dicere debuit ψιχόρραι. » Cum his compara, quæ notat Salmasius Exerc. Plin. p. 40: « *striga* est ψιχρὰ ab antiquo *strigo*, pro *stringo*, quod inter alia et ψιχρὸν significat. A *striga*, τῇ ψιχρῇ, dictus equus *strigosus*, male habitus et impolitus, qui striga nimirum opus habet. *Strigare* igitur equum est, διαπαιδύειν τὸν ἵππον. Inde *strigarium* (de quo v. Scheff. de Re Vehic. I, 17, p. 220),

locus, in quo strigatur et reliquis exercitiis curatur. Inde et *strigare* videri posset dictum, pro, cessare et quiescere. Nec enim currendo, sed stando curantur equi. »

(1) Crepund. III, 16. Confer quoque Parei Lexicon crit. pag. 1185.

(2) Ad Senec. Herc. OEet. 1908, quo loco pro *spiravit*, conjicit *strigavit*.

Namque ubi pigrandum est et ubi currendum scio, citans Philoxeni Glossar. in quo est, *pigro*, ὀξύς, κατόξύς. Quam conjecturam probat vir doctus in A. L. Z. ann. 1799, Partic. 350, p. 301. At si Phædrus scripsisset *pigrandum*, qui fieri poterat, ut *tricandum*, verbum utique difficilius, in libros scriptos irreperet? Neque etiam placet Bipontinorum *stritandum*, quod recepit cl. *Jacobs*, quum hujus verbi usus nondum satis certus esse videatur. Vid. Gesner. in Thes. L. L. h. v. Quare nescio, annon tutius sit, retinere vulgatum, quod malunt Cuninghamus et Brotierius, etsi verbum *tricari*, quia in deteriore partem accipiat, semper, ubi quis moras malitia quadam injiciat, non admittendum censeant viri docti, maxime Harius et Burmannus. Fac enim, *tricandum* non esse a Phædro, præstat locum exhibere interpolatum, quam intrudere vel *strigandum*, vel *pigrandum*. Cf. tamen Notas. Quum etiam *sit* absorptum esse videatur a *scio*, id quidem pro vulgato *est*, cum Ursino et Bentleio reposui, addicente Heusingero.

EXCURSUS VII.

AD LIBRI III FABULAM VIII.

Vs. 4. *Hi speculum*. In MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. ut Nevel. Rigalt. 2, Rittershus. habetur, *his speculum*, ortum geminatione τῶ s in *hi speculum*. In MS. Per. *his* deest. *Ut positum fuit*. Vulgo legitur, *in cathedra matris suppositum fuit*, quod est in MSS. Pith. Rem. et priscis Editt. ut Rittershus. Nevel. Ursini. Sed Faber primum ingeniose mutavit in *ut positum*. Sic etiam Salmasius emendaverat ad marginem libri, fide Gudii. *Suppositum* enim, notante Fabro, ferri nequit, nisi putes, pueros insedissee speculo, aut eorum pedibus subjectum, aut positum fuisse sub cathedra, quod contra narrationem est. Neque etiam Latinitatis ratio fert, ut dicas *suppositum in cathedra*, pro *positum*. Sine dubio autem illud *sub* natum partim ex ultima littera τῶ matris, unde s geminata, partim ex *ut*, sequente p, littera b occupavit locum τῶ t. Vid. Burmann. Vel ex hoc intelligi potest Cod. Perott. præstantia, in quo exstat, *ut pos...* Itaque non est, quod cum Scheffero et Schirachio, Clav. P. I, p. 49, suspiceris, quod i. c. m. *positum* vel *appositum fuit*; aut cum Jac. Gronov. Emendatt. in Phædr. p. 151, vulgatum retineas sic: *Hi speculum (in cathedra matris suppositum fuit)*. Credebat au-

tem Gronovius, in humiliore parte cathedræ fuisse speculum. Alii tentavere alia. Heinsius Ep. XXI ad Scheff. *ut cathedræ matris appositum, vel, oppositum fuit; vel, qui speculum in c. m. ut positum fuit*; Tollius: *Hi speculum in cathedra matris suppositum suæ P. l. etc.* Bentleius: *Hi speculum in cathedra matris ut positum suæ Pueriliter l. f. i.* Sed ut omittam, constructionis ordinem in lectione Bentleii nimis turbari, viri docti recte observant, ut non debere conjungi cum *inspexerant*, id quod doceat usus hujus particulæ, de quo vide Notas, nec loco *fuit* supponi *suæ*, quum satis eorum fuisse matrem intelligamus. Cfr. Harius et Burmann.

Vs. 5. *Pueriliter ludentes.* Non tam pusillos hos filios debemus fingere, ut ne cathedræ quidem partem superiorem possent attingere: licet enim *pueriliter* ludant, hoc non certum dat indicium ætatis: nec cathedra, species sellæ, tam alta debet fingi, ut ne novennis quidem puer caput supra eam partem, in qua sedet mulier, et in qua speculum jacebat, posset tollere.... *Pueriliter ludere* possunt juvenes et senes, si lusum pueris solitum ludant, ut lib. III, fab. XIV. *Æsopus nucibus ludens*, pueriliter ludit, non tamen puer. Et quia de forma certamen fuit, jam ea ætate fuisse credibile est, qua quid forma in amore possit, sentiebant et intelligebant: et nescio quo jure Gallicus interpretes filium et filiam verterit, *le petit Garçon et la petite Fille.* Burmann. Hæc notat Burmannus contra Jac. Gronovium in Emendatt. in Phædr. p. 151.

Vs. 11. *Vir natus quod rem feminarum tetigerit.* Rigaltius de pulchritudine intelligit, quam natura præcipuam dedit feminis. Tum *tangere* est adgredi, lædere, carpere, ut apud Ter. Eun. III, 1, 30: *quo pacto Rhodium tetigerim in convivio.* Hoc sensu versus vertendus: *dass er sich als Mannsperson an der weiblichen Schönheit vergriffen hätte.* Quam interpretationem satis speciose defendere tentat Walchius. « Optimus enim, inquit, sensus est, et qui cum præcedentibus convenit, quum dicitur, quod frater formosum se dixerit, et soror hoc nomine ad iram commota fuerit. Ipsum feminarum genus sæpenumero sibi persuadet, quod sibi natura excellentiorem formam, quam viris attribuerit. Et cur soror ideo criminetur fratrem, quod speculum usurpaverit et inspexerit? res enim est communis viris ac feminis: immo frater non studio, sed forte, ut auctor dicit, inspexerat. » Quæ ipsi Burmanno, strenuo Walchii obtrectatori, non displicent; apparere enim, ait, fratrem se formosiorē sorore jactasse, et jocatū multa fuisse in sororis formam non

bonam. Ipse olim laudavi hanc Walchii interpretationem. Sed præferunt viri docti alteram Fabri atque Schefferi, qui verba, *tangere rem feminarum*, proprie capiunt et explicant suppellectilem muliebrem, i. e. speculum, quemadmodum *rem muliebrem* Ter. Heaut. II, III, 48, pigmenta et id genus alia, cultui et ornatui servientia, dixit. In hanc sententiam discedunt præter alios VV. Cll. Jördens, Schulze, Tzschucke, Lange, in suis ad hunc locum Observationibus. Quum enim filia esset turpissima, frater, inquiunt, non pulchritudinem, sed deformitatem tetigisset. Deinde si *tangere* pro *carpere*, *ledere*, et *res feminarum* pro pulchritudine capiatur, hunc sensum statuunt τοῖς *vir natus* non esse accommodatum. Ad objectionem vero Walchii, ideo sororem criminari non potuisse fratrem, quod speculum usurpaverit et inspexerit, quum speculum res sit communis viris ac feminis et frater *forte*, non dedita opera inspexerit, respondent viri docti, invidiose criminatam esse sororem et injusta de causa; neque obstare, quod dicitur, speculum rem esse communem viris ac feminis, quum mulieres formæ studio-sæ speculum ad se magis quam ad viros pertinere, sibi persuadeant. Quibus omnibus ego non inducerer ad credendum, in hoc loco de speculo esse sermonem, nisi accederet monitum patris.

Vs. 14. *quotidie speculo vos uti volo* : ex quo liquido apparet, hic speculum intelligi. Videtur enim frater, in pulchritudine mirifice sibi placens, speculum sustulisse ex cathedra, et jocatus multa fuisse in sororis formam non bonam, formosum se jactans et in speculum inspicere non desistens. Quo facto soror, persuasa, istam suppellectilem ad feminas pertinere, non ad viros, et gloriantis fratris jocos graviter molesteque ferens, currit ad patrem, criminatura filium, quod vir natus ausus esset, rem *feminarum*, i. e. speculum, tangere (1). Fac enim, in manus non sumsisse, dicere non poterat soror, quod rem feminarum tetigerit. At pater ambos æquali prosequens amore, fert sententiam, speculum non ad solam filiam pertinere, addens: *quotidie speculo vos uti volo*. Gerikus hunc versum reddidit: *dass er als Mannsbild sich um Weibersachen kümmre*; Sattler. *dass er als Mann mit Weibersachen sich beschäftige*.

(1) Ter. Adolph. II, 1, 24: « tetigine tui quidquam? »

EXCURSUS VIII.

AD LIBRI III FABULAM X.

Vs. 10. *Togamque puram jam pararet filio.* Püttmannus V. C. in *Probabb. juris civilis*, lib. II, c. 6, p. 45, hæc litteris consignavit: Hunc versum sic ab auctore relictum esse, persuadere sibi haud potest V. C. Jac. *de Rhoer*. Fer. Davientr. lib. II, c. XI: « Quomodo enim, scribit, toga pura pararetur filio, qui utique liberio rem illam jam induerat? Infra enim v. 23, ætas adulta diserte ei tribuitur. Sed etiam tonsum jam fuisse, patet e vs. 27.» Hinc itaque colligit, Phædrum scripsisse: *parasset*. Ego vero quovis pignore certare ausim, id ipsum scripsisse Poetam, quod cel. *de Rhoer* corrigendum censet. Satis clare hoc mihi indicare videntur verba vs. 21 obvia:

Intravit recta cubiculum uxoris petens,
In quo dormire mater natum jusserat.

Solebant scilicet olim parentes in eodem cum liberis suis impuberibus cubiculo dormire, quo sic diligentius eos servarent, moribusque illorum consulerent. Pertinet eo fortasse illud apud S. Lucam XI, 7. Loquimur autem de liberis impuberibus. Quod enim ad filios puberes, certe apud Romanos, attinet, aliud omnino dicendum videtur, vel ideo, quod turpe adeo ducebatur, cum parentibus filios puberes lavari. Audi Cic. de Off. I, 35: *Nostro quidem more, etc.*; et Val. Max. II, 1, 7: *Hujusmodi inter conjuges, etc.* Quæ quum ita sint, vero simile haud est, Alium puberem, absente præsertim patre, in uno cum matre cubiculo dormivisse. Ast urget V. Cl. verba Phædri vs. 23:

Ætatem adultam servans diligentius.

Facile autem hanc superabimus difficultatem, si filium illum pubertati proximum fuisse ponamus. Sed nec verba poetæ, *ut sentit tonsum*, nos cogunt, ut in sententiam cel. *de Rhoer* concedamus. Fuerit enim tonsus infelix ille filius: sit etiam verum, pueros olim aluisse capillos, quumque ad adultam ætatem venissent, de tonsos Diis consecrasset; nihil profecto hæc omnia nostræ officiant sententiæ. Ponimus enim filium pubertati proximum, cui togam puram jamjam parabat pater. Vid. Püttmann. l. c. cui ego quidem accedo. Adde Ferrar. de re Vest. P. I, lib. II, c. 1, et Bayfium de re Vestiar. c. 10. Utrumque librum habes in Grævii Thes. A. R. T. VI. Disputant antiqui-

tatis magistri, quo ætatis anno toga pura sumta fuerit. Alii hoc factum esse contendunt sub init. anni XV, alii XVI, alii denique XVII ætatis anno. Sed quum togæ sumendæ tempus esset pubertas, hinc potest intelligi, quare olim juvenes non uno eodemque ætatis anno, posita prætexta, togam virilem sumserint. Vid. Cel. Püttmann. l. c. et cl. Schmidii Diss. de Jurispr. Phædr. p. 7 sq. coll. Ferrar. et Bayfii libb. cit.

Vs. 35. *Pertraxerunt ad Centumviros. Festo* auctore (1) erant C. V. viri ex XXXV tribubus, ex singulis terni selecti, litium judicandarum caussa, sed ob numeri rotunditatem appellati *Centumviri*. Plinius (2) CLXXX judicii Centumviralis assessores numerat, si omnia quatuor Consilia, in tot classes enim divisi erant, in unum colligantur (3). Huic judicio Prætor cum Decemviris præerat (4). Haberi consuevit in Basilica Julia, et quidem publice, *ut densa circumstantium corona latissimum judicium multiplici circulo ambiret* (5). In hoc judicio solum agebatur de rebus et litibus privatis. Caussas, quæ hic judicandæ erant, enumerat Cicero (6). Maxime hereditatis controversiæ et testamentariæ hic agitabantur (7). Itaque nemini mirum videri potest, quæstionem, de qua hic sermo est, et quæ ad hereditatem pertinere videbatur, apud Centumviros actam esse. Judicii autem centumviralis de hereditate auctoritas, judicante Zepernickio, tanta erat, ut quæstiones quum civiles, tum criminales, hereditatis occasione motæ et tanquam incidentes necessario exponendæ, in alio judicio excuti non possent, sed a centumvirali, ubi petitio hereditatis agebatur, licet alias esset judicium incompetens, essent dijudicandæ (8). Etiam capitales caussas agitas fuisse, probat Rigaltius e loco Quintiliani lib. IV (c. 1): *Jam quibusdam in judiciis maximeque capitalibus, ut apud Centumviros, ipsi judices exigunt sollicitas et accuratas actiones* (9).

(1) In *Centumviralia judicicia*.

(2) Lib. VI, Ep. 33.

(3) Vid. Grævii Præf. ad T. II Antiquitt. Rom.

(4) Dio Cass. LIV, Vol. I, p. 757, Reimar. ubi vide.

(5) Plin. lib. VI, Ep. 33.

(6) De Or. lib. I, c. 38.

(7) Vid. Val. Max. lib. VII, III, 1; lib. VII, cap. VIII, 1; lib. X, cap. xv, 5.

(8) Cfr. Sibrandus Tetardus Ac-

cama de judicio Centumvirali ex Edit. Zepernick. Hal. 1776, p. 49, 51, 270, coll. cl. Schmidii Diss. de Jurisprud. Phædr. p. 37.

(9) De judicio Centumvirali, quod Plinius lib. IV, Ep. 24, vocat. *quadruplex*, vide quos laudat Dispositus; quibus adde Ernesti Clav. Cic. Cellar. ad Plin. lib. I, Ep. v, n. 4. Heinecci Syntagm. Antiquitt. Rom. Jurispr. Illustr. lib. IV, tit. vi, 9.

Vs. 51... 53. *Nil spernat auris, nec tamen credat statim; Quandoquidem et illi peccant, quod minime putes, Et qui non peccant, impugnantur fraudibus.* Horum verborum sensum facillimum judicarunt Interpretes. Nam nisi ita judicassent, aliquid annotationum iis adpersissent, quarum in aliis locis, non admodum difficilibus, fuere prodigi. Perperam tamen ea a permultis fuisse intellecta, cognosco ex Editione Em. Sinceri, ubi sic vertuntur: *Massen auch die fehlen, von denen man sich es am wenigsten vermuthen sollte; und die nicht fehlen, werden mit Lug und Betrug übereilet.* Eodem fere redit illa interpretatio Latina, qua *impugnantur fraudibus* vs. 53, explicatur per *decipiuntur*. — *Nil spernat auris*, Phædrus ait, *nec tamen credat statim, Man kann alles mit anhören, aber man muss nicht gleich alles glauben.* Ita maritus in fabula, ea, quæ libertus deferebat, audire quidem, non item credere statim debebat. Jam reddit caussas, cur credendum non sit statim? *Quandoquidem et illi peccant, quos minime putes, massen oft diejenigen strafbar sind, denen man es am wenigsten zutrauen sollte, h. e. der Bösewicht nimmt oft die Miene des Rechtschaffenen an, velut libertus in fabula.* *Et qui non peccant, impugnantur fraudibus, und die Ehrlichsten sind den Anfällen boshafter Verleumdungen immer am meisten ausgesetzt, velut mulier casta, fraudibus liberti criminosi impugnata.* Verum quidem est, *peccare nonnunquam idem esse, quod errare, falli;* sed illa notio huic loco omnium minime convenit. Eligenda est itaque alia, qua *peccare et virum bonum esse* sibi opponuntur, ut apud Ciceronem Off. III, 15 fin. Nunquam est utile *peccare*, quia semper est turpe: et quia semper est honestum, *virum bonum esse*, semper est utile. Adeoque *qui peccant*, homines sunt improbi; *qui non peccant*, viri boni. Tum *impugnare* idem est, quod *accusare*, cui opponitur *defendere*. Sic Livius V, 3, 7, utrum enim *defenditis*, an *impugnatis* plebem? *Fraudibus*, h. e. per fraudes, fraudulentum modo. Possis etiam intelligere *homines fraudulentos*, sic, ut abstractum pro concreto positum esse statuas. Quod sicut in multis aliis formis, ita in hac voce perquam est sollemne, velut apud Ter. Heaut. V, iv, 10, ubi Clitipho, et apud Plaut. Pseud. I, 111, 131, ubi leno dicitur *fraus*, h. e. fraudator. Sed mihi, ut ingenue fatear, prior ratio magis probatur. Lindner in Tentam. Crit. Chil. P. I, pag. 6 seq. Aliter hæc intellexit cl. Sattlerus, ejus interpretationem dabimus:

*Das Ohr verwerfe nichts, auch wenn es nicht gleich glaubt;
Zuweilen fehlt ein Mann, den man für weise hält,
Und wer auch selbst nicht fehlt, wird durch Betrug geführt.*

EXCURSUS IX.

AD LIBRI III FABULAM XIII.

Vs. 2. *Fuci*. De fucis cf. Schneider. V. C. ad Varr. R. R. lib. III, c. 16, sect. 19. De iis Serv. ad Virg. Ge. IV, 168: *fucus est secundum Æmilium major ape, crabrone minor, dictus eo, quod sit apibus nocens, quod quum ipse nihil gignat, aliena consumat*. Notandus etiam locus classicus apud Col. IX, 15, quem dabimus ex emendatione cl. Schneideri. « Mox vere transacto sequitur mellis vindemia, propter quam totius anni labor exercetur. Ejus maturitas intelligitur, quum animadvertimus, fucos ab apibus expelli ac fugari; quod est genus amplioris incrementi, simillimum api, sed ut ait Virgilius, *ignavum pecus*, et immune sine industria favis assidens. Nam neque alimenta congerit, et ab aliis invecta consumit. Verumtamen ad procreationem sobolis conferre aliquid hi fuci videntur, insidentes seminibus, quibus apes figurantur. Itaque ad fovendam (et educandam) novam prolem familiarius admittuntur. Excisis deinde pullis, extra tecta proturbantur, et ut idem ait, *a præsepibus arcentur*. » Huic loco alius addendus Plinii H. N. lib. XI, c. 11: *sunt fuci sine aculeo, velut imperfectæ apes, novissimæque a fessis et jam emeritis inchoatæ, serotinus fetus, et quasi servitia verarum apum*. Quia furtim mella consumunt, a nonnullis *fures* vocantur. Ita Varro lib. III, c. xvi: *fur*, inquit, *qui vocatur ab aliis fucus, ater est lato ventre*. Nec desunt alii scriptores, a quibus fuci furium nomine censeantur; quo referendus Ælianus H. A. I, 9. Loquitur etiam Aristoteles de furibus, v. H. A. IX, 336 sqq. coll. Plin. lib. XI, c. 16. Sed observat Cl. Schneiderus ad Varr. R. R. lib. III, c. xvi, sect. 19, e Beckmanno (ad Antigon. Carystium p. 105) in loco Aristotelis fucos a furibus esse distinguendos, et Varronem, lectione loci Aristotelici deceptum, fucum cum fure miscuisse. De fucis etiam conferri potest Hesiod. 317. 594 sqq. 477. 302 sq.

EXCURSUS X.

AD LIBRI III FABULAM XV.

Vs. 14, 15, 16. Burmannus hæc ita emendat: *Cujus potestas*

*nulla in gignendo fuit, cur hac (vera matre) sit potior? quod (Ouverringius quia) jacentis miserita est: ut sit interrogatio canis, qui hoc quærat: cur illa, quæ ubera præbet, et cujus nullæ partes fuere in gignendo, potior sit vera matre? agnus autem respondeat: quod jacentis miserita est. Sed omnia recte se habent, et nulla correctione opus. Nam quæ jacentis est miserita, ex interpretatione nostra, utique alia est, quam ea, cujus potestas nulla fuit in gignendo: sicque oppositio, quam Burmannus desiderabat in vulgata lectione, re vera locum habet, qua matrem comparat cum ea, quæ ubera præbet relicta a matre. In vulgata etiam omnia optime conveniunt cum prioribus; pergit enim agnus in respondendo cani, qui monuerat, tamen illa est potior. Vide supra Notas ad hos versus et ill. de Schirach. Clav. P. I, v. potior. Gudius conjiciebat: Cujus potestas nulla in gignendo fuit, Cur hæc? sit potior, quæ jacentis miserita est; sed hæc repugnant simplicitati Phædri. Aliam conjecturam parum probabilem eandemque minime necessariam profert T. J. A. Schütze V. Cl. in Crit. in Phædr. Obs. p. 3, ubi vide. Coll. P. II, Phædri p. 115. Neque opus erat emendatione Heinsii, *cujus potestas nulla gignendi, vel gignentis fuit*; cf. notata ad vs. 14, et Davis. ad Cic. Tusc. I, 42; neque etiam Barthii, corrigentis Adv. XLII, c. 14: *cur hæc sit potior, quæ nascentis m. e. ex qua lectione Schefferus se non extricabat. Sed ad Stat. Silv. lib. II, 1, 87, legit jacentis. Bentleius vs. 16, legi vult, præstat sponte benevolentiam. Ita enim putat verum commodiorem fore; sic quoque Cuninghamus. At Sana-don. Philipp. Lallein. frustra mutant et invertunt hoc modo:**

Hac illa potior, quæ jacentis miserita est,
Dulcemque sponte præbet benevolentiam
Quamvis potestas nulla in gignendo fuit.

Vs. 18 sq. Kohlius Comment. crit. I, 49, §. 4, putat, hos versus ab homine quodam hebetioris ingenii vel dedita opera additos, vel primum commentationis gratia adscriptos, deinde per imprudentiam in textum esse receptos. «Phædri, inquit, non esse, res ipsa loquitur. Quis enim quæso is auctor, quem dicit his versibus demonstrare voluisse, obsistere homines legibus, meritis capi? num ipse Phædrus? id quidem probabile non est, Phædrum de se ipso locutum; an vero Æsopus? at ille Græcus auctor soluta scripsit oratione apologos, non ligata.» Facile crediderim, Æsopum, quem Phædrus hocce epimythio notaverit, non esse auctorem fabulæ, quum hæc non reperia-

tur inter Græcas Æsopi fabulas; etsi probe sciam, non unam poetæ fabulam latere posse in tenebris, olim forsitan in lucem protrahendam. At ponamus Phædrum fabulam Æsopi, soluta oratione scriptam, expressisse ligata, i. e. versibus senariis. An propterea Æsopus dici non potuit auctor fabulæ? Certe Prol. I, 1, docet, utique dici posse. Sed quidni ipse Phædrus hujus epimythii auctor esse possit, equidem non video; quum e Prol. II, 7, non obscure intelligatur, non inepte se ipsum h. l. fabulæ appellavisse *auctorem*. Accedit mos Phædri, præter epimythium, vel promythium, ad finem fabulæ versiculum *γνῶμικόν* aliis disserendum committendi; de quo dictum est Not. ad vs. 17. Ex quo luculenter patet, hosce versus non temere esse ejiciendos. Nihilo vero secius ill. de Schirach. Clav. P. I, v. *obsistere*, Kohlii auctoritate motus, eos pro spuris habet. Censet etiam, Phædrum singularem quemdam casum mente tenuisse, quum scripserit hanc fabulam, quæ ad se atque illum tantum pertineret, cui dicasset hanc fabulam; laudans hanc in rem lib. III, fab. I, et lib. V, fab. X. Sed nil attulit vir doctus, quo conjecturæ suæ aliquid adderet ponderis; immo vero habeo persuasissimum, notavisse poetam duos istos parentes apud Romanos, vel etiam matres, de quibus dictum est in Not. ad vs. 1 sq.

EXCURSUS XI.

AD LIBRI III FABULAM XVII.

Quæ ad historiam litterariam hujus fabulæ pertinent, supra memoravi in Disputatione de *Phædro antiquitatis scriptore*. Quibus addenda sunt, quæ nuper disputavit cl. *Jacobs* in peculiari dissertatione, disputationi nostræ subjuncta. Sed ne quidquam prætermittere videar, quod vindicando Phædro inservire possit, hoc loco inserere visum est *Excerpta e Boulangeri*, Galli, *Disputatione de Litteratura Germanorum* (*Discours sur la Littérature allemande*) præfixa ejus Fabularum opusculo, quod supra laudavi in Notitia litteraria de Phædro, et quod cl. *Dassdorffius*, pro suo in bonas litteras favore, e Bibliotheca Electorali Dresdensi, mihi transmisit, Disputatione mea jamjam ad umbilicum perducta. Sed audiamus Boulangerum :

« Phèdre a fait un choix heureux dans les Apologues d'Ésope, et leur a donné une grace nouvelle par sa précision élégante, que l'on a comparée avec raison à celle de Térence. Mais un

des plus savants hommes de l'Europe, M. Christ, dans un ouvrage qui est un jeu pour lui (1), et qui serait pour tout autre un travail immense, a entrepris, il y a quelques années, de révoquer en doute l'authenticité du Phèdre recouvré par notre M. Pithou, aussi connu dans la littérature que dans la jurisprudence. Comme la sagacité de M. Christ et la haute estime que l'on a pour son érudition sont très propres à donner du poids à son sentiment, il ne sera pas inutile d'examiner ici les raisons sur lesquelles il le fonde. Sénèque a dit, *Æsopios logos, intentatum Romanis ingeniis opus*. Mais, ou Sénèque a ignoré que Phèdre ait fait des fables, ce qui est très possible, ou bien il a entendu par là que personne parmi les Latins n'en avait fait de nouvelles dans le genre d'Ésope, ce qui est très vrai. Phèdre lui-même avait prévu que ses contemporains lui reprocheraient de n'être point véritablement auteur :

*Quidquid putabit esse dignum memoria
Æsopi dicet.*

Le silence de Sénèque ne prouve rien contre Phèdre, dont Martial et Avien font mention. Avien en a fait, dit M. Christ, un fabuliste grec. Il est vrai qu'il le cite après Gabrias ou Babrias. De même on pourrait dire qu'il fait d'Horace un poète grec, parcequ'il le cite dans le même endroit après Socrate.

« On trouve dans *la Corne d'Abondance* (2), de l'archevêque de Siponte, imprimée en 1496, la fable des Arbres protégés par les Dieux, à peu près telle qu'elle est dans le Phèdre qui n'a paru qu'en 1596. Mais on a trouvé un des vers de cette même fable sur un monument très antique dont parle Zamosius. Et cependant Pérotti prétend qu'elle est un des amusements de sa jeunesse. A Dieu ne plaise que je veuille accuser de mauvaise foi cet archevêque : il se peut très bien qu'il ait mis alors cette fable parmi ses ouvrages, et que l'y ayant retrouvée dans un âge avancé, il ait cru réellement l'avoir faite. Ce qui est d'autant plus vraisemblable, qu'il dit avoir tiré ce sujet d'Avien qui ne l'a jamais traité. Ajoutez à cela que Pérotti connaissait Phèdre et qu'il en parle dans cette même *Corne d'Abondance*. Faudra-t-il, sur un seul passage d'un auteur du quinzième siècle, supprimer à-la-fois les deux fabulistes latins qui nous sont restés ?

« Mais pourquoi vouloir ôter à Phèdre cinq livres entiers,

(1) Jo. Frid. Christii Prolusio, etc.

(2) Nic. Perotti Cornucopia.

parcequ'on y aurait inséré une seule fable qui ne serait pas de lui? Faudrait-il les attribuer toutes à Pérotti, qui en aurait fait une? Un manuscrit donne celle-ci à Phèdre, un autre la donne à Pérotti. Pour décider, il faut la lire dans les deux ouvrages, et reconnaître son auteur en comparant les styles. Une présomption très forte encore contre l'archevêque de Siponte, c'est que plusieurs vers de cette fable courte et correcte ont été totalement altérés par ce respectable commentateur de Martial : *Phæbo laurus* pour *Phæbo laurea*. *Ne videantur*, etc.

« M. Christ relève dans Phèdre quelques expressions qui lui paraissent peu latines, et qu'il prétend n'avoir pas été employées dans le même sens par les meilleurs auteurs du siècle d'Auguste. De là il conclut que le Phèdre est un ouvrage supposé. Mais, comme il y a dans chaque auteur bien des tours et même des expressions qui lui sont propres, on pourrait, par cette méthode, prouver également que Cicéron n'est pas de Cicéron.

« Et cette entreprise ne serait pas entièrement nouvelle. Un écrivain (1) du dernier siècle a déjà voulu prouver que Cicéron ne savait pas le latin.

« Lorsqu'on annonça en Europe la première édition de Phèdre, cette découverte, d'un manuscrit qui avait été perdu si longtemps, parut d'abord suspecte à tous les savants (2). Mais, après avoir lu l'édition que venait de donner M. Pithou, il ne resta aucun doute dans les esprits. Le petit nombre d'expressions, que trouve à y reprendre aujourd'hui un des plus ingénieux critiques, est une nouvelle preuve de toute la pureté de Phèdre.

« M. Christ prétend que pour éclaircir ses doutes il serait nécessaire de recourir aux manuscrits, et de démêler leur âge aux traits de l'écriture et à la forme des lettres. J'avoue que je ne vois pas à quoi servirait un pareil examen. Ces manuscrits pourraient n'être pas aussi anciens que l'ouvrage même, ils pourraient paraître aussi anciens et ne pas l'être. Car, si l'on a pu imiter la diction latine du siècle d'Auguste au point que tous les savants s'y soient mépris, on a pu, à plus forte raison, imiter le papier et l'écriture ancienne si parfaitement, que tous les connaisseurs s'y trompent. Il est plus aisé sans doute de contre-faire tous les manuscrits du Vatican, que de composer un seul poème digne de Virgile, de donner à une statue moderne le vernis des antiques, que de sculpter comme Praxitèle.

(1) Vid. Grosippi Paradoxa Litter. Amstel. 1659.

(2) Voyez le Père Vavas seur.

« Il y a dans Phèdre plusieurs traits qui dénotent clairement un siècle poli. Qui pourrait concevoir que dans des siècles barbares on eût peint si agréablement l'indifférence philosophique de Ménandre, et ce luxe voluptueux dont on n'avait point d'idée? Ce que Phèdre nous a dit des mœurs et du génie de Ménandre doit, ce me semble, nous faire regretter encore plus les comédies de ce poète grec, etc. »

EXCURSUS XII.

AD EPILOGUM LIBRI III.

Vs. 8 sq. Varie explicant viri docti hosce versus. Gronovius sermonem putat esse ad Eutychem, a quo Phædrus pro fabulis petat manumissionem. Sed quærit Burmannus: « Unde probaret, Eutychi servum fuisse Phædrum? certe ex toto Prologo lib. III apparet, non eum alloqui ut patronum, sed ut hominem, se quidem beatiorem et districtum negotiis; sed minime ut patronum, a quo manumissus. Queritur porro, se calumniis a Sejano oppressum, quem credo parum de servo fuisse sollicitum. Quare jam manumissum fuisse Phædrum, cujuscunque fuerit servus, credibile est. » Heusingerus Gronovii sententiæ obstare contendit ætatem Phædri vs. 15 et 19 significatam. Sed vide, quæ mox notabo. Burmannus locum capit de ætate, ad senectutem inclinante (v. 15); præterea verba v. 16, *auxilio locus est*, viro docto non de manumissione, sed de pecunia videntur intelligenda, cujus præsidio senectutem sublevaret, ut Virg. Æn. I, 358: *auxilium viæ vocat thesauros et argenti pondus et auri*, et Phædrus lib. IV, fab. XXIV: *subsidium vitæ*. Sed quum Phædrus vs. 16 sq. dicat: *olim senio debilem frustra adjuvare bonitas nitetur tua*, ex his verbis efficitur, Phædrum tum, quum hunc Epilogum scriberet, neque senem fuisse, neque senio proximum; adeoque *languens ævum* (v. 15) non de senectute, sed vita Phædri, a noxiorum insolentibus pressa (vs. 31) et mœrore confecta, esse intelligendum. Deinde non pauca inveniuntur in hoc Epilogo, quæ probare possint, locationem, *auxilio locus est*, melius capi de auxilio patroni et judicis insonti ferendo, quam de pecunia, senectutis præsidio. Centies enim, ipso observante Burmanno, *auxilio* dicuntur esse patroni, et qui deprecantur pro aliquo, vel etiam ipsi iudices. Non lubet autem, h. l. repetere, quæ supra disputavimus

in Vita Phædri de calamitate poetæ, in quam deductus erat odio Sejani, et aliorum potentum calumniis, quos læserat et offenderat fabulis suis; item quæ de tempore, quo librum III fabularum conscripsisse vero simile est, nec non de Eutycho, cui dedicavit, notata sunt, in lectione hujus Epilogi in memoriam revocanda. Sufficiat observare, quæ explicando huic loco inserviant. Phædrus nempe hocce tempore calumniis inimicorum iterum (1), etsi insons, ut ait vs. 22 accusatus et in jus vocatus fuisse videtur. Epil. III, 22 seq., 30 seq. Judices vero ante Eutychem munus suum injudicata re obiverant (vs. 24) et actio pendebat (2), nescio qua de causa. Forte Phædrus custodia tenebatur (lib. III, fab. IX, 3 sq.). In locum horum judicum successerat Eutyclus (v. 24 sq.), qui conjectura probabili nunc præerat judiciis. Quod etsi vero simile negant esse Burmannus et Desbillonius (3), quum liberti nomen gereret Eutyclus; tamen quia liberti isto tempore non raro magno in honore erant; et Eutyclus non uno munere publico functus esse videtur (Prol. III, 5, 7; Epil. III, 3, coll. Excurs. I): non sine ratione suspicor, eundem e numero judicum Phædri fuisse; id quod confirmatur v. 22, maxime v. 26 sq. huj. Epil. quem locum de religione judiciorum et fide jurisjurandi, quo se romani judices adstringebant, interpretandum esse, jam supra in Vita Phædri docui, præeunte Desbillonio. Atque etiam Burmannus ex hoc versu censet colligi posse, agi de judice. Phædrus igitur metuens ne lis protrahatur, et ipse coram diversis iudicibus, forte injustis et partium studio abreptis, et magistratibus, qui annui erant, aut qui aliquando vacabant, et deinde iterum fungebantur magistratu, causam dicere cogatur, in hoc Epilogo petit ab Eutycho, patrono suo et iudice, ut auxilio sit reo periclitanti, suamque in eo operam ponat, ut veniam impetret. Jam antea promiserat Eutyclus, se redditurum fabularum Opusculo istud præmium, i. e. se Phædro auctori earum, invidiæ calumniæque vi oppresso, non defuturum (vs. 9); at vero nunc impensius rogat poeta, ut stet promissis, adjunctis variis argumentis, quibus ostendit, quam celeri opus sit auxilio (vs. 8... 20). Cui conjecturæ addunt pondus verba (vs. 24 sq.): *Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum prius, Dein simili gyro venient*

(1) Tale quid jam factum erat tempore Sejani, qui accusator erat testis et iudex Phædri. Vide Vitam Phædri.

(2) Die Sache ruhete, wurde nicht betrieben.

(3) In Notis ad lib. IV, fab. XXV, 24 sq. (Ep. III, 24 sq. nostr. Ed.)

aliorum vices, quæ Desbillonius præclare ita explicat: «Tuæ sunt partes in mea caussa judicandi: alii jam antea iudices munus suum (annuum videlicet) injudicata re obiverunt; alique porro quasi in gyrum succedent, nisi reum me absolvi ac dimitti pro tua misericordia diligenter curaveris.» Quæ omnia si rite expendantur, nescio, an assentiendum sit censori erudito (1), qui in hocce Epilogo de calumniis, quibus premebatur Phædrus, non de actione forensi agi, statuit, laudans vs. 32, coll. Prol. III, 39 sq. et Prol. IV, 15.

Vs. 20. *Preces existimo*. In MS. Rem. est *preces exes*; in Pith. *præceps exis*, unde Pithœus fecit *preces existima*, quod multæ habent editiones, ut Rigaltii 2, Nevelet. Faber, Ursin. Schefferi 3, etc. Sed *existima* nescit, quo referat Burmannus, et corruptam esse vocem recte credit; quare sententiæ Schefferi adhæret, qui legit *existimo*, probante Guyeto; ut sit formula confitentis importunitatem tot suarum precum. Secuti Sana-don. et Philipp. E corrupta codicum lectione Gudius *sexcenties* fecit, acuta, ut ait Burmannus, et blandiente conjectura, sed dubia et fallaci; quare is non ausus fuit recipere in contextum, ut fecerunt Gronov. Maïttar. Walch. Richter. Leonhard. Hoogstratan. Didot. Offendunt præterea aures junctæ voces *preces sexcenties* syllabis asperis, e tot s et e confragosis: *preces sexcenties* denique esset hominis indignantis, non simpliciter rogantis, observante Bentleio, qui hinc, quanquam sine ulla veri specie, exsculpit: *stultum admoveere tibi preces est*, *Eutyche*, *Proclivis ultro quum sis misericordiæ*. Cf. Gud. et Burmann. it. V. L. ad vs. 21. Quum in Cod. Pith. legatur *præcepsexis*, Desbillonius credit, inde eruendum esse, *perspexeris*, hoc sensu: ipse perspexeris, me stulte facere, quod preces tibi admoveam, quum sis sponte misericors. Cuninghamus suspicatur, Phædrum scripsisse: *Stultum admoveere est tibi preces enixius*. Sed præstat retinere lectionem Schefferianam, receptam a plurimis.

Vs. 24 sq. Cl. Brotier. testatur, in MSS. Pith. et Rem. legi: *Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum dein simili gyro venient aliorum prius vices*. Fide Neveleti hi versus in MS. Pith. ita exhibentur: *Tuæ sunt partes fuerunt aliorum dein: Simili gyro venient aliorum prius vices*. Contra Gudius in suo, i. e. Pithœi Codice, memorat inveniri: *Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum, dein simili gyro venient aliorum vices*, omisso τῷ prius. Quæ scripturæ et interpunctionis diversitas in eodem Codice in hoc opere sæpius

(1) V. Ephemer. Götting. litter. Zugabe ann. 1781, Partic. 53.

notata est. Dolendum, viros doctos, qui libros scriptos inspexerunt, non accurate indicasse quæ sint a manu prima, quæ a secunda. Pithœus emendavit: *Tuæ prius sunt partes, aliorum dein: Simili gyro venient aliorum vices.* Ita Neveletus. Alii tatarunt alia. Burmannus ex antiquorum Codicum vestigiis vellet: *Tuæ nunc* (Gudius et Bentleius *Tuæ sunt*) *partes, fuerunt aliorum* (Bentleius *fuerant illorum*; Gudius *fuerunt aliorum*) *prius, Dein simili gyro venient aliorum vices.* (Sic etiam Bentlei. et Gud.) J. F. Gronov. edidit: *Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum, dein S. g. v. a. v.* Hoogstratan. et Maïtarius Gudio obsecuti, dederunt: *Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum prius, Dein s. g. v. a. v.* quam lectionem reliquis anteferebam duxi. Sic fere Brotier. Bipontini editores; Desbillonius, nisi quod hi habeant, *fuerant aliorum prius.* Alii, ut constaret metri ratio, addiderunt, *similique gyro*, ut Burmannus, in cujus Edit. majori legitur: *Tuæ prius sunt partes, aliorum dein; Similique gyro v. a. v.* Cui parent alii. Nec defuerunt, qui hosce versus vel expungerent, vel, ut Philippus, abjicerent tantum versum 25, retento 24. Perperam. *aliorum.* Quia bis *aliorum* occurrit, Bentleius prius mutat in *illorum*; quod repudiat Burmannus; nam *illorum* certos homines, quorum mentio jam facta est, respiceret, quæ hic nulla est; *aliorum* vero est indefinite, quorumcunque, diversorum a prius memoratis. Nec desunt exempla, ubi bis terve *alius* de diversis repetitur, ut Justin. XII, 8. v. Burm.

De sensu vs. 24 sqq. dictum est supra in Notis coll. hoc Exc. init. Alii tamen aliter. Gronov. et Hoogstratan. capiunt de Opusculo fabularum Phædri, quibus accedit Brotier. scribens p. 142. «Tunc partes erant Eutychi, cui Phædrus tertium fabularum librum dicaverat. Prius fuerant aliorum partes, qui prioribus duobus libris erant patrocinati. Deinde venere aliorum vices, Particulonis et Phileti, qui in duobus posterioribus libris celebrantur.» Sed hæc sunt contra mentem poetæ. Rectius suspicatur Bentleius, agi hic de iudicibus, probante Burmanno, qui tamen vellet explicuisset Bentleius, quomodo vices illæ iudicum *gyro* venirent, et annon e versibus memoratis colligi possit, sæpius fuisse accusatum Phædrum, vel certe metuisse, ne coram diversis iudicibus et magistratibus causam dicere cogeretur. Certe hic ei aliquid latere videtur. Ipse vero censet, nec Eutychem, nec Particulonem iudiciis præfuisse, quia libertorum nomina gerant: Virum aliquem hic intelligi, qui annum et insigne munus Romæ obierit, unde quasi in orbem ad alios quotannis devolvebatur; nomini vero ejus pe-

percisse, ne in invidiam adduceret supplex Phædrus, qui fabulis tot Romanorum principes offenderat. Cum his comparabis conjecturam nostram, initio Excursus XII propositam.

EXCURSUS XIII.

AD PROLOGUM LIBRI IV.

Vs. 4. *Talis est tituli appetens*. J. F. Gronovius et Ursinus mallent *tituli avidus*, i. e. ejusdem laudis, nempe e fabulis scribendis, cupidus. Quæ lectio non displicet Ouvverringio et Brotierio. Cf. Notas nostras ad vocem *tituli*. Burmann. æque facile atque *avidus est* legi posse putat, *cupidus est*; et majori specie. Meursius fecit *tituli diligens*, ut per *titulum* intelligat *titulum* poetæ. Sed observat Burmannus, suppetere quidem exempla, quibus *diligens artis*, et similium dicatur, quæ quotidie quis diligenter exercet, ut *diligens antiquitatis* apud Sen. N. Q. VI, 12, sed quomodo quis possit *titulum* diligenter exercere, aut versare, non videt; nisi forte *tituli diligens* debeat sumi pro *diligens titulum*, ut *præmetuens doli* lib. I, fab. XVI et similia. *Studii diligens*, quod Gudius per longas ambages circumducta conjectura et contra Codicis auctoritatem reponit, Burmanno languidius et minus elegans videtur. Neque credit, si *studii* scripsisset Phædrus, facile librario in mentem venisse, *tituli* supponere, aut glossatori, ita explicare. Strenue tamen lectionem Gudii tuentur ill. de Schirach. et Leonhardus, quam Bipontini et cl. Jacobs receperunt in textum. Walchius legit: *Nam si quis talis etiam esset styli diligens*, vocem *tituli*, quæ est in MSS. rejiciens. quam conjecturam, ut violentam et metro repugnantem, rejicit Heumannus in N. B. P. 27, p. 611. Johnsonius; *Nam si quis talis etiam studioli est amans*, sed non docuit, unde hanc vocem, Latio incognitam, depromserit. Bentleius: *Nam si quis talis etiam tituli est æmulus*; Barth. Adv. XXX, 22, et Ablegm. Crit. lib. II, c. 23: *Nam si quis talis etiam est tituli honor*; Heinsius: *Nam si quis talis est etiam tituli locus*. Sed de variis hisce conjecturis egregie Burmannus: « quæ omnes possent defendi, sed quarum nulla a Phædro profectam esse vocem, quam adjiciunt viri docti, confirmare pro certò potest. »

Vs. 5. Hæsi diu in hoc loco: nam responderi poterit, si tu editis quibusdam fabulis, Phædre, cessas dehinc a scribendo,

facile divinare poterit alius, quid tu omiseris, vacuum enim tradis provinciam sequentibus, ex qua possunt arripere, quod placet. Sed puto hoc Phædrum velle, se plurimas jam fabulas, et ut credo, maximam partem in hoc composuisse, ut sui temporis homines, sub bestiarum personis, describeret intelligentibus: non tamen exhausisse materiem, cujus magnam copiam dabat malignitas et diritas temporum: et hinc, si alius vellet relictas a se partes suscipere, ille quidem Æsopeas quasdam fabulas, sed quæ non certos homines et eorum mores exprimerent, sed in genere tantum vitia quædam hominum notarent, ut moris erat in nova comoedia, daret: sed sub quibus non lateret ille aculeus; quia forte non idem sentiret de sæculo suo, aut de romanæ reipublicæ administratione, et potentibus in ea viris; ideoque non possit ille divinare, an hoc vel illud vitium, in hoc vel illo homine, omiserit Phædrus, qui nec ipsas jam editas Phædri fabulas intelliget: et hinc forte vel idem famæ traderet, omissum credens, vel non eo colore scribendi, nec ea animi affectione, qua usus erat Phædrus, fabulas proderet. *Burmman.*

Vs. 7. Animi cogitatio. Heinsius legi vult *animo*; sed Bentleius hunc et sequentem versum ita jubet constitui: *Sua cuique quum sit animi conscientia Dolorque proprius*: « Phædrus enim, inquit, rationem reddit, cur alius quis, qui post eum fabulas scribere velit, non in easdem incidet, quas ipse in animo habebat; quia auctor sua *animi conscientia*, proprio dolore motus, ad fabulas scribendas accessit Prol. III, 36, 44, 47. Quum igitur sua cuique mens sit, suus cuique dolor, sua calamitatis sort; duo homines nunquam easdem fabulas scribendas sibi deligent. *Animi conscientiam* præter alios multos Noster habet Prol. III, 47. » Cui quidem emendationi, ex mente Burmanni, magna species adderetur, si ita capiamus, ut cepit idem vir doctus. Vid. hunc Excurs. ad vs. 5 quia injuria, qua Phædrus se affectum sæpe indicat, non ita penetrat animum alieni hominis, ut ille in fabellas affectus illos transferre possit: aliter animatus scriberet Phædrus, eundem hominem sub larva fabulæ traducturus, aliter otiosus spectator, sed nihil passus. Sed *animi cogitatio* tamen retineri, hoc etiam sensu, posse censet vir doctus, quum idem fere possit exprimere, quod Bentleii *conscientia*, quod exemplis firmare studet. Mihi quidem durum videtur *cogitatio* mutare in *conscientia*, et quum lectio vulgata apta sit ad sensum, emendatio Bentleii non est admittenda.

Vs. 14. Nunus vacivo perleges. Teste Brøtlerio in MSS. Pith. et

Rem. legitur: *aum variae* vel *varie perleges*, turbato metro: pro quo jam olim Pithœus ex ingenio edidit, *dum vacive perleges*. Vid. Gud. Pithœum deinde virorum doctorum non pauci secuti sunt. Tò *varie* enim ex compendio, vel mala scriptura natum esse videtur. Vid. Burm. Etsi enim Gudius et cl. Schützius crit. in Ph. Obs. p. 9, *varie perlegere* tueri student; atque etiam Rigaltiana I, Neveletana, Hanoviensis 1603, nec non Edit. Fabri et Hoogstrat. exhibent *varie*; recte tamen Burmannus, *varie perlegere* neque latine dici, neque sensum aptum habere, statuit. Certe fatendum, sensum, quo capiunt viri docti τὸ *varie*, nimis esse quæsitum (1). Gudius autem post *dum*, quod explicat *dummodo*, jubet rescribi *tu*, idque metri causa, quod hic ἀπαρτιῶς positum opponatur maligno obtrectatori. Sic, præter alios, legunt Danet. Hoogstratan. Didot. in Edit. stereotypa, qui *dum tu varie perleges* ediderunt. Contra alii *dum* retineri posse negant, quum nexum luxet, vel amoveat hinc; hinc *varie* mutant. Ursin. mallet, *nunc vacive*, cui ego parui; cl. Tzschucke, post Guyetum, Lallemand. alios, *tu vacive*; Bipontini satis audacter *tu duntaxat*; Bentleius, *quum vacarit perleges*, cui lectioni favet Prol. III, 2. Secutus ill. de Schirach. Clav. v. *vacive*; Desbillonius etiam excogitaverat, *dum tu rite*, quod non multum a vetere scriptura differre ait. Alii quibus τὸ *vacive* insuetum et inauditum videtur, tentavere alia. Cunninghamus conjicit, *dum feriæ erunt, perlegea* Præiverat Richter, legens in specimine crit. p. 67: *Parvum, dum feriæ, libellum perleges*, vel, *Quarum, dum feriæ, l.* at observat Burmannus: « si ita licet conjicere, nulla nos unquam morabitur difficultas. » Postea Richter edidit, *dum vacive perleges*. J. F. Gronov. et Hoogstrat. in Edit. ann. 1711, nallent *vacivus. aures vacivas* dixit Plaut. Prol. Casin. Horius *dum tu valide perleges*, quod quo sensu et quam eleganter dicatur, ignorat Burmannus, nisi pro *valde* capiamus, ut sæpe alibi; sed nec sic placet; Cl. Schützius l. c. *Quantum libellum dum varie perlegis*, hoc sensu: quoniam placent tibi fabulæ, plures effero, dum tu priores lustras animo; J. Gronov. *Quantum libellum ductum varie perleges*, sed quærit Burmannus: « an quartus libellus magis varie ductus est reliquis? aut, an aures capere possunt tres voces, in litteram mugientem insuavi sono exeuntes? præterea, an ut ducere varias materias, *ceram*,

(1) Ita explicat Gudius: Quarum nunc his, nunc illis ex floribus, libellum dummodo tu, ut flosculos omnia libans, sic verba mea tuas apicula, late et varie perlegens, in chartas transferes.

latum, immo carmen, obvium est apud scriptores veteres, ita ducere libellum occurrit alibi. » Cl. Brotier. hunc locum ita constituit: *Tu dum Variæ perleges*, miraturque neminem deprehendisse veram lectionem, latitantem in MS. Pith. in quo est, *dum varias perleges*. « Hic agitur, inquit, de Particulonis villa, quæ erat Variæ, nunc *Vicovaro*, in ripa dextra Anienis, nunc *Teverone*, agroque Tiburtino, *la Campagne de Tivoli*, via *Valeria*. Proxima fuit Horatii villa, qui et Variam memorat lib. I, Ep. xiv, 1 sqq. Gratum erit viris eruditis locum hunc Phædri tamdiu deploratum, tam facile, tam certe fuisse sanatum. » Quæ emendatio, avide recepta a Desbillonio, etsi non penitus repudianda videtur. vid. Ephem. Götting. litter. ann. 1784, Partic. 6, 7, ego tamen nondum possum induci ut recipiam.

Totus hic locus a vs. 10... 16 quomodo ab insignioribus criticis constitutus sit, nunc placet subjungere. Burmannus :

Quare Particulo, quoniam caperis fabulis,
(Quas *Esopeas*, non *Esopi* nomino,
Qui paucas ostendit, ego plures dissero,
Usus vetusto genere, sed rebus novis)
Harum libellum dein vacive perlege.

Bentleius :

Quare Particulo, quoniam caperis fabulis,
(Quas *Esopeas*, non *Esopi*, nomino :
Quia paucas ille ostendit, ego plures fero ;
Usus vetusto genere, sed rebus novis)
Quintum libellum, quam vacarit, perleges.

Brotierius :

Quare P. q. c. f.,
Quas *Esopeas*, non *Æ. n.*
Quasi paucas ostenderit, ego plures dissero,
Usus vetusto genere, sed rebus novis.
Quartum libellum tu dum Variæ perleges,
Hanc, etc.

Desbillonius :

Quare P. q. c. f.
Quas *Æ. n. Æ. n.*
(Nam is paucas ostendit, e. p.
U. v. g. s. r. n.)
Quintum libellum dum tu Variæ perleges,
Hunc, etc.

Vs. 18. *Vestras in chartas verba transfertis mea.* Hæc omnes interpretes præterierunt, et certe quod ad verba attinet clarissima sunt. Sed quia magnam lucem præbent præcedentibus,

accuratius excutienda sunt. Gallicus interpres cepit, ac si Particulo ipsa Phædri verba sæpe in sua scripta transtulerit, *de vous servir de quelques unes de mes paroles dans vos écrits*; sed tam doctum fuisse Particulonem et ejus similes quis probet? Forte aliquis crederet, ipsos fabulas Phædri sibi ad usum descripsisse in chartas, aut membranas, ut quotidie legere possent. Sed quis credat, Particulonem, aut similes ejus, libellos Phædri transcripsisse sua manu? quum, si editi forent, libroriorum opera possent eos consequi (levia sane hæc et nullius momenti putanda. *Schw.*). Quare hanc præfationem non, ut Bentleius, licet primo loco positam, ultimam tamen scriptam esse, ut fere hodie absolutis libris solemus, fingere nobis debemus. Sed credo Phædrum singulas, ut ipsi nascebantur, fabulas recitasse inter amicos, super coenam, in circulis, aut aliis in conventibus, quas illi, quia breves erant, et tangebant ejus temporis mores et homines, in codicillos suos et pugillares libellos transcribebant: et hinc jam ratio emendationis meæ apparet, cur v. 14 *dein*, vel *deinde* scripserim; nimirum tum vacive perleges, quum omnes illæ fabellæ in unum libellum fuerint conjectæ. Nunc interim sibi gratulatur, quod ex recitantis ore exciperent quasdam, et judicarent dignas, quæ servarentur, et deinde in librum colligerentur, ad posterorum etiam usum. Vide et infra Epil. IV, 1, in poetæ verbis ad Particulonem, ubi verbo loqui utitur, ut et mox: *Hoc ne locutus sine mercede existimer*. *Burmannus*, qui ad h. l. erudite docet, eodem fato nata esse multa Martialis Epigrammata. Sed vide Notas ad h. v.

Vs. 20. In Codd. MSS. Pith. et Rem. it. in nonnullis Editt. ut Rigaltii 2, legitur, *in litterarum plausum ire desidero*. Quod quia Scioppio obscurum videbatur, et quia huic omnino loco maculam inesse putabat, legebat, *inlitteratum plausum cur*, vel *non desidero*, ut dicat Phædrus: tu modo et tui similes viri docti meas fabulas laudetis; ab illiteratorum hominum cavea plaudī mihi, nihil moror; seu indoctorum hominum plausus nihili facio. Hæc lectio suffragia tulit Fabri (qui vulgatam metro repugnare recte putabat, etsi eadem illa in ejus editione legatur), Rigaltii, Schefferi, Heinsii (qui tamen mallet *nec desiderem*), Freinsheimii, leviter mutantis in hanc formam, *Inlitteratum plausum nec desidero*, cui accedunt Bipontini; Desbillionii, qui edidit *cur desidero*. Id enim censet propius accedere ad veterem scripturam, et sic vividiorē orationem effici. Gudio vulgata sana et pulchra videntur, nisi quod legendum putet, *in litterarum ire plausum desidero*, quam quidem lectionem

exemplis firmare studet, quorum vim probandi infringere allaborat Burmannus, statuens, Gudii lectionem nec versui, nec sensui satisfacere: cogi enim virum doctum, *ire* ultima producta propter litteras *pl* sequentes pronuntiare: deinde sensum, si non diversum, certe admodum ambiguum exire: nam *ire in plausum* esse idem quod plaudere, vel plausum incipere; sic ergo Phædrum dicere, se sibi nolle plaudere. Etiam Desbillo-nius credit, *ire in plausum* nil aliud significare posse, ac *plaudere*. Sed cl. Schützius inter alia multa affert locum Senecæ de Benef. I, 12: «munera non tam pretiosa, quam rara et exquisita sint, quæ etiam apud divitem sui locum faciant: sicut gregalia quoque poma, etiam post paucos dies itura in fastidium, delectant, si provenere maturius:» ex quo loco probat vir doctus, *ire in fastidium*, idem esse, atque fastidio haberi: passivam vim eam habere dictionem, ita ut simili modo *in plausum ire* explicari possit per *laudari*, vel *plausu excipi*. Atque etiam Quintilianum I. O. lib. II, c. 10, uti phrasi *in corpus ire*, quod idem esse cum Phædri *corpus facere*, lib. III, fab. VII, i. e. corpus consequi; posse igitur *in plausum ire* usurpari, ut plausum consequi, quanquam ad insolentes dictiones referri debeat. Etsi vero vir doctus cum Gudio vulgatam lectionem tuetur, tamen hujus conjecturam de convertendo verborum positu non modo necessariam, sed ne probabilem quidem judicat. Non enim, ut credat potest adduci Phædrum aut tam diligentem in versibus fundendis fuisse, aut illam producendi rationem, ob sequentem in altero vocabulo mutam cum liquida, perpetuo valere. Itaque in Phædro reperiri loca contendit, in quibus non quamlibet syllabam ad Grammaticorum regulas examinare vult, ut lib. III, fab. II, 4. Sed siquid mutandum, potius mallet legere, *in litterarum plausum ire ego desidero*. Ego habeo persuasum, Phædrum scripsisse, *in litterarum ire plausum desidero*, ut conjecerat Gudius. Loca enim, a clar. Schützio producta, docent, *ire in plausum* significare posse, plausu excipi, vel etiam plausum consequi. Deinde secunda syllaba in *ire*, ob litteras *pl* sequentes recte producitur, quod factum a poetis sæpissime, etsi non semper. Nihilo vero secius in emendatione Scioppii et Freinsheimii acquiesco, quum plurimorum criticorum suffragiis comprobata sit. Receperunt tamen Gudii emendationem Schefferus, Maïttar. Hoogstratan. in Edit. ann. 1701, Didot. Brotierius, qui hunc se locum e Codd. MSS. restituisse gloriatur. Jam olim etiam Rittershusius et Meursius Codicum lectionem tuebantur, hoc sensu: approbationem

litteratorum hominum promereri cupio. Rigaltio, legenti illiteratum, ire desidero est, abire, facessere, valere jubeo, quæ interpretatio parum se probat Freinshemio, cujus et Leonhardi Notæ inspiciendæ. Buchnero quantum pedem in vulgata trochæum esse arguenti placet, in litterarum plausum ire desidero, vel exdesidero, quæ conjecturæ admodum duræ parum placent Freinshemio, legenti, ut supra dictum est, in litteratum plausum nec desidero; quam lectionem Codicibus, metro et sensui accommodatam esse putat cl. Tzschucke.

EXCURSUS XIV.

AD LIBRI IV FABULAM I.

Vs. 4. Galli. Cybebes, seu Matris Deûm sacerdotes, variis nominibus appellantur, Curetes, Corybantes *Μητρὰ γύρται*, seu *Μηνὰ γύρται* habet Æsopus (Vid. fab. 242), et h. l. Galli, a Gallo, Galatiæ flumine (cujus hausta aqua vertebantur in furorem, atque ad tibiæ cantum testa se castrabant, Ovid. Fast. IV, 361 sqq.; Lucan. I, 566, cf. Nat. Com. Mythol. p. 968), ita nominati, teste Plinio, H. N. lib. V, c. 32 : *Flumina sunt in ea præter jam dicta, Sangarium et Gallus, a quo nomen traxere Matris Deûm sacerdotes*. Exsectis testiculis Matri Deûm servire solebant, quod confirmat Alexander ab Alexandro, G. D. lib. IV, c. 17, p. m. 1078, Edit. Tiraquelli : *Constat autem Sacerdotes matris Deûm samia testa sibi virilia amputare*. Cum his plane conveniunt, quæ narrat Plinius, H. N. lib. XXXV, c. 12 : *Samia testa matris Deûm sacerdotes, qui Galli vocantur, virilitatem amputant*. Inde semiviri, spadones ac semimares vocati. Minuc. Fel. Octav. p. 74 (p. 23, Ouzel); Prudentius Peristeph. X, 199 : *Per multa Matri sacra plorandus spado*. Ovid. Fast. IV : *Ibunt Semimares*. Ostendit caussam hujus evirationis Lactantius I, c. 17 : *« Deûm mater et amavit formosum adolescentem, et eundem cum pellice deprehensum exsectis virilibus semivirum reddidit, et ideo nunc sacra ejus a Gallis sacerdotibus celebrantur. »* Vid. Rittershus. Comment. in Oppiani Cyn. III, p. 111. Hartm. De Cybeles sacris et Gallis multa congestere Rosinus in Ant. Rom. lib. II, c. 4; Salmas. ad Tertull. de pallio p. 202; Gudius in Not. ad h. l. inprimis Elmenhorst. in Comment. ad Minuc. Fel. p. 48 sq.; Ouzelius denique in Animadvers. ad Minuc. Fel. p. 97 sq.

EXCURSUS XV.

AD LIBRI IV FABULAM I.

Vs. 12 sq. MSS. Pith. Rem. habent: *Jocularare tibi videtur, et sane leve*. Vid. Brotier. Ita Editt. Rittershusii et Neveleti; sic etiam Ursinus, nisi quod post *leve* signum interrogandi ponat. Walchius interpungit: *Jocularare tibi videtur et sane leve, Dum, nihil habemus majus, calamo ludimus*; Sed Claudius Civilis, seu Withofius in Misc. Obs. Nov. T. I, p. 126, conjicit: *jocularare, uti videtur, et sane leve*. Putat enim, *jocularare et leve* manifesto cohæsisse; at locum, quum nimis abruptum sit initium, satis adhuc residuam difficultatem commonstrare. Nam requireretur in hac lectione paullo ante vocabulum *δαικτικόν*, quod ad epitheton *jocularare* respiceret. Cui incommodo Schefferus succurrere voluit, conjiciens: *Jocularare hoc, vel jocular' oc tibi videtur*. Secuti non pauci, etiam Bentleius. Sed æque durum videtur Burmanno, *hoc* dicere, ubi nihil vel præcedit, vel postea additur. Si *genus* scribendi, vel simile quid adesset, foret tolerabile, sed *hoc* omisso τῷ *genus* ei non placet, et intelligere, durior et insolentior esset ellipsis. Hinc ex Heinsii et Schefferi emendationibus hanc conflaverat: *Joculares tibi videmur, et sane levi, Dum nihil habemus majus, calamo ludimus*. Sed quia Bentlei. *jocularare* tantum de rebus, non personis, dici contendebat (1), Heinsii vestigia premens legebat: *Joculares tibi videntur (et sane levi, D. n. h. m. c. l.)*. Sed diligenter intueri *has nenias*; ut *joculares nenice* dicantur, ut *viles nenice* Prolog. lib. III, 10. Clar. Tzschucke *levi* mutatione legi posse existimat, *joculari videmur*. Varia quoque conjiciunt Cuninghamus et Tollius, de quibus v. P. III, Phædri p. 138, 171. Quibus conjecturis omnibus non opus est, si hi versus ponuntur post fabulam de Gallis, et τὸ *jocularare* ad eandem referatur. Vid. quæ notata sunt sub initium dictæ fabulæ. Meursius mutavit versuum ordinem sic: *Dum nihil, etc. Jocularare, etc. Sed, etc.* At ill. de Schirach. nil censet mutandum in lectione Codd. MSS. (2) *Jocularare* enim absolute positum subindicare, quod facile intelligi possit, quum brevi parenthesi interjecta addat, *has nenias*.

Vs. 19. Rittershus. Rigalt. Brotier. h. l. explicant ex Plinii

(1) Ita etiam statuit Witofius l. Epil. 9, fin.; Horat. I, Sat. 1, 23. c. laudans Sidon. Apoll. lib. II, (2) Clav. Poet. P. I, v. *jocularis*.

dicto lib. II, Ep. 20 : *assem para et accipe auream fabulam*. Huc inclinatur etiam Praschius. Hos nodum in scirpo quærere, contendit ill. de Schirach. (1) Schefferus, Gronov. Harius interpretatur, frustra, i. e. sine gratia (*Dank*); de quo plura dabunt ~~Not. Schefferi~~; Burmannus sine utilitate, fructu, præmio, secutus ~~duces~~ Broukhuis. ad Prop. IV, EL VII, 33, ubi *nulla mercede est, unde nihil utilitatis ad te rediturum erat*. Laudat etiam præter alia, Plin. I, Ep. 7, *ut videar mihi hac sola mercede posse corrumpi*. Faber Phædrum dicere ait, hoc præmii sese lectori suo daturum, ut fabellam *de mustela* et muribus sit narraturus. Schulzio vero, cui assentit Langius, quid de h. l. videatur, ejusdem indicabo verbis : *damit ich es nicht so trocken sage. Die Fabel ist gleichsam der Köder, die merces, womit der Dichter den Leser anlockt, um eine gewisse Moral zu geniessen. Ohne das Märchen würde der moralische Satz zu trocken seyn, auf der Oberfläche der Seele weggleiten. Aber nun giebt der Moralist eine Erzählung in Kauf, und der Leser liest. So will Phædrus auch die vorhergehende Reflexion nicht sine mercede, nicht ohne belohnende, oder anlockende, Einkleidung übersehen lassen. Non displicent hæc, et nō fallor tale quid olim in mente habuit Faber. Nondum tamen, ut sequar, possum adduci. Rob. Prevost, Gallicus Phædri interpres et editor, censet, Phædrum alludere ad locutionem proverbialem, qua usus sit Plaut. Captiv. III, 1, 12 : *quibus sunt verba sine penu et pecunia*; quod Ter. Adelph. II, 1, 10, expresserit, *verbis solvere non re*. Hinc loqui sine mercede ei idem est, quod *parler sans avoir de quoi payer ou sans qu'il en coûte, c'est donner des paroles sans pouvoir en montrer aucun effet*. Sic fere Lallemand. quæ doctioribus enucleanda relinquo.*

Vs. 30. *Sic valeas, ut farina es*. Varie hunc locum interpretari conati sunt interpretes; sed præter ceteros placet Cl. Lindnerus, cujus eruditam observationem nunc dabimus (2). « Hic Phædri locus, inquit, si sensum spectes, est facilis; in vertendo tamen, si quis periculum faciat, haud parum habet difficultatis. Circumlocutiones verborum plures invenias, ex quibus vero translationem probabilem vix eruas. Gronovius vertit : facis te mihi farinam; at ego deos oro, ut non alia conditione tibi bene sit, quam si es, quod te esse præfers (3). Burmannus : ita pereas.

(1) Loco supra citato pag. 222.

(2) Vid. Ej. Tentam. Crit. Phil. P. II, p. 3 sq. *Schw.*

(3) Memorat hic Gronovius locum Sueton. Aug. c. 69, ubi in Antonii Epist. ad Augustum hæc

Quæ enim re vera non erat farina, ideo imprecatur, ut eodem modo valeret, quo farina esset, i. e. non valeret, sed periret (1). Eman. Sincerus: « Weil du uns Menschen so heimlich nachstellst, unter dem Schein, als wenn du wahres Mehl wärest, so wünsche ich dir, dass es dir wie dem Mehl ergehen möge, welches man zum Gebrauch der Menschen anwendet, nehmlich, dass dich der Hausvater fangen, umbringen, und aus deinem schönen weissen Balg, zu seinem Unterhalt ein Stück Geld lösen möge. » Ego verto: Apage te! tu non es farina, quæ jaces. *Geh nur, du magst mir wohl das rechte Mehl seyn, vel: Ich will wetten, dass das kein Mehl ist, was da lieget* (2). *Cardo* rei vertitur in usu verbi *valere*, cujus prima hæc vis est, ut, quem *valere* jubemus, ei *optemus*, ut *patiatur*, quod est *meritus*. Velut apud Plautum Capt. III, v, 87: *Tu, Aristophantes, de me ut meruisti, ita vale*; h. e. opto, ut tibi eveniat, quod de me meruisti. Gruterus Inscript. p. 710, 10: *Quisquis eum læsit, sic cum suis valeat*, h. e. lædenti eum eveniat, ut et ipse lædatur. Quæ loca ad Phædrum nihil pertinent. Tum *valeas* idem esse aiunt, quod *pereas*. Quam vero notionem verbum, neque in Phædri loco, neque ullo alio habet. Quæ enim afferri loca solent, illud non probant, v. c. apud Terentium, Andr. IV, 11, 13: *valeant, qui inter nos discidium volunt*, h. e. abeant, nihil nobis negotii sit cum illis. Plaut. Most. II, 1, 27, D. *vigila, pater advenit peregre Philolachæ. C. Valeat pater*, h. e. quid mihi negotii est cum patre. Jam isthæc notio satis quidem consentanea videtur Phædri loco; at huic simul inest ironia *hostilis*, cujus hæc vis est, ut *contrarium ejus, quod dicitur, intelligatur*, ex quo efficitur, ut *sequens affirmatio negative sit reddenda*.

legantur: « Ita valeas, uti tu hanc epistolam quum leges, non inieris Tertullam: » quem cl. Lindnerus ita interpretatur: quovis pignore certem, te, hanc epistolam quum leges, iniisse Tertullam, neque adeo esse, cur mihi succenseas, idem facienti. *Schw.*

(1) Laudat Burmannus Ter. Andr. IV, 11, 13, et Gruteri Inscr. p. 710, 10. Sed vide mox. Non prætereunda est h. l. conjectura Heinsii in Burm. Syll. Epp. T. V, p. 8, coll. T. III, l. c. p. 473: « Sic valeas, ut

farina es, quæ necas, » vel *neces*, hoc sensu: Sic valeas, ut per te valent illi, quos occidisti sub farine specie, ut sit sarcasmus cum imprecatione conjunctus. Aliam conjecturam Heinsius profert in Ep. 280, ad Græv. in T. IV, Syll. Epp. Burm. p. 363. *Schw.*

(2) Walchius hæc vertit: *Adieu, ich bedanke mich für deinen Zuspruch.* Cl. Jördens: *Gehabe dich wohl, so wohl, als du wahrhaftiges Mehl bist.* Versionem cl. Sattleri supra laudavi in Notis.

da, negatio affirmativæ, v. c. apud Phædrum: sic valeas, ut farina es, h. e. nihil mihi negotii tecum esse volo, tu non es farina. » Cf. pag. 318, Not. 3 et supra Not. ad h. l.

EXCURSUS XVI.

AD LIBRI IV FABULAM V.

Vs. 20. *Advocavit.* Verbum *advocare* duplici usurpabant notione, (1) quum quisquis jureconsultum de jure consuleret, vel eum in consilium adhiberet rei familiaris, et in contrahendis rebus, in manumittendis servis, in testamentis scribendis, etc. opera ejusdem uteretur; vel si quis denique, sicubi in foro litigandum iudicioque experiundum, alterius vocem manumque, sibi caussæque suæ commodandam, suffragationem, præsentiamque requireret: is *advocare* alterum, alter vero isti *adesse* dicebatur. Est hæc antiquissima et probatissima significatio apud Plaut. Mercat. IV, 111, 35; Plin. IV, Ep. 17; Quintil. I. O. lib. XI, c. 1 (p. m. 794, Edit. Leid. ann. 1655) alios. *Advocare* igitur in Phædri loco est *consulere, in consilium adhibere*. Posset quidem etiam (2) sumi pro *admove, adhibere*; hæc enim significatio huic loco satis congruens est; sed ista interpretatione tollitur insignis aliqua festivitas scriptoris facetissimi, quæ versatur in verborum solemnium acuta translatione. Wineken. in Prol. ad h. l. p. 13.

Jure neglecto. Jus, quod a matre neglectum fuisse in hereditatis divisione, Phædrus narrat, aut de testamento ipso, aut de testamenti interpretatione intelligendum. Utrum debet intelligi? non ipsum testamentum, quippe illud mater non videtur plane neglexisse. Illi enim ejus parti, quæ plana erat ac certa: *totam ut fortunam tribus æqualiter distribuat*, isti igitur parti omnino satisfecit, quantum potuit, vs. 21... 26. Hisce recte positae consequens est, interpretationem testamenti esse intelligendam. Sed qualis est illa testamenti interpretatio, de qua *juris* vocabulum accipiendum? Duplex tantum potest esse ultimarum voluntatum interpretatio, altera, quum heres ipse sensum testamenti colligit; altera, quum jureconsulti sententiam ejus expediunt. Jam vero ex ipsa narratione haud ægre intelligitur, matrem heredem testamentum quodammodo interpretatam, et præceptis quidem juris utique accommodatæ. Illi enim testamenti parti, quæ minime erat obscura, *totam ut fortunam tri-*

*bus æqualiter distribuat obsecuta omnino est; alteram autem, quæ erat obscura et ambigua vs. 9... 12 hanc scilicet alteram testamenti partem pro non scripta habuit, plane ut jubent leges et jurisconsulti. Sic enim Alfenus Varus: "quæ in testamento scripta essent, neque intelligerentur, ea perinde sunt ac si scripta non essent, reliqua autem per se ipsa valent" (L. 2, D. de his quæ pro non scriptis habentur). Relinquitur itaque, quod reliquis etiam hujus fabulæ verbis cohærens magis conjunctumque est, *jus a matre neglectum, de interpretatione testamenti a Jureconsultis facienda esse intelligendum*. Si quis autem jus illud neglectum de stricto testamenti jure dictum velit, is aut proxime, atque nos, aut etiam æque interpretabitur hoc vocabulum. Wineken. l. c. p. 8 sq.*

Jus etiam de interpretatione testamentorum dici, a jureconsultis facta, declarandum est. Jureconsulti quemadmodum condendis scribendisque testamenti tabulis, sic interpretandis quoque fuerunt adhibiti. Cujus testamentorum interpretationis, a jureconsultis factæ, multa exempla habentur in antiquis scriptoribus, veluti in hac ipsa fabula: *mater sedula jurisperitos consulit*; apud Plin. lib. IV, Ep. 10. Sed longe etiam plura et illustriora in juris libris; §. 1, Inst. de Codicillis; lib. 33, 34, 35, 36, D. de usu et usufructu, etc. per legatum, vel fideicommissum datis. Plura exempla collegit Brisson. de formulis, lib. III, c. 88. Hæc autem jureconsultorum responsa, hæc eorum decreta et interpretationes, præsertim si ab oratoribus non everterentur, quod tamen sæpius factum Cic. dicit pro Mur. c. XIII, n°. 29, sique præterea usu fori et aliorum quoque jureconsultorum consensu convaluissent, tantæ erant auctoritatis, ut non solum valerent, teste Seneca, Ep. 94, etiamsi ratio non redderetur, sed *legum etiam jurisque* et potestatem acciperent, et ipsum nomen (1). Quid enim aliud sunt receptæ sententiæ, receptus *mos*, receptum *jus*, quæ nomina in legum libris admodum crebra sunt et frequentia, nisi ista jureconsultorum responsa et decreta, quæ sæpe etiam *jus* non scriptum, *jus* quod sine scripto venit, dicuntur. Quum *jus* dicimus interpretationem testamenti, a Jureconsultis factam faciendamve, nihil omnino dicimus, quod abhorreat a consuetudine sermonis Rom. Præterea credibile admodum est, Phædrum, proprietatis vocabulorum studiosum, quum iis utatur lubens dictionibus, quibus utebantur tunc in re eadem aut simili jurecon-

(1) V. Pompon. lib. II, §. 5, 6, 7, 8, 12. D. de origine juris.

sulti, hoc quoque vocabulum eadem significatione usurpasse. Wineken. l. c. p. 10 sq.

Plurimi Interpretes vocem *fides* in loco Phædri capiunt pro *æquo et bono*. Burmannus: "*mater, inquit, advocat fidem, i. e. æquum bonum, ut contra jus strictum sibi adsit, et interpretatione ex æquo testamentum adjuvet: non ergo usa amplius opera jureconsultorum, qui ipsi jus suggererent, sed ipsa ex fide, i. e. æquo bono divisit hereditatem, jure neglecto. Illustrat hoc egregie Gronov. ad Senec. I, de Clement. 9.*" Ita fere Scheffer. Leonh. Heusinger. Desbillonius, alii. Sed Schefferus, Walch. Leonh. verba *jure neglecto* interpretantur de jurisperitis, quasi poeta diceret, non amplius mulierem curasse ipsos, nec exspectasse diutius, si forte invenirent aliquid, sed quod posset, id bona fide fecisse: ut sit *jus* contrarium præcedentis *fidei*, hic positum, ut Prol. III, *servitus* et alia similia passim apud Phædrum; etsi simul dicat Schefferus, etiam per *jus* intelligi posse, quicquid stricte ex testamenti formula cuique deberetur, quemadmodum cepit Gallicus interpretes. Etsi vero Phædrus abstractum pro concreto non raro usurpat; illud tamen nondum valet ad probandum, *jus* etiam pro jureconsultis et ab aliis, et a Phædro præsertim, eadem dictionis forma dici.

EXCURSUS XVII.

AD LIBRI IV FABULAM XIII.

Post vs. 9, reliqua hujus fabulæ desunt, cum initio sequentis; sed conjiciunt Rittershusius atque Schefferus, nec sine specie, spurcum fabulæ sequentis initium pium aliquem monachum, qui istam describeret, lectoremve commovisse, ut totam paginam hic excinderet. Ita spurca illa una cum fine hujus fabulæ periisse, ita tamen, ut e fabula obscena velut cauda remaneret. Legitur vero fabula integra apud Romulum Divion. (1) et Ulmensem, quem male appellant Rimicium, pariter atque Romulum Nilantii, ubi v. fab. XXXVII. Habet etiam Anonymus Nilantii (2). Ex quibus Burmannus tentavit fabulam

(1) Confer libri III, fabula XX.

(2) V. fab. XLIX quam h. l. adjungo. Quum sibi feræ regem fortissimum Leonem fecissent, ille voluit... re regum bonam famam

consequi. Factis renuntians prioribus, mutat consuetudinem. Pecus nullum lædere, sanguinem non sumere, sanctam et incorruptam fidem servare juravit. Ex hac re post-

reducere in metrum Phædri, quamvis non semper ipsos Phædri versus assecutum se credat :

Post quæ labare ut cœpit pœnitentia,
 Naturam quum mutare non posset suam :
 Seducit aliquas in secretum, ut falleret.
 Et an fœteret os sibi quum quæreret,
 Quæ dixerant putere, et quæ negaverant (1),
 Laniabat omnes, et satur fit carnibus (vel, et satiatur sanguine).
 Quum multis faceret hoc, et simium vocat
 Ad se, rogatque an os haberet putidum?
 Hic cinnamomo olere dixit suavius
 Et ture, flagrant quo Deorum altaria.
 Erubuit laudes, nec nocere sustinet
 Rex : sed, pudore salvo ut læderet, dolos
 Quæsit, et languorem simulans advocat
 Medicos, tentatis qui venarum pulsibus,
 Negant se posse morbum deprehendere.
 Sed suadent, natum ex consueto fastidium
 Cibo, jam suaviore tolleret dape.
 Hic ille : nullam sic carnem desidero,
 Ac simii, non ante gustatam mihi;
 Datam sed fallere prohibet pudor fidem.
 Medici, quodcumque facere, Rex, libet, tibi
 Licet, respondent, ceteris ut regibus;
 Et pro dolore, fas est nos mori tuo,
 Non vita tantum. Adducitur mox simias,
 Qui quanta pœna, didicit, ad regem loqui,
 Et quam tacere sit tormentum maximum.

Hauptius, merito castigatus a Burmanno, fabulam ita supplere tentavit :

Sed quale nactus est exinde præmium?
 Nimiam familiaritatem cum feris :
 Contemptionem non parvam peperit sibi (2).

Alii alio modo supplere conati sunt. Ursinus, e. g. Romuli et Anonymi vestigiis insistens, sic :

eaquam pœnituit, et mutare naturam non potuit patientia, cœpit aliquas ducere in secretum; fallacia quærere, an os fœtens haberet. Quæ dicerent, Putit, et quæ, non Putit, omnes laniabat, et saturabatur earum carnibus. Quum de multis hoc faceret, vocat Simiam ad se; interrogat, si putidum haberet os. Illa vero cinnamomo suavius olere dixit, et quasi deorum

altaria. Leo vero erubuit laudatorem; quum sederet, mutavit fidem. Quia loqui pœna est, et tacere tormentum.

(1) Romulus Ulm. tertium quoque genus fingit hoc modo : « et illos qui dicebant, fœtet et putet, ac illos, qui dicebant : non putet, aut tacebant, omnes laniabat. »

(2) Vid. Misc. Lips. T. I, p. 259, et Burm.

Mox pœnitere cœpit : nec aperte tamen
 Ausus corripere, singulatim se vocat
 Quæritque ab illis : *Anne os fœteret suum?*
 Tum quæ simpliciter, *sane anhelitum gravem,*
 Responderant, ut contumeliosius
 Regem tractantes; ceterasque non minus,
 Seu quæ tacerent, bene seu olere dicerent,
 Has ceu mendaces, ceu insolentes alteras,
 Discerpere et vorare omnes crudeliter.

Desbillonius :

At mox labare cœpit pœnitentia;
 Sævamque demum ad indolem revertitur,
 Quam tamen adhibita corrigit fallacia.
 Ori admove re nasum sibi Vulpem jubet,
 Et experiri quid oleat. Merum hercule
 Olfeci, ait illa, balsamum, ambrosiam meram.
 Tum Leo : Pudendis assentationibus
 Violare verum qui non erubescerent,
 Numiniibus hos vovi immolandos inferis.
 Dixit; prehensamque laceravit unguibus.
 Conversus inde ad Simium, eadem, quæ prius,
 Imperat. Is autem doctior visus sibi
 Exemplo factus alieno, terriberrimum
 Mitti fatetur ab ejus ore spiritum.
 Ad hæc Leo graves fronte caperata notas
 Severitatis exhibens : Regem tuum
 Sic tu vereris, inquit ! ipsum despicias !
 Ipsi innocentis vitia naturæ exprobras !
 At morte merita tale commissum lues.
 Simulque miserum faucibus elisis necat.
 Ita, quod gula appetebat, improbitas dedit.

Etiam Brotierius ausus est hanc supplere, sed infelicitè. Vid. Ephem. Götting. ann. 1784, Partic. 67. Periculum ejusdem repetitum in Edit. stereotypa Didoti. Felicius idem argumentum tractavit Fontanius, cujus fabulam vid. XVI, lib. VII.

Notanda quoque h. l. fabula Babrii, e Codice Bodleiano edita a cl. Tyrwhitt, in Diss. de Babrio p. 14, Edit. Lond. sed p. 19 Edit. Harlesianæ : Λέων τις ἐβασίλευεν οὐχὶ θυμῶδης, οὐδὲ ὤμους, οὐδὲ βίαιος, ἀλλὰ πρῶτος καὶ δίκαιος ὡς περ ἄνθρωπος· ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ βασιλείας συναθροισμὸς ἐγένετο πάντων τῶν ζῶων δοῦναι δίκας καὶ λαβεῖν πρὸς ἄλληλα· ὁ λύκος μὲν προβάτω, πάρδαλις δὲ αἰγάγῳ· ἐλάφῳ δὲ τίγρις, κύων δὲ λαγῳ. Ὁ πτῶξ δὲ ἔφη· θυχόμενῳ ἰδεῖν τὴν ἡμέραν ταύτην; ἵνα τοῖς βίαιοις φοβερά τὰ εὐτέλη φανώσιν. Ad quæ vir doctus notat : « Conclusionem hujus fabulæ non a Babrio; sed ab aliena et inficeta manu profectam suspicor. Exordium non multum abludit ab illis, quæ leguntur in Phædro, lib. IV, fab. XII (XIII),

sed ibi etiam finis deest. Phædri fabulam integriorem habuisse videntur auctores fabularum antiquarum, quas Nilantius edidit. Vid. fab. 49, R. 37. Neque vero illi conclusionem, ut arbitrator veram dederunt. » Aliter tamen sentit Nilantius, scribens in præfatione ad fabulas antiquas: « Notavit quidem Gudius, illam fabulam integram esse apud Romulum, lib. III, fab. XX, ex quo quæ hic desunt intelligi et utcunque suppleri possunt, (quod idem ex Rimicio Neveletus monuerat, nesciens tamen, utrum MS. duce) verum ex nullo manuscriptorum, quos inspexit, quidquam profert. Nostræ autem Membranæ illis præstantiores et integram narrationem custodiunt, et ab aliorum nugis liberiores. Docente enim Phædro, sinceritatem in loquendo ad perficiem agi solere, recte in eo clauditur narratio, quod Leo, devoratis bestiis quæ sincere pronuntiaverant, os ipsius vel putere, vel non putere, tandem fallaci Simiæ adulatione delinitus ei soli pepercit mutata sententia, quæ animo se debbat, hanc quoque deglutire, si simplex responsum reddidisset; hoc enim pacto posteriora verba, brevitate, quæ sæpe etiam in aliis offendit, obscurata, explico. Itaque sequens additamentum ejusdem pretii haberi debet, ut reliqui panni, ab-Romulo assuti in fab. II, IV, XXII, XXXII, quos antiquæ non agnoscunt. » Sed, mea quidem sententia, neque Anonymus, neque Romulus Nilantii, neque etiam Divionensis et Ulmensis ita narrant fabulam, ut sententia moralis, quam Phædrus vs. 3 profert, apte narrationi respondeat. Quæ enim si promythio deberet esse accommodata, ostendi debuisset, nil utilius esse, quam recte loqui, sed sinceros non raro ad perniciem agi, eæ igitur bestię tantum a leone devorandæ erant, quæ recte erant locutæ. Sed non omnes credi possunt sincere pronuntiavisse veritatem, quia fieri non poterat, ut os leonis et puteret, et non puteret, et cinnamomo oleret suavius. Ex quo tamen cum Tyrwhitto colligi non potest, Anonymum et Romulum, qui fabulam, ut videtur e Codice Phædri, integram narrant, non conclusionem veram dedisse. In hoc genere enim Phædrum non raro peccare, vidimus ad fab. XI hujus libri vs. 14 sq. ut omittam alia. Atque etiam posteriora Anonymi verba duriter explicavit Nilantius, quæ sic capienda esse censeo: Quum simia leonem tam immaniter laudavisset, hic *erubuit* interficere *laudatorem*, et voluit parcere; id quod docet Romulus Ulmensis, scribens: *Leo erubuit laudatorem, ut illi tunc parceret; sed mutavit fidem et fraudem quæsiuit*. Quis non videt, reliquam fabulæ partem, quam narrat Romulus, in Anonymo excidisse?

quod manifesto probat particula *quia* apud Anonymum, quæ sic posita male cohæret cum antecedentibus. Habet etiam Romulus: *una enim est poena loquentis et non loquentis*, quæ respondent verbis Anonymi: *quia loqui poena est, et tacere tormentum.*

EXCURSUS XVIII.

AD LIBRI IV FABULAM XVI, v. 3 sq.

Alii hunc locum constituunt aliter. Rittershusius edidit:

*Vexata sævis navis tempestatibus,
Inter vectorum lacrimas et mortis metum.
Faciem ad serenam subito mutatur dies.
Ferri secundis tuta cœpit flatibus, etc.*

Cui parent Neveletus, Gronovius, ill. de Schirach. Clav. P. I, v. *facies*. Hoc fere sequuntur Rigalt. in Ed. 2, Scheffer. Fab. Freinsh. Santoroc. Burmann. in Editione prima, Walch. Func. Ursin. Danet. Maittar. al. nisi quod vs. 3 *navi* legant. Idem tamen Rittershusius conjiciebat vs. 5, *mutato die*, distinctione sublata, ut jam supra notavi.

Gudius ita transponit:

*Vexata sævis navis tempestatibus
Inter vectorum lacrimas et mortis metum:
Ferri secundis tuta cœpit flatibus,
Nimisque nautas hilaritate extollere
Faciem ad serenam subito mutatur dies.*

Quæ transpositio versuum minime placet Burmanno, quum certe dies debuerit ante mutari ad serenam faciem, quam navis posset ferri secundis flatibus, et nautæ hilaritate extolli. Istam transpositionem amplectuntur Hoogstratanus et Richterus, nisi quod hic habeat *subito mutatus dies*; ille vero *ut mutatur dies*. Hoogstratani lectio placet Editori Editionis stereotypæ Didoti. Cum Richtero facit Leonhardus.

Burmannus, lectione Codicum sine necessitate repudiata, in Editione majori totum locum ita constituit:

*Vexata sævis navis tempestatibus,
Inter vectorum lacrimas et mortis metum,
Faciem ad serenam subito mutato die,
Ferri secundis tuta cœpit flatibus,
Nimisque nautas hilaritate extollere.*

Ita volunt legi Tollius, Lallemand. Brotier. Desbillonius, alii.

EXCURSUS XIX.

AD LIBRI IV FABULAM XVII.

Vs. 10. Suspitor hic aliquid subesse, quo Phædrus supersticiosos tangit, vel si ipse illigatus fuit superstitionibus, quo Deum contemtores et impudentes præsentī numine Jovis contineri, et ridicula vota facientes, a Diis optata non ferre docere voluit. Certe latet in hac fabula aliquid satyrici in sui temporis ineptos Deorum cultores. Forte et Tiberium sub Jovis persona, et Romanos sub Canum intellexisse potuit, qui a Sejano vexati melioris vitæ tempora petunt. Ego certus sum, aliquid sub hac fabula, non admodum lepida et honesta, ut nobis apparet, abscondi, quo acerbissime perstrinxit sui temporis certum hominum genus, sed quod nobis nunc explicare difficile: quia quo tectius eos tangeret, complendis fabulæ partibus, quædam admiscuit. Cogitent acutiores. *Burm. Leere Vermuthungen, um eine elende Erzählung zu retten, die nicht gerettet werden kann. Jacobs in Diss. de Lat. Fabulatoribus, quæ exstat in Nachtr. zu Sulzers Theorie T. VI, P. I, p. 33.*

Vs. 14. *Sibi legatos non revertier.* Hic impetrare a me non possum, ut Scheffero assentiar, qui *sibi* elegantissime abundare putabat; nam exempla adducta ex alio sunt genere, neque huc pertinent. Alia res esset, si scriptum legeremus: *hos sibi legatos non revertier*; tum vero notam Schefferi lubens agnoscerem. Latinis enim nihil est usitatius, quam a verbo regi casum, qui a nomine debebat. Apud Cæsarem de B. G. I, 31: *sese omnes flentes Cæsari ad pedes projecerunt*, pro *Cæsaris* ad pedes, quod etiam editiones vulgatæ habent. Gell. N. A. lib. XIX, c. 9: *quam principem sibi vitæ habuerat*, pro, *suæ*. Ita in hoc nostro loco, pro, *suos legatos non revertier*, Phædrus scribere potuit, *sibi legatos non revertier*. *Sibi* quidem h. l. plus dicit, quam *suus*; sed non abundat. Verbi causa in phrasi: pater *meus* nondum rediit, simpliciter dicitur; quod in altera: pater *mihi* nondum rediit, habet, sicut in Phædri loco, significationem *anxiæ expectationis*. Causa diversitatis in his est, quod Latini non facile utuntur pronomīnibus possessivis, præsertim quum adjunctum habent nomen adjectivum substantive positum, v. c. pro, *meus necessarius*, *meus amicus* dicunt, *mihi necessarius*, *mihi amicus*. Cfr. Cortius ad Cic. Ep. ad Div. II, 19, 5; *Lindner in Tent. crit. phil. P. II, p. 6.*

Vs. 20. In MSS. Pith. Rem. et Edit. Neveleti est, *Mandant, dimittuntur statim, adeunt*. Corrupte et vitiose; dimitti enim non poterant, antequam Jovem adiissent. Hinc varie sollicitant viri docti locum, mirum in modum indulgentes ingenio. Rigaltius, quem plurimi sequuntur, *Mandata dant, legati mittuntur, statim adeunt, etc.* Rittershusius: *Mandata dant; dein dimittuntur*; vel, quod etiam volebat Meursius, *deinde mittuntur statim: Adeunt*. Ursinus: *Mandant eadem, dein dimittuntur statim*. Hoogstratanus et Philippus hunc versum delent; omissus quoque est in Editione Didoti stereotypa. Heinsius: *Mandata dantur, et dimittuntur statim*. Bentleius: *Mandant, dent operas, ut dimittantur statim*. Ad quæ Burmannus notat: quinam vero? superiores, an hi adscripti? et unde illud *operas dare* proficiscitur? quis non videt, *operas* metri caussa pro *operam* intrudi? Scaliger, teste Burmanno, in ora Codicis castigabat: *Mandantur, dimittuntur, ac statim Adeunt*. Burmannus: *Mandata dant legatis, quos mittunt, statim Adeant*. Quia scilicet primi non celeri profecti erant pede, nunc his mandant, ut celerrime et recta adeant ad Jovem, qui eos, rogantes aditum, statim admittit. Quia sibi in hoc loco non satis faciebat, tentabat etiam: *Mandant legatis, qui mittuntur, ut statim Adeant Rogantes* (scilicet illi secundi legati) *aditum c. i. vel, Mandant, ut qui mittuntur legati statim Adeant*. Walchius: *Mandata dantur, ipsi mittuntur statim*. Ill. de Schirach. in Clav. P. I, p. 8: *Mandata dantur; ipsi dimittuntur, ut statim Adeant*; vel, *Mandata dant, lecti dimittuntur, et statim Adeunt*. Cl. Brotier. *Mandata dant; citique mittuntur; statim Adeunt*; sed v. Ephem. Göttingens. ann. 1784, Part. 67. Bipontini: *Mandant, Deum, ut mittuntur, oratum statim Adeant*: quæ merito abrupta et dura videntur Cl. Tzschuckio. Desbillonius amplectitur lectionem vulgatam. De conjectura Gudii vide in fine huj. Excurs. Aliam Salmasii prætermitto. In tanta lectionum arbitrariarum varietate et discrepantia, quum etiam nihil subsidii in Anonymi, Romuli aliorumque fabulis sit, præstat inhærere vulgato, nisi quod vs. 21 pro *adeunt* cum Scheffero legendum putem, *abeunt*. Nam ineptum in vulgato est *statim adeunt*, et mox *rogantes aditum*, ut jamjam vidit Burmannus; etsi nec sic locus certus et indubitatus haberi possit, ita quidem, ut eorum sententia non penitus displiceat, qui vs. 20 delendum existiment.

Vs. 24. *Canes confusi, subitus quod fuerat fragor*. De hoc loco cfr. longa Burmanni disputatio, ex qua excerpta dabimus, additis a Burmanno omissis. In MSS. Pith. Rem. et Vet. Edit.

legitur: *Canes, confusus subito quod fuerat* (Ursinus *fuerit*) *fragor*. Ita Scheffer. Maïttar. Funcc. Prevost. Desbillonius; sed *confusus fragor* stare non potest; ille enim non confunditur, sed confundit et perturbat omnia. Itaque varîe sollicitant viri docti hunc locum. Gudius, ingeniose monstrans erroris originem, conjectura probabili legendum proponit, *Canes confusi, subito* (vel *subitus*, Æn. II, 692) *quod fuerat fragor*. Quem sequitur Heinsius, nisi quod *ruerat* (1) pro *fuerat* substituerit, probabili etiam lectione, quia hoc verbum sollemne in hac re est, ut patet ex Virgillii Cui. 350, *ac ruere in terras cœli fragor*, aliisque locis, ab Heinsio ad Val. Flacc. I, 663, adductis (2), ubi et hoc loco utitur. *Ruerat* etiam notavit ad oram libri Salmasius, et Walchius mallet recipi. At qui *fuerat* præferre cupiet, reperiet unde tueatur apud Heinsium ad Claud. Gigantomach. vs. 74. Apposite adduxit Schefferus, cui etiam placet *confusi ex* Quintil. Decl. II, 20: *neminem fuisse in domo, quem non fragor ille confuderit*, ubi paullo post sequitur, *ut primum me fragor domus, et velut tui confudere gemitus*. Bentleius legit: *Canes confusi* (*subitus terruerat fragor*). *Repente, etc.* quemadmodum Ovid. Fast. I, 567, scribit, *fragor æthera terruit ipsum*; Cuninghamus, *subito quod fieret fragor*; Ouverringius (3), *Canes confusus subito quod fieret fragor*; Harius, *effusus subito quod fuerat fragor*. An vero *fragor effunditur*, ut nix, imber et similia? Vid. Ovid. Met. I, 269, et an ita loquuntur poetæ? Gronovii in emendatione, *canes, confusos subitus quos fecerat fragor*, vis fit versui et metro, observante Burmanno. Sed idem Gronov. ad Liv. XXXI, c. 45, p. 579, Edit. Drakenb. corrigit, *Canes confusos subitus fecerat fragor. Repente odorem, etc.* vel, *Canes* (*confusos subitus fecerat fragor*). Johnsonius edidit: *Canes* (*confusos subito fecerat fragor*). *Repente, etc.* Ill. de Schirach. vero emendat: *Canes, confusos subito quos fecerat fragor*. Burmanno unice placet, quemadmodum edidit, *Canes confusi, subitus quod fuerat fragor*. Ita Brotier. et Bipontini. Nam *esse, fieri, venire fragorem* sæpe occurrit, et simplicissimum ei videtur. Sic Val. Flacc. II, 477, et Virg. Æn. II, 692, aliosque, quos laudat Richter. in Præf. ad Phædr.

(1) *Ruerat* non probat Faber, quia non ruat fragor. At Heinsius monet, *discurrit certe*, qua significatione τὸ *ruere* nonnunquam sumi, in comperto est, ut in illo Nasonis *Metamorph.* lib. I, 285: «*expa-*

tiata ruant per apertos flumina campos.»

(2) Cf. Heinsii Ep. 73, ad Scheff. in Burm. Syll. Epp. T. V, p. 82 sq.

(3) Vid. P. III, Phædri p. 153, Ed. Hal.

Vs. 30. *Non veto dimitti, verum cruciari fame.* Si dimisit Jupiter legatos, cur non redierunt? cur posterius adhuc expectant eos? Hæc difficultas Burmannum cogit legere :

Vos veto dimitti; hos verum cruciari fame.

Per vos posteriores, per hos priores legatos significari putat. Ut sequentia etiam opinioni suæ conciliet, rescribit :

*Ita nunc legatos expectat qui posteros,
Novum venire quum videt, culum olfacit.*

Posteros (ita MSS.) legatos interpretatur, qui posteriores missi fuerant. Sed nec ita sublata est omnis difficultas. Nam de posterioribus legatis quæstio erat in concilio deorum : eos vero non dimittere, regis non esse dixerat Jupiter. Non potest igitur fingi eos retinuisse. Quare satius est, dimissos quidem dicere legatos, non priores tantum, sed et posteriores; eosdem vero a canibus adhuc expectari, quod aliquamdiu certe retenti fuerant, et dimissi quidem, sed, simul etiam notati gravissime, reditum non maturaverant, quum escam in stercore scrutarentur, et legationis suæ tam turpem tristemque exitum ad suos referre non auderent. *Heusinger.* Vide mox.

Vs. 27... 36. Multæ Editiones, etiam Burmanniana major et Bipontina, hunc locum ita exhibent :

Sic est locutus ante pœnam Jupiter :

Non est legatos regis non dimittere (1),

Nec est difficile, pœnas culpæ imponere.

Sed hoc feretis, pro iudicio præmium (2) :

Non veto dimitti, verum cruciari fame (3),

30

(1) Conf. supra V. L. ad vs. 28.

(2) Non ferunt viri docti primo sermonem ad legatos canum dirigi, mox converti iterum ad Deos : quod tamen recte vindicat Schefferus : ante pœnam enim, i. e. antequam de fœa ageretur, et consulerentur Dii, aut sententiam ferrent, legatis Jupiter hoc dicit, se formam iudicii hodie non observaturum, in quo solebant iudices in consilium mitti : pro iudicio ergo, i. e. loco iudicii, hoc præmium feretis, quod mox edicam : inde suspensos et attentos, quid sequeretur, Deos ita alloquitur : *Non veto dimitti, etc. Burm.*

(3) Difficultas manet, si non voverit dimitti, quomodo posterius adhuc legatos expectare possint. Quare fere inducor, ut hoc versu Jupiter decernat de duplici legatione, ad se a canibus missa, ut posteriores vetet dimitti, priores vero jubeat dimitti; sed cruciari fame, et legendum forte : « Vos veto dimitti; hos verum cruciari fame, Ne ventrem continere non possint suum, » i. e. ut possint continere ventrem. Famelici enim et jejuni facile continent ventrem : et san- videmus, sæpe canes difficile et cum molestia, et maximo nisu ca-

27

Ne ventrem continere non possint suum.
 Illi autem, qui miserunt vos tam futiles,
 Namquam carebunt hominis contumelia.
 Ita nunc legatos expectant et posterī (1);
 Novum venire q. v. c. o.

35

ita quidem, ut vs. 28 sq. alloquatur Jupiter deos, versu 30 canes, versu vero 31 sq. Jupiter iterum convertat sermonem ad deos, vs. 33 ad canes. Quod quum ferri mihi non posse videretur, Desbillonio duce, ordinem versuum, eo, quo supra dixi, modo, paullulum immutavi, ita, ut pro vulgato *sed* reponerem *et*, quod receperat Desbillonius. Sic enim nexus melior, neque opus est criticorum emendationibus, lectionibus librorum scriptorum repudiatis. Gudius locum ita constituit (2):

Legatos non est regia non dimittere,
 Nec est difficile, penas culpæ imponere;
 Stet hoc [sc. decretum] (feretis pro justitia præmium) (3)

care. Tertia pœna respicit canes, qui miserunt, qui quotiescunque novo et ignoto cani obviam veniunt, olfaciunt eulum. In hac vero triplici pœna sententiæ pro delictis sunt justissimæ. Primi, qui Jovis vultu perterriti concacarunt regiam, dimittuntur, qui venia digni videbantur; sed secundi, qui stultitiam prodiderant, credendo se posse ventrem continere, si anum odore multo replerent, aut si non possent continere, crediderant multo illo odore merdarum foetorem facile posse vinci, damnantur fame, quia si jejuni ad regem venissent, potuissent continere ventrem. Qui vero miserunt legatos tam futiles, æternæ contumeliæ hominum obnoxii fore pronuntiantur. Et ita hac fabula quasi tres caussas nobis aperit, cur canes perpetua fere fame (unde *canina fames*, quam noster *maximam* vocavit, in proverbium abiit) cruciantur, cur nitantur maxime in cacando, et denique cur eulum aliorum canum olfaciant. *Burmman*.

(1) In MS. est *posteros* pro *poste-*

riores; dixit, ut de secundis legatis, quos vetuit Jupiter dimitti, intelligatur. Certe *posterī* pro illis, qui post aliquem munus aliquod ob-eunt, et qui succedunt prioribus, dici, ostendit Perizon. *Animad. Histor. Cl. VII*, p. 254, et *postera dies, tempus* et similia dicuntur, quæ succedunt prioribus, ita *posterī* legati hic sunt, qui prioribus sunt suffecti, quos *superiores* vocavit antea, vel, ut nos, *priores*; et potuit esse positum pro *posteriores*, ut sæpe gradus illi permutantur. Hæc non obtrudo pro certis, sed ad examen ut revocentur facile patiar. Legerem vero: *Ita nunc legatos expectat qui posteros, Novum venire quum videt, eulum olfacit*. Quanquam facile induci possem, ut hos duos versus a nebulone quodam huic fabulæ subsutos esse persuaderetur mihi. *Burmman*. Vid. paullo ante notata ad vs. 30.

(2) Ubiorem hujus loci interpretationem habes in *Notis Gudii*.

(3) Hunc versum recepere Rich-

Non cito [i. e. non celeriter] dimitti, verum cruciari fame (1)
 Ne ventrem continere non possint suum,
 Illi autem, qui miserunt hos tam futiles,
 Numquam carebunt hominis contamelia.
 Mandantur antro (i. e. carceri, vinculis) non dimittuntur statim (2).
 Ita nunc legatos expectans et posteros,
 Novum venire quum videt, culum olfacit.

EXCURSUS XX.

AD LIBRI IV FABULAM XVIII.

Vs. 5 sq. Burmanno non fit vero simile, colubram contra se sententiam pronuntiare, et se ipsam vocare *improbam*; nec Phædri ingenio convenire putat, addens: « Forte sunt verba poetæ, sub hac fabula, ut fere in omnibus, aliquem sui temporis notantis; nam sine dubio malam gratiam improbus aliquis pro beneficio, et forte alimentis, auctori retulerat. Quare poeta interrogatus fabulæ hujus sententiam ab alio quodam, ipse respondit, hoc modo, ut forte legendum: *Hic, vel hinc aliquis quum rogaret caussam facinoris, respondi: Ne quis d. p. i.* Et eleganter, quum in Promythio dixisset, *malis auxilium ferre, hic, improbis prodesse*, subjicit; quod majorem dolorem ex ingrato homine notat (3). Ad quæ Desbillonius observat: « At istud est, aut ego fallor, ultra modum philosophari; nam præterquam quod homines aliquando sunt ita perversi, ut sibi a bonis bene fieri nolint, non raro etiam contingit, ut improbi et malefici non modo tales se esse ultro profiteantur, sed et gloriantur: illam ergo stultam perversitatem responsioni colubræ Phædrus recte affingere potuit. » Hisce ego adjungo conjecturam Langii, V. Cl. *Die Antwort der Schlange passt nicht, sagt man, weil kein Schurke andere gegen sich selbst warnen wird. Allein ich glaube, dass man bey respondit einen Gedankenstrich setzen müsse, und dass die Antwort des Dichters, als die Moral der Fabel, der Schlange in den Mund gelegt werde. Daher ist denn keine Veränderung nöthig.* Quibus tamen Apologiis et conjecturis commode

ter. et Leonh. etsi a manu Phædri paullo longius recedat.

(1) Receperunt hæc Richter. Leonhard. Didot. in Editione stereotypa.

(2) Illuc versum receperunt

Richter. Leonh. Lallem. Didot. it. Brotier nisi quod hic pro *non*, nec habent. Sattler. *Gefangen nahm man sie hernach auf einige Zeit.*

(3) Vide supra Notas vs. 6 ad v. improbis.

supersedere licet, quemadmodum potest intelligi e Notis nostris ad hunc Phædri locum.

EXCURSUS XXI.

AD LIBRI IV FABULAM XIX.

Vs. 24. *Cælum fatigas sordido perjurio*. Videtur hæc locutio offendisse Heinsium, qui *cellam*, vel *alvum fatigas sordida penuria* corripbat: certe *cælum fatigare precibus*, et similibus recte dicimus, et ita millies loquuntur scriptores. Vide præter alios Broukhus. ad Propert. II, xvi, 3, sed quomodo *perjurio* nostro *fatigare* possimus *cælum*, non facile videtur explicatu; nisi ponamus perjurum hunc hominem sæpe a Diis punitum, nec tamen emendatum per pœnas; ut ita quasi fatiget deos, qui toties coguntur, in unum illum pœnas exercere: quomodo *Juno fatigata*, Herculis noverca, dicitur, qui frustra, ut periret, tot labores ipsi imposuit, ab Ovidio Art. Amat. II, 217; et non admodum dissimili modo Tarquinius dicitur *fatigasse sævitiam*, a Floro I, 7; et Val. Max. III, iii, ext. 5, *fatigare tortorum manus*. Nondum tamen mihi in hoc loco plene satisfacio; *sordidum* enim perjurium negotium facessit. Schefferus (etiam Rob. Prévost) explicat ob rem vilem, minimam; recte quidem, sed an similiter alii unquam locuti? an non potius, qui mercede exigua accepta, pejerare non formidant: quales tangit Juvenalis, Sat. XIV, 218: *Falsus erit testis, vendet perjuria summa Exigua*, ubi avaritiam, sive sordes recte Scholiastes notari docet. An *perjurium sordidum*, quo vilissimos quoque homines fallunt? ut *sordidæ preces* apud Tac. I, Ann. 15. *Burmamn*. Suspectus possit esse locus hic, quum impium potius sit perjurium. Sed videtur illud intelligere, quod sit ob rem vilem, levem, sordidamque, i. e. avaritiam. Solent nempe avari, etiam minimæ pecuniolæ caussa, pejerare. Juvenal. Sat. XIV, 218, de avaro loquens: *Falsus erit testis, vendet perjuria summa Exigua*. Sic alii, ut non putem, aliquid hic mutandum. *Scheffer*. Conf. quæ supra notantur in Not. ad hunc versum.

EXCURSUS XXII.

AD LIBRI IV. FABULAM XXIII.

Vs. 12..: 17. Hos versus Guyetus hoc ordine legi vult : 1. Reges commemoras. 2. Superba jactas. 3. Aras frequentas. 4. Nihil laboras. 5. Ego granum. 6. Te circa murum. Bentleius locum ita exhibet : 1. Reges commemoras. 2. Super etiam jactas. 3. Ego granum. 4. Te circum rura. 5. Aras frequentas. 6. Nihil laboras. Burmannus vero de transpositione versuum unicuique judicium suum relinquit; ipse sequitur Editiones vulgatas : 1. Reges commemoras. 2. Ego granum. 3. Te circa murum. 4. Aras frequentas. 5. Nihil laboras. 6. Superba jactas. Ita præter alios Bipontini. Alii aliter; vid. e. g. Clav. Schirach. P. I, p. 238. Ego quidem non sine causa parui Desbillonio, ad vs. 12 observanti : « Hujus et sequentium quinque versuum facta est a Criticis turbida et infelix, opinor, transpositio contra MSS. Codd. auctoritatem. Primus anno 1596 turbavit ipse Pithœus, invita sui exemplaris lectione, ediditque tali ordine : 1. Reges commemoras. 2. Ego granum. 3. Te circa. 4. Aras frequentas. 5. Nihil laboras. 6. Superba jactas. Hunc secuti sunt Rittershusius, Rigaltius in 2 et 3 sua Editione; Faber, Schefferus, Hoogstratanus, Burmannus et alii permulti. Bentleius ab istis paullo diversus abiit, nec minus longe a vetere scriptura recessit. Nos illorum omnium conjecturas, nullo rationum pondere suffultas, manuscriptorum exemplarium auctoritati neutiquam esse anteferendas judicavimus; et sex illos versus in eum revocavimus ordinem, quo fideliter exscriptos editiones Rigaltii prima, atque Hanoviensis et Neveletana ipsos repræsentant. Immo, ut hoc modo disponerentur, postulare videbatur ipsa orationis connexio. Sic enim quæcunque Musca jactavit, suo quæque ordine a Formica refutantur. Idem sensisse mecum spero Gabr. Brotier, quoniam hos versus eodem, ac ego, curavit ordine disponi. » Qui ordo, a Desbillonio constitutus, post Rigaltium et Neveletum, quum nitatur auctoritate Codicum et ipso orationis nexu, quem respiciendum esse frustra negat cl. Lange, reliquis conjecturis omnibus merito præferendus. Eundem sequuntur præter Brotierum V. C. Tollius, Lallemant. et Editor Editionis stereotypæ.

EXCURSUS XXIII.

AD LIBRI IV FABULAM XXIII.

Vs. 14. *Super etiam jactas.* In hac nova editione, operam navavimus in explicandis præpositionibus tum Græcis tum Latinis. Hic liceat paullulum immorari in præpositionibus ὑπέρ et *super*, et *eas* proferre, jam diu nostro assignatas philologo; scriptas gallico idiomate quod quum æquivocum, minus certe quam latine scripta patiatur, grammaticis adnotationibus melius congruit.

ὑπέρ. *Remarques sur ὑπέρ et SUPER.*

« Les deux Dictionnaires grec-français et français-grec de nos écoles enseignent, d'accord avec les critiques du premier ordre, que ὑπέρ se construit indifféremment avec le génitif ou l'accusatif. Nous allons nous efforcer de combattre cette doctrine que nous croyons erronée. La publication, soit de deux Dictionnaires de nos écoles, soit du précieux *Lexic. Herodot.* de M. Schweighaeuser, et les contradictions des grammairiens dans l'explication des textes grecs géographiques, motiveront cet *Excursus*, 1^o sur ὑπέρ; 2^o sur le *super* des Latins, qui en dérive. A la suite d'ὑπέρ, préposition, nous n'oublierons pas, 1^o ὑπέρ, adverbe; 2^o ὑπέρ, considéré en composition.

« ὑπέρ. Ni Thomas Magister, ni ses annotateurs, ni Hésychius, ni H. Étienne, ni Damm, ni M. Schneider, ni M. Sturz, ni la troisième édition des *Idiotismes grecs* (où M. Hermann n'a ni pu ni voulu tout dire), ni M. Matthiæ, ni même le *Lexicon Herodoteum* de M. Schweighaeuser, ne me semblent rendre inutiles ces nouvelles recherches. ὑπέρ, comme on le sait, se construit avec le génitif et l'accusatif. Est-ce affaire de dialecte, comme le pense Thomas Magister, chez qui on lit: Τὴν ἐπάνω σχίσιν δηλοῦσαν, πρὸς γενικὴν ἐκφέρουσιν Ἀττικοί, Ἕλληνες δὲ, πρὸς αἰτιατικὴν? D'après ce prononcé, que ὑπέρ, avec le génitif, est du dialecte attique, et ὑπέρ, avec l'accusatif, de la langue commune (κοινῶς) ou de l'attique modifié, voilà ὑπέρ avec le génitif ou l'accusatif affaire de dialecte. Mais la suite va démontrer le faux de cette doctrine. Exposons avant tout celle des plus habiles critiques.

« M. Schneider (*Lexique grec-allemand*) donne ces notions :

« ὑπέρ, préposition analogue au latin *super*, comme ὑπὸ l'est au latin *sub*, signifie, 1^o avec le génitif, *au-dessus* (*über*), *pour*,

à cause; au nom; à la place d'un autre, de; 2° avec l'accusatif, trans, avec mouvement ou repos : *au-dessus, de plus, en outre.*

« A la suite de ces acceptions, pas un seul exemple qui ait trait à la géographie, etc.

« Même silence chez M. Matthiæ, n° 343, 582; et cela dans une grammaire justement recommandable.

« M. Sturz donne, pour première acception de ὑπὲρ avec génitif, *super, supra*. De ces deux acceptions, celle-ci est presque généralement la seule admissible, lorsque ὑπὲρ se construit avec le génitif. Quant à la première, *super*, elle exige une explication qu'on donnera *infra*.

« M. Hermann ne pouvait, certes, ignorer les deux acceptions *super, supra*; il les indique dans la troisième édition de ses *Idiotismes grecs*, p. 667; mais, les jugeant insuffisantes, il avertit, par un exemple, qu'il faut s'en écarter parfois, et cite (*ibid.* p. 863) un ὑπὲρ qui, selon lui, s'explique par διὰ. Ainsi, nous retombons dans les incertitudes de H. Étienne, qui nous dit aussi, dans l'*Appendix* de son *Thesaurus linguae græcæ* : « ὑπὲρ est pour διὰ, pour πρὸς, pour περὶ, pour κατὰ, etc. »

« Ne pouvant accepter la doctrine qu'une préposition est pour une autre préposition, interrogeons, non l'étymologie ἵπω donnée par Damm, mais la syntaxe logique; remontons, *le plus possible*, à la nature des cas et des notions réputées primitives. Ainsi, dans cet exemple : οὗτος τῶν ὑπὲρ τοὺς ἵππους καυσάντων, renonçant à expliquer ὑπὲρ par διὰ, et me ressouvenant que ὑπὲρ, avec l'accusatif, signifie *ultra* (*au-delà, de, par-dessus*), je m'efforcerais de conserver à ὑπὲρ, avec l'accusatif, son acception généralement reconnue, et je proposerais de traduire : *cet homme, l'un de ceux qui ont bronché par-delà (ou par-dessus) la tête de leurs chevaux, et qui (par conséquent) se sont cassé le cou.*

« Et mes *Essais sur les Prépositions*, et mon *Philologue*, T. II (*passim*), et le deuxième Index de ma *Géographie d'Hérodote*, offrent quantité d'exemples de ὑπὲρ avec l'accusatif. Ils prouvent qu'en général, et peut-être toujours, ὑπὲρ, avec l'accusatif, signifie *au-delà de*; et qu'ainsi divers grammairiens ont tort de dire : « ὑπὲρ, avec l'accusatif, signifie tantôt *au-dessus* (*supra*), et tantôt *au-delà*. »

« Lorsqu'il y a idée de *au-dessus de* (*supra*) à exprimer, on emploie ὑπὲρ avec le génitif. Ὑπὲρ, avec l'accusatif, serait, dans ce cas, extrêmement incorrect.

« Ὑπὲρ, avec le génitif, signifiera *au-dessus de*, avec idée de

repos : avec l'accusatif, ὑπὲρ, indiquant mouvement, soit physique, soit intellectuel, signifiera *au-delà*. On conçoit qu'une personne ou une chose qui sont *au-dessus* ne soient plus *au-dessus* de quand il y a mouvement, et que, par suite du mouvement, ce qui était d'abord *au-dessus* de, soit ensuite *au-delà* de.

« Mais, renvoyant aux ouvrages précités pour le sens (en général facile) de ὑπὲρ avec l'accusatif, arrêtons-nous sur ὑπὲρ, qui, avec le génitif, a embarrassé bien des critiques.

« Ὑπὲρ, avec le génitif, se rend par *super*, *de*, *per*, *pro*, *propter*. L'auteur de cette explication, M. Hermann (Idiotismes grecs, troisième édition) ajoute, *in quibus contrita fere omnia*. Pour moi, je penserais, n'en déplaise à M. Hermann dont les leçons m'ont bien souvent instruit, que *tout est à dire, et à dire en français : car les termes latins qu'on nous donne pour explications, souvent équivoques, auraient souvent besoin d'explication*.

« M. Sturz, après avoir cité le mot fort peu clair de Thomas Magister, enseigne que ὑπὲρ, avec le génitif, signifie *super*, *supra*.

« Ainsi, selon M. Hermann, ou plutôt selon Vigier, ὑπὲρ, avec génitif, signifiera *super*; et selon M. Sturz, *super*, *supra*. Je ne dirai rien d'après le Polybe de M. Schweighauser; car, dans son *Lexicon Polyb.*, pas un seul mot de ὑπὲρ, considéré géographiquement.

« *Super* marque superposition, avec idée de proximité intime (*super*, *contiguitatem importat*) : *supra*, position au-dessus, sans superposition), notions qui se retrouvent dans *sedemus super herba*. *Supra caput nostrum volant aves*.

« Ces notions une fois admises, nous croirons que Vigier dit trop peu, ou plutôt qu'il omet la¹ notion indispensable; car ὑπὲρ, avec le génitif, a rarement le sens de *position sur*, et presque toujours le sens de *position au-dessus*; et que M. Sturz dit un peu trop en donnant *super* et *supra* pour ὑπὲρ avec génitif; ὑπὲρ, avec le génitif, signifiant presque uniquement *position au-dessus*, et bien rarement *superposition intime*, M. Sturz devait donner *supra*, et non *super*, *supra*, et avertir, dans une note de trois à quatre lignes, que ὑπὲρ, avec le génitif, semblait parfois signifier *super*; mais qu'alors même l'idée de *supra*, *au-dessus* de, ne pouvait en être séparée.

« La notion de *super* (*sur*) est insuffisante; celle de *supra* (*au-dessus*) est plus littérale, plus exacte; et cependant elle est équivoque, car ce qui est *au-dessus* peut être *au nord* comme *au midi*, etc.

« Soit cet exemple de Xénophon (Hellen. VI, v, 24) : *Ἀντικρῶν τῶν ὑπὲρ τῆς Μαλεάτιδος*, *Leuctres qui (au midi) domine la Maléatide* (1). *Au-delà (ultra ou trans) de la Maléatide* serait faux; *au-dessus*, quoique version littérale, et *super* ou *supra* de Leunclave et de H. Étienne, seraient aussi équivoques que la locution *au nord de*, puisqu'elles pourraient faire croire que Leuctres était au nord de la même Maléatide, tandis qu'elle est au midi.

« M. Schweighaeuser laisse donc un peu à désirer lorsque sans note il explique, par *supra*, le *ὑπὲρ* de cette phrase : *Φειδ. ἀπ. περὶ τὸ Παρθένιον οὔρος, τὸ ὑπὲρ Τεγέης, ὃ πᾶν περιέπτει* (Hellen. VI (2), cv, 1); car, sans recourir aux cartes, on ne sait si le Parthénium domine Tégée au midi ou au nord.

« Le *περὶ*, qui accompagne τὸ Παρθένιον, mérite une note. Valla et Wesseling le rendent par *circa*; et la version, et le *Lexicon* de M. Schweighaeuser répètent ce *circa*; mais il me semble fautif, car *circa* signifie *autour de*, *aux environs de*; et ce n'est pas aux environs du mont Parthénium, mais sur ce mont Parthénium que Pan apparut à Phidippides. La preuve en est dans le passage même de Pausanias (3) cité par Larcher (Hérodote, VI, cv, 1). Ce savant ne s'est pas aperçu que, d'après le récit de Pausanias, l'Hiéron de Pan était, selon l'usage, placé à l'endroit même où Pan avait apparu à Phidippides; que, d'après ce même récit, l'Hiéron était *sur le mont*, et non *aux environs (circa)* ou *près du mont Parthénium*, comme le veut M. Larcher; et que, par conséquent, *περὶ τὸ Παρθένιον* est mal traduit par *circa*, et par *près de*. Voyez, dans mes *Essais sur les Prépositions*, p. 182 et suivantes, les nombreuses inexactitudes occasionnées par *περὶ* non compris.

« Mais ne perdons pas de vue *ὑπὲρ*, aussi mal compris; et rappelons, mais brièvement, des exemples discutés ailleurs (*Essais sur les Prépositions*, p. 235 et suiv.): 1^o *ἐν Μαρμαρίῃ τῇ ὑπὲρ Μαυάνθρον ποταμοῦ* (4), *la Magnésie (du Sipyle) qui, située sur une hauteur, domine le Méandre*; 2^o *τὸν Κεττὸν τὸν ὑπὲρ Μακεδονίας* (5), *le Cittus, ou Cissus, montagne voisine de la Macédoine qu'elle domine*; 3^o *ὑπὲρ κεφαλῆς στῆ* (6), *stetit super caput*, et non *super capite*; 4^o *ὑπὲρ ποταμοῖο μίσησθαι* (7), *les ombres ne per-*

(1) Voy. Atlas de J.-B. Gail, pl. 60.

(2) M. Schweighaeuser, dans son *Lexicon Herodoteum*, indique II, cv, ce qui est fautive typographique, au lieu de VI, cv.

(3) Græc. descript. VIII, liv.

(4) Hérodote, III, 122.

(5) Xénoph. Cyneg. XI, 1.

(6) Hom. Iliad. XXIII, 68.

(7) Hom. Iliad. XXIII, 73.

mettent pas à moi (après avoir voltigé) sur la surface du fleuve, et plus littéralement, au-dessus du fleuve (ὕπὲρ ποταμοῦ) de me mêler à elles; 50 ἀσφόδελον τὸν ὑπὲρ γᾶς (1), l'asphodèle qui croît au-dessus de terre, et non à terre, *Humi nascentem*, version généralement adoptée, qui méritait bien d'être discutée et rejetée par tout éditeur qui aurait compris Théocrite.

« A ces exemples déjà discutés, joignons les suivants.

« Αἰθιοπίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, la partie de l'Éthiopie qui (touche et) domine l'Égypte (Thuc. II, XLVIII, 1). Avec M. Lévêque et tant d'autres, j'avais traduit : la peste commença par l'Éthiopie, au-dessus de l'Égypte; mais ainsi je négligeais l'article τῆς, qui précise et qui avertit d'une division de l'Éthiopie, et de plus, je rendais vaguement ὑπὲρ.

« A côté de cet exemple de Thucydide, se placera naturellement celui-ci de Strabon (I, p. 60, A) : τοὺς ὑπὲρ τῆς Αἰγύπτου Αἰθίοπας. La version latine d'Amsterdam porte : *Æthiopus ultra Ægyptum habitantes* (incolentes, édit. de Sieb. et d'Oxford); mais je propose, conformément à Thucydide, de traduire : les (ou ceux des) Éthiopiens qui (touchent et) dominent l'Égypte. Au-dessus de, version de mon Thucydide et de M. Coray ou de M. Dutheil (2) est trop vague, et certainement ne présente pas l'idée de dominer avec idée de proximité, que je crois devoir, d'après maint exemple, attribuer à ὑπὲρ, construit avec le génitif.

« Strabon répète la même locution (II, p. 151, A), τῶν ὑπὲρ Αἰγύπτου Αἰθίοπων; et X ne se rappelant pas qu'il avait rendu (I, p. 60, A) cette même locution par *ultra* (au-delà), la traduit ici par *supra* (au-dessus); et ce qu'il y a de pis, c'est que nul des commentateurs de Strabon n'a, je ne dis pas corrigé, mais remarqué cette indifférence sur le sens des prépositions. C'était assurément le cas de faire une note, car *ultra* (au-delà) et *supra* (au-dessus) ne sont certainement pas synonymes.

« Je viens de dire que ὑπὲρ, avec le génitif, renfermait l'idée de dominer avec celle de proximité, et que par conséquent il fallait, dans les passages précités, traduire : la partie de l'Éthiopie, ou ceux des Éthiopiens qui touchent à l'Égypte, et la dominent. Veut-on cette idée rendue avec précision? en voici des exemples: Αἰθίοπες οἱ πρόσσυροι Αἰγύπτῳ, Hellen. III, xcvi, 1. Strabon (II, p. 162, A), οἱ πρὸς Αἰγύπτῳ Αἰθίοπες.

« Veut-on maintenant une preuve de la division de l'Éthio-

(1) Théocrite, Idyll. XXVI, 4.

(2) Le premier livre ne porte pas le nom du traducteur.

pie en deux parties? la voici (Strab. II, p. 162, A): αὐτοὶ δὲ διαίρουσιν· οἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ Ἀσίᾳ εἰσὶν, οἱ δ' ἐν τῇ Λιβύῃ, ces Éthiopiens se divisent en deux : les uns sont dans l'Asie (1), et les autres dans la Libye : division rappelée par le même géographe, livre I, p. 54, c; et *ibid.*, p. 60, c, et *pass.*; et avant lui par Hérodote (2).

« On vient de voir de nouveau ὑπὲρ, avec le génitif, rendu ici par *ultra*; là, par *super*. Si on considère que les mêmes traducteurs latins rendent ensuite ὑπὲρ (τὴν Αἰθιοπίαν) par *supra Æthiopiam* (Strab. II, p. 156, B), et que les traducteurs français le rendent par *au-dessus de*, on demeure convaincu que, lorsqu'il s'agit de traduire ὑπὲρ, on ne tient nul compte de la nature des cas, et qu'ainsi on viole à tout moment les règles de la grammaire, comme dans la version de deux de nos grands tragiques. Eschyle (*Adv. Th.* v. 87 sq. édit. de M. Schütz): βοᾷ ὑπὲρ τειχίων ὁ λεύκασπις ὄρνυται λαός, etc. Dans sa première édition, M. Schütz traduit: *cum clamore ante mœnia milites albis clypeis ruunt*, etc. A sa seconde édition, M. Schütz abandonne *ante*, blâme le *super mœnia* de Burton, et veut maintenant *ultra mœnia*. M. Erfurdt le traduit par *prope*; mais, rejetant, 1° *ante*; 2° *prope*; 3° *ultra*, qui ne peut être version que de ὑπὲρ suivi d'un accusatif; 4° la version équivoque *supra* de Brunck, et rappelant les principes précités, je voudrais ὑπὲρ τειχίων par *au-dessus des murs*.

« Dans Sophocle (*Antig.* 110 sq.), Polynice plane *au-dessus des maisons* (ὑπὲρ μελάρων), tel qu'un aigle, αἰστός ὡς (prêt à fondre sur sa proie). Dans Eschyle, des ennemis se précipitent à grands cris, dominant et menaçant les remparts (ὑπὲρ τειχίων): ce qu'explique bien la scholie (négligée) ὑπεράνω τῶν τειχίων.

« L'on voudrait en vain fortifier le *prope* de MM. Steinbrüchel et Erfurdt (*Soph. Aj.* 117, édit. Erfurdt) par le passage où Arrien parle de soldats campés, ὑπὲρ τοῦ ὄρους; nous répondrions que dans Arrien les soldats ne sont pas à côté de la montagne (*prope montem*). Ils l'ont un peu montée, puisqu'on les fait descendre (κατῆσαν). En vain, avec le même Erfurdt, on assimilerait le στάς ὑπὲρ μελάρων à l'*hostes supra caput esse* de Tite-Live (III, 17) et de Salluste (*Catil.* H. 52); on répondrait que la guerre (ou l'ennemi) est là, métaphoriquement, un

(1) Ceux, dit M. Gosselin, qui habitaient des deux côtés du Nil, au-dessus de Syène, jusqu'au-delà de Méroé, et qui se trouvaient di-

visés par ce fleuve. Voy. trad. franç. de Strabon, T. II, p. 275.

(2) Voyez l'*Index* de mon Hérodote, au mot *Æthiopia*.

vautour qui plane; et j'ajouterais qu'au reste on compare entre elles des choses disparates : car y a-t-il parfaite ressemblance entre *ὑπὲρ* avec génitif, et *supra* avec accusatif? entre *ὑπὲρ*, dont le sens est toujours bien déterminé par son cas, et *supra*, terme équivoque, parfois synonyme de *super*? entre les Grecs, je le répète, si remarquables dans l'emploi des cas, et les Latins, qui ont moins tiré parti que les Grecs de la nature des cas? (L'explication des deux passages d'Eschyle et de Sophocle est de mon fils, qui l'a donnée à son cours, où il adoptait mes principes sur *ὑπὲρ* avec génitif et accusatif.)

« Si l'on opposait cette locution fréquente, *ἄκρα ὑπὲρ θαλάσσης*, on répondrait que là encore *ὑπὲρ*, avec génitif, exprime domination : en effet, un cap, un lieu escarpé, domine ce qui l'entoure.

Sens d'extension de ὑπὲρ avec le génitif. — Ὑπὲρ se met-il pour περὶ?

« *Ὑπὲρ*, avec le génitif, signifie à tout moment (*passim*, dit M. Schweighaeuser dans son *Lexicon Herodoteum*) *pro* (pour, en faveur de). Donc, *ὑπὲρ* s'emploie pour *περὶ*, que M. Schweighaeuser traduit par *de* (ainsi que M. Hermann dans ses *Idiotismes grecs*).

« En convenant, avec M. Schweighaeuser et M. Hermann, que l'usage paraît appuyer le sens de *de*, *pro*, je proposerais néanmoins de repousser la doctrine qui veut éternellement qu'une préposition soit pour une autre préposition; et, remontant au sens primitif de *ὑπὲρ* avec le génitif, et remarquant qu'il exprime *domination*, je serais porté à croire (ἴσ.) que, de cette idée de domination, on a passé à celle de *protection*, d'*appui*, et qu'ainsi *ὑπὲρ*, *supra*, a pu, par extension, signifier *en faveur de*.

« Le savant M. Jules David, l'un de mes anciens auditeurs, ne donne, dans son excellente Méthode de Langue grecque moderne (Paris, 1821), que les acceptions *pour*, *en faveur de*. En cela, il a suivi la doctrine, sans aller au-delà; mais je croirai n'avoir pas fait une chose inutile en m'efforçant ici, et *pass.*, de reculer les bornes de la tradition scholastique.

Ὑπὲρ, adverbe.

« Nous citerons (*infra*) des exemples du *super* des Latins employé adverbialement. Les Grecs ont probablement employé de même *ὑπὲρ* adverbialement; mais je n'en ai pas noté d'exemple. Examinons maintenant

Ἰπίρ en composition.

« Hérodote en fournit deux exemples.

« PREMIER EXEMPLE (VII, XXXVI, 5). *Quand on eut achevé le pont de vaisseaux, on pratiqua de chaque côté une barrière* : ἵνα μὴ φοβέσθαι τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπερορῶντα, καὶ οἱ ἵπποι. Ne pouvant, dans une édition faite aux frais de M. Delalain, dépasser les limites indiquées, je n'avais rien mis dans mes notes pour expliquer cet ὑπέρ. M. Schweighaeuser, qui, dans sa version latine, rendait cet ὑπέρ par *desuper*, sans le justifier dans son volume d'Annot., y revient dans son *Lexicon* (ann. 1824); et là, plus occupé que jamais du sens des prépositions, que négligeaient ses précédents Lexiques, il traduit ὑπέρ par *desuper*, de ponte conspicere mare. Un an auparavant, en 1823 (G. d'H. T. I, p. 199), je traduais de même. Aujourd'hui, plus attentif sur le sens rigoureux et littéral des prépositions, je déclarerai *desuper* (de dessus), version de ὑπερθε, ὑπερθεν. *Desuper de ponte* est donc, je crois, inexact. On sera plus près du texte, en traduisant : *on pratiqua une barrière de chaque côté du pont, de peur que les bêtes de somme ne fussent effrayées en voyant AU-DELA* (ce qui fût arrivé, faute de barrière).

« Théocrite (Idylle XII, 24) fait dire à son Ἄλτης, ψεύδεις ῥινός ὑπερθεν ἀραιῆς οὐκ ἀναφυσῶ. X traduit, *super nasum*; et les scholiastes grecs, ἐπὶ τῆς ῥινός, et τὰ ἐπάνω τῆς ῥινός. Mais je croirai plus grammatical de traduire : *en te louant, je ne serai pas puni par des pustules qui pousseront DE DESSUS (ὑπερθε) mon nez. Sur mon nez est très intelligible, mais n'est ni littéral, ni grammatical.*

« SECOND EXEMPLE. Ἰπποκρίοντάς τὸ Πύργιον, etc. Voy. 1^o mes *Essais sur les Prépositions*, p. 241 sq.; 2^o les *Index*, soit de mon édition d'Hérodote, soit de ma *Géographie d'Hérodote*; 3^o mon *Atlas*, obs. prélim. p. XXI.

Ἰπίρ, en composition, se construit-il avec un datif?

« Voy. la réponse, p. 245 de mes *Essais sur les Prépositions*.

Ἰπτιος. Son sens, 1^o en médecine; 2^o dans la langue des arts.

« Ouvrons le lexique grec-français de nos écoles, il nous dit : ἵπτιος, *couché, renversé sur le dos*. Du lexique grec, passons au lexique français-grec. Conforme à son aîné et à une version de M. Letronne, il traduit *couché sur le dos* par ἵπτιος. Peut-être a-t-il fréquemment cette acception dans Homère (*pass.*), dans Théo-

crite (XXII, 106). Ce point de critique sera examiné par nous, lorsque nous aurons rassemblé quantité d'exemples. Aujourd'hui, bornons-nous à indiquer une acception remarquable, et cependant omise.

« Dans Hippocrate, à tout moment, on dit d'un malade qu'il est ὑπτιος, qu'il a ὑπτιασμός, et toujours on traduit le premier, *malade couché sur le dos*, et le second, *état d'un malade couché sur le dos*. Pour moi, je proposerais de traduire ὑπτιος, *malade affaissé*; ὑπτιασμός, *état d'un malade qui a (hyptiasme) affaissement, soit moral, soit physique*. Mais sur ce, attendons le jugement de nos Esculapes, et citons un exemple bien remarquable, non compris avant nous.

« Hérodote, II, 176, appelle l'attention sur un colosse κείμενον ὑπτιον.

« M. Schweighaeuser omet la version de κείμενον, et ne fait aucune note sur cette omission; mais il n'est pas hors de propos de noter que κίμαι, qui signifie *jacere (être gissant)*, acception en harmonie avec ὑπτιον, rendu souvent par *resupinus*, souvent aussi signifie *poni, positum esse*, être posé (mais sans être couché ou renversé), *être déposé comme effet précieux*: témoin le πολλὰ ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κίται (Hom. Iliad. VI, 47), passage qui indique, et le sens de κίται, *sont déposés*, et l'étymologie de κειμήλια (1), laquelle est κίμαι: témoin encore le ἐκ μεγάρων κειμήλιον (Odyss. XV, 90).

« Quant à ὑπτιον, Valla le traduit, *supinus*, et M. Schweighaeuser par *resupinus*; et M. Letronne (2) par *colosse couché*. Mais en réfléchissant qu'Hérodote, qui donne un colosse ὑπτιον à Memphis, donne un autre colosse pareillement ὑπτιον à Saïs; réfléchissant ensuite sur les antécédents où Hérodote annonce ces colosses comme monuments dignes d'admiration (ἔργα τὸ μέγαθος ἀξιοθέητα), et ne voyant rien à admirer dans des colosses renversés, et cela sans qu'on cite l'auteur de la catastrophe, ou le sens symbolique et mystique du renversement, si tant est qu'il y en ait un, j'ai cru devoir chercher un autre sens que celui de *colosse couché*.

« Ὑπτιος exprime-t-il la nuance d'être *rigoureusement à terre, subjectionem, substrationem* (3)? Non, répond le grand Eu-

(1) Notons, en passant, que κειμήλιον, qui, en vertu de sa désinence, signifie lieu où l'on dépose des effets précieux, se dit aussi des objets mêmes qui y sont déposés.

(2) Première édit. in-4°, p. 390 et p. 391, lignes 1 et 2; fin de la note 2 de la p. 390, et 2 de la p. 391.

(3) Voy. Lennep, *ad voc. ὑπτιος*.

stathe (1), τὸ ὑπτιάζειν, ἐπὶ ἀναπαύσει μᾶλλον λέγεται, le mot ὑπτιάζειν se dit plus de la mise (d'une personne ou d'une chose) dans l'attitude du repos.

« D'après cette scholie, je proposerais de remplacer la version, colosses couchés et renversés à Memphis et à Saïs, par colosses dans l'attitude du repos.

« Eustathe, en nous révélant une acception féconde et qui nous conduira à d'autres acceptions ignorées, ne nous a point dit son secret sur le sens grammatical primitif de ὑπτιος. Efforçons-nous de suppléer à son silence.

« La plupart des critiques donnent ὑπὸ comme radical de ὑπτιος. Pour moi, faisant attention à la désinence πτιος, je lui donnerais pour racine ὑπὸ et πίπτω, succidere, cadere sub (plier sous), ou plutôt ὑποπτῶ, d'où ὑπόπτιος, et par syncope ὑπτιος.

« Avec cette notion primitive, ὑπτιος qui sub se cadit, se dira ou de l'homme qui plie librement, et qui, de la posture droite, passe à l'attitude du repos, ou de celui qui s'affaisse, soit moralement, soit physiquement, se trouve dans un état de langueur, pareil à celle de ces cavaliers de Xénophon (E, V, iv, 40, T. V, A, p. 554), abattus par la chaleur du midi, ὑποπεπτώκοσι ποῦ ἐν μεσημβρίᾳ.

« Arrêtons-nous un moment sur cette très bonne leçon de manuscrits que conserve mon édition de Xénophon, et que M. Schneider, d'après les conseils de Camerier, de Morus, de la Bibl. critique de l'illustre Wytt., remplace à tort par ὑποπεπωκόσι, comme si l'idée d'être languissants, abattus par les chaleurs de midi, n'était pas aussi intelligible que celle de abattus par la chaleur du vin qu'on a bu en plein midi.

« Ὑποπεπωκόσι est bon dans le dernier passage, comme ὑποπεπτωκόσι dans le précédent. Laissons chacun à la place que lui assignent les manuscrits et la raison d'accord avec eux, et revenons à ὑπτιος.

« Si ὑπτιος, comme cela me paraît probable, signifie qui plie, soit forcément, soit volontairement, dès lors que de nombreux passages éclaircis chez les plus grands classiques! que de commentaires épargnés!

« Avant d'arriver au sens que j'ai proposé, et d'après l'analogie, et d'après la définition d'Eustathe, le ὑπτιος-πίσι d'Homère (Iliad. XV, 435), et le πέσεν ὑπτιος (Iliad. XV, 646; XVII,

(1) Voy. l'Index de son commentaire sur Homère, au mot ὑπτιος; et comment. ad Iliad. II, p. 249, lig. 5 sq.

524), m'embarrassaient fort. Au premier exemple, je me disais : « Lycophron, frappé de la poupe du vaisseau, tomba « sur le devant dans la poussière. S'il fût tombé sur le dos, il « serait tombé dans le vaisseau, et point du vaisseau à terre : « car, lorsqu'il fut atteint, il présentait le front à l'ennemi. » Au second exemple (XV, 647), je traduisais : *en se tournant, il heurta contre le bord inférieur du bouclier qu'il portait, et qui lui descendait jusqu'aux talons, ce qui le fit tomber le visage contre terre.*

« On traduit ordinairement, *cecidit supinus*. « Cela est évidemment impossible, me disais-je encore. Puisque le guerrier « dont parle Homère, heurte en se tournant contre le long « bouclier qu'il portait devant lui; l'effet de ce choc dut être « nécessairement de déterminer la chute dans la même direction, et non de le faire tomber en arrière. »

« Le troisième passage me semblait d'abord devoir se traduire : *comme un bœuf à qui un homme robuste décharge, de derrière les cornes, un coup de hache qui lui coupe tout le nerf, bondit sous le coup et tombe en devant par terre ; ainsi tomba Arétus du coup que lui porta Hector.* En effet, le saut qui précéda la chute ne me paraissait pas permettre de douter que cette chute ne fût en avant; car, ordinairement, on ne saute pas en arrière.

« Mais mes arguments tirés de l'analogie, et la glose d'Eustathe, ont mis fin à mes tourments (*tumultum abstulit Eustathii scholion*); en sorte que maintenant, tout en avouant que ὑπιος, par fois opposé à πρηγής, a signifié par fois *supinus*, je me crois autorisé à expliquer ὑπιος par *qui plie, soit forcément, soit volontairement*, et à traduire ὕπιος d'Hérodote par *qui est dans l'attitude du repos*.

« L'acception primitive, *celui qui plie*, se trouve, ce semble, dans le premier exemple, où ces mots : *Lycophron frappé tomba dans la poussière*, sont suivis de ceux-ci : λῦτο δὲ γυῖα. X qui traduit *soluta sunt etenim membra*, semble regarder cette dernière phrase comme explicative de la première. Mais n'insistons pas trop sur cette version *etenim* qui peut être contestée. Qu'il nous suffise d'avoir présenté comme certaine notre explication de ὕπιος d'Hérodote, explication sans doute applicable à quantité d'autres passages; par exemple, à ὕπιασμός d'Hippocrate.

SUPER et SUPRA des Latins.

« Phèdre, dont l'édition m'occupe en ce moment, emploie *super*, 1^o liv. I, fab. XXVII, 8; 2^o liv. II, fab. I, 1; 3^o liv. II, fab. VI, 11; 4^o liv. III, fab. XI, 2; 5^o liv. IV, fab. XXIII, 14; et *supra*, liv. I, fab. II, 20, et liv. IV, fab. XXIV, 24.

« De l'ὕπῑρ des Grecs, comme tout le monde sait, dérive le *super* des Latins. Voilà entre les deux un trait de ressemblance; mais combien de différences amenées par l'usage!

« Et d'abord, ὕπῑρ se construit avec l'accusatif et avec le génitif (ce dernier cas presque toujours elliptique); tandis que *super* se construit avec l'accusatif et l'ablatif, cas qui n'est jamais elliptique; et de plus avec des sens, en apparence au moins, très différents.

« Phèdre fournira les premiers exemples. Liv. I, fab. XXVII, 8: *quem stans vulturius super*. Si l'on traduit sans note, *un vautour se tenant sur lui*, la préposition *super* paraîtra exprimer position sur; mais alors n'induirait-on pas en erreur? car la logique, ici, indique position au-dessus; sens que donnent (*passim*) les meilleurs classiques.

« Dans ces exemples: *alii super aliorum capita ruerent* (Liv. XXXIV, 30); *aqua super montium juga concreta erat* (Liv. XXII, 58); *collis erat, collemque super planissima campi area* (Ovid. Met. X, 86); et dans mille autres semblables, *super*, construit avec l'accusatif, signifie position au-dessus, et non position sur, comme dans le *fronde super viridi* de Virgile. Mettrons-nous en principe que *super* régit l'ablatif quand il y a repos, et l'accusatif quand il y a mouvement? Mais les exemples ci-dessus: *aqua super juga montium concreta*, et *area super collem*, etc., contredisent ce principe. Les Grecs, ce me semble, respectent plus la nature des cas. Chez eux, ὕπῑρ, avec le génitif, signifiera constamment *au-dessus de*; et avec l'accusatif, toujours, ce semble, *au-delà de*.

« L'acception de ὕπῑρ avec l'accusatif, chez les Grecs, n'est jamais embarrassante: presque toujours (et peut-être toujours), avec l'accusatif, ὕπῑρ, je le redis, signifiera *au-delà*. Il n'en est pas de même en latin: lorsqu'on lit dans Virgile (Æn. VI, 795): *super et Garamantas et Indos proferet imperium*, on se demande, quand on se rappelle le *super terram labens* d'Ovide (Met. XIII, 477), ce que signifie *super Garamantas imperium*; on hésite un moment; mais, instruit par Heyne, Schellers, le

Virgile *ad usum*, et avec du goût, on traduira *super* et *Garamantas* et *Indos*, *au-delà des Garamantes et des Indiens*.

« Notons-le en passant, même le *super terram*, que le génie de notre langue force de traduire *sur*, signifie littéralement *au-dessus de*. (Voyez les remarques de Ferrand, relativement à notre préposition *sur*.)

« Au lieu du *quem stans super* de Phèdre, les Grecs auraient dit, οὐ ὑπὲρ σῆς, c'est-à-dire, le génitif, cas elliptique, au lieu de l'accusatif, cas non elliptique. Ainsi, ὑπὲρ κεφαλῆς στῆ (Hom. Iliad. XXIII, 68), *il se tint au-dessus de sa tête*, et non *sur sa tête* : en sorte que la version *stetit super capite*, donnée par des savants, est évidemment vicieuse. Virgile et autres écrivains, ayant à rendre la même idée, auraient dit, *supra caput adstitit*.

« Phèdre, liv. II, fab. I, 1, *super juvencum stabat dejectum leo* ; et liv. II, fab. VI, 11, *suadet ut scopulum super altis ab astris duram inlidat corticem*. Le précédent article fournira l'explication de ces deux *super*.

« Phèdre, liv. III, fab. XI, 2, *qui super obscena dicta*. Des savants recommandables disent que ce *super* est pour *præter*. Mais pourquoi ne pas remonter aux notions primitives ? pourquoi ne pas traduire *par-dessus cela*, version littérale qui renferme notion d'une chose mise par-dessus une autre ; donc, d'une chose qui la domine ? Ce qui rapproche en partie le *super* des Latins de l'ὑπὲρ des Grecs.

« Phèdre, liv. IV, fab. XXIII, 14, *super etiam jactas*. On nous dit que *super* est pour *præterea*. Sans rejeter cette glose, rappelons la notion précitée d'une chose mise par-dessus une autre ; donc, d'une chose qui la domine. Cela vaut mieux que de dire : « *super* est pour *de*, pour *præter*, pour *præterea*, pour *inter*, pour *supra*. »

« *Supra* se lit dans Phèdre, liv. IV, fab. XXIV, 24, *humanam supra formam* ; et liv. I, fab. II, 20, *lignumque supra turba petulans insilit*. Sur ces deux exemples, rappelons encore la notion de *au-dessus de*, et ajoutons que *super* et *supra* semblent quelquefois synonymes (Voyez mes *Essais sur les Prépositions*, p. 234), ce qui, de nouveau, avertit des fâcheuses équivoques des Latins.

« Sur les mots *supra*, *super*, *insuper*, voyez l'*Index* du *Ciceronis de legibus* de MM. Creuzer et Moser. »

EXCURSUS XXIV.

AD LIBRI IV FABULAM XXIV.

Vs. 6. *Conduxit*. Sic optime legitur in MSS. Pith. Rem. testibus Gudio et Brotierio, V. D. Sicque ediderant Pithœus et Rigaltius in Edit. 1, quod amplexi sunt Rittershusius, qui ex jure, in quo hoc verbum frequens, illustravit; Neveletus, Ursinus, multique alii. At Meursius mutavit in *condxit* (quod et Salmasius et Scaliger probant), addens: « Simonides enim non *conduxit*, sed *conductus* erat. » Et hinc Bentleius legit, *conductus pretio*. Sed erravit Meursius, ignorans vim et usum verbi *conducere*, quem vindicat Burmannus ad h. l. « Nam et illi, inquit, *conducere* dicuntur, qui certo pretio aliquid faciendum, aut præbendum in se receperunt, ut Festus in *Redemptores*, ubi et *condixerunt* alii legunt, sed male. Sic apud Ciceronem Div. II, 21: *redemptor, qui columnam illam de Cotta et Torquato conduxerat faciendam*, i. e. certo pretio faciendam susceperat. In jure nihil frequentius, ut in lib. 58, §. ult. lib. 59, lib. 62, ff. Locat. Conduct. et lib. 25, §. 7, ff. eod. ex quibus apparet, eleganter etiam dici *conducere* illum, qui mercedis et lucri gratia quid faciendum suscipit. Cic. III, ad Q. F. I, 2: *tum is mihi respondit, se ipsum ejus operis H. S. XVI conductorem fuisse*. Et ita contra *locare* dicitur, qui quid faciendum certa mercede alii mandat. Lib. 5, §. 2, ff. de Præscr. Verb. Et ita hic Scopas *locavit* carmen faciendum, vel scribendum: Simonides *conduxit*. Et hoc apparet, quod mox dicatur Simonides *opus approbasse*, quod conductores debebant facere, post perfectum opus, ut patet ex lib. 24 et 36 et 58, §. 2, ff. Locat. Nec cogebatur approbare, nisi conduxisset, et mercedem vellet petere. Et hinc ex formula sollemni in locatione conductioni sæpe hæc verba addebantur, *opus approbavit*. Lepide et false vero verbo *conduxit* utitur Phædrus, quo simul notet sordes Simonidis, qui mercenariam exercebat poesin, ut supra fab. XXI vidimus, et quod multi in Simonide notaverunt. Eodem modo *conducti testes*, Ovid. Amor. I, x, 37. » Hisce adde supra Notas ad h. v.

Nihilo secius *condixit* præferunt Rigaltius in Edit. 2, Faber, Hoogstrat. Maïttar. Danet. Leonhard. Richter. Scheffer. Harius, Lallemant. Didot. Dispontin. de quo vid. Burmannum, multis contra Harium disputantem. Observat enim, præter alia, vir doctus: « *Condicere* est quidem constituere; pacisci, ut mul-

tis docuit Gronov. I, Obs. 1, sed plerumque ultro, sponte in se suscipere, vel alicui promittere notat, ut *cœnam condicere, diem, operam* et similia: vide Rittershus. ad sequentia vs. 15: *ad cœnam mihi promitte*. Sed τῷ *conducere* additur *pretio*: ut hic, sic etiam in lib. 35, §. 1, ff. locati, *certo pretio conductus*. Sed nunquam *pretio, vel mercede condicere* legi, nec puto ex genio L. L. id posse dici, nec locus Plinii, quem adducit Harius, huc facit. — Præterea illis, qui *condixit* præferunt, probandum esset, Latine dici, *condixit* certo pretio, ut *scriberet*. Sed *condicere* nomen fere habet adjunctum, non verbum, ut *inducias, cœnam, etc.* quum *conducere faciendum*, vel ut *fiat* aliquid, sit obvium. »

Vs. 8. *Usus poetæ, ut moris est, licentia*. Varie exhibent libri scripti hunc locum. In MSS. Perotti legitur: *Usus poetæ more et licentia est*, pro, *usus poetæ more est et licentia*. Sic olim edidi, improbante Censore docto, in Ephem. Norimb. ann. 1780, Partic. 99, p. 806. Placebat tamen hæc lectio Heusingero, et recepere Lallemand. Brotier. Jördens. Non contentus vero hac scriptura Burmannus legendum proponebat: *Usus poeta more est et licentia*. In MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. et Rittershusii, est, *Usus poetæ moris est licentia*. Hinc emendatum, *Usus poetæ, ut moris est, licentia*. Ita legunt permulti; sicque locum expeditum putat cl. Tzschucke. Neque propterea cum Brotierio hæc lectio rejicienda est, quia lib. V, fab. I, 3, Phædrus dicat, *ut mos est*, non, *ut moris*. Loco enim citato est, *ut mos est vulgi*, non, *ut mos est*. Vulgatum vero interpretantur: *Usus licentia poetæ, ut moris est*; etsi nonnulli, ut Ursinus, et Ouveringius est referant ad *usus*, quod non est necesse; quum sub *usus* facile subintelligi possit. Alii alia tentant. Bentleius post Rittershusium: *Usus poeta moris est licentia*, in qua lectione Hærio displicet *licentia moris*. Hos sequitur Desbillonius. Heinsius, *poetici est moris licentia*, in qua emendatione numeros insuaves sibi accidere fatetur Harius; Burmannus, *Usus, poetæ* (i. e. poetis; vid. lib. IV, fab. XIII, 1; Ovid, Trist. II, 507) *ut moris est licentia*; vel, *Usus, poetæ* (Simonidis) *ut mos erat, licentia*. Hunc enim præcipuum morem fuisse Simonidi, testis est Schol. Pind. IV, Nem. 60. Salmasius et Freinshemius distinguunt, *Usus, poetæ, ut moris, et licentia*; Gudius vero conjicit, *Usus poetici moris est licentia*, in qua lectione Burmannus numeros turbari contendit; Walchius, *Usu poetæ, ut moris est, licentiæ*, quod explicat, quum poetarum *licentia*, ut alias *moris est*, uteretur. Gronov. Ūrsin. et Scheffer. *Usus poeta, ut moris, est licen-*

tia; Tollius: *Usus, poetis ut mos est, licentia*; Bipontini post Burmannum, *Usus, poetæ ut moris est, licentia*. In tanta conjecturarum diversitate præstat, inhærere vulgato, nisi quis satius ducat, lectionem MSS. Perott. amplecti.

Vs. 13. *Quorum sunt laudes duæ*. Sic legitur in libris scriptis, Pith. Rem. Ita ediderunt Rittershus. Nevelet. Fab. Rigalt. in Ed. 2, Ursin. Santoroc. Danet. Walch. Brotier. Desbillonius. At Schefferus reponit *laudis duæ*, ut sit sensus: illi quorum sunt duæ reliquæ partes laudationis, reddent tibi quod postulas, ego enim quod pactus sum pro mea parte solvi. Scheffero obsecuti sunt plurimi, etiam Burmannus, Bipontini, et placet Tzschuckio V. Cl. quum *laudes* sit remotius. Sed Faber legit et interpungit: *Illi, inquit, reddent, quorum sunt laudes, duo*. In MS. Perott. quem sequuntur Sanadon. et Philippus, legitur, *quorum sunt partes duæ*; ut olim conjecerat Bentleius; etsi in textum recepisset, *quorum sunt laudis duæ*. Equidem accedo Desbillonio, lectionem Codicum strenue tuenti. Is vero observat hæc: «Faber ad h. l.: *Mendum, inquit, fœdissimum et a nemine tamen, quod mecum mireris, animadversum*. Gudianus autem: *Laudes duæ, solæcismus*. Schefferus quoque: *Laudes duæ! Quid? an ergo numerantur et laudes?* Talibus hominum eruditorum judiciis deterriti, hanc MSS. Codicum lectionem Critici post Fabrum fere omnes repudiarunt; ac plerique conjecturam Schefferi, *laudis duæ* legentis, receperunt, monueruntque, debere hoc de duabus laudis Simonideæ partibus intelligi: quæ profecto loquendi formula et inelegans, et dura, et parum latina mihi videtur; præsertim quum vox, *partem*, tantummodo præcesserit, et altius etiam illa repetenda sit. Ego vero antiquam lectionem esse retinendam censeo; et subesse neque mendum, neque solæcismum ullum puto; et *laudes* hic, si pro *laudationibus*, ut ratio jubet, accipiantur, numerari posse existimo. Nam Quintilianus, Inst. Or. lib. III, c. 7. Laudationes funebres Romanorum et Laudes deorum virorumque, quos priora tempora tulerunt, ad unum idemque genus eloquentiæ revocat; neque ibidem per *laudem Herculis* aliud, quam ejus Laudationem intelligit. Itaque Simonides laudem, a se scriptam, fuisse unicam credidit; at Scopas tres fuisse scriptas contendebat, unam sibi, alteram Castori, Polluci tertiam; quamobrem duas mercedis partes ab illis esse reddendas, ad quos duæ laudes pertinerent. Faber volebat reponi: *Illi, inquit, reddent, quorum sunt laudes, duo*. Et hoc pacto mendum, a se excogitatum, tolli existimabat. Sed ex eo quæri potuisset, annon

ibi duæ laudes essent necessario intelligendæ, ubi duæ numero essent personæ, quæ laudem accepissent suam cuique convenientem; quum præsertim non ambigeretur, quin alicui tertio sua quoque propria scripta laus fuisset. Dolebam, quod solus ita sentire mihi viderer; at non sine quodam sensu lætitiæ vidi tandem in Editione Phædri elegantissima, quæ typis J. Barbou nitidis anno 1783, Parisiis excusa est, animadvertisse Gabrielem Brôlier, recte et Latine scriptum ab auctore nostro fuisse, *Laudes duæ*, pro eo quod Gallice dicitur, *deux éloges*. »

Vs. 14. *Verum ut ne irate dimissum te sentiam*. Hunc locum varie, sed sine necessitate, sollicitant Critici. Libri scripti, MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. habent, *Verum ut ne irate te dimissum sentiam*, pro quo in Editt. Rigalt. 2, Fabri, Scheff. Leonh. Freinshem. Hoogstrat. Richt. Maittar. Walch. Philipp. est, *Verum ne i. d. t. s. Sed ut ne*, quod in MS. Rem. inveniri, diserte testatur Gudius, rectum est. Vid. Not. ad h. v. Tuetur etiam Ulit. ad Grat. Cyneg. vs. 240, p. 196. Burmannus: « posset, inquit, et legi, *Verum ut ne ingrate te dimissum censens*: et ita video etiam Heinsium in Ep. VIII, ad Scheffer. censuisse, qui etiam alteram ipsi conjecturam excutiendam dat, *verum ut ne iratum dimisisse censeas*, servans utrobique *ut ne*, quod est in MSS. » Bentleius conjicit, *Verum ut ne irate te dimissum censeas*; Heinsius vero præter alia modo memorata, *Verum ne ingrate te dimissum sentias*. Vid. Not. in Edit. Burm. c. Not. Var. Heusingerus præstare omnibus his conjecturis statuit Perrott. Cod. lectionem: *Verum ut sine irate dimissum te sentiant*, pro, *Verum ut sine ira te dimissum sentiant*, hoc sensu, ut ait Burmannus, ne Castores sentiant, me invidisse laudibus eorum, aut te ideo iratum dimisisse. Hanc lectionem suæ etiam conjecturæ Burmannus præferre non dubitat; Censor doctus vero in Ephem. Götting. ann. 1781, T. I, Partic. 51, istam MS. Perrott. lectionem censet esse genuinam; et placet Schulzio V. D. Quam tamen ut recipiam, ego quidem nondum possum adduci; etsi mallet legere cum Rittershusio et Desbillonio, *Verum ut ne iratum dimissum te sentiam*. Cuninghamus edidit, *te dimissum sentiant irate*. Varie emendant, *ira te*, *irate te*, *iratum te*. Nil probat Schefferus, sed quia *sentiam* non bene concoquit, legit *sentias*, hoc sensu: solvent illi duo, quos pariter mecum laudasti, reliquum. Ne tamen putes propterea, quod eorum laudes admiscueris meis, esse me tibi iratum, ecce signum certum amicitiae, voco te ad coenam. Sed *sentiam* probum est, recte

judicante Burmanno. Nam si non promitteret ad cœnam, iratum inde colligeret Simonidem Scopas.

Vs. 32. *Scierunt. Sciverunt a scisco* Heinsius hic (et in Ep. 95, ad Scheffer. in Burmanni Syll. Epp. T. V, p. 102), quod Bentleius, nihil monito lectore, recepit in contextum, sed perperam. Scio enim sæpissime in similibus ponitur, pro, persuasum certo fuit. Ita Justin. II, 11, *ita suos firmaverat, ut ire se parato ad moriendum animo, scirent*; ubi male Schefferus ex illo *scirent* contendit *formarent* legendum. Nam *scirent* hic non est simpliciter *scirent*, noscerent, sed *persuasum esse sibi vellent*, ut mox sequitur, *nihil erat difficile persuadere persuasis mori*. Eodem modo lib. XXII, 6: *naves, consentiente exercitu, incendi jubet, et omnes scirent auxilio fugæ adempto, aut vincendum, aut moriendum esse*. Et ita Ovid. Met. II, 392. Noster Epil. II, 3:

Patere honoris scirent ut cunctis viam.

Et ita in formulis illis exprobrandi et minandi, *jam scies, sciant, etc.*, de quibus v. ad Petron. c. 58, p. 295, et c. 95, p. 455, et ad Val. Flacc. V, 517, *scire* vero plus esse, quam *noscere*, docet Donatus ad Ter. Andr. I, 1, 26: *scimus quod certum est, noscimus quod incertum*. Nullus ergo hic locus *sciscere*, hoc enim est jubere, decernere: nec legimus, publico scito hoc fuisse populo injunctum, ut crederent deos præsentem vitam dedisse Simonidi, sed ex ipso facto vulgato hoc illis persuasum fuit. *Burmann.*

EXCURSUS XXV.

AD EPILOGUM LIBRI IV.

Vs. 1. *Loqui pro scribere* hic capit Johnsonius, et ita vero simile est omnes intellexisse. Sed non videntur adhuc veram rationem vidisse, cur hic *loqui*, et supra lib. IV, fab. XXV (Epil. III, 1), *scribere* dixerit. Agit enim hic Phædrus de narrandis fabulis super cœnam, aut in amicorum conventu, de quo egimus in fine prologi libri V (Prol. IV, 17... 20, nostræ Editionis). Supererant ergo multa, quæ poterat *loqui*; sed quia Poetæ sunt *valide molesti*, ut in fine dicit, brevitate fastidium tollere volebat. Quando autem, quæso, sunt Poetæ molesti? raro in scriptis; hæc enim abjicere potest unusquisque, quamprimum displicere incipiunt, quamquam et scribendo molesti

esse possunt poetæ, si quasi dedicantes, obtrudunt sæpe poemata et scripta sua divitibus, ut hoc deprecatur etiam Noster in fine libri IV (Epil. III) sed valide molesti sunt, quum incipiunt in circulis et conviviis cantare et recitare sua carmina, ut Encolpius ille Petronianus, et alii, qui congerronibus et convivis sunt *valide*, vel *valde molesti*. Vide de his Freinsheimium ad vs. ultimum, et quo spectat præceptum Ovidii, Art. II, 508 :

Nec sua non sanus scripta poeta legat.

ubi vide quæ diximus, et de voce *molestus* supra ad lib. IV, fab. XXV, 2 (Epil. III, 2) et lib. III, fab. XIX, 10. Hos versus ergo Phædrus in quodam convivio, forte a Particulone præbito, post unam vel alteram jam narratam fabulam pronuntiavit, et ne Particuloni et reliquis molestus esset, subjicit aliam (lib. V, fab. VI) sed brevissimam : licet vero mihi de fabulis hujus libri quinti id manifestum videatur, suspicor tamen, etiam priores fabulas, certo magnam partem, Phædrum amicis suis recitasse, antequam in libros collectas ederet. Ita certe illam lib. III, fab. VII, capio, ubi

Quam dulcis sit libertas breviter proloquar.

nisi quis ibi *locutum*, vel *prolocutum* velit capere de fabula, quam scripto consignavit; sed ego proprie sumi malo. *Burm.* Hanc interpretationem Burmannus fulcire studet loco hujus Epil. vs. 3, *Temperatæ suaves sunt argutiæ*, ubi docet, *Argutias* esse ipsas fabellas, et sermones illos super cœnam, quibus se placere convivis et ingenio alios vincere contendebant, addens : « Idem Petronius in cœna Trimalchionis ubertim docet, super quam omnis generis fabulæ vibrabant : in qua illa huc maxime faciunt, c. 57, *nec mu nec ma argutas*; et cap. 46, *quid iste argutat molestus? quia tu, qui potes loquere, non loquis*. Qui locus nostrum poetam, qui *loquendo* et *argutando* nolebat esse molestus, illustrat egregie, et de voce, in hac ipsa re, vide ad cap. 43. Vides ergo recte *tò loqui* hic Phædrum prætulisse aliis verbis, et non usum τῷ *scribere*, ut fecerat in fine lib. IV (Epil. III, 1 sq.). » Quæ omnia video etiam displicere Tzschuckio, V. C. Recte. Vide quæ notantur ad Prol. IV, 17 sqq. et ad vs. 1 hujus Epilogi.

EXCURSUS XXVI.

AD PROLOGUM LIBRI V.

Vs. 7 sq. Nullus locus in toto Phædro est vexatior, nullus in quo, ut ait Burmannus, magis impune licuit hariolari; quem Schefferus, Gronovius, Burmannus, alii in desperatorum numero habuere. Teste Brotierio, Codd. MSS. eum corrupte et vitiose sic exhibent:

..... suo
Detrito, Myronem argento: fabulæ exaudiant.
Adeo fugatæ plus vetustis favet

sine sensu et metri lege. Difficultas autem oritur e verbis *exaudiant* et *fugatæ*. Hinc variis Criticorum conjecturis, ex parte mirum in modum ineptis, hosce versus sollicitatos esse constat. At inutile mihi visum est, singulas emendationes recensere. Priorum ausa, ut Meursii, Salmasii (v. Ej. Exerc. Plin. p. 406, coll. Burmann. Syll. Epp. T. III, p. 469), Ursini, Schefferi, Gudii, Heinsii, Buchneri legi possunt in Editionibus Burmanni c. Not. Var. additis iis, quæ scripsit Schefferus ad Heinsium Ep. XV et XXV. Neque etiam Jac. Gronovius, qui Gudianam emendationem excussit, hunc locum reliquit intactum (Vid. Ej. Emendatt. in Phædr. p. 154 sqq.). J. F. Gronovius ita locum explicabat, ut vel *suo* (v. 6) *detrito* jungeret, i. e. suo nomine omisso, non apposito; quemadmodum jam olim ediderant Pithœus, Rittershus. Nevelet. Rigalt. Freinshemius; vel *detrito Myronem argento* uno spiritu pronuntiaret, et intelligeret per *detritum argentum* vetus, esuque et manibus tritum; sed tum superius *novo* mutandum in *novis*, et illud *suo* referendum ad *marmori* contendebat. Verba, *fabulæ exaudiant adeo fugatæ*, idem vir doctus ita corrigebat, ut legeret, *fabulæ exeant adeo fucatæ*, i. e. prodeant in publicum, edantur, ita fuco velut nominis Æsopei adornatæ. In Editionibus Rigaltii 3, Fabri, Daneti, Walchii, Hoogstratani, Maittarii, Richteri, Leonhardi, Philippi, Rob. Prévost, Lallemand. nec non editione Didoti stereotypa ita legitur:

*Si marmori adscripserunt Praxitelem suo (1),
 Myronem argento. Plus vetustis nam favet
 Invidia mordax, quam lœnis præsentiibus.*

(1) Philipp. edidit novo.

Verbis, *fabulæ exaudiant adeo fugatæ*, et paullo ante trito, omis-
sis. Quæ quidem licentia critica aliis displicet; ego quidem in
loco desperato laudo. Funccius legendum proposuit :

*Detrito Myronem argento. Fabulæ id audeant
Adeo fucatæ.*

Burmannus, quum in his tenebris vellet divinare, conjiciebat
olim :

..... *Praxitelen, suo
Myronem argento. Fabulæ sic axeant
A me fucata*

vel, quia *detrito* est in codice,

*Trito Myronem argento. Fabulæ et audiant
A me fucatæ.*

ut *tritum* argentum opponatur *aspero*; *audiant* vero sit, dican-
tur, fama dicat eas antiquas *Æsopi*, licet a me sint ornatæ et
compositæ, nomine *Æsopi* interposito; sed reliquit deinde de-
speratum locum. Ipso contentus, se intelligere, quæ sit mens
Phædri (vid. ad vs. 4... 7), in uno alterove vocabulo depravato
tempus inutiliter terere nolebat. Quam medicinam, a Burman-
no paratam, ad lenissima remedia cum doctissimo Tzschuckio
referendam puto. Bentleius neglectis litterarum ductibus, ita
legi jubebat :

Qui pretiam operibus majus inveniunt novis,
Si marmori adscribere Praxitelen, Scopan
Æri, Myronem argento, tabulæ Zeuxidem,
Adeo fucatæ plus vetustati favet
Invidia mordax, quam bonis præsentibus.

De qua Bentleii conjectura, nec non Harii, æmuli Bentleia-
ni, item Heinsii lectionibus audiamus Burmannum docte dispu-
tantem in novo Commentario : « In *Myrone* hærebat quoque
Heinsius, qui etiam duriter hoc ulcus tractaverat, et dubita-
verat, annon *Myos* mentio deberetur fieri, quia inter argenti
cælandi artifices non *Myron*, sed *Mys* a Plinio recenseatur lib.
XXXIII, c. 12, et Pausan. lib. I, c. 28, sed duobus his exem-
plis non contenti viri docti, *Phædrum* ineptiorem fecerunt,
dum elegantiores student exhibere. Hinc Bentleius, qui, ne-
glectis ductibus litterarum, sententiam auctoris versavit, et
excussis omnibus artificibus Græciæ veteris, ex biga artificum
quadrigam nobis fabricavit, et tandem relapsus ad verborum
perditorum vestigia (ut certe utrumque Criticus verus diligen-

ter meditari debet) invenit ad τὸ suo nullius artificis nomen propius accedere, quam *Scopan*. Et quum pro *fabulæ* facile incidisset, potuisse *tabulæ* esse scriptum, ad pictores revolutus, invenit in *exaudiant* posse latere *Zeuxidem*. Non potuit non mirari sagacitatem Bentleii Harius, ejus æmulus, quin ipsi spem faciebat majoris acuminis ostendendi: quare malebat pro *adeo fucatæ* legere, *Adt Phidiam ebori*, licet Phidias, si non magis, certe æque ære fuerit celebris, quod aperte indicat Seneca Ep. LXXXV: *Non ex ebone tantum Phidias sciebat facere simulacra, faciebat ex ære*: ubi intelligendum etiam, ut sit *faciebat etiam*, de quo ad lib. I Prol. Sed idem vir doctus postea positos a Phædro terminos excedere se non audere professus, et J. Gronovio male videns cessisse tuto *Boethum*, ignorabilem fere ex Africa artificem, metro etiam violato, et Heinsii suspicionem non vanam censens, *Myrone* depulso, dedit nobis

..... *Myos*

Nomen detrito argento: tabulæque hoc juvant

Pacto fucatæ.

Sed quum ille in Bentleio *fucata* vetustatem non ferat, vellem nobis *tabulas fucatas* in lumine collocasset bono: nam si *vetustas fucata* Latine dici possit, certe contrarium notaret, ac Phædrus vult dicere. Nam novæ hic sunt tabulæ, quæ pro vetustis obtruduntur, quia nomen veteris artificis quum præ se ferunt vetustæ, si fucarentur, pro novis vellent haberi. Eodem modo *tabulæ fucatæ*, scilicet novæ, quæ Zeuxidis nomen mentirentur, essent ita fucatæ, ut antiquæ viderentur. Hoc vero usui et rationi adversatur, quia fucus adhibetur veteribus, non novis, ad muniendam ætatem, et temporis jacturam resarciendam; *fabulæ* vero *fucatæ* a Phædro ridiculi causa dicuntur, quasi per ὀξύμωρον, quia Æsopi veteres videbat recenti semper laude virescere, hinc suas, ut gratiam illam haberent, ita fucare voluit. »

Caussam Bentleii frustra agit cl. *Brotier* præter alia laudans Martial. lib. IV, 39. Bentleiana autem emendatione, quam recepit, nihil putat esse felicius, nihil certius.... Desbillonius locum, quem deserere inemendatum nolebat, ita constituit, ut reponat *trito et*, pro, *detrito*; *tabulæ*, pro, *fabulæ*; et *Zeuxidem*, pro, *exaudiant*; ideo *fuscatæ*, pro, *adeo fucatæ*, hoc sensu: si marmoreæ statuae, recens a semetipsis elaboratæ, Praxitelem inscripserunt; aut Myronem argento paulum attrito, quod ipsi scalpserint; vel Zeuxidem tabellæ, quam et pinxerint et hac

eadem de caussa infuscaverint. Desbillonio paret vernaculus interpretæ Jos. *Pracht*. Bipontini ediderunt :

....., novo
*Si marmori adscripserunt Praxitelen suo,
 Detrito. Mirum, ni animos fabulæ excitent.
 Adeo fucatæ (1).*

Detrito explicandum, quod erat detritum, ut speciem præ se ferret antiquitatis. Recte cl. *Meineke*: *nachdem sie ihn vorher unscheinbar gemacht hatten, um ihm das Ansehn des Alterthums zu geben*. Etenim in hac lectione τὸ suo referendum ad *marmori*, non ad *detrito*, i. e. nomine suo omisso, quemadmodum male intellexit cl. *Lange*, cujus vide Prolegg. ad Phædr. p. xxvii, id quod docet interpunctio nostra ex Editione Bipontina (2).

At vero quum verba, *Myronem argento* ad orationis contextum suo quasi jure pertinere videantur (v. Not. ad vs. 4... 7), ista quidem non abjicienda arbitror. Atque etiam si *mirum ni* scripsisset Phædrus, vix potest intelligi, qua ratione *Myronem*, vocabulum utique difficilius et rudibus librariis minus notum, ortum sit. Itaque quum adhuc nemo sit repertus, qui satisfecerit judicio Criticorum, locum intactum relinquere, quam vel incertas, vel justo audaciores virorum doctorum conjecturas in textum recipere malui, maxime quum mens Phædri clara sit. Vid. Not. ad vs. 4.

EXCURSUS XXVII.

AD LIBRI V FABULAM I.

Vs. 1 sq. Duo Demetrii, qui in antiquitatis monimentis memorantur, probe sunt distinguendi; alter Phanostrati filius, Phalereus dictus; alter Demetrius Poliorcetes, Antigoni filius. Vitam hujus scripsit Plutarchus; illius Diogenes Laertius (3). Demetrius Phalereus (4) a Cassandro, Macedoniæ rege, Athe-

(1) Placet hæc lectio VV. Cll. *Jacobs* et *Meineke*.

(2) *Langius* vs. 7 sq. legi vult: *Detrito Myronem argento. Fabulæ excitent Adeo fucatæ, etc.*, sicque edidit.

(3) V. 75... 85. Videri quoque

potest Athenæus *Διατριβæ*. lib. XII, cap. 20.

(4) Ille ipse est, cujus quum alias excellentis ingenii dotes, tum imprimis doctrinam suavemque et floridam eloquentiam sæpe commendavit Cicero, et Orat. pro Rabin.

nis præfectus, deinde autem a Demetrio Poliorcete expulsus, civitatem Atheniensium per X annos rexit (1). Dicit enim Pausanias (2), Cassandrum tyrannum Atheniensibus imposuisse Demetrium, Phanostrati filium, et ipse Phædrus eum appellat tyrannum (3), eumdemque, *Athenas imperio improbo occupasse* scribit. Quod male habuit viros doctos, non solum Schefferum, tale quidpiam de Demetrio illo negantem (4), sed etiam Desbillonium. Sed Jac. de Rhoer, V. C. (5) utique sic Phædrum censet loqui potuisse de homine, qui statum reipublicæ immutaverit ac multa admiserit contra leges (6); qui a Phædro et Pausania (7) diserte *tyrannus* appelletur, a quo denique civitas Atheniensium *imperio improbo occupata* recte dici possit, quia non a populo imperium acceperit, et populus id tulerit invitus (8). Sed alia sunt, quæ istam de Demetrio Phalereo narrationem faciant impeditam. Ad hunc enim observante Batavo erudito, tanta frequentia omnes ordines confluisse, principemque consalutasse, ut in sequentibus narrat

Posth. c. 9: « Accepimus, inquit, Demetrium et ex republica Athenis, quam optime gesserat, et ex doctrina nobilem et clarum, qui Phalereus vocitatus est, in eodem isto Ægypti regno, aspide ad corpus admota, vita esse privatum. » Is nempe, ut refert Diogenes Laertius lib. V, 75, quum Athenas rexisset eo successu, ut positæ ipsi statuæ trecentæ ac sexaginta fuerint (v. Nep. Milt. 6; Plin. XXXIV, 6), demum ab Atheniensibus absens damnatus est: et post Cassandri, Macedoniæ regis, mortem ad Ptolemæum (Iagi) se contulit in Ægyptum, ubi illo mortuo, ob metum Philadelphi successoris, mortem ipse sibi consciscere non dubitavit (Diog. Laert. V, 78: καὶ πᾶς ὑπνώτων ὑπ' ἀσπίδος τὴν χεῖρα δαχθὲς τὸν βίον μετέθηκεν). Idem Diogenes quum fuisse dicit Peripateticorum sui temporis omnium doctissimum, et opera ejusdem historica, politica, poetica, rhetorica multa commemorat; sed et fabulas Æsopi in unum cor-

pus ab ipso fuisse collectas docet. Annis fere ante C. N. CCC floruit. — Sub ejus nomine circumfertur liber de interpretatione (περὶ ἑρμηνείας); at ille fetus Dionysio Halicarnassensi in veteribus Schol. ad Νερίλας Aristophanis tribuitur. Desbillon.

(1) Diodor. Sic. lib. XVIII, T. II, p. 313. Wesseling. Diogen. Laert. V, 75.

(2) In Att. c. 25, p. 60, Ed. Kuhn.

(3) Vid. vs. 14.

(4) Cf. tamen supra Notas ad vs. 2 huj. fab.

(5) Fer. Daventr. lib. II, c. XI, p. 193.

(6) At quomodo dici potest statum reipublicæ immutasse, et multa admisisse contra leges, quem diserte dicit Strabo, Democratiam non modo non sustulisse, sed et meliorem reddidisse? Vid. Not. ad vs. 2 huj. fab.

(7) Locc. cit.

(8) Cf. Perizon. ad Æliani V. H. III, 17, quem Jac. de Rhoer laudat.

Phædrus, apud alios non legitur (Phædrus tamen facile credi potest secutus esse alios auctores, qui hodie non exstant, ut jam olim suspicatus est Schefferus). Sed de Demetrio Poliorcete, Antigoni filio, id tradit Plutarchus in Vita ejus (1), ubi postquam Demetrius se ad liberandas Athenas venisse significasset (2): πολλοί, inquit, ἀνεκρότησαν, καὶ βοῶντες ἐκέλευον ἀποβαίνειν τὸν Δημήτριον, σωτῆρα καὶ εὐεργέτην ἀναγκρεύοντες. Et paullo post (3): Ἀθηναῖοι οὕτω λαμπρὸν ἐν ταῖς εὐεργεσίαις καὶ μέγαν φανεῖν τὸν Δημήτριον ἐπαχθῆ καὶ βαρὺν ἐποίησαν τῶν τιμῶν ταῖς ἀμετρίαις ἃς ἐψηφίσαντο. Quam turpem Atheniensium assentationem vir doctus etiam notatam esse ab aliis censet, addens, facile intelligi, hæc cum narratione Phædri convenire egregie. Quod autem dicatur, *Athenas occupasse imperio improbo*, Demetrio, Antigoni filio, non minus quam Phalereo convenire, quippe qui, ut doceat Plutarchus (4), *rex* etiam fuerit appellatus, quod Phalereo non acciderit (5). Accedere, quod Menandrum poetam ignoraverit Demetrius iste, cujus hic meminit Phædrus, quemadmodum e versu 14 sqq. luculenter pateat. Id autem de Phalereo dici non potuisse, qui utique Menandrum non tantum noverit, sed etiam amicitiam cum eo coluerit. Testari hoc Diogenem Laertium (6): ὁπηνίκα δὲ ἐσυκοφαντεῖτο ἐν ταῖς Ἀθήναις Μένανδρος ὁ κωμικὸς παρ' ὀλίγων ἤλθε κριθῆναι δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι φίλος ἦν αὐτῷ. Posse quidem hæc ita accipi, ac si amicitia illa deinceps demum inter illos coaluisset, sed quominus ita existimet, obstare eundem Diogenem, qui in Demetrio (7), eum Theophrasti auditorum fuisse scribat; in Theophrasto (8) autem, eum Menandrum quoque comicum instituisse testetur (9). Ex quibus omnibus

(1) Vid. Opp. Plutarch. Vol. VI, p. 10, Hutten.

(2) Ἀγείπειν ὅτι πέμψουσιν αὐτὸν ὁ πατὴρ ἀγαθὴν τύχην Ἀθηναίους ἐλευθερώσοντας, καὶ τὴν φρουρὰν ἐκκαλοῦντας, καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν τάξιν ἀποδόσοντας πολιτείαν.

(3) Plutarch. l. c. p. 12.

(4) L. c. p. 12: πρῶτον μὲν γὰρ ἀπάντων τὸν Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον βασιλεῖς ἀναγέριουσιν. Etiam a Diogene Laertio lib. V, c. 77, rex dicitur.

(5) Hinc puto esse factum, ut fabula Phædri in Codd. MSS. et satis multis Editionibus inscripta fue-

rit: *Demetrius rex et Menander poeta.*

(6) *Demetr.* V, 79.

(7) V, 75.

(8) Pag. 324.

(9) At facile fieri poterat, ut Phalereus ignoraret Menandrum, si ponas, hosce duos diversis plane temporibus Theophrasto usos fuisse præceptore. Sed fac uno eodemque tempore philosophi frequentasse scholas, annon fit centies, ut qui olim hoc vel illo commilitone us fuerant familiariter, eundem post longam annorum seriem plane ignorent?

colligit cl. *de Rhoer*, aut Phædrum duos Demetrios confudisse, aut locum alio modo esse constituendum (1). Posterius placet viro laudato, conjicienti, Phædrum scripsisse :

Demetrius, non qui Phalereus dictus est.

Ita enim veteres, ne viri noti ac celebres confundantur, sæpius distinxisse (quod vellem probasset vir doctus exemplis idoneis); esse quidem apud Græcos φαληρεὺς, vel φαληραῖος, sed diphthongum Græcorum, quamvis natura sit longa, sæpe corripri solere a poetis Latinis. Quæ emendatio si forte durior videatur, legendum etiam proponit :

Demetrius, non qui dictus Phalereus,

quemadmodum Burmannus in prima editione Phalereus in ultima sede retinebat; vel si ultimæ proxima sit producenda, *Phalerius* cum Heinsio (2), seu *Phalericus* (3). Equidem, quum conjecturæ propositæ parum probabiles videantur, mallem dicere, Phædrum miscuisse duos istos Demetrios (4), quam contra fidem Codd. MSS. innovationem admittere in textu Phædri. Quidni etiam liceat, poetam erroris arguere? quum clar. *de Rhoer* aliis etiam scriptoribus id aliquando accidisse fateatur, laudans Perizonium ad Æliani V. H. lib. IX, c. 9, ubi monstratur, Ælianum Demetrium Poliorcetem confudisse cum Phalereo. Verumtamen ista confusio nondum mihi certa atque indubitata videtur, ut patet ex præcedentibus.

EXCURSUS XXVIII.

AD LIBRI V FABULAM I.

Vs. 17. Reliqua, quæ huic fabulæ desunt, suppleri vix posse puto, sed si prologo præcedenti respondebunt, aliquid in colloquio hoc accidisse debuit, quo obtrectator aliquis Menandro,

(1) Cf. librum cit. cl. *de Rhoer*.

(2) Cf. V. L. ad vs. 1.

(3) *Phalericus* apud Ciceronem legi notat Berkel. ad Steph. Byz. de Urb. et Pop. p. 687, teste cl. *de Rhoer* l. c. Sed neque loco cit. neque p. 733, ad voc. φαληρεὺς Berkeii Observata se offerunt quærentibus.

Contra meliores Ciceronis Codices habent *Phalereus*.

(4) Sic olim statuerunt Scaliger ad Euseb. pag. 130, Edit. Janson. cui confutando inservire possit Nota ad lib. V, fab. I, 2, it. Heins. Ep. LXXXI, ad Scheff. Burm. Syll. Epp. T. V, p. 89.

illum longe ab Aristophanis, Eupolis vel alius veteris poetæ laude abesse, objecerit; et forte carmini a se titulum antiqui poetæ inscripserit. Certe simile aliquid requirit Phædri propositum. *Burm.* Finem fabulæ Perottus sic exhibet :

Hic est Menander scriptor m. . . .

Homo inquit f. . . . eri non potest.

Unde quid effici possit, non videt Burmannus; unde tamen Bipontini fecerunt :

Homo, inquit, esse non potest facetior.

Secutus cl *Jacobs*. Ursinus frustra supplere tentavit, post verba *mutatus statim* addens :

Complexus est quem Athenienses spreverant.

Supplere etiam ausus est Hauptius in *Misc. Lips. T. I, p. 260.* Sed vid. *Burm.* *Brotier V. Cl.* istam jacturam resarcire conatus est quatuor versibus :

Homo, inquit, fieri non potest venustior;

Vatemque et scripta meritis tollit honoribus.

Exemplum scriptor vertat ad prudentiam.

Ingenio, non luxu, paratur claritas.

Judicium de hisce versibus legi potest in *Ephemerid. Götting. litter. ann. 1784, Partic. 67.*

Desbillonius fabulam ita claudit :

Numquam, inquit, homines specie ab externa mihi

Dijudicandos esse, nunc intelligo.

Sed quis possit spondere, Phædrum ita scripsisse? Nonnullæ Editiones, ut *Danet. Maittar. Lallemand.* addidere versiculum :

Compellat hominem blande dextramque arripit.

Alii conjiciunt alia (1); sed operam mihi perdere videntur, qui alia divinare audent.

(1) *Cl. Lange* ad h. l. Hier fehlt wahrscheinlich das Ende; man müsste denn annehmen, dass Phædrus gemeint habe: Wäre diess nicht Menander gewesen, so würde jeder gesagt haben: es ist doch ein abgeschmackter Mensch. Und so auch mit *Æsop*: mögen seine Fabeln bisweilen auch schlechter seyn, als an-

dere, so sind sie doch von *Æsop*. *Cl. Büchling*: Man könnte auch *mutatus ille* übersetzen: gleich änderte er seine Gesinnungen, d. i. dieser Ausspruch des *Demetrius* machte auf den *Menander* einen solchen Eindruck, dass er sein weibisches und stutzerhaftes Betragen ablegte, und ein gesetzter Mann

EXCURSUS XXIX.

AD LIBRI V FABULAM III.

Vs. 11... 13. Libri scripti hunc locum ita exhibent: *Hoc argumento veniam dari docet, Qui casu peccat, quam qui consilio est nocens. Illum esse quamvis dignum poena iudicio* (1). Pro quo vulgo legunt:

Hoc argumentum, veniam magis dari, docet,
Qui casu peccat, quam qui consilio est nocens.
Illum esse quamvis poena dignum iudico.

Illud *magis* propter sequens *quam* (2) intrusit Pithœus, non Perottus (3). Ita præter Ursinum, Schefferum, Maitharium, Richterum, Burmannum, edidere multi. Sed quum difficultas circa *to illum* maneret (Vide tamen notas ad vs. 13); et quia tertius versus adjectus, vel supervacuum; vel, si *quamvis* legatur, ineptus videbatur et absurdus (4): viri docti hunc locum vario modo, et non raro conjecturis arbitrariis tentare ausi sunt. Gudius legit et fuse tuetur:

Hoc argumento veniam tam dari decet,
Qui casu peccat, quam qui consilio est nocens,
Illum esse quamvis dignum poena iudico.

Hæc vero sententia falsa est, et contra mentem poetæ, ut monstrat Burmannus, erudite contra Gudium disputans. Hanc tamen emendationem receperunt Jac. Gronov. Hoogstratanus, Walch. Santoroc. Editor Edit. stereotypæ. Bentleius edidit:

Hoc argumentum veniam dandam illi docet,
Qui casu peccat. Nam qui consilio est nocens, etc.

Magis certe in MSS. non est. De hac Bentleyi conjectura uberius disserit Burmannus, qui mallet:

Hoc argumentum veniam modo docet dari,

ward. Nimmt man diese Erklärung an, so fehlt im Texte nichts. Sed sic finis fabulæ nimis esset abruptus; atque etiam probabile est, mutatus ille ad Demetrium, non ad Menandrum esse referendum.

(1) Ita edidit Neveletus.

(2) Sic absolute passim, subin-

tellecto *magis*, vel *potius*, reperitur. Tzschucke.

(3) Vid. V. L. ad vs. 11, coll. Not. Tzschuck. ad h. v.

(4) At vid. notas ad vs. 13. Mirum profecto videri possit, viris doctis usum particulæ *quamvis* non in mentem venisse.

Qui casu peccat. *Nam* qui consilio est nocens,
 illum esse *quavis* poena dignum judico.

Si unquam sibi placuerit hic vir doctus, certe in hoc loco emendato sibi satisfaciebat. Jam olim autem Rittershusius et Rigaltius reponerant *quavis*, i. e. summa (lib. IV, fab. XX, 5) pro *quamvis*; Rigaltius vero, Schefferus et Heinsius pro *quam*, *nam*, conjiciebant. Horum vestigiis insistit Burmannus, *τὸ mage*, a Pithœo intrusum, mutans in *modo*, quod perierit inter *m*, litteram ultimam *τὸῦ veniam*, et *do*, syllabam primam *τὸῦ docet*, qualia multa ab omnibus criticis constet esse adhibita locis affectis: *sed veniam dari qui casu peccat* dictum esse ait pro, *ei qui peccat*, ellipsi ordinaria. Salmasius ad oram libri notaverat:

Hoc argumentum *veniam deberi* docet, etc.

Rigaltius vs. 11 non inepte legi volebat:

Hoc argumentum *veniam ei dari* docet.

Meursius vs. 12 ita emendabat:

Qui casu peccat, *quia* qui consilio est nocens, etc.

Heinsius:

Hoc argumentum, *venia dignari*, docet,
 Qui casu peccat: *nam*, etc.

De duabus Harii conjecturis, quas repudiat Burmannus, consules notas viri docti. Disputatio enim scribenda esset, si omnia enumerare vellem. Bipontinis placet:

Hoc argumentum *veniam jam dari* docet,
 Qui casu peccat: at qui consilio est nocens,
 illum esse *quamvis* dignum poena judico.

Quæ conjectura non displicet, quum particula *jam* facile ab ultima syllaba præcedentis *veniam* absorberi potuerit; sed *at* pro *quam* a veteri scriptura nimis recedit.

Desbillonius legendum proposuit:

Hoc argumentum *venia donari* docet,
 Qui casu peccat. *Nam* qui consilio est nocens,
 illum esse *quavis* poena dignum judico.

Non multum tamen repugnat, si quis cum Rigaltio et aliis legere maluerit *veniam ei dari*, quod recepit cl. Brotier. Denique cl. Jördens suspicatur Phædrum scripsisse:

Hoc argumentum, *veniam illi dari*, docet,

Qui casu peccat : at qui consilio est nocens,
 Illum esse *quavis* pœna dignum judico.

Ego quidem putavi, locum sic esse constituendum :

Hoc argumentum veniam *ei* (1) dari docet,
 Qui casu peccat. *Nam* (2) qui consilio est nocens,
 Illum esse *quavis* (3) dignum pœna judico.

Hæc enim lectio a prisca scriptura non longe recedere mihi visa est. Sic etiam retinetur *quavis*, quod legitur in MSS. et quod immerito repudiant Critici, quum commodum habeat sensum. Sed *nam*, quod esse videtur a manu Phædri, facile mutari potuit in *quam*, quod est in vulgato. Eodem denique jure, ad sustentandum versum, inseri potest vocula *ei*, quo alii intrudunt *modo*, *magis*; vel *at* pro *quam*, *nam*, etc.

EXCURSUS XXX.

AD LIBRI V FABULAM IV.

Vs. 9. De hoc loco quid videatur Cl. *van Bergen*, ab instituto nostro non alienum visum est h. l. subjungere :

« Emendatio Bentleii, *inquit* (4), quum certissima sit, unde accadat, neque Anonymo (Hario), neque Burmanno placeat, equidem non intelligo. Primo enim sententia falsissima est, *qui rapuere divitias habent*, et admodum raro contingit, ut raptores diu divites maneant. 2^o Verbum *rapere* hic prorsus est ab ipsa fabula alienum. Neque Verres, neque asellus, neuter hordeum rapuerat, sed ille oblatum acceperat, hic recusavit. Similiter ergo Phædrus ait, se semper respectu hujus fabulæ vitasse non *periculosas rapinas*, aut *opes raptas*, sed *periculosum lucrum*, vel *periculosas divitias*, quamvis jure possidendas. Sed dicis, qui latuerunt, i. e. qui divitiis modice ac sobrie usi sunt sine ostentatione, nec palam, sed clam et occulte inter pauperes latuerunt, nec se divitiarum caussa extulerunt, aut supra alios eminere student (quo sensu Ovidius verbo *latuit* usus est Trist.

(1) Ita legi jubent Lallemand et Brotier. post Rigaltium. Nec displicet Desbillonius.

(2) Sic ediderunt Rigaltius, Bentleii. Lallemand. Brotier. Desbillon. Sicque reponi volebant olim Schæferus, Heinsius et Burmannus.

(3) *Quamvis*, præter alios, receperunt Bipontini, nec non Editor Editionis stereotypæ.

(4) Observationum Criticarum cap. XXXI, pag. 65 seq. coll. supra Var. Lect. ad versum 9 hujus fabulæ.

III, 14, 25) illi tamen habent ac possident opes suas ac divitias. Respondet Phædrus: agedum numeremus utramque turbam, eorum, qui in occulto inter pauperes latuerunt, suaque bona quiete, tranquille atque in otio possederunt, et ab altera parte eorum multitudinem, qui proditi, palam facti, deprehensi, damnati, fictisque criminibus accusati, puniti perierunt. Quod si fecerimus, turbam et agmen horum multum majus esse inveniemus, quam illorum paucitatem. Fabulæ argumentum parum recedit ab argumento fab. VII, lib. II. Neque hic de bonis raptis ulla mentio est; sed utrobique agitur de jure acquisitis, quæ periculosa sunt. Denique si Phædrus per *periculosum lucrum* hic loci intelligeret *divitias raptas*, easque respectu hujus fabulæ se vitasse diceret, fateretur, se rapinas, quas boni viri virtutis amore oderunt, poenæ formidine vitasse, quod ab eo longe alienissimum est, cui opes sine discrimine (etiam jure possidendæ) invisæ sunt, quia dives arca veram laudem intercipit (lib. IV, fab. XII, 2). Certum itaque habeamus, *rapere* hic locum non invenire.

In hac pro lectione Benteleiana apologia non lubet singula excutere; sed momentum facere videntur hæc: Si lectio Benteleii admittatur, luculenter patet, responsionem (vs. 10 sqq.) parum aptam esse objectioni (vs. 9). Et enim verba *deprensi* vs. 10, et *temeritas* vs. 11, aliud verbum requirunt, quod divites crimine factos notet, ut bene vidit Harius. Quæ docent, *rapuerunt* loco suo non movendum esse. Namque *τοῖς deprensi* et *temeritas* optime respondet, sicque oratio melius cohæret. Neque objici potest, verbum *rapere* ab ipsa fabula prorsus esse alienum, quia neque Verres, neque asellus, neuter hordeum rapuerat; sed passim in hoc opere observatum est, epimythia Phædri non semper apta esse ad fabulam. Vid. e. g. ad lib. IV, fab. XI, 15; coll. Exc. XVII, ad lib. IV, fab. XIII.

EXCURSUS XXXI.

AD LIBRI V FABULAM VII.

Vs. 8 sq. *Sinistram fregit tibiam, duas quum dextras maluisset perdere.* Ludit auctor in voce *tibiæ*. Sinistram sibi Princeps tibiam fregerat, i. e. os illud, quod, ut docet Celsus, Med. lib. VIII, c. 1, a priore parte suræ positum est, et vocatur *tibia*. At duas ille dextras tibias, quibus canere solebat, perdere sive

frangere maluisset. Tibiæ autem in ludis scenicis adhiberi solitæ, aliæ dextræ, aliæ sinistræ erant : dextræ sono gravi seria, sinistræ acuto festiva argumenta pronuntiabant, i. e. ad modos musicæ idoneos dirigebant. Ubi notatu dignum illud est, quod Tibicines scenici plerumque duabus simul tibiis, sive dextris, sive sinistris, uterentur. Princeps itaque quum adjuvaret cantu suo Bathyllum, modo serias, modo festivas fabulas gestibus exprimentem, tibia habere debuit et sinistras et dextras; has autem ille salse et vere dicitur maluisse perdere : Bathyllo scilicet navare operam solebat; qui Bathyllus, ut Seneca in *Excerptis Controversiarum* lib. III, docet, quum scite admodum jocosa argumenta exsequeretur, non ita felix fuit in gravioribus exsequendis, quibus dextræ tibiæ adhibebantur. *Desbill.* Laus est in voce *tibia*, quæ et cruris partem significat, et musicum instrumentum. Tibicines, sive aulædi duabus tibiis simul flabant, aut dextra et sinistra, et tam imparibus tibiis canere dicebantur; aut duabus dextris (1), et tam duabus paribus dextris; aut duabus sinistris, et tum duabus paribus sinistris. Dextra gravem bombum, sinistra tinnitum acutum emittebat (2); et impares dicebantur non solum ob sonum, sed etiam quia imparem foraminum numerum habebant; plura in sinistra erant, quam in dextra (3). Hinc in didascaliis Terentii Andriæ : *acta tibiis paribus dextris et sinistris* (4); Eunuchi : *acta*

(1) Festus : « dextrarum tibiæ genus est, quæ dextra tenentur; » quem locum affert *Schneider* V. C. ad Varr. lib. I, c. 11, 15.

(2) Notandus locus Apuleii Floridor. p. 341 : « Primus Hyagnis manus in canendo discapedinavit, primus duas tibia uno spiritu animavit, primus lævis et dextris foraminibus acuto tinnitu, et gravi bombo concentum musicum miscuit. » Docere etiam conatur *Salmasius* ad Solini c. 11, p. 84 sqq. dextræ sonum fuisse graviolem, sinistræ tibiæ acutiorem. V. *Schneider* ad Varronis l. c.

(3) Antiquas tibia paucis foraminibus fuisse apertas, intelligitur e loco *Servii* ad *Æn.* IX, 618; hoc : « ut ait Varro tibia Phrygia dextra

unum foramen habet, sinistra duo, quorum unum acutum sonum habet, alterum gravem. » Ex quo loco colligebat *Ursinus*, dextram tibia fuisse incentivam, sinistram succentivam. Subsequenti tempore aucta sunt tibiæ foramina, id quod constat ex loco *Varronis*, ita excerpto a *Scholiaste Horatii* ad A. P. 203 : « Varro ait, in tertio Disciplinarum et ad *Marcellum* de Lingua Latina, quatuor foraminum fuisse tibia apud antiquos et se ipsum ait in templo *Marsyæ* vidisse tibia quatuor foraminum. Vid. *Schneider*, l. c. et in *Ind. ad Scriptt. R. R.* v. *Tibiæ*.

(4) Cave censeas actam fuisse dextra simul et sinistra, quæ impares erant; sed intellige tibiis pari-

tibiis duabus dextris; Heaut. acta prima tibiis imparibus, deinde duabus dextris. Gronov. Qua ratione effecerint Tibicines, ut cantum fingere et flectere vario modo, et molliorem ex simplice et recto reddere possent, egregie docet Cel. Schneider l. c. e Quintil. lib. I, xi, 7, ubi vocabulum *καταπλάσμενον* declarat: Sic appellantur, inquit, cantus tiliarum, quæ præclusis, quibus clarescunt, foraminibus, recto modo exitu graviolem spiritum reddunt. Idem, lib. II, iii, 20: ut tibiæ eodem spiritu accepto, alium clausis, alium ápertis foraminibus, alium non satis purgatæ, alium quassæ sonum reddunt, ita faucis, etc. Ibidem, Sect. 50: illa jam pæne apertis, ut aiunt, tibiis pronuntianda, i. e. pleno sono. De ligulis, tibiis additis, earumque forma, nec non de tibiis paribus, et quatuor tiliarum speciebus (1), non pauca acute et erudite observat Schneiderus, sæpius laudatus, ex Aristotele (2), Polluce (3), Theophrasto (4). Diligenter quoque excussit vir doctus loca Theophrasti, H. P. IV, 12, et Plinii XVI, Sect. 66. Harduin. digna profecto, quæ in hoc argumento consulantur; ut omittam alia (5).

Vs. 17 sq. Desbillonius ad hunc locum hæc notavit: «Hi versus valde in utroque Codice Pithœano et Remensi depravati sunt: cuius mali fortasse origo talis est: pro verbo, *adducit*, aliquis scripserit Librarius, *abducit*; adjectum ab alio fuerit glossema, *a se reducit*; quod alius, tanquam ab auctore profectum, quum legeret, ad superiorem versum rejecerit; tum alius pro, *abducit quum*, scripserit, *abduci reum*; alius denique voces etiam aliquantulum transportaverit, unde monstrum illud, quod exhibent vetusti Codices (etiam Editt. Vett. ut Nevelet.):

• Et incipiebat Princeps abduci reum ingredi
 A se reducit pretio precibus ut tantummodo. •

Rigaltius ex his conjecit: *Et incipiebat Princeps ingredier. Eum adducit, pretio, precibus*. Sic locum etiam emendandum censet Praschius, non tamen sensu concinno, et in exitu fere contra metrum, observante Tzschuckio. Etiam Bentleius hunc ver-

bus dextris primum modulatum fuisse deinde et paribus sinistris. Vid. Salmas. in Didasc. Ter. Andr. in Edit. Schrevel. L. B. 1669, in-8°.

(1) Græce dicuntur σύγγαί, τί-
 λαι, ζύγη. Quartam speciem Theo-
 phrastus significavit vocabulo cala-
 mi βεμυκίου, i. e. ad bombyces apti.

(2) De Audibilibus: vide etiam Hist. Animal. lib. VI, 10.

(3) Cfr. Pollux, IV, 81; Idem Sect. 77, coll. IV, 70 et 82.

(4) H. P. IV, 12.

(5) De tibiis multa etiam disputa-
 rant Interpretes ad Terentianarum
 Comœdiarum διδασκαλίαις.

sum ob malos numeros exhibilandum censebat. Quare cum Desbillonio reposui: *Et incipiebat ingredi Princeps. Eum, etc.* Alii alia tentarunt incertis conjecturis. Schwabe. Benteleius:

*Et ut incipiebat posse princeps ingredi,
Inducit pretio, precibus,*

in quibus me offendunt illa *et ut*, et deinde *posse ingredi*, quod nihil plus significat, quam *ingredi*. In MSS. non reperitur *posse*; licet non negem, probabiliter posse defendi loco illo Ciceronis, a Gudio adducto. Sed miror virum fastidiosum, qui lib. I, fab. XXVII, *conveniens esse potest*, quod est in scriptis, concoquere non potuit, hic contra auctoritatem scriptorum recipere avidè illud *posse ingredi*. Sed licere utroque modo loqui, et *posse* addere, vel omittere, sine sententiæ damno, patet ex Suet. Vesp. 7, de Basilide liberto, *quem jam pridem propter nervorum valetudinem vix ingredi, longèque abesse constabat*; et ibi *vix ingredi posse* intelligitur, sed *tò posse* non exprimitur. Quid? si legamus continuatis verbis,

*Erat facturur ludos quidam nobiles,
Ut incipiebat Princeps ingredi.*

i. e. eo tempore ludos erat facturur, quo incipiebat iterum ingredi. In reliquis, quæ in codice exhibentur, *a se abduci*, et Glossa Gudii, latet aliquid, quo Principem sine adminiculo jam ingressum significatur. *A se ingredi* vero vix Latinum putem; sed quum *ingredier* fuisse in MSS. potuit, hinc in ultimis illis *er*, et etiam in *reum* vestigia veræ lectionis, et præpositionis *per* absorptæ latere possunt, et forte ita posset constitui locus totus:

*Erat facturur ludos quidam nobiles,
Ut incipiebat per se Princeps ingredi.
Adducit pretio, etc.*

Per se enim obvium est, pro solus, sine adiutoribus, ut lib. III, fab. X, 58, *per te cognoveris*, ubi v. Schefferum et ad Ovid. Medicam. 27, et Suet. Cæs. 56. Verba autem transposita fuisse, ex antiquis editionibus satis patet. *Burm.* Ursinus, sequens proprius vestigia scripturæ: *Et incipiebat ingredi Princeps, eum Reducit pretio, precibus, ut tantummodo*; Heinsius: *ut incipiebat Princeps ingredier, eum inducit pretio et precibus, ut tantummodo*; Tollius: *Et incipiebat Princeps jam ingredier. Eum A. p. p.*

Vs. 25 sq. In MSS. Pith. Rem. et Editt. vett. Pith. Rittershus. Nevelet. Ursini legitur: *Tunc chorus ignotum more ducto canti-*

cum imposuit. Obscura hæc; unde tamen aliquíd lucis emicare videtur Tzschuckio, V. Cl. Opinatur enim, *imposuit* explicari posse *intexit*, et *ignotum* ideo probum ei videtur, quod Phædrus ejus sententiam afferre non dubitavit, quum in notis id non necesse videatur. *Ducto* autem capiendum esse ait, ut ante *translatitio*. Pari modo librorum scriptorum lectionem strenue defendit ill. *de Schirach*, scribens in Clav. P. I, pag. 171 seq. «Tunc chorus ignotum more ducto canticum *imposuit*, i. e. induxit adhuc ignotum, non solitum canticum. Ita veteres Codices legunt, neque video, cur mutandum, quum bene omnia se habeant. *Ignotum* enim fuisse canticum, non est cur negari debeat. At *more ducto* intulerunt carmen; quid ita? Describit Phædrus, quid solito factum esset, dum suum tibicinem mirifice stultum vult ostendere. Dum ludus incipit, aulæum mittitur, et volutis tonitrubus Dii apparent, ut mos erat in scena, atque inter se sermocinantur. Hæc omnia *translatitia* atque consueta, quare et chorus suo modo prodit et canticum infert, at ignotum, h. e. antea non ita valde usurpatum, ut eadem sæpe jam fuisset in fine sententia. Tali itaque formulæ quum applauderet populus, en hominis arrogantiam! qui, quod alias Cæsari dabatur, sibi factum, quod Principis vox audiretur, existimabat. Quid vero illud *imposuit*? Et hoc rectum puto, neque *insonuit* præferendum. At ne unus quidem interpres de hac voce exposuit mentem, quod miror, quum non adeo alienus sit a scena usus verborum *ponere*, *reponere*. Hor. A. P. 120. «Scriptor honoratum si forte *reponis* Achillem;» quare hoc loco *imponere* pro inducere dictum habemus, sive novum canticum in scenam perducere, illudque actionis honestate recitare.» Quæ omnia magnam speciem habent, nec penitus displicent. Sed quum significatio verbi *imponere*, sensu, quo volunt, nondum certa sit, et exemplis, ad probandum idoneis, confirmata; nondum ego moveri possum, ut viris doctis accedam. *Desbillionius*, retenta lectione Codicum, et adjecta tantum veteri scripturæ vocola *et*, legendum proponit: *Tunc chorus ignotum et modo reducto canticum Imposuit*, hoc sensu: Tunc chorus, qui nihil præmonuerat Principem, ut eum certius ludificaret, atque etiam canticum, bene notum ceteris omnibus, Principi vero, utpote modo in theatrum reducto, plane ignotum, ipsi imposuit, sive ipsum decepit. Librarios enim constat sæpe *mo*, linea super inducta, scripsisse pro *modo*. Hancce Desbillionii lectionem, quæ proxime accedit ad veterem scripturam, ego quidem, quum aliorum Criticorum conjecturæ magnam par-

tem viderentur vel incertæ et ambiguae, vel violentiores, recipiendam duxi; ita tamen, ut paullulum recederem ab interpretatione Desbillónii. Non enim videtur credibile, chorum ideo Principem nihil præmonuisse, quo eum ludificaret certius. Cf. Notas ad vs. 25. A lectione Codd. MSS. non multum abhorret Brotier. V. Cl. qui edidit: *Tunc chorus et ignotum reducto canticum imposuit.*

Permultæ Editiones, etiam Burmanniana major, habent: *Chorus reducto tunc et notum canticum imposuit*, quam lectionem, præter alios, vindicant Schulzius et Langius VV. D. D. hoc sensu ex interpretatione Burmanni: chorus et notum canticum, quod chorus canebat ex more, vel, per τὸ διὰ θεοῦ, canticum chori Principem reductum in theatrum fefellit, qui errore vocis *Principe* delusus, credebat sibi chorum gratulari sanitatem redditam, quum Imperatoris honori canebatur. Statuit vero Burmannus, τὸ *notum* sine dubio tenendum esse; fuisse enim usitatissimum, ut hac vel simili formula gaudium suum populus testaretur, ut vel solus Suetonii locus Galb. c. XIII, doceat, ubi *notissimum canticum* a populo Galbæ accommodetur. Cf. Ferrar. de Acclam. lib. I, c. 14, et Lindenbr. ad Amm. Marc. XIV, c. 5. Sed τὸ *ignotum*, quod est in libris scriptis, non temere abjiciendum esse arbitror. Fac enim canticum ejusdemque argumentum et consilium notum fuisse Principi, qui tandem fieri poterat, ut deciperet hominem, ita, ut gratulationem populi ad se, non ad Cæsarem, pertinere crederet, sicque se exponeret risui omnium? An tibicen tam insigni impudentia fuisse censendus est? Quare *ignotum* recte retinent Bipontini, qui tamen legunt: *Tunc chorus ignotum modo reducto canticum imposuit*, quæ ita intelligo: chorus imposuit, i. e. injunxit tibicini, modo in theatrum reducto, canticum, quod ei ignotum erat (1). Sed jam olim non inepte quærebat

(1) Ita etiam locum capit Tollius, sed ita, ut pro *modo*, reponat *mox*, addens Not. P. III, Phædri p. 183: «Hoc vult Phædrus: mox ubi reductus in scenam fuit tibicen Princeps, chorus ei injunxit hoc novum ac ignotum canticum, quod et ipse chorus cantu, et tibicen modulatione tibiæ exprimeret. Diomedes (Grammat.) lib. III: *quando enim chorus canebat, choricis*

tibiis, i. e. *choraulicis*, artifex concinebat. Nam cecinisse eum tibiis, liquet inde, quod eum populus coronam rogare existimabat, quæ præclare navatæ operæ foret præmium. Verum *tunc mox* videntur minus bene conjungi. At si omnia rite expendantur, vero non est simile, tibicinem modos præbuisse canentibus. Etsi enim convalescere et ingredi incipiebat (v. 12, 17); non

Heinsius (1): « An chori erat, imponere canticum? at supra dixit, divitem illum nobilemque virum, qui ludos erat factururus, cum tibicine pepigisse, ut tantum se ostenderet in theatro: cur ergo hic canticum illi imponitur? » Cf. p. 370, Not. 1. Ipse vero Heinsius legendum putat (2): *chori reducto tunc ignotum canticum imposuit*, quæ interpretatur: chori canticum, ignotum tibicini, in theatrum reducto, imposuit, i. e. verba dedit homini. Bentleius legi jubet: *Tunc chorus ignotum more docto* (i. e. de more) *canticum insonuit*, ad quæ Burmannus notat: « Bentleii conatus non placuerunt Anonymo, (Hario) et certe *more docto* quid velit non explicat satis plane Vir Cl. nec novum illud canticum fuisse, constat ex illis, quæ viri docti adduxerunt ad illud illustrandum. *Chorus insonat canticum* immerito culpatur, hoc enim satis defendi posset, sed nihil luc facit. Quod vero Anonymus tentat, *Tunc chorus: ignotum*

dum tamen res eo erat adducta, ut posset in conspectum prodire populi, tantum abest, ut inflare tibias posset. Etenim crus erat fascia ligatum; ex quo intelligitur, fomenta adhuc fuisse applicita, quia vulnus nondum coierat (vs. 36). Quare nobilis, qui erat factururus ludos, pretio et precibus adduxit Principem, ut ipso ladorum die *tantummodo sese ostenderet*, quamvis careret facultate, paullo diutius erecto standi corpore, et tibiis canendi (vs. 16, 18, 19). Sic enim nobilis pergratum se facturum esse putabat populo, qui desiderare cœperat tibicinem (vs. 14). Neque etiam populus plaudebat Principi, modos præbenti choro; sed consurgebat in plausus ad verba, *Lætare, incolumis Roma, salvo Principe*, quibus fautores sanitatem redditam, non gloriam, arte sua partam, gratulari putabat tibicen. Quæ omnia obstant, quominus hic locus de cantico, a choro tibicini injuncto, possit intelligi; quemadmodum etiam intelligi posse censet Schulzius, etsi huic interpretationi non

mukum tribuere videatur. Cecinisse vero Principem tibiis, inde non potest colligi, quod quum iterato cantico in pulpito totum se prosterneret, eum populus coronam rogare existimabat (vs. 34). Nam quum videret tibicen, tantos sibi impertiri plausus a populo, obrecuperatam, ut credebat scilicet, valetudinem; utique poterat palmam coronamve rogare, quamvis non cecinisset, tanquam operæ olim præclare navatæ præmium. Aliter tamen sentit Censor doctus, in Censura Phædri Paufleriani (Hal. A. L. Z. ann. 1803) scribens: *der Princeps konnte wohl nicht glauben, dass das salvo Principe auf ihn gehe, da er ja selbst mit einen Theil des Chors ausmachte, wie sein ganzer theatralischer Anzug vs. 36 beweist; sondern er glaubte nur, dass die applaudirenden Zuschauer die Stelle auf ihn deuteten, oder anwendeten.*

(1) Vid. Heinsii Epist. ad J. Frid. Gronov. in Burmanni Syll. Epp. T. III, p. 482.

(2) Syllog. Epistolarum loco citato.

modo reducto canticum Imposuit, obscurissimam sententiam facit. Si enim post *tunc chorus* distinguendum, deberent etiam statim sequi verba, quæ chorus pronuntiavit, ut solent Virgilius et Ovidius et alii, quando *Tunc ego*, *Tunc Deus*: et similia in mutuis sermonibus, aut narrationibus nobis exhibent. Nec opus tunc addere, *cujus hæc fuit sententia*: saltem omnia deberent post *chorus*, ad *lætare* includi parenthesi, quum omnia sint clara in vulgata hodie lectione, in qua etiam scripti codicis vestigia satis sunt expressa, quæ ut magis servantur, hoc ordine possent verba disponi:

Tunc Chorus; et notum mox (vel modo) reducto canticum Imposuit.

Conjecturas et emendationes reliquorum Criticorum verbo notasse sufficiat, quo facilius possit intelligi, quid viri docti in emendando hoc loco sibi indulserint. Emendat vero Freinshemius: *Tunc chorus ignotum mox reducto canticum Insonuit*; Praschius: *Tunc chorus, ignoto more, ludo canticum Imposuit*; Rigaltius: *Tunc chorus gnotum moro educto*, i. e. Principe, moro et inepto tibicine, *canticum*; Idem in altera editione edidit: *Chorus reducto tunc, et novum (Richter. ignotum) canticum*; Schefferus: *Tunc chorus ignotum ac reducto canticum*; Gruterus, teste Neveleto: *Tunc chorus ignotum amore ductus canticum*; Cuninghamus: *Chorus tunc ignotum ore docto canticum insonuit*; Kohlius, Comment. crit. Pentad. II, lib. 49, pag. 203: *Chorus reducto tunc et motum canticum Imposuit*, laudans præter alia Ovid. Met. XIV, 20 seq. Editor Edit. stereotypæ: *Chorus tunc et notum reducto canticum imposuit*.

Vs. 28. *Jactat basia tibicen*. Burmannus, conjectura Scriverii et Heinsii deceptus, edidit, *jactant basia*, ut hæc verba referat ad spectatores: quod mihi quidem absonum videtur. Nam ut stultus error Tibicinis intelligi posset, aliquos ille gestus edere debuit, quibus significaret, a se plausus spectatorum, tanquam sibi uni datos, accipi; hoc autem ut præstaret, quid opportunius fuit, quam jactare basia, id est manum et ori admovere, et ad spectatores porrigere? id quod facere solebant Romani, ut gratos se et memores ostenderent. Sana est ergo lectio MSS. Codd. et editionum fere omnium, quam exhibemus. Desbillon. Præter Heinsium et Burmannum *jactant* tuentur Santoroc. Heusinger., de Schirach. Statuit enim Burmannus, ad v. *jactant* subintelligendos *spectatores*, quibus favere se choro significabant. Et quum Bentleius objecisset: *nisi ipse jactasset basia*,

qui potuissent equites stultum tibicinis errorem intelligere? profecto ex gestu illo intelligebant, non alio pacto. Sic respondet Burmannus: potuisse Principem aliis gestibus et etiam voce, quæ in tanto fremitu a populo non exaudiebatur, sed ab equitibus, qui in quatuordecim propius scenam sedebant, intelligebatur, errorem suum prodere. Si jactasset basia Princeps, vidisset etiam populus. Præterea frequentem oris et manus mentionem in populi acclamationibus et applausu esse docet, ut hic *voce manuque* Populus faverit choro; quemadmodum et apud Martialem VIII, 65: *Roma salutavit voce manuque Ducem*, et sæpe Sueton. Claud. 12, Tit. 8. Basia vero jactata a fautoribus, docuisse Scriverium ad Martial. I, 3. At, si quid ego iudico, stare potest Bentleii et Desbillonii sententia. Non enim subest caussa, quare lectionem MSS. repudiandam putemus; maxime quum moris esset scenicis adorare populum. Vid. Not. ad vs. 28, et paullo ante Not. Desbillonii. Neque objici potest a Burmanno, non sine copula *putat* subjuncturum fuisse Phædrum; quum et alibi per asyndeta procedat oratio. Vid. ad lib. IV, fab. XVII, 16, 20, et ad lib. IV, fab. XXI, 16. Neque etiam obstat, si Princeps jactasset basia, non equites tantum visuros fuisse, sed etiam populum. Utique enim populus videbat hominem, basia jactantem, et mox in pulpito totum se prosternentem, sed veram causam quare hoc faceret, nescio quomodo, non intelligebat; mox enim Phædrus narrat, populum existimasse, coronam rogare tibicinem; donec res patefacta per equites, qui stultum errorem statim intellexerant, cuneis innotesceret omnibus, et ille ab universis foras protruderetur. Cf. vs. 32 sqq. ex quo apparet, in omnibus fere editionibus recte *jactat* legi. Addere placet, quæ observat Censor doctus (in Ephem. litter. Halens.) supra laudatus: *Die Ritter bemerkten nach Vs. 30 den Missverstand zuerst, weil sie zunächst an der Scene und Orchestra sassen, folglich des Flötenspielers verbindliche Pantomimen aus der ersten Hand hatten.*

EXCURSUS XXXII.

AD LIBRI V FABULAM VII.

In interpretanda hac fabula, complures, et nos præsertim hæsimus. Operæ igitur pretium fore duximus, si illam gallice

de novo verteremus, cum adnotationibus in quædam hujus fabulæ vocabula ad theatrorum conformationem spectantia.

LE PRINCE, JOUEUR DE FLÛTE.

« Dès qu'un esprit vain, ébloui d'une faveur passagère, prend une confiance à laquelle il n'était pas accoutumé, et qu'il ne devait pas avoir, sa sottise vanité le conduit aisément à devenir le jouet du public.

« Le Prince, joueur de flûte, était assez connu parceque ordinairement il accompagnait sur le théâtre les pas et les gestes du pantomime Bathylle. On célébrait des jeux, je ne me rappelle pas assez lesquels. Au rapide mouvement d'une machine, il fit, lorsqu'il y pensait le moins, une chute grave, et se rompit la jambe gauche (le *tibia*), pour laquelle il eût mieux aimé perdre ses deux flûtes droites (*tibias*). On le prend entre les bras; on l'emporte chez lui, poussant de grands gémissements. Quelques mois se passent avant qu'il puisse guérir et marcher.

« Cependant les amateurs du théâtre, comme c'est assez l'usage, commencèrent à regretter l'aimable musicien qui, par les sons de sa flûte, avait coutume d'animer la force et la souplesse du danseur.

« Un Romain de noble extraction voulait donner des jeux, et Le Prince commençait à marcher. Il obtint de lui, à force d'argent et de prières, seulement qu'il se montrât le jour même des jeux.

« Ce jour est arrivé. Avant la représentation, il n'est question au théâtre que du joueur de flûte. *Il est mort*, disent les uns; *Il va paraître sur la scène*, disent les autres. On lève la toile. Le tonnerre gronde: les dieux parlent selon la coutume. Alors notre joueur de flûte entre sur la scène. Le chœur chantait ce refrain: *Rome, réjouis-toi, le prince est sauvé*; refrain d'un hymne composé pour la convalescence d'Auguste, et que ne connaissait pas le joueur de flûte, alors dans son lit. Tous les spectateurs se lèvent pour applaudir. Le Prince, joueur de flûte, porte la main à sa bouche, envoie au peuple baisers sur baisers pour remerciements; il se félicite du succès de la cabale.

« Les chevaliers reconnaissent la méprise; ordonnent, en riant aux éclats, qu'on répète le couplet. Notre homme de se prosterner ventre à terre sur l'avant-scène, et les chevaliers d'applaudir en se moquant. Le peuple croit d'abord qu'il demande une couronne. Mais, dès que sa méprise fut connue

dans tous les rangs, malgré la robe blanche, les souliers blancs, la bandelette blanche qui lui enveloppait la jambe, Le Prince, tout enorgueilli des hommages qu'on rendait à la divine maison d'Auguste, fut hué et sifflé par tous les spectateurs, et jeté hors du théâtre la tête la première. »

Nota. La traduction de cette fable doit beaucoup à M. Geoffroy, qui, interprète souvent heureux, a cependant négligé le *insolentem sibi*.

Nunc explicanda supersunt quædam vocabula ad theatri conformationem spectantia. Adnotationes nostro philologo jamdiu assignatas et gallice scriptas liceat nobis gallico idiomate hic proferre.

1° *Scena*, v. 5 et 12; 2° *pegma*, v. 7; 3° *theatrum*, v. 21; 4° *aulæum*, v. 23; *ibid. devolutis tonitribus*; 5° *pulpitum*, v. 32; 6° *cuneis*, v. 35; 7° *tibias*, v. 9; 8° *διάρωμα*.

1° *Scena*, v. 5 et 12, voy. *sup.* page 265, première colonne.

2° *Pegma*. Voy. *sup.* page 266, seconde colonne.

3° *Theatrum*, v. 21. *Ædificium ad spectandum ludos scenicos factum*, a *θεῖναι*, *specto*. Voy. *Lexicon Facc. et Schell. et sup. scena*, n° 1, et *infr. pulpitum*, n° 5.

4° *Aulæum*, v. 23; *aulæo misso*. *Misso pour demisso, la toile étant baissée*. Chez les anciens, on baissait la toile pour commencer le spectacle; c'est le contraire chez nous. *Vid. sup.* page 269, première colonne. — *Ibid. Devolutis tonitribus*, les tonnerres étant roulés de haut en bas (force de *de*). On imitait ce tonnerre en roulant, derrière le théâtre, de grosses pierres sur un plancher en pente.

5° *Pulpitum*, v. 32, la partie du théâtre où les acteurs représentaient leurs pièces; ce que nous appelons, chez nous, *théâtre*. Voy. Vitruve, *Lexicon Facc. et Schell.*

6° *Cuneis*, v. 35. *Cuneus hic sumitur pro sedilium ordine et scalarum directione in theatris, quæ ita cum præcinctionibus dispositæ erant, ut universam sedilium seriem in partes cuneorum similes dividerent*. Voy. Vitruv. liv. V, chap. 6; et son traducteur Perrault, p. 171, édit. de Paris, 1684.

7° *Tibias (dextras)*, les deux flûtes droites. *Tibia signifie jambe et flûte*. Il y a donc ici jeu de mot. Voy. l'estampe en tête du livre II.

8° *Διάζωμα*. Définition de ce terme donnée par Philander, et à tort attribuée à Vitruve. — H. Étienne attribue à Vitruve une définition du *Διάζωμα* donnée par Philander. — Vitruve nomme, mais n'explique pas, les *διαζώματα*, dans un texte assez difficile, et dont nous donnons, en passant, une explication conjecturale, à la suite de laquelle nous nous efforçons de suppléer aux inexactitudes de Perrault, et au silence de Schneider dans son édition de Vitruve. — Examen de deux *Διάζωμα*, pris, l'un au propre, l'autre dans le sens figuré. — *Διάζωμα* et *διάζωγμα* ne sont pas synonymes, comme le pense M. Coray. — *Διάζωματι*, à tort, remplacé chez Casaubon par *δύγματι*.

« H. Étienne s'explique ainsi sur ce terme difficile à définir : « Vitruvius, lib. V, cap. 7, *διαζώματα* et alibi præinctiones in « *extructionibus theatricis vocat quasi transversa cingula et* « *interjectas gradibus areolas : tametsi alii διαζώματος nomine* « *intelligent coronices quibus contignationes discernuntur, aut* « *quæ ornamenti magis quam alicujus necessitatis gratia ad-* « *duntur.* »

« D'après mon usage de vérifier le plus possible les citations, j'ai remonté à la source, et j'y ai vu, à ma grande surprise, que c'était, non Vitruve, mais son commentateur Philander qui, p. 194, avait défini les *διαζώματα*, et qui, de plus, ajoute qu'on trouve ces *διαζώματα in exteriori palatio Nervæ ad radices montis Quirinalis*, à l'extérieur du palais de Nerva, au pied du mont Quirinal.

« Cherchons donc, non dans un commentaire, mais dans le texte même de Vitruve, ce que ce savant architecte entendait par *διαζώματα*. Nous aurons bien de la peine à le trouver, car il cite le terme grec sans le définir. Voici le passage (Vitruve, liv. V, chap. 7, p. 192) :

« *Nec tamen in omnibus theatris; sunt enim res quas in pusillo et in magno theatro, necesse est eadem magnitudine fieri propter usum, uti gradus, ΔΙΑΖΩΜΑΤΑ, pluteos, itinera, ascensus, pulpita, tribunalia, et si quæ alia intercurrent ex quibus necessitas cogit discedere ab symmetria.* »

« Perrault (p. 167) traduit ainsi : *Il ne faut pas croire que les mêmes proportions puissent servir à toutes sortes de théâtres; et l'architecte doit avoir égard à la nature et à la grandeur du lieu pour prendre les mesures qui lui sont convenables; car il y a beaucoup de choses que l'usage auquel elles sont destinées oblige de faire d'une même grandeur dans les petits théâtres comme dans les grands; savoir : les degrés (GRADUS), les palliers (διαζώματα), les*

balustrades (PLUTEOS), *les chemins* (ITINERA), *les escaliers* (ASCENSUS), *les pupîtres* (PULPITA), *les tribunaux* (TRIBUNALIA), etc.

« Aidés par la planche de Juste-Lipse (1), serions-nous près de la vérité en définissant, 1^o *gradus*, gradins; 2^o *diazómata*, des trottoirs superposés et circulaires, sur lesquels on plaçait des sièges mobiles, et qui régnaient dans la circonférence intérieure de l'orchestre; ou peut-être un pallier en forme de ceinture; 3^o *plutei*, les appuis (partie astreinte à une hauteur inva-riable); 4^o *itinera*, les chemins de ceinture; 5^o *ascensus*, les degrés; 6^o *pulpitum*, sol du théâtre des acteurs, fixé à la hau-teur de l'œil du spectateur; 7^o *tribunalia*, sièges distingués où probablement se plaçaient les juges des combats et des pièces de théâtre.

« Ainsi que le prouvent et le texte précité de Vitruve, et nos efforts pour le traduire, Vitruve, quoiqu'en dise H. Étienne, n'a point défini les διαχώματα. Il s'en est abstenu, ou parceque, de son temps, ce terme présentait une idée fixe; ou parceque, n'en ayant pas d'idée nette, il ne voulait pas courir les risques d'une définition obscure qui eût provoqué la critique. Ni Phi-lander, ni Perrault, ne l'ont défini. Quant à M. Schneider, il a trop peu fait, puisque, dans son édition de Vitruve, faisant moins que dans son lexique, il se borne presque à citer la ζώνη de Pausanias, V, 10.

« Efforçons-nous de faire mieux, en cherchant notre explica-tion dans des textes grecs ou ignorés ou négligés, parcequ'ils offrent des difficultés. Plutarque nous offre deux exemples du διάχωμα pris, l'un au propre, et l'autre au figuré, et dans un sens géographique.

« *Premier exemple* tiré de Plutarque, vie de Périclès, p. 159, édit. de Francf., T. III, ch. 21, p. 331, traduction de Ricard : « Corèbe commença à bâtir, dans l'Hiéron d'Éléusis, le lieu des « initiations, τελεστήριον (et non *la chapelle des mystères*, comme « le veut M. Ricard). Ce fut lui qui posa le premier rang de co-« lonnes, et les joignit (les relia, pour rappeler le terme d'archi-« tecture) par des épistyles (c'est-à-dire poutres transversales), « τοῖς ἐπιστυλίοις ἐπέσυνεν. Corèbe mort, Métagène mit par-dessus « les corniches, τὸ διάχωμα, *ce couronnement formant ceinture* « dans toute l'étendue (διά), et le second rang de colonnes (lit-« téralement, les colonnes d'en haut); et Xénoclès, du même

(1) Saturnalium sermonum, lib. II, c. 19.

« de Cholarge, mit au sommet du temple (ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ.) la fenê-
 « nêtre du comble (terme de M. Quatremère). »

« N'oublions pas de noter, 1° que cette corniche ou couron-
 nement, formant ceinture, s'appelle chez Pausanias (V, 10,
 p. 399) ζώνη; 2° que, ainsi que Plutarque, Vitruve, dans sa
 salle à l'Égyptienne (1), donne l'idée d'une salle ornée de deux
 rangs de colonnes (2). Mais, au-dessus de l'épistyle, il ne met
 pas le διάζωμα dont Plutarque fait mention. On ne demandera
 pas si Vitruve, architecte romain, connaissait bien les monu-
 ments des grecs; mais on regrettera que, les connaissant, il
 n'ait pas fait la moindre mention du principe donné par Plu-
 tarque. Voilà, dans ce premier exemple, le διάζωμα signifiant
 ceinture dans toute l'étendue (ζῶμα διὰ): ce qui conduit au sens
 de couronnement formant ceinture dans toute l'étendue.

« Second exemple de διάζωμα, pris au figuré (Plut. vie de
 Phocion, p. 747, d, édit. de Francf.): ὁ Φωκίων τὴν Ζαρέτρα πρού-
 ριον ἰλῶν ἐπικαιρότατον, ἣ μάλιστα συνελαίνεται τὸ πλάτος εἰς βραχὺ διὰ
 ζῶμα, τῆς νήσου σφιγγομένης ἐκατέρωθε ταῖς θαλάσσαις.

« X traduit: *Phocion Zaretra opportunissimam arcem cepit, qua maxime coarctatur laxitas INSULÆ quæ in augustam cervi-
 cem utrinque astringitur pelago.* Et M. Ricard (T. X, p. 223):
*Phocion s'empare de Zarétra, fort avantageusement situé dans
 l'endroit même où l'île, très serrée des deux côtés par la mer, de-
 vient beaucoup plus étroite.* Mais ces deux interprètes commettent
 une faute grave, je pense, ainsi que M. Coray (Théophr.
 Char., p. 293), en rapportant au diamètre de l'île ces mots,
 τὸ πλάτος, qui se rapportent, je crois, à la portion de mer
 resserrée entre l'Eubée et le continent. Ils eussent évité la mé-
 prise en faisant attention à ces mots, τῆς νήσου σφιγγομένης, où
 le nom d'île se trouve pour la première fois, tandis qu'il eût été
 nécessairement déjà prononcé si πλάτος avait eu le moindre
 rapport avec la largeur de l'île, et sur-tout en rapprochant
 d'une carte le passage géographique de Plutarque. Je propose
 donc de traduire ainsi: *Phocion s'empara de Zarétre, fort avan-
 tageusement situé dans l'endroit où les ondes (de l'Euripe) for-
 ment une zone étroite, l'île d'Eubée se trouvant resserrée aux deux
 extrémités par la mer.* En sorte que διάζωμα, qui exprime le res-
 serrement de l'île d'Eubée par le milieu, est une idée juste,
 pittoresque, à laquelle conduit le mot littéral ceinture, ζῶμα.

(1) Voyez le Vitruve de Philander, VI, 5, p. 230 sq.; et celui de Per-
 vault, VI, 5, p. 205 sq.

(2) Planche de Perrault, p. 206.

Voy. dans mon Atlas (107 pl.), planche 18, la position et la forme de l'île d'Eubée. Cette version est fort différente de celle de M. Schneider dans son lexique grec-allemand. Ce savant traduit : *l'île se resserrant en une petite langue de terre*; mais, 1^o jamais διάζωμα n'aura ce sens; 2^o εἰς βραχὺ διάζωμα doit se construire avec συνελάννεται qui précède, et non avec σφιγγομένης; en sorte qu'il y aurait dans la version de M. Schneider, 1^o vicieuse ponctuation; 2^o construction fautive; 3^o ce qui est une suite nécessaire, interprétations grammaticale et géographique inexactes.

« M. Coray, après avoir expliqué (Théophr. Char. p. 293) διάζωμα par *étrangement*, paraît juger διάζωμα synonyme de διάζωμα, ou du moins, en donnant sa version *étrangement*, il ne combat pas le sentiment des lexicographes qu'il cite en sa faveur. Mais διάζωμα ne signifie ni *étrangement*, ni *resserrement d'un lieu*, mais ce qui opère la jonction de deux choses séparées; l'entrée du port, la digue où se rendaient les négociants pour leur commerce.

« Au lieu de διαζύγματι, Casaubon propose δαίγματι; M. Coray, qui reconnaît que l'ancienne leçon est bonne, comme je le crois aussi, traduit cependant d'après la mauvaise leçon δαίγματι.

« Mais ne perdons pas de vue διάζωμα, et affirmons que ce mot, au propre, signifie *ceinture*; et au figuré, comme dans le passage géographique précité de Plutarque, *ce qui, en ceignant, resserre, et forme une zone, une ceinture étroite*. Remarquons, en terminant, que le lexique de nos écoles attribue à tort, je pense, à διάζωμα le sens de *ceinture* qu'il refuse à διάζωμα; ou, du moins, que sa distinction entre l'un et l'autre est peut-être inexacte; car voilà deux fois, dans Plutarque, διάζωμα signifiant *ceinture*, et non *diaphragme*, membrane qui sépare le cœur et les poumons d'avec le foie et la rate. »

APPENDIX *

FABULARUM ÆSOPIARUM XXXIV

E MSS. DIVIONENSI, ANONYMO ET ROMULO NILANTII,
ET ALIIS.

FABULA I. **

MILVUS ÆGROTANS.

MULTOS quum menses ægrotasset Milvius,
Nec jam videret esse vitæ spem suæ,
Matrem rogabat, sancta circumiret loca,

(*) Hoc loco in memoriam revocanda sunt, quæ notavi in Notitia Litter. de Phædro, ad ann. 1719, de Editt. Phædri. Burmannus, si non omnes hujus Appendicis fabulas, maximam tamen partem, olim a Phædro fuisse versibus senariis conscriptas credit: in quo tamen alii aliter sentiunt. Vid. Notit. Litter. l. c. Paucas Nilantius etiam tentavit versibus exprimere, in uno, judicante Burmanno, peccans, quod sexto pede spondeum posuerit, quod nec Phædrum, nec alium poetam, in senariis fecisse, ei persuasissimum est. De ceteris rebus observandum, Notas, quæ sine auctoris nomine in hac Appendice exhibentur, Burmannum habere auctorem. *Schwabe.*

(**) Hæc fabula apud Rimicium lib. I, 19, legitur. *Burm.* Apud Romulum Divion. et Ulmens. est lib. I, fab. XVIII. *Schwabe.*

2. *esse vitæ spem suæ. Lege, esse vitæ spem super.* Virg. « Dum vita supersit. » Plautus etiam eleganter per tmesin separat: « si quid super illi fuerit. » *Gud.*

3. *sancta circumiret loca.* Sic MS. *sancta loca* apud auctores nondum reperi. Forte scripsit *sacra*. Sic apud Ciceronem, « locus sacer, » oppositus profano. Ap. Virgilium: « Locus sacer, » et « aræ sacræ. » Tamen Virgilius etiam « flumen sanctum » et « Numina sancta. » Ovidius: « Di sancti. » Martialis: « Aula sanctior. » Lucretius: « Sancta Deûm delubra. » Recte ergo se habet locus. *Gud.* Et si *augusta* dicantur templa et alia loca, *augusta* vero idem notet quod *sancta*, teste Ovid. Fast. I, 609, quidni liceret *sancta loca* dicere? — *circumiret.* Ut in periculis constituti solebant etiam privatorum domos circumire. Tac. Annal. lib. II: « Libo vesto

Et pro salute vota faceret maxima.
 Faciam, inquit, fili; sed, opem ne non impetrem, 5
 Vehementer vereor; sed qui delubra omnia
 Vastando, cuncta polluisti altaria,
 Sacrificiis nullis parcens, nunc quid vis rogem?

FABULA II.*

LEPORES VITÆ PERTÆSI.

Qui sustinere non potest suum malum,
 Alios inspiciat, et discat tolerantiam..
 Aliquando in silvis strepitu magno conciti
 Lepores clamant, se propter assiduos metus
 Finire velle vitam. Sic quemdam ad lacum 5

mutata cum primoribus feminis
 circumire domos, orare affines, vo-
 cem adversus pericula poscere. »
Gudius.

4. *Et pro salute. Lege, Ejusque pro salute vota necteret.* Lucretius :
 « Votis votanectere. » *Gudius.*

7. *Vastando cuncta. Lege, Vastati culta polluens altaria.* Sic Claudianus : « Culta altaria, » forte Phædrum imitatus. *Gudius.*

8. *nunc quid vis rogem.* Scilicet hoc ipsum vult mater dicere, quod Cato apud Nonium : « Nullam profecto accessi ad aram, quin Deos, suppliciis, sumtu, votis, donis, precibus, ploratu obsecrans, nequicquam fatigarem. » Egregie Cato ap. Sallustium, Catil. c. LII : « Non votis, neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur; vigilando, bene agendo, bene consulendo, prospere omnia cedunt; ubi socordiae tete atque ignaviae traderis, nequicquam Deos implores : irati infestique sunt. » *Gudius.*

FABULA II. *Lepores vitæ Pertæsi.*

— (*) Fabula est apud Rimicium lib. II, 8, et Romulum Nilantii 24. *Burmamn.* Apud Romulum Ulmens. et Divionensem est, lib. II, 9. *Schwabe.*

1. *sustinere.* Phædri plane est. Lib. I, fab. II : *Hoc sustinete, majus ne veniat malum. Gud.* Malum, *Ut sustinere quis possit suum malum. Aliorum mala respiciat, et discat pati.*

2. *Alios inspiciat.* Ter. Adelph. « Vitas hominum inspicere. » Plin. jun. « inspicere hominem propius. » *Gud.* — *et discat tolerantiam.* Forte totus versus ita constituendus : *Aliorum exemplo toleranter discat pati.* Sic Cicero : « Toleranter dolores pati. » Reliqua ita forte melius constitui possunt :

In silva quondam strepitu magno conciti
 Lepores, assiduos velle se propter metus
 Finire vitam, clamitant : sic proximum
 Venere ad stagnum, quo se præcipientes darent.
 Adventu quorum postquam ranae territæ
 Confestim in imos trepidantes fugiunt lacus;
 Heu, inquit unus, similis illarum est timor;
 Sequamur et feramus vitam, ut ceteri. *Gud.*

Venerunt, miseri quo se præcipites darent.
 Adventu quorum postquam ranæ territæ,
 Virides in algas misere fugientes ruunt :
 Heu, inquit unus, sunt et alii, quos timor
 Vexat malorum. Ferte vitam, ut ceteri.

10

FABULA III. *

VULPIS ET JUPITER.

Naturam turpem nulla fortuna obtegit.

Humanam in speciem quum vertisset Jupiter
 Vulpem, regali pellex ut sedit throno,
 Scarabeum vidit prorepentem ex angulo,
 Notamque ad prædam celeri prosiluit gradu.
 Superi risere, magnus erubuit pater,
 Repudiatam turpemque pellicem expulit;
 His prosecutus : Vive, quo digna es, modo,
 Quæ nostris uti meritis digne non potes.

5

FABULA IV. *

LEO ET MUS.

Ne quis minores lædat, fabula hæc monet.

6. *præcipites darent.* Ter. Andr.
 III, IV : « Utinam mihi esset aliquid
 hic, quo nunc me præcipitem da-
 rem. » *Gud.*

9. *Heu inquit.* Lib. I, fab. XXXI:
Heu quanta nobis instat perniciēs,
ait. Gud. Mallem hoc modo :

In silvis sæpe mota lepores arborum
 Pavefacti consilium ceperunt, ut semel
 Perire vellent propter assiduos metus.
 Hinc fugientes ad ripam veniunt fluminis.
 Ubi ranæ multæ, quæ se præcipites darent.
 At illæ, leporum numero et turbatæ sono,
 Profunda saltu fluminis celeri petunt.
 Lepus tunc unus, alios ecce terribus;
 Sequamur vitam, ut ceteri, quam sors dedit.

FABULA III. *Vulpis et Jupiter.* —
 (*) Hanc fabulam nusquam reperi.

9. *Quæ nostris.* Forte :

Decore nostris moribus quæ uti nequīs.

Nam, uti moritis, an recte dicatur,
 dubito.

FAB. IV. *Leo et Mus.* — (*) Hæc
 fabula est apud Rinnicium I, 18;
 Anonymum Nilantiū 18; Romulum
 16. *Burm.* Apud Romulum Divion.
 et Ulmensem est lib. I, 17. *Schw.*

1. *Ne quis minores, etc.* Aliter
 est : *Qui casu peccat, habeat ve-
 niam, si rogat : Licet minor sit,*

Leone in silva dormiente, rustici
 Luxuriantes mures, unus ex iis
 Super cubantem casu quodam transiit.
 Expergefactus miserum leo celeri impetu 5
 Arripuit; ille veniam sibi dari rogat :
 Crimen supplex fatetur, peccatum imprudentiæ.
 Hoc Rex ulcisci gloriosum non putans,
 Ignovit et dimisit. Post paucos dies,
 Leo, dum vagatur noctu, in foveam decedit. 10
 Captum ut se agnovit laqueis, voce maxima
 Rugire cœpit; cujus immanem ad sonum
 Mus subito accurrens : non est, quod timeas, ait,
 Beneficio magno gratiam reddam parem.
 Mox omnes artus, artuum et ligamina 15

ubi potest, reddat vicem. Vel licet misellus, vel pusillus. Gud.

2. *Rustici mures. An ita dicti a rure? Sic musca formicam vocat rusticam apud Phædrum. Rusticus Ciceroni idem, quod agrarius, vel agrestis : rustici et agrestis vitæ. Postea pro unus ex iis legi potest : adhuc rudis, i. e. parvulus, novitius, insciens. Gud.*

4. *cubantem. Vel leonem. Gud. — casu quodam. MS. Non voluntate, quod versus respuit. Scribo, non libenter, quod Ciceronis est. Gud. Mallem super cubantem sponte non transit sua. Nam non voluntate habent omnes, quod ex Livio recte Nilantius asserit, sed versui senario non æque convenire suadebat Gudius. Passet tamen ex Rimicio in versum alium admitti, hoc modo : Leo excitatus celeri corripit impetu Misellum murem, veniam qui sibi dari Rogabat, quia voluntate haud peccaverat.*

7. *fatetur. Vel fatendo. Gud. — peccatum imprudentiæ. Cicero ad*

Atticum : « Peccatum stultitiæ. » Gud.

10. *Dum vagatur noctu. Pervagando nemora. Gud. — in foveam. In casses. Gud. — in foveam decedit. Sic lib. III, fab. III. Vel, Leo, dum vagatur, cæcam in foveam incidit. Fossæ cæcæ apud Columellam. Plagæ cæcæ apud Lucretium, latentes, coopertæ, quæ non apparent. Vada cæca, apud Virgilium, et vestigia cæca. Gud.*

11. *Captum laqueis. Virg. Ge. I : « Tum laqueis captare feras. » Gud. — voce maxima. Cicero de Orat. I : « Hypseus maxima voce, etc. » Gud.*

12. *immanem ad sonum. Vel, cujus ad sonum mus advolans. Gud.*

13. *Non est quod timeas ait. Sic plane noster, lib. II, fab. II. Gud.*

14. *Beneficio magno, etc. MS. Beneficii non immemor. Gud.*

15. *Mox omnes artus, etc. MS. Divion. « Dixit et omnes artuum illius ligaturas lustrare cœpit, cognovit loco rodendo, et sumisit laborem oris sui, et dentibus nervos*

Lustrare cœpit, cognitosque dentibus
Nervos rodendo laxat ingenia artuum.
Sic captum mus leonem silvis reddidit.

cœpit secare, et laxare artis illius ingenia. » MS. Per. « Dixit et omnes artis illius ligaturas lustrare cœpit. . . . (erasa hic sesquilinea) nervos secando laxat artuum ingenia. » *Artus* sunt nodi et juncturæ, ut *articuli*, noduli, parvulæ juncturæ. Cicero, de Senect. « *Articuli sarmentorum.* » Et Plin. H. N. « *Articuli segetum,* » pro *nodis*; et *articuli montium*, pro *summitatibus*. Eleganter autem Phædrus *nervis* conjunxit *artus*; quemadmodum enim in humani corporis fabrica incisus nervis laxantur artus (nam *artus nervis contineri* Cicero ait); ita in laqueis in nervo ferino contextis, artus sive nodi, quibus feræ mirifico quodam artificio constringuntur, laxantur, si nervos seces. Eleganter quoque et venuste dixit *ingenia artuum*, pro artificio et ingenioso apparatu nodorum currentium, quibus statim implicabatur fera, atque in latentes illos gladios incidebat. Sic Plinius in Epist. dixit *ingenium cœnæ*, pro *artificio apparatu convivii*, et *ingenium soli*. Et Gellius : « *Ingenia* lactis et proprietates. » Ingeniosam hanc inventionem ejusmodi capturæ Gratius ipse vix satis laudare posse sibi visus est; dicit enim : « O felix tantis quem primum industria rebus Prodidit auctorem, Deus ille, an proxima divos Mens fuit? etc. » Ipsam autem artem paucis, iisque non satis perspicuis verbis, indicat magis, quam docet : « Nam fuit et laqueis aliquis curracibus usus, Cervino jussere magis contexere nervo; Fraus teget insidias,

habitu mentita ferino, Quid qui tentatas iligno robore clausit Venator pedicas, cum dissimulantibus armis. Sæpe habet imprudens alieni lucra laboris. » Locus vero leviculo mendo laborat, nec satis cohæret; an enim ea ætate jam desierant esse in usu laquei ejusmodi, quos *curraces* vocat? immo vero contrarium ex aliis patet. Ut ergo sensus versui constet, et sequens apte cohæreat, legendum censeo : *Nam fuit ut laqueis aliquis curracibus usus.* Hoc est : nam postquam in aliquo usu laquei curraces esse cœperunt, jussere artis hujus magistri, cervino nervo contexere. *Gud.* Plurima hic corrupta in Rimicio, « Cognovit loca rodenda, » quod certe pro *lora* librarius supposuit, in reliquis *Divionensi* consentit.

Romulus plura de suo intermiscet, et plures mures advocasse fingit; *artus* autem pro *nodis* et *juncturis* dici non puto. Ego vero Anonymum hic Nilantii sequendum judico, qui plerumque pressius retinuisse verba Phædri videtur. Quare ita constituerem : *Mox ut lustravit omnes nodos artuum, Laxare cœpit dentibus ligamina, Artisque vafre ingenia morsu solvere. Artuum nodos*, pro *nodis*, quibus artus Leoni erant illigati; *ingenia artis* sunt machinæ, retia, laquei, quos ars venatoria excogitat, ut recte Gudius, nisi quod male *artuum ingenia* capiat, nullo sensu. Ovid. Met. VIII, 155 : « Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis. » Tertull. de Spect. X : « *artium ingenia.* » Ita « *ingenium scelerum*

FABULA V.

HOMO ET ARBORES.



Pereunt, suis auxilium qui dant hostibus.

Facta bipenni quidam ab arboribus petit,

Manubrium ut darent e ligno quod foret

Firmum; jusserunt omnes oleastrum dari.

Accepit munus, aptans et manubrium,

5

Cœpit securi magna excidere robora.

fraudisque nefandæ; » Stat. Theb. II, 482. « Ingenium necia, » III, 153, etita, præsertim inferiore sæculo, ingenia pro machinis posuerunt. Vide Barth. ad Guilielm. Briton. Philip. VII, 159; Salmās. ad Tertull. Pall. p. 131; Marcil. ad Martial. Spectac. Ep. 10; Buchet. ad Bekæ res Ultraj. p. 82.

FABULA V. *Homo et Arbores.* —

1. *qui dant.* Sic consilia qui dant prava Phædrus, et qui fert malis auxilium post tempus dolet. « Auxilium dare » est Virgilio. *Gud.*

2. *Facta bipenni quidam.* Melius forte: *Facta securi quidam ab arboribus petit.* Nam homo, quod in membranis est, videtur ex glossa esse, et relative quidem apud Phædrum occurrit, sed non simpliciter pro eo, quod Gallis *un homme*; Germanis *ein Mensch*. Sed illud quidam proprium in ejusmodi fabulis Phædri est. Lib. II, fab. II: *laceratus quidam morsu, etc.* Lib. III, fab. IV: *Pendere apud lanium quidam vidit simium.* Lib. III, fab. V: *Æsopo quidam petulans lapidem impeggerat.* Lib. III, fab. VIII: *habebat quidam filiam.* Lib. III, fab. XIII: *Puerorum in turba quidam.* Lib. IV, fab. IV (V): *Quidam*

*decedens tres reliquit filias. Gelu-
rigentem quidam. Quidam immo-
lasset. Facturus ludos quidam. Ho-
mo tamen est lib. IV: necuit homi-
nem protinus, et eodem libro, ho-
mo perturbatus excitat Simonidem.*
Et eodem libro fab. III: *Auxilium
petiit hominis. Gud.* — *petit, est
pro petiit, ut perit pro periit apud
Phædrum lib. IV: Vos quod rapui-
stis, perit.* Atque hinc apparet, po-
stulat, quod in membranis est, a
monacho esse, qui non animadver-
tit, *petit* præteriti esse temporis,
itaque interpretatus est *postulat*,
quum debuisset *postulavit. Gud.*

3. *e ligno.* Sic Plaut. « e ferro
fabricatum est. » « Loricæ ex ære. »
Virg. *Æn.* VIII, 621. Forsan pro *e li-
gno* scribendum sit *ilignum*: nam
iligna manubria laudat Plinius. Di-
cebant veteres *ilignus* et *iligneus*.
Hor. II, Sat. IV, 40. *Firmum* pro-
prie de ligno durissimo ad imitatio-
nem Virgilio, lib. II *Æn.* 481: « firma
cavavit robora, » i. e. dura, quæ
Plinius vocat *inflexibilia. Gud.*

5. *aptans manubrium.* Sic « Ap-
tare facta manubria » est apud Co-
lumbel. lib. XI. *Gud.*

6. *robora excidere.* Est ap. Ovid.
Epist. XVI, 105, « securi cædere: »

Dumque eligebat quæ vellet, sic Fraxino,
Dixisse fertur Quercus : Merito cædimur.

FABULA VI.*

MUS ET RANA.

Mus, quo transire posset flumen facilius,
Auxilium ranæ petit. Hæc muris alligat
Lino priorem crus ad posterius pedem.
Amnem natantes vix medium devenerant,
Quum rana, subito fundum fluminis petens,
Se mergit, muri ut vitam eriperet perfide.
Qui dum, ne mergeretur, tendit validius,
Prædam conspexit Milüus propter volans,
Muremque fluctuantem rapuit unguibus,
Simulque ranam colligatam sustulit.

5

10

Sic sæpe intereunt aliis meditantes necem.

FABULA VII.*

GALLI DUO ET ACCIPITER.

Gallus cum Gallo sæpe pugnam conserens,

ap. Virg. Ge. I, 173; « cæditur tilia » :
et Ge. II, 312; « cæsse vites. » Cic.
de Divin. « qui robur illuc cecidit. »

8. *Dixisse fertur, digne et bene patimur.* Sic idem MS. membranaceus Codex lib. I, fab. XXXI in fin. *merito plectimur, plane simillime ineptissime circumscribit, digne et bene patimur, qui in os prædoni commissimus.* Ex quo apparet, recte h. l. nos restituisse, *merito cædimur*, atque tantum Phædri esse, quum cetera sint Glossatoris inepti. *Gud.* Vide ad Phædri Prol. I, 6. *Schwab.*

FAB. VI. *Mus et Rana.* — (*) Hæc fabula est apud Rismicium I, 3; Anonymum IV; Romulum III. *Burmann.* Eandem fabulam narrant Romulus Divionensis et Ulmenensis lib. I, fab. III. *Schwab.*

2. Ita habet Anonymus Nilantii. Alii a rana. Sed illud magis e more Phædri qui lib. IV, 4 (5): *auxilium petiit hominis.* Vid. et infra fab. XXV. Reliqua facilia et Phædri stylo convenientissima.

FAB. VII. *Galli duo et Accipiter.* — (*) Hanc fabulam solus habet Anonymus Nilantii n. VI.

Accipitrem victus judicem litis petit.
 Hic, ambo si venirent, mente concipit
 Spem devorandi, qui exhiberet se prior.
 Mox quum venisse, caussam ut orarent suam, 5
 Vidit,prehendit illum, qui primus forum
 Deduxit ad suum litem. Ille clamitans :
 Ne plectar ego, sed ille, qui fugam petit.
 Cui ales, hodie ne te credas unguibus
 Posse eripi meis; quos alteri dolos 10
 Tendebas, æquum te nunc est ipsum pati.
 Qui sæpe tractat aliorum secum necem,
 Ignorat triste quid sibi fatum paret.

FABULA VIII.*

COCHLEA ET SIMIUS.

Amore tacta speculi inventi Cochlea,
 Fulgentis orbem scandens, cœpit lingere,
 Nil illi melius contulisse se putans,
 Quam si splendorem commacularet sordibus.
 Ut inquinatum vidit speculum Simius : 5
 Qui se calcari talibus permiserit,
 Meretur, inquit, tale dedecus pati.
 Hæc illis est fabella scripta feminis,
 Ineptis quæ se jungunt et stultis viris.

2. *judicem*. *¶* *Indicem* Anonymus; sed *judicem* prætulimus, quia postea ita vocat, et his ad accipitrem deducta est.

4. *exhiberet*. Verbum juris, pro judicio sistere. Mille exempla dabit Brissonius, et alii.

7. *Deduxit*. Phædr. lib. III, fab. XIII: *his ad forum deducta est*.

8. *fugam petit*. Latinissime. Vide et Davies. ad Jul. Cæs. B. G. II, 24, ut et « fuga petere locum. »

Gronovius ad Liv. lib. VII, cap. 2.

12. *tractat*. De hoc verbo egimus ad Quintil. XI, 1, et Schult. ad Decl. V, 2. Sic « tractare sensu » Stat. Theb. VIII, 627. Pro, cum aliis consilia capere, obvium apud Sueton. Justin. Florum et alios.

FAB. VIII. *Cochlea et Simius*. — (*) Et hanc Anonymus habet n. VIII.

1. *speculi*. Ita pro *speculo*, ut habet Nilantii Anonymus, rescribendum putamus.

FABULA IX.*

MUS URBANUS ET RUSTICUS.

Hospitio quondam mus urbanus rustici
 Exceptus, vili glande cœnat in cavo.
 Induxit precibus post, ut urbem rusticus
 Cellamque intraret plenam rebus optimis.
 In qua dum variis perfruuntur reliquiis, 5
 Impulso venit ostio Cellarius.
 Quo mures diffugiunt strepitu perterriti,
 Et notis facile urbanus se condit cavis;
 At miser ignota trepidans rusticus domo,
 Timensque mortem, per parietes cursitat. 10
 Ut, quæ volebat, sustulit Cellarius,
 Clausitque limen, iterum urbanus rusticum
 Hortatur; ille perturbatis sensibus:
 Vix, inquit, possum capere præ metu cibum.
 Putasne, veniet ille? Quid tantum times? 15
 Urbanus inquit; age, fruamur ferculis,
 Quæ frustra rure quæras. Contra rusticus:
 Tu, qui timere nescis, fruiere his omnibus;
 At me securum pascat glans et liberum.
 In paupertate tutum præstat vivere, 20
 Quam divitiarum carpi solitudine.

FAB. IX. *Mus urbanus et rusticus.*
 (*) Hæc fabula legitur et apud Rimi-
 cium I, 12, et Anonymum XIII,
 Romulum X, et Hor. II, Sat. vi,
 80; qua nihil elegantius.

2. *Exceptus.* Ita Anonymus. *Re-*
ceptus Romulus, *susceptus* Rimi-
 cius; omnes bene. Vide ad Ovi-
 dium Ep. XII, 29, ubi plura cita-
 vimus exempla. Ed.

4. *rebus optimis.* Vid. ad Phædr.
 lib. IV, fab. XXIII.

6. *Impulso. Repulsis ostiis* Ano-
 nymus. « Ostium impulsum » Pe-
 tron. XIX. Vid. et ad cap. XVI. —
Cellarius. Cellarius reperit Ni-
 lantius in suo Codice, et alia loca
 jurisconsultorum adducit, ubi ita
 aberrarunt scribæ. Vid. Brisson.
 Lexicon.

FABULA X.*

ASINUS DOMINO BLANDIENS.

Blandiri domino Asellus ut vidit suo
 Canem, et de mensa saturari quotidie,
 Et frustra largiter jactari a familia,
 Sic est locutus : si canem immundissimum
 In tantum dominus et familia diligit, 5
 Quid me futurum, si par illi fecero
 Officium, multo qui sum melior hoc cane,
 Rebusque pluribus utilis et laudabilis;
 Alor qui sanctæ fontibus puris aquæ,
 Ciboque nunquam soleo pasci sordido? 10
 Sum sane catulo dignior vita frui
 Beatiore, honorem et summum consequi.
 Asellus hæc dum secum, stabulum conspicit
 Intrare dominum; quare accurrens ocyus,
 Rudensque prosilit, et humeris ambos pedes 15
 Imponit, osque lingua cœpit lingere,
 Vestemque fœdis scindens ungulis, gravi
 Herum fatigat, stulte blandus, pondere.

FAB. X. *Asinus domino blandiens.*
 (*) Occurrit apud Rimicium I, 17,
 Anonymum XVII, Romulum (Nil.)
 XV. *Burm.* Apud Romulum Divion.
 et Ulmens. est lib. I, fab. XVI.
Schwab.

1. *Blandiri domino. Dominum*
 Anonymus; quam infelicitatem vocat
 Nilantius. Atqui J. Gronovius talia pro
 notabilibus et commodis acciperet. Vid. ad Min. Fel. 8. Credebant, puto, librarii, perinde esse, an blandiri, an adulari scriberent, hoc vero accusativum admittere notum est. Immo et hic legi pos-

set, dominum adulari *Asellus ut vidit suum.* Quædam hic similia fabulæ Phædr. lib. III, fab. VII, occurrunt.

10. *Ciboque nunquam.* Posset et propius ad scripturam vulgatam legi *Panisque semper cui mundus dari solet*: nam mundum proprie panem dici, docuit Salmas. ad Alexand. Sever. c. 42, cui *sordidus* opponitur, de quo præter alios *Priæus* ad Apulei. Met. p. 314.

17. *gravi fatigat.* Phædrus lib. II, fab. VI: *Gravi nequidquam te lassabis pondere.*

Ridere pergunt verba aves hirundinis,
 Consilium et spernunt stulte prudentissimum.
 At illa cauta, ad hominem se mox contulit,
 Ut tuta tignis nidum suspendat suum. 15
 Sed quæ salubre monitum aves despexerant,
 De lino factis captæ pereunt retibus.

FABULA XIII. *

PERDIX ET VULPIS.

Resedit alta quondam Perdix arbore :
 Advenit Vulpis. Deinde sic cœpit loqui :
 O quanta vultus species est, Perdix, tui!
 Coralla rostrum, crura vincunt purpuræ
 Fulgorem. At si dormires, quanto pulchrior 5
 Esses ! ut stulta clausit oculos, illico
 Raptit credentem Vulpis. Illa fletibus
 Hæc mixta gravibus verba supplex edidit :
 Per o tuarum, Vulpis, artium decus,
 Ut ante, quæso, nomen proferas meum, 10
 Sic devorabis. Vulpis, ubi voluit loqui,
 Aperuit os : at Perdix evasit necem.
 Decepta vulpis, quid opus erat loqui mihi?
 Respondet Perdix, et dormire quid mihi
 Erat necesse, somnus cui non venerat? 15
 Hoc illis, qui loquuntur, ubi nil est opus,
 Et qui, vigilare quum necesse, dormiunt.

FAB. XIII. *Perdix et Vulpis.* —
 (*) Hæc fabula apud solum Anon.
 n. XXX legitur; multa vero cum
 Ph. I, f. XIII, habet communia.

i. arbore. Loco eminentiori Anonymus;
 sed nos arbore prætulimus,
 quæ excelsa Phædro dicitur. Licet

vero plerumque perdices propter
 humum volitent, et raro in arbori-
 bus sedeant, poetis hæc fingere
 permittitur. Ita Ovid. Met. VIII,
 237 : « Garrula ramosa prospexit
 ab ilice perdix. » Ad quem vid. nota
 nostra. edit. T. IV, p. 22. Ed.

FABULA XIV.*

ASELLUS, BOS, ET VOLUCRES.

Asellus et Bos, uno sociati iugo
 Plaustrum trahebant : Bos, dum tendit validius,
 Confregit cornu. Asellus nil levaminis
 Sentire jurat se a consorte debili.
 Laborem intendens, cornu rumpit alterum, 5
 Terræque tandem Bos procumbit mortuus.
 Asinum bubulcus carne mox onerat Bovis,
 Qui plagas inter mille ruptus concidit,
 Et exspiravit, media collapsus via.
 Ad prædam Volucres convolantes inquirunt : 10
 Si te precanti mitem exhibuisses bovi,
 Non immaturo pasceres nos funere.

FABULA XV.*

LEO ET PASTOR.

Errans in silva spinam calcavit Leo,
 Mox ad Pastorem cauda venit blandiens :
 Ne perturberis, imploro supplex opem,
 Non prædam quæro. Ponit in gremio pedem
 Homo sublatum, et, eximens spinam, gravi 5
 Levat dolore. Redit hinc in silvas Leo.
 Falso post tempus accusatus crimine

FAB. XIV. *Asellus, Bos et Volucres*. — (*) Et hanc Anonymus habet solus n. XXXIV.

5. *rumpit alterum*. *Alterum* latet in *atm* Anonymi, quod per compendium erat scriptum.

FAB. XV. *Leo et Pastor*. — (*) Hæc fabula narratur a Rimicio III, 1,

Anonymo XXXV, Romulo XXV, et ad veram historiam refertur. Vid. Senec. II, de Benefic. 19, et Gell. lib. III, cap. 14. *Burmans*. Eadem occurrit apud Romulum Divionensem et Ulmensem lib. III, fab. I.

7. *post tempus*. *Post aliquantum*

Pastor damnatur, atque ludis proximis
 Jejunis projici jubetur bestiis.
 Emissæ dum discursitant passim feræ,
 Agnovit hominem, qui medicinam fecerat,
 Leo, et sublatum rursus in gremio pedem
 Pastori ponit. Rex ut cognovit, statim
 Silvis Leonem, et Pastorem reddit suis.

10

FABULA XVI.*

CULEX ET TAURUS.

Culex quum Taurum provocasset viribus,
 Cuncti venerunt populi, ut pugnam cernerent.
 Culex tum : satis est, quod venisti cominus :
 Nam parvus mihi, judicio sum magnus tuo.
 Hinc se per auras penna sustulit levi,
 Lusitque turbam, et tauri destituit minas.
 Quod si fuisset validæ cervicis memor,
 Et taurus hostem contempsisset sordidum,
 Fuisset vana inertis gloriatio.

5

Amittit famam, qui se indignis comparat.

10

tempus Rimicius, et Romulus, sed
post tempus est a manu Phædri lib.
 IV, fabb. XVII et XVIII.

9. *Jejunis. Emissis* Anonymus,
 quod facile ferre possumus. Ex ca-
 veis enim suis mittebantur feræ in
 arenam; sed *jejunis* magis placuit,
 quo majus esset miraculum, si et
 illæ parcerent. *Emissæ* vero se-
 quenti versui dedimus.

FAB. XVI. *Culex et Taurus.* —

(*) Hæc est fabula apud Anony-
 mum XXXVI.

1. *viribus.* Recte. Ita in lucta et
 certaminibus, quæ nudi corporis
 viribus agebantur, loquebantur.
 Justin. XXXVII, 4: «inter æqua-
 les aut equo, aut cursu, aut viri-
 bus contendebat.» «Certamina vi-
 rium,» Liv. VII, 33, et XXXIII,
 22. Virg. *Æn.* V, 67: «Qui viribus
 audax.»

FABULA XVII.*

EQUUS ET ASINUS.

Asello sonipes phaleris occurrit tumens,
 Et lassus multo tardius quod pondere
 Viam dedisset transeunti: vix, ait,
 Me teneo, quin te sævis calcibus exteram.
 Tacuit Asellus, gemitu testatus Deos.
 Equus, currendo ruptus parvo in tempore,
 Ad villam mittitur. Hunc onustum stercore
 Ut vidit Asinus, tali derisit joco.

5

Quo, gloriose, phaleras has quondam tibi,
 Modo ad despectam qui redisti miseriam.

10

Felix ne spernat, dubiæ sortis immemor,
 Humilem, quum quid futurus ipse, nesciat.

FABULA XVIII.*

VOLUCRES, QUADRUPEDES ET VESPERTILIO.

Bellum gerebant volucres cum quadrupedibus,

FAB. XVII. *Equus et Asinus.* —

(*) Hæc fabula legitur apud Rimicium lib. III, fab. III; Anonymum fab. XXXVII. *Burm.* Apud Romulam Divion. et Ulm. est fabula lib. III, fab. III. *Schw.*

4. *quin te sævis.* Potuissem facile, *quin te sævis rumpam calcibus*; sed arridebat illud *exteram* ex Phædr. lib. I, fab. XXI, ubi vide.

6. *ruptus.* Ita proprie de equo, nimio cursu fatigato, et inutili facto. *Phn.* XXVIII, 20: «rumpi equos, qui vestigia luporum sub equite sequuntur.» Ita *rupta mula*, *Mart.* IX, 58, et ipsi homines *rupti*.

X, 56. — *parvo in tempore.* Sic Anonymus recte; «in diebus paucis,» *Ter. Andr.* I, 1, 77; *Soet.* Aug. 94, *Tib.* 60. *Vid.* ad *Ovid. Met.* XI, 39.

9. *Quo tibi faleris* Anonym. quod servavit Nilantius. *Rimic.* addit, *quid tibi proderunt*, pro, *proderant*; sed lege *Quo phaleras.* *Vid.* *Heins.* ad *Ovid. Ep.* II, 8.

10. *redisti.* Dubito an non præstat *recidisti*.

FAB. XVIII. *Volucres, Quadrupedes et Vespertilio.* — (*) Hæc fabula est apud *Rimic.* lib. III, fab. IV; Anonymum fab. XXXVIII, Ro-

Et vincebantur versa victores vice;
 At vespertilio, dubios eventus timens,
 Ad illos semper, quos superasse viderat,
 Se conferebat. In pacem quum pristinam
 Redissent, fraus utrique generi apparuit.
 Damnatus ergo tam pudendo crimine,
 Lucem refugiens, atris posthac condidit
 Se tenebris, sola noctibus semper volans.

5

Qui se duabus venditabit partibus,
 Utrisque ingratus vitam deget turpiter.

10

FABULA XIX.*

LUSCINIA, ACCIPITER ET AUCEPS.

Accipiter in Luscinii nido dum sedet,
 Aurito insidians, illic pullos invenit.
 Mater, periclo mota prolis, advolat,
 Supplexque, pullis ut parcat suis, rogat.
 Accipiter: quod vis, inquit, faciam, si bona
 Cantabis voce carmen modulatum mihi.
 At illa, quamvis excideret animus, tamen
 Metu parebat, et coacta cantitat,

5

mulum XXVII. *Burm.* Eadem occurrit apud Romulum Divion. et Ulm. lib. III, fab. IV. *Schwab.*

10. *venditabit.* Ita puto scribendum: *vindicari* est in Anonymo; *se venditare* Plauto, Justino et aliis familiare.

FAB. XIX. *Luscinia, Accipiter et Auceps.* — (†) Hæc fabula est apud Rimicium lib. III, fab. V; Anonymum, fab. XXXIX, et Romulum fab. XXVIII. *Burm.* Eandem habes apud Romulum Divion. et Ulmens. lib. III, fab. V. *Schwab.*

2. *Aurito.* Anonymus, ut specu-

laretur auritum; sed Rimicius et Romulus ut *specularetur auras*: corrupte. *Auritus* est lepus, ut et Avieno dicitur. Pro asello vidimus ad Phædr. lib. I, fab. XI. Posset et legi, *Auritum specularans.*

7. *excideret animo.* *Animus Rimic. se præcederet animo*, Anonym. *animo excederet*, Romulus. Ego Rimicii scripturam prætuli. Sic «ingenium excidit», ap. Ovid. I, Trist. 1. Vide Heinsium ad Remed. Amor. 348.

8. *Metu parebat.* *Pavebat* Anonymus.

Luctuque plena. Prædam qui captaverat
 Accipiter inquit, non tu cantasti bene; 10
 Et unam ex pullis apprehendit unguibus,
 Cœpitque devorare. Ex diverso venit
 Auceps, et calamo clam crescente, perfidam
 Visco contingit, atque in terram detrahit.
 Quicunque fraudes alii tendit subdolas, 15
 Timere debet, ne ipse capiatur dolo.

FABULA XX.*

LUPUS, VULPIS ET PASTOR.

Lupus per tempus maximam congesserat
 Prædam in cubile, haberet ut cibaria,
 Queis plures posset menses otio frui.
 Vulpes ut novit, ad cubile abit Lupi,
 Et voce tremula : an recte frater omnia? 5
 Quod te non vidi silvis venantem tuis,
 Tristem per omnes exegi vitam dies.
 Lupus, livorem postquam agnovit æmulæ,
 Non tu sollicita huc caussa venisti mea,
 Sed partem ut captes. Fraude quid petas, scio. 10

13. *clam crescente*. Hoc ex ipso aucupio reposuimus. *Silenter*, vel *silentio levato*, Rimic. et Anonymus. Vid. ad Petron. XL et quos ibi laudavi.

14. *detrahit*. Vel *dejicit*, ut Rimicius et Anonymus.

FAB. XX. *Lupus, Vulpis et Pastor*. — (") Hæc fabula est apud Rimicium lib. III, fab. VI; Anonymum fab. XL. *Burmamn*. Legitur apud Romulum Divionensem et Ulmensem, libr. III, fab. VI. *Schwabe*.

1. *per tempus*. Recte hic Nilan-

tius. Dictum est eodem modo, ut *post tempus* supra fab. XIV.

3. *otio frui*. Ut Phædrus lib. I, fab. XXV: *lambe otio*, ubi vide Gud.

5. *an recte omnia*. Ex antiqua formula. Terent. Andr. IV, v, 9: « Quid vos, quo pacto his? satin' recte? » Quintil. Inst. VI, 3: « Cicero quum Ovinium libertum Vatinii interrogasset, rectene omnia? dicenti recte; mortuus est? inquit. » Similis est *satisme salve*, vel *salve*, ad quam alludit scriptura Rimicii *salve frater*.

Irata Vulpis ad ovium pastorem adit,
 Agesne, pastor, inquit, gratias mihi,
 Inimicum si tradidero hodie gregis tui,
 Ut nunquam sis sollicitus? Pastor : serviam
 Tibi, inquit, tribuam et quidquid volueris lubens. 15
 Cubile monstrat illa pastori Lupi;
 Qui clausum protinus peremit lancea,
 Et gaudens de alieno saturavit æmulam.
 Ut vero vulpis in venantes incidit
 Deprensa, canibus et laniata, sic ait : 20
 Dedi vix alteri malum, et jam punior.
 Timere debet quisquis alii sustinet
 Nocere, pejus ipsi ne eveniat malum.

FABULA XXI.*

OVES ET LUPI.

Oves Lupique quum certassent prælio,
 Illæ vicerunt, tutæ præsidio Canum.
 Lupi legatos mittunt, et justam petunt
 Hac lege pacem, ut dederent Oves Canes,
 Et obsides Luporum catulos reciperent. 5
 Oves, æternam sic sperantes gratiam
 Iniri, faciunt quod poposcerunt Lupi.
 Post paullo quum cœpissent ululare catuli,
 Lupi, necari caussantes natos suos,
 Pacemque ruptam ab Ovibus, undique impetu 10

11. *ad ovium pastorem adit.* Ita locuti Nepos et alii; licet Donatus inimico et expostulatorio animo adire explicet ad Andr. III, III, et IV, 1.

FABULA XXI. *Oves et Lupi.* — (*) Hæc fabula legitur apud Rimic. lib. III, fab. XIII; Anonymum fab. XLIII, et Romulum fab. XXXII, et

Demosthenes hac, vel simili narrata fabula obtinuit, ne oratores dederentur Alexandro. Vid. Plutarch. Alexandr. et alios. *Burm.* Occurrit hæc fabula apud Romulum Divion. et Ulm. lib. III, fab. XIII. *Schwab.*

6. *æternam gratiam.* Ex Terent. Eun. V, II, 33.

Invadunt facto nudas defensoribus;
Fidem quæ stultæ quod habuerant hostibus,
Consilium sera damnat pœnitentia.

Præsidium, quo quis olim tutus vixerat,
Si prodat aliis; frustra post desiderat.

15

FABULA XXII.*

SIMIUS ET VULPIS.

Rogabat Vulpem Simius, caudæ suæ
De magnitudine aliquid ut sibi daret,
Nates velare quo posset turpissimas.
Quid enim, inquit, cauda tantæ longitudinis
Prodest? quo tantum pondus per terram trahis?

5

Cui Vulpis, esset quamvis illa longior,
Majorque multo, mallet per terram et lutum
Spinasque trahere, quam partem tibi dare,
Meo ne tegmine videaris pulchrior.

Avare, te fabella hæc, et locuples, monet,
Qui, quamvis superest, nil tamen das pauperi.

10

12. *Fidem.* Ita ex Anonymi corruptis verbis, *consilium quod dudum habuerant accusabant*, pro, *consilium quo fidem h. a. feci.*

FAB. XXII. *Simius et Vulpis.* — (*) Est apud Rimic. lib. III, fab. XVII; Anonym. fab. XLVI, et Romulum, fab. XXXVI. *Burm.* Legitur apud Romulum Divion et Ulm. lib. III, fab. XVII.

Hanc fabulam, a Perotto concinnatam, et sine dubio Phædri verbis convenientiorem, dedit Burman-

nus in Præf. ad Edit. ann. 1727, coll. Præf. Edit. Mitav. p. 42:

Avarum etiam quod ei superest non libenter dare.

Vulpem rogabat partem caudæ simia, Contegere honeste posset ut nudas nates. Cui sic maligna: longior fiat licet, Tamen illam citius per lutum et spinas traham, Quam tibi impartiar parvum quamvis.

Ubi in titulo ex mente Burmanni legendum, *sibi superest*, et in ultimo forte versu, *quam tibi impartiar parvum quamvis pilum.* Schw.

FABULA XXIII.*

LUPUS, PASTOR ET VENATOR.

Quum Venatorem fugeret instantem Lupus,
 Et a pastore visus, qua parte fugeret,
 Et quo se conderet loco, plenus metu;
 Omnes per, oro te, Bubulce, spes tuas,
 Ne prodas innocentem, cui nihil mali 5
 Fecisse me, per magnos adjuro Deos.
 Noli timere, Pastor inquit, alteram
 Monstrabo partem. Mox Venator advolat :
 Non huc venire, Pastor, vidisti lupum?
 Qua parte fugit? cui Pastor : venit quidem, 10
 Sed læva fugit, voce dixit maxima;
 At oculis clam designat partem dexteram.
 Non intellexit ille, et festinans abit.
 Lupo tunc Pastor, quas habebis gratias,
 Quod te celarim. Maximas linguæ tuæ, 15
 Lupus ago, dixit, at oculis fallacibus
 Æternæ cæcitatem noctis imprecor.
 Qui verbis blandus, fraudem celat pectore,
 Hoc argumento se describi intelligat.

FABULA XXIV.*

HOMINES DUO, FALLAX, VERAX ET SIMII.

Agentes Mendax et simul Verax iter,

FAB. XXIII. *Lupus, Pastor et Venator.* — (°) Habet hanc Rimicius, lib. IV, fab. III; Anonymus fab. L, Romulus fab. XXXVIII. *Burm.* Legitur apud Romulum Ulmensem, et Divionensem lib. IV, fab. III. *Schwab.*

verax et Simii. — (°) Hæc fabula occurrit apud Rimicius, lib. IV, fab. VIII; Anonymum, fab. LI; Romulum, fab. XLI. *Burm.* Legitur apud Romulum Divionensem et Ulmensem lib. IV, fab. VIII. *Schwabe.*

FAB. XXIV. *Homines duo, fallax,*1. *Agentes iter.* Ita Rimicius et

In Simiorum forte terram venerant.
 E turba ut vidit unus, qui se fecerat
 Regem, teneri jussit illos, sciret ut,
 De se quid homines dicerent : simul jubet 5
 Omnes adstare Simios longo ordine,
 Dextra lævaque; sed sibi poni thronum,
 Ut hominum reges quondam facere viderat.
 Mox jussos homines in medium adduci rogat :
 Qualisnam vobis esse videor, hospites? 10
 Respondit mendax : Rex videris maximus.
 Quid hi, quos apparere nunc vides mihi?
 Hi comites, hi legati, et militum duces.
 Mendacio laudatus cum turba sua,
 Adulatori munus imperat dari. 15
 Hic secum Verax, tanta si mendacio
 Sit merces, quanto non ego, dixit, munere
 Donabor, verum si pro more dixerō?
 Hinc ad Veracem Simius : Et qualis tibi
 Videor, et illi : quos stare ante me vides? 20
 Respondit ille, verus es tu Simius,
 Et Simii omnes illi, qui similes tui.
 Iratus illum dentibus Rex imperat
 Lacerari et unguibus, quod vera dixerat.
 Blandum laudatur a malis mendacium; 25
 Bonis honesta fert exitium veritas.

FABULA XXV.*

HOMO ET LEO.

Homo certabat cum Leone, fortior

Anonymus. Ovidiana phrasis, A. A.
II, 84, et Met. VIII, 225.

3. *E turba*. Ita pro *e multitudine*,
quia Phædri magis mori convenit,
qui ita lib. III, fab. XIX.

FABULA XXV. *Homo et Leo*. —

(*) Habet hanc fabulam Rimicius
lib. IV, fab. XV; Anonymus fab.
LII, et Romulus fab. XLIV. *Burm.*
Apud Romulum Divionensem et

Quis esset, litisque hujus testimonium
 Dum quærent, ad sepulcrum tandem venerunt;
 Elisis in quo ab homine pictum faucibus
 Leonem ostendit, *argumentum virium.*
 Leo respondit: *humana hoc pictum manu.*
 Videres hominem dejectum, si pingere
 Leones scirent. Sed ego testimonium
 Dabo virtutis certius. Ad spectaculum
 Induxit hominem, *monstrans ubi bona fide*
 Enectos a leonibus homines, ait:
 Non est colorum testimoniis opus,
 Hic exhibetur vera virtus actibus.

5

10

Colore frustra mendaces uti docet
 Fabella, certa quum datur probatio.

15

FABULA XXVI.

CICONIA, ANSER, ET ACCIPITER.

Venisset notum ad stagnum quum Ciconia,
 Mergentem invenit se frequenter Anserem
 Sub undis; quærit cur hoc faceret. Ille ait:
 Hæc nobis consuetudo est, et in luto
 Reperimus escam, et Accipitris simul impetum
 Venientis ad nos tuti sic evadimus.

5

Ulmensem est lib. IV, fab. XVII.
Schwab.

3. *venerunt.* Possit legi *venerant*;
 sed et Phædrum corripuisse simili-
 a, sæpe notatum a commentato-
 ribus.

7. *dejectum.* *Suffocatum* habent
 fabulatores, sed mihi placet *dejec-*
tum ex Phædr. lib. II, fab. I.

10. *Induxit.* *Induxit ad amphithe-*
atrum, Rimicius et Anonymus.
Malleum duxit, sed nolui mutare.

FAB. XXVI. *Ciconia, Anser* et

Accipiter. — (*) Apud solum Anonymum, fab. LIII, reperitur hæc fabula.

1. *notum.* *Solitum* Anonymus, sed alterum Phædro gratius. Vid. lib. I, fab. XI; lib. II, fab. V, et alibi.

3. *Ille ait.* Apud Anonymum feminino genere Anser bis terve inducitur. Vid. Nilant: et Scheffer. ad Phædr. lib. II, fab. IV.

6. *Venientis ad nos.* Ipsa Phædri phrasis. Lib. I, fab. XXI: *Aper*

Sum multo Accipitre fortior, Ciconia
 Inquit, amicitiam si vis mecum jungere,
 Illi insultare victor poteris credulus.
 Et protinus auxilium petens Anser, simul 10
 In agrum prodit; illico supervenit
 Accipiter, et comprehensum sævis unguibus
 Fugiente devorat anserem Ciconia.
 Cui Anser : qui patrono se tam debili
 Credit, pejore finiri debet nece. 15

FABULA XXVII.

OVIS ET CORNIX.

In tergo Cornix otiosa considens
 Ovis, tundeat illud rostro : quum diu
 Fecisset, inquit patiens ovis injuriæ;
 Hanc si fecisses contumeliam Cæni,
 Ejus latratum haud ferres. At Cornix Ovi : 5
 Collo tam forti nunquam sedeo, nam scio
 Quod debeam lacescere, annis callida;
 Acribus amica, at importuna incrimibus.
 Sic me creatam Dî voluerunt vivere.
 His, qui lacesunt innocentes infimi, 10
 Vexare fortes metuunt, scripta est fabula.

fulmineis ad eum venit dentibus,
 ubi vide, quæ noto.

9. *insultare victor.* Victor addidi,
 quia *insultare* proprie victoris est,
 et Virgilio illa imitari voluit Æn. II,
 329 : « victorque Sinon incendia
 miscet Insultans. »

FAB. XXVII. *Ovis et Cornix.* —
 (*) Hæc fabula legitur apud Rimi-
 cium, lib. IV, fab. XIX, et Ano-
 nymum, fab. LV. *Burmamn.* Est
 apud Romulum Divionensem et

Ulmensem, libr. IV, fab. XXI.
Schwab.

1. *otiosa.* Hic est sine ullo metu,
 segura, ut sæpe apud Terentium
 et alios. Vel etiam ut supra fab.
 XIX : *otio frui*, commodo suo.
 Terent. Andr. II, III : « alia otiosus
 quæret. »

6. *Collo tam forti.* Hæc corrupta.
 Rimic. *collibus equidem fortibus se-*
deo. Anonymi mutila verba, ego
 negationem addendam censui.

FABULA XXVIII.

FORMICA ET CICADA.

Hiemis formica grana tempore e cavo
 Trahens siccabat, quæ prudens collegerat
 Æstate. Esuriens hanc, ut aliquid sibi daret,
 Rogat Cicada. Cui Formica : Æstate quid
 Agebas? inquit. Illa : non erat otium,
 Ut de futuro cogitare tempore;
 Errabam cantans per sepes et pascua.
 Ridens Formica, et grana referens, sic ait :
 Æstate quæ cantasti, age, salta frigore.
 Piger laboret certo semper tempore,
 Ne, quum nil habeat, poscens accipiat nihil.

5

10

FABULA XXIX.

EQUUS ET ASINUS.

Equum rogabat Asinus paullulum hordei.
 Libenter, ait; et, si superesset, largiter
 Pro dignitate nostra tribuerem tibi :
 Simul sed nostra vespere ad præsepia
 Venero, mox plenum farre sacculum dabo.
 Asellus inquit : nunc qui rem parvam negas,
 Quid in majore te facturum existimem?
 Qui, magna quum promittunt, parva denegant;
 In dando se tenaciores indicant.

5

FAB. XXVIII. *Formica et Cicada.*
 — (") Hanc fabulam reperies apud
 Rimicium lib. IV, fab. XVII; Ano-
 nymum fab. LVI, Romulum XLIV.,
 Burm. Apud Romulum Divionen-

sem et Ulmensem lib. IV, fab. XIX.
Schwab.

FAB. XXIX. *Equus et Asinus.* —
 (") Solus Anonymus hanc habet fa-
 bulam, n. LVIII.

FABULA XXX.

LEO SENEX ET VULPES.

Defectus annis, languorem finxit Leo.
 Ægrotum ad regem visitandum bestię
 Plures venerunt; devorat quas protinus.
 Sed cauta Vulpis ante speluncam procul
 Stabat salutans regem. Quam rogat Leo, 5
 Cur non intraret: video quod vestigia
 Intrantium multa, at nulla exeuntium.
 Prodesse cautis pericula aliorum solent.

FABULA XXXI.

PULEX ET CAMELUS.

Pulex Cameli dorso forte considens,
 Gravatus multis qui incedebat sarcinis,
 Sibi placebat, longe visus altior.
 Iter quum longum facerent, vespera simul
 Ad stabulum venerunt. Pulex leviter statim 5
 Ad terram saliens, ecce, dixit, ocyus
 Descendo, attritum ne gravem diutius.
 At ille, gratum est, inquit, sed nec pondere,
 Te imposito, me gravari sentire potui,

FAB. XXX. *Leo senex et Vulpes.*

(*) Legitur apud Rimicium lib. IV, fab. XII; Anonymum fab. LIX; Romulum, fab. XLIII. *Burm.* Apud Romulum Divion. et Ulmens. est lib. IV, fab. XII. *Schwab.*

1. *languorem.* Morbum, ut Ovidius et alii sæpe.

FAB. XXXI. *Pulex et Camelus.* —

(*) Legitur fabella apud Rimicium lib. IV, fab. XVI, et Anonymum

fab. LX, qui pro pulice *Culicem* habet, in memoria habens alteram de Culice et Tauro fabulam supra XV. *Burm.* Occurrit apud Romulum Divion. et Ulmens. lib. IV fab. XVIII. *Schwab.*

3. *Sibi placebat.* Potuisset et *bi* plaudebat, ut Rimicius, et loquitur Horatius. Sed prætuli alterum, quia magis culici conveniret *alis* plaudere.

Nec, te dejecto, habere quid levaminis.

10

Qui se sublimi, nullo quum sit ordine,
Jactat, notatus in despectum devenit.

FABULA XXXII.

HOEDUS ET LUPUS.

Capella, fetum ut custodiret, exiens

Pastum, imprudentem monuit hœdum, ne ostium

Aperiret, multas quod sciret stabula feras

Circuire pecorum. Ut abiit, advenit Lupus,

5

Adsimilans vocem matris, et jubet fores

Sibi reserari; ut Hœdus audivit, Lupo,

Per rimam spectans, inquit: audio sonum

Matris, sed fallax atque inimicus es mihi,

Sub voce matris nostrum quæris sanguinem

Potare, et nostra carne satiari. Vale.

10

Laus magna natis, obsequi parentibus.

FABULA XXXIII.

PAUPER ET SERPENS.

Serpens in ædibus cujusdam Pauperis

Venire semper ad mensam consueverat,

Et inde micis pascebatur largiter.

Dives post paullo factus, irasci incipit

Serpenti, et vulnerat secure. Tempore

5

Ad pristinam interposito egestatem redit.

Pro sorte varia serpentis postquam videt

FAB. XXXII. *Hœdus et Lûpus.* —

(*) Est fabula apud Rémiciûm lib.

II, fab. IX, et Anonymum fab.

LXI. *Burm.* Ap. *Romulum Divion.*

et *Ulmens.* lib. II, fab. X. *Schw.*

2. *imprudentem. Ignarum* alii.

Sed imprudentes rerum ætate teneri sunt. Ita Justin. lib. V, 7, imprudentia.

FAB. XXXIII. *Pauper et Serpens.*

— (*) Habet fabulam Rémicius lib.

III, fab. X, et Anonymus fab. LXV.

Fortunam mutari suam, blande petit,
 Ignoscat ut peccanti; cui serpens ait :
 Te pœnitebit sceleris, usque dum mea
 Cicatrix clausa fuerit; at tamen optima
 Fide me posthac noli amicum credere.
 Redire tamen hac lege in gratiam volo,
 Securis nunquam perfidæ si meminerim.

10

Suspectus esse debet, qui læsit semel,
 Et caute semper integranda gratia.

FABULA XXXIV.

AQUILA ET MILVUS.

In ramo tristis sederat cum Milüo
 Aquila. Quid vultu te tam mœsto, Milüus,
 Conspicio? Quæro, dixit illa, conjugem
 Parem, nec invenire possum. Me accipe,
 Te multo qui sum fortior. Quid? an potes
 Ex rapto victum quærere? Unguibus meis
 Struthiocamelum rapui prensu sœpius.
 Inducta verbis Aquila conjugem capit.
 Parvo post nuptias transacto tempore,
 Aquila: abi, et prædam promissam mihi rape.
 Volans in altum, soricem immundissimum
 Et longo Milvus affert putridum situ.
 Hæcne est polliciti, Aquila dixit, fides tui?
 Cui Milüus; ego, ut pervenirem nuptias
 Ad regias, nihil non posse me fidem
 Dedissem, quamvis me nequire noverim.

5

10

15

Qui se majores cupidi quærunt conjuges,
 Dolent decepti se post junctos vilibus.

FAB. XXXIV. *Aquila et Milvus.* — (*) Solus Anonymus n. LXVII
 habet hanc fabellam.

ROMULI
FABULARUM ÆSOPIARUM
LIBRI IV,

AD CODICEM DIVIONENSEM
ET PERANTIQUAM EDITIONEM ULMENSEM
NUNC PRIMUM CASTIGATI ET NOTIS ILLUSTRATI

A

JO. GOT. SAM. SCHWABE.

PRÆFATIO.

DE Romulo ejusque fabulis, earumdemque usu critico, jamjam supra passim disputatum est (1). Quæ confirmantur iis, quæ litteris consignavit Lessingius in præclaro eodemque erudito libello, qui inscriptus est *Romulus et Rimicius*, p. 78 sq. ubi docet, Editione fabularum Romuli, e Codice Divionensi collato cum Romulo Ulmensi, nil esse optabilius. Etenim recte censet, deficientibus Codicibus Phædri manu scriptis, antiquas Romuli fabulas loco codicum esse habendas; ex iis audacissimam quamque Criticorum conjecturam in textu Phædri disquisitioni esse subjiciendam, subjectam vero vel probandam, vel repudiandam. Itaque quum Nilantius editione fabularum Romuli atque Anonymi præter ceteros de Phædro fuerit promeritus; Lessingius multo magis promeriturum esse statuit virum aliquem doctum, qui in adornanda editione fabularum Romuli Divionensis et Ulmensis operam suam collocet. Fabulas enim Romuli et Anonymi Nilantiani esse corruptas, et mirum in modum depravatas; nihilo vero secius viros doctos Nilantio Editori magnam habuisse gratiam: quid? si in lucem proferantur fabulæ Romuli Divionensis et Ulmensis, plenius quidem et rectius expressæ, quam apud Nilantium inveniri constat.

Vere quidem Lessingius; quemadmodum e multis locis hujus Phædri Editionis liquido constat. Præterea fabulæ Romuli, utcumque offendant aures Latinas, fabularum Phædri probant et γνησιότητά et antiquitatem. Certe indicio sunt, fabulas Phædri non adscribi posse Perotto, Archi-

(1) Vide Notit. Litt. de MSS. Phædri n° 4, coll. Disp. de Phædro Ant. Script. et Pref. ad Phædram; item Notit. Litterar. de Romulo.

episcopo Sipontino: id quod facili negotio intelligi potest ex iis, quæ supra in Notitia litteraria de Romulo et Vincentio Bellovacensi, nec non in Disputatione de *Phædro antiquitatis scriptore*, observata sunt et de ætate, qua vixerunt Romulus, Vincentius Bellovacensis atque Perottus, et de fabulis Romuli, a Vincentio descriptis et *Speculis* suis cum *Historiali* (1), tum *Doctrinali* (2) insertis; quæ quidem omnia non placet hoc loco repetere. Descripserat autem olim Gudius, sua ipsius manu, fabulas Romuli e vetusto Codice Divionensi monachorum sectæ Benedictinæ: quæ membranæ, judicante viro docto, quingentorum et amplius annorum, forma prægrandi, exhibebant Plinii Hist. Nat. libros XXXII, quibus præmittebantur libri IV fabularum, sub nomine Romuli. Apographum istud Gudianum, nitide profecto et eleganter in forma 4^a scriptum, cum aliis deinde Codd. MSS. e Bibliotheca Gudiana migravit in Guelpherbytanam. Ego vero quum non sine caussa existimarem, multis me artis criticæ et rei litterariæ peritis pergratum esse facturum, si novæ Phædri editioni adjungerem fabulas Romuli e Codice Divionensi, quem sciebam neminem adhuc, si Lessingium excipias, inspexisse et publice commendasse. Vir ill. et doctissimus Langerus, Ser. Duc. Brunsvic. a consiliis aulæ et Bibliothecæ Guelpherbytanæ splendidæ præfectus, precibus meis facile adductus est, ut Codicem memoratum huc transmitteret describendum, et cum adornanda Phædri editione juris faciendum publici. Sed quo melius consulerem rationibus cum Phædri, tum Romuli, utile visum est cum Codice Divionensi conferre fabulas Romuli, quæ habentur in Editione perantiqua Ulmensi, uberius descripta, post Lessingium, in Notitia litteraria de Codd. MSS. Phædri et Romuli sub n^o 4. Quem quidem librum, qui vere Phœnix libro-

(1) T. IV, lib. II, c. 2... 8, Edit. Venet. 1591, in-fol. et Vol. I, lib. IV, c. 2... 8, Edit. Argentorat. (circa ann. 1473.)

(2) Lib. IV, c. 114... 124, Edit. sine mentione anni et loc. in-fol. max.

rum appellandus est, Langerus V. C. pro suo in litteras amore et officia præstandi voluntate, omnibus nota, libentissime mecum communicavit. In conferendo autem Romulo Divionensi cum Ulmensi ita sum versatus, ut multis locis, vitio et oscitantia librariorum aliorumque hominum corruptis et depravatis, ad meliores utriusque libri lectiones, medicinam parare studerem, textumque constituerem castigationem, varietate lectionis ubique locorum notata; ita tamen, ut nonnulla loca, quæ in utroque Romulo, cum Divionensi, tum Ulmensi, plane interpolata essent atque corrupta, intacta relinquerem; maxime, si emendando Phædro parum inservire viderentur. Jam vero consului fabulas XXIX a Vincentio ex Romulo excerptas, et adjunctas primum *Speculo Historiali*, deinde emendatius *Doctrinali*. Sunt autem libri I, fab. 2, 3, 5, 6, 8, 14, 15, 16, 17; lib. II, fab. 3, 5, 9, 16, 18, 21; lib. III, fab. 3, 4, 5, 7, 14, 15, 16, 17, 18; lib. IV, fab. 1, 8, 10, 12, 19. Quærum fabularum collatione cum textu Romuli effeci, ut verior passim lectio reponi, et nonnulla loca, spuria quidem, uncis includi possent, etsi, ut ingenue fatear, mihi non satisfaciam in omnibus. Textum enim Romuli non raro mirum in modum esse interpolatum, et passim plane corruptum, variarum lectionum indices, textui subijuncti, testes sunt locupletes; adeo, ut interdum pro certo affirmare vix liceat, utrum lectio sit a Romulo, an ab alio. Verumtamen voces et loquendi formulas, quæ Phædri sunt, reliquis lectionibus præferendas duxi. Passim etiam adspersi notulas, in quibus lectores ablegarem vel ad Phædri fabulas, et Anonymum et Romulum, quos dicunt Nilantii; vel verba quædam difficiliora explicarem. Sic sperabam fore, ut non solum lectores minus abhorrerent a legendis Romuli fabulis, verum etiam de multis lectionibus in Phædro, quem hodie habemus, possent esse certiores. Etenim dubitari nequit, Romulum, quemadmodum supra non uno loco notatum est, utque ex ipsis ejus fabulis luculenter

1. *Æsopus* primum de se dixit fabulam (1).

PULLUS AD MARGARITAM.

(*Phædr.* lib. III, fab. XII; *Anon.* Nil. fab. I; *Romul.* Nil. fab. I.)

In sterquilinio quidam pullus gallinacius (2) dum quærit (3) escam, invenit margaritam, in loco indigno (4) jacentem. Quam ut vidit (5), sic ait: o bona res (6), in stercore hic jaces (7)! Te si (8) cupidus (9) invenisset, quo gaudio (10) te (11) rapuisset, ut redires ad splendorem pristinum decoris tui (12). Ego frustra te in hoc loco invenio jacentem, ubi potius (13) mihi escam quæro. Nec tibi ego prosum, nec tu mihi (14).

Hæc illis Æsopus narrat, qui ipsum non intelligunt (15).

2. *Æsopus* de innocente et improbo (1) talem retulit fabulam. (*Vincen- tius*: Contra calumniosos.)

LUPUS ET AGNUS.

(*Phædr.* lib. I, fab. I; *Anon.* Nil. fab. III; *Romul.* Nil. fab. II.)

Agnus et Lupus sitientes ad rivum e diverso venerunt. Sursum bibebat Lupus, longeque inferior (2) Agnus. Lupus ut Agnum vidit, sic ait: turbasti mihi aquam bibenti. Agnus

Pullus ad Margaritam. — (1) R. U. *Incipit fabularum liber primus. Fabula prima de Gallo et Margarita.*

(2) R. D. quidam gallinacius.

(3) R. U. quæreret, sed v. Ph. lib. III, fab. XII, 2.

(4) R. D. in indigno loco.

(5) R. U. quam quum videret jacentem.

(6) R. D. bona res; cf. Ph. lib. III, fab. XII, 3.

(7) hic deest in R. D.

(8) R. U. si te; sed te si probum. Vid. Ph. lib. III, fab. XII, 4.

(9) cupidus. cf. Ph. fab. cit. 4.

(10) R. U. cum q. g.

(11) te. abest in R. U.

(12) R. U. ac in pristinum decoris tui statum redisses.

(13) R. D. Ego te inveni in hoc loco jacentem, potius mihi e. q.

(14) R. U. et nec ego tibi prosum.

(15) R. U. qui ipsum legunt, sed non intelligunt. Tò ipsum decrat in R. D., sed reposui ex Ulmensi. Vide enim Ph. fab. cit. vs. 8.

Lupus et Agnus. — (1) R. D. reprobo.

(2) R. D. inferius; sed retinendum inferior cum V. B. et R. U. et Phædro vs. 3.

patiens dixit : quomodo aquam turbavi tibi? quæ a (3) te ad me decurrit (4). Lupus non erubuit veritatem (5); maledixisti mihi, inquit (6), ante sex menses. Agnus ait : non maledixi (7). Numquid ego-natus fui? Lupus dixit : ergo pater tuus ita fecit mihi. Sic Lupus improba fauce dixit : (et adhuc loqueris latro?) et statim se in eum iniecit, et innocenti vitam eripuit.

Hæc in illos dicta est fabula, qui hominibus calumniantur.

(3) R. U. *de*, sed *a*, quod etiam habet V. B. præferendum; v. Phædr. I. I. 8.

(4) Ita Phædr. fab. cit. vs. 8, et V. B. sed R. U. *recurrat*.

(5) Desunt hæc apud V. B. at apud R. D. et Rom. Nil. legas *veritati*. Mox R. D. « Male dicis mihi, inquit. Agnus ait : non maledixi. Lupus dixit : ergo pater tuus fuit ante sex menses, et ita fecit mihi. Numquid ego natus fui? Sic Lupus improba fauce dixit : Et adhuc loqueris latro. » Sed quum sic ordo verborum paullo videretur turbatior, et contra narrationem Phædri, paullo aliter constitui locum, verbis nonnullis transpositis, et τῶν *maledicis* mutato in *maledixisti*, ut responderet τῷ: *ante sex menses*. Nec ferri potest *fuit* in verbis, *ergo pater tuus fuit*, maxime quum non inveniatur apud R. U. Docet autem lectionis varietas, hanc fabulam in fine valde esse interpolatam.

(6) R. U. *ac maledicis mihi inquit*.

(7) R. U. *non maledixi tibi*; V. B. in Spec. doctr. *at ille : non maledixi. Lupus vero : pater, inquit,*

tuus multa mala mihi ostendit; in fine autem altercationis lupus improba voce dixit : Et adhuc mihi loqueris latro? statimque in eum direxit (Sp. Hist. se in eum direxit), et innocenti vitam eripuit. Etsi vox latro Phædri est, eam tamen alieno loco intrusam esse censeo. Nec habet Rom. Ulm. neque etiam, hoc nexu, Anon. Nil. Hinc uncis inclusi verba, et adhuc loqueris latro? Contra locus in Rom. Ulm. ita expressus est : « At lupus, et ante sex menses ita pater tuus mihi fecit. Agnus ait : nec ego tunc natus eram. At lupus denuo ait : agrum mihi pascendo devastasti. Agnus inquit : quum dentibus caream, quomodo id facere potui? lupus demum, ira concitus, ait : licet tua nequeam solvere argumenta, cenare tamen opipare intendo; agnumque cepit, innocentique vitam eripuit ac manducavit. Fabula significat quod, apud improbos calumniatores ratio et veritas non habent. » Hanc fabulam concinnius expressit Anonymus Nilantii, ipsis Phædri verbis maximam partem servatis.

3. Qui de salute alterius adversa cogitat, non effugit poenam (1). De hoc talem audite (2) fabulam.

MUS ET RANA.

(Romul. Nil. fab. III; Anon. Nil. fab. 4; App. Burm. fab. 6.)

Mus quum (3) transire vellet flumen, a rana petiit auxilium. At illa (4) grossum (5) petiit linum (6), quo (7) murem sibi ad pedem ligavit, et natare coepit (8). In medio vero flumine rana se deorsum mersit (9), ut misero muri (10) vitam eriperet. Ille validius (11) dum teneret vires (12), milvus e contra volans, marem cum unguibus rapuit, simul et ranam pendentem sustulit.

Sic (13) et illis contingit, qui de salute alterius adversa cogitant (14).

4. De calumniosis hominibus talis dicitur fabula, quod semper calumniosi in bonis (1) cogitant mendacium, et secum faventes adducunt, et (2) falsos testes emunt. De his ergo hæc proponitur (3) fabula.

OVIS, CANIS, LUPUS, MILVUS, ET ACCIPITER.

(Phædr. lib. I, fab. XVII; Anon. Nil. fab. V; Romul. Nil. fab. IV.)

Canis calumniosus (4) dixit deberi sibi ab ove panem, quem

Mus et Rana. — (1) R. U. effugiet malum.

(2) R. U. audi.

(3) R. U. dum.

(4) R. D. illa, omisso at.

(5) I. e. crassum. Vide du Fresnoy, T. III, p. 966.

(6) R. U. linum.

(7) quo deest in R, D. at habet Ulm.

(8) R. U. nare coepit flumen.

(9) R. D. se in deorsum mersit.

(10) R. D. miserrimo vitam eriperet, omisso nō muri.

(11) R. U. validus, R. D. validus. Forte legendum validius.

(12) Rom. Nil. mure miserrimo, ne mergeretur, validius renitente. Burmannus in Append. Qui

dum ne mergeretur tendit validius.

(13) R. D. sic enim.

(14) Vincentius hanc fabulam ita exhibet: *Mus, ut flumen transiret, auxilium a rana petiit; illa grossum (Spec. hist. crossum) filum petens murem ad pedem sibi ligavit, et natare coepit; in medio vero flumine rana se immersit. At ille validius dum teneret vires, milvus e contra volans murem cum unguibus rapuit, simul et ranam pendentem sustulit.*

Ovis, Canis, Lupus, Milvus et accipiter. — (1) R. D. in bonis.

(2) R. D. nam et.

(3) R. U. præponitur.

(4) Phædr. fab. cit. canis calumniator.

dederat mutuum (5). Contendebat autem ovis, numquam se ab illo panem accepisse (6). Quum autem ante judicem (7) venissent, canis se dixit habere testes. Introductus lupus ait: scio panem commendatum (8) ovi. Introductus (9) milvus: coram me (10), inquit, accepit. Accipiter quum introisset, inquit: quare negasti quod accepisti? Victa ovis a (11) tribus testibus falsis judicatur artius exigi (12). Coacta vero ante tempus lanas suas vendidisse dicitur, ut, quod non accepit (13) redderet.

Sic calumniosi faciunt mala (14) innocentibus et miseris.

5. Amittit proprium, quisquis avidus alienum appetit (1). De talibus Æsopi fabula sic narrat (2).

CANIS PER FLUVIUM CARNEM FERENS.

(Phædr. lib. I, fab. IV; Anon. Nil. fab. VII; Rom. Nil. fab. V.)

Canis flumen transiens, partem carnis ore tenebat. Cujus umbram quum vidisset (3) in aqua, aliam carnem credens (4), patefecit os suum (5), ut illam caperet (6). Statim eam, quam

(5) R. U. *mutuo*. Ita quoque Anon. Nil.

(6) R. U. *recepisse*.

(7) R. D. *quum ante judices v.* Sed *judicem* habet, præter R. U. etiam Anon. Nil.

(8) R. U. *commendatum*. Cf. V. L. ad Phædr. lib. I, fab. XVII, 3.

(9) R. U. *inductus*.

(10) R. U. *me coram*, ut ap. Anon. Nil. F. 5.

(11) *a* deficit in R. U.

(12) R. D. *reddi*. Anon. Nil. *victa ovis a tribus f. t. artius exigitur sc. falsum debitum*. Rom. Nil. *quod non acceperat reddere cogitur*.

(13) R. U. *habuit*.

(14) R. U. *malum*.

Canis per fluvium carnem ferens.
— (1) Cf. Phædr. fab. cit. 1. pro

avidus forte leg. avidius, ut est apud Rom. Nil.

(2) R. D. *de talibus sic narrat*.

(3) Ita quoque V. B. at R. U. *videns*. Ad scripturam Phædri propius accedit, quod est ap. Anon. Nil. *nympharum* (lympbarum) *speculo vidit simulacrum suum*, vid. Phædr. vs. 3.

(4) *Verba aliam carnem credens* in R. D. et V. B. desunt. Rectius Anon. Nil. *alteramque prædam ab altero ferri putans, eripere voluit. At decocta aviditas etc.* cf. Phædr. fab. cit. vs. 4. 5.

(5) *suum abest* in R. U. sed est in V. B.

(6) Sic V. B. et R. D. *Legitur apud R. U. ut etiam eandem arripere*.

prius tenebat, fluuius tulit; et illam, quam sub aqua esse putabat, obtinere non potuit (7).

Sic sæpe (8) qui alienum quærit, dum plus vult, suum (9) perdit.

6. Dicitur nunquam esse fidelis cum potente divisio (1). Videamus quid hæc fabula narret (2).

VACCA ET CAPELLA, OVIS ET LEO.

(Phædr. lib. I, fab. V; Anon. Nil. fab. IX; Rom. Nil. fab. VI.)

Vacca (3) et capella et ovis socii fuere cum leone simul. Qui quum in saltibus venarentur (4) et cepissent cervum (5), factis partibus Leo sic ait: Ego primam (6) tollo (7), ut Leo; secunda pars mea est, eo quod sim fortior vobis; tertiam vero mihi defendo, quia (8) plus vobis cucurri (9); quartam autem qui tetigerit, inimicum me habebit. Leo totam prædam illam solus improbitate (10) abstulit (11).

Cunctos monet hæc fabula, non sociari potentibus.

(7) In R. U. erant hæc: *Et illam, quam tenebat dimisit* (Anon. Nil. *dimisit offam*; cf. Phædr. fab. cit. vs. 6.) *eamque statimque fluuius rapuit. Et sic constitit, ubi illam perdidit, et quam putabat sub aqua arripere non habuit, ac illam, quam ferebat, similiter perdidit.*

(8) R. D. *Sic quisquis.*

(9) R. U. *sua.*

Vacca et Capella, Ovis et Leo.

— (1) Anonymus Nil. *nunquam fidelis cum potente societas sit copulanda*; confer Phædr. fab. cit. vs. 1.

(2) R. D. *narrat*, sed reposui *narret* e R. U. ubi leguntur hæc: *Dicitur in proverbio, nunquam fidelem esse potentis divisionem cum paupere. De isto videamus quid hæc fabula narret cunctis hominibus.*

(3) R. U. *iuvenca*. Pro socii legi-

tur mox apud V. B. *sociæ*, sed v. Phædr. vs. 4.

(4) Sic edidi e V. B. in R. U. *est venissent*; R. D. *in saltu venirent*; at in saltibus etiam habet R. U. ex Phædr. fab. cit. vs. 4.

(5) R. D. et V. B. *caperent* c. Addit Anon. Nil. *vasti corporis*; cf. Phædr. vs. 5.

(6) V. B. et R. D. *primus*, sed R. U. *rectius primam*, v. Phædr. vs. 7.

(7) R. U. *tollam*, sed v. Ph. vs. 7. Anon. Nil. *ego primam tollo partem, quia nominor leo.*

(8) Ita et V. B. et R. U. *quod.*

(9) Anon. Nil. *quia omnibus vobis magis valeo*; cf. Phædr. vs. 10.

(10) R. U. *improbitate sua*; recit Vincent. Bellov. *Sicque t. p. i. sola improbitas abstulit.* Phædr. vs. 11.

(11) R. D. *astulit*; Ph. vs. 11.

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI IV. 421

7. A natura nemo mutatur, sed de malo peior nascitur. De hoc audi fabulam (1).

RANÆ AD SOLEM.

(Phædr. lib. I, fab. VI; Anon. Nil. fab. X; Rom. Nil. fab. VII.)

Vicini qui erant fures (2), frequentabant (3) nuptias. Sapiens quum intervenisset, vicinos gratulari ut vidit, continuo narrare cœpit: Audite, inquit, gaudia vestra. Sol uxorem voluit ducere. Omnis natio interdixit ei (4), et magno clamore Jovi convitiis non tacuere (5). Jupiter commotus ab illis causas injuriæ quærit. Tunc unus ex illis ait Jovi: modo sol unus est (6), et æstu suo omnia turbat (7), ut deficiat simul omnis natura, quidnam nobis erit futurum (8), quum sol creaverit (9) filios?

Admonet hæc locutio malis hominibus non gratulari (10).

8. Quicumque malo benefacit (1), satis peccat. De quo jamjam audi fabulam.

LUPUS ET GRUIS.

(Phædr. lib. I, fab. VIII; Anon. Nil. fab. LXIV; Romul. Nil. VIII.)

Ossa lupus quum (2) devoraret, unum ex illis hæsit ei (3) in faucibus transversum, graviter eum affligens (4). Invitavit lu-

Ranæ ad solem. — (1) R. D. de quo sic testatur fabula.

(2) R. U. furi.

(3) R. U. frequentabant illi.

(4) ei abest in R. D.

(5) Ita vitiose legitur in R. U. æque ac D. Anon. Nilantii: Omnis natio dixit, et magno clamore, convitiis non tacuerunt. Quæ Nilantius sic emendavit: omnis natio contradixit ei magno clamore, convitiis; non tacuerunt.

(6) R. U. sol unus est nobis.

(7) In R. U. post turbat invenias tanto.

(8) Confer Ph. fab. cit. vs. 9.

(9) R. U. procreaverit.

(10) R. U. admonet, malis hominibus non congratulari.

Lupus et Gruis. — (1) R. D. vult benefacere.

(2) V. B. dum.

(3) R. U. ei adhæsit, sed præstat cum V. B. et R. D. legere, hæsit; v. Phædr. vs. 4.

(4) Ita exhibet locum R. U. in R. D. est, hæsit ei in faucibus transversum graviter; V. B. unum ex illis transversum graviter in faucibus hæsit.

pus magno pretio (5), qui hoc extraheret malum (6). Rogabatur gruis (7) collo longo, ut præstaret lupo medicinam (8). Id egit (9), ut immitteret caput (10), et extraheret malum (11) de faucibus lupi (12). Sanato lupo, rogabat gruis (13), reddi sibi promissa præmia; at (14) lupo dicitur dixisse: ingrata est illa gruis (15), quæ caput incolume extulit (16), non vexatum dente nostro (17), et mercedem postulat (18). O injuria (19) meis virtutibus (20).

Parabola hæc illos monet, qui volunt benefacere malis.

(5) Ita R. D. et Vincentius; R. U. præmio; at v. Ph. vi. 6.

(6) Cf. Ph. vi. 6. R. U. habet: qui ab hoc malo ipse liberaret, ut illud de faucibus extrahendo. Vinc. recte hoc malum; R. D. cum malum.

(7) R. U. et V. B. grus.

(8) R. U. medicinas. Compara Phædr. vs. 8. 9.

(9) R. D. egisset.

(10) R. D. et Vinc. mitteret.

(11) R. U. os lædens.

(12) lupi deficit in R. D. et Vincent.

(13) Edidi e V. B. sanato lupo. Alii, sanus quum esset lupo. Addit R. D. post gravis, petitores; sed habet Rom. Nil. petitozem suum, ad quæ verba Nil. observat: mira descriptio ejus, qui remedium et opem a grue petierat.

(14) R. D. et; V. B. et lupo ait.

(15) R. U. o quam ingrata est grus illa; confer Phædr. fab.

cit. vs. 11. V. B. ingrata est illa grus.

(16) R. U. incolume de nostris faucibus extraxit. V. B. quæ caput incolumis extulit.

(17) R. U. nec dentibus meis in aliquo vexatum. Phædrus ore nostro.

(18) R. U. et insuper m. p. re sibi enim, quod habent R. D. et V. B. rectius abest, v. Ph. vs. 12.

(19) Hæc corrupte exhibentur in MS. Div. sed legendum esse, o injuria, docet Vincent. Bellovacens. qui tamen hæc verba præponit tuis ingrata est illa grus.

(20) R. U. numquid meis virtutibus facit injuriam. Anonymus Nil. in hac fabula sæpius ipsa Phædri verba retinuit: magno dolore victus cepit: gulæ credens colli longitudinem: a quo quum pactum flagigaret præmium: ori nostro quod caput incolume extuleris: qui pretium meriti ab improbo desiderat.

9. Blanda verba hominis mali graves faciunt injurias. Quas ut omnes vitemus, subjecti versus (1) monent.

CANIS PARTURIENS.

(Phædr. lib. I, fab. XIX; Anon. Nil. fab. LIV; Rom. Nil. fab. IX.)

Canis parturiens rogabat alteram (2), ut in ejus cubile (3), exponeret fetum. At illa roganti concessit ingressum, ut partum exponeret (4). Deinde iterum rogabat (5), ut eum catulis suis jam firmis exiret (6); illa vero (7) roganti non concessit. Paulo post (8) illa (9) cœpit cubile suum repetere, et minando illam, ut exiret, hortari (10). At illa a stomacho sic ait (11): Quid me deturbas cum injuria (12)? Si mihi mesæque turbæ occurras, et si sis fortior nobis (13), reddam tibi locum.

Sic sæpe boni amittunt sua per aliorum verba blanda (14).

Canis parturiens. — (1) Eodem fere modo Phædrus fab. cit. vs. 2, R. U. *subjecta fabula.*

(2) Anon. Nil. *scrofam* habet.

(3) R. U. *cubiculo*; sed v. Ph. fab. cit. vs. 9.

(4) R. D. *quum vero exponeret partum*; deinde iterum etc.

(5) R. U. *deinde et illa rogabatur.*

(6) Confer Phædr. fabulam cit. vs. 7.

(7) *vero* deest in R. D.

(8) Sic legitur in R. U. in R. D. *est, paullo tempore.*

(9) R. U. *ille.*

(10) R. D. *et cogere illam mi-grare.*

(11) R. D. *et illa a stomacho ait.* Anon. Nil. *et illa ab stomacho sic ait.* De usu particulæ *a* vid. Nilant. ad fab. cit.

(12) R. D. *corrupte, quid te turbas cum injuria?* Sed recepi *me* e R. U. *deturbas* e Romulo Nilant.

(13) R. D. *locum ita exhibet: si mihi et turbæ occurris, aut si es fortior nobis.* Vid. Phædr. l. c. vs. 9.

(14) R. D. *aliquando boni sic amittunt sua, qui credunt aliis per verba blanda.* At Anonym. Nil. hæc ita expressit: *bonis, qui amittunt sua, dum credunt verba blanda, insolita locutione, pro, verbis blandis.*

10. Qui fert malo auxilium (1), sciat, quia satis peccat; et quum illi benefecerit, sciat, sibi (2) noceri ab illo. Ideo hanc audiamus fabulam (3).

HOMO ET COLUBRA.

(Phædr. lib. IV, fab. XVIII; Anon. Nil. fab. XI.)

Frigore et gelu rigentem (4) quidam pietatis causa colubrum ad se sustulit, et intra (5) latera sua habuit, et eum tota hieme fovit. Refectus ad tempus (6) coepit esse injuriosus, et veneno multo (7) foedare, et ne cum gratia exiret (8), injuriosus pelli (9) voluit.

Hanc sciant multi fabulam, qui voluntate quidem sua aliquos ingratos fovent, qui quum exire (10) volunt, nocent.

11. De male ridentibus sapiens talein subjecit fabulam.

ASINUS IRRIDENS APRUM.

(Phædr. lib. I, fab. XXIX; Anon. Nil. fab. XII.)

Aliqui homines (1), quum sibi faciunt risus (2), alii quidem faciunt contumeliam (3), sed sibi congerunt malum; veluti (4) asinus occurrit apro: salve, inquit, frater (5)! Indignatus aper tacuit dissimulans, agitavitque caput. Absit a me tamen, in-

Homo et Colubra. — (1) Ita fere Phædrus fab. cit. vs. 1. R. U. auxilio.

(2) R. D. se.

(3) R. U. audi fabulam.

(4) R. U. urgente. Cf. Phædr. fab. cit. vs. 2, et Anon. Nil.

(5) R. U. et intra lares suos aluit.

(6) Rom. Ulm. et Anonym. Nil. reffectus usque ad tempus.

(7) R. U. et Anon. Nil. multa.

(8) R. D. ne cum g. e. omisso
i q̃ et.

(9) R. U. injuriosus esse voluit. R. D. injuriosus pelli noluit. Anon. Nil. injuriosus pellitur.

(10) R. U. abscedere.

Asinus irridens aprum. — (1) R. D. aliquanti vero homines

(2) Hæc desunt in R. U. sed confer Phædri fabulam citatam vs. 1.

(3) R. U. aliis contumeliosi existunt. Cf. Ph. vs. 2.

(4) R. D. ac veluti.

(5) Confer Phædri fabulam citatam vs. 5.

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI IV. 425

quit, ut (6) de vano sanguine dentes meos coinquinem (7). Nam oportebit (8) vel injuriosum, vel laceratum relinquere (9).

Monet hæc fabula, insipientibus (10) parci debere, stultos autem defendere, qui insultare audent (11) melioribus.

12. Secutum in paupertate vivere (1), melius esse, quam divitem tædio macerari, per hanc brevem auctoris probatur fabulam.

MUS URBANUS ET RUSTICUS.

(App. Burm. fab. IX; Anon. Nil. fab. XIII; Rom. Nil. fab. X.)

Mus urbanus iter agebat, sicque a mure agrario rogatus hospitio suscipitur, et in ejus brevi casella ei glandes et hordeum exhibuit (2). Deinde mus urbanus rediens (3) murem agrarium rogabat, ut etiam ipse secum pranderet (4): factumque est, dum simul transirent, ut ingrederentur domum honestam (5), in qua erat cellarium, omnibus bonis plenum (6). Quum hæc mus muri ostenderet, sic ait: Fruere mecum, amice (7), quæ nobis quotidie superant. Quumque multis cibariis vescerentur (8), venit cellararius (9) festinans, et ostium cellarii impulit. Mures, strepitu territi, fugam per diversa petierunt. Mus

(6) In Romulo Divion. est ne.

(7) Phædr. fab. cit. 11.

(8) R. D. oportebat injuriosum.

(9) Mirum in modum hæc fabula est interpolata, quam melius expressit Anonymus Nilantii, qui magnam partem ipsa Phædri verba retinet pauculis mutatis.

(10) R. D. incipientibus.

(11) R. U. volunt.

Mus Urbanus et Rusticus. —

(1) vivere deficit in R. U.

(2) Ita edidi e R. U. at in R. D. hæc inveniuntur: *Mus urbanus iter agebat, sicque hospitio susceptus est rogatus a mure agrario, in qualicumque brevi casella glandem et hordeum exhibuit. Ita factum est. Deinde, etc.*

(3) R. U. deinde abiens mus itinere perfecto.

(4) R. D. rogabat venire secum.

(5) R. D. atque ita factum est, ut simul venirent. *Ingrediuntur honestam domum, in qua erat illis etc.*

(6) R. U. refertum.

(7) R. U. f. m. amice de his; cf. Phædr. lib. III, fab. VII, 26.

(8) R. D. uterentur.

(9) Ita reposui ex Anonymo Nil. R. U. et D. habent *cellerarius*; Romulus Nil. *cellarius*. Cellarii, qui etiam dicuntur *cellararii*, sunt servi cellæ præpositi, de quibus uberius disputat Brisson. de V. S. p. m. 216.

urbanus notis cavernis cito se abscondit (10); at miser ille (11) agrarius fugit per parietes ignarus, putans se morti proximum. At ubi exiit cellarius (12), cellæ ostio clauso (13), sic mus urbanus agrario dixit: quid te turbasti fugiendo? fruamur, amice, istis bonis (14); nihil verearis, nec timeas (15). Agrarius hæc contra (16): Tu fruire, inquit, istis omnibus, qui nec times, nec pavescis, nec te turbatio quotidiana terret. Ego vero fruar bonis in agro, ubi ego vivo frugi in agro, ad omnia lætus (17), nullus me terret timor, nulla perturbatio corporis (18). Nam tu vivis sollicitus, nulla tibi est satietas (19). At tenso muscipulo teneris, aut captus a catto comederis (20).

Hæc fabula illos increpat, qui se jungunt melioribus, ut fruantur aliquo bono (20), quod ipsis a natura datum non est (21). Diligant frugalem vitam homines, et securi erunt in sua casella (22).

13. Qui tutus et munus est, a (1) malo consiliatore everti (2) potest.
De hoc auctor sic ait (3).

AQUILA, CORNIX, ET TESTUDO.

(Phædr. lib. II, fab. VI; Rom. Nil. fab. XII.)

Aquila testudinem rapuit, et alto cælo cum ea (4) volavit.

(10) Hæc et quæ sequuntur apud Anonymum, ignota trepidat domo, probant, auctorem fabulæ Phædri insistere vestigiis. Vid. enim lib. I, fab. XI, 9; lib. IV, fab. VI, 3; lib. II, fab. IV, 17. Coll. Nilant. ad Anon. fab. XIII.

(11) ille deficit apud R. D.

(12) R. U. dum vero cellarius exiret.

(13) R. D. et domum clausit.

(14) R. U. f. a. bonis his ferculis omnibus.

(15) R. U. addit, periculum namque nullum est nobis.

(16) R. D. ille agrarius e contra.

(17) R. D. ego vero fruar bonis in agro, ubi quocunque lætus nullus me t. t.

(18) R. U. nulla mihi p. c.

(19) Romulus Nil. habet societas,

quod preferendam, ut docent antecedentia.

(20) R. U. at tibi omnis sollicitudo et nulla est securitas, a tenso teneris muscipula; a catto captus comederis ac infestus ab omnibus exosus haberis.

(21) R. D. aliqua bona.

(22) R. D. quibus hoc fortuna non dedit.

(23) R. U. diligent ergo vitam homines frugalem, ipsis a natura datam, et securiores in casellis vivent.

Aquila, Cornix et Testudo. —

(1) a deficit apud R. D.

(2) R. U. subverti.

(3) R. D. auctor de illa re sic ait. Confer Promyth. in fab. Phædri cit.

(4) cum ea deest in R. D.

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI IV. 427

Testudo se intra se collegit (5), nec ullo pacto (6) tangi potuit. Contra volat cornix (7), laudans verbis (8) aquilam : Optimam, inquit, fers prædam (9), sed nisi ingenio utaris, frustra portabis onus, nec utilis erit tibi hæc præda (10). Tunc (11) aquila illi partem (12) promisit. At cornix tale (13) consilium dedit, et ait : usque ad astra volato (14), et ab alto super petram præda tua cadat (15), ut concha fracta, fruamur esca (16). Sic aquila fecisse dicitur (17), et quam natura munierat, testudo iniquo consilio cornicis periit (18).

14. Qui se laudari gaudent verbis subdolis (1), decepti pœnitent. De quibus similis est fabula (2).

VULPIS ET CORVUS.

(Phædr. lib. I, fab. XIII; Anon. Nil. fab. XV; Rom. Nil. fab. XIII.)

Quum de fenestra corvus caseum raperet, alta consedit in arbore (3). Vulpis (4) ut hunc (5) vidit (6), sic ait corvo : O corve, quis similis tibi? et pennarum tuarum quam magnus (7)

(5) R. U. *testudo intra se collectus nullo pacto t. p.*

(6) Cf. Ph. fab. cit. vs. 6.

(7) R. U. *volans*. Vid. Ph. vs. 7.

(8) R. D. *verbo*.

(9) Vid. ad Phædr. vs. 8.

(10) R. D. *sed his ostendo ingenium : nam sine causa porta sonus, nihil factura viribus*. Cf. Ph. vs. 9, 10.

(11) *tunc* abest in R. D.

(12) R. U. *partem prædæ promisit, ut illi consuleret*, sed v. Phædr. vs. 11.

(13) R. D. *sic cornix consilium dedit*.

(14) in R. D. adduntur hæc : *ubi sint deorsum loca petrosa*.

(15) R. D. *tunc volo dimittas ab alto prædam*. Cf. Phædr. vs. 11. sq.

(16) R. D. *ut cornua fracta utamur esca; sed reposui concha, e Rom. Nil. R. U. ut testa frangatur testudinis, et nos esca fruamur*.

(17) Phædr. vs. 14. *monitis paruit*.

(18) R. U. *Hoc iniquo consilio cornicis periit testudo, quam natura forti concha munierat*. R. D. *et quam natura munierat, iniquo consilio periit*.

Vulpis et Corvus. — (1) Hunc versum habes integrum apud Ph. vs. 1, fab. cit. V. B. *qui laudari* (v. Spec. doctr.) *verbis subdolis gaudent et postea pœnitent*. Mox, *quum d. f. c. occasione c. raperet*.

(2) R. U. *de quo hæc est fabula*.

(3) Cf. Ph. vs. 3, 4. Anon. Nil. *celsa resedit in arbore*. V. B. *altam arborem supersedit*.

(4) R. U. *vulpes*.

(5) R. D. *hæc; sed præstat hunc* : v. Ph. vs. 5.

(6) Addit R. U. *caseum habere cupiens, subdolis verbis sic eum alloquitur*. Hæc desunt apud V. R.

(7) R. U. *qualis*.

est nitor! qualis decor tuus esset (8), si vocem habuisses claram; nulla prior avis esset (9). At ille (10) dum vult placere et vocem (11) ostendere, validius (12) clamavit, et ore patefacto (13) oblitus caseum (14) dejecit (15). Quem celeriter vulpis dolosa avidis rapuit dentibus (16). Tunc (17) corvus ingemuit, et stupore detentus deceptum se poenituit (18). Sed irreparabile factum damnum quid juvat poenitere (19)?

15. Quisquis amisit (1) dignitatem, deponat audaciam pristinam, ne a quolibet injuriam patiat, ut hæc fabula probat.

LEO SENEX, APER, TAURUS, ET ASINUS.

(Phædr. lib. I, fab. XXI; Anon. Nil. fab. XVI; Rom. Nil. fab. XIV.)

Annis defectus et viribus (2) leo quum gravatus jaceret, spiritum extremum trahens, aper ad eum venit iratus (3), spumans fulmineis dentibus (4), et vindicavit ictum veterem. Taurus confodit cornibus hostile corpus (5). Ut asinus sic vidit

(8) Ita R. U. et D. item V. B.

(9) R. U. *nulla prior tibi avis fuisset*; V. B. *nulla p. a. fuisset*, sed prætulit esset, e R. D. Cf. Ph. vs. 8.

(10) R. U. *at illa vana laude gaudens dum*.

(11) R. D. et Vinc. *vocem suam*; cf. Ph. vs. 9.

(12) R. D. *validius sursum clamavit*; V. B. *dum placere voluit et vocem suam validius ostendere sursum c.*

(13) R. U. *aperto*.

(14) R. U. *oblitus casei ipsum dejecit*.

(15) Anon. Nil. *emisit caseum*. Ita Phædrus.

(16) R. U. *celerius vulpes dolosa rapuit, et avidis suis dentibus abrodit*. V. B. *quem celeriter dolosa vulpes avidius rapuit*. Idem mox, *tunc stupens corvus ingemuit ac deceptum* (v. Spec. hist.) *pœnituit*. Sic-

que recte finit fabulam. Aliter R. D. et U.

(17) Anon. Nil. *tunc demum*. Confer Phædri fabulam citatam vs. 12.

(18) R. U. *ingemuit ac vana laude deceptus pœnituit*.

(19) R. U. *sed prius factum quid pœnitet*, addito epimythio: *monet hæc fabula cunctos, verbis subdolis vaneque laudantibus non attendere*.

Leo senex, Aper, Taurus et Asinus. — (1) R. D. *amittit*, sed *amissit*, probum; cf. Phædr. fab. cit. vs. 1.

(2) Sic edidi e Vincentio; R. U. *habet, annis decrepitis*; R. D. *annis deceptus pluribus*; Anon. Nil. *defectus annis et desolatus viribus*.

(3) R. U. *et iratus*.

(4) R. U. *dentibus suis fulmineis*.

(5) R. U. *corpus leonis*; at v. Ph.

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI IV. 429

feram (6), calcibus illi frontem contudit (7): at (8) ille cum gemitu suspirans sic dixisse fertur (9): quum esset (10) virtus mea, fuit honor; fuit timor (11), ut (12) omnes visione mea fugerent, et opinio ipsa terreret plures, multos autem benivolus non læsi, sed et ipsis auxiliator fui qui omnes nunc mihi malignantur (13), et quia sum sine viribus, nullus est honor pristinus (14).

Monet hæc (15) fabula multos, mansuetos esse in dignitate.

16. Quem non decet reddere officia, ut quid se ingerit melioribus (1)? de quo (2) auctor talem (3) subjecit fabulam. (*Vincentius: contra illos, qui indecenter ad officia meliora reddenda indigni se ingerunt.*)

ASINUS DOMINO BLANDIENS.

(Burm. App. fab. X; Anon. Nil. fab. XVII; Rom. Nil. fab. XV.)

Asinus quum quotidie videret (4) catello (5) blandiri dominum, et de mensa (6) saturari illum (7), et familiam illi plura

vs. 8. *hostile corpus legitur etiam apud V. B.*

(6) R. U. *asinus autem dum sic videret feram dudum sibi inimicam; Anon. Nil. alienus ut vidit ferum impune lædi; V. B. Asinus quoque feram ut sic vidit. Obsecutus sum Rom. Div.*

(7) R. D. et V. B. *aperuit.* cf. supra Not. ad Phædri fabulam citatam vs. 9.

(8) R. D. *et ille.*

(9) Cf. Phædr. vs. 10.

(10) Ita Vinc. et R. D; R. U. *vero staret.*

(11) *fuit et timor, R. U.*

(12) Ita reposui e V. B. in R. D. *est, ut o. viso me fugerent; R. U. ut omnes nisi me curarent, ut opinio ipsa de me plures terreret.* ¹

(13) R. D. *terreret plures: quos quum benivolus non læsi, quibus et auxiliator fui, ipsi malignantur mihi, et quia etc. Vincent. in Spec.*

hist. quos autem benivolos non læsi, quibus et auxiliator fui, ipsi malignantur mihi, et q. S. s. v. In Sp. doct. aberat benivolos.

(14) R. U. *Et quia vires et potentia defecerunt, omnis honor simul periiit cum illis. Etsi vero mirum in modum verbosus est in hac fabula Romulus Nilantii; asini tamen non meminit.*

(15) R. U. *hæc Æsopi fabula. Non sine fructu comparabis hanc fabulam cum fabula XVII, Anon. Nilant. et textu Phædri.*

Asinus domino blandiens. —

(1) Ita corrupte legitur in R. D. et U. *Compara mox epimythium.*

(2) R. D. *de qua re.*

(3) *talem deficit apud R. U.*

(4) R. U. et V. B. *asinus quotidie videbat.*

(5) R. U. *catellæ.*

(6) R. U. *de mensaque.*

(7) R. U. *illam.*

agnovit, ad eum cucurrit, quid tali leoni accidisset, vel quid mali evenisset, quæsit (26). At ubi leonem (27) captum cognovit: non est, inquit, jam quod timeas (28). Paream gratiam (29) tibi reddam, non immemor beneficii (30). Dixit, et simul omnes illius artis ligaturas (31) lustrare cœpit. Cognovit loca rodenda: sumpsit laborem oris sui, et dentibus nervos cœpit secare (32), et laxare artis illius ingenia (33). Sic mus leonem captum liberum silvis restituit (34).

Monet hæc fabula, ne quis minimos lædat (35).

18. Qui semper blasphematur, in angustia quid rogatur? Videamus qualem de hoc (1) auctor subiecit fabulam.

MILVUS ÆGROTANS.

(App. Burm. fab. I; Nil. fab. A. p. 133.)

Milvus quum ægrotaret et multis mensibus infirmus jaceret (2); nec (3) spem vitæ suæ videret jam esse: matrem cum lacrimis (4) rogabat, ut sancta loca circumiret, et pro salute illius vota magna promitteret. Faciam, inquit, quod vis, verum ne non impetrem illud, vereor, nate, et vehementer timeo (5). Quando (6) omnia delubra vastasti et cuncta polluisti altaria, nec pepercisti sacrificiis; nunc quid vis, ut orem (7)?

(26) R. U. locum ita exhibet: *quid talis sibi prætendat sonus quæsit, et quid acciderit, aut mali evenerit scire voluit.*

(27) *leonem abest in R. D.*

(28) R. U. *non est, o leo, quod timeas, inquit.*

(29) Cf. Ph. lib. III, fab. II, 1.

(30) R. U. *nam beneficii sum memor.*

(31) R. D. *dixit et omnes artuum illius ligaturas.*

(32) R. U. *rodere.*

(33) Bene explicat Nil. ingeniosas machinas et laqueos. Vid. Not. Burm. in App. ad h. l.

(34) R. U. *restituit liberatum.*

(35) In R. U. adjiciuntur hæc:

nam hora datur obsequii minorum erga potentes.

Milvus Ægrotans. — (1) de hoc deest in R. U.

(2) *infirmus deficit in R. D.*

(3) R. U. *nec amplius.*

(4) R. U. *lacrimando.*

(5) R. D. *faciam quod vis, fili, sed vereor, ne non impetrem. Illud enim vereor nate et vehementer timeo.*

(6) R. U. *nam omnia.*

(7) R. U. *quid vis ergo nunc quod orem? In R. D. a manu emendatrice ad marginem scriptum erat: Vastasti et cuncta polluisti altaria, sacrificiis nullis parcens, nunc quid vis rogem?*

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI IV. 433

Audiant hæc (8), qui commisso malo audent in malis suis loca sancta circumire maculati. Sed faciem et manus lavare debent (9), ut facta eorum mala deleantur (10).

19. Qui non audit bonum consilium, in se inveniet malum, ut hæc approbat fabula.

AVES ET HIRUNDO.

(App. Rurm. fab. XII; Anon. Nil. fab. XX; Rom. Nil. fab. XVII.)

Arari terram et spargi lini semen (1) aves omnes quum viderent, pro nihilo hoc habuerunt. Hirundo autem hoc intellexit, et convocatis avibus retulit, hoc esse malum (2). Omnes dissimulantes riserunt (3). Deinde ut fruticavit (4), iterum hirundo ait illis: hoc in nostrum crescit interitum (5); venite, eruamus illud. Nam quum creverit, retia facient ex illo (6), et humanis quidem artibus capi possumus (7). Omnes verba hirundinis deriserunt, ejusque respuentes (8) consilium contempserunt. Ut hoc vidit hirundo (9), ad homines se transtulit, ut tuta

(8) In R. U. hæc exhibentur in singulari, *audiet, audet, maculatus*.

(9) Ita edidi e R. U. pro, *sed facere manibus et laborare debent*, quod est in R. D.

(10) R. U. *sed faciem ejus et manus lavare debet, ut facta ejus mala prius deleantur. Audiat et ille, qui omnibus semper contrarius multos læsit, et malis sibi instantibus quærit auxilium. Nam in prosperitate quemvis qui offenderit, in adversis sibi amicum reperit neminem.*

Aves et Hirundo. — (1) Ita cum Nilantio locus reponendus est e Rotaulo Nil. In R. U. et D. legitur, *spurgi et arari lini semen*.

(2) R. U. et convocatis omnibus retulit *h. e. m.*

(3) Hæc desunt in R. U. at Anonymus Nilantii habet, *aves riserunt*.

(4) Sic legendum pro *fruticavit*, quod occurrit apud R. D. *fruticavit* etiam recte Anonymus Nil. sed R. U. habet, *adolevit semen ac bene excrevit*.

(5) R. D. *malum est hoc, venite, etc.*

(6) pro *ex illo* in R. D. est *exinde*.

(7) R. D. *humanis artibus, quibus capi possumus*.

(8) *respuentes* deficit apud Anon. Nil.

(9) R. U. *Ejus autem consilium omnes contempserunt; ut autem contemni consilium illud hirundo videret*.

434 ROMULI FABUL. ÆSOPIAR. LIB. IV.

esset sub tectis eorum (10). At quæ respuerunt monita, nolentes audire consilium, semper in retia (11) cadunt (12).

Audiant hæc propriis semper innitentes opinionibus, neque aliorum consiliis assentientes (13).

(10) R. U. *tutius degeret sub tectis eorum.*

(11) R. D. *in retibus cadunt, at rescripsi retia, e R. U. qui totum hunc locum ita expressit : et quæ respuerunt, consilium audire nolen-*

tes semper anxie in retia caderent.

(12) Anonymus Nil. *et quia aves ejus respuerunt monita, semper retibus capiuntur.*

(13) Hoc epimythium deest in R. D.

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

OMNE genus fabularum probatur contra homines. Quis enim malus nisi homo? et quis bonus (2) nisi homo? Vitam hominum et mores satis est (3) comprehendere; et tamen ausus sum breviter similes scribere fabulas. Dicam equidem bonorum, sive nocentium gesta (4), quod ille securus vivat, qui non habet, quem timeat.

Athenienses viri (5) boni quum optimi fuissent et liberi, et neminem timerent, et sibi invicem servirent cum optima et bona voluntate, vano consilio inducti superiorem sibi petierunt, qui improborum mores compesceret et puniret (6). Exinde (7) multi terrebantur; alii prædam patiebantur (8); alii autem et (9) puniebantur; et (10) quasi sub correptione dolebant, alios (11) hæc sibi fecisse, quod miseri lædebantur (12): et quia cædem hanc severam legitime sustinebant, metuebant grave periculum; non quia ille crudelis (13), sed quia ipsi (14) insueti, ut sub lege, aut sub aliena voluntate (15) servirent, grave illis pondus erat, conversi in impatientiam (16) flebant (17). Tunc Æsopus illis contra talem retulit fabulam:

(Phædr. lib. I, fab. II; Anon. Nil. fab. XXI; Rom. Nil. fab. XVIII.)

Ranæ, inquit, vagantes in liberis paludibus (1) et stagnis,

(1) R. U. *Incipit Liber secundus fabularum Esopi, viri clarissimi atque ingeniosi. Proœmium.*

(2) R. U. *etiam bonus.*

(3) R. D. *satis est nobis.*

(4) R. D. *post equidem habet, ex; at R. U. dicam enim bonorum sive nocentium gesta.*

(5) R. D. *nimis boni.*

(6) R. D. *consilio vano sunt decepti, quod improbos compescerent, aut punirent.*

(7) R. U. *ex hoc.*

(8) *deficiunt hæc in R. U.*

(9) R. U. *qui puniebantur.*

(10) *et deest in R. U.*

(11) R. D. *hæc sibi fecisse, omisso τῶν alios.*

(12) R. U. *qui satis miseri lædebantur, sed quod gravati hac lege metuebant grave periculum; non quia etc.*

(13) R. U. *crudelis erat.*

(14) *ipsi abest in R. U.*

(15) R. U. *libertate.*

(16) R. D. *in pœnitentiam.*

(17) *Comparabis hocce proœmium cum Phædr. lib. II, fab. II, 1—9.*

(1) Phædr. fab. cit. vs. 10.

clamore magno, ad Jovem facto, petierunt (2) sibi rectorem, qui errantes corrigeret. Quum hæc vellent, risit Jupiter (3). Deinde iterum clamorem (4) fecerunt. Quum nulla signa viderent, potius rogare coeperunt. Jupiter pius innocentibus misit in stagnum (5) lignum magnum, tigillum (6), quo sono paventes fugerunt (7). Postea vero una protulit super stagnum caput, volens cunctari regem (8). Ut vidit lignum, cunctas advocat (9). Aliquæ timoris plenæ (10) natant, salutare (11) magnum (12) rectorem; aliquæ accedunt pavidæ simul. Ergo ut nullus in ligno erat spiritus (13), sentientes ascendunt super illud et intelligunt (14) esse nihil, et conculcaverunt pedibus. Iterum rogare coeperunt. Tunc Jupiter (15) illis misit hydrum, id est, magnum colubrum, qui singulas necare coepit. Tunc voces cum lacrimis ad sidera tollunt (16): succurre, Jupiter, morimur (17). E contra illis altitonans ait (18): quum vos peteretis, nolui: quum nollem (19), invidiose petistis. Dedi tigillum, quem spreveratis; deinde dedi, quem habebitis (20). Et quia noluistis bonum ferre, sustinete malum (21).

(2) Phædr. vs. 11, sq. fab. cit.

(3) Ph. fab. cit. vs. 13.

(4) R. U. clamores.

(5) R. D. in stagno.

(6) Romulus scripsisse videtur, *tigillum, id est, lignum magnum, ut mox, hydrum, id est magnum colubrum; vel interpungendum, lignum magnum, tigillum.*

(7) R. U. fugierunt.

(8) R. D. volens nosse cunctarum regem.

(9) R. U. advocavit.

(10) R. U. plenæ timore.

(11) R. U. ac salutare maximum.

(12) rectorem accedunt pavidæ simul.

(13) erat deest in R. D. item vox sentientes, quæ mox sequitur.

(14) R. D. intellegunt, ut et alibi.

(15) R. D. Jupiter.

(16) R. U. cum lacrimis omnes a. s. t.

(17) R. U. omnes morimur.

(18) ait abest in R. D.

(19) R. D. quum vellem.

(20) Verba dedi tigillum... habebitis desunt in R. D.

(21) Confer Phædri fab. supra citatam vs. 29, 31. Cum hac fabula comparanda fabula Anonymi, qui plurima Phædri verba et loquendi formulas servavit, ita quidem, ut dubitari nequeat, eam esse expressam ex ipso Phædri Cod. MS. Id quod etiam observandum de fabula sequenti.

2. Qui se tutandum dederit homini improbo, perdit male auxilium, dum querit, sicut hæc fabula narrat (1).

COLUMBÆ ET MILVUS.

(Phædr. lib. I, fab. XXXI; Anon. Nil. fab. XXII; Rom. Nil. fab. XIX.)

Quum sæpè columbæ fugerent asperum atque sævum milvum (2), accipitrem sibi fecerunt defensorem et patronum, putantes (3) se sub eo esse tutas. Has ille fingens correptionem singulas devorare cœpit. Tunc una ex illis (4) ait: Levior fuit molestia nobis, importunum milvum pati; modo (5) enim hac potestate necamur, qua defendi putavimus. Sed digne hæc patimur, quæ nos tali commisimus (6).

3. De seductoribus audiamus fabulam (1).

CANIS FIDELIS.

(Phædr. lib. I, fab. XXIII; Anon. Nil. fab. XXIII; Rom. Nil. fab. XX.)

Nocturnus quidam fur quum panem mitteret cani (2); canis dixisse fertur: Panisne pro gratia datur (3)? an ideo das, ut

Columbæ et Milvus. — (1) R. D. quod sic fabula narrat; cf. Ph. fab. cit. I. 2.

(2) R. D. post milvum habet, timerent euntem (eundem). Vid. Phædr. fab. cit. vs. 3.

(3) R. D. quia putaverunt.

(4) Phædr. vs. 13.

(5) R. D. modo potestate necamur, omissis verbis, qua defendi putavimus.

(6) Phædrus, succinctæ brevitatatis amans, verbis duobus totum hunc locum complectitur: *de reliquis tunc una: merito plectimur.*

Canis Fidelis. — (1) R. U. auctoris audiamus fabulam.

(2) Vid. Phædr. vs. 3. Huic fa-

bulæ apud Romulum utrumque non unus pannus assutus est. Eamdem castigatus exhibet Vincentius, ut sequentia doceant: « Nocturnus quidam fur quum cani panem immitteret, canis ait: panis tuus non pro gratia datur; tu ideo das, ut me lædas. Si modo mihi panem porrigas, numquid postea daturus mihi, quum fame victus fuero? non presentem tantum vitam volo, sed futuram provideo. Nolo igitur fauces meas pane claudas; sed nisi recesseris, ipse contra te latrabo, domum ac familiam suscitabo, furemque illis nuntiabo. »

(3) R. D. panis pro gratia datur, ut video.

me lædas? [et unde victurus sum una cum domino, domus et tota familia nostra, si tu tecum totum auferas domo?] Si modo panem porrigis mihi, numquid et postea daturus es, [aut misericors eris mihi], quum fame victus fuero (4)? Non præsentem tantum vitam volo, sed futuram provideo. Nolo igitur fauces meas pane claudas; [nolo cibum, ut lingua sileat] (5); sed nisi recesseris, ipse contra te latrabo, dominum et familiam suscitabo (6), furemque illis adesse nuntiabo (7). [Non præsentem vitam volo, sed futuram contemplan; aut ambula, aut nuntio] (8).

Hæc illi intelligant, qui ad unum prandium rem suam perdunt (9).

4. Mentem ad locum habere, ne quis malo credat (1). Cui rei similis fabula subjecta est.

LUPUS ET SCROFA PARTURIENS.

(Rom. Nil. fab. XXI.)

Premente partu (2) scropha (3) quum jaceret dolore gemens, venit ad eam lupus, et ait: expone soror hac hora secure (4) fetum, ego (5) fungar obstetricis officio, stans pro solatio tibi (6).

(4) R. D. *das, ut me lædas, et unde vicem redditurus sum una cum domino domus et tota familia. Si tu tecum totum auferas domo, panem porriges mihi, quum fame victus fuero?* R. U. *et unde victurus sum, una cum domino domus et tota familia nostra tu auferas. Si modo, etc.*

(5) R. U. *nolo fauces meas panis claudat et lingua sileat, et mihi gratiam tollat;* sed lectio R. D. præferenda ob locum Phædr. fab. cit. vs. 5.

(6) Ita locum constitui e V. B. Aliis enim placet, *sed ipse contra latrabo, dominum et familiam suscito, vel suscitabo.* R. D. *suscito.*

(7) Habet R. D. *furem illis nuntio.*

(8) Sic R. U. et D. *sed quis non*

videt, hæc alieno loco esse posita? Ordo enim vult, ut ponantur post verba, *quum fame victus fuero.* Verba autem posteriora spuria putanda. Addit R. U. *o bonum canem, qui nec panem voluit edere, nec gratiam perdere.*

(9) R. U. *qui ad unum prandium res suas multas non curant perdere.*

Lupus et Scrofa Parturiens. —

(1) R. D. *corrupte, quos malo credat.*

(2) R. D. *premente partum.*

(3) Rom. U. *scroffa; R. D. stropha.*

(4) *secure* deficit in R. D.

(5) *ego* abest in R. U.

(6) R. D. *stans pro solatio tibi sacro.*

Improbum porcula (7) ut vidit, repudiat (8) ejus officium. Expono (9), inquit, fetum, frater (10), segura, si tu recesseris : obsecro da mihi honorem (11); fuit etiam et tibi mater. Ille autem ut recessit (12), ipsa statim profudit sarcinam (13), quæ si malo credidisset (14), infelicissima perisset (15).

5. Sæpe timor magnus et gravis terror nihil est, ut hæc fabula testatur (1).

MONS PARTURIENS.

(Phædr. lib. IV, fab. XXII; Rom. Nil. fab. XXII.)

Quidam mons dabat gemitus magnos, sonos parturientis (2). Omnis ratio ut audivit, statim perturbata est; pavent omnia simul, ut nullus esset memor sui, tanto et tam valido sono mons ille timorem incussit; obliti omnes sensuum. Gemitibus vero maximis a monte factis, tandem peperit murem (3). Fama hujus rei volat, et quos timor invaserat, resumpserunt spiritum, et quod malum putabant, in nihilum omnibus venit (4) et timor in jocum est mutatus (5).

(7) Ita legendum pro *porcilia* in R. U.; cf. Romul. Nil. fab. XXI.

(8) R. U. *repudiavit*; cf. Ph. lib. I, fab. XXIX, 5. sq.

(9) R. U. *corrupte ex quo*.

(10) *frater deficit* apud R. U.

(11) Bene hæc reddidit Steinhæweli: *darumb bitt ich, dass du mir die eer lassest, myne jungen selber an die welt ze bring*.

(12) post recessit, scriptum erat in R. D. *frustra fraudulenter petendo fatigatus*.

(13) Vid. Phædr. lib. III, fab. XV, 6.

(14) R. U. *crederet*.

(15) R. D. *infelicissime peperisset*; R. U. *infelicissima periret*.

Mons Parturiens. — (1) R. D. *ubi timor magnus est et gravis terror, sæpe nihil est*; V. B. *Contra illos,*

qui vanis rumoribus nimis terrentur.

(2) R. D. *Quidam mons parturiebat geminos magnos*; Vinc. *quidam mons parturiebat et gemitus magnos d.*; cf. Phædr. fab. cit. 1.

(3) R. D. totum hunc locum vitiose ita exhibet: *Nullus erat memor sui, tanto et valido sono pavore concussi, obliti suorum. Mons ille, qui parturiebat geminos magnos, agens deinde peperit murem. Concinnius V. B. Omnis natio ut audivit, cunctisque perturbatis, nullus sui memor erat; mons ille tandem peperit murem. Hujus fama volat, et quod malum putabant, in nihilum omnibus venit, quos timor invaserat. Cf. Phædr. v. 2, 3.*

(4) R. U. *advenit*.

(5) Desunt hæc in R. D. *Romulus Nilantii in montis locum surrogat hominem virilis sexus*.

6. Bonitas parentes facit, non (1) nativitas, ut hæc fabula probat.

CANIS AD AGNUM.

(Phædr. lib. III, fab. XV; Rom. Nil. fab. XXIII.)

Inter capellas agno vaganti canis (2) dixisse fertur : non est hic mater tua (3), et oves segregatas longius ostendit agno (4). Non illam quæro, ait agnus, quæ me concepit (5), aut portavit in utero (6) mensibus novem (7), et in lucem effudit parturiens (8), sed hæc est (9), quæ me nutrit et porrigit (10) ubera sua mihi, natos autem suos fraudat, ut lac non desit mihi (11). E contra canis sic ait agno : Tamen illa est tibi fortior mater (12), quæ te peperit (13) : et agnus ait : ita est, ut dicis. Sed illa, ut licitum est, et natura concedit, me securiorem aliis voluit committere. Nam pecoribus filius non prodest, sed tantum lanio, qui lac omne quotidie emulget, et vellera tergo eripit, cedit in lucrum. Hæc vero inter capras vita tutior videtur ; quare abi, melius hic morabor (14).

Canis ad Agnum. — (1) R. D. non ut dicitur nativitas. Cf. Phædr. lib. III, fab. XV, 17.

(2) Romulus Rimicii inducit lupum. Vid. Nil p. 99.

(3) Phædr. vs. 2.

(4) Phædr. vs. 3.

(5) Phædr. vs. 4.

(6) R. D. concepit in utero, aut portavit.

(7) Rom. Nil. habet quatuor.

(8) Cf. Phædr. vs. 6.

(9) sed capram hanc dico meam matrem ; cf. Ph. vs. 7.

(10) R. D. dat.

(11) Cf. Phædr. fab. cit. vs. 7, 8.

(12) In Romulo Rimicii est verior ; vid. Nilant. p. 99. sed in Romul. Nil. tamen illa est vera tua mater. Tò fortior ortum esse videtur e potior Phædri, quem vide vs. 9.

(13) Phædr. vs. 9.

(14) Corrupte R. D. sed ut licitum est nature conceditur in sua sibi quis esset an masculus an femina pecoribus quid prodest filius, nisi ut lanioni sit lucrum ? aut ut putant hominem prodesse, et in illis dubium est fidem servare quemquam sibi.

7. Senem (1) horrere nullus debet. At si non vis senem diligere, vel facta ejus priora dilige, et audi fabulam subjectam (2).

VENATOR ET CANIS.

(Phædr. lib. V, fab. X; Anon. Nil. fab. LXII.)

Canis quum domino suo satisfecisset venando semper, dum esset juvenis (3), annis jam gravatus (4), et sua ætate jam tardus (5), dentesque ferens infirmos (6), quum comprehenderet auritum leporem, sua virtute (7) lepusculus (8) exivit de ore canis, suum corpus quia non fuerat læsum (9), fatigatque per campum canem. Irascitur dominus cani, et objurgat ineptum rei. Cui canis contra (10) sic dixisse fertur: Sunt animæ (11) sine viribus; sunt scabrosi dentes (12); fuimus aliquando fortes, laudasti quod fuimus, jam (13) damnas quod sumus. Memorare pristina, et quod hodie possumus, apud te bonum et gratum sit (14).

Hæc fabula (15) *nobis probat: si quis bene egit juvenis, non contemnatur* (16).

Venator et Canis. — (1) Anon. Nil. habet suum, pro quo Nil. legi vult senium.

(2) R. U. *Senex horreri non debet, nec pelli; nam quondam fuit juvenis. Quare si tibi hos velis annos, senes dilige; si non velis senem, dilige tamen ejus facta priora. De hoc audi fabulam.*

(3) *dum esset* deficit in R. D. cf. Phædr. vs. 2.

(4) Ita, præter Anon. Nil. R. U. R. D. *gravatis*; Phædrus *annis ingravantibus*.

(5) Sic legitur apud R. U. et Anon. Nil. sed R. D. habet *tardatus*.

(6) R. D. *dentes autem infirmos ferens*.

(7) Laudat Nilantius Hygin. fabul. 185, *quæ virtute sua cur-*

su viros superabat, de Atalanta.

(8) *Hæc vox* deficit in R. U.

(9) R. U. *suum corpus non læsum*.

(10) in R. U. *contra* deficit, sed v. Phædr. vs. 7.

(11) R. U. *anni*. Anon. Nil. *sat animæ sine virtutibus*.

(12) R. U. *sunt mihi scabrosi dentes*.

(13) R. D. *nunc*; sed v. Ph. vs. 9.

(14) R. U. *memorare quod fuimus et fecimus et quod hodie possumus et facimus, apud te bonum et gratius erit*.

(15) R. D. *Ergo hæc fabula n. p.*

(16) R. D. *quod si quis bene egit juvenis, ut senex non contemnatur*.

8. Potentes metuere debere infirmos, hæc fabula attestatur (1).

VULPIS ET AQUILA.

(Phædr. lib. I, fab. XXVIII; Anon. Nil. fab. XIV; Rom. Nil. fab. XI.)

Vulpinos catulos (2) aquila rapuit, in nido reponens (3) quos (4) pullis suis escam daret. Prosecuta (5) vulpis (6) aquilam rogabat, catulos sibi reddi. Aquila contempsit vulpem (7), quasi inferiorem. Vulpis plena dolore (8) ab ara ignem rapuit; id est (9), faculam ardentem (10), et arborem circumdedit (11), collecta stipula. Quumque fumus et flamma perstreperent, aquila, dolore compulsa (12) natorum, ne flammis simul perirent, incolumes vulpinos catulos reddidit supplex matri (13).

Docet hæc fabula multos, ne quis insultet inferiori, et incendatur ab aliqua flamma (14).

9. Tempora tolerari debent, et homines tempori cedere; qui ut malum tolerare (1) possint, aliorum mala respiciant (2). Nam

LEPORES ET RANÆ.

(App. Burm. fab. II; Rom. Nil. fab. XXIV.)

Quum strepitus magnus ad lepores veniret subito (3), consi-

Vulpis et Aquila. — (1) R. D. *potentes metuere debent infirmos, ut hæc f. t. Compara Promyth.* Phædr. lib. I, fab. XXVIII.

(2) Phædr. vs. 3.

(3) R. U. *ac in nidum deportavit; sed reponens retinendum cum* Anonymo et Romul. Nil. v. etiam Phædr. vs. 4.

(4) R. U. *ut.* Ph. vs. 4.

(5) Phædr. vs. 5.

(6) R. U. *vulpes.*

(7) Phædr. vs. 7.

(8) R. U. *plena dolo, quod h. l. ineptum est.*

(9) in R. D. scriptum erat *id* —; cf. Not. 6 ad fab. 1, hujus libri.

(10) hæc verba omissa sunt in R. U. sed v. Ph. vs. 8.

(11) Phædr. vs. 9.

(12) R. U. *pulsa*; cf. Phædr. lib. I, fab. I, 2.

(13) Phædr. vs. 12.

(14) R. U. *flamma vindictæ. Legitur hæc fabula apud R. U. post fabulam XII, libri I.*

Lepores et Ranæ. — (1) R. U. *tolerari.*

(2) In R. D. hæcce inscriptio omissa erat. Vinc. contra illos, qui nimis pusillanimes statum suum ferre non possunt.

(3) R. D. *subitus*; V. B. in Sp. hist. *subito*; in Sp. doct. *et subitus.*

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI IV. 443

lium inierunt, ut se præcipitarent propter assiduos metus. Venerunt (4) ad oram fluminis, ubi ranæ multæ erant. At illæ ubi agmen leporum viderunt veniens (5), expaverunt valde (6), et in fluvium se jactaverunt. Hæc ubi lepores viderunt, unus ex illis (7): Sunt, inquit, et alii timentes; sequamur vitam, ut ceteri, quam natura dedit; et si quid adversi evenerit, feramus patienter; neque enim erit toto tempore malum (8).

10. Præcepta audire parentum, semper laus est natorum (1).

HOEDUS ET LUPUS.

(App. Barn. fab. XXXII; Anon. Nil. fab. LXI.)

Capella quum esset feta, et ad pastum (2) vellet ire, ignarum hœdum monuit (3), ne aperiret alicui, sciens, quod (4) multæ feræ stabula pecorum circumirent. Monuit et exinde abiit. Venit lupus, vocem assimilans (5) matris, ac aperire jussit (6). At hœdus, per rimas adspiciens, sic ait: Vocem matris audio; sed tu fallax et (7) inimicus es, et sub matris ficta voce meum quæris sanguinem. Abi ergo, non te intromittam. Sic qui mœnita parentum sequitur, cautior vivit (8).

Mox recepi, inierunt consilium. Vincent. pro, consilium simul fecerunt, quod est in utroque Romulo.

(4) R. U. et euntes venerunt.

(5) R. D. at ubi venit agmen leporum.

(6) R. D. expaverunt ranæ.

(7) R. D. lepores quum hæc viderent, unus illorum.

(8) R. D. sequamur vitam, ut ceteri; feramus siquid acciderit, neque enim erit, etc. Sic fere Vincent. B. nisi quod in Spec. doct. legatur accidit. Ceterum notandum, apud eundem passim ordinem verborum

mutatum inveniri in hac fabula.

Hœdus et Lupus. — (1) In R. U. adduntur hæc: illud docet subjecta fabula.

(2) R. D. partum.

(3) R. D. ammonuit.

(4) R. U. quia.

(5) R. D. assimilans.

(6) verba ac aperire j. desunt in R. D. Idem mox habet, et hœdus.

(7) et deficit in R. U. sed habet Anon. Nil.

(8) R. D. sub voce matris nostrum quærens sanguinem. Sic qui mœnita, caute vivit.

11. Suspectus esse debet semper (1), qui aliquem læsit aliquando, sicut probat hæc fabula (2).

PAUPER ET SERPENS.

(App. Burm. fab. XXXIII; Anon. Nil. fab. LXV.)

In domo cujusdam pauperis venire (3) consueverat serpens ad mensam ejus, et inde fovebatur ex micis (4), omniaque sibi prospere evenerunt (5). Non longo post tempore cœpit pauper irasci serpenti, quem (6) securi vulneravit. Interposito tempore ille ad egestatem pristinam (7) rediit. At ubi intellexit, fortuna serpentis se prius divitem effectum, priusquam ab ipso vulneratus fuisset; poenituit (autem) et venit precans, ut ignosceret peccanti. Serpens autem contra eum sic ait: quia poenitentes, ignoscam sceleri tuo; sed dum etiam vulnus clausum fuerit, cicatrix tibi credere integra fide non permittit (8). Nam redeo (9) tecum in gratiam, si obliviscar securis perfidiam. Ita suspectus esse debet, qui aliquem læsit aliquando.

12. Fraudatores quum mutuantur, fidedictores dant improbos (1), ut hæc fabula narrat.

CERVUS ET OVIS.

(Phædr. lib. I, fab. XVI.)

Rogabat (2) cervus ovem modium tritici, [restituere sibi] (3);

Pauper et Serpens. — (1) Omissum est semper in R. D.

(2) R. D. *prodit h. f.*

(3) R. D. *venire semper c.*

(4) R. U. *ad mensam venire, ejus inde fovebatur de micis.*

(5) Desunt hæc in R. D.

(6) R. U. *et ipsum.*

(7) R. D. *ad egestatem rediit; R. U. in pristinam e. r.*

(8) R. D. *At ubi intellexit fortuna serpentis hoc accidisse, et causa illius divitem fieri antequam ab illo laceraretur, venit deprecans, ut ignosceret peccanti. Contra sic ser-*

pens ait: Quia poeniteris, ignoscam sceleri tuo, sic dum cicatrix clausa erit, non credas integram fidem.

(9) R. U. *et redeam.* Hanc fabulam Phædro adscribere non dubitat Nilantius ob loquendi formulas, cœpit irasci, interposito tempore, redeo tecum in gratiam, quæ plane Phædri sunt.

Cervus et Ovis. — (1) *Ti improbos deficit in R. D.*

(2) R. U. *petebat.* Phædri versum 3 Rom. Div. retinuit integrum.

(3) sibi omissum in R. U. sed

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI IV. 445

die posito, in quo redderet (4), præsente et fidedicante lupo (5). Ovis ad præsens promisit, præsencia (6) inimici territa. Quum autem dies statuta venisset, petivit cervus solutionem. Ait ovis: tu quatis ungula campum, lupus ubi vult peragrat. Coacta timore inimici me debitam dixi; magna est vestra fallacia: ite, nil dabo (7).

Docet hæc fabula, cautius quibusdam credere (8).

13. Qui sibi injuriam fecit, alio pulsante, irridendus (1) non est.

CALVUS ET MUSCA.

(Phædr. lib. V, fab. III; Anon. Nil. fab. LXVI.)

Ut calvo fuit injuriosa musca, et nudum caput capillis assiduo (2) morsu (3) tundebat (4), ille sibi alapis non parcebat, volens iniquam (5) capere (6). Illa ridens plus faciebat, et calvus ad eam sic ait: mortem quæris improba! Nam si mihi injuriam fecero, facile mecum redeo in gratiam; at si ego decies ictus semel te tetigero, peribis absque gratia (7).

Hæc fabula monet injuriosos (8), qui sibi inimicos creant.

narratio apud Phædr. vult, ut verba restituere sibi ejiciantur.

(4) R. U. in quo sibi restituere deberet.

(5) Vitiose R. D. habet, præsentem et ad fidem dicente lupo. Confer Phædrum, fab. supra citat. vs. 4. Addit R. U. certa die se solutionem.

(6) R. D. præ sententia.

(7) R. D. inimici territa. Quum ad eam veniret cervus, ovis cervo ait: Dies venit, quis reddet? Tu quatis ungula campum, lupus ubi vult, peragrat. Magnæ sunt vestræ fallaciæ.

(8) R. D. caute quibuscumque credere.

Calvus et Musca. — (1) R. U. irridendus; cf. Ph. vs. 3.

(2) R. U. assidue.

(3) R. U. morsum.

(4) R. U. dabat.

(5) Ita R. U. et Anon. Nil. R. D. inimicam.

(6) Anon. Nil. rapere.

(7) R. D. mortem quæris improba! nam facile redeo mecum in gratiam, tu autem mea morieris alapa.

(8) R. D. hæc fabula de injuriis.

14. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. De hac ratione (1) istam nobis auctor posuit fabulam.

VULPIS ET CICONIA.

(Phædr. lib. I, fab. XXVI; Anon. Nil. fab. LXIII.)

Vulpis (2) ad cœnam ciconiam prior invitavit (3), et posuit illi in catino sorbitionem liquidam (4), de qua satiari (5) non potuit. Esuriens domum rediit (6) ciconia. Post paucos dies et illa rogabat vulpem, ut veniret ad cœnam, et sic ciconia fecisse dicitur: in lagena (7) vitrea posuit (8) lautiores simul escas. Prior cœpit sumere ciconia, deinde hortatur vulpem: accipe, inquit (9). Statim vulpis injuriam sensit; at ciconia vulpi dixit: si bona dedisti, accipe bona; si dedignaris, ignoscere debes; nam par merces labori est. Et ita infatigatur injuria.

Cunctos monet hæc fabula, qui verbis deludunt, ut nullus imposterum (imposturam) faciat. Neque si quis patitur, quod alteri fecit, irasci debet (cf. Ph. vs. 12) (10).

Vulpis et Ciconia. — (1) R. D. Quod tibi non vis fieri, alio ne facias, de simulatione posuit nobis auctor fabulam.

(2) R. U. vulpes.

(3) R. U. invitaverat. Vide Ph. vs. 3, 4.

(4) Phædrus fab. cit. 4, 5.

(5) R. U. saturari. Præter R. D. satiari habet Anon. Nil. cf. Ph. vs. 9.

(6) domum deficit in R. D. Anon. Nil. esuriens et verecunda abiit c. pro quo Burmann. ad Phædr. conjicit iracunda.

(7) R. D. ac in lagena; R. U. habet languena.

(8) Rom. D. posuisse; confer

Phædri fabulam citatam vs. 7, 8.

(9) Verba accipe inquit, deficiunt in R. D.

(10) Totum hunc locum edidi e Romulo Ulmensi. R. D. eundem ita exhibet: et sic ciconia dixit vulpi: Si bona dedisti, accipe; si dedignaris, agnosce. Hoc de his dicitur, qui verbis fidem deludunt (in MS. D. scriptum erat, fides bludunt) ita vero fatigantur injuria. Monet hæc fabula, nulli facere imposturam. Anonymus Nil. locum ita expressit: Vulpis sensit injuriam. Et ait ei ciconia; dum bona dedisti, accipe; si dedignaris, ignosce. Nullum deridere alium; et qui verbis se deludunt, ita vere fatigantur injuria.

15. De parum sapientibus sic (1) auctor dixit fabulam.

VULPIS AD PERSONAM TRAGICAM.

(Phædr. lib. I, fab. VII; Nil. fab. A. p. 134.)

Personam tragoedi (2) lupus in agro invenit, quam (3) semel et iterum vertit. O quanta species (4), ait, et cerebrum non habet (5).

Hæc fabula de illis dicitur (6), qui gloriam et honorem habent, prudentiam vero nullam (7).

16. Ne quis de alienis magnum se proferat bonis (1); suoque (2) modico potius oportet ut ornatur, ne turpis sit, quum exspoliatur alieno (3): de hoc auctoris audi fabulam (4). (*Vincent. ne quis de alienis bonis magnum se jactet.*)

GRACULUS SUPERBUS ET PAVO.

(Phædr. lib. I, fab. III; Anon. Nil. fab. XXVI.)

Graculus (5) tumens superbia, et vanam audaciam sumens (6), pavonis pennas, quæ ceciderant, sustulit seque illis ornavit (7), et contemnens suos (8) miscuit se gregi (9) pavonum. Illi (10) ignoto et impudenti pennas vi eripiunt (11), calcibus et mor-

Vulpis ad Personam. — (1) sic abest in R. D.

(2) Phædr. vs. 1.

(3) R. D. *Tragædam semel et i. v.*

(4) Phædr. vs. 2.

(5) Phædr. vs. 2.

(6) R. D. *hæc de illis dicuntur.* Cf. Phædr. vs. 3.

(7) R. D. *sensum autem non habent ullum.* Phædr. vs. 4.

Graculus superbus et Pavo. —

(1) Phædr. vs. 1.

(2) R. U. *sed suo*; at v. Phædr. vs. 2.

(3) *alieno deest* in R. D.

(4) R. D. *inde auctoris a. f.*

(5) Rom. D. *habet gracculus.*

(6) R. D. *tumens superbia et vana audacia, sumens pavonis pennas, quæ c. s. Vincent. gracculus pennas pavonum, quæ ceciderant, sustulit.* Nil amplius; sed cf. Ph. vs. 4, 5.

(7) R. D. *et se ornavit*; V. B. *et inde se ornavit.*

(8) R. D. *et cœpit contemnere suos.* Vid. Ph. vs. 6. V. B. *suosque contemnere cœpit.*

(9) R. D. *miscuitque se gregi p. R. U. in gregem*; sed v. Ph. vs. 7.

(10) R. U. *illi vero*; V. *at illi.*

(11) R. D. *pennas injuriosi* (V. B. *injuriose*) *eripiunt*; Ph. vs. 8.

sibus (eum V. B.) fatigant. Semivivus ab eis relictus (12), et graviter maleque (13) sauciatus redire timuit miser ad proprium suum genus (14), ubi tempore sui ornatus multos amicorum terruit injuriose. Unus autem sui generis illi ait (15): dic nobis, si non erubesceres (16), ut et tuas vestes amasses, et quod natura dedit, hoc tibi sufficeret (17); nec ab aliis passus fuisses injuriam (18), nec a nobis pulsus fuisses (19), [hocque tibi bonum foret, si ad id vixisses contentus, quod habebas] (20).

17. Aliquantum, quum nihil sint, irascuntur melioribus, et graviter minantur, qui nihil facere possunt (1).

MUSCA ET MULA.

(Phædr. lib. III, fab. VI; Nil. fab. A. p. 134.)

Musca sedit in temone (2), et mulæ junctæ, quam tarde, ambulans, ait? Ambula, nam pungo tibi cervicem. Sic mula dixisse fertur: verba tua non pavesco, sed hujus, qui prima sella sedet (3), qui frenis (4) ora temperat (5), et loris iter flectit (6), flagello excusso; nobis potius hic timendus est. Tu autem insolens et vana, quæ nihil aliquando vales fortioribus facere.

(12) Rom. Div. habet *relictis*.

(13) Ita R. D. in R. U. *maleque* deest. Sed V. B. *miserque semivivus ab eis relictus ad proprium genus redire timuit*.

(14) Phædr. vs. 10.

(15) R. D. *ubi quum esset ornatus et multos injuriose terret, tunc unus ex illis ait illi*. V. B. *ubi quum esset ornatus multos injuriose terruit, tunc unus ex his ait illi*.

(16) R. U. *erubescis*.

(17) R. U. *si has vestes, quas natura dedit, amasses, tibi suffecissent*; V. B. *si vestes tuas, quas natura dedit, amasses, hæ tibi sufficerent*. Confer Vincent. Bel-

lovac. Specul. hist. cum doctrin.

(18) R. D. *passus es*.

(19) R. D. *pulsus es vel fuisses*.

(20) Verba uncis inclusa recte desunt apud V. B. R. D. *hoc tibi bonum fuit, si ad quos habebas vi-veres*. Egregie servavit Anonymus Nil. manum Phædri in hac fabula. Vid. fab. c.

Musca et Mula. — (1) R. U. *minantur quæ facere nequaquam possunt, sicut musca, quæ etc.*

(2) R. D. *timone*. Ph. vs. 1.

(3) R. D. *sedet*. Ph. vs. 5.

(4) R. D. *frænis*.

(5) R. U. *regit*.

(6) R. D. *loris interflectitur*; cf. Ph. vs. 6. 7.

18. Quisquis se laudaverit, ad nihilum devenit (1), ut hac docetur fabula (2); nam

FORMICA ET MUSCA.

(Phædr. lib. IV, fab. XXIII; Anon. Nil. fab. XXVII.)

Formica et musca contendebant acriter (3), quæ melior illarum esset (4). Musca sic cœpit prior (5): num quid te nostris potes (6) comparare laudibus? ubi immolatur (7), exta primum (8) ego gusto; in capite regis sedeo (9), et omnibus matronis oscula dulcia figo, de quibus rebus tibi nihil est (10). Formica vero (11) sic ait contra hæc: tu diceris improba hominibus et bestiis esse (12), quæ tuam laudas importunitatem (13). Num quid optata venis? Reges autem memoras (14), et matronas castas tu importune (15) adis (16), et omnia dicis tua esse, quum (17) ubicunque accedis (18) tu fugeris (19); undique importuna pellaris (20); quasi injuriosa abigaris (21). Æstate vales, bruma (22) veniente peris. Ego vero sum deliciosa (23),

Formica et Musca. — (1) R. U. ad nihilum sæpe venit.

(2) hæc deficiunt in R. U.

(3) En integrum Phædri versum! Vid. fab. cit. vs. 1.

(4) R. D. fuisse.

(5) Phædr. vs. 2. V. B. musca ait; nil amplius.

(6) R. U. et Anon. Nil. poteris; recte R. D. et Vincent. potes. Cf. Ph. v. 3.

(7) R. U. nam ubi immolatur; R. D. et V. ubi immolantur exta; at v. Ph. vs. 4.

(8) R. U. primo. Ph. vs. 4. Vincent. prima.

(9) Phædr. vs. 6.

(10) R. D. et V. B. in Spec. doctrin. de quibus rebus tu nihil.

(11) R. D. et formica.

(12) R. U. tu diceris improba pestis.

(13) R. D. at tu laudas importunitatem tuam. Vinc. Formica ait,

2.

contra te hoc tu dixeris, improba pestis (Sp. doctr. testis), laudas importunitate.

(14) R. U. reges autem quos memoras; R. D. reges autem nominas, sed prætuli memoras, quod Phædri est.

(15) In R. D. scriptum erat infortune, quod mutatum, fortasse a Gudio ad marginem, in importune. R. U. importuna habet.

(16) Ita R. U. in R. D. legitur ades; apud Anon. Nil. adoras.

(17) R. D. tum, sed superscriptum a manu emendatrice cum.

(18) in R. D. accedis deest.

(19) R. U. tu fugaris; R. D. effugaris.

(20) Sic legitur apud R. D. at R. U. habet pellaris.

(21) R. U. abigeris; R. D. abiceris.

(22) R. U. bruina; Anon. Nil. pruina; sed v. Ph. vs. 18.

(23) R. U. et D. it. Anon. Nil.

29

hyeme mihi segura sum, me incolumem habet domus (24), me gaudia sequuntur, tu cum ventoso flabello pelleris sordida (25).

Hæc fabula litigiosorum et iuriosorum (injuriosorum) est (26).

19. Qui semel fraude inclaruit, semper turpiter vivit (1). Etsi verum dicat, non illi creditur (2).

LUPUS ET VULPIS JUDICE SIMIO.

(Phædr. lib. I, fab. X; Anon. Nil. fab. XXVIII.)

Lupus arguebat (3) vulpem iratus furti crimine. Illa negabat (4), se esse ream. Tunc (5) judex sedit (6) simius justus (7), ut inter partes, quæ vera essent, cognosceret (8). Contra illi caussas dicunt (9), nudant utrimque (10) fraudes suas, et mutuo amborum dicunt crimina (11). Tunc justus et verax judex judicavit inter partes. (12), et de libello sententiam legit ta-

delitiosa; sed emendatum eras in R. D. a docta manu *deliciosa*, quod quam commode h. l. dicatur, viderint alij.

(24) Reposui e Phædri fab. vs. 20. *domus*, pro *tempus*, quod legitur in utroque Romulo, nullo sensu idoneo. Anonymus Nil. scripsit: *me incolomen habeo*, *tempus meum gaudia sequuntur*.

(25) Anon. Nil. *cur ventilata a flabello pelleris sordida?* Vincentius posteriorem fabulæ partem ita exhibet: « Numquid optata venis, reges et matronas quos nominas tu importuna adis, et tua omnia esse dicis, quum ubi accedis fugaris undique: quasi injuriosa abigeris. Ætate vales, bruma non appares. Ego vero delitiosa hieme sum segura, meque sequuntur gaudia. Tu autem ventoso flabello repelleris sordida. » Vid. *Spec. doctrin. coll. historial.*

(26) R. D. *hæc fabula litigiosorum est. Additum erat. dicis dico,*

laudas laudo. Conf. Anon. Nil. *Lupus et Vulpis Judice Simio.* —

(1) Cf. Promyth. Ph. vs. 1. 2.

(2) R. U. *Semper suspectus turpiter vivit. Etsi bene postea verum dixerit, non illi jam creditur, ut hoc testatur auctoris brevis fabula.*

(3) *accusavit*, sed arguebat retinendum. Phædr. vs. 4.

(4) R. U. *negabat constanter, dicens, se non esse ream.* Cf. Phædr. vs. 5.

(5) *tunc abest* in R. U. sed habet Phædrus.

(6) R. U. *sedebat.* Vid. Phædr. v. 6.

(7) R. D. *æquissimus et verax.*

(8) R. D. *qui inter præsentis rem ignosceret.*

(9) R. U. *illi caussas contra sedicunt.*

(10) *Deficit utrimque* in R. D.

(11) R. D. *et vera sibi dicunt mutuo crimina.*

(12) R. D. *inter partes eorum.*

lem (13): Tu, inquit, quæris quod non perdidisti; et te tamen credo aliquid surripuisse, quod bene negas in iudicio (14). Sit ergo talis vestra abolitio discordiæ, ut pares abeatis (15) concordēs ambo, non integri. Nam qui fraudem consueverunt, semper pessime vivunt suspecti (16).

20. Quibus servi serviunt benivoli, sæpe illis ita reddunt merita domini sui, ut hæc fabula narrat (1).

MUSTELA ET HOMO.

(Phædr. lib. I, fab. XXII; Anon. Nil. fab. XXIX.)

Mustela quum comprehenderet mures, homo eam cepit (2). Illa quum fugere vellet (3); rogo, inquit, ut (4) parcas mihi, quæ molestis muribus (5) semper purgavi domum (6). At ille ad eam sic locutus est (7): non caussa mea facis (8); nam gratam te haberem (9), si pro me fecisses, et ego veniam dedissem tibi (10). Nam ideo mures necas, ut comedas reliquias nostras, quas illæ (illi) fuerant rosuræ (11). Tu totum devoras et omnia tecum deportas. Nolo mihi imputes beneficium. Dixit, et innoxiam morti dedit (11).

(13) *talem* omissum in R. D.

(14) Cf. Phædr. vs. 9. 10. R. U. Tu, inquit, lupo, quod quæris n. p. attamen te credo vulpes aliquid surripuisse, quod tamen b. n. i. j.

(15) Forte ita legendum pro habeatis, quod est in R. U.

(16) R. D. *Talis fit abolitio vestra, et pares exite concordēs. Scitote omnes, quia qui fraudem assuetus est semper pessime vivet.* Plurima in hac fabula Anon. Nil. servavit e Phædro.

Mustela et Homo. — (1) R. U. Qui bene serviunt, sæpe luduntur, dum ex animo non servant, ut hæc narrat fabula.

(2) R. U. homo et ipsam cepit.

(3) R. U. *illu quum aufugere non posset, dixit illi.*

(4) *ut abest* in Romulo Ulmens.

(5) R. D. *quæ a molestis semper p. d.*

(6) R. U. *domum tuam.* Cf. Ph. vs. 3.

(7) R. U. *at ille dixit.*

(8) R. U. *hoc fecisti.* Cf. Phædr. vs. 4.

(9) Ita uterque Romul. Anon. Nil. *gratum haberem et darem tibi veniam.*

(10) R. U. *veniam namque tibi dedissem.* Vid. Ph. vs. 5.

(11) R. U. *Nam mures necasti, ut tibi cibus essent, et quas ipsi rosuri erant, nostras reliquias tu devorares, imo et omnia tecum deportares. Nam non erat tibi animus, ut isti. Comparabis Phædri fab. cit. vs. 6 — 9.*

hyeme mihi segura sum, me incolumem habet domus (24), me gaudia sequuntur, tu cum ventoso flabello pelleris sordida (25).

Hæc fabula litigiosorum et iuriosorum (injuriosorum) est (26).

19. Qui semel fraude inclaruit, semper turpiter vivit (1). Etsi verum dicat, non illi creditur (2).

LUPUS ET VULPIS JUDICE SIMIO.

(Phædr. lib. I, fab. X; Anon. Nil. fab. XXVIII.)

Lupus arguebat (3) vulpem iratus furti crimine. Illa negabat (4), se esse ream. Tunc (5) judex sedit (6) simius justus (7), ut inter partes, quæ vera essent, cognosceret (8). Contra illi caussas dicunt (9), nudant utrimque (10) fraudes suas, et mutuo amborum dicunt crimina (11). Tunc justus et verax judex judicavit inter partes (12), et de libello sententiam legit ta-

delitiosa; sed emendatum erat in R. D. a docta manu *deliciosa*, quod quam commode h. l. dicatur, viderint alij.

(24) Reposui e Phædri fab. vs. 20. domus, pro tempus, quod legitur in utroque Romulo, nullo sensu idoneo. Anonymus Nil. scripsit: *me incolomen habeo, tempus meum gaudia sequuntur.*

(25) Anon. Nil. *cur ventilata a flabello pelleris sordida?* Vincentius posteriorem fabulæ partem ita exhibet: « Numquid optata venis, reges et matronas quos nominas tu importuna adis, et tua omnia esse dicis, quum ubi accedis fugaris undique: quasi injuriosa abigeris. Ætate vales, bruma non appares. Ego vero delitiosa hieme sum segura, meque sequuntur gaudia. Tu autem ventoso flabello repelleris sordida. » Vid. *Spec. doctrin. coll. historial.*

(26) R. D. *hæc fabula litigiosorum est.* Additum erat. *dicis dico,*

laudas laudo. Conf. Anon. Nil. *Lupus et Vulpis Judice Simio.* —

(1) Cf. Promyth. Ph. vs. 1. 2.

(2) R. U. *Semper suspectus turpiter vivit. Etsi bene postea verum dixerit, non illi jam creditur, ut hoc testatur auctoris brevis fabula.*

(3) *accusavit*, sed arguebat retinendum. Phædr. vs. 4.

(4) R. U. *negabat constanter, dicens, se non esse ream.* Cf. Phædr. vs. 5.

(5) *tunc abest* in R. U. sed habet Phædrus.

(6) R. U. *sedebat.* Vid. Phædr. v. 6.

(7) R. D. *æquissimus et verax.*

(8) R. D. *qui inter præsentés reum ignosceret.*

(9) R. U. *illi caussas contra se dicunt.*

(10) *Deficit utrimque* in R. D.

(11) R. D. *et vera sibi dicunt mutuo crimina.*

(12) R. D. *inter partes eorum.*

lem (13): Tu, inquit, quæris quod non perdidisti; et te tamen credo aliquid surripuisse, quod bene negas in iudicio (14). Sit ergo talis vestra abolitio discordiæ, ut pares abeatis (15) concordēs ambo, non integri. Nam qui fraudem consueverunt, semper pessime vivunt suspecti (16).

20. Quibus servi serviunt benivoli, sæpe illis ita reddunt merita domini sui, ut hæc fabula narrat (1).

MUSTELA ET HOMO.

(Phædr. lib. I, fab. XXII; Anon. Nil. fab. XXXIX.)

Mustela quum comprehenderet mures, homo eam cepit (2). Illa quum fugere vellet (3); rogo, inquit, ut (4) parcas mihi, quæ molestis muribus (5) semper purgavi domum (6). At ille ad eam sic locutus est (7): non caussa mea facis (8); nam gratam te haberem (9), si pro me fecisses, et ego veniam dedissem tibi (10). Nam ideo mures necas, ut comedas reliquias nostras, quas illæ (illi) fuerant rosuræ (1). Tu totum devoras et omnia tecum deportas. Nolo mihi imputes beneficium. Dixit, et in-nocuum morti dedit (11).

(13) *talem* omissum in R. D.

(14) Cf. Phædr. vs. 9. 10. R. U. Tu, inquit, tupe, quod quæris n. p. attamen te credo vulpes aliquid surripuisse, quod tamen b. n. i. j.

(15) Forte ita legendum pro ha-beatis, quod est in R. U.

(16) R. D. *Talis fit abolitio vestra, et pares exite concordēs. Scitote omnes, quia qui fraudem assuetus est semper pessime vivet.* Plurima in hac fabula Anon. Nil. servavit e Phædro.

Mustela et Homo. — (1) R. U. Qui bene serviunt, sæpe luduntur, dum ex animo non servant, ut hæc narrat fabula.

(2) R. U. homo et ipsam cepit.

(3) R. U. illu quum aufugere non posset, dixit illi.

(4) ut abest in Romulo Ulmens.

(5) R. D. quæ a molestis semper p. d.

(6) R. U. domum tuam. Cf. Ph. vs. 3.

(7) R. U. at ille dixit.

(8) R. U. hoc fecisti. Cf. Phædr. vs. 4.

(9) Ita uterque Romul. Anon. Nil. *gratum haberem et darem tibi veniam.*

(10) R. U. veniam namque tibi dedissem. Vid. Ph. vs. 5.

(11) R. U. Nam mures necasti, ut tibi cibus essent, et quas ipsi rosuri erant, nostras reliquias tu devorares, imo et omnia tecum deportares. Nam non erat tibi animus, ut isti. Comparabis Phædri fab. cit. vs. 6 — 9.

tum tempus leo ipse capitur, ut esset (18) in arena amphitheatrici (19) et curreret ibi (20). Pastor, crimine oppressus, datur ad bestias eo loco (21), ubi leo missus est. Pastor in arena dimittitur, at leo foras ad illum (22). Leo vero cum impetu veniebat (23), et paulatim ambulavit, quousque ad pastorem venit. Quem quum vidisset, agnovit, et oculos (24) cum ingenti rugitu ad populum levavit (25). Deinde circumiit podium (26), et rediens (27) bestiario assedit. Invitat eum, redire ad sua, et non reliquit hominem. Intellexit pastor, leonem sui causa diutius stare; suspicatur, illum esse, cui jam olim (28) in silva notus fuit, cui et (29) contusionem aperuerat. Ambo autem et pastor et leo dimittuntur, ut recedant (30); at leo (31) non recessit, sed defendit pastorem (32). Populus ut hæc vidit, mirari coepit (33) causamque de bestiario quærent: quamque causam reddidisset (34) populo, omnes suffragio magno petunt illis indulgentiam, et dimissi sunt simul, leo ad silvam et pastor ad sua propria. Hoc notum debet esse, ut omnes homines benefactoribus reddant bonas grates (35).

2. Quicunque artem ignorant, illi se perdunt (1) sicut hæc fabula refert (2)

LEO ET EQUUS.

(Rom. Nil. fab. XXVI.)

Equum pascentem vidit leo fortissimus in prato; hunc vero

(18) Romulus Ulm. habet sit.
(19) deficit in R. D. amphitheatrici.

(20) R. D. vitiose, et quum ederet ibi; R. U. currat.

(21) R. D. eo in loco.

(22) R. D. dimittitur, et leo foris.

(23) R. D. Leo cum impetu veniebat dimissusque paulatim etc.

(24) R. U. oculos et vultum.

(25) R. U. lavavit.

(26) R. U. deinde circa populum reulians.

(27) deest hoc verbum in R. U.

(28) in R. D. olim omisum est.

(29) et deficit in R. U.

(30) R. D. dimittitur unus et alter, ut recederet.

(31) R. D. ille autem.

(32) R. D. eum.

(33) R. U. populus ut vidit miratur.

(34) R. U. redderet.

(35) R. D. ut omnes homines bonas sibi reddant invicem gratias.

Leo et Equus. — (1) R. D. perdunt, sic nobis hæc.

(2) R. U.

ut frangeret, se subtiliter approximavit (3), veluti (4) familiaris, qui se diceret medicum. Equus præsensit (5) dolum, sed tamen (6) non repudiavit officium (7). Denique ut ventum est ad locum (8), invenit cito ingenium (9). Finxit se stirpem calcatam habere (10), levato pede. Frater, inquit, succurre; gratulor, quia venisti liberare me (11); nam in stirpem calcavi (12). Leo patiens accessit (13), fraudem dissimulans (14), stirpem extracturus (15), cui velociter equus calces turbulentas (16) dedit. Cadit corpus hostile (17), et jacuit (18) in terra diutius; at ubi memor sui factus (19), nusquam vidit equum, intelligensque caput et faciem et toto corpore se esse læsum (20): digne hæc passus sum, ait, qui semper lenis (21) veniebam. Atque nunc quasi familiaris et medicus fallax accessi (22), qui inimicus, ut consueveram (23) venire debui. Ideo, quisquis hæc audis (24), quod es, esto; et mentiri noli.

3. De temporibus et fortunis audi fabulam (1). Qui se sciunt esse felices, nulli faciant injuriam, dubiamque meminere (2) esse fortunæ rotam (3), ut hæc fabula narrat.

EQUUS ET ASINUS.

(Anon. Nil. fab. XXXVII; App. Burm. fab. XVII.)

Equus quidam, ornatus freno ex auro et argento, sella et

- | | |
|---|--|
| (3) R. D. ut subtiliter falleret, se
si approximavit. | (17) Cf. Phædri lib. I, fab. XI, 8.
R. U. corpus hostile leonis. |
| (4) R. U. ac veluti. | (18) R. U. jacuit amens. |
| (5) R. U. persensit. | (19) R. U. ubi vires resumpsit,
memor sui factus. |
| (6) In R. U. deficit tamen. | (20) R. U. intellexit, caput et fa-
ciem et totum se læsum fuisse et ait. |
| (7) Hæc locutio Phædri est, cf.
lib. I, fab. XXIX, 5. 6. | (21) R. U. lenius. |
| (8) R. U. tamen mente ad locum
invenit cito ingenium. | (22) R. U. huic etiam medicus
fallax et familiaris accessit. |
| (9) Hæc loquendi formula utitur
quoque Romulus Nilantii. | (23) ut consueveram deficit in
R. U. |
| (10) R. D. stirpem calcatum. | (24) Verba quisquis hæc audis,
omissa sunt in R. U. |
| (11) R. D. libera me. | Equus et Asinus. — (1) R. D. au-
diamus scriptam fabulam. |
| (12) R. D. quia stirpem calcavi. | (2) R. U. meminere. |
| (13) R. D. leo quasi patiens a. | (3) R. D. dubiumque esse meminere. |
| (14) R. U. dissimulans. | |
| (15) desunt hæc in R. D. | |
| (16) R. D. turbulentos. | |

nacco (4) pretioso, satis decorum membris jumentum, occurrit asino in angusto loco (5), longe venienti (6) et onusto, et quia illi transeunti asinus tardius dederat viam (7), eo quod ex itinere lassus erat (8), dixisse equus asino fertur: Nisi me satis continerem, te calcibus rumperem (9), qui obvianti mihi non cessisti (10), aut stetisti, dum transirem (11). Terrore illius et superbia (12) tacuit miser asellus, et cum gemitu testatur deos. Deinde non longo post tempore equus, ruptus currendo, nullam jam habens diligentiam, macer effectus est. Jubet dominus ut ducatur ad villam, et portet (13) stercus in agros. Accepit (14) ornamenta rustica, et onustus ibat per semitas. Asellus ille, in prato pascens, agnovit (15) equum jam infelicem, quem tali sono increpat: quid tibi profuerunt illa ornamenta pretiosa, ut (16) talem sumeres audaciam (17)? -

rint, quicquid est in fortuna positum.

(4) *Naccum* s. *nactus*, vel *nactum* est stragulum, quo totus equus insternitur: de quo uberius disputat *du Fresne* in Gloss. T. IV, p. n. 34. Mox legitur in R. U. *decorus membris juvena*.

(5) R. D. *angusto*; R. U. *angusto loco*.

(6) R. D. *de longe venienti*.

(7) In R. U. *deficit transeunti*; in R. D. *vox asinus*. Hygin. fab. 67. *satellites quum viam regi dari jubere*nt, qui locus Nilantio debetur.

(8) R. D. *lassatus erat*.

(9) Ita reposui e Vincentio. R. D. *satis me, inquit, teneo. Nam te calcibus rumperem*; R. U. *satis me inquit teneo, ne te rumpam*.

(10) R. D. *redisti*.

(11) Desunt verba, *dum transirem* in R. D. sed habet R. U. apud quem legitur, *et stares dum transirem*.

(12) R. D. *superbiæ causa*.

(13) R. U. *ut portaret*.

(14) R. U. *accepit equus*.

(15) R. U. *cognovit*.

(16) R. U. *ut contra me*.

(17) R. D. *haberes audaciam*. Post

voce*m audaciam* in R. U. sequuntur hæc: *nunc et tu nostris fungere rusticanis officiis. Ubi nunc est tua audacia? ubi nitor ille aureus? ubi corporis decor, in maciem conversus? omnia bona conversa sunt in infelicitatem. Monet hæc fabula, potentem non despiciere pauperem tempore felicitatis, ne incidat in morsibus malorum*. Placuit h. l. subungere fabulam e Vincentio: « Equus quidam, ornatus freno ex argento et auro, sellaque decora, occurrit asino in angusto, de longe venienti et onusto. Et quia illi transeunti tardius dederit viam, eo quod itinere lassus erat, dixit equus: nisi me satis continerem, te calcibus rumperem, qui obvianti mihi non cessisti, aut stetisti, ut transirem. Terrore igitur et superbia illius tacuit et ingemuit miser Asellus; nec multo post equus, currendo ruptus ac macer effectus, jussu domini sui ad villam ductus est, ut agris portaret stercus, acceptisque rusticis ornamentis per semitam ibat onustus: quem jam infelicem in prato pascens ille cognovit asellus, talique sono increpavit; quid

*Admonet omnes hæc fabula, ne quis in potestate sua velit alios ter-
rere* (18).

4. De bilinguis (bilinguibus) hominibus Æsopus (1) talem composuit fabulam. (*Vincentius*: Contra illos, qui a suis infideliter transeunt ad alienos.)

VOLUCRES, QUADRUPEDES, ET VESPERTILIO.

(Anon. Nil. fab. XXXVIII; Rom. Nil. fab. XXVII; App. Burm. fab. XVIII.)

Qui se duabus partibus obnoxium commiserit, hic et illic ingratus vivit, et reus erit potius sibi (2). Quadrupedes cum avibus bellum magnum gerebant, et nulla pars alteri (3) cedebat, sed fortiter ac diu pugnabant (4). At vespertilio, dubios (5) et graves eventus timens, quia superior erat et magna acies quadrupedum, contulit se ad eosdem quasi ad victores (6). Subito veniens aquila, in manu Martis dextram agens (7), alas vibravit, et volucris se miscuit. Cesserunt (8) quadrupedes, et stetit victoria avium, reversique sunt ad pristinam pacem aves et quadrupedes (9). Vespertilio vero sententia avium damnatur (10), eo quod suos reliquerat, ut lucem fugiat semper, exspoliatusque est plumis, ut noctibus volet nudus. Sic itaque oportet ut puniantur (11), qui ad alios vadunt (12), et suos relinquunt.

tibi profuerunt ornamenta illa pretiosa, ut talem haberes audaciam? nunc et tu nostris utere nobiscum rusticis officiis. » Cf. *Vincentii Spec. histor. et doctrin.*

(18) Scriptum erat in R. D. pro, *alios, aliquos*; sed correxit docta manus ad marginem, *alios*.

Volucres, Quadrupedes et Vespertilio. — (1) R. U. *Æsopus auctor*.

(2) Hic locus apud Vincentium exstat in fine fabulæ.

(3) R. D. *aliis*. V. B. *alii*.

(4) Sic edidi e V. B. Sed R. D. et U. *pugnabant fortiter, moras quidem multas facientes*.

(5) R. U. *multos et graves*; R. D. *dubius et graves*; sed *dubios legendum* ex Anon. Nil. et V. B. in *Spec.*

doctr. nam in historiali est, dubius.

(6) R. D. et V. B. *quasi cum vincetibus*.

(7) R. D. *vitiose, in manu Martis dextera exinde vibravit alas*. In Romulo Nil. *legas, aquila cum adiutorio Martis adveniente*. Totus locus de Marte deest in V. B.

(8) R. D. *cessabant*. V. B. *cedentibus quadrupedibus stetit v. a.*

(9) R. U. *cesserunt et concordati sunt quadrupedes cum avibus, in pristinam pacem redeuntes*.

(10) R. U. *condemnatus est*; V. B. *damnatus*.

(11) R. D. *patiantur*.

(12) Totus hic locus desideratur apud V. B. In R. U. *legas; qui alios volunt*.

5. Qui aliis insidiatur, oportet ut ipse (1) timeat, ne cum sua præveniatur malitia (2), ut hic narratur.

LUSCINIA, ACCIPITER, ET AUCEPS.

(Anon. Nil. fab. XXXIX; Rom. Nil. fab. XXVIII; App. Barm. fab. XVIII.)

In nido lusciniæ quum sederet accipiter, ut specularetur auritum (3), parvos illic invenit pullos. Supervenit cito luscinia (4), et rogavit (5) parcere pullis suis (6). Faciam quod vis, inquit, si bene mihi cantaveris. At illa quamvis animus excideret (7), tamen, metu coacta, et pavens et dolore plena cantavit. Accipiter, qui prædam invenerat, non bene cantasti, inquit, et apprehendens (8) unum de pullis devorare cœpit (9). Tunc ex diverso (10) quidam auceps venit, et calamo lento levato (11) accipitrem contractum visco (12), in terram dejecit (13).

Sic qui aliis insidiatur (14) timere debet, ne capiat.

Luscinia, Accipiter et Auceps. —

(1) R. U. ut et ipse.

(2) R. D. ne cum sua præveniat malitia.

(3) Sic legendum ex Anon. Nilant. pro *auras*, quod est in R. D. et U. et V. B. Recte intelligit Nilantius leporem, his partibus corporis insignem. Leporem ab aquila oppressum, memorat Phædrus lib. 1, fab. IX, 3, 4. Idem asinum appellat *auritulum* lib. 1, fab. XI, 6.

(4) R. U. *licinia*.

(5) Vincent. et R. D. *rogabat*.

(6) Cf. Phædr. lib. 1, fab. XXII, 2; lib. III, fab. II, 15.

(7) Vinc. *exciderit*; R. D. *excederet*. Aliter Anon. Nilant. quem vide, coll. Nilant. Notis.

(8) R. U. *apprehendit* — ac d. e. V. B. in Spec. doctr. *prenditque*

unum de pullis et devorare cœpit.

(9) Ita dixit more Phædri.

(10) Omissum est tunc in R. D. V. R. e diverso autem.

(11) Corrupte R. D. et *calamis lentove luto*; Anon. Nil. *calamo silenter levato*. Sic legitur in R. U. et D. item Vincentio.

(12) R. U. *calamo silentio levato*; Vincent. *calamo lento levans*. Anon. Nil. habet, *accipitre contracto visco*, pro quo legi vult Nil. *accipitre contracto visco*. Equidem mallet, *accipitrem contractum visco*.

(13) Vinc. *stravit*; R. D. *demersit*.

(14) R. U. *Sic qui aliis insidiatur, non cavet, ideo captus est. Nam qui cavet, vix cavet, dum cavet, et (qui) cavisse ratus est, sæpe is cautor captus est.*

6. Bonos et malos fortuna juvat. Quos autem non juvat, quare æmulantur, et contra fortunatos livorem in corde gestant. Hos postmodum sua subvertit malitia (1). Contra quos auctor talem composuit fabulam.

LUPUS, VULPIS, ET PASTOR.

(Anon. Nil. fab. XL; App. Burm. fab. XX.)

Lupus prædam multam in cubili (2) congregaverat per tempus, ut plures menses haberet, quo posset delicatius (3) vivere. Vulpis ut hæc agnovit, venit ad ejus cubile, æmula (4) ejus, et dixit lupo: quia non vidi te per tot dies, merito tristis fui (5), et quia non visitasti me (6). Cui lupus, ut agnovit livorem, ait: Non de me (7) sollicita venisti, sed ut aliqua rapias: non tu (8) grata es, quia venisti; scio enim (9), te fraudem petere. His verbis irata vulpis, pastorem ovium adiit. Ages (10) mihi gratias, inquit, si tibi inimicum gregis tui in manus hodie tradidero, ut jam non sis sollicitus? Pastor ait: ego serviam tibi, et tribuam quicquid volueris (11). Tunc clausum illa (12) ostendit lupum, quem lancea ille peremit (13), et æmula vulpis se de alieno satiavit (14). Deinde ipsa in venatorem quum incidis-

Lupus, Vulpis et Pastor. — (1) Ita locum exhibet R. D. Fortasse dicere voluit, quos autem non juvat, ii ea re æmulantur et etc. In R. U. locus ita expressus est: *Bonus et malos fortuna juvat, et quos non juvat, hos æmulatur. Et qui contra fortunatos livorem in corde gestant, sua eos subvertit malitia.*

(2) Hocce vocabulum Phædro sollemne de ferarum latibulis. Vid. lib. I, fab. XIX, 9; lib. II, fab. IV, 12 et alibi.

(3) R. D. *deliciatus*; R. U. *delicatus*; at *delicatus* legas ap. Romul. Rimic. quem laudat Nilant. F. A. p. 35.

(4) Anon. Nil. *tremula* inquit roce, quem sequitur Burm. l. c. Append.

(5) R. D. *quia meo merito non vidi te per tot dies, tristis fui.*

(6) R. U. *quia non peragrasti mecum*; R. Rimic. ap. Nil. l. c. *eo quod non peregrinasti mecum.*

(7) Ita quoque Anon. Nil. R. U. *non ad me s. v.*

(8) *deest tu* in R. U.

(9) *deficit enim* in R. U.

(10) R. U. *agis.*

(11) Sic reposui ex Anon. Nil. sed R. D. habet, *et tribuam, si quid volueris*; R. U. *et si quid volueris tibi tradidero.*

(12) R. D. *ille.*

(13) Anon. Nil. *protinus peremit*, coll. Ph. lib. IV, fab. XVIII, 4.

(14) In R. D. *deest vulpis*; R. U. *æmula vulpes se de alieno saturavit.*

set (15) comprehensa (16) a canibus atque laniata sic ait: jam ego male (17) feci, et modo pereo (18), quia alterum læsi.

Sic homines timere debent, ne quæ lædant, et deterius eis contingat (19).

7. Aliquando laudamus inutilia; vituperamus bona (1). (*Vincentius: Contra eos, qui laudant sibi inutilia, et vituperant utilia.*)

CERVUS AD FONTEM.

(*Phædr. lib. I, fab. XII; Anon. Nil. fab. LXI; Rom. Nil. fab. XXIX.*)

Cervus, bibens de fonte, sua cornua magna ut vidit, nimium laudare cœpit, crura vero tenuia (2) vituperavit. Quod quum faceret (3), venatoris vocem audivit, et canes repente latrare. Fuga cervus per campum dicitur evasisse molossos (4). At ubi silva eum suscepit, magnitudo cornuum (5) venantibus (6) eum retinuit. Tunc mortem suam videns ait: quæ mihi erant (7) utilia vituperavi, et deceptiosa (8) laudavi.

Sic et nos laudamus sæpe inutilia, et vituperamus bona (9).

(15) Romulus Ulm. *incideret.*

(16) R. U. *deprehensa.* Cf. Ph. lib. I, fab. XII, 11.

(17) R. D. *mala.*

(18) R. D. *et male modo pereo.*

(19) R. D. *ne aliquem lædant,* omissis iis, quæ sequuntur.

Cervus ad Fontem. — (1) R. U. *et vituperamus.* R. D. *addita sunt hæc: et quæ necessaria sunt.*

(2) R. D. *tenua.*

(3) Sic edidi e Vinc. R. D. *Quum hæc cervus ad fontem faceret;* R. U. *videret.*

(4) Corrupte R. D. *molos. Molossi* h. l. absolute ponuntur pro canibus, ut ap. Virg. G. III, 405. et Lucan. IV, 440. Canes autem

Molossi ex Epiro quum venationi, tum gregum curæ adhiberi solebant. Vid. Heyne ad Virgil. l. c. R. U. *habet inimicos.* Vinc. Bellov. *canes repente latrare audiens, fuga per campum evasit.*

(5) R. D. *cornuorum.* V. B. *magnitudo illa c.*

(6) R. U. *venatibus.*

(7) Ita recte R. U. et V. B. R. U. *fuereunt.*

(8) Id e. *fraudulenta.* De hac voce v. du Frene Glossar. T. II, p. 1332. Vincent. *habet deceptuosa.*

(9) Recte desunt hæc apud V. B. R. U. *laudamus ergo utilia; nil amplius.*

8. De personis feminarum auctor proposuit fabulam (1).

DE JUNONE, VENERE, ET ALIIS FEMINIS.

(Nil. fabb. Ant. p. 137.)

Diis deabusque præsentibus Juno laudabat (2) castitatem. Persuadebat (3), melius esse, ut femina uni viro (4) esset conjuncta, proprioque suo sufficeret. At (5) Venus jocandi causa interposuit gallinarum dicta. quum interrogaret patientem et taciturnam domesticam suam gallinam, quanto posset satiari cibo? illa (6) dixit: quodcumque accepero, abundat mihi, et e contra scalpo. Venus contra (7) huic gallinæ dicitur coram ipsis dixisse: ne scalpas (8), do modium tritici. At gallina (9) sic ait Veneri: si horreum mihi patefacias, tamen scalpo (10). Ubi risisse dicitur Juno dictum Veneris a gallina (11), per qua (12) agnoverunt Dii, feminis fieri similia. Sic deinde Jupiter cœpit multa addere et dicere (13): femina nulla se importuno negabit (14). Deinde et Venus cum Marte et cum Vulcano, et ut potuerunt ceteræ multæ (15). Sic et hodie plures feminæ didicerunt maritis imponere (16).

De Junone, Venere, et Aliis Feminis. — (1) R. U. posuit.

(2) R. D. laudavit.

(3) R. D. eamque persuadebat et melius esse.

(4) In R. D. deficit viro.

(5) R. D. Sic Venus.

(6) R. U. at illa dixit.

(7) R. U. e contra.

(8) R. U. ne scalpas.

(9) R. D. et gallina.

(10) R. D. scalpam.

(11) Ita Romul. Ulm. et Div. In Romulo Nilantii, pag. 137, est, ad quod dictum Juno risisse dicitur.

(12) R. D. per quæ.

(13) et dicere abest in R. U.

(14) R. U. Sic deinde Jupiter

multas cœpit adire feminas: nulla se importuno negabit.

(15) R. D. Deinde et Venus cum Marte inde et cum Vulcano; at pro, ceteræ multæ, in R. U. legitur, exteræ multæ.

(16) Romulus Nilant. maritis silentium imponere. Hanc fabulam sub finem, post verba, Juno risisse dicitur, valde esse interpolatam, quis est, qui non videat? In Romulo Nil. non pauca desunt, quæ in utroque Romulo inveniri antecedentia docent. Post verba enim, ad quod dictum Juno risisse dicitur; statim adduntur hæc: Sic enim hodie plures feminæ dicerunt m. i. Certe melius cohæret fabula, si pannus iste assutus abjiciatur.

9. Casta est illa mulier, quæ importunum non patitur; sicut auctor (1) hujus tituli prosequitur (2) fabulam.

FEMINA ET MILES.

(Rom. Nil. fab. XXX.)

Femina, quæ amiserat virum, contulit se ad Mausoleum (3), ubi maritus erat positus, ut lugubres ibi (4) ageret dies. Contigit interea (5) ut aliquis peccasset, et de lege accepit sententiam, et suspensus est in cruce (6). Custos illi ponitur miles, ne a suis noctu subtraheretur (7). Qui quum eum (eam) observaret, siti fatigatus post voces accessit ad Mausoleum (8), aquæ pusillum rogans. Accepit, bibit et exinde abiit (9). Quumque ille, videret feminam pulchram, rediens consolatur eam (10). Iterum sic fecit et tertio. Dum illuc sæpe ab amica vocatur (11), subtrahitur ille, qui in cruce pendeat. Miles rediens non invenit cruci datum (12), confugiensque ad pedes mulieris anxius volutare se coepit (13), quæ illi sic ait (14). Quid agam? quid vis faciam (15)? At ille: subveni, inquit, mihi; a te quæro consilium (16). Illa misericors facta (17) militi maritum de loco levavit, et in cruce noctu suspendit (18). Celatur furtivum facinus (19). Misericordia pro tanta militi oportuit officari mu-

Femina et Miles. — (1) R. D. unde sic auctor.

(2) R. D. prosequetur.

(3) Notat ad h. v. quæ h. l. capienda est pro sepulcro, (*du Fresne* sub *mauseolum*, *mausoleum* T. IV, p. 614.) Nilantius F. A. p. 112.

« *Rimicii Romulus non parum sibi indulget tam peregrina voce, nescio an ex malo intellectu mausolei.* » Conjecit autem pro, *nnisibulum*, quod erat in suo Romulo, *vestibulum*, ad quam vocem lege, quæ observat vir doctus l. c.

(4) R. D. *illuc*.

(5) *interea* deest in R. U.

(6) *ut suspenderetur in cruce*.

(7) R. D. *furaretur*.

(8) R. D. *Qui quum observaretur per vices, siti fatigatus accessit ad Mausoleum.*

(9) R. U. *exinde ipse abiit.*

(10) R. U. *et quia illic viderat feminam, rediit et consolatur eam iterum.*

(11) R. U. *et dum sæpe convenit.*

(12) R. U. *cruciatum.*

(13) *deest anxius* in R. D.

(14) R. D. *Cui sic ait.*

(15) R. D. *quid agam, vel quid faciam?*

(16) Rom. Nil. *auxilium.*

(17) R. U. *facta est militi.*

(18) R. U. *in crucem nocte.*

(19) R. D. *celatum f. f.*

liorem (20). Mulier non erubuit obsequi officioso (21), et quæ jam casta dudum fuit, scelus utrumque admisit. Habent ergo mortui, quod doleant, et vivi, quod timeant (22).

10. De meretricibus auctor nobis talem refert fabulam, quia impudratæ (1) femine per ingenium imponunt viris injuriam (2).

MERETRIX ET JUVENIS.

(Rom. Nil. fab. XXXI.)

Quædam meretrix, quæ erat perfida, multis quum blandiretur, invenit (3) quem sæpe afflixerat injuriis, et facilem se præbuit propter usum. Deinde mulier sic ad eum dixit: Licet multi muneribus super me contendant, ego tamen (4) satis te amo et plus aliis omnibus te diligo (5). At juvenis memor (6), quotiens ab ea deceptus fuerit (7), tamen benigne respondit. Et ego (8), inquit, te (9), mea lux, non quod mihi fidem servaveris (10), sed quod mihi jucunda es. Sic verbis se deluserunt (11). Nam simplices homines sic æxspoliantur (12).

(20) R. D. vitiose, misericordia pro tanta quia miles potuit officari mulieri. Ita enim male coheret oratio; et constructio verbi officari cum accusativo, apud scriptores medii ævi usitatior. Quid sit officiare et officari, forma passiva, docere potest du Fresne Glossar. T. IV, p. 1331. sq. sed h. l. sensu obsceno capiendum. Forte etiam legendum officiare mulierem; ignorant enim scriptores medii ævi verbum deponens, officari.

(21) R. D. mulier non erubuit de officio suo.

(22) R. D. habeant mortui quod doleant; Rom. Nil. habent homines mortui, quod timeant post mortem, et non quod doleant.

Meretrix et Juvenis. — (1) R. U. impudratæ, i. e. inverecundæ. Utraque forma obvia. Vide du Fresne, l. c. T. III, p. 1350.

(2) R. D. per ingenium se imponunt viris.

(3) R. D. juveni, quem sæpe afflixerat injuriis, et ille facile se præbuisset propter usum, mulier sic ad eum dixit.

(4) R. D. ego vero.

(5) R. D. satis te amo et plus diligo.

(6) R. D. et j. n.

(7) R. U. fuit.

(8) R. D. ergo.

(9) R. D. tu mea lux.

(10) R. U. serves.

(11) Ita quoque Romul. Nilan-
tiii Rom. Ulm. se mutuo deluserunt.

(12) R. D. nam simplices homines, et si forte nudos invenerint, sic expoliant. Rom. Nil. perfidi et fallaces homines simplices et innocentes homines suis bonis expoliant.

11. Quosdam minores sæpe (1) oportet domare, quia (2) majores difficile domare est.

PATER ET FILIUS SÆVUS.

(Nil. fab. A. p. 137.)

Quidam Paterfamilias sævum filium habebat. Nam foris (3) quotidie manebat, et servi pro eo vapulabant. Tunc sic herus ait servis per fabulam (4): Quidam homo rusticus junxit vitulum majori bovi; vitulus vero calce et cornicibus ejiciebat jugum a cervice. Bovem vero quum contereret vitulus (5), rusticus bovi sic dixisse fertur (6): Non ut laboretis (7), inquit, vos (8) jungo, sed domitare volo minorem. Nam calcibus vagis (9) et cornu (10) quum aliquem (11) læserit, lapidibus et fustibus debilitabitur (12). Ita (13) oportet quemquam filios suos minores (14) domare.

12. De duobus malis auctor talem subjecit fabulam: malus pejorem non lædit, nec iniquus iniquum superat (1).

VIPERA ET LIMA.

(Anon. Nil. fab. XLII; Phædr. lib. IV, fab. VIII.)

In officinam (2) cujusdam fabri introisse dicitur vipera. Dum quæreret aliquid ciborum (3), rodere cœpit limam. Tunc lima

Pater et Filius Sævus. — (1) R. U. sic oportet d. Rom. Nil. minores oportet d.

(2) R. U. quoniam.

(3) R. U. foras.

(4) R. D. Tunc sic auctor ait per fabulam.

(5) R. D. terreret; Rom. Nil. con-
tunderet.

(6) R. U. rusticus bovi sic ait.

(7) R. D. non ut labores; at labo-
retis habet præter R. U. etiam Rom.
Nil.

(8) R. D. te jungo.

(9) R. U. per calces vagas.

(10) Romulus Ulmens. cornua.

(11) R. D. aliquos.

(12) R. D. debilitatur.

(13) R. U. sic.

(14) deficit minores in R. U.

Vipera et Lima. — (1) Additur
in R. U. et durus duro non adhæ-
ret.

(2) R. U. et Anon. Nilant. offi-
cina. Cujus etsi multa exempla col-
legit Munckerus ad Hygin. F. 92.
teste Nilantio; tamen quia in Phæ-
dro est, in officinam fabri venit
vipera, prætuli lectionem R. U.

(3) Cf. Phædr. vs. 4.

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI IV. 465

ridens (4) ait ad viperam: Quid vis, improba, tuos lædere dentes (5)? Ipsa sum, quæ consuevi omne ferrum rodere (6). Sed et si quid forte fuerit (7) asperum, fricando facio lene; quæ si angulum tersero (8), si quid ibi est, præcido (9). Ideo cum acriore nihil (10) certandum est.

13. Defensorem et patronum non expedit relinquere. De hoc auctor talem fabulam dixit.

OVES ET LUPI.

(Anon. Nil. fab. XLIII; Rom. Nil. fab. XXXII; App. Burm. fab. XXI)

Oves et lupi inter se bellum gerebant, ita ut nulla pars alii cederet. Illæ plures fuerunt (1), et cum eis canes et arietes; et visum est (2) signum victoriæ esse ovium. Tunc lupi legatos mittunt, pacem petentes (3), jurando, si canes obsides darent, et e contra (4) oves catulos eorum ab eis acciperent (5). Ita fecerunt, et jurando (6) fidem dederunt illis. Ovibus in pace positis, lupini catuli ululare cœperunt (7). Lupi (8), natos vexari putantes (9), veniunt undique simul, et dicunt (10), pacem ab illis ruptam. Hæc dicentes oves laniare cœperunt (11), nullo tutore adiutorium (12) præstante, nullo patrono defendente.

(4) R. U. hoc lima videns; sed lectioni ridens favet Anon. Nil. qui habet, lima arridens ait.

(5) R. U. quid vis improba? tuos quæris lædere dentes?

(6) Phædri vs. 7.

(7) R. D. est.

(8) Anon. Nil. Facile namque frangeres dentes, si angulos tersero; quod non magis mihi obscurum videtur, quam illud.

(9) R. D. si quid ibidem est, ipsa præcido.

(10) R. D. mihi

Oves et Lupi. — (1) R. D. illæ oves erant plures.

(2) et deest in R. D.

(3) R. U. legatos mittentes petunt concordiam et pacem. Cf. Ph. IV, lib. XVII, 1.

(4) e contra omissum in R. D.

(5) R. U. reciperent.

(6) R. U. jurandi.

(7) R. U. ululaverunt.

(8) R. U. illi.

(9) R. U. vexare, quod ferri potest, si oves addatur e Romulo, quem Nilant. F. A. p. 39. memorat.

(10) et abest in R. D.

(11) R. U. et cœperunt laniare oves, ita ut hæc dicentes omittatur.

(12) R. U. auxilium.

14. Auxilium hosti dare, suam necem facere est, sicut hæc (1) probat fabula. (*Vincent. ne quis hosti arma præstet.*)

HOMO ET ARBORES.

(Anon. Nil. fab. XLIV; App. Burm. fab. V; Rom. Nil. fab. XXXIII.)

Securi (2) facta, homo postulabat ab arboribus, ut illi manubrium darent de ligno, quod esset firmum. Omnes oleastrum jusserunt. Sumpsit homo manubrium; aptata autem securi (3), ramos ac robora magna omniaque, quæ voluit, cœpit indubitanter incidere. Tunc quercus fraxino ait: *digne et bene patimur, quia* (4) *roganti hosti nostro (ut cœci Vincent.), manubrium dedimus. Ideo* (5) *quisque caute cogitet* (6) *ne hosti aliquid præstet* (7).

15. Quam dulcis sit libertas, auctoris breviter narrat fabula (1).

CANIS ET LUPUS.

(Phædr. lib. III, fab. VII; Anon. Nil. fab. XLV; Rom. Nil. fab. XXXIV.)

[Omnis (2) libertas actus bene agendi est. Nam in liberis est sævitia, in servis virtus et gloria. Pollere enim sæpe videmus servos, et pro nihilo esse liberos sicut.] Canis et Lupus dum

Homo et Arbores. — (1) Rom. Ulmens. *subjecta probat fabula.* Paulo aliter hanc fabulam narrat Anonymus Nilantii. Eadem in metrum redacta a Nilantio, præeunte Anonymo, cujus fabulam citatam vide.

(2) R. U. *secure.* Vincent. B. *securis quum facta esset.* Apud eundem mox, *omnes oleastrum jusserunt, deest.*

(3) R. D. *ab hastatum securi et ramos ac robora etc.* Præter R. U. *aptata secure* etiam habet Anon. Nil. Optime vero Vincent. *aptata*

securi. Apud eundem mox *indubitanter* deficit. Idem pro, *cœpit incidere*, habet *incidit.*

(4) R. D. et Vinc. *qui.*

(5) R. U. *ideo quilibet homo.*

(6) R. U. *ante præcogitare debet.*

(7) R. U. *præstet auxilium.* Lectioni R. D. favet Anon. Nil. *ne hosti aliqua præstes, et Vincent. ideo quis ante cogitet, ne hosti aliquid præter.*

Canis et Lupus. — (1) Ita inscripta est fabula apud R. D.

(2) Totus locus, uncis inclusus, recte deficit in R. U. et Vincentio.

convenirent in silva (3), ait lupus cani : unde, frater, sic niti-
 dus et [bene] pinguis es (4)? Canis sic dixit lupo (5) : quia sum
 custos domus (6) contra latrones venientes, et nullus passim (7)
 ingreditur noctu. Si forte fur venerit, illum annuntio (8); affer-
 tur (9) mihi panis, dat ossa dominus, similiter et ceteri (10);
 amat me tota familia, projiciunt mihi quicquid illis superat (11),
 quod fastidit unusquisque (12) ciborum, mihi porrigit (13). Ita
 venter impletur (14); me blandiuntur omnes (15); sub tectis
 cubo; aqua non deest mihi. Sic otiosus vitam gero. At (16) lu-
 pus: bene, inquit, frater, vellem, ista contingerent mihi, ut
 otiosus saturarer cibo, et sub tecto melius viverem (17). Deinde
 canis lupo ait : si vis, ut bene tibi sit, veni (18) mecum : nihil
 est, quod timeas. Quum ambularent simul, vidit lupus cani (19)
 collum catena attritum, et ait : quid est hoc frater (20)? dñc quod
 jugum attrivit collum tuum? Et canis: quia sum acrior, inquit,
 interdum ligor (21), noctu (22) solvor, intra domum sum vagus;
 ubi volo, illuc dormio. Et lupus e contra cani : Non est mihi
 opus, ait, istis frui (23), quæ laudasti; vivere volo liber, quæ-

(3) R. D. *dum convenissent in silvam.*

(4) *bene* deficit apud Vinc. Cf. Ph. III, lib. VII, 4, 5.

(5) *lupo* deficit in R. U. Melius V. B. *qui respondit.*

(6) *Reposui domus* ex Anon. et Rom. Nil. In R. D. et U. et Vincent. legitur *domi*. V. Phædr. vs. 9.

(7) R. U. *nullus passum ingreditur nocte*; *passim* habent R. D. Anon. et Romul. Nil. Hæc et sequentia usque ad *annuntio*, non inveniuntur ap. V. B.

(8) R. U. *et si forte furem annuntio.*

(9) R. U. *offeritur.*

(10) Verba *similiter et ceteri* non habet Vinc. Phædr. vs. 21 sq.

(11) R. U. *superest*. Cf. Ph. vs. 22. Verba *projiciunt, superat*, non leguntur apud V. B.

(12) R. U. *cuique*. Cf. Phædr. vs. 23.

(13) R. U. *porrigitur.*

(14) Anon. Nil. *venter meus*. Desunt hæc in Vinc. sed v. Phædr. vs. 24.

(15) Sic edidi ex Anon. Nil. Romul. U. et D. vitiose *me blanditurus*. Etiam hic locus non occurrit apud V. B.

(16) R. D. et.

(17) Vinc. Sp. doct. *satiarer*; Sp. hist. *saturarer*. Conf. Phædr. vers. 13, 14.

(18) R. U. *venias*; sed v. Phædr. vs. 15.

(19) R. U. et V. B. *canis*; cf. Phædr. v. 16. et supra Not. ad h. l.

(20) Obsecutus sum Vincentio et Anonymo Nil. *frater, quid est hoc?* coll. Ph. vs. 17. R. U. *quid frater?* R. D. *quid est frater?*

(21) Vid. Ph. vs. 18. R. U. *inde in die ligor*. Vincent. in Sp. doct. *interdum*; in histor. *inter dum*. *Interdum* probum.

(22) R. U. et Anon. *nocte*; Phædrus *noctu* vs. 10.

(23) Ita R. U. et Anon. Nil. R. D.

cunque evenerint mihi (24). Liber, ubi volo, peragro; nulla catena me tenet, nulla caussa (25) impedit. Viæ mihi patent in campo (26), aditus in montibus; nullus mihi timor; de grege primus gusto (27); canes ingenio deludo. Tu (28) vive, ut consuevisti; ego quam consuevi vitam ago (29).

16. Qui suos stulte deserit, se potius decipi sciat. (*Vincentius* : Contra pigros, qui laborare nolunt.)

MEMBRA ET VENTER.

(Rom. Nil. fab. XXXV.)

Nemo aliquid valet sine suis (1), ut partes corporis humani, de quibus dicitur indignatas (2) esse manus et pedes, et ventri cibum dare noluerunt, eo quod sine ullo labore (3) quotidie (4) repleatur (5), sedens otiosus (6). Unde graviter indignantes adversus eum manus et pedes laborare noluerunt, et negaverunt servitium (7). Venter vero esuriens clamabat; at illi (8) ei invidere, et per aliquot dies (9) nihil ei (10) dare voluerunt. Jejuno autem ventre omnia membra lassaverunt. Postea vero cibum

non est mihi opus, ait, frueri quæ laudasti; cf. Ph. vs. 26. Concinnius Vinc. Cui lupus: non est opus mihi, istis f. q. l.

(24) R. D. *ad quodcunque evenit mihi.*

(25) R. U. *nulla me caussa.* Sic Vinc. in Sp. histor. at in doctrin. *me deest.*

(26) R. U. *campis.*

(27) R. U. *prior*; Vinc. *prius.*

(28) Tu deficit in Rom. Ulm. et Vinc.

(29) Vinc. *ego ut consuevi ita vivo.* Nonnullas Vincenii lectiones omisi, quas notare non erat tanti.

Membra et Venter. — (1) Conjungit hæc Romulus Rimic. cum inscriptione, ita; *nec aliquid valere sine suis.* Vid. F. A. Nilant. p. 118. R. U. *nec aliquid valet e. s. s. Ego obsecutus sum R. D.*

(2) R. U. *indignatos*; Vinc. in Spec. hist. *indignatas*, in doctrin. *indignatos m. et p. ventri c. d. noluisse.*

(3) Phædr. lib. III, fab. VII, 24.

(4) R. U. *cottidie.*

(5) R. D. *repleretur.*

(6) R. U. et Vinc. *eo sedente otioso.*

(7) R. U. *at manus et pedes contra eum indignantes laborare noluerunt, denegantes servitium.* Verba ei invidere desunt in R. D. et Vincent.

(8) R. D. *at illæ?* Vinc. *illoque sedente otioso contra eum indignantes laborare noluerunt et ei servitium negaverunt.*

(9) Vinc. et R. D. *per paucos dies.*

(10) deficient hæc in R. U. *at mox noluerunt.*

dare volentibus (11) recusavit (12) venter, quia jam clauserat vias (13). Sic membra et venter simul lassa intereunt (14).

17. Inter divitem et pauperem talis dicitur fabula. (*Vincentius*: Spec. hist. contra invidiam et avaritiam; in Spec. doctrin. contra invidiam avaritiam.)

SIMIUS ET VULPIS.

(Anon. Nil. fab. XLVI; Rom. Nil. fab. XXXVI; Append. Barm. fab. XXII.)

Rogabat Simius vulpem, ut de magnitudine caudæ suæ sibi daret, unde nates suas (1) turpissimas (2) tegeter (3). Quid enim, inquit, utile est tibi tantum pondus caudæ (4) sine caussa, tantæque longitudinis cauda (5), quam per terram trahis? Cui vulpis (6) ait: Utinam longior esset (7) et major, ut per terram illam traherem, sive per petras, et spinas et lutum, ne tu meo tegumento pulchrior videaris. Locuples et avare (8)! te nunc monet (9) hæc fabula, qui non das, quod tibi superat.

18. Multi post mortem vexantur, ut probat hæc similis fabula (1). (*Vincentius*: Contra illos, qui tædio victi et labore mortem desiderant.)

NEGOTIATOR ET ASELLUS.

(Anon. Nil. fab. XLVII; Phædr. lib. IV, fab I.)

Fuit quidam negotiator in via cum asello, festinans nundi-

- | | |
|--|--|
| (11) R. U. et Vincent. <i>volentes</i> . | (2) Romulus Divion. <i>turpissimos</i> . |
| (12) R. U. et Vinc. <i>recusat</i> . | (3) Ita quoque Vincent. et Anon. |
| (13) R. U. <i>quia clauserat vias</i> . | Nil. sed R. D. <i>tegere posset</i> . |
| Romul. Rimic. in Nil. F. A. p. 118. | (4) R. D. <i>utile est tibi ut sis ponderosus</i> . |
| <i>clauserat stomachi meatus</i> . Romul. | (5) R. D. <i>cauda tua</i> . |
| Nil. <i>quia longa jejunia clauservant vias</i> . Præter R. D. habet quoque | (6) R. U. et D. <i>vulpes (vulpis) dicitur dixisse</i> . Vincent. Cui <i>vulpes</i> ait. |
| Vinc. <i>quia jam clauserat vias</i> . | (7) Vincent. <i>fiat longior et major, et mox traham</i> . |
| (14) R. U. <i>interierunt</i> , additis his: <i>Monet hæc (f. fabula) famulos esse fideles, quia per hoc fortes sunt et manent</i> . Vinc. in Spec. hist. <i>lassa interierunt, sed lassa omisit in doctrin. Spec.</i> | (8) R. D. <i>pulchrior videaris et locuples. O avare etc.</i> |
| <i>Simius et Vulpis</i> . — (1) R. D. <i>natos suos</i> . | (9) R. D. et Vinc. <i>increpat</i> . |
| | <i>Negotiator et Asellus</i> . — (1) Adduntur hæc in R. U. <i>quare propter</i> |

nas ingredi (2). Onustum autem animal flagello et fuste cædebat, ut veniret citius, lucri caussa. Asellus vero optabat mortem, putans se post mortem esse securum (3). Lassus (4) et quassatus post moritur (5); statim de illius pelle facta sunt tympana (6) et cribella (7), quæ semper battuntur (8), et (9) qui putabat, post mortem se fore securum, etiam post mortem cæditur.

19. Fugientes non sunt sui securi (1), sed fortuna salvantur, sicut hæc refert fabula (2).

CERVUS ET BOVES.

(Anon. Nil. fab. XLVIII; Phæd. lib. II, fab. VIII.)

Cervus, perturbatus strepitu venatorum et tremefactus, ut venatores evaderet, in proximam villam (3) fugit, et se in stabulum conjecit, referens bobus (4), ob quam caussam venerit (5). Et bos ad eum sic ait: ut quid voluisti tibi (6) miser huc ad necem tuam currere? melius te silva celasset (7), aut ungula quateres campum, quam huc devenires. At ille contra supplex (8): vos me modo, inquit, celate tantum, dum erit sero, eo, ubi volo, securus (9). Hæc quum dixisset (10), obscuro

securum esse nemo debet mortem optare, ut hæc probat fabula.

(2) Desunt hæc apud Vinc. R. U. cito ingredi.

(3) Vox mortem desideratur apud Vinc. Phædr. vs. 10.

(4) R. U. lassatus.

(5) post deest in R. D. Vinc. lassatus et quassatus, omissis rōis post moritur.

(6) Phædr. vs. 7. Vinc. de illius tamen pelle fiunt tympana.

(7) R. D. cribella; Vincent. cribræ. De pellibus fieri cribra solere patet ex Cicer. lib. II, div. 27.

(8) R. D. et Anon. Nil. battuntur, sed edidit Nil. battuntur. Vid. Plaut. Cas. II, fab. VIII, 60. Vincent. baculantur, in Sp. hist. at patiuntur in Doctrin.

(9) Hæc usque ad finem ommissa sunt in R. U. Sed præter R. D. habet

Vincent. et qui putabat se fore securum post mortem cæditur; in Spec. doctrin. tenditur. R. D. post mortem se esse securum. Sed v. Phædr. vs. 10.

Cervus et Boves. — (1) R. D. non sint securi sui.

(2) R. U. sicut subjecta fabula fatetur.

(3) Phædr. vs. 3.

(4) R. D. bovi.

(5) R. D. fugeret.

(6) Addidi tibi ex Anon. Nil. et Phædro, quem v. vs. 6. ut quid. Hanc græcismum, Latinis quoque usitatum, illustrat Munker. ad Hygin. F. 196, teste Nilantio fab. c.

(7) R. U. teneret.

(8) Phædr. vs. 8.

(9) ibo viam quam volo securus habet R. U.

(10) R. D. hæc quum loquitur.

se condidit loco, quumque fœnum et frondes et omne genus pabuli bubulci stabulo reponerent, cervum non viderunt. Sic et alii servi, ingredientes illic (11). Transiit et major (12) villæ, qui omnia lustrabat, nec ipse cervum vidit. Tunc gaudens fera (13) gratias egit bobus (14), quod fugientem celarent (15). Tunc unus ex illis ait cervo: salvum te servabimus (16), si ab illo non videaris, qui centum habet oculos (17). Nam si te ille viderit, statim vitam eripiet (18) tuam. Quumque hæc bos cervo diceret, ecce ingreditur dominus, et quia nuper (19) viderat, per negligentiam (20) servorum (21) boves (22) esse macilentos, accessit videre præsepia. Quæ (23) ut vidit inania esse, et pabulum contra positum, dum irascitur bubulcis (24), assumisit (25) ipse frondes (26), et statim vidit erecta cervi cornua (27), et ait: quid est hoc? Vocavit ad se bubulcos, et quærit unde cervus esset (28)? Illi nescire se dixerunt (29). At stabularii omnes plena fide jurant se ignorare (30). Gaudet dominus de cervo, quem nemo quæsitum venit (31). Miratur, et cum suis per aliquot dies laute vivit (32).

Hæc fabula probat, dominum plurimum posse in omnibus rebus videre (33).

(11) R. D. *Sic etiam ingredientibus illic.*

(12) *Major villæ* pro villico. Ita *majorissa* dicitur pro ea, quæ ancillis domus præest, et *major domus* pro eo, qui domui, s. famulis præpositus est. Vid. du Fresne T. IV, p. 339. Anon. Nil. habet *Major*.

(13) Phædr. vs. 14.

(14) R. D. *bovibus*. Ph. vs. 15.

(15) R. U. *Tunc major dominus villæ, qui omnia lustrabat, venit. Et bos unus ait cervo.*

(16) R. U. *salvabimus*. Anon. Nil. sed Phædrum propius *salvum te volumus*.

(17) Phædr. vs. 18.

(18) R. U. *eriperet*.

(19) R. U. *dixit superiori*.

(20) R. D. *pro negligentia*. Anon. *neglecte*.

(21) *servorum* deficit in R. D. sed habent R. U. et Anon. Nil.

(22) Romulus Div. *boves suos*.

(23) R. U. *qui*.

(24) R. U. *bubulcus*.

(25) R. D. *assumit*.

(26) R. U. addit hæc: *ut bobus daret*.

(27) Post *cornua* in R. D. legitur *inscius*.

(28) R. U. *et quærit unde cervum esse*.

(29) R. D. post *dixerunt*, et quomodo huc venit, inquit, ad stabularium? omnes etc.

(30) R. U. *nescire*.

(31) R. D. *de cervo, nullus venit quærendo*.

(32) R. D. *miratur de hoc cum suis per aliquot dies*.

(33) Phædr. vs. 28. R. U. hæc f. docet, quemlibet exsulem non esse suum, sed cum alienis incaute vivere. Et dominum debere attentum esse in suis rebus disponendis.

20. Et loqui apud tyrannos pœna est, et tacere tormentum, ut probat hæc fabula (1).

LEO REGNANS.

(Anon. Nil. fab. XLIX; Phædr. lib. IV, fab. XIII; Rom. Nil. fab. XXXVII.)

Quum se ferarum regem fecisset leo fortissimus (2), voluit ille more regum bonam famam consequi (3); renuntians prioribus suis factis ferocibus (4), mutavit consuetudinem (5). Pecus nullum se lædere (6), sine sanguine cibum sumere, sanctam et incorruptam juravit se fidem servare (7). Postea de hac re cœpit habere pœnitentiam (8), et dum mutare non posset naturam (9), cœpit aliquos ducere in secreto, ut falleret (10), et quærere, si ejus os puteret (11). Et illos (12), qui dicebant, putet (13); et (14) qui dicebant, non putet, aut tacebant (15), omnes (16) laniabat (17), ita, ut saturaretur sanguine. Postea simium interrogabat, si putidum haberet os (18). Ille quasi cinnamomum dixit fragrare, et quasi deorum altaria (19). Leo erubuit laudatorem, ut illi tunc parceret (20), sed ut læderet, mutavit fidem (21), et quæsivit fraudem, atque languere se simulavit. Continuo (22) venerunt medici, qui venam conside-

Leo Regnans. — (1) R. D. et loqui pœna est: mox, hæc subjecta fabula.

(2) R. D. Quum sibi feræ regem fecissent fortissimum leonem; sed præferenda lectio R. U. ob loc. Ph. IV, fab. XIII, 4.

(3) R. D. vitiose, voluit ille mores regum bona fama consequi.

(4) R. D. renuntians prioribus factis et mutavit.

(5) Cf. Phædr. vs. 6.

(6) R. D. pecus ullum se non lædere.

(7) Phædr. vs. 8.

(8) R. D. postea ut habere cœpit de hac re potentiam.

(9) R. D. et mutare non posset naturam.

(10) R. D. ducere in secretam fallaciam.

(11) R. D. si ei os puteret; R. U. si ejus os fœteret.

(12) R. D. illos qui dicebant.

(13) R. U. fœtet et putet.

(14) R. U. ac illos qui d.

(15) aut tacebant deficit in R. D.

(16) R. D. omnes tamen.

(17) R. U. laniabat.

(18) R. D. si putorem haberet in ore.

(19) R. U. Ille cinamomum dixit e. q. d. a.

(20) Verba, ut illi tunc parceret, desunt in R. D.

(21) sed ut deciperet invitavit fidem.

(22) R. U. et continuo.

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI IV. 473

rantes (23) pulsum sanum (24) ut viderunt, suaserunt ei (25) sumere cibum aliquem, qui levis esset (26), qui (27) tolleretur fastidium pro digestionem. At leo (28), ut regibus omnia licent: ignota est, inquit, mihi caro simii; vellem illam probare. Ut est locutus, statim necatur beniloquus simius, ut ejus carnem cito escam sumeret. Una enim est poena loquentis et non loquentis (29).

(23) R. D. qui ut venas consideraverunt.

(24) R. U. bonum.

(25) R. U. suadent.

(26) R. U. sumere cibum leuem.

(27) R. D. et tolleretur.

(28) Desunt hæc in R. D.

(29) R. U. adductus est simius, ut eam carnem sumeret, licet bene prius locuta fuerit, nunc tacita ducitur ad tormentum et necem. Ideo tyranni, dum volunt, perimunt præter rationem et sine causa, sive quis bene loquatur, sive taceat.

EXPLICIT LIBER TERTIUS.

INCIPIT LIBER QUARTUS.

1. Verbis maturet facinus, qui non potest viribus. De qua re audi fabulam. (*Vincentius*: Contra illos, qui quod facere non possunt, verbis tamen se posse et nolle ostendunt.)

VULPIS ET UVA.

(*Nil. fab. A. p. 138*; *Phædr. lib. IV, fab. III.*)

FAME coacta vulpis (1) uvam sursum pendentem adspexit in alta vinea (2), et alto gradu se excutiens, quotiens voluit attingere sursum, non potuit. Tandem irata: nolo te acerbam et immaturam (3), inquit, et quasi nolens eam tangere, abiit. [Ita qui nihil facere possunt, verbis tantum, se posse et nolle, ostendunt] (4).

2. Ingenio quemquam facere, quod viribus non potest, breviter instruit nos hæc fabula' (1).

DE MUSTELA ET MURIBUS.

(*Phædr. lib. IV, fab. II*; *Nil. fab. A. p. 139.*)

Mustela, quæ fuerat senex, et mures amplius insequi non po-

Vulpis et Uva. — (1) *Phædr.* vs. 1.

(2) in alta vinea deest apud Vincent. Locum sequentem edidi e Vincentii Spec. doct. R. D. locum ita exhibet: *uvam s. p. a. i. a. vinea, ad quam pervenire volebat, alto gradu se excutiens. Quotiens hoc voluit attingere sursum, non potuit. Irata dicitur dixisse.*

(3) *Phædr.* vs. 4.

(4) R. U. hanc fabulam ita expressit: *Vulpes quum racemos uvarum plenos ac maturescentes prospiceret,*

cupida de illis manducare, omnem viam et saltandi et scandendi est machinata, qua illos habere posset. Sed quum omnem viam frustra tentasset, nec desiderio satisfacere quivisset, mæstitiam vertens in gaudium ait: racemi illi adhuc nimium sunt acerbi: si habere possem, nollem comedere. Fabula significat, quod prudentis est, fingere se ea nolle, quæ consequi non posse cognoscit.

De Mustela et Muribus. — (1) R. D. breviter instruit hæc fabula.

terat (2), involvit se in farina (3), et loco obscuro (4) se condidit (5), volens de innocentibus sine suo (6) labore prædam facere. Venit (7) miser ignarusque mus, *quandam* herbam putans (8): periit (9) innox (10) et moerens; alter similiter capitur; deinde (11) et tertius. Postea venit major annis et cautus mus (12), qui omnia jam noverat ingenia (13), muscipulas (14), caveas, laqueos, serpentes (15) et ceteras deceptionis machinas (16). Quumque hostis insidias videret, dixisse fertur ad illam (17): inducis quidem mures, et devoras innocentes; me tamen non capies (18) improba, qui omnia novi ingenia (19).

3. Qui videtur verba blanda habere et infidelis est, peccat in corde suo, et hoc argumento se describi intelligat (1).

LUPUS, PASTOR, ET VENATOR.

(App. Burm. fab. XXMI; Anon. Nil. fab. L; Rom. Nil. fab. XXXVIII.)

Quum persecutorem (2) fugeret impius (3) lupus (4), et a bubulco esset visus, qua parte fugeret, et in quo loco se celaret, timore plenus bubulcum rogabat de hoste suo (5): oro te per omnes spes tuas, ne me persequenti tradas, cui nihil (mali) me fecisse juro (6). Et bubulcus ait lupo: ne timeas, esto securus;

(2) R. D. *et mures jam non sequatur.*

(3) R. U. *in farinam.* Cf. Ph. fab. cit. vs. 23.

(4) Phædr. vs. 23.

(5) R. U. *in l. c. se abscondit.*

(6) R. D. *sine sui labore.*

(7) R. U. *veniens.*

(8) R. U. *putabat.*

(9) R. D. *præterit.*

(10) R. U. *periit noxius et innoxius.*

(11) R. U. *deinde sic tertius.*

(12) *mus deest* in R. D.

(13) R. D. *qui omnem jam noverrat muscipulam.*

(14) Sic legitur in R. U.

(15) R. D. *et laqueos arcentes.*

(16) R. D. *et cetera deceptionis ingenia.*

(17) *ad illam deficit* in Rom. D.

(18) R. D. *captabis.*

(19) R. D. *omnia tua n. i.*

Lupus, Pastor et Venator. —

(1) R. D. *Qui habet verba blanda, infidelis peccator est, ut hæc fabula narrat.*

(2) R. D. *persecutionem; persecutorem præter R. U. habet Anon. Nil.*

(3) Forte legendum *improbos.*

(4) Additur in R. D. *celeriter, quæ vox rectius abest.*

(5) R. U. *rogabat super hostem.*

(6) In utroque Romulo legitur, *cui nihil me fecisse juro; quum vero in Anon. Nil. inveniatur, cui non se facere jurat malum, non inepte legas, cui nihil mali me fecisse juro.*

in aliam ei partem te fugisse dicam (7). Venit persecutor, rogans ostendi sibi lupum, dicens, peto te, bubulce, vidisti huc venire lupum (8)? ubi sit ostende. At (9) bubulcus: venit quidem, sed sinistra parte abiit (10). Illic deorsum quære, dixit (11); sed dextra oculis designat (12) persecutori locum, ubi lupus latebat (13); at ille non intelligens festinanter abiit (14). Tunc sic bubulcus lupo ait: quid est? gratumne habes, quod te celaverim (15)? Et lupo e contra bubulco ait: linguæ tuæ gratias ago, sed oculis tuis fallacibus magnam cæcitatem opto (16). Hæc illos increpat fabula, qui bilingues (17) esse videntur.

4. Quod unicuique concessum est, hoc utatur, sicut hæc (1) nobis auctoris fabula narrat.

PAVO AD JUNONEM.

(Phædr. lib. III; fab. XVIII; Rom. Nil. fab. XXXIX.)

Pavo ad Junonem venit iratus, et indigne ferens (2) quod luscinia cantaret et humana cognosceret (3), et quod sibi hoc non esset datum (4), sed derideretur de voce summissa (5). Tunc Juno consolandi caussa (6) blanditur alloquiturque eum: Visus tuus superat vocem (7), et forma tua superat lusciniam; colore et nitore smaragdi perfusus es (8); nullus similis tibi, pictusque plumis gemmis cauda et collo refulges (9). Et pavo

(7) R. U. *esto securus, aliam partem ostendam.*

(8) R. D. *si vidisti, ait, huc venire lupum.*

(9) R. D. *et.*

(10) R. U. *sinistram partem habuit.*

(11) R. U. *illic velocius quærere dicit.*

(12) R. D. *adsignat.*

(13) R. D. *loca. Apud eundem deficient verba, ubi lupus latebat.*

(14) R. D. *festinans abiit. R. U. at ille non intellexit, sed festinans a. r. festinanter reposui ex Anon. Nil.*

(15) R. D. *et quidem gratum habes, quod t. c.*

(16) Romulus Ulmens. *cæcitatem peto.*

(17) R. U. *bilingui.*

Pavo ad Junonem. — (1) hæc deest in R. U.

(2) Phædr. vs. 1, fab. cit.

(3) R. U. *agnosceret.*

(4) *quod omissum in R. D. At R. U. et quod id idem sibi.*

(5) R. D. *irrideretur; R. U. sed ob ejus vocem dimissam ab omnibus derideretur. Cf. Ph. vs. 4.*

(6) Phædr. vs. 5.

(7) R. U. *super vocem.*

(8) *es abest in R. U.*

(9) R. D. *pictisque plumis gemmæ cauda et collo refulgent. Cf. Phædr. vs. 7. 8.*

ad Junonem: quid mihi hæc sunt? Vincor voce (10). At (11) Juno: fatorum (12), inquit, arbitrio a Diis datæ sunt partes omnibus vobis (13). Tibi nitor coloris et forma major (14); virtus aquilæ; lusciniæ cantu vocis auguria sumit (15); corvus crocitare (16) accepit; columba dolet semper (17); ritus (18) gruis (19) ostendit tempus, et in oliva parit turdus; ficedula prolivida plumis (20); lucifera gaudet hirundo; nudus sero volat vespertilio; gallus novit noctis horas; unaquæque abundat in suis (21). Tu noli quærere (22), quod tibi a Diis non est datum (23).

5. Oportet benivolos esse cuicumque peregrino, et ignoscere misero (1) ne sit (2), ubi reddat gratiam, ut hæc subjecta fabula edocet (3).

PANTHERA ET PASTORES.

(Phædr. lib. III, fab. II; Nil. fab. A. p. 139.)

Panthera innoxia (4) cecidit in foveam (5). Agrestes ut vi-

(10) Confer Phædr. fab. c. vs. 9.

(11) R. D. et.

(12) R. D. *factorum*.

(13) Phædr. vs. 10.

(14) R. D. tibi nitor et color et forma; major virtus aquilæ; v. Ph. vs. 11.

(15) Ita R. U. et Romul. edit. apud Nil. F. A. p. 125. quæ Steinhævelius sic reddidit: *die Nachtgall bezaichnet künftige ding mit der Stimm ires gesanges*. R. D. *lusciniæ cantus vocis auguria sumit*.

(16) R. D. *grunnire accepit*; R. U. *grumire captat*. Equidem ex edito Romulo apud Nilant. l. c. p. 125. *repositi crocitare*.

(17) R. U. vitiose, *columba dolet seni*: sed legendum *semper*, quod mox sequitur in R. D. ceteroquin alieno loco positum; habet etiam Romulus editus apud Nil. l. c. *columba semper tristatur*.

(18) R. U. *titus*, sed e Rom. edito ap. Nil. l. c. *reponendum ritus*.

(19) Vitiose R. D. *gravis*.

(20) Ita h. l. e R. D. et U. nec non Romulo edito apud Nilant. l. c. restituere conatus sum. R. D. *corrupte, gravis ostendit semper tempus et in oliva parit, turdus ficetula probanda pomis lucifero gaudet hirundo*; R. U. *gruis ostendit semper tempus et in oliva parit tarde; ficedula prolivida pomis*; Romul. editus in F. A. Nilantii, *ritus gruis ostendit tempus, et in oliva parit tarde Ficedula prolivida plumis lucifera g. h.*

(21) R. D. et U. *omnibus in suo abundat*; sed prætuli lectionem Romuli editi apud Nil. p. 125.

(22) R. D. *tu loqueris*.

(23) R. U. *nisi quod accepisti a Diis*.

Panthera et Pastores. — (1) R. D. *et si peccat, ignoscendum est*.

(2) R. D. *nescit*.

(3) R. D. *ut hæc fabula docet*.

(4) R. D. *panthera inquit innox*.

(5) Phædr. fab. cit. vs. 2.

derunt (6), alii fustibus feriunt (7); alii saxa ridentes mittunt (7); quidam contra (9) dixerunt (10): parcite innocenti, qui neminem læsit, et hæc dicendo multos prohibuerunt (11), ne morte eam affligerent. Alii miserunt panem (12); alii fleverunt (13) hujus innocentiam. Nox ut venit, abierunt (14) omnes domum, putantes eam noctu morituram (15). Deinde ut illa vires suas refecit languidas (16), veloci saltu se ex fovea (17) liberavit (18), et ad suum cubile properavit (19). Post paucos dies memor injuriæ (20) irata ad locum pergit (21), pecus illic trucidat (22), pastores dissipat, in aratores et agrestes (23) impetu sævit (24), et multa male (25) devastando perdit (26). Timeant omnes (27), non curant damna, tantum pro vita rogant (28). Tunc panthera molliter ad eos sic dixisse fertur: meminini, qui fustes dederit (29), qui mihi saxo nocuit (30), quis inique mihi gesserit (31), quis panem miserit (32). Sed illis hostis revertor (33), qui me mori petierunt. Hæc improbi et injuriosi audiant, et caveant (34) ne aliquem lædant.

(6) Phædr. Confer fab. cit. vs. 3.

(7) Phædr. vs. 3.

(8) R. U. alii sani ridentes mittunt.

(9) R. D. e contra, sed vide Ph. vs. 4.

(10) R. U. dixit.

(11) R. U. ut dixit multos prohibuit.

(12) Phædr. vs. 6.

(13) R. D. dolebant.

(14) R. U. illi abierunt.

(15) R. D. mori.

(16) Phædr. vs. 9.

(17) R. D. veloci saltu se inde l.

(18) Phædr. vs. 10.

(19) R. U. properat timens. Cf. Phædr. vs. 11.

(20) R. D. post rememorans quæ perperâ fuerat.

(21) R. D. venit ad locum, omisso τφ irata.

(22) Phædr. vs. 13.

(23) R. U. in aratores agrestes.

(24) Phædr. vs. 14.

(25) R. U. mala devastando.

(26) R. D. perdidit.

(27) Cf. Phædr. vs. 15.

(28) Phædr. vs. 16.

(29) R. D. meminini, quis me fuste cecidit.

(30) R. D. quis me saxo nocuit.

(31) R. D. quis inique gessit. Post gesserit in R. U. leguntur hæc: quis ire festinaverit.

(32) Phædr. vs. 18.

(33) R. D. sed illos hostes re-fero.

(34) deficit et caveant in Romulo Ulm.

6. Parentes, vel amici, qui sibi non consentiunt bene, male intereunt; de hoc audi fabulam (1).

VERVECES ET LANIUS.

(Nil. fab. A. p. 125 sq.)

Verveces in collecto (2) quum essent una (3) cum arietibus, lanium inter se intrare videntes (4) dissimulaverunt (5). Quum autem ex se unum cernerent manu lanii mortifera teneri, trahi et interfici, nec sic (6) timuerunt, sed inter se incaute (7) dicebant: me non tangit, te non tangit, dimittamus trahi, quem trahit (8). Novissime remansit unus. Quum et ipse similiter se trahi videret, sic (9) dixisse lanio dicitur (10): dignæ sumus, laniari (11) singillatim ab uno, qui hoc non prospeximus, dum essemus simul, et te, in medio nostro positum, aspeximus, et capitum impulsibus quassatum confractumque non occidimus (12).

Hæc fabula probat (13), illum (14) consumi a malo, qui se in vita non tutaverit.

Verveces et Lanius. — (1) R. D. quod taliter narrat nobis subjecta fabula.

(2) R. D. in collectu.

(3) R. D. simul.

(4) R. D. cognoscentes.

(5) R. D. addit, se videre.

(6) R. U. etiam nec sic.

(7) R. D. incautæ.

(8) R. U. hunc tetigit, et te; dimittamus; trahat, quem trahat. Romulus apud Nil. F. A. p. 126. hunc tetigit, dimittamus; trahat, quem trahat.

(9) R. U. se dixisse.

(10) R. D. lanioni; R. U. dixisse lanio fertur.

(11) R. U. laniati.

(12) R. D. ab uno, qui hoc novissime perspeximus. Quia quum simul essemus, quando te in medio nostri positum aspeximus, capitinis impulsibus q. c. n. o. Pro captivis impulsibus, quod habent R. U. et Romul. edit. apud Nil. p. 126. et pro capitinis impulsibus Romuli Div. reposui capitum impulsibus, cui lectioni favet Rom. Nil. p. 126.

(13) R. U. narrat.

(14) R. U. hunc.

7. Sapientis (1) consilium nullatenus prætermitti debere, admonet nos subjecta auctoris fabula.

AUCEPS ET AVES.

(Nll. fab. A. p. 141.)

In verno aves diversi generis dum exultarent, et in nidis suis, velatæ fronde, sederent (2); insperato adspiciunt (3) aucupem lippum componere cannas suas, et festucas (4) inserere visco (5). Illæ ignaræ et simplices aves sic inter se narrare cœperunt: o (6) quam pium hominem cernimus (7)! nam nimia bonitate (8) lacrymæ ex ejus oculis profluunt (9), quotiens nos adspicit (10). De quibus una aliis astutior (11), experta omnes dolos aucupis (12), sic dixisse fertur: Heu fugite simplices et innocentes (13) aves! et ab hac protinus (14) vos eripite fraude. Quare moneo (15), ut impigris alarum pennis vos ad aerem liberum volatu extollatis celeriter (16). Nam si placet cognoscere verum (17), ad ejus opera caute intendite et videte; quia quas fraude ceperit, mox (18) morsu occisas, aut præfocatas in tumba reponit (19).

Monet hæc fabula, indubie (20) fieri posse, ab unius consilio multos de periculo liberari (21).

Auceps et Aves. — (1) R. U, sapientes.

(2) R. U. frondes ederent.

(3) insperato deficit in R. D.

(4) R. D. festucam.

(5) R. U. fisco.

(6) o deest in R. D.

(7) R. D. aspiciamus.

(8) R. D. quia pro nimia bonitate.

(9) R. D. fluunt.

(10) R. U. dum nos a.

(11) R. D. unus ales astutior.

(12) R. D. et expertos habens o. d. a.

(13) R. U. invocare.

(14) protinus deest in R. D.

(15) R. D. pro qua re m.

(16) R. U. impigris alarum pennis ad aerem liberum volatum extollatis celeres.

(17) verum abest in R. D.

(18) mox deficit in R. U.

(19) R. D. in cumbam.

(20) R. D. non dubium.

(21) R. U. multos liberari.

8. Solet [ab antiquo] (1) a nefariis hominibus fallacia (2) et adulatio libenter haberi, honestas autem et veritas (3) bonitasque reprobare, de quo (4) instruit nos subjecta fabula. (Vincentius: Contra adulatores et eorum fautores.)

HOMINES DUO, FALLAX, VERAX, ET SIMIÆ.

(Anon. Nil. fab. LI; Rom. Nil. fab. XLI; App. Burm. fab. XXIV.)

Duo homines, unus fallax et alius verax simul iter agebant. Quum ambularent, venerunt in (5) provinciam simiorum. Quos [homines] (6), ut vidit unus ex multitudine simiorum (7), qui se aliis priorem constituerat, jussit eos teneri et interrogari, quid illi homines de se ipso dicerent (8); et jussit omnes simios sibi similes (9) adstare ante se ordine longo, dextra lævaque, et sibi sessum (10) contra parari; et sicuti viderat (11) jam (12) imperatorem aliquando facere, taliter (13) ante se os stare fecit. Jubentur ergo (14) adduci illi homines in medio (15). At ille major simius: qui sum ego (16)? fallax dixit: Tu es imperator. Iterum interrogavit: et qui sunt isti, quos ante me videtis stare (17)? Iterum (18) fallax respondit: Hi sunt comites tui (19), primicerii (20), campidoctores (21), milites et alii of-

Homines Duo, Fallax, Verax et Simiæ. — (1) Ita legitur in R. U. at R. D. habet, ab antiquissimis et nefariis h.

(2) Omissum in R. U. fallacia et. Sed jungit et Romul. Nil. fallacia et adulatio.

(3) R. U. et honesta veritas.

(4) R. D. de qua re.

(5) R. D. ad.

(6) Hanc vocem rectius omittit Vincent. et Anon. Nil.

(7) R. U. ut vidit simius iste qui se a. p. c.

(8) R. D. de illo dixissent.

(9) R. U. jubet ille omnibus simiis sibi similibus.

(10) R. D. ad sedendum.

(11) R. U. sicut viderat.

(12) omissum est jam in R. U.

(13) R. U. dum taliter.

(14) R. U. jubentur, omisso τὸ ergo.

(15) R. U. ad medium; in medio habet quoque Anon. Nil.

(16) R. D. quid sum ego?

(17) R. D. et isti, quos ante me videtis stare, quid sunt?

(18) R. D. idem f. r.

(19) R. U. isti sunt milites.

(20) Primicerius in universum est primus cujusque ordinis. Notat du Fresne h. v. loc. Willelm. Tyrrii, lib. IV, c. 8. præcedebant ejus exercitum quasi legionum primicerii, vexilla bajulantes etc. Plura dabit du Fresne l. c. et H. Vales. ad Amm. Marc. XVIII, 3. quem laudat Nil. fab. cit. Anon.

(21) R. U. campidoctores. Sunt autem campidoctores, qui scientiam armorum et omnes armaturæ nu-

ficiales (22). Et pro hoc ille, qui mendacio (23) laudatus est cum turba sua, jubet (24) illum remunerari: et qui adulatus est, omnes fefellit (25). Ille autem verax homo (26), hæc apud se aiebat (27): Si iste, qui mendax est et omnia mentitur, sic est acceptus, ut pro suo mendacio ita remuneretur (28), quid si ego verum dixero (29)? Dum hæc secum deliberat (30), ait simius ille (31), qui se imperatorem dici volebat: dic tu, qui sum ego (32), et ii (33), quos ante me vides? At ille, qui veritatem amabat, semper et loqui verum consueverat, respondit: tu simius es, et ii omnes simii sunt, similes tibi (34). Continuo jubetur lacerari dentibus et unguibus (35), quia (36), quod verum fuit, dixit. Hoc modo fieri a malis hominibus solet (37), ut fallacia et malitia ametur, et honestas et (38) veritas lace-
retur. (39).

meros militibus tradunt. Vid. *du Fresne* h. v. De iis etiam consulendus *Amm. Marc.* lib. XIX, c. 6, et lib. XV, c. 3, ubi v. *Vales.* et *Lin-*
denbrog. quos laudat *Nilant.* fab-
cit. Ejusmodi vero vocabula *Romul.*
mutuatus esse videtur a posteriore
aula. *Imperatrum Romanorum*,
ubi tales munerum appellationes
vigeant, observante *Nilantio*.

(22) R. D. et cetera officia.

(23) R. D. in mendacio.

(24) R. D. jussit.

(25) R. D. quia adulatus est et
omnes illos fefellit.

(26) Quum autem homo ille verax
hoc videret. Ita R. U.

(27) R. U. agebat.

(28) R. D. sic est acceptus atque
remuneratus.

(29) R. U. quanto magis ego,
dum vera dixero.

(30) R. D. Quum hæc secum deli-
beraret.

(31) R. U. illi.

(32) R. D. quid sum ego?

(33) R. U. hi.

(34) R. U. et hi omnes similes tui
sunt simii.

(35) R. U. unguis.

(36) R. U. qui.

(37) R. D. hoc modo fieri et a m.
h. s.

(38) R. D. vel veritas.

(39) Non sine causa hic subjunxi
fabulam e *Vincentii Spec. doctrin.*
coll. cum historiali: Duo homi-
nes, unus fallax et alter (alius) ve-
rax, quum ambularent, venerunt in
provinciam simiorum. Quos ut vidit
unus eorum, qui se priorem aliis
constituerat, jussit homines illos
teneri, et quid de ipso dixissent in-
terrogari. Jussit quoque omnes si-
mios sibi similes ante se et dextra
lævaque stare (adstare) sibi que se-
dem contra parari, sicut viderat
imperatorum aliquando facere. Ju-
bentur ergo (igitur) homines illi in
medium adduci: dixitque major ille
simius: quid sum ego? fallax ait:
tu es imperator. Et iterum ille: Et
(qui) isti, quos ante me vides stare?
Qui respondit, hi sunt comites tui,
primicerii, milites, et ceteri officia-
les. Ille ergo in mendacio laudatus
est, et munerari jussus, quia adu-
latus est, et omnes illos fefellit. Ille
autem verax homo hoc apud se
aiebat: Si iste, qui mendax est, sic

9. Inimicitias non ponere melius (1), quam postea de inimiciis, dum se non valet ulcisci (2) inimicus (3), poenitere, ut in presenti probatur fabula (4).

EQUUS, CERVUS, ET VENATOR.

(Phædr. lib. IV, fab. 4; Nil. fab. A. p. 141.)

Equus et cervus inimicitias inter se duxerunt (5); quumque videret equus cervum omnibus (6) aptum, et ex cursu (7) levio-rem, et corpore decorum, et arboreis cornibus ornatum, equus, livore coactus, se ad venatorem contulit. Cui ait: est in prospectu cervus ad videndum mirabilis, quem si venabulo poteris transfigere, abundabis pulcherrima carne (8) ad escam, cuius corium (9) cornua et ossa pecunia vendes non parva. Ille venator, cupiditate accensus (10), quomodo, ait, poterimus capere cervum? Equus venatori dixit: ego monstrabo capiendum (11) meo labore cervum. Tu vero, sedens super me, quum secutus fueris (12), venabulo manu tua excusso, vulnerato cervo et occiso (13), tuâ venatione perfecta (14), gratulabimur ambo. Hoc facto (15) venator, super equum sedens (16), cervum de loco motum (17) quum agigaret in cursum (18); cervus, non immemor sui naturalis ingenii, celeres tendens (19) pedes

est acceptus et muneratus, ego quid si verum dixero? Interrogatus ergo ab illo simio: dic tu, quid sum ego, et hi, quos ante me vides. Ille, qui veritatem amabat, respondit: tu simius es et hi omnes simii sunt similes tibi. Continuo jabetur lacerari dentibus et unguibus, quia, quod verum est, dixit. Hoc modo fieri solet a malis hominibus, ut fallacia, et malitia ametur, et honestas et veritas laceretur. "

Equus, Cervus et Venator. —

(1) R. D. *inimicitias reponere.*

(2) R. D. *ulciscere.*

(3) deficit in R. D.

(4) R. U. *ita docet de hoc auctoris subjecta fabula.*

(5) Romulus Divion. *dixerunt.*

(6) R. D. *in omnibus.*

(7) R. D. *excussum.*

(8) R. U. *pulcherrimis carnibus.*

(9) *corium* deest in R. D.

(10) R. U. *accessus.*

(11) *capiendum* deficit in R. U.

(12) R. D. *quum consecutus fuero.*

(13) R. U. *plagatum cervum et occisum.*

(14) R. U. *tuâ venationi perfectæ.*

(15) R. D. *hoc dicto.*

(16) R. D. *adscendens.*

(17) R. D. *de loco cervo moto.*

(18) R. U. *quum excuteret et agigaret.*

(19) R. D. *tendebat.*

et (20) transiliens campos, in saltum (21) cursu veloci (22) illæsus evasit. Equus vero quum sudore se maceratum et fatigatum videret, sic dixisse sessori ferunt : quo tendebam attingere non potui, descende et vade, solito more transigere vitam tuam (23). Cui contra desuper sessor (24) : non habebis (25), inquit, potestatem currendi, quia frenum in ore habes; nec saltum dare, quia sella te premit (26). Si calcitrare volueris, flagellum (27) in manu teneo (28).

Eos increpat fabula (29), qui quum aliis volunt (30) nocere, se potius subjugant.

10. Multi credunt voce sua fortes terrere [sicut debiles] (1). De hoc audiamus fabulam (2). (*Vincentius* : Contra illos, qui virtute facere nihil valent et verbis inanibus alios terrent.)

ASINUS ET LEO.

(*Phædr. lib. I, fab. XI; Rom. Nil. fab. XLII.*)

Asinus e diverso occurrit leoni, cui sic dicere cœpit : ascendamus in cacumen (3) montis, et ostendam tibi quia et multa animalia me timent (4). Leo ridens [ad aselli verba] (5) : eamus, inquit; quumque venissent ad locum, stans cum fera asellus in edito loco, voce emissa (6), clamare cœpit. Quem audientes vulpes et lepores fugere (7) cœperunt. At asellus leoni : vide, quem

(20) et omissum in utroque Romulo.

(21) R. D. in saltu.

(22) R. U. cursus velocitate.

(23) R. U. et vade solitam vitam transigere.

(24) R. U. cui ille desuper.

(25) R. D. non habes.

(26) R. U. si currere volueris, frenum in ore habes; si saltum dare, sella te premit.

(27) R. U. flagellum.

(28) R. U. habeo.

(29) R. D. illos increpat hæc fab.

(30) R. D. voluerint.

Asinus et Leo. — (1) Verba, uncis inclusa, videntur esse interpolata, id quod intelligi potest e Romulo

Nilantii, apud quem hæc occurrunt : multi insipientes et impotentes putant potentiores se et fortiores posse verbis suis inanibus comminari.

(2) R. D. et pro hoc audiamus subjectam fabulam.

(3) Ita Vincent. et R. U. contra R. D. in cacumine.

(4) R. D. et Vinc. quia et me multi timent.

(5) Ita R. D. at Vincentius hæc non habet; R. U. leo ridens aselli verba.

(6) R. U. summissa; Vinc. dimissa.

(7) Rom. Divion. et Vincentius currere.

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI IV. 485

timeant (8). Cui leo contra sic dixisse fertur : poterat et me terrere vox tua, si non scirem, asinum te esse (9).

Hæc fabula monet, derideri (10) hunc potius debere (11), qui virtute facere nihil valet, et verbis inanibus putat se quemquam terrere posse (12).

11.

DE VULTURE ET ALIIS AVIBUS.

Vultur (1), simulans (2), se natalem (3) celebrare, aves (4) ad coenam invitavit. Deinde ingressus clausit ostium, et singulatim cœpit occidere eas (5).

Hæc fabula dicta est illis (6), qui opem hilariter tribuentes, contraria machinantur (7).

12.

DE LEONE ET VULPE.

(Anon. Nil. fab. LIX; Rom. Nil. fab. XLIII; App. Burm. fab. XXX.)

Leo jam deficiens languorem fingeat, et per eam fallaciam (1) ceteræ bestiæ ad visitandum regem (2) introibant. Leo autem continuo occidebat (3) eas. Vulpis vero veniens (4) ante speluncam stetit (5), et salutavit eum (6). Interrogata autem a Leone (7) : quare non intrasti? respondit : quoniam (8) video

(8) Verba, *at asellus — timeant* desunt in R. D. et Vinc.

(9) R. D. et Vincentius *si non scirem, quis esses.*

(10) R. U. *rideri.*

(11) R. D. *deberi.*

(12) R. U. *et verbis inanibus quemquam terrere putat.*

De Vulture et aliis Avibus. —

(1) R. D. *cervus.*

(2) R. U. *similans.*

(3) R. U. *natale.*

(4) R. U. *aves minores.*

(5) R. U. *occidere omnes.*

(6) R. D. *facta est in illos.*

(7) R. U. *qui ad opem hilarem proficiscentes contraria patiuntur.*

De Leone et Vulpe. — (1) R. D. *et per hoc; Vinc. in Spec. doctrin. per hanc fallaciam.*

(2) R. D. et Vincent. *eum.*

(3) R. D. *edebat.* Paulo concinnius hunc locum exhibet Vincentius : *et per hanc fallaciam quum ceteræ bestiæ ad visitandum eum introirent, mox eas comedebat.* Vid. Ejus Spec. histor. coll. Spec. doctrin.

(4) R. U. *vulpes venientes.*

(5) R. U. *steterunt.*

(6) R. U. *salutantes eum.*

(7) Ita præter R. D. Vincent. R. U. *una a leone interrogata.*

(8) R. D. *quidem.*

introeuntium vestigia, exeuntium autem non video. Sic quorundam periculum (9) doctrina nobis debet esse (10) nostræ salutis, quia in domum potentis facile quisquam intrat, exire vero jam tardum est (11).

13.

CORNIX.

Cornix sitiens accessit ad urnam dimidiam aquæ, et eam conabatur evertere. Sed quoniam (1) fortiter stabat, non poterat eam movere. Quod quum videret, hoc argumentum invenit: sumens calculos misit in urnam et ex multitudine calculorum aqua ex urna sursum porrecta est, et sic suam satiavit sitim (2).

14

PUER ET SCORPIUS.*

Puer, in silva auguria captans, stetit super quemdam lapidem, sub quo jacebat scorpius, quem conabatur puer vertere. Cui scorpius dixit sic: Vide miser, ne, dum me captas, te ipsum perdas.

Præcipit hæc fabula, nihil tale audere, quod sit periculosum.

(9) Hæc et sequentia desunt apud Vincent. R. U. *pericula*.

(10) R. U. *doctrinæ nobis debent esse*.

(11) Ita edidi ex Anon. Nil. R. U. et D. habent, *exire vero tarde est*. Notanda hoc loco inscriptio fabulæ apud Vinc. *Contra illos, qui domos potentum facile intrant*.

Cornix. — (1) R. D. *perperam quam, pro quo legendum, quoniam*.

(2) Hæc fabula, quæ legitur apud R. D. est fab. XXVII Aviani. Deficit in Edit. Ulmensi, nec habet Romulus Nilantii. Vide quæ de ea notantur in Lessingii Rom. et Rimic. pag. 52.

Puer et Scorpius. — (*) Etiam hæc fabula, quæ occurrit apud R. D. deest in Edit. Ulmens. Romuli; nec habet Romulus Nilantii. Vid. quæ observat Lessingius in Romul. et Rimic. l. c.

15. Malo homini nunquam fides adhibenda est (1). Hanc pro hoc audi fabulam (2).

ASELLUS ÆGER ET LUPUS.

(Nil. fab. A. p. 142.)

Asinum ægrum (3) lupus visitavit (4), et coepit corpus ejus tangere et interrogare, quæ partes corporis ei maxime dolerent (5). Respondit asellus : quas tu tangis.

Sic homines mali, etiamsi prodesse se fingant (6), et bene loqui simulatorie velint, magis nocere festinant (7).

16. Majoribus aliquando minores solent inter se detrahere. De hoc audi fabulam (1).

DE HIRCO MAJORE ET TRIBUS MINORIBUS.

(Nil. fab. A. p. 143.)

Tres hirci minores quum viderent unum majorem fugientem et timentem (2), deridebant eum. Ille autem respondebat eis : o desperati et ignari, si sciretis quis me persequitur (3), non minus paveretis (4). Sic ergo (5) sæpius potentibus personis ab inferioribus detrahi solet (6).

Asellus æger et Lupus. — (1) R. D. malorum hominum nunquam fides credenda est.

(2) R. D. hanc per hoc a. f.

(3) R. D. lassum.

(4) R. D. visitabat.

(5) R. D. quæ membrorum partes ei m. d. R. U. quæ maxime partes corporis ejus dolerent.

(6) R. U. fingunt.

(7) R. U. festinant.

De Hirco majore et tribus minoribus. — (1) Verba, de hoc audi fabulam, desunt in R. D.

(2) R. D. ubi erant tres hirci, viderunt equum timentem, leonemque fugientem et deridebant etc.

(3) Rom. Ulm. qualem hircum fugio.

(4) R. U. non derideretis.

(5) ergo deficit in R. U.

(6) R. U. detrahitur.

17. Virtutis opus est, factis aliquid probare (1). Hanc pro (2) hoc audi fabulam.

HOMO ET LEO.

(Anon. Nil. fab. LII; Rom. Nil. fab. XLIV; App. Burm. fab. XXV.)

Homo et Leo quum inter se certarent, quis esset superior, et quærerent hujus altercationis testimonium, venerunt (3) ad monumentum, ubi erat pictura, quomodo leo ab homine suffocatur (4). Ostendit homo ille testimonium in pictura (5). Cui leo ait: hoc ab homine pictum est; nam si leo pingere nosset (6), pinxisset (7) quomodo leo suffocasset hominem. Sed ego, inquit, dabo tibi verum testimonium. Deduxit (8) leo hominem ad amphitheatrum, et ostendit illi vera fide, quomodo homo a leone suffocatur, et dixit: hic colorum non sunt opus testimonia, sed veritate factum (9).

Hæc fabula probat, mendacium, colore compositum (10) a veritate cito superari, ubi est certa probatio.

18. Aliquantum, quum nihil sint, ipsi se magnificant; ut hæc (1) auctoris brevis fabula narrat.

PULEX ET CAMELUS.

(Anon. Nil. fab. LX; App. Burm. fab. XXXI.)

Pulex stans (2) in cameli sarcina, quum fuisset camelus onustus, plaudebat, se esse meliorem. Longum iter quum agerent,

Homo et Leo. — (1) R. U. *virtutis tempus factis a. p.*

(2) R. D. *per hoc*; R. U. *pro hoc audi fabulam.*

(3) Ita repositi ex Anonymo Nilant. male enim uterque Romulus, quum venissent.

(4) R. U. *suffocaretur.*

(5) Anon. Nil. *hanc ostendit homo picturam in testimonium.* Corrupte R. U. *impictu'e.*

(6) R. U. *nosceret.*

(7) R. U. *se pictum videres.*

(8) Romulus Ulmens. *induxit.*

(9) Ita legendum ex Anon. Nil. Perperam enim R. D. *hic color testimonia non sunt, sed opus veritate factum*; sic quoque R. U. nisi quod hic colorum habeat.

(10) R. U. *coloribus.*

Pulex et Camelus. — (1) Rom. Ulmens. *sicut auctoris brevis fabula narrat.*

(2) *stans* deficit in R. D. pro *pulex* forte legendum ex Anon. Nil. *culex.* Cf. mox Not. 6.

venerunt simul ad vesperum (3) in stabulum (4). Pulex vero statim se ante pedes cameli excussit, et sic dixisse fertur: bene feci, inquit, descendens de tuo dorso, ne te diutius gravarem (5). Et camelus ad pulicem (6) sic ait: gratias ago, quod nec te imposito gravatus, nec te nunc deposito sum allevatus (7).

Hanc illi audiant fabulam, qui nec gravare, nec juvare aliquando possunt meliores.

19. De tardis ac pigris talem auctor retulit fabulam (1).

FORMICA ET CICADA.

(Anon. Nil. fab. LVI; Rom. Nil. fab. XLV; App. Barn. fab. XXVIII.)

Hiemis tempore formica frumentum ex caverna trahens sicabat (2), quod æstate colligens coagulaverat (3). Cicada autem estæriens eam rogabat, ut daret sibi (4) aliquid de cibo, ut viveret. Cui formica: quod faciebas (5), inquit, in æstate? At illa: non mihi vacabat (6); per sepes oberrabam (7) cantando. Ridens formica et frumentum includens (8) dixit: si æstate cantasti, hieme salta.

Hæc fabula pigrum docet, ut tempore certo laboret, ne dum minus habuerit et petierit (9), non accipiat.

(3) Romulus Ulmens. *vespere*.

(4) R. U. *ad stabulum*.

(5) R. D. *bene feci, inquit, parrens, ne te diutius gravarem*.

(6) R. D. *culicem*. Cf. paullo ante not. 2.

(7) R. D. *gratias ago, sed nec te imposito gravatus sum*; R. U. *gratias ago, quod nec te imposita gravatus, nec te nunc deposita sum alleviatus*. De verbo *allevio* lege quæ notat Schellerus in Lex.

Formica et Cicada. — (1) Desunt hæc in Romulo Ulm. Mox pro *hiemis tempore* Vincent. habet *hieme*.

(2) Sic legitur in utroque Romulo, et apud Vincentium. Schw. quasi humiditate hiberna madefac-

tum sereno die aeri exposuisset formica, ne corrumperetur. Anon. Nil. habet *secabat*, quia integra grana edere nequibat. Nilant. ad Anon. fab. cit.

(3) Anon. Nil. *collocaverat*.

(4) Reposui sibi ex Anon. Nil. In R. D. et U. nec non Vinc. est illi.

(5) R. U. *fecisti*.

(6) Ita Vincent. R. U. *non mihi vacavit*; R. D. *at illa: dum me vacabat*.

(7) R. U. *oberravi*.

(8) R. D. *ridens formica frumentum inclusit, et dixit*.

(9) et *petierit* deest in R. D. Vincentius: *ne, dum minus habueris, non accipiat, quum petierit*.

20. Homo malus multos perdit, et ipse solus perit (1). Pro hoc audi fabulam (2).

DE GLADIO ET VIATORE.

(Nil. fab. A. p. 143.)

Gladium, viator dum ambulat (3), jacentem invenit in via, quem interrogavit: quis te perdidit? Cui contra telum (4): me quidem unus, ego vero multos.

Hæc fabula narrat, malum posse perire, sed ante multis nocere (5).

21. De injuriis innocentum Æsopus talem narrat fabulam (1).

OVIS ET CORNIX.

(Anon. Nil. fab. LV; App. Burm. fab. XXVII.)

Otiosa quædam cornix super (2) ovem consedit, tundens dorsum ejus (3). Hoc (4) quum diu fecisset, sic ad illam ovis dixisse fertur: Cani si hæc fecisses (5), non ferres latratum ejus (6), nec iracundiam oris illius (7). At (8) cornix talia ovi ait: Collo equidem forti sedeo (9), et scio, quem lacessere debeo (10), quia sum antiqua annis, improba innocentibus, amica autem asperis. Sic me creatam dii voluerunt (11).

Hæc fabula in illos dicta est, qui infirmis, et eorum (12) innocentia injuriantur.

De Gladio et Viatore. — (1) R. U. et solus perit.

(2) R. D. ac per hoc audi fabulam istam.

(3) R. D. ambulabat.

(4) R. U. cui tale contra responsum dedit.

(5) Ita fab. ant. apud Nil. l. c. R. U. sed ante multis nocet; R. D. sed ante multos nocere posse.

Ovis et cornix. — (1) R. D. de i. i. Æsopus fabulam narrat.

(2) R. D. supra.

(3) Desunt hæc in R. U.

(4) R. U. hæc.

(5) R. U. cani temptationem hanc si faciebas.

(6) R. U. non ferebas latratum ejus.

(7) R. D. nec iracundiam ardoris illius.

(8) R. D. et.

(9) Recepi collo forti ex Anon. Nilant. In Rom. Div. est colli forti; in Rom. Ulm. collibus equidem fortibus.

(10) R. D. scio quem lacero.

(11) R. D. sic me creatam dii esse voluerunt.

(12) R. U. ipsorum.

DE STATUA SUA ÆSOPUS AD CIVES. *

Scripta et ingenium Æsopi ut agnoverunt, quod multarum semitarum amplissimas faceret vias, et pepercisset humilibus, dum alligaverit multos qui erant summi Atticorum, statuam posuerunt Æsopo, cui substatuti sunt circuli (1), Qm̄ (2) artis vias ingenio intellexi, mox fabulas edidi. Ideo vides posuimus statuam, quod est alicujus laboris bona renumeratio: sic scientes sequi querellas.

MAGISTRO RUFO ÆSOPUS.

Memoriam tibi tradam beñe (1) Rufe meam, membranis habeto scriptam et in candore quod mereris a me. Suscipe donum ut pretiosum labium saxi diversi coloris ornatum jucundam tuam vitam, spectans seniles annos, maturos amicus, semper

De Statua sua Æsopus ad cives.

— (*) Notanda est h. l. observatio Lessingii in Romulo et Rimic. p. 52. *Dieser Zusatz in dem Cod. Divion. sind Worte ohne Sinn. Er folgt auf die 21ste Fabel des IV Buchs, und ist als eine besondere Fabel überschrieben: De statua sua Æsopus ad cives. Es ist eine barbarische Abkürzung und Verstümmelung von dem Épil. des II Buchs im Phädrus. Ex hoc additamento emendatus est vs. 1. Epil. II; ubi vide.*

(1) Ita scriptum invenias in MS. Divion. Addenda hoc loco fabula Romuli ex editione Ulmensi, quæ non invenitur in Codice Divionensi. Est vigesima lib. IV, et inscripta est:

De abiete et arundine.

Qui superbo et duro corde sunt, et nolunt se subdere domino suo, solet

eis evenire, sicut arbori abietis, quæ vento veniente noluit se flectere. Stetit autem juxta eam arundo, quæ vento veniente flectebat se in quacunque parte ventus eam movebat. (Rom. Nil. in F. A. p. 144. *flectebatur in quamcunque partem ventus etc.*) Et dixit ad eam abies: quare non stas firmiter, sicut et ego? Respondit arundo: non est virtus mea, ut tua. Et dixit ad eam abies: et ideo scire potes, quia fortior sum tibi (Rom. apud Nilant. l. c. te.) Venit autem ventus validus, et abietem projecit in terram, arundinem vero dimisit. Sic sæpe elati projiciuntur, dum humiles manent (Romul. apud Nil. l. c. *manent*) erecti.

(2) Ita MS. Divion.

Magistro Rufo Æsopus. — (1) Forte benignissime.

492 ROMULI FABUL. ÆSOPIAR. LIB. IV.

bonus vivas, uxori luxuriosus vaces, famulis disciplinam ingeras, tuorum vota bene cernas, et intentus legas fabulas. Et ne forte lector æstimet, lapsum me in imprudentiam, invenies in servis tuis esse narrandi vias. Nam veteres et paucae olim fuere fabulae, sed ut majus fieret corpus, adjeci et meas novas, aperte et breviter scriptas. Apposui vera malis, composui integra bonis; ostendi vias malorum, confirmavi bonorum, sequatur quisque quod libet. Per hæc omnia docto atque intellegenti parvus non est labor meus, ut norit quisquis, fabularum cur sit inventum genus, verum ipsam vitam hominum et mores ostendens, instruxi legere volentes.

EXPLICIT LIBER IV FABULARUM ÆSOPI.

REPERTORIUM

AD FABULAS

ROMULI DIVIONENSIS, PHÆDRI, ROMULI NILANTI,
ET ANONYMI NILANTI;

AUCTORE

GOTTH. EPHRAIM LESSING.

ROMULUS DIVIONENSIS.	PHÆDRUS.	ROMULUS NILANTI.	ANONYMUS NILANTI.
Liber I, 1.	III, 12.	1.	.
2.	I, 1.	2.	"
3.	App. Burm. 6.	3.	"
4.	"	4.	"
5.	I, 4.	5.	"
6.	I, 5.	6.	"
7.	I, 6.	7.	"
8.	I, 8.	8.	"
9.	I, 19.	9.	"
10.	IV, 18.	"	11.
11.	I, 29.	"	12.
12.	App. Burm. 9.	10.	"
13.	II, 6.	12.	"
14.	I, 13.	13.	"
15.	I, 21.	14.	"
16.	App. Burm. 10.	15.	"
17.	App. Burm. 4.	16.	"
18.	App. Burm. 1.	"	"
19.	App. Burm. 12.	17.	"
Liber II, 1.	I, 2.	18.	"
2.	I, 31.	19.	"
3.	I, 23.	20.	"
4.	"	21.	"
5.	IV, 22.	22.	"
6.	III, 15.	23.	"
7.	V, 10.	"	62.
8.	I, 28.	11.	"
9.	App. Burm. 2.	24.	"
10.	App. Burm. 32.	"	61.
11.	App. Burm. 33.	"	65.
12.	I, 16.	"	"
13.	V, 3.	"	66.
14.	I, 26.	"	63.

ROMULUS DIVIONENSIS.	PHÆDRUS.	ROMULUS NILANTI.	ANONYMUS NILANTI.
Liber II, 15.	I, 7.	"	"
16.	I, 3.	"	26.
17.	III, 6.	"	"
18.	IV, 23.	"	27.
19.	I, 10.	"	28.
20.	I, 22.	"	29.
21.	I, 24.	"	33.
Liber III, 1.	App. Burm. 15.	25.	"
2.	"	26.	"
3.	App. Burm. 17.	"	37.
4.	App. Burm. 18.	27.	"
5.	App. Burm. 19.	28.	"
6.	App. Burm. 20.	"	40.
7.	I, 12.	29.	"
8.	"	"	"
9.	"	30.	"
10.	"	31.	"
11.	"	"	"
12.	IV, 7 (8).	"	42.
13.	App. Burm. 21.	32.	"
14.	App. Burm. 5.	33.	"
15.	III, 7.	34.	"
16.	"	35.	"
17.	App. Burm. 22.	36.	"
18.	"	"	47.
19.	II, 8.	"	48.
20.	IV, 12 (13).	37.	"
Liber IV, 1.	IV, 2 (3).	"	"
2.	IV, 1 (2).	"	"
3.	App. Burm. 23.	38.	"
4.	III, 18.	39.	"
5.	III, 2.	"	"
6.	"	40.	"
7.	"	"	"
8.	App. Burm. 24.	41.	"
9.	IV, 3 (4).	"	"
10.	I, 11.	42.	"
11.	"	"	"
12.	App. Burm. 30.	43.	"
13.	"	"	"
14.	"	"	"
15.	"	"	"
16.	"	"	"
17.	App. Burm. 25.	44.	"
18.	App. Burm. 31.	"	60.
19.	App. Burm. 28.	45.	"
20.	"	"	"
21.	App. Burm. 27.	"	55.

Vid. Lessing, *Beyträge zur Gesch. und Litter. I*, p. 80 sqq.

PHÆDRI
AUGUSTI LIBERTI
FABELLÆ NOVÆ
DUÆ ET TRIGINTA

EX CODICE PEROTTINO
REGIÆ BIBLIOTHECÆ NEAPOLITANÆ,
JUXTA EDITIONEM CATALDI JANNELLI.



LECTORI BENEVOLO

J. B. GAIL.

NOSTRA hæc Phædri editio ne manca quodammodo atque inchoata videretur, necesse fuit, post fabellas pridem vulgatas, subjungere duas et triginta alteras, anno hujus sæculi octavo, Neapoli in codice Perottino repertas, in lucemque prolatas.

Eas Phædro attribuere non dubitaverunt Itali, viri acuto ingenio, magna doctrina, singulari prudentia præditi, qui typis illas describendas curaverunt semel et sæpius: nos, quum suo cuique judicio sit utendum, nec negamus Phædri esse, nec confirmamus, nec diversas hac super re perpendimus nunc eruditorum opiniones. Extat enim de eodem argumento commentarius *J. F. Adry*, hominis hac potissimum doctrina admodum clari: qui commentarius quum in priore volumine editionis nostræ sit recusatus, ibique accurate, copiose, prudenter disputetur utrum Perottinæ fabulæ Phædro tribuendæ sint, necne, eo lectorem rejicimus et ad præfationem nostram.

Secuti sumus, in fabellis novis, recensionem editionis Jannellianæ, Neapoli a. 1811 vulgatæ, quæ editio quum rarissima sit in Gallia, ex prægrandi commentario

fabellis ibi subjecto, excerptimus commodissimas solummodo observationes.

In describendo fabellarum textu, sicubi depravata codicis Perottini scriptura correcta ab editore est, hanc typis cursivis, hoc est *Italicis*, ut aiunt, excudi curavimus. Quam quidem scripturam tabella ad calcem fabellarum pag. 533 hujusce voluminis posita exhibet. Jam specimen conjecturarum Cl. Cassitti in tomo I, pag. 213 inseruimus; quas forte cum Jannellianis conferre lectorem juvabit.

NICOLAI PEROTTI*

AD

PYRRHUM NEPOTEM.

PROLOGUS.

Non sunt hi mei, quos putas, versiculi;
Sed Æsopi sunt, Avieni, et Phædri :
Quos collegi ut essent, Pyrrhe, utiles tibi,
Tuaque caussa legeret Posteritas,
Quas edidissent viri docti, fabulas.
Honori et meritis dicavi illos tuis,
Sæpe versiculos interponens meos,
Quasdam tuis quasi insidias auribus.
Hos si leges, lætabor; sin autem minus,
Habebunt certe quo se oblectent posteri.
Nunc fabularum cur sit inventum genus
Brevi docebo : servitus obnoxia,
Quia, quæ volebat, non audebat dicere,
Adfectus proprios in fabellas transtulit,
Calumniamque fictis elusit jocis.
Redeo, unde discessi, ad libellum meum :
Hunc obtrectare si volet malignitas,
Imitari dum non possit, obtrectet licet.
Mihi magna laus est quod tu, quod similes tui

(*) Præter Phædri et Avieni fabulas, in eodem Codice non pauca Perotti carmina leguntur.

Labores libenter legant usque meos,
Dignosque longa judicent memoria.
Semper fugatæ plus vetustati favet
Invidia mordax, quam bonis præsentibus.



PHÆDRI
AUGUSTI LIBERTI
FABELLÆ NOVÆ.

FABULA I.

SIMIUS ET VULPES.

Avarum etiam quod sibi superest non libenter dare.

VULPEM rogabat partem caudæ Simius,
Contegere honeste posset ut nudas nates :
Cui sic maligna : Longior fiat licet,
Tamen illam citius per lutum et spinas traham,

FABULA I. *Simius et Vulpes.* —
1. *rogabat.* Proprie. Hoc enim verbo
utimur ad beneficia petenda, quum
sit petere cum precibus, postulare
suppliciter. Sic noster lib. I, fab.
XVI, 3: *ovem rogabat cervus mo-*
dium tritici. — *Simius.* Simius vel
simia latinis, græcis *πίθηκος*, no-
tum animal, cauda expers et gla-
bris ac depilatis natibus, ut hic in-
ducitur. Est quidem et simia cau-
data græcis *καρκασίθηκος* et *καλλιθηξ*.
Sed simia absolute ea est, quæ cau-
da caret, quod et Buffonius in sua
quadrupedum Historia definiuit, et
propterea latini scriptores, ubi de
caudatis simiis locuti sunt, græcas

potius voces usurparunt; ut Plinius
lib. VIII, 54; Juvenal. Sat. XV, 4,
et alii.

2. *honeste.* Decore, decenter; ne
turpis nuditatis puderet.

3. *maligna.* Apposite *maligna* di-
citur vulpes; etenim *malignus est*
qui difficultatem sui ostendit, ut
ait Donatus in Terent. Hecyr. I, II,
84, qui quum facile possit, vel ex
malignitate animi et turpi invidia,
vel ex sordida avaritia benefacere
recusat, et juvare alios detrectat.
Cf. Val. Max. lib. VI, 1, ext. 1, et
Plin. Hist. Nat. lib. VII, 50, item
lib. XXV, 8. — *longior.* Intelligi-
tur *mea cauda.*

Quam parvam quamvis partem impartiar tibi.

5

FABULA II.

AUCTOR.

Non esse plus æquo petendum.

Arbitrio si Natura finxisset meo

Genus mortale, longe foret instructius :

Nam cuncta nobis attribuisset commoda,

Quæcumque indulgens Fortuna animali dedit :

Elephantis vires, et leonis impetum,

5

Cornicis ævum, gloriam tauri trucidis,

5. *impartiar.* Largiar, tribuam.

Sic Cicer. pro Sylla, c. 3 : « oneris mei partem nemini impartio, gloriam bonis omnibus. » Hic versiculus sic legitur in codice : *quam tibi impartiar p. q. p.* Vid. quæ isti fabellæ subijcit Romulus lib. III, 17; unde Burmannus in Appendice, 22 : *Avare, te fabella hæc et locuples monet, qui, quamvis superest, nil tamen das pauperi.* Perottus vero : « avarum etiam quod sibi superest non libenter dare. » Quamobrem quis potius forte scriberet : *avare locuples, te fabella hæc admonet, libenter inopi quod tibi superest, dare.* *Locuples* latine tanquam substantivum nomen sumi potest, quum Ovidius III, Amor. vii, 6, scripserit : « Dives avarus. » *Monere* autem cum infinitivo modo copulavit Phædrus lib. III, fab. XVII, 13, et lib. IV, fab. IV, 13.

FAB. II. Auctor. — 1. *Arbitrio meo.* Ex mea sententia. Cf. Phædr. lib. III, fab. XVIII, 10; et Senec. OEd. 882. — *finxisset.* *Fingere* est aliquid

arte et sollever componere. Cicer. pro Murena, cap. 29 : « natura te finxit ad honestatem. »

2. *instructius.* Supple dotibus, vel commodis, quod statim sequitur : ut Horatius, esti adversa sententia, dixit Epist. I, xviii, vs. 25 : *ut illis instructior.*

3. *attribuisset.* Nempe *natura.* *Attribuere* est veluti proprium tribuere, omnino adsignare. — *commoda.* Commodum hic non sumitur in abstracto pro utilitate et emolumento, sed pro dote, munere quæ utilitatem pariunt. Cf. Hor. A. P. v. 175, et Ovid. I, Amor. II, 38.

4. *indulgens fortuna.* In Cod. *fortuna indulgens.*

5. *impetum.* *Impetus* ea vis in animali est, qua vehementer, rapide, præceps in alium incurrit et fertur. Cf. Phædr. lib. I, fab. II, 10, et fab. XXIX, 9. Revera autem *impetus* et violentia maxima in Leone sunt, eaque potissimum dote ceteris omnibus animantibus præstat.

6. *Cornicis ævum.* Putabant vete-

Equi velocis placidam mansuetudinem,
 Et adesset homini sua tamen solertia.
 Nimirum in cælo secum ridet Jupiter,
 Hæc qui negavit magno consilio hominibus,
 Ne sceptrum mundi raperet nostra audacia.
 Ergo contenti munere invicti Jovis,
 Fatalis annos decurramus temporis,
 Nec plus conemur quam sinit mortalitas.

10

res cornices per bene decem secula vitam protrahere. Cf. Cic. Tuscul. III, cap. 28, et Ovid. II, Amor. VI, 35. — *gloriam*. Hic gloria pro *gloriatione*, habitus nobilis, majestate et gloria plenus. Cf. Hor. Epist. I, XVIII, 21. — *Trucis*. Torvi, minacis, qui timorem quemdam aspectu incutit, quod ad majestatem facit. Ideo tauri veluti proprio adjecto dicti sunt *truces*. Cf. Plin. Hist. Nat. lib. VIII, c. 45; Senec. Octav. 765; Ovid. Metam. VII, 111 et alios.

7. *mansuetudinem*. Hoc loco *mansuetudo* ea animantis dos est qua facile ad manum accedit, facile regi, tractari patitur. Quæ prima sane et genuina vocis vis est. Nam *mansuetus* omnino est *manusuetus* quod Paullus ex Festo, et Nonius, cap. 2, p. 59, observarunt. Cf. Justin. lib. XV, cap. ult.

8. *sua solertia*. Quæ sibi propria est, qua ab aliis animantibus discernitur. Etenim *sollertia* habitus animi est, quo ea omnia quæ delectant et juvant facile et celeriter invenimus, atque in usus nostros accommodamus, et mala arcemus et pellimus. Scilicet *solertia*, ut verbum sonat, omnium artium scientia est; fit enim ab Osco *solus* vel *sollus*, totus, omnis, ut Festus ait, et *ars*. Cf. Terent. Eunuch. III, II, 25.

9. *ridet Jupiter*. Cf. Phædr. lib. I, fab. II, 12.

11. *sceptrum*. Proprie virga, scipio fuit a Græco *ἐκκρετής* igniti, incumbere. Porro virga regum et principum. Hinc sumptum ut dominationis et imperii symbolum, et tandem metaphorice pro ipso dominio atque imperio. Cf. Virg. Æn. I, 257, et X, 852. — *raperet nostra audacia*. *Rapere* est contra jus fasque per vim et injuriam auferre. Haud dissimiliter Horat. Od. I, III, 25 sqq.

12. *invicti*. Bene *invictum* Jovem dicebant, ut notarent quam stulte homines cum Deo contenderent et sceptrum ejus affectarent, quod rapi nulla vi potest. Cf. Horat. Od. III, xxvii, 73; Ovid. Fast. V, 126, et VI, 650.

13. *Fatalis temporis*. A fatis scilicet nobis constituti. — *annos decurramus*. Eleganter sic *decurrere vitam* Noster in vulgat. lib. III, fab. XX, 1.

14. *conemur*. *Conari* hic est contendere, laborare quo aliquid negatum consequamur, magno nempe conatu velle et adfectare, ut adsequamur. Cf. Cic. in Catil. II, c. 9. — *mortalitas*. Conditio humana, ratio et lex qua homines sumus. Cic. ad Octavian. c. 18.

FABULA III.

MERCURIUS ET DUÆ MULIERES.

De eodem, alia fabella.

Mercurium quondam hospitio mulieres duæ
 Illiberali et sordido receperant :
 Quarum una in cunis parvum habebat filium,
 Quæstus placebat alteri meretricius.
 Ergo ut referret gratiam officiis parem, 5
 Abiturus, et jam limen excedens, ait :
 Deum videtis, tribuam vobis protinus,
 Quod quæque optârît. Mater supplicat, rogans
 Barbatum ut videat natum quamprimum suum :
 Moecha ut sequatur sese quidquid tetigerit. 10

FAB. III. *Mercurius et duæ Mulieres.* — 1. *quondam.* Hæc vox in Codice deest; ad metrum tamen necessaria, ad sententiam peropportuna videtur. Docti autem viderint an potior alia quærenda sit.

2. *Illiberali.* Apud veteres, quibus servi meræ res erant, et tota, ut ita dicam, humanitas in liberis capitibus erat posita, quod pulchrum, quod bonum, quod jucundum *liberale* dicebatur, adversum *illiberale* et servile.

5. *referret gratiam parem.* *Gratia* a *gratus* proprie est quod gratum et benevolum facit; verum quum plerumque ut munus muneri, ita maleficium maleficio pensetur, *gratia* generatim quævis remuneratio fuit. Sic noster in vulgat. lib. III, fab. II, 1.

6. *Abiturus.* Futurum plane proximum, jamjam abiens. Cf. Phædr. lib. IV, fab. XIX, 16. — *limen excedens.* *Supple domus.*

8. *Mater.* Ea scilicet ex mulieribus, quæ erat mater. — *supplicat rogans.* Idem est ac supplex rogat. Nam *supplico* absolute etiam usurpatur, et vi sua non orare, rogare est, sed plicare se, substernere se alicui. Ideoque *supplicat* non est orat, rogat, sed fit supplex. Unde recte *rogans* subjungitur.

9. *Barbatum.* Veteres haud statim a primis pubertatis annis pueros radebant, sed 21 vel 22 ætatis annum expectabant. Quamobrem diu adolescentes floridam quamdam barbulam gestabant. Mater ergo petebat, ut filius suus fieret statim adolescens, nec omnes pueritiæ gradus percurrere cogeretur. Conf. Ovid. Fast. III, 60.

10. *sequatur sese.* De viris puto auctorem loqui. Quid enim meretrix petiisset? sequor ad hanc sententiam sæpius de feminis, unde *secutuleiæ* appellatæ, usurpatum est, ut ex Virg. Ecl. X, 22; Propert.

Volat Mercurius, intro redeunt mulieres;
 Barbatus infans ecce vagitus ciet.
 Id forte meretrix quum rideret validius,
 Nares replevit humor, ut fieri solet.
 Emungere igitur se volens, prendit manu
 Traxitque ad terram nasi longitudinem;
 Et alium ridens ipsa ridenda extitit.

15

FABULA IV.

PROMETHEUS ET DOLUS.

De Veritate et Mendacio.

Olim Prometheus, seculi figulus novi,

Eleg. XXXIV, 8; Ovid. Epist. XVI, Heroid. 323, et aliis abunde patet.

11. *Volat.* Proprie de Mercurio qui pedibus et capite alis instructus, revera, ut volucres, per aera volare putabatur. Conf. Virg. Æn. IV, 139.

12. *Barbatus infans.* Ille infans qui erat in cunis factus barbatus. Mercurius scilicet, non ut accipi per symbolum mater volebat, sed ut omnino sonabant ad verbum, eas preces perfecit. — *vagitus ciet.* Nam erat adhuc infans. *Ciere vagitus*, est ingeminare vagitus, graviores et altiores tollere. Cf. Virg. Ge. III, 517; IV, 64.

13. *rideret.* In Codice *ridet*.

14. *humor.* Naturalis humor qui in nares perfluit, mucus, pituita. Cicer. de Natur. Deor. II, 57.

15 sq. Sensus est: quum meretrix vellet emungere se,prehendit, manu nasum, sed quum pollicitus ei fuisset Mercurius se facturum ut eam sequeretur quidquid tetigisset, na-

sus manum tangentem se trahentemque statim est subsecutus, et quoniam meretrix pituitam usque ad terram projiciebat, nasus quoque longior semper evadens usque in terram productus est. Haud puto an hæc brevius majorique artificio dici possent. — *longitudinem.* Sic in vulgat. Lib. I, fab. VIII, 8.

FAB. IV. *Prometheus et Dolus.* —

1. *seculi novi.* *Seculum* vulgo est certus annorum numerus; sed Latinis etiam fuit soboles, progenies, genus. Lucretius, qui voce hac frequentissime utitur, ad istam unam fere potestatem semper usurpat. Ita « muliebres seculum, » « secla ferarum, » et similia passim. Et hæc quidem prima et genuina vocis potestas. Nam quum idea temporis abstractissima sit, nec gignatur nisi ex motus et successionis ideis, fit ut voces quæ illud exprimunt, antea motus, vel successiones expresserint. Et re quidem vera *seculum* a *sequor*, quod *secor* factum vide

Creta subtili Veritatem fecerat,
 Ut jura posset inter homines reddere.
 Subito accersitus nuntio magni Jovis,
 Commendat officinam fallaci Dolo, 5
 In disciplinam nuper quam receperat.
 Hic studio accensus, facie simulacrum pari,
 Una statura, simile et membris omnibus,
 Dum tempus habuit, callida finxit manu.
 Quod prope jam totum mire quum positum foret, 10
 Lutum ad faciendos illi defecit pedes.
 Rediit Magister, festinante quo Dolus
 Metu turbatus in suo sedit loco.
 Mirans Prometheus tantam similitudinem

tur, ab Isidoro, lib. V, Orig. c. 35, omnino docetur. Itaque per *seculum* hic exprimitur genus humanum, quod *novum* dicitur, quoniam Prometheus tum finxisse homines intelligitur, quum jam cætera animantia extitissent. Sensus est igitur: quondam Prometheus, quum finxisset novum animantium genus, genus nempe hominum.

2. *subtili*. Tenuissima, pura, sincera. — *veritatem*. Signum nempe quod futurum erat *veritas*.

3. *jura reddere*. Sic noster in vulgat. Lib. IV, fab. XII, 8.

5. *officinam*. Officina quasi *opificina*, locus est qua fabri artificesque artem exercent. — *Dolo*. Dolus hic personam habet, et est Promethei discipulus ut sq. versu indicatur.

7. *studio accensus*, nempe imitandi illud Promethei opificium. — *simulacrum a rē similis*, est imago alicujus rei simillima.

9. *Dum tempus habuit*. Sensus est: fecit simile et aliis membris omnibus, quæ potuit per tempus

perficere. — *callida*. Callidus vulgo vafer, astutus; sed non raro doctus, artis alicujus prudens, peritus; quæ prima vocis potestas est. Cicer. de Nat. Deor. lib. III, c. 10.

10. *positum foret*. Sollemne in hac sententia verbum. Conf. Horat. Od. IV, VIII, 6, et Art. Poet. vs. 34.

11. *Lutum*. Hic pro creta, argilla figuli. — *illi*. Simulacro scilicet, haud enim videtur legendum *defecit illi*, id est, dolo, quum sententia, ut puto, mirus apta exsurgat, *deficio* autem sæpe absolute usurpatur. Sic apud Ovid. Met. VIII, 492 et alibi.

12. *festinante quo*. Non quod Prometheus festinanter et præpropere ad officinam se contulisset, sed potius quod Dolo, qui simulacrum suum perficere cupiebat, ejus reditus nimis festinus et subitus visus fuisset.

13. *in suo sedit loco*. Nam simulacrum fingens, magistri certe locum et instrumenta omnia artis occupasse æquum est.

Propriæ videri voluit artis gloriam.

15

Igitur fornaci pariter duo signa intulit;

Quibus percoctis, atque infuso spiritu,

Modesto gressu sancta incessit Veritas :

At trunca species hæsit in vestigio.

Tunc falsa imago, atque operis furtivi labor,

20

Mendacium appellatum est, quod nequiverit

Pedes habere facile quibus incederet.

FABULA V.*

AUCTOR.

Nihil diu occultum.

Simulata interdum vitia prosunt hominibus,

Sed tempore ipso tamen apparet veritas.

FABULA VI.

DE SIGNIFICATIONE POENARUM TARTARI.

Sensum æstimandum esse, non verba.

Ixion, qui versatus jactatur rota,

15. *gloriam.* Gloria hic est operis, artificii præstantia, unde quis gloriari se possit et tolli ab aliis laudibus.

17. *infuso spiritu.* Supple in eis. Spiritus, anima, principium sensus et motus. Cf. Virg. Æn. VI, 720.

18. *incessit.* Proprie ad majestatem gressus, quæ verbi potestas est. Virg. Æn. I, 50.

19. *species.* Proprie de simulacro quod vere habet alterius speciem. — *hæsit in vestigio.* Fixa et immobilis in loco suo mansit.

20. *operis labor.* Hic labor est ipsum signum quod elaboratum

fuerat; opus vero artificium, opera in fingendo signo posita.

21. *Mendacium,* a *menda* est. *Mendas* dicebant veteres brachium brevius, crus decurtatum, pedem pravum et similia. Unde simulacrum Doli *mendacium* erat, quum mendam haberet, quum deessent pedes.

FAB. V. Auctor. — (*) Hi duo versiculi ad promythium vel epimythium alicujus fabulæ pertinuisse videntur.

FAB. VI. De significatione poenarum Tartari. — 1. *Ixion.* Ixion, Thessaliæ rex, tentare Junonem

Volubilem fortuna jactari docet.

Adversus altos Sisyphus montes *agens*

Saxum labore summo, quod de vertice,

Sudore semper irritò, revolvitur,

5

Ostendit ambitus sine fine misérias.

Quod stans in amne Tantalus medio *sitit*,

Avari describuntur, quos circumfluit

Usus bonorum, sed nil possunt tangere.

Urnis scelestas Danaides portant aquas,

10

Pertusa nec complere possunt dolia,

Imo luxuriæ quidquid dederis perfluet.

Novem porrectus Tityos est per jugera,

Tristi renatum suggerens pœnæ jecur :

Quo quis majorem possidet terræ locum,

15

Hoc demonstratur cura graviore affici :

Consulto involvit veritatem Antiquitas,

Ut sapiens intelligeret, erraret rudis.

ausus, a Jove in Tartarum deturbatus est, et ad rotam alligatus, qua æternum versaretur.

2. *fortuna jactari*. Non dubitari jure potest, quin *fortuna* antea *vortuna* a *vorto* seu *verto* facta fuerit, solemni *rv* in *f* transmutatione. Recte igitur ait Noster volubilem hominem ab Ixione significari.

3. Sisyphus, Corinthi rex qui evulgatis quibusdam Jovis arcanis, ab ipso Jove ad supplicium quod hic describitur, damnatus est.

7. Tantalus, Phrygiæ rex, vocatis ad epulas Diis Pelopem filium membratim discerptum apposuit ut divinitatem eorum agnosceret, ideo protrusus est in Tartarum, et ad

sitim famemque æternam, plane proximis aquis cibisque, damnatus.

8. *describuntur*. Sollemne in hac sententia verbum. Sic Noster in vulgat. Lib. IV, fab. VII, 2.

9. *Usus bonorum*. Bona nempe utilia, divitiæ ita in usum et fruitionem comparatæ, ut ipse usus dici possint.

12. *Imo*. Ex imo, ex fundo.

13. *Tityos*. Tityus, Terræ filius, quod Latonam ad stuprum compellasset, projectus est in Tartarum, et ad pœnam de qua hic agitur damnatus.

15. *quis*. In Codice *quisque*.

17. *involvit veritatem*. In figuris nempe et symbolis.

FABULA VII.

AUCTOR.

De Oraculo Apollinis.

Utilius nobis quid sit dic, Phœbe, obsecro,
 Qui Delphos et formosum Parnasum incolis :
 Quando sacratæ vatis horrescunt comæ,
 Tripodes moventur, mugit adytis Religio,
 Tremuntque lauri, et ipse pallescit dies. 5
 Voces reſolvit, acta Pythia numine :
 Docetque gentes Delii monitus dei :
 Pietatem colite; vota Superis reddite;
 Patriam, parentes, natos, castas conjuges
 Defendite; armis hostem et ferro pellite; 10
 Amicos sublevate; miseris parcite;
 Bonis favete; subdolis ite obviam;
 Delicta vindicate; castigatè impios;
 Punite turpi thalamos qui violant stupro;
 Malos cavete; nulli nimium credite : 15
 Hæc eloquuta concidit Virgo furens,
 Furens profecto; nam, quæ dixit, perdidit.

FAB. VII. *Auctor.* — 1. *Utilius.* Scilicet ad vitam recte ducendam.

3. *sacratæ vatis.* Pythiæ.

4. *moventur.* Proprie; nam Pythia quum oraculum fundens furebat et bacchabatur per antrum, tripodas movebat, spargebat. Cf. Lucan. lib. V, 172. — *religio.* Scil. vox quædam horrenda ex religiosis adytis exauditur. Sic Noster in vulgato lib. IV, fab. X, 4. Sic fere Virg. de Sibylla, lib. VI, 98, et lib. III, 92.

5. *Tremunt Lauri.* Hanc putabant veteres arborem esse ad divinationem maxime propriam. Lauri au-

tem, quæ circa Cortinam erant, quum ederetur oraculum, videbantur revera tremere. Cf. Virg. *Æn.* III, 90.

12. *ite obviam.* Ire obviam est opponere se, et veluti antevertere eum, qui in nos ruit. Vid. Cic. *Verr.* III, 41; Tacit. *Ann.* VI, c. 16.

13. *castigate.* Castigare non est punire, sed cohibere, temperare. Virg. *Æn.* V, 387.

16. *concidit.* Cecidit, in terram corruit.

17. *Furens.* Hic *furens* in vulgari potestate sumitur pro ea quæ sane

FABULA VIII.

ÆSOPUS ET SCRIPTOR.

De malo scriptore se laudante.

Æsopo quidam scripta recitarat mala,
 In quīs inepte multum se jactaverat:
 Scire ergo cupiens quidnam sentiret Senex:
 Numquid, ait, sum tibi visus superbior?
 Haud vana nobis ingenii fiducia est.
 Confectus ille pessimo volumine,
 Ego, inquit, quod te laudas vehementer probo;
 Namque hoc ab alio numquam continget tibi.

5

FABULA IX.

POMPEIUS MAGNUS ET EJUS MILES.

Quam difficile sit hominem nosse.

Magni Pompeii Miles vasti corporis,
 Fracte loquendo, et ambulando molliter,
 Famam cinædi traxerat certissimam.

mentis et integræ non est, quæ imprudenter et inepte agit.

FAB. VIII. *Æsopus et Scriptor.* — 4. *ait.* In Codicib. inquit.

5. *ingenii fiducia.* Sic Virg. *Æn.* I, 136: « fiducia generis; » et II, 162: « fiducia belli. » [Quæ quidem constructio elliptica, græcis familiaris. G.]

6. *Confectus.* Veluti necatus. — *volumine.* Volumina a volvo, quod circæse valverentur, dicti sunt scriptorum libri.

FAB. IX. *Pompeius Magnus et ejus Miles.* — 1. *vasti corporis.* Sic Noster in vulgat. lib. I, fab. V, 5.

2. *Fracte loquendo.* *Fracte loqui* non est loqui abrupte, sed vocem inflectendo et per varios tonos frangendo, quo placeat. Ea est quæ mulierculis delicato quodam flexu dæcitur, ut in Lucret. lib. V, v. 231: « alme nutritiois blanda atque infracta loquela. »

3. *cinædi.* Effeminati et impudici hominis.

Hic insidiatus nocte jumentis ducis,
 Cum veste, et auro, et magno argenti pondere, 5
 Avertit mulos. Factum rumor dissipat,
 Arguitur Miles; rapitur in prætorium.
 Tum Magnus: Quid ais? Tune me, commilito,
 Spoliare es ausus? Ille continuo exsereat
 Sibi in sinistram, et sputum digitis disjicit: 10
 Sic, Imperator, oculi extillescant mei,
 Si vidi, aut tetigi. Tum vir animi simplicis,
 Id dedecus castrorum propelli jubet,
 Nec cadere in illum credit tantam audaciam.
 Forte intercessit prælium, et fidens manu 15
 Horrenda voce provocabat barbarus.
 Sibi quisque metuit, et primi mussant duces:
 Tamen is cinædus habitu, sed Mars viribus,
 Adit sedentem pro tribunali ducem,
 Et voce molli: Licet? Enimvero ejici, 20

5. *veste*. Hic *vestis* universa supellex, qua homines ad amictum vestitumque indigent.

9. *exsereat*. *Exscreare* est sputum cum sonitu et crepitu ejicere. Cf. Plaut. Asin. I, 1, 28.

10. *disjicit*. In Codice *dissipat*. Spargit huc illuc, in parvas guttas infringit.

11. *extillescant*. *Extillescere* hic non est guttas destillare; stillas emittere, quo sensu Plautus, Pseud. III, 11, 29, et Colum. R. R. lib. XII, c. 40, *extillo* usurpant; verum est se in stillas resolvere, quod expressit Terent. Phorm. V, vii, 81. [*Esco, escere* terminatio proprie frequentativa: sic apud Græcos *λεπίσκω, νύσκω* et alia bene multa. G.]

12. *simplicis*. Boni, creduli.

15. *intercessit*. Intervēnit, accidit. — *fidens manu*. Qui viribus suis fidebat. *Manus* hic est virtus milita-

ris, quæ manu præsertim ostenditur.

16. *barbarus*. Scilicet unus e barbarorum exercitu.

17. *sibi quisque metuit*. Ne scilicet jussus cogatur prodire in hunc barbaram. — *et. Deest* in Codice. — *mussant*. *Mussare* est summissa voce loqui. Mussabant ergo illi Duces quod gravissimum negotium illud esse videbant, et quid consilii caperent nesciebant.

18. *is*. Miles de quo agitur.

19. *pro Tribunali*. *Tribunal* a Tribuno dictum suggestum quoddam ex quo primum Tribuni, tum ceteri magistratus jus dicebant. Non dubitandum autem quin Pompeius sedere hic *pro Tribunali* inducatur, ut de illa ipsa Barbari provocazione quid agendum esset decerneret.

20. *Licet?* Perinde ac dixisset: licetne mihi, imperator, in hostem prodire? — *ejici*. *Supple militem*.

Ut in re atroci, Magnus stomachans, imperat.
 Tum quidam senior ex amicis principis :
 Hunc ego committi satius fortunæ arbitror,
 In quo jactura levis est, quam fortem virum,
 Qui casu victus temeritatis te arguat. 25
 Assensit Magnus, et permisit Militi
 Prodire contra; qui, mirante exercitu,
 Dicto celerius hosti recidit caput,
 Victorque redit. His tum Pompeius super :
 Corona, Miles, equidem te dono libens, 30
 Quia vindicasti laudem romani imperi :
 Sed extillescant oculi sic, inquit, mei,
 (Turpe illud *imitans is quod ante fecerat*)
 Nisi tu abstulisti *e sarcinis opes meas*.

FABULA X.

JUNO, VENUS, ET GALLINA.

De Mulierum libidine.

Quum castitatem Juno laudaret suam,
 Jucunditatis caussam non repulit Venus :
 Nullamque ut affirmaret esse illi parem,
 Interrogasse sic Gallinam dicitur :
 Dic sodes, quanto possis satiari cibo? 5
 Respondit illa : Quidquid dederis satis erit;
 Sed ut concedas pedibus aliquid scalpere.

21. *in re atroci*. Rem atrocem Romani vocabant ex qua aliquid detrimenti Respublica capere videretur.

FAB. X. *Juno, Venus, etc.* — 2. *Jucunditatis caussam*. Occasionem jocandi. — *non repulit*. Non omisit.

3. *Nullamque*. Absolute, sive Deam, sive mortalem feminam. —

affirmaret. Hic affirmo non est simplex aio, dico, sed demonstro, quæ prima verbi potestas. — *parem*. In castitate.

7. *scalpere*. Spectat auctor illum Gallinarum morem, quo pedibus ungibusque terram vel minuta scruta scalpunt. Sic Hor. Sat. I, VIII, 26 :
 « scalpere terram. »

Ne scalpas, inquit, satis est modius tritici?
 Plane, immo nimium est, sed permitte scalpere.
 Ex toto, ne quid scalpas, quid desideras?
 Tum denique illa fassa est naturæ malum :
 Licet horreum mihi pateat, ego scalpam tamen.
 Risisse Juno dicitur Veneris joco,
 Quia per Gallinam denotavit feminas.

10

FABULA XI.

PATERFAMILIAS ET ÆSOPUS.

Quomodo domanda sit ferox juvenus.

Paterfamilias sævum habebat filium :
 Hic e conspectu patris quum recesserat,
 Verberibus servos afficiebat plurimis,
 Et exercebat fervidam adolescentiam.
 Æsopus ergo narrat hoc breviter seni :
 Quidam juvenço vetulum adjungebat bovem :
 Is quum refugiens impari collo jugum,
 Ætatis excusaret vires languidas :
 Non est quod timeas, inquit illi rusticus :
 Non ut labores facio, sed ut istum domes,
 Qui calce et cornu multos reddit debiles.
 Sic tu nisi natum tecum assidue retines,
 Ejusque ingenium comprimis clementia,

10

8. *Ne scalpas.* Ut tu a scalpendo abstineas.

10. *Ex toto.* Ad summam, denique.

11. *naturale malum.* Hoc est, id vitium esse a natura ipsa sibi inditum, malum naturale et necessarium.

13. *joco.* In Codice est *jocos.*

FAB. XI. *Paterfamilias et Æsopus.* — 1. *sævum.* Sævus est qui

2.

facile irascitur, pronusque est ad alios vexandos.

4. *exercebat.* Et similibus facinoribus ferventem ætatem suam exercebat, agebat.

5. *seni.* Patrifamilias.

7. *refugiens.* Recusans et veluti retro fugiens a jugo, quod ferendum sibi erat, non cum alio bove viribus sibi pari, sed cum juvenço ardente.

Vide ne querela major accrescat domus.
Atrocitati mansuetudo est remedium.

15

FABULA XII.

PHILOSOPHUS ET VICTOR GYMNICUS.

Quomodo comprimatur aliquando jactantia.

Victorem forte gymnici certaminis,
Jactantio rem quum vidisset Philosophus,
Interrogavit, an plus adversarius,
Suus valuisset. Ille : Ne istud dixeris,
Multo fuere vires majores meæ.
Quod, inquit, ergo, stulte, meruisti decus,
Minus valentem si vicisti fortior?
Ferendus esses forte, si te diceres
Superasse, qui fuisset melior viribus.

5

FABULA XIII.

ASINUS AD LYRAM.

Quomodo ingenia sæpe calamitate intercitant.

Asinus jacentem vidit in prato lyram;
Accessit, et tentavit chordas ungula :

14 sq. *Vide ne querela*, etc. Sensus est : attende, ne querela quæ fit a domo et familia de filio tuo, in dies major fiat. Atrocitas ingenia cum mansuetudine tractanda sunt. *Atrocitas* est asperitas morum. Fit ab *atrox*, quod ex græco etymo (τράγος) est proprie acerbum, non maturum, ideoque non domitum.

FAB. XII. *Philosophus et Victor gymnicus*. — 2. *Jactantio rem*. Qui

se plus æquo de victoria jactaret. — *Philosophus*. Quidam *Philosophus*. 9. *melior viribus*. Supple *se*. Te validior. Conf. Virg. *Æn.* IX, 556; Horat. *Epist.* I, 2, 34.

FAB. XIII. *Asinus ad Lyram*. — 1. *ja centem*. *Jacto* eleganter usurpatur de rebus derelictis, neglectis. Sic Noster in vulgat. lib. III, fab. I, vs. 1.

2. *Accessit*. Ad lyram.

Sonuere tactæ. Bella res, mehercules,
 Male cessit, ait, artis quia sum nescius.
 Si reperisset aliquis hanc prudentior,
 Divinis aures oblectasset cantibus.
 Sic sæpe ingenia calamitate intercidunt.

5

FABULA XIV.

MULIER VIDUA ET MILES.

Quanta sit inconstantia et libido mulierum.

Per aliquot annos quædam dilectam virum
 Amisit, et sarcophago corpus condidit;
 A quo revelli nullo quum posset modo,
 Et in sepulcro lugens vitam degeret,
 Claram assecuta est famam castæ virginis.
 Interea fanum qui compilârant Jovis,
 Cruci suffixi luerunt pœnas numini.
 Horum reliquias ne quis posset tollere,

5

3. *Bella res.* Bellus non est absolute pulcher, sed quadam pulchritudine et venustate jucundus. Cf. Martial. lib. II, Epigr. vii.

4. *Male cessit.* Malum exitum habuit. — *artis.* Nempe musicæ.

5. *prudentior.* Doctior me in arte musica.

6. *Divinis.* Suavissimis. — *cantibus.* Cantus sæpe de quovis musico sono sumitur, et quorumlibet instrumentorum.

7. *Sic sæpe, etc.* Sic hominum ingenia misere pereunt. Sic præstantis ingenii viri quum negliguntur, tum alia calamitate non iis occurrunt, qui quanti sint faciendi sciunt.

FAB. XIV. *Mulier vidua et Miles.*
 — (") Hanc historiolam late celebrem et vulgatam, eleganter narrat

Petronius arbiter Phædro ætate proximus et suppar.

1. *Per aliquot annos.* Aliquot abhinc annis.

2. *sarcophago.* Sarcophagus proprie lapis dictus fuit, qui carnes exederet, ex σάρξ, græce caro, et φάγω, comedo.

3. *revelli.* Abstrahi, separari.

5. *virginis.* Virgo dicebatur non ea tantum quæ esset conjugii experta, sed nupta vel vidua dummodo viridi adhuc et integra esset ætate.

7. *suffixi.* In cruces sublati proprie. Nam *suffigere* est in altum figere. Hor. Sat. I, III, 82.

8. *reliquias.* Gravioris criminis damnati sepultura arcebantur. Fiebat igitur, ut damnatorum cadavera sive alibi, sive in crucibus exposita,

Custodes dantur milites cadaverum,
 Monumentum juxta, mulier quo se incluserat. 10
 Aliquando sitiens unus de custodibus,
 Aquam rogavit media nocte ancillulam,
 Quæ forte dominæ tunc adsistebat suæ,
 Dormitum eunti : namque lucubraverat,
 Et usque in serum vigilias perduxerat. 15
 Paullum reclusis foribus miles prospicit,
 Videtque ægram, sed facie pulchra feminam.
 Corruptus animus illico succenditur,
 Et uritur impudiciæ cupidine.
 Sollers acumen mille caussas invenit, 20
 Per quas videre possit illam sæpius.
 Quotidiana capta consuetudine,
 Paullatim facta est advenæ summissior;
 Mox arctiore vinxit animum copula.
 Hic dum consumit noctes custos diligens, 25

sensim putrescerent, ac solverentur, et propterea post aliquot dies quædam tantummodo eorum reliquias superessent. Hæc autem spectans, ut videtur, damnatorum cadaverageneratim reliquias dixit auctor. — *tollere*. Detrahere de crucibus, vel delapsas colligere, ut sepulturæ traderent, quod expressit Petronius.

11. *Aliquando*. Hic brevissimum temporis spatium, et paucissimos tantum dies significat.

14. *lucubraverat*. Domina nempe, vidua usque tum ad lucernam laboraverat; quæ verbi potestas est.

15. *in serum*. In seram noctem.

16. *prospicit*. Absolute. Introrsum curiose spectat.

18. *Corruptus animus*. Forma feminæ victus, depravatus. Sed non interpretari posset, animus utpote jam corruptus et vitiosus, jam aliis

flagitiis depravatus. Certe *corruptus animus, corruptus homo*, sic absolute sumta, ut hic sumi velint, haud facile, ut puto, penes puriores latinos scriptores occurrent.

20. *Sollers acumen*. Supple militis.

23. *advenæ*. Militi scilicet. Satis constat et ex auctore nostro, et ex Petronio militem hunc haud civem, sed externum fuisse. Attamen quando civis fuisset, vox non esset culpanda. Nam quum mulier se ab omni societate et a civitate etiam secrevisset, recte *advena* dicitur qui *ad eam venit*. Tum certum est recte dici *advenas*, vel qui in eadem urbe de domo in domum transeunt, ibique excipiuntur. — *summissior*. Facilior.

24. *vinxit animum*. Supple suum, hoc est, mulier. — *copula*. Copula est vineulum. Cf. Hor. Od. I, xii, 18.

25. *diligens*. Ironice. Nam con-

Desideratum est corpus ex una cruce.
 Turbatus miles factum exponit mulieri:
 At sancta mulier: Non est quod timeas, ait;
 Virique corpus tradit figendum cruci,
 Ne subeat ille pœnas negligentiae.
 Sic turpitudine laudis obsedit locum.

30

FABULA XV.

DUO JUVENES PROCI, DIVES, ET PAUPER.

*Fortunam interdum præter spem atque expectationem
 hominibus favere.*

Una expetebant virginem Juvenes duo:
 Vicit locuples genus et formam pauperis.
 Ut nuptiarum dictus advenit dies,
 Amans dolorem quia non poterat perpeti,
 Mœrens propinquos contulit se in hortulos;
 Quos ultra paullo villa splendida divitis
 Erat acceptura virginem e matris sinu,
 Parum ampla in urbe visa quod fuerat domus.

5

stitutus fuerat ad custodienda cadavera.

26. *Desideratum est.* Non est inventum, detractum fuit. *Desidero* vi sua non est opto, cupio, sed occido, deficio, desum. Nam a *de* et *sidus* fit, ut certum esse Festus scribit, notatque omnino siderum occasum, et propterea quemvis defectum et absentiam.

28. *sancta.* Pro pudica, per ironiam, quam et Petronius servat.

31. *Sic turpitudine*, etc. Sensus est: atque ita locus pudicitiae antea laude clarissimus, factus est impurus et turpis. Hic enim *locus laudis* haud abstracte sumitur ut sensus

sit: turpitudine successit laudi, sed, ut diximus, locus est in quo mulier aliquandiu clausa mansit, et ille loquendi modus ex stylo Phædri est, qui adjectiva nomina in substantiva et abstracta sæpius convertit.

FAB. XV. *Duo Juvenes proci, dives, et pauper.* — 1. *Una.* Eodem tempore, non societatem, sed unitatem propositi et consilii significat.

4. *Amans.* Nempe pauper qui adhuc ardentem amabat. Tum locuples non erat amplius *amans*, sed sponsus.

6. *Quos ultra paullo.* Paullo ultra quos hortulos.

Pompa explicatur, turba concurrit frequens,
 Et conjugalem præbet Hymenæus facem. 10
 Asellus autem, qui solebat pauperi
 Quæstum referre, stabat portæ in limine :
 Illum puellæ casu conducunt suæ,
 Viæ labores teneros ne lædant pedes.
 Repente cælum, Veneris misericordia, 15
 Ventis movetur, intonat mundi fragor,
 Noctemque densis horridam nimbis parat;
 Lux rapitur oculis, et simul vis grandinis
 Effusa trepidos pulsât, et omnes dissipat;
 Sibi quemque cogens petere præsidium fugæ. 20
 Asellus notum proximum tectum subit,
 Et voce magna sese venientem indicat.
 Procurrunt pueri, pulchram affirmant virginem,
 Et admirantur, deinde domino nuntiant.
 Inter sodales ille paucos adcubans, 25
 Amorem crebris avocabat poculis.
 Ubi nuntiatum est, recreatus gaudiis,
 Hortante Baccho et Venere, dulces perficit,
 Æqualitatis inter plausus, nuptias.
 Quærunt parentes per præconem filiam, 30
 Novus maritus conjugè amissa dolet.
 Quid esset actum postquam populo innotuit,
 Omnes favorem comprobârunt Cælitum.

13. *puellæ*. Virgini sponsæ, ut super eo asino vectaretur ad villam.

16. *intonat mundi fragor*. Validissima tonitrua fiunt. Hic *mundus* pro cælo sumitur.

17. *nimbus*. *Nimbus* est pluvia repentina, præceps, tenebrosa.

23. *Procurrunt*. Prodeunt foras ad vocem.

25. *adcubans*. Supple ad mensam.

27. *recreatus gaudiis*. Quod tam

insperato casu virgo quam ardentissime amabat, in manus suas pervenisset.

29. *Æqualitatis*. Æqualium scilicet suorum, cœvorum sodalium de quibus mentio est vs. 25. Quod ex stylo Phædri est, ut jam notavimus.

33. *Omnes favorem*, etc. Sensus est : Omnes ratum habendum dixerant, quod Dii singulari favore operati fuerant.

FABULA XVI.

ÆSOPUS ET DOMINA.

Quam noceat sæpe verum dicere.

Æsopus turpi quum serviret feminæ,
 Quæ se expingendo totum intricabat diem,
 Vestem, uniones, aurum, argentum sumeret,
 Nec inveniret digito qui se tangeret;
 Licetne paucis, inquit? Dicas: Censeo,
 Quidvis efficies, cultum si deposueris.
 Adeone per me videor tibi meliuscula?
 Imo, nisi dederis, sponda cessabit tuæ:
 At non cessabunt latera, respondit, tua;
 Et objurgari jussit servum garrulum.
 Paulo post armillam tollunt argenteam:
 Eam non apparere ut dictum est mulieri,
 Furore plena vocat omnes ad verbera,

5

10

FAB. XVI. *Æsopus et Domina.*

— 1. *turpi.* Deformi, fœda et turpi facie. Sic Noster in vulgat. lib. III, fab. VIII, 2.

2. *se expingendo.* Faciem fūco, pigmentis illinendo. — *intricabat.* Intricare est tricis impedire, trice autem sæpe res nihili dicuntur. *Intricare diem* intelligi potest in tricis diem exigere.

3. *sumeret.* Consumeret. Non quod ea usu attereret, sed quod alia super alia in dies emens et aggerens, plura certe haberet sibi extra usum et plurimam pecuniam in his rebus perderet.

5. *Licetne paucis, inquit?* Supple verbis alloqui. Hæc Æsopus ad Dominam. — *censeo.* Hic Æsopus loquitur.

6. *Quidvis efficies, etc.* Sensus est: ut ego quidem censeo, tu omni voto frueris, quosvis ad te pelli- oies, si istum cultum exueris.

7. *meliuscula, id est,* pulchrior, sine cultu et ornatu.

8. *Imo, nisi dederis.* Æsopus sermonem resumit, et ait: imo nisi tu quod in cultum impendis, amatoribus tuis largiaris. — *sponda cessabit.* Lectus tuus vacabit. *Sponda* proprie est pars lecti exterior. *Cessare* autem est vacare, otiari, nihil agere.

9. *cessabunt latera.* Nempe a verberibus. — *respondit.* Scilicet Æsopo Domina.

10. *objurgari.* Flagris verberari. Cf. Varr. de L. L. VI, pag. 80.

13. *vocat.* Vocare ad verbera non

Proponit *gravia verum* si non dixerint.

Aliis minare, *inquit*, *mē non fallis quidem* :

15

Flagris sum *cæsus*, verum quia dixi, modo.

FABULA XVII.

GALLUS LECTICA A FELIBUS VECTUS.

Nimiam securitatem sæpe in periculum homines ducere.

Feles habebat Gallus lecticarios :

Hunc gloriose Vulpes ut vidit vehi,

Sic est locuta : Moneo, *præcaveas dolum* :

Istorum vultus namque si consideras,

Prædam portare iudices, non sarcinam.

5

Postquam esurire cœpit societas fera,

Discerpsit dominum, et fecit partes facinoris.

est reipsa verberare, sed intentare, minari verbera.

15. *me non fallis*. Nunquam fiet, ut ex timore tantum verberum, manifestando tibi veritatem flagris vere cædar, et sic propterea tu me fallas.

FAB. XVII. *Gallus lectica a Felibus vectus*. — 2. *gloriose*. Cum ostentatione, jactatione.

3. *est locuta*. Nempe ad Gallum. — *præcaveas*. *Dolum præcavere* est providere, cavere antequam malum quod timetur accidat. *Dolus* autem

hic est periculum quoddam latens, quod specie fallat, et ideo *dolosum* dici possit.

5. *Prædam*, etc. Sensus est : tu senties istos non portare te ut onus, sed ut *prædam*, ut cibum, quem devorent,

6. *societas*. Feles nempe lecticarii, qui plures erant, quatuor puta, aut sex.

7. *facinoris*. Galli per facinus et scelus occisi. Quod ex stylo Phædri est, ut sæpius jam observavimus. Cf. Phædr. lib. I, fab. V, 3.

FABULA XVIII.

SCROFA PARTURIENS ET LUPUS.

*Faciendum prius de homine periculum, quam ejus te
committas fidei.*

Premente partu Scrofa quum gemeret jacens,
Accurrit Lupus, et obstetricis partibus
Se posse fungi dixit, promittens opem.
Quæ vero quum nosset pecoris fraudem improbi,
Suspectum officium repudiavit malefici : 5
Et satis est, inquit, si recedas longius.
Quod si perfidiæ se commisisset Lupi,
Pari dolore fata deflesset sua.

FABULA XIX.

SERVUS PROFUGUS ET ÆSOPUS.

Non esse malo addendum malum.

Servus profugiens dominum naturæ asperæ,
Æsopo occurrit notus e vicinia :
Quid tu confusus? Dicam tibi clare, Pater;
Hoc namque es dignus appellari nomine,
Tuto querela quia apud te deponitur. 5

FAB. XVIII. *Scrofa parturiens et
Lupus.* — 1. *Premente.* Imminente,
urgente; eleganter.

6. *satis est.* Supple *mihi.*

7. *perfidia lupi.* Ex auctoris
stylo pro *lupo perfido.*

8. *Pari dolore.* Sensus est: eo-
dem dolore, quo tum angebatur
parturiens. — *fata deflesset sua.* Hic
fatum pro calamitate, exitio. Sic

Noster in vulgat. lib. I, fab. IX, vs.
10: *fata deploras tua.*

FAB. XIX. *Servus profugus et
Æsopus.* — 1. *profugiens.* Proprie
de servis fugitivis. — *naturæ aspe-
ræ.* Sævæ indolis.

2. *notus.* Qui ei erat notus.

3. *Quid tu confusus?* Verba Æso-
pi ad servum. Quid tu ita perturba-
tus? — *clare.* Aperte.

Plagæ supersunt, *desunt nunquam verbera* :

Subinde ad *villam mittor servus rusticis* :

Domi si cœnat totis præsto noctibus,

Sive est vocatus, *dego* ad lucem in *semita*.

Emerui libertatem, canus servio :

10

Ullius essem culpæ mihi si conscius,

Æquo animo ferrem, nunquam sum factus satur,

Et sævum dominum patior infelix super!

Has propter caussas, et quas longum est *promere*,

Abire destinavi, quo tulerint pedes.

15

Ergo, inquit, audi : quum mali nil feceris,

Hæc experiris, ut refers, incommoda :

Quid si peccâris? Quæ te passurum putas?

Tali consilio est a fuga deterritus.

6. *supersunt*. Superesse sæpe est abundare, quo sensu puto hic verbum sumi, ut in Terent. Phorm. I, III, 10. — *desunt verbera*. Supple mihi. *Verbera* sunt ictus qui loris, flagris, aut fustibus infliguntur; plagæ autem percussiones, quæ pugnis, calcibus, saxis, veluti tundendo fiunt. Vid. Forcellin. Lexic. in his vocibus.

7. *Subinde*. Hic, ut puto, est identidem, sæpe, per intervalla. — *servus rusticis*. Ut sim tanquam servus rusticis.

8. *cœnat*. Dominus scilicet. — *præsto*. Maneo, sto coram eo per integras noctes.

9. *vocatus*. Ad cœnam apud alios. *Vocatus* proprie. — *dego*. Maneo,

expecto. — *in semita*. *Semita* proprie est via angusta, quasi *semi iter* ut ait Varro L. L. lib. IV, cap. 4.

10. *Emerui libertatem*. Hic loquitur servus tanquam ex stricto jure in libertatem asserendus fuisset, ob longissimum servitium. — *canus*. Jam senex, cano capite.

12. *nunquam sum factus satur*. Nunquam tantum cibi mihi largitum est, ut fierem satur, ut famem explerem.

13. *super* pro insuper.

14. *et quas*. Et propter alias causas quas. — *promere*. Proprie. Nam de occultis et ignotis causis agitur.

16. *Ergo, inquit*, scilicet Æsopus.

18. *Quid si peccâris?* Quid futurum erat, si tu peccasses?

FABULA XX.

EQUUS QUADRIGALIS IN PISTRINUM VENUMDATUS.

Ferendum esse æquo animo quidquid acciderit.

Equum e quadriga multis palmis nobilem
 Abegit quidam, et in pistrinum vendidit.
 Productus ad bibendum quum foret a molis,
 In circum æquales ire conspexit suos,
 Ut grata ludis redderent certamina.
 Lacrymis obortis : Ite felices, ait :
 Celebrate sine me cursu solennem diem :
 Ego quo scelesti furis attraxit manus,
 Ibi sorte tristi fata deflebo mea.

5

FABULA XXI.

URSUS ESURIENS.

Famem acuere animantibus ingenium.

Si quando in silvis urso desunt copiae,
 Scopulosum ad littus currit, et prendens petram,
 Pilosa crura sensim demittit vado :
 Quorum inter villos simul hæserunt canceres,

FAB. XX. *Equus quadrigalis in pistrinum venumdatus.* — 2. *Abegit.* Proprie; nam iumenta, quæ abducuntur et avertuntur, vi abigi dicuntur.

3. *Productus.* Eductus foras. — *a molis.* E pistrino, quod molis maxime constabat.

8. *quo.* In pistrino. — *attraxit.* Vi abduxit.

9. *sorte tristi.* Dura necessitate. *Sors* est quod cuique obigit, quod a fati attribuitur.

FAB. XXI. *Ursus esuriens.* — 1. *copiæ.* Cibi.

2. *Scopulosum.* Scopulis abundans, non ad terram quæ littus dicitur, sed ad mare et vadum, quod littus alluit, refertur. — *prendens petram,* complectens tanquam brachiis petram, id est, scopulum.

3. *sensim.* Ne turbet vadum et ne strepitu esca fugiat. — *demittit.* Deorsum mittit. Sic legimus pro *dimittit* in Cod.

4. *Quorum,* nempe crurum. —

In terram arripiens excutit prædam maris,
 Escaque fruitur passim collecta vafre.
 Ergo etiam stultis acuit ingenium fames.

5

FABULA XXII.

VIATOR ET CORVUS.

Verbis sæpenumero homines decipi solere.

Quidam per agros devium carpens iter,
 AVE exaudivit, et moratus paululum,
 Adesse ut vidit neminem, cepit gradum.
 Iterum salutatur, idem ex occulto sonatur;
 Voce hospitali confirmatus restitit,
 Ut quisquis esset, par officium reciperet.
 Quum, circumspectans, errore hæsisset diu,
 Et perdidisset tempus aliquot millium,
 Ostendit sese corvus, et supervolans,
 AVE usque ingessit. Tum se lusum intelligens.
 At male tibi sit, inquit, ales pessime,
 Qui festinantis sic detinuisti pedes.

5

10

simul. Simul ac. — *canceres.* Canceri, genus piscis, quod in vadis et ad petras invenitur.

5. *arripiens*, supple se, in littus se celerrime proripiens, projiciens. — *prædam maris*, ex mari collectam.

6. *passim.* Non uno ex loco, huc illuc.

7. *stultis.* Urso scilicet, quem stultorum symbolum auctor posuit.

FAB. XXII. *Viator et Corvus.* —

1. *devium carpens iter.* Quum per avia et devia loca teneret iter.

2. *Ave exaudivit.* Hæc vox *ave* ad aures suas pervenit.

3. *cepit gradum.* Resumpsit gressum.

4. *Iterum salutatur*, etc. Rursus eadem vox sonore ex occulto loco redditur.

5. *hospitali.* Amica; quam scilicet ab aliquo, qui hospitari eum vellet, reddi putaret.

6. *par officium reciperet.* Paream salutationem pateretur.

7. *errore.* Ex errore.

8. *aliquot millium.* Quod in percurrenda aliquot millia utilius impendisset.

10. *ingessit.* Ingeminavit, iteravit. *Ingessit* eleganter, sic Horatius Sat. I, v, 11, « convicia ingerere ».

12. *detinuisti.* Moratus es festinantem.

FABULA XXIII.

PASTOR ET CAPELLA.

Nil occultum esse quod non reveletur.

Pastor capellæ cornu baculo fregerat.
 Rogare cœpit, ne se domino proderet:
 Quamvis indigne læsa, reticebo tamen;
 Sed res clamabit ipsa quid deliqueris.

FABULA XXIV.

SERPENS ET LACERTA.

*Ubi leonis pellis deficit, vulpinam insuendam esse: hoc est,
 ubi deficiunt vires, astu utendum.*

Serpens lacertam forte adversam prenderat;
 Quam devorare patula quum vellet gula,
 Arripuit illa prope jacentem surculum,
 Et pertinaci morsu transversum tenens,
 Avidum solerti rictum frenavit mora.

5

FAB. XXIII. *Pastor et Capella.*— 1. *baculo.* Virga pastoralis. Proprie. Cf. Ovid. Metam. II, 781.

2. *Rogare cœpit.* Pastor scilicet. Animadvertendum autem, hæc e stylo Phædri esse, qui sæpissime ad similia *τῶ* cœpi utitur, ut passim videre est in vulgatis: lib. I, fab. II, 8; fab. VIII, 5; fab. XII, 8; fab. XIV, 2, etc., etc.

4. *res clamabit.* Ipsum cornu abruptum te prodet, etsi ego taceam; ex proverbio. *Clamabit* eleganter. Sic Cicer. de Finib. lib. II, c. 20, et IV, c. 19. — *quid deliqueris.* Quodnam fuerit peccatum tuum.

FAB. XXIV. *Serpens et Lacerta.*— 1. *adversam.* Ex parte adversa; ex cauda scilicet, non ex capite.

3. *Arripuit.* Nempe ore celerrime corripuit. Similem solertiam de ranis Ægypti, et Chamæleonte ex Alexandro Myndio refert Ælianus in Histor. Animal. lib. I, cap. 3, et lib. IV, cap. 33. — *surculum.* Parvam quamdam virgulam.

4. *pertinaci.* Pertinax ex per et tenax, qui obstinate et constanter tenet.

5. *rictum.* Oris hiatum et latam aperturam, *patulam* nempe *gulam*. — *mora* non abstracte hic sumitur

Prædam dimisit ore serpens irritam.

FABULA XXV.

CORNIX ET OVIS.

Multos lacessere debiles, et cedere fortibus.

Odiosa cornix super ovem consederat,
Quam dorso quum tulisset invita et diu,
Id, inquit, si *dentato* fecisses cani,
Pœnas dedisses. Illa contra pessima :
Despicio inermes, *eadem* cedo fortibus;
Scio *quem* lacessam, cui dolosa blandiar :
Ideo *mihi* senectam *in* annos prorogo.

5

FABULA XXVI.

SERVUS ET DOMINUS.

Nullum maledictum esse gravius conscientia.

Quum servus *secretam* admisisset *noxiam*,

pro cunctatione, sed pro ea re,
qua fit mora.

6. *dimisit ore*. Coactus fuit dimittere. — *irritam*. Vanam, qua frui et vesci non poterat.

FAB. XXV. *Cornix et Ovis*. — 1. *consederat*. Se imposuerat, in ejus dorso obstinate manebat. *Sedeo* ad hanc rem eleganter sumitur. Sic Ovid. Amor. III, v, 23.

2. *Quam*. Cornicem.

3. *dentato*. *Dentatus* est dentibus instructus. Tota etenim canum vis in dentibus et morsu constat, iisque tantum lædunt: tum oves paucos et ineptos habent, neque iis quemquam petunt.

5. *inermes*. Scite inermis opponi-

tur *dentato* vs. 3. — *eadem*. Eadem ipsa.

6. *lacessam*. Lacessere vulgo est provocare. Hic vero ex prima sua potestate est absolute irritare, vexare. Fit enim a *læso*, quod Charisius lib. III, Diomed. lib. I grammat. observant. Quo sensu eam vocem usurpant, Lucret. IV, 598; Virg. Æn. XII, 85; Ovid. Trist. V, ix, 29.

7. *Ideo*, hac arte.

FAB. XXVI. *Servus et Dominus*. — (*) Hanc fabulam gallicus editor cl. *Chambray*, inficetam et Phædro parum dignam, ut est misere restituta, judicavit, ita ut eam prorsus omiserit. [G.]

1. *noxiam*. Facinus occulte patra-

Uxorem domini quod corrupisset sui,
 Idque ille sciret, coram circumstantibus,
 Places tibi, inquit? Nam quum non debes, places;
 Sed non impune, quia quum debes, non places.

5

FABULA XXVII.

LEPUS ET BUBULCUS.

Multos verbis blandos esse, et pectore infideles.

Quum venatorem celeri pede fugeret lepus,
 Et a bubulco visus veprem irreperet:
 Per Superos oro, perque spes omnes tuas,
 Ne me indices, bubulce: nihil unquam mali
 Huic agro feci. Et rusticus: Ne timearis,
 Late securus. Jamque venator sequens:
 Quæso, bubulce, numquid hæc venit lepus?
 Venit, sed abiit hæc ad lævam, et dexteram
 Demonstrat nutu partem. Venator citus
 Non intellexit, seque e conspectu abstulit.

5

10

tum. Noxia autem ad hanc sententiam rectum et latinum est. Vid. Terent. Phorm. I, iv, 48, ubi Donatus, noxiam nunc culpam, alias pœnam.

2. corrupisset, constuprasset.

4. Places tibi, etc. Gaudesne modo de scelere quod patrasti? Tum places tibi, quum tibi placere non debes, nempe quum scelus patras.

5. Sed non impune. Sed hæc sceleresta voluptas haud tibi impune cedit, quia quum tu debes placere tibi, quod votis potitus fueris, tum tibi non places, quod scilicet te facti pœnitet.

FAB. XXVII. Lepus et Bubulcus.

— 2. irreperet. Proprie. Nam irre-

pere is in aliquem locum dicitur qui latenter se in eum inducit.

4. indices. Ostendas, prodas venatori.

5. ne timearis. Ne timeas.

6. sequens. Qui leporem insecutabatur.

8. dexteram. Qua erat veptris, quo latebat.

9. nutu. Nutus dicuntur signa et motus oculorum, digitorum, brachiorum ad aliqua significanda, et proprie verbis sermonique opponuntur. Hic potissimum motus oculorum capitisque. — citus. Qui festinabat.

10. Non intellexit. Nutum Bubulci.

Tunc sic bubulcus : Ecquid est gratum tibi,
 Quod te celavi? Linguæ prorsus non nego
 Habere atque agere maximas me gratias,
 Verum oculis ut priveris opto perfidis.

FABULA XXVIII.

MERETRIX ET JUVENIS.

Multa esse jucunda quæ tamen sunt incommoda.

Quum blandiretur juveni meretrix perfida,
 Et ille læsus multis sæpe injuriis,
 Tamen præberet sese facilem mulieri,
 Sic infidelis : Plures muneribus licet
 Contendant, ego te plurimi facio tamen.

5

Juvenis recordans quotiens deceptus foret,
 Lubenter, inquit, *mea lux*, hanc vocem audio,
 Non quod fidelis, sed quod jucunda es mihi.

11. *Ecquid*. Pro num, numquid, an. — *gratum*. Hic non est jucundum, sed quod gratum facit, et pro quo grates habendæ sunt.

14. *perfidis*. Qui datam mihi a te fidem prodiderunt, et nutu dexteram partem qua latebat Lepus indicaverunt.

FAB. XXVIII. *Meretrix et Juvenis*. — 1. *blandiretur*. Blanditias faceret. — *perfida*, quæ datam fidem sæpe falleret.

3. *præberet sese facilem*. Indulgeret, morem gereret.

5. *Contendant*. Supple *de me*, ut me potiantur. — *plurimi facio*. Plusquam ceteros amo.

7. *vocem*. Hic vox non una singulatum, sermo, oratio.

8. *jucunda*. Quod mihi places. Jucunda ea sunt quæ voluptatem afferunt, etiamsi aliunde grata non sint.

FABULA XXIX.

FIBER.

Multi viverent, si salutis gratia parvi facerent fortunas.

Canes effugere quum jam non possit fiber,
(Græci loquaces quem dixerunt castorem;
Et indiderunt bestię nomen dei,

Hī qui se jactant de verborum copia!)

Abripere morsu fertur testiculos sibi,

5

Quia propter illos sentiat sese peti:

Divina quod ratione fieri non negem.

Venator namque simul invenit remedium,

Omittit ipsum persequi, et vocat canes.

Hoc si præstare possent homines, ut suo

10

Vellent carere, tuti posthac viverent:

Haud quisquam insidias nudo faceret corpori.

FAB. XXIX. *Fiber.* — 1. *effugere.* Vitare, ne scilicet ab eis caperetur et necaretur. — *fiber.* Animal amphibium in ripis orisque fluminum vivens, unde factum ei nomen videtur, si Varroni, L. L. lib. IV, c. 15, et Festo in voc. credimus. Nam *fibras* seu *fimbrias* antiqui oras, fines dixerunt.

2. *castorem.* Etiamsi Fibri *castores* apud Romanos passim appellarentur, ut ex Plin. lib. XXXII, cap. 3, et aliis patet; et non pauci docti viri, Tertullian. puta I advers. Marcion. cap. 1; Serv. ad Virg. Ge. I, 58; Isidor. Orig. XII, cap. 2, tanquam *castor* latina omnino vox esset, a *castrando* derivarent: attamen plane exploratum est *castor* græcam esse vocem, et ad Romanos a Græcis transiisse. Nam Aristoteles qui ea ætate floruit, qua Romani vix litteras adhuc noverant, de *castore*

ut notissimo apud suos animali locutus est lib. VIII, Hist. Anim. c. 5. Recte igitur ii faciunt qui *καστωρ*, veluti *γαστωρ* dictum putant, quod animal sit ventriosum.

3. *indiderunt.* Imposuerunt.

4. *Hī.* Isti Græci.

5. *Abripere*, etc. Id ipsum tradiderunt, Plin. Hist. Nat. lib. VIII, cap. 30; Ælian. de Natur. Anim. lib. VI, cap. 34, alii.

7. *Divina ratione*, consilio futurum præsentiente.

8. *remedium.* Castoreum scilicet, quod fiber ad venatorem, ut mortem fugeret, projecerat. Ad rem Juvenal. Sat. XII, 34.

9. *vocat*, ad se, ne amplius Fibrum insequantur.

10. *præstare.* Efficere, exsequi. — *suo.* Suis opibus, suis divitiis.

12. *nudo corpori.* Homini bonis spoliato.

FABULA XXX.

PAPILIO ET VESPA.*

Non præteritam, sed præsentem aspiciendam esse fortunam.

Papilio vespam præter volitantem videns,
 O sortem miseram, ductam de barathris, ait!
 Quorum ex reliquiis animam nos accepimus,

FAB. XXX. *Papilio et Vespera.* — (*) Hanc fabulam Gallicus editor, cl. Chambry, ita oblitteratam et tam misere restitutam iudicavit, ut illam prorsus omiserit. Vid. in volumine priore pag. 206, *Examen des nouvelles Fables.* [G.]

2. *ductam.* Eductam, acceptam, haustam. — *de Barathris.* Nempe, ut ego puto, ex folliculis, quibus bombyces, antequam papiliones fierent, se includunt. Barathrum quidem Græci et Romani voraginem, foveam, altam scrobem appellabant. Verum haud mirum a Papilione folliculos, quibus se tumultat, dici *barathra*, nam primum de re odiosissima invidiosissime loquitur, unde quævis hyperbole videtur opportuna, tum etiam quod folliculi respectu sui revera sunt foveæ et barathra. Ita Plaut. *Curc.* I, II, 24; Horat. *Satyr.* II, III, 66; *Epist.* I, XV, 31, ventrem helluonis dixerunt *barathrum*. Et Hieronymus Vida, poeta elegantissimus, et vix principibus veterum concedens, eos ipsos folliculos papilionum, domos clausas, carceres tenebrosos appellavit in lib. II de *Bombyce* v. 258 sq. [Hunc locum aliter legit Cl. Cassittus, ut videre est in specimine lectionum Cassitti, vol. I, pag. 213 sq. G.]

3. *Quorum.* Nempe barathrorum, folliculorum. — *ex reliquiis.* Auctor inducere potuit papilionem vocantem *reliquias* corpus suum, quod in folliculum clauderet: quia in eo tanquam in sepulchro et conditivo se veluti mortuum et defunctum componeret et sepeliret. Certe Græci omnino *ταύδελας*, mortuum nempe et defunctum appellarunt. Et Vida in *Bombyce* in ipsum Orcum demittit, et ad Stygem, et ad Ditem, et ad Cerberum. — *animam.* Fortasse hic *anima* haud vulgari et recepto sensu sumenda est, sed alio et penitiori. Græci papilionem *ψυχή* etiam appellabant, ut ex Aristot. *Hist. Anim.* lib. V, cap. 19, atque aliis patet, insectum scilicet quod *anima*, aura levi duceretur. Quidni ergo *anima* apud nostrum esse posset species, forma papilionis, qua volatilis factus esset et *anima* vehendus. Quamobrem utriusque versiculi sententia esset: O sortem miseram, quam nos duximus ex iis folliculis, ex quibus iterum sumpsimus animas, et in lucem denuo revocati sumus. Autem si *τὸ barathris* non pro folliculis, sed pro inferis, pro Tartaro sumitur: si *τὸ re. . . .* non *reliquis*, sed *recessibus* legimus, tum magis obvia forte et facilis senten-

Ego eloquens in pace, fortis præliis,
 Arte omni princeps, *antea* qualis fui, 5
 En cuncta levitas putris, et volito cinis.
 Tu quæ fuisti maulus clitellarius,
 Quemcumque visum est, lædis infixio aculeo.
 Et vespa dignam moribus vocem edidit:
 Non qui fuerimus, sed qui nunc simus vide. 10

FABULA XXXI.

TERRANEOLA ET VULPES.

Pravis non esse fidem adhibendam.

Avis, quam dicunt terraneolam Rustici,
 In terra nidum quia componit scilicet,
 Forte occurrat improbæ vulpeculæ;
 Qua visa pennis altius se sustulit.
 Salve, inquit illa, cur me fugisti, obsecro, 5
 Quasi non abunde sit mihi in prato cibus,
 Grilli, scarabæi, locustarum copia.
 Non est quod metuas, rogo, te multum diligo,

tia exurgeret. Esset enim hujusmodi: o sortem miseram quam mox ex ipso Orco, inferis traximus, ex quorum recessibus, latebris, recepimus animas nostras. Quidni ergo Vida, in Bombyc. loc. cit. aliquam veterem Fabulam spectare potuit, et eam etiam Auctor noster?

5. *Arte omni princeps.* Primus in omni arte. Et hæc OEdipo egent. Forte tamen spectavit Auctor artificium quod exercent *Bombyces*, vel quum erucæ sunt, vel quum folliculos sibi componunt.

6. *En cuncta.* Supple *mea*, vel *mei*. Quidquid ego modo sum. — *levitas putris.* Factus sum quid leve,

putre. — *volito cinis.* Qui volito jamjam futurus cinis. Eodem modo Noster in vulgat. lib. III, fab. IX, v. 4: *dummodo absolvar cinis.*

FAB. XXXI. *Terraneola et Vulpes.* — 1. *terraneolam.* Hanc avem ex genere Alaudarum isto nomine etiam modo nuncupant nostri rustici.

2. *In terra.* Omnino humi, in solo.

3. *vulpeculæ.* Vulpecula hic non vulpes parva, sed ipsa vulpes, et ad leporem et venustatem. Sic Noster in vulgat. lib. IV, fab. IX, 10: *tum Vulpecula evasit.*

5. *illa.* Vulpecula terraneola.

Astutos propter mores, et vitam probam.

Respondit contra : *Tu quidem bene prædicas,*

10

Non sum tamen propius tibi, sed sum sub dio :

Quin sequor, et sic vitam tibi committo meam.

FABULA XXXII.

EPILOGUS.*

De iis qui legunt libellum.

Hoc quaecumque est Musa quod ludit mea,

Nequitia pariter laudat, et frugalitas;

Sed hæc simpliciter, illa tacite irascitur.

10. *Respondit.* Terraneola. — *prædicas.* Supple *de me.*

11. *sub dio.* Sum in aere. Terraneola enim ex aere suspensa loquitur. *Dium* veteres circumjacentem aerem et quod super nos est appellabant, et ipsum cælum.

12. *Quin sequor.* Quin inceptam iter per aera pergo. — *et sic, etc.* Hoc pacto. Ita vulpis vafricies ridetur. Nam verbis subdolis id efficere cupiebat, ut Terraneola sibi vitam suam committeret.

EPILOGUS. — (*) Hos tres versi-

culos suppeditat codex Perottinus, neque adhuc in edito Phædri libro apparuerunt. Visum est eos ad quempiam Epilogum pertinuisse.

2. *Nequitia.* Improbitas, malitia. Ex auctoris stylo, pro hominibus improbis. — *frugalitas.* Homines frugi, boni. Conf. Cicer. Tuscul. lib. III, cap. 8.

3. *simpliciter.* Supple *laudat.* Candide, ingenuo et sincero animo. — *tacite irascitur.* Invidi palam quidem mea carmina laudant, sed clam, in secreto mihi irascuntur.



PEROTTINI CODICIS SCRIPTURA.

FAB. I,	v.	5, pag. 502,	Quam tibi impartiar parvam quamvis pa....
II,	4,		fortuna indulgens
	6,		C.rpus.. ævum.
III,	1,	504,	Mercurium hospitio mulieres duæ
	13,	505,	Id quum forte meretrix ridet validius
IV,	1,		seculi novi figulus,
	12,	506,	quo festinante
	21,	507,	quod ne...
			Hic e vestigiis scriptum fuisse videtur <i>negat</i> aut <i>negat</i> .
	22,		Pedes habere f...le ipse o.s.n...
			Quod sic legi potest : <i>facile ipse consentio</i> .
VI,	1,		versari
	6,	508,	hominum
	14,		Tristis renatum suggerens pone jecur;
	15,		Quo quisque
VII,	3,	509,	Qu.d . sacratæ
	6,		Phyton
	10,		ferroque
IX,	10,	511,	dissipat
	15,		 ars rcessit
			Quod sic legi potest <i>Fortuito Mars intercessit</i> .
	15,		et manu fidens
	16,		 s Ex vestigiis forte legen-
			dum : <i>Voce nostros ferus</i>
	17,		metuit, primi
	20,		ejici virum,
	26,	512,	abscidit
	30,		Corona militis
	31,		Imperii
X,	2,		caussa : <i>quod forte melius</i>
	2,		repellit
XI,	2,	513,	quum patris
XII,		514,	In titulo : <i>Æsopus</i>
	1,		Forte victorem
	2,		Æsopus,
	3,		ampliusne
	4,		Valuisset suus.
	9,		esset

534 PEROTTINI CODICIS SCRIPTURA.

FAB. XHI,	v. 2,	Pag. 514,	Accessit, tentavit
XIV,	17,	516,	et facie
	19,		Uriturque sensim
	25,		miles diligens
XV,	12,	518,	Quæstum ferre
XVI,	3,	519,	Vestes,
	9,		cessavit
	10,		tollit
	12,		Quam
	15,	520,	fallis certe :
XVII,	1,		lecticarius.
	2,		gloriosa
	6,		fera societas ,
XVIII,	1,	521,	Tremente
	4,		Quæ vero nosset
XIX,	5,		Tuto quia apud te querela deponitur.
	9,	522,	Sive æstu
	13,		Et super infelix sævum patior dom....
XX,	1,	523,	Equum et quadrigam
XXI,	2,		pñdens petr.
	3,		dimittit
	4,		Canc..
	6,	524,	vafer :
	7,		stulto
XXV,	7,	526,	Ideo senectam annos prorogo.
XXVI,	1,		Quum servus n..... s..... n.....
	2,	527,	Uxorem domini puisset sui
XXVII,	3,		Per superos, perque
	5,		ne timueris
XXVIII,	8,	528,	es
XXIX,	4,	529,	jactant verborum
	6,		se peti :
	11,		careret uti
XXX,	2,	530,	O sortem d.... m. ba.t...s,
	4,	531,	Ego loquens
	7,		Ta qui fuisti
XXXI,	3,		occurrit
	9,	532,	Propter .s..tos



CATALOGUS

FABULARUM NOVARUM

PHÆDRI.

FABULA I.	Simius et Vulpes.....	Pag. 501
II.	Auctor.....	502
III.	Mercurius et duæ Mulieres.....	504
IV.	Prometheus et Dolus.....	505
V.	Auctor.....	507
VI.	De Significatione poenarum Tartari.....	507
VII.	Auctor.....	509
VIII.	Æsopus et Scriptor.....	510
IX.	Pompeius Magnus et ejus Miles.....	510
X.	Juno, Venus, et Gallina.....	512
XI.	Paterfamilias et Æsopus.....	513
XII.	Philosophus et Victor gymnicus.....	514
XIII.	Asinus ad Lyram.....	514
XIV.	Mulier vidua et Miles.....	515
XV.	Duo Juvenes proci, dives et pauper.....	517
XVI.	Æsopus et Domina.....	519
XVII.	Gallus lectica a felibus vectus.....	520
XVIII.	Scrofa parturiens et Lupus.....	521
XIX.	Servus profugus et Æsopus.....	521
XX.	Equus quadrigalis in pistrinum venundatus.....	523
XXI.	Ursus esuriens.....	523
XXII.	Viator et Corvus.....	524
XXIII.	Pastor et Capella.....	525
XXIV.	Serpens et Lacerta.....	525
XXV.	Cornix et Ovis.....	526
XXVI.	Servus et Dominus.....	526
XXVII.	Lepus et Bubulcus.....	527
XXVIII.	Meretrix et Juvenis.....	528
XXIX.	Fiber.....	529
XXX.	Papilio et Vespa.....	530
XXXI.	Terraneola et Vulpes.....	531
XXXII.	Epilogus.....	532

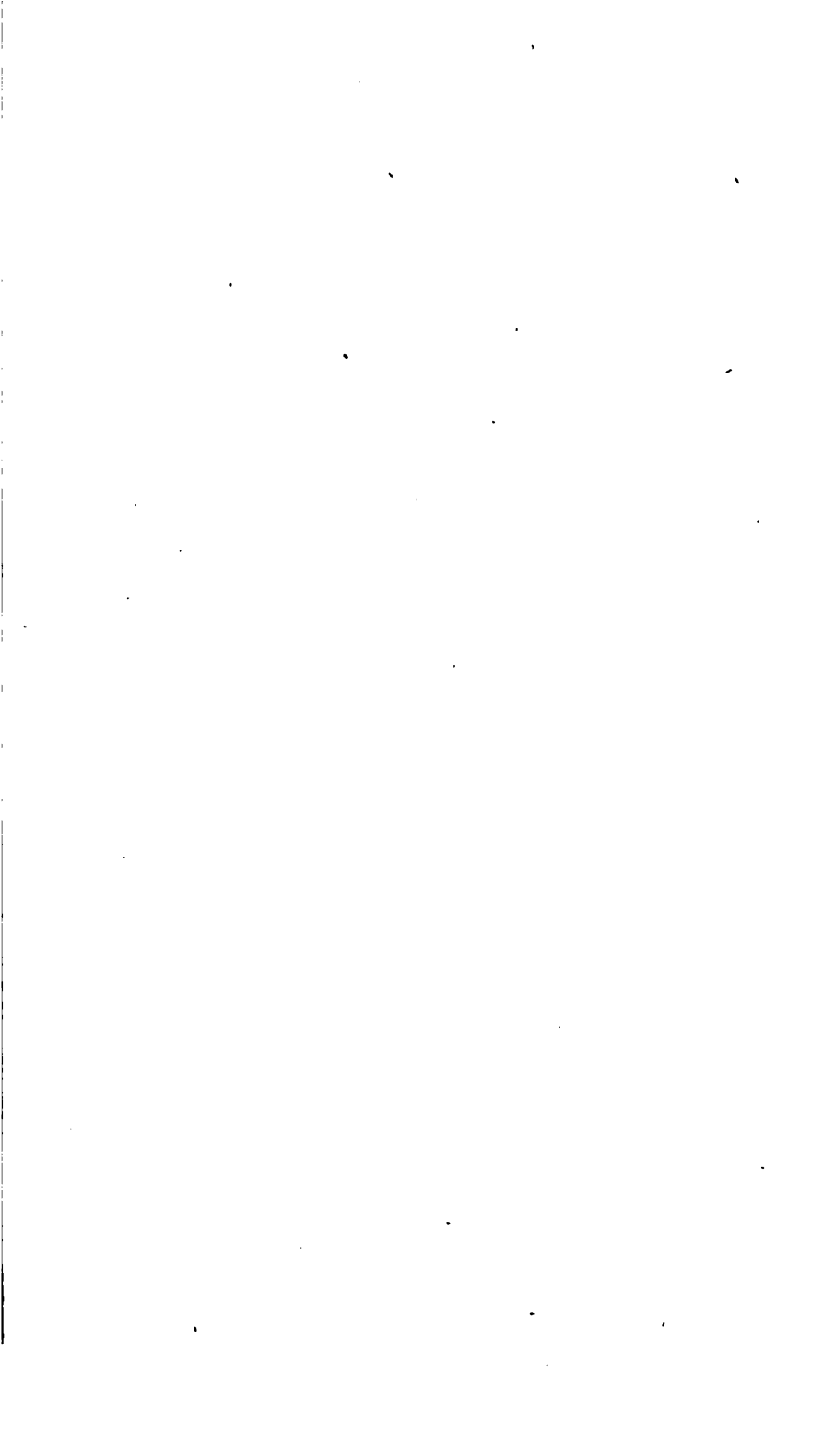


INDICES DUO

NOMINUM, RERUM ET VERBORUM

IN PHÆDRI FABULAS

TUM VETERES, TUM RECENTIORES.



PRIOR INDEX

QUI EST

IN PHÆDRI FABULAS VETERES.

Præsum numerus librum, alter fabulam, tertius vero fabulæ versum denotat.

ABU

AD

A catena detritum collum, III, 7, 16. — *feminis spoliari viros*, II, 2, 1. — *radicibus evertere*, III, 10, 49. — *superis merces frandis*, I, 17, 9.

A coena redire, II, 8, 20. — *a negotiis vacare*, III, Prol. 2. — *a furibus tueri domum*, III, 7, 10.

Ab astris altis, II, 6, 12. — *ara rapere facem*, I, 28, 8.

Ab humeris dextra tunica, II, 5, 12.

Ab injuria tutæ, I, 31, 9. — *sermone cognitus*, IV, 21, 22. — *ab universis protrusus*, V, 7, 39.

Abdere corpus domo, II, 6, 5.

Abditi thesauri, IV, 19, 4.

Abesto hinc, III, Prol. 60.

Abigi, IV, 23, 12.

Abire domum, III, 2, 7; III, 19, 9. — *inapne*, I, 8, 3. — *abitus* illuc, quo priores *abierunt*, IV, 19, 16. — *abire statim*, IV, 17, 20.

Abjicere agros, IV, 5, 42. — *se*, IV, 2, 24.

Absentis admirator, IV, 21, 21.

Abstere timere, III, 2, 18.

Absolvi, III, 9, 4.

Abundat copia materis, III, Epil. 6. — *varietas rerum*, IV, Epil. 2.

Accedere, II, 6, 2; V, 6, 2. — *ad præsepe*, II, 8, 22.

Accendere lucernam, III, 19, 4; IV, 11, 1. — *accendi* de lucerna sacrum, IV, 11, 13. — *accensa* magis, III, 16, 8.

Accessum dare, II, 1, 10.

Accidere illis, III, Prol. 24. — *accidit* aliquid simile, IV, 17, 18.

Accipere, III, 5, 5. — *alvos*, III, 13, 9. — *partem*, IV, 24, 12. — *præmium*, III, 5, 7. — *res*, IV, 5, 11. — *accipere* bonas in partes, II, Prol. 11. — *accepimus*, I, 26, 11.

— *accipiens* in contumeliam, III, 8, 8. — *accepta* merces, IV, 21, 5.

Accipiter rapit passerem, I, 9, 6.

Accelamat populus, V, 5, 34.

Accommodare se humanitati, III, 16, 1.

Accurrere, V, 2, 4.

Accusator, III, Prol. 41. — *accusatores*, III, 10, 34.

Acer canis, III, 7, 18.

Acerba uva, IV, 3, 4. — *acerbum* convivium, III, 16, 3.

Acrius contendere, IV, 23, 1.

Acti menses, I, 18, 2.

Acuit sese industria, II, Prol. 4.

Ad animum referre, III, 19, 10. — *ad necem currere*, II, 8, 6. —

coenam invitare, I, 26, 3. — coenam promittere, IV, 24, 15. — fabellam ferri, V, Prol. 10. — perniciem devocare, III, 5, 1. — *ad sidera*, I, 6, 4. — fontem resistere, I, 12, 3. — sanitatem venit curatio, V, 7, 12. — januam, IV, 24, 30. — lanium, III, 4, 1. — *ad hostem redire*, IV, 4, 5. — *ad lumen compilare*, IV, 11, 2. — *ad perniciem agi*, IV, 13, 3.

Ad præsepe accedere, II, 8, 22. — *ad querelam recidere*, III, 18, 15. — *ad legendum inducere*, III, Prol. 62. — *ad fallaciam consilium vertere*, I, 31, 5. — *ad studium vocare*, III, Prol. 9. — *ad se rapere quod est commune omnium*, III, Prol. 46. — *ad se recipere*, IV, 21, 23.

Addere contumeliam injuriæ, V, 3, 5.

Adducere quem pretio, precibus, V, 7, 18.

Addeo, I, 4, 7.

Adeptus regnum, I, 31, 11.

Adesse, IV, 21, 16.

Adfictis succurrere, I, 2, 28.

Adhuc, III, 1, 2. — *superesse*, IV, Epil. 1.

Aditus angustus, V, 9, 1. — *aditum rogantes*, IV, 17, 21.

Adjicere, III, 10, 15. — *fabellam*, IV, 1, 20. — *simul*, V, 6, 4.

Adjutores nulli, V, 5, 14.

Adjuvare debilem, III, Epil. 17. — *fidem*, III, 10, 40. — *indignos*, I, 8, 2. — *verbis*, V, 2, 8.

Admirabilis auribus, III, 18, 3.

Admirans Minerva, III, 17, 5.

Admiratus ingenium, V, 1, 11.

Admirator, IV, 21, 21.

Admonere, I, 26, 1; I, 11, 4. — *admonet fabella, agere*, III, 17, 13. — *iracundos*, IV, 4, 12. — *simplices*, III, 10, 54.

Admovere preces reposcenti, I, 19, 6. — *uber*, III, 15, 7. — *admoveri tibi preces existimo*, III, Epil. 20. — *admota prece*, III, 16, 7.

Adnatate, I, 2, 19.

Adquirere famam, I, 14, 4.

Adscribere exemplum sibi, IV, 3,

6. — *Praxitelem marmori*, V, Prol.

6. — *adscribi alios jubent*, IV, 17,

16. — *adscriptus dies poenæ*, IV, 11, 8.

Adsequi. Vid. *Assequi*.

Adsilire, II, 5, 21. Vid. *Assilire*.

Adsuescere : *adsuevi* corrodere, IV, 8, 7. — *adsuevit abire, rapere*, I, 16, 5. — *adsuetam vicem*, III, Prol. 14.

Advenit dies, I, 16, 7; V, 7, 20.

Adversum tempus, II, 8, 16. — *adversus feras fortis*, V, 10, 1.

Advocare fidem, IV, 5, 20. — *advocata concione*, I, 14, 13.

Advolare ex insidiis, II, 7, 7. — *cupide*, III, 16, 17.

Adulta ætas, III, 10, 23.

Adulter, III, 10, 16.

Adultera conjux, III, 3, 9.

Edes parvæ, III, 9, 2.

Æta, IV, 7, 12.

Ægea freta, IV, 7, 19.

Ægre recepti, IV, 6, 4.

Emulatio est, non invidia, II, Epil. 7.

Equaliter distribuere, IV, 5, 9.

Equare dignitatem, IV, 15, 3.

Equæ, V, 6, 2.

Æquitatis laus, IV, 13, 5.

Equo animo, I, 26, 12. — *æquæ leges*, I, 2, 1.

Esopus, I, Prol. 1; I, 3, 3; IV, 16, 2; IV, 7, 5. — *Phryx*, III, Prol. 52.

— *senex*, III, 3, 14. — *et garrulus*, III, 19, 8. — *derisor*, III, 14, 2. — *versabatur Athenis*, I, 2, 9; IV, 5, 29. — *ludit cum pueris*,

III, 14, 1. — *Æsopi exempla*, II, Prol. 1. — *statua*, II, Epil. 1. — *stylus*, III, Prol. 28. — *Æsopo* quidam lapidem impingit, III, 5, 2. — *fabulæ Æsopi*, IV, Prol. 11. — *Æsopæ fabulæ*, IV, Prol. 11. — *Æstas*, brumæ opposita, IV, 23, 18. — *Æstimo* hoc dictum ridicule, vere, III, 4, 5. — *æstimantes*, IV, 17, 15. — *Æstuans* humus, II, 5, 16. — *Ætas* adulta, III, 10, 23. — *ætatis* mediæ quidam, II, 2, 3. — *Æterna* basis, II, Epil. 2. — *fama*, III, Prol. 53. — *Ævum* languens, III, Epil. 15. — *sollicitum*, I, 31, 7. — *ævum* exire, IV, 19, 10. — *Affestare*, quod non est datum, III, 18, 14. — *Affectus* proprii, III, Prol. 36. — *Afferre* frondem bobus, II, 8, 11. — *lucernam*, III, 10, 29. — *Afficietur* malo, I, 5, 10. — *Affinitas*, IV, 14, 2. — *Affirmare*, I, 17, 5; III, 3, 9. — *mortuum* esse, V, 7, 21. — *Afflictio* veretri, IV, 14, 1. — *Affligi* impetu Leonis, I, 11, 10. — *Affluens* vestitu, V, 1, 12. — *Age*, III, 7, 25. — *Agelli*, IV, 5, 23. — *agri*, IV, 5, 38. — *Agere* cuniculos, IV, 19, 2. — *gratias* quietis, II, 8, 15. — *multum*, II, 5, 24. — *quod*, III, 17, 13. — *agendo* multa nihil *agens*, II, 5, 3. — *age* porro, III, 15, 11. — *agedum*, V, 4, 10. — *agi* ad perniciem, IV, 13, 3. — *ad poenitendum*, V, 5, 3. — *de quis agitur*, III, 13, 11. — *Aggerare* quadrantes patrimonio, IV, 19, 23. — *Aggravare* curam cura, III, 3, 13.

Aggressa garrulam, III, 16, 10. — *Agmen* extremum, V, 1, 14. — *Agnosce* dictum in se, I, 22, 10. — *hominem*, II, 5, 19. — *Agnus*, I, 1, 1; III, 15, 1. — *agni* humano capite, III, 3, 5. — *Agrestes*, III, 2, 3. — *Aiunt*, IV, 21, 8; V, 6, 6. — *ait*, IV, 3, 3. — *ais*, IV, 7, 17. — *Alapam* ducere, V, 3, 2. — *alapæ* veneunt majoris, II, 5, 25. — *Albus*, an niger, III, 15, 10. — *Alere* quos, IV, 11, 16. — *Ales*, I, 13, 8. — *Alienum* moribus, IV, 5, 40. — *alienum* appetens proprium amittit, I, 4, 1. — *aliena* vitia, IV, 10, 3. — *alienis* bonis gloriari, I, 3, 1. — *Aliquando*, III, 14, 12; V, 10, 4. — *Aliquid* simile, IV, 17, 18. — *turpe*, IV, 17, 15. — *dictorum*, II, Prol. 10. — *operis*, III, Epil. 5. — *aliquod* tempus, IV, 17, 16. — *aliquæ* feriæ, III, Prol. 8. — *reliquiæ*, III, Epil. 15. — *Aliquot* domus, III, 19, 3. — *menses*, V, 7, 11. — *aliquot* secuti, IV, 2, 27. — *Alius* Sejano, III, Prol. 40. — *non alius*, quam qui, IV, 11, 15. — *nec aliud* quicquam, II, Prol. 2. — *aliis* consilium dare, I, 9, 1. — *aliis* censores sumus, IV, 10, 5. — *alium* regem, I, 2, 22. — *aliæ* plagæ, IV, 1, 11. — *Allicere* plures, II, 3, 7. — *Alligare*, III, 7, 18. — *Alludere* occupato, III, 19, 12. — *Alta* quercus, III, 13, 1. — *vineæ*, IV, 3, 1. — *alta* astra, II, 6, 12. — *cornua*, II, 8, 25. — *altior* margo, IV, 9, 4. — *altius* agere cuniculos, IV, 19, 2. — *Alter*, II, Epil. 5; IV, 14, 3; V, 6, 2. — *alter*, tertius, IV, 2, 26.

— *alter* unus, II, 7, 2; V, 2, 2.
 — *calvus*, V, 6, 1. — *alterius* malo reperire effugium, IV, 9, 2. — opinione *alterius* ponderare, III, 10, 55. — *alteri* dedi, IV, 4, 13. — *altera*, I, 19, 3. — pro alia *altera*, *tertia*, IV, 5, 5.

Alticincti Atrienses, II, 5, 11.

Alvei, III, 13, 9.

Alveolus ligneus, II, 5, 15.

Alvi capacis specus, IV, 6, 10.

Amans, III, 10, 16. — *ament* amentur, II, 2, 2.

Ambæ, II, 2, 6. — *ambo*, III, 8, 13.

Ambitio mortalium, III, 10, 56.

Amicus: Unde hoc *amice*? III, 7, 17. — *amicus* malis Plutus, IV, 12, 7. — *descende amice*, IV, 9, 8. — *amici* nomen vulgare, fides rara, III, 9, 1. — *amici* veri, III, 9, 7. — *amicis* reddere tempora, III, Prol. 12.

Amittere dignitatem, I, 21, 1. — *fidem*, I, 10, 2. — *amittit* proprium, I, 4, 1. — *amisi* nihil, II, 7, 12. — *amissum* corpus, III, 11, 3.

Amphora epota, III, 1, 1.

Amplexus utrumque, III, 8, 12.

An niger, an albus, III, 15, 10.

Anacharsis Scythæ, III, Prol. 52.

Angulus interior, IV, 1, 18.

Angustus aditus, V, 9, 1. — *angusta* domus, III, 9, 6.

Anhelans gratis, II, 5, 3.

Anima, III, 1, 5.

Animadvertere, II, 8, 13.

Animal generis contempti, improbum, V, 3, 8.

Animus destituit te, V, 10, 8. — *sentit*, II, Epil. 13. — *est*, III, 7, 25. — *est* potare, III, 16, 12. — *excedit terminum*, III, Epil. 28. — *animi* cogitatio, IV, Prol. 7. — *conscientia*, III, Prol. 47. — *ani-*

mo dare lusum, III, 14, 12. — *animum* alicujus mosse, I, 11, 15. — *relaxare*, III, Prol. 13. — *ad animum* referre, 3, 19, 10. — *animo* æquo, I, 26, 12. — *animus* liber, III, Prol. 3. — *vanus*, V, 7, 1. — *animos* capere alicujus, II, 2, 5.

Ansi ingravantes, V, 10, 3. — *annos* tegere, II, 2, 4. — *annis* debilis, IV, 2, 21. — *defectus*, I, 21, 3.

Annos celare elegantia, II, 2, 4.

Ante hoc novi, quam tu natus es, V, 9, 4. — *ante* pectus, IV, 10, 3. — *ante* hos sex menses, I, 1, 10. — *ante* poenam, IV, 17, 27. — *antehac*, III, 1, 6.

Antidoto venditare, I, 14, 3. — *antidoto* miscere toxicum, I, 14, 8.

Antiqua urbs, IV, 21, 18. — *antiqui*, V, 8, 7. — *cadi*, IV, 5, 25.

Anus, II, 2, 1; III, 1, 1.

Anus (*podex*), IV, 17, 19.

Aper, I, 21, 5; IV, 4, 2. — *insidiosus*, II, 4, 9.

Apertum est, III, 13, 14. — *apertum* pignus, V, 5, 37.

Apes, III, 13, 1.

Apollo, III, Prol. 57. — *Apolinis* cithara, III, 16, 12.

Apotheca plena cadis, IV, 5, 25.

Apparatus magnus, IV, 24, 21. — *sine apparatu*, V, 5, 14.

Apparet auctor, III, 13, 11. — *apparebunt* tempore, III, Epil. 32.

Appetere cibum, V, 4, 5. — *appeterem*, nisi, V, 4, 5. — *appetere* uvam, IV, 3, 2. — *appetere* dente, IV, 8, 1. — *appetens* talis tituli, IV, Prol. 4.

Applicare membra, IV, 14, 15. — *virginale*, etc., IV, 14, 14.

Approbare, IV, 5, 28. — *ingenium*, IV, Epil. 7. — *opus*, IV, 24, 11.

Aptare partes corporibus, IV, 14, 9.

Aqua fusa, I, 14, 7. — *turbulenta*, I, 1, 5. — *aquæ bonitas*, IV, 9, 8. — *aquam ebibere*, I, 20, 5.

Aquila, I, 9, 3; I, 28, 3; II, 4, 1; II, 6, 4; III, 18, 11.

Ara Jovis, IV, 11, 1. — *ab ara rapere facem*, I, 28, 8. — *aræ*, IV, 23, 5. — *aras frequentare*, IV, 23, 12.

Aranea tollere, II, 8, 23.

Arbitrium fajorum, III, 18, 10.

Arbor celsa, I, 13, 4. — *arbores in tutela divorum*, III, 17, 2. — *loquuntur*, I, Prol. 6.

Arborem circumdare flammis, I, 28, 9.

Arca dives, IV, 12, 2.

Arcus retensus, III, 14, 5. — *arcum rumpere*, III, 14, 10. — *arcum tendere, laxare*, III, 14, 10.

Ardelionum natio, II, 5, 1.

Ardens fax, I, 28, 8. — *ardere siti*, III, 16, 15.

Argentea lavatio, IV, 5, 22.

Argentum (vas argenteum), V, Prol. 7.

Arguere delictum, III, 11, 6. — *vulpem crimine furti*, I, 10, 4.

Argumentum, V, 3, 11. — *monet*, IV, 15, 7. — *continet res utiles*, IV, 11, 14. — *hoc argumento sentiat, se*, IV, 8, 2.

Argus, IV, 7, 9.

Argutiæ suaves, temperatæ, IV, Epil. 3.

Arida sedes, I, 6, 8.

Arridere, IV, 20, 4.

Arripuit animus fiduciam, V, 7, 2.

Arti cavi, IV, 6, 3.

Artifices laudis, V, 5, 7.

Artis prudentia, I, 14, 11. — *arte fictæ fabulæ*, II, Epil. 13. — *artium chorus*, III, Prol. 19.

Artus, IV, 7, 15.

Arx Atheniensis, I, 2, 5.

Ascendere navem, IV, 21, 9.

Asellus, I, 11, 3; I, 15, 4; I, 29, 4; V, 4, 3.

Asiæ urbes, IV, 21, 4.

Asinus, IV, 1, 5. — *naturæ dedecus*, I, 21, 11.

Asper dens, I, 2, 24. — *aspera vita*, III, 7, 12.

Aspernatus quæ, V, 4, 4.

Aspicere, III, 7, 15; III, 10, 29.

Assequi mures, IV, 2, 22. — *famam*, III, 9, 3.

Assignare cetera illi, IV, 5, 37.

Assignari illi, V, 2, 14.

Assilire, IV, 2, 25.

Assis, III, 5, 3.

Astra alta, II, 6, 12.

At (postpositum), I, 1, 10. — *at ille*, I, 15, 7; I, 21, 10; I, 25, 7; II, 8, 8; III, 2, 9; IV, 22, 3. — *at illa*, I, 16, 4; IV, 5, 43.

Athenæ tyrannum accipiunt Pisisstratum, I, 2, 5. — *Athenas occupat Demetrius Phalereus*, V, 1, 2. — *Athenis Æopus*, IV, 5, 13.

Atque ita correptum lacerat, I, 1, 13. — *atque ita locutus*, I, 22, 9. — *atque ita coegit*, IV, 4, 9.

Atrienses alticincti, II, 5, 11.

Attendere, II, Prol. 14; II, 5, 6.

Attentare quos, V, 2, 7.

Attestatur hoc fabula, I, 10, 3.

Atticus, III, 14, 1. — *Attici*, I, 2, 6; II, Epil. 1; IV, 5, 32.

Attingere cibum, I, 4, 7.

Attrahere turbatos, IV, 17, 9.

Attributum hoc mihi, IV, 19, 12.

Auctor, Phædrus, III, 15, 18. —

horum, III, 13, 11. — vulgi, IV, 14, 5. — *auctoris nomine commendari*, II, Prol. 7.

Auctoritas gloriæ, IV, 24, 10. — *auctoritatis gratia*, V, Prol. 3.

Audacia impudens, III, 5, 9.

Audacter, II, 1, 9.

Audax via, IV, 7, 8.

Audere dicere, III, Prol. 35. — *venire*, V, 1, 16.

Audire sonum, IV, 19, 20. — *esse remedium*, II, 3, 3.

Auferre caput ore, I, 8, 12. — *prædam*, I, 5, 11. — *insolentiam*, III, 6, 8. — *sensum communem*, I, 7, 4.

Augurium corvi, III, 18, 12.

Augustus, III, 10, 39.

Aulæum missum, V, 7, 23.

Aura frivola, V, 7, 1. — *per auras venire*, II, 6, 7.

Aurem arripere, V, 10, 5. — *capere*, II, Prol. 6. — *pervellere*,

V, 5, 32. — *aures occupatæ*, III, Prol. 7. — *aures cunctæ*, III, 18, 3. — *ad aures pervenit*, II, Epil. 12.

Auris, III, 10, 51.

Auritulus, I, 11, 6.

Aurum, I, 27, 7. — *conveniens vitæ*, IV, 19, 7.

Aut, aut, III, 10, 57.

Autem, I, Prol. 5.

Auxilio locus est, III, Epil. 16.

— *auxilium ferre*, IV, 4, 3; IV, 18, 1. — *petere*, IV, 4, 4. — *sibi nullam esse*, III, 16, 9. — *auxilia requirere*, I, 31, 2.

Avarus, IV, 19, 18. — *avaris conveniens esse*, I, 27, 1.

Avertere oculos, IV, 12, 6. — *avertendum periculum*, III, 3, 8.

Avida, III, 1, 4. — *avidi dentes*, I, 13, 11; IV, 6, 9.

Aviditas dives, II, 1, 12. — *decepta*, I, 4, 5.

Avis impudens, I, 3, 8.

BIL

Bajulare sarcinas, IV, 1, 5.

Balans agnus, III, 15, 1.

Barba, IV, 15, 1.

Barbari, IV, 7, 11.

Barbatus, IV, 9, 10.

Basia jactare, V, 7, 28.

Basis æterna, II, Epil. 2.

Bathyllus, V, 7, 5.

Beneficium vanum, I, 22, 8. — *beneficio utilis*, III, Epil. 18. — *dare*, III, 15, 12.

Benevolentia dulcis, III, 15, 16.

Benignitas subita, I, 23, 7.

Bestiæ, I, 11, 8.

Bibere, I, 12, 3. — *aquam*, I, 1, 6. — *una*, III, 16, 15. — *sanguinem*, V, 3, 9. — *in Nilo*, I, 25, 3.

Bidens, I, 17, 8.

Bilinguis homo, II, 4, 25.

BOS

Binæ clitellæ, I, 15, 7.

Bipennis Thessala, IV, 7, 7.

Bis mori, I, 21, 12. — *peccare*, I, 8, 2.

Blanditiæ hominis mali, I, 19, 1.

Bonitas, IV, 9, 8. — *tua*, III, Epil. 17. — *facit parentes*, III, 15, 17.

Bonus, opp. *malefico*, IV, 11, 21. — *plus boni*, IV, 5, 1. — *quid boni*, II, 5, 20. — *bonum ferre nolens malum ferat*, I, 2, 29. — *bono esse*, V, 4, 12. — *quale bonum*, III, 1, 5. — *boni mores*, III, 8, 16. — *bonas in partes recipere*, II, Prol. 11. — *bona præsentia*, V, Prol. 9. — *bona possidere*, III, 10, 37.

Bos, I, 24, 2; II, 8, 5. — *boves*, I, 30, 6; IV, 5, 24.

Bovile opportunum, (var. lect.) II, 8, 4.

Brevis fabula, I, 10, 3. — *narratio*, IV, 5, 2. — *occasio*, V, 8, 5. — *breve tempus*, I, 19, 6. — *brevis docebo*, III, Prol. 34. — *brevis iter*, III, 19, 5.

Brevitas, II, Prol. 12. — *nimia*,

III, 10, 60. — *brevitatis præmium*, III, Epil. 8. — *brevitatem approbare*, IV, Epil. 7.

Breviter exponere, III, 10, 2. — *proloqui*, III, 7, 1.

Bruma est, IV, 23, 18.

Bubile, II, 8, 4.

Bubulcus, II, 8, 11.

CAN

Cacare odorem, IV, 17, 25.

Cadi antiqui, IV, 5, 25.

Cæcus timor, II, 8, 3. — *cæca mens*, IV, 19, 17.

Cædes, II, 7, 8. — *patris*, IV, 7, 16. — *cæde fessus*, I, 11, 11.

Cælum fatigant perjurio, IV, 19, 24. — *vituperant*, IV, 7, 26. — *cælo receptum*, IV, 12, 3.

Cæsar Tiberius, II, 5, 7.

Calamitas, III, Prol. 40. — *seniit repulsam*, I, 3, 16.

Calamo ludere, IV, 1, 13.

Calceandi pedes, I, 14, 16.

Calcei nivei, V, 7, 37.

Calcibus extundere frontem, I, 21, 9.

Callidus hostis, IV, 2, 29. — *homo*, IV, 9, 1.

Calumniæ tenebræ, III, 10, 42. — *calumniam eludere*, III, Prol. 37.

Calumniari, I, Prol. 5.

Calumniator canis, I, 17, 2.

Calvi duo, V, 6, 1.

Calvus repente factus, II, 2, 9. — *et musca*, V, 3, 1. — *et pilis defectus*, V, 6, 2.

Camaræ ruina, IV, 24, 29.

Campus, I, 12, 8.

Candor notus, III, Prol. 63.

Canere laudem mercede, IV, 21, 5.

Canis, I, 17, 2; I, 25, 5; I, 27, 3; III, 7, 7; V, 10, 2. — *fidelis*, I, 23, 3. — *parturiens*, I, 19,

2.

CAP

3. — *vehemens*, II, 3, 1. — *carnem fert per flumen*, I, 4, 2. — *detritum cani collum*, III, 7, 16.

— *canes currentes bibunt*, I, 25, 3. — *canum legati*, IV, 17, 1.

Canos evellere, II, 2, 10.

Canticum ignotum, V, 7, 25.

Cantus, III, 16, 11. — *lusciniæ*, III, 18, 11. — *cantu movere saxa*, III, Prol. 58.

Capax alvus, IV, 6, 10.

Capella, I, 5, 1; III, 15, 1; IV, 15, 1.

Capere animos alicujus, II, 2, 5. — *aurem*, II, Prol. 6. — *fructum*, IV, 5, 16; IV, 19, 8. — *prædam*, IV, 4, 8. — *cervum*, I, 5, 5. — *somnum*, III, 16, 5. — *celerius*, III, Epil. 14. — *capi cibo*, I, 23, 4. — *fabulis*, IV, Prol. 10. — *meritis*, III, 15, 19.

Capillos legere, II, 2, 7.

Captare risum, I, 29, 1. — *lædere*, IV, 8, 6. — *opprimere*, V, 3, 2.

Captus aura, V, 7, 1. — *capti ab hostibus*, IV, 6, 8.

Caput, III, 3, 7. — *regis*, IV, 23, 6. — *humanum*, III, 3, 5. — *nostrum*, I, 30, 11. — *nudatum*, V, 3, 1. — *quale*, talis sapor, III, 4, 4. — *tonsum*, III, 10, 26. — *caput incolumè auferre*, I, 8, 12. — *demittere*, V, 5, 16. — *proferre*, I, 2, 17. — *capite protru-*

sus foras, V, 7, 39. — *capita*, I, 14, 15. — *capitibus* ligare cornua, IV, 6, 5.

Carbonem pro thesauro, V, 6, 6.

Carere coartumelia, IV, 17, 34. — *effectu*, I, 20, 1. — *somno*, IV, 19, 10.

Cariosi dentes, V, 10, 5.

Caritas dulcis, III, 8, 13.

Carminis vis, III, Prol. 3.

Carnis cupidus, I, 25, 8.

Carpere, I, 28, 4. — *meliores*, II, Epil. 17. — *oscula*, III, 8, 12.

Caseus raptus, I, 13, 10.

Cassandra, III, 10, 4.

Casta mulier, III, 10, 14. — *oscula*, IV, 23, 13.

Casus gravis, I, 21, 2; V, 7, 7. — *casus* obivius, IV, 21, 25. — *peccare*, V, 3, 12. — *casus* (*plural.*) II, 7, 10.

Catena, III, 7, 16.

Cathedra matris, III, 8, 4.

Cato, IV, 7, 21.

Catuli felis, II, 4, 24. — *firmiores*, I, 19, 7. — *vulpini*, I, 28, 3.

Cauda gemmea, III, 18, 8.

Causa facinoris, IV, 18, 5. — *jurgii*, I, 1, 4. — *mali*, III, 10, 44. — *querelæ*, I, 6, 6. — *quæstionis*, III, 14, 8. — *scribendi*, IV, Prol. 9. — *dicatur*, III, 3, 2. — *est* tangi, III, Prol. 6. — *causæ* fictæ, I, 1, 15. — *causam* dicere, III, 17, 6. — *perorare*, I, 10, 7. — *querere*, IV, 12, 6. — *tueri*, III, 10, 38. — *causa* mea factum, I, 22, 4.

Cauti homines, I, 25, 1.

Cavere sibi, I, 9, 1.

Caverna, II, 4, 2.

Cavus ramus, III, 16, 5. — *cauum*, III, 16, 17. — *tutum*, II, 4, 17. — *cavi* arti, IV, 6, 3.

Cea, insula, IV, 21, 8.

Cedere loco, I, 19, 10. — *invidia*, III, 9, 4.

Cedo illum, V, 2, 6.

Celare quem, V, 5, 32. — *partes* veste, IV, 14, 7. — *annos* elegantia, II, 2, 4.

Celebres nuptiæ, I, 6, 1.

Celer pes, IV, 17, 6. — *celerius* capere, III, Epil. 14. — *celeritas* pennæ, I, 31, 4.

Celeriter rapere, I, 13, 10.

Celsa arbor, I, 13, 4. — *cervix*, II, 7, 4. — *populus*, III, 17, 4. — *celsa* cornua, IV, 9, 11.

Censores sumus, IV, 10, 5.

Centena sestertia, IV, 5, 12. — *centum* oculi, II, 8, 18. — *centumviri*, III, 10, 35.

Ceræ, III, 13, 9.

Cerebrum non habet, I, 7, 2.

Cernens insidias, IV, 2, 29.

Certamina laudis, V, 5, 7.

Certatim, I, 2, 19. — *et* passim, V, 1, 3.

Certe, I, 21, 12; I, 29, 8; III, Prol. 32; IV, Epil. 7.

Certus fons, III, 10, 42. — *certa* donatio, II, 5, 21. — *certa* ratio, IV, Prol. 9. — *Certum* pretium, IV, 24, 6. — *certi*, menses, III, 15, 5.

Cervix celsa, II, 7, 4.

Cervus, II, 8, 25. — *vasti* corporis, I, 5, 5. — *laudans* cornua, I, 12, 3. — *rogans* ovem, I, 16, 3.

Cessant pedes, I, 9, 5.

Cetera, IV, 5, 36. — *ceteri*, IV, 21, 24. — *Ceteros*, IV, 24, 29.

Chartæ, IV, Prol. 18. — *chartis* victurum nomen, IV, Epil. 5.

Chorus, V, 7, 25. — *artium*, III, Prol. 19.

Cibus intritus, I, 26, 7. — *objectus*, I, 23, 4. — *tenuis*, IV, 13, 7. — *est* potior, III, 12, 6. — *cibi* oblitus, I, 27, 7. — *res cibi*, IV, 8, 4. — *cibum* appetere, V, 4, 5.

— *cibo facere corpus*, III, 7, 5. — *fraudare se*, IV, 19, 19. — *satiari*, III, 7, 14. — *vesci*, II, 6, 13.

Cicada, III, 16, 3.

Ciconia, I, 26, 6.

Ciere gemitus, I, 18, 3; IV, 22, 1.

Cinædus, V, 1, 15.

Cinis, III, 9, 4.

Circa murum, IV, 23, 17. — *circum*, IV, 6, 3.

Circuire urbes, IV, 21, 4. — *circueunti longius est iter*, III, 19, 5.

Circumcidere impensam, IV, 19, 25.

Circumdare arborem flammis, I, 28, 9.

Circumducere asinum in questus, IV, 1, 4.

Cirri dependentes, II, 5, 13.

Citatus testis, I, 17, 4. — *citati respondent*, IV, 17, 8.

Cithara Apollinis, III, 16, 12. — *citharæ sonus*, IV, 19, 20.

Cito peragere, III, Epil. 13. — *rumpere*, III, 14, 10. — *citius progredi*, III, 6, 2.

Cives, I, 2, 30; I, 15, 1.

Civitatem concitare, V, 5, 11. — *miscere*, I, 2, 2.

Clam subsedit, III, 10, 19.

Clamare, III, 16, 7.

Clamitans questu, I, 9, 7.

Clamor hostium subitus, I, 15, 5; I, 11, 7. — *clamorem tollere ad sidera*, I, 6, 4. — *clamore magno quid petere*, I, 2, 11.

Clarum tintinnabulum, II, 7, 5.

Classis Minois, IV, 7, 19.

Claudi margine, IV, 9, 4. — *clausum vadum*, IV, 9, 12.

Clazomenæ, IV, 21, 17.

Clementer respondere, IV, 19, 8.

Clitellæ binæ, mææ, I, 15, 8.

Coacta vulpis fame, IV, 3, 1.

Cœnam parare, III, 19, 2. — *ad*

cœnam invitare, IV, 14, 10. — *promittere*, IV, 24, 15.

Cœpit clamare, III, 16, 7. — *corripere*, I, 2, 25. — *loqui*, I, 13, 5. — *queri*, I, 2, 8. — *redire*, I, 3, 10; III, 19, 7. — *illicere*, I, 8, 5. — *cœpit fugere*, I, 12, 8. — *facere medicinam*, I, 14, 2. — *flagitare*, I, 19, 9. — *ebibere*, I, 20, 5; I, 25, 5. — *lacerari*, I, 12, 11. — *labare*, IV, 13, 9. — *legere capillos*, II, 2, 7. — *conspergere*, II, 5, 15. — *gratias agere*, II, 8, 15. — *indignari*, IV, 15, 2. — *tremere*, IV, 17, 23. — *circuire*, IV, 21, 4. — *prior*, IV, 23, 2. — *desiderari*, V, 7, 14. — *languere*, V, 10, 3.

Cœptus ordo, IV, 20, 9.

Cætus: in *cæstum* recipi, III, Prol. 23.

Cogere aliquem trudi foras, V, 5, 35. — *mori*, IV, 23, 19. — *emori*, I, 6, 8. — *pati*, IV, 4, 9.

Cogi ferre, I, 21, 12.

Cogitare plura, III, Prol. 39. — *intrare*, III, Prol. 16. — *judicare*, IV, 20, 1. — *ad cogitandum redit animus melior*, III, 14, 13.

Cogitatio animi, IV, Prol. 7.

Cognati, IV, 24, 15.

Cognoscere quem, III, 10, 58. — *optimos*, III, 4, 7. — *cognovit laudari vocem suam*, III, 16, 16. — *cognitus a sermone*, IV, 21, 22.

Colligere zonas, IV, 21, 11. — *colligitur sensus*, IV, 5, 19.

Collocare servum in basi, II, Epil. 2.

Collum lagonæ, I, 26, 10. — *collum detritum cani*, III, 7, 16. — *colli longitudo*, I, 8, 8. — *collum compungere*, III, 6, 3. — *collo jactat tintinnabulum*, II, 7, 5. — *collo præfulget nitor smaragdi*, III, 18, 7.

Color par, III, 13, 6. — *pro-*
prius, IV, Prol. 8.

Colubra, IV, 18, 2.

Columbæ, I, 31, 3.

Combibere, I, 14, 9.

Come officium, II, 5, 16.

Comes, II, 7, 6. — *timidus*, V,
2, 4.

Comesse, I, 13, 4; I, 20, 4.

Comite asello, I, 11, 3.

Commemorare reges, IV, 23, 13.

Commendare panem, I, 17, 3.

— *commendari debet brevitās*, IV,
Epil. 8. — *commendatur re*, non
nomine, II, Prol. 7.

Commendatio verborum, II, Prol.
13.

Commercium luminis, IV, 11, 11.

Comminuta cortex, II, 6, 13.

Commisum aliquid, IV, 17, 15.

— *committere cui calceandos pe-*
des, I, 14, 16. — *spiritum tecto*,
II, 8, 7. — *se tutandum*, I, 31, 1.

Communis sensus, I, 7, 4. —
commune omnium, III, Prol. 46.
— *commune quodcumque est*, V,
6, 3.

Commuatandus principatus, I,
15, 1.

Comædiis nobilis, V, 1, 9.

Comosa frons, V, 8, 2.

Comperire nil, V, 5, 31.

Compescere mores dissolutos, I,
2, 12.

Compilare Jovem, IV, 11, 2.

Complere locum timore, II, 4, 16.

Comprensus, III, 5, 10.

Compressus, IV, 2, 25.

Compulsus siti, I, 1, 2.

Compungere collum, III, 6, 3.

Gonari, III, Epil. 4.

Concacare regiam, IV, 17, 11.

Conceptus canis trivio, I, 27, 11.

— *conceptum malum*, I, 18, 7.

Concidere casu gravi, V, 7, 7.

— *concidit securi pinus*, IV, 7, 7.

Concinnare multum mali, II, 4,
25.

Concio advocata, I, 14, 13.

Concipere, III, 15, 4.

Concitare civitatem, V, 5, 11.

— *periculum sibi*, I, 29, 3. —

concitus gradus, III, 2, 11.

Concupiscere regales opes, I,
27, 10.

Concurrit populus, III, 14, 7.

Concursat familia, III, 10, 24.

— *trepide*, II, 5, 2.

Condere famam ingenio, III,

Prol. 53. — *ferrum, linguam*, V, 2,

10. — *angulo quid*, IV, 1, 18. —

bovili se, II, 8, 4. — *cavo*, II, 4, 17.

Conditio eadem, III, 7, 7. —

placet, III, 13, 12. — *sub condi-*
tione, IV, 5, 8.

Conditus, II, 6, 6; IV, 5, 30.

Conducere pretio, IV, 24, 6.

Confectus macie, III, 7, 2. —
morbo, I, 14, 5.

Conferre pecuniam, IV, 5, 46.

— *sestertia*, IV, 5, 12. — *se lau-*
dibus alienis, IV, 23, 3.

Confessus reus, III, Epil. 22. —
est timore mortis, I, 14, 5.

Confido, posse hoc finire, I,
18, 6.

Confodere corpus cornibus, I,
21, 7.

Confusus fragor, IV, 17, 24.

Congerere fustes, III, 2, 3. —
granum, IV, 23, 16. — *congerun-*
tur plagæ, IV, 1, 11.

Conjux adultera, III, 3, 9.

Conscientia animi, III, Prol. 47.
— *laudis*, II, Epil. 2.

Consciis animus integritatis,
III, Epil. 30.

Consectata crepitantem, III, 16,
18.

Consequi famam, IV, 13, 5.

Consideo: *consedit Jupiter*, IV,
17, 22.

Considera te sæpe, III, 8, 1.
Consiliator maleficus, II, 6, 2.
Consilium stultum devocat ad perniciem, I, 20, 1. — *damnare*, IV, Prol. 3. — *dare aliis*, I, 9, 1. — *vertere ad fallaciam*, I, 31, 5. — *consilio esse nocentem*, V, 3, 12. — *monere vitam*, I, Prol. 4. — *consilia qui dant*, etc., I, 25, 1.
Consistere in scena, V, 5, 13. — *turba media*, IV, 5, 29.
Consociare usum, IV, 11, 21.
Consolandi gratia, III, 18, 5; IV, 16, 2.
Conspectus meus, V, 1, 15. — *in conspectu venire*, V, 1, 16. — *de conspectu fugere*, I, 16, 6.
Conspargere humum, II, 5, 15.
Conspersus panis furfuribus, IV, 17, 4.
Conspicatus cornua cervi, II, 8, 25.
Conspicere, I, 24, 2.
Conspicuum signum, IV, 6, 6.
Conspiratae partes factionum, I, 2, 4.
Constantior fuissem, V, 2, 9.
Constat sanitas, III, Epil. 35.
Consuetudo, IV, 13, 6.
Consulere hariosos, III, 3, 6. — *juris peritos*, IV, 5, 14.
Consumere, I, 19, 8; III, Epil. 12. — *longi temporis moram*, IV, 5, 18.
Consumi inedia, II, 4, 23.
Consumtus fame, I, 27, 8.
Consurrectum in plausus, V, 7, 28.
Contegere frutice quem, I, 11, 4.
Contemnere utiliora, I, 12, 1. — *contemnens suos*, I, 3, 6. — *contemni verba vidit*, III, 16, 9. — *contemtum me gaudeo*, II, 7, 11. — *contemtum genus*, V, 3, 8.
Contendere quovis pignore, IV, 20, 5. — *subesse pallio*, V, 5, 28.

— *se commendasse*, I, 17, 3. — *acriter*, IV, 23, 1.

Contentus cibo, IV, 13, 7. — *contenta dotibus suis*, III, 18, 13.

Conterritus vocibus, I, 12, 7.

Continere ora frenis, III, 6, 7. — *res*, IV, 11, 14. — *ventrem*, IV, 17, 31. — *continetur spiritus*, III, Epil. 29. — *continetur exemplis*, II, Prol. 1.

Contingere: *contingit simile*, IV, 23, 9. — *quod petierant*, I, 20, 6.

Continuo narrare, I, 6, 2. — *impetrare*, IV, 17, 21.

Contra, I, 1, 6; III, 2, 4; IV, 8, 5; V, 10, 7. — *contra se ipse*, IV, 18, 3. — *potentes nemo munitus satis*, II, 6, 1.

Contracta musca, IV, 23, 19.

Contrarios inveniri, IV, 11, 17.

Contubernium fortuitum, II, 4, 4.

Contumax lima, IV, 8, 5.

Contumelia gravis, I, 29, 2. — *hominis*, IV, 17, 11. — *contumeliam injuriæ addere*, V, 3, 5. — *in contumeliam accipere*, III, 8, 8. — *contumeliis hominum eripere*, IV, 17, 3.

Contumelia omni inquinare, I, 2, 21.

Contumeliam experiri, I, 3, 15.

Conveniens res avaris, I, 27, 1. — *vitæ*, IV, 19, 7. — *convenit auribus*, III, Prol. 7. — *querela huic*, V, 6, 7.

Convicium, I, 6, 5. — *acerbum facere*, III, 16, 3.

Convictus Deum, IV, 23, 10.

Conviva, I, 26, 9.

Convivium hilare, IV, 24, 20.

Convocata familia, II, 8, 26.

Copia materiæ abundat, III, Epil. 6.

Copiosus liquor, IV, 9, 7. — *copiosa domus*, IV, 23, 20. — *varietas*, IV, Epil. 2.

Cor duratum, II, Epil. 18. — *semisomnum*, IV, 14, 13. — *tacitum*, IV, Prol. 3. — *corde eradere curam*, III, Prol. 21.

Coram, II, 3, 4.

Corcodili: qui alias *crocodilli*, I, 25, 4.

Corium depressum in fluvio, I, 20, 3.

Cornea domus, II, 6, 5.

Cornix, II, 6, 7. — *cornicis omnia*, III, 18, 12.

Cornua alta, II, 8, 25. — *celsa*, IV, 9, 11. — *infesta*, I, 21, 7. — *ramosa*, I, 12, 5. — *retenta*, I, 12, 10. — *ligare capitibus*, IV, 6, 5. — *cornibus luctans*, V, 9, 1.

Corouam rogare, V, 7, 34.

Corpus amissum, III, 11, 3. — *hostile*, I, 21, 8. — *inconveniens*, III, 13, 6. — *nudum*, V, 8, 2. — *ruptum*, I, 24, 10. — *tantum corporis fecisti*, III, 7, 5. — *vasti corporis cervus*, I, 5, 5. — *corpori dare otium*, III, Prol. 13. — *corpus abdere*, II, 6, 5. — *recipere lecto*, I, 18, 4. — *corporibus aptare*, IV, 14, 9. — *corpore humanum supra formam*, IV, 24, 23.

Corrigitur error, II, Prol. 3.

Corripere dente quem, I, 2, 25.

Correptum lacerare, I, 1, 13.

Corrodere ferrum, IV, 8, 7.

Corrumpere cuncta, IV, 12, 8. — *formam*, III, 8, 15. — *gratiam*, IV, 24, 18. — *corrupti hoves*, II, 8, 21.

Cortex dura, II, 6, 12.

Corvi augurium, III, 18, 12. — *stupor*, I, 13, 12.

Cothurni novi, IV, 7, 5.

Creare liberos, I, 6, 9. — *regem*, I, 31, 8. — *creari masculum*, III, 15, 11.

Credo, I, 10, 10.

Credere capita cui, I, 14, 15. — *accidisse*, III, Prol. 24. — *statim*, III, 10, 51. — *periculosum*, III, 10, 1. — *credens collum gulæ*, I, 8, 8. — *creditum est*, III, 10, 3. — *credendum virtuti*, V, 2, 13. — *illæ credentes*, I, 31, 10.

Credulitas, III, 10, 33. — *stulta*, II, 4, 26.

Crepitare, III, 16, 18.

Crepusculum, III, 7, 20.

Crimen fortunæ, II, Epil. 19. — *falsum*, III, 10, 18. — *criminis error*, III, 10, 41. — *crimine furti arguere*, I, 10, 4. — *crimina delata*, III, 10, 47.

Criminari filium, III, 8, 10.

Cruce poenas persolvere, III, 5, 10.

Cruciari fame, IV, 17, 30.

Crudelis, I, 2, 7.

Crudelitas, III, 10, 33.

Cruore tinctus panis, II, 3, 2.

Crus ligatum, V, 7, 36. — *crurum tenuitas*, I, 12, 6.

Cubiculum uxoris, III, 10, 30.

Cubile, I, 19, 9; III, 2, 11. — *suis*, II, 4, 12. — *vulpis*, IV, 19, 1.

Culpæ præmium, II, 3, 6. — *proxima*, I, 10, 5. — *imponere poenas*, IV, 17, 29. — *culpam luere*, IV, 11, 7. — *culpa mea*, I, 23, 8.

Cultus, IV, 5, 41.

Culum olfacit, IV, 17, 36.

Cum (adverb.) Vide *Quum*.

Cuncta corrumpere, IV, 12, 8. — *mea mecum sunt*, IV, 21, 14. — *vastans*, III, 2, 14. — *cunctæ aves*, III, 18, 3. — *cuncti*, V, 5, 5; IV, 13, 2. — *cunctas evocat*, I, 2, 3. — *cunctis patere*, II, Epil. 3.

Cunei, V, 7, 35.

Cuniculos agere, IV, 19, 2.

- Cupere* saluum quem, II, 8, 17.
 — tradere, IV, Prol. 6.
Cupide advolare, III, 16, 17.
 — *cupidissime*, IV, 21, 22.
Cupiditas divitiarum, I, 27, 5.
Cupidus carnis, I, 25, 8. — *pretii*, III, 12, 4. — *cupidis* negare, II, Prol. 14.
Cur, I, 1, 5.
Cura habendi, III, Prol. 21. — mulierum, II, 2, 8. — condit quid, IV, 1, 18.
Cura omnis, II, Prol. 8. — *curam* eradere corde, III, Prol. 21. — *curam cura* aggravare, III, 3, 13. — *impendere*, III, Prol. 11. — *obtrectare*, II, Epil. 10.

DAR

- Damnare* consilium, IV, Prol. 3.
 — *damnas* quod non sumus, V, 10, 9. — *damnata* testimonio, I, 17, 6.
Damnum, III, 2, 16. — corporis, III, 11, 3.
Dapem dividere, II, 6, 15. — largam præbere, II, 4, 24.
Dardaniæ rex, III, Prol. 28.
Dare accessum, II, 1, 10. — *assem* cui, III, 5, 3. — *beneficium*, III, 15, 12. — *causam*, IV, Prol. 9. — *consilium*, I, 9, 1; I, 25, 1. — *destinata* singulis, IV, 5, 27. — *mandata*, I, 2, 17; IV, 17, 20. — *operam* Bathyllo, V, 7, 5. — *ossa*, III, 7, 22. — *otium* corpori, III, Prol. 13. — *panem* cui, III, 2, 18; IV, 17, 4. — *pœnas*, I, 13, 2. — *partem*, II, 1, 3. — *veniam*, IV, 19, 6. — *veniam* supplici, I, 22, 5. — *verba* cui, III, 3, 15. — *vitam*, IV, 24, 33. — *dare* vina, IV, 5, 35. — *uxores*, III, 3, 17. — *tigillum*, pro rege, I, 2, 14. — *dare* regem, I, 2, 23. — *leto* quem, I, 22, 9; III, 16, 18.

- Curabo* sentiat quos attentarit, V, 2, 6.
Curatio vanit ad sanitatem, V, 7, 12.
Curiosior, IV, 21, 12.
Curnendum, III, 6, 9. — *curventes* canes bibunt in Nilo, I, 25, 3. — *currere* ad hariosolos, III, 3, 6. — *ad necem*, II, 8, 6.
Cursus levis, I, 12, 8. — *pola-gius*, IV, 21, 7. — *volucer*, V, 8, 1.
Custodire aurum, I, 27, 7. — *thesauros*, IV, 19, 4.
Custos liminis, III, 7, 9.
Cutem intendere, I, 24, 6.
Cybebes Galli, IV, 1, 4. — *Cybebe* pinus, II, 17, 4.

DEB

- post tergum peram, IV, 10, 2.
 — *datur* lusus, III, 14, 12. — *merces*, I, 17, 9. — *venia*, III, Epil. 22; V, 3, 11. — *data* occasio, II, 8, 9. — *datum*, III, 18, 14. — *datæ* partes, III, 18, 10. — *data* possidere, IV, 5, 10. — *dare* malum, I, 16, 2.
De conspectu fugere, I, 16, 6.
 — *flamma* lucernam accendere, IV, 11, 12. — *de* lucerna, IV, 11, 13. — *mensa*, III, 7, 21. — *fenestra*, I, 13, 3. — *reliquis* una, I, 31, 13. — *tuo*, IV, 19, 26. — *de* principatu decertare, I, 30, 5.
Debere, I, 17, 7. — *debet* assignari illi, V, 2, 14. — *quidquid debui*, V, Prol. 2. — *debebat* votum illi, V, 4, 2. — *debetur* gloria mihi, III, Prol. 61. — *pars* modestiæ, II, 1, 8. — *debet* dari, III, 14, 12; III, Epil. 23. — *debeant* hoc adscribere sibi, IV, 3, 6. — *commendari*, IV, Epil. 8. — *hoc debent* agnoscere, I, 22, 10. — *metuere*, I, 28, 1.

Debilis annis senecta, IV, 2, 21.
 — *senio*, III, Epil. 16.
Debitum flagitat mors, III, Epil. 19.
Decedens, IV, 5, 3.
Decem debere dicit testis, I, 17, 5.
Decepta aviditas, I, 4, 5. — *deceptus* Corvi stupor, I, 13, 12.
Decernere quod patitur fides, III, Epil. 26.
Decertare de principatu, I, 30, 5.
Decidunt pennæ, I, 3, 5. — in foveam, III, 2, 2. — in puteum, IV, 9, 3.
Decipit frons multos, IV, 1, 16. — *dolo*, I, 31, 6.
Declarat quales sitis, V, 5, 39.
Decurrere vitam tristem, IV, 1, 2. — *decurrit*, I, 1, 8. — *ad patrem*, III, 8, 9.
Decus patriæ, III, Prol. 55. — *solidum*, IV, 23, 24. — *corporis*, I, 13, 7.
Dedecus naturæ, I, 21, 11.
Dedi alteri, IV, 4, 13.
Dedicans honori quid, III, Prol. 30.
Deditus studio, IV, 21, 19. — *dedita lanæ*, IV, 5, 43.
Deductus in locum, II, 1, 5. — *deducta lis in forum*, III, 13, 3.
Deesse, II, 8, 23; III, 11, 5. — *deest faber labori*, III, Epil. 7. — *mihi*, III, 15, 8. — *defuisse nocet*, V, 1, 8.
Defectus annis, I, 21, 3. — *pis*, V, 6, 2. — *deficiunt loca turham*, V, 5, 12.
Deflectere a consuetudine, IV, 13, 6.
Deformis, IV, 5, 41.
Degere vitam, I, 3, 2; I, 30, 6.
Degravari onere, IV, 21, 15.
Degrunnire, V, 5, 27.
Dehinc, I, 13, 5.

Dein, I, 19, 5; III, 7, 3; III, Epil. 4; V, 2, 5.
Deinde, I, 8, 3; I, 13, 5; III, 5, 3; III, 10, 20; IV, 2, 26; IV, 5, 16; IV, 19, 6.
Dejectus juvencus, II, 1, 1.
Delata crimina, III, 10, 47.
Delectat varietas, II, Prol. 10. — *delectari bibere*, V, 3, 9.
Delenire dolorem remediis, III, Prol. 44.
Delibare oscula matronarum, IV, 23, 7.
Delibutus unguento, V, 1, 12.
Delicatus gressus, V, 1, 13. — *hortulus*, IV, 5, 26.
Delicium, IV, 1, 8.
Delictum fortunæ, III, 11, 6.
Deligere quædam, III, Prol. 40.
Delinquere, IV, 10, 5.
Delirum ridere, III, 14, 3.
Deludit spes, III, 18, 15; V, 6, 7.
Demens, IV, 4, 11.
Dementia, I, 14, 14.
Demetrius Phalereus, V, 1, 1.
Demittere caput in sinum, V, 5, 16.
Demissus penis, I, 29, 7.
Demonstrare versibus, III, 15, 18.
Demum: id *demum*, III, 11, 7. — *nunc demum*, I, 12, 13. — *tum demum*, I, 13, 12.
Denique (in summa), III, Prol. 42.
Dens improbus, IV, 8, 1. — *dentes avidi*, IV, 6, 9. — *cariosi*, V, 10, 5. — *fulminei*, I, 21, 5. — *dentibus rapere caseum*, I, 13, 11. — *dente lædere*, IV, 8, 6. — *appetere*, IV, 8, 1.
Deorum pater, I, 2, 13. — *genitor*, III, 17, 10; IV, 17, 23.
Dependentes cirri, II, 5, 13.
Deperditus inopia, I, 14, 1.
Deplorare fata, I, 9, 10.

Deponere fetum, I, 19, 4. — *onus naturæ*, I, 18, 5.

Depressi, V, 4, 10.

Deprimere insontem, III, 10, 36. — *depressum corium in fluvio*, I, 20, 3.

Depugnare, V, 2, 7.

Derepere, II, 4, 12.

Deridere, II, 5, 17; III, 18, 4. — *derideri fabula quis potest*, III, 6, 10. — *se*, III, 18, 4. — *turpiter*, I, 25, 2. — *derisuri*, V, 5, 26. — *deridendus senex*, III, 14, 4.

Derisor, III, 14, 4.

Derisui esse, I, 11, 2. — *ad derisum duci*, V, 7, 3.

Descende, amice, IV, 9, 8.

Describi, IV, 8, 2.

Deserere decus, III, Prol. 55. — *desertus viribus*, I, 21, 3.

Desiderare pretium meriti, I, 8, 1. — *plausum*, IV, Prol. 20. — *legere*, III, Prol. 1. — *desiderari*, V, 7, 14.

Desidere ramis, II, 4, 21.

Desinere esse, III, Epil. 18. — *habere*, IV, 5, 11.

Despicere, I, 3, 12; I, 12, 14. — *despecti*, III, 2, 1. — *despicit Tuscum mare*, II, 5, 10.

Destinare statuere, IV, Prol. 1. — *destinata*, IV, 5, 27.

Destituit animus te, V, 10, 8.

Destricta tunica, II, 5, 14. — *destringit eum contumelia*, I, 29, 2. — *destringere scripta*, IV, 7, 1.

Deterritus respectu fabulæ, V, 4, 7.

Detracta pellis, IV, 1, 7.

Detritum collum, III, 7, 16. — *nomen*, V, Prol. 7.

Deus (pro Jove), I, 2, 28. — *Dea* (Juno), III, 18, 5. — *Dii gratulantes*, IV, 12, 4. — *locuti*, V, 7, 24. — *Manes*, I, 27, 4. — *Deorum genitor*, III, 17, 10; IV, 17,

22. — *pater*, I, 2, 13. — *Deum convictus*, IV, 23, 10. — *exta*, IV, 23, 4. — *flamma*, IV, 11, 12. — *ira*, IV, 11, 18. — *Dii iratis natus*, IV, 19, 15.

Devenire in locum, IV, 9, 5.

Devocare ad perniciem, I, 20, 2; III, 5, 1.

Devolutis tonitribus, V, 7, 23.

Devorare quos, I, 22, 7. — *vi-vos*, II, 3, 5. — *devoratum os*, I, 8, 4.

Devota vino, IV, 5, 6.

Dextera fortis, V, 2, 3.

Dicere, III, 3, 2. — *causam*, III, 17, 6. — *sententiam*, I, 10, 8. — *suum*, III, 13, 2. — *verum*, I, 10, 2. — *audere dicere*, III, Prol. 35. — *libere*, IV, 19, 14. — *dico tibi*, IV, 19, 18. — *dixi*, IV, 21, 26; IV, 24, 2. — *dixit debere*, I, 17, 5. — *dixit Sinon*, III, Prol. 27. — *habere*, V, 5, 9. — *dixerunt illi*, I, 24, 8. — *dici student*, I, 27, 2. — *cur hoc diceret*, I, 30, 4. — *dicet aliquis*, III, Prol. 51. — *dic tamen*, III, 7, 17. — *dixerim*, I, 14, 17. — *dicitur invitasse*, I, 26, 3. — *dicere sapiens*, III, 17, 11. — *sibi*, V, 9, 5. — *dictus Phale-reus*, V, 1, 1. — *dicta hora*, IV, 24, 19. — *pecunia*, IV, 5, 46. — *dictum tempus*, IV, 11, 19. — *illis*, IV, 7, 25. — *falso*, IV, 7, 18. — *in se*, I, 22, 10. — *dicta obscena*, III, 11, 2. — *dictorum aliquid*, II, Prol. 10. — *dicet*, qui me noverit, III, 1, 7.

Dies adscriptus, IV, 11, 8. — *ludorum*, V, 7, 19. — *advenit*, I, 16, 7. — *mutatur*, IV, 16, 5. — *diei spatium*, II, 8, 10. — *die toto*, II, 4, 20. — *diebus interpositis*, III, 2, 12.

Difficile: nec est difficile, IV, 17, 29.

Difficulus contineri, III, Epil. 29.
Diffuentes sudore multo, IV, 24, 23.
Dignitas, IV, 15, 3. — *pristina*, I, 21, 1.
Dignus malis, III, Prol. 43. — *memoria*, IV, Prol. 19. — *pœna*, V, 3, 13. — *memoriæ*, IV, 20, 3. — *præmium dignum*, III, 5, 7.
Dilatio temporis, III, Epil. 12.
Diligens industria, II, Prol. 4.
Diligenter intueri, IV, 1, 14. — *diligentius servare*, III, 10, 23.
Diligere, III, 10, 9.
Dimissus irate, IV, 24, 14. — *male*, IV, 24, 18. — *dimittere cibum*, I, 4, 6. — *legatos*, IV, 17, 13. — *prædam*, V, 10, 6. — *dimitti veto*, IV, 17, 30.
Diripere numos, II, 7, 9.
Discedens, IV, 3, 3. — *discedere*, IV, 11, 3.
Discere exemplis, II, 2, 2. — *prodesse*, IV, 18, 6. — *quam sis*, IV, 4, 8.
Discernere notas, IV, 23, 22.
Dispellere tenebras, III, 10, 42.
Dispersus rumor, V, 5, 11.
Disserere fabulas, IV, Prol. 12.
Dissidens ambitio, III, 10, 56.
dissident potentes, I, 30, 1. — *sententiis*, III, 3, 12.
Dissimulare, IV, 20, 2.
Dissolvere navem, IV, 21, 10. — *dissoluti mores*, I, 2, 12.
Distribuere æqualiter, IV, 5, 9.
Distringit varietas, III, Epil. 3.
Vid. Destringere.
Diu, III, 14, 7.
Diutius, I, 2, 16.
Diversum genus, I, 30, 7.
Dives, V, 5, 4. — *et potens*, III, 5, 6. — *onere*, II, 7, 4. — *arca*, IV, 12, 2. — *aviditas*, II, 1, 12.
Dividere dapem, II, 6, 15.

Divinabit quid omiserim, IV, Prol. 5.
Divinæ domus honor, V, 7, 38.
Divisum tergas, II, 1, 9.
Divitiarum cupiditas, I, 27, 5.
— divitias habere, IV, 21, 1; V, 4, 9. — *rapere*, V, 4, 9.
Divus Augustus, III, 10, 39. — *Divi*, III, 17, 2.
Docesbo cur sit inventum, III, Prol. 34. — *docet argumentum*, V, 3, 11.
Docilis solertia, I, 28, 2.
Doctus habet divitias in se, IV, 21, 1. — *labor*, II, Epil. 15; III, Prol. 26. — *doctiorem emendare*, V, 9, 5.
Documentum habere, II, 4, 26.
Dolens venator, V, 10, 6. — *injuriam*, IV, 24, 17. — *dolet*, qui fert, IV, 18, 1. — *doliturum amanti*, III, 10, 16.
Dolon, III, 6, 3.
Dolor miscet vitam, IV, 16, 10. — *dolorem delenire*, III, Prol. 44. — *miscere*, I, 28, 10. — *dolore victus*, I, 8, 5. — *cum dolore exprimere vocem*, V, 5, 33. — *dolorem vindicare*, III, 10, 28.
Dolosa, II, 4, 17. — *Vulpis*, I, 13, 11.
Dolus: dolum præmetuens, I, 16, 4. — *dolo decipere*, I, 31, 6. — *doli irriti*, I, 23, 2.
Domare feras, III, Prol. 58.
Domesticæ rei curam impendere, III, Prol. 11.
Dominus, II, 5, 14; III, 7, 22; III, 19, 1. — *ovium*, III, 3, 7. — *videt plurimum in rebus suis*, II, 8, 20. — *domino præstare officium*, III, 7, 8. — *satisfacere*, V, 10, 2.
Domus, IV, 23, 20. — *Ætema*, IV, 7, 12. — *angusta*, III, 9, 6. — *cornea*, II, 6, 5. — *divina*, V,

7, 38. — *luxuriam*, IV, 5, 44. — *polita*, IV, 5, 26. — *resonat apparatus*, IV, 24, 21. — *domus fama*, III, 10, 17. — *domum abire*, III, 2, 7; III, 19, 9. — *evertere*, III, 10, 50. — *referri*, V, 7, 11. — *reversus*, IV, 14, 12. — *tueri*, III, 7, 10. — *purgare alicui*, I, 22, 3.

Donare, IV, 5, 39. — *nectar cui*, III, 16, 14. — *ulli*, IV, 19, 13.

Donatio certa, II, 5, 22.

Donec, II, Epil. 19.

Dormire in cubiculo, III, 10, 22. — *non sinunt cantus*, III, 16, 11.

Dorso levare, IV, 4, 4.

Dos libelli, I, Prol. 3.

Dotes propriæ, III, 18, 13.

Draco, IV, 19, 3.

Dubia res, V, 2, 15. — *in dubium venire*, III, 13, 7.

Dubitare, I, 14, 15.

Ducere ævum sollicitum, I, 31, 7. — *alapam*, V, 3, 2. — *catulos*, I, 19, 7. — *duci ad derisum*, V, 7, 3.

Dulcis liquor, IV, 9, 6. — *benivolentia*, III, 15, 16. — *caritas*, III, 8, 13. — *libertas*, III, 7, 1. — *mora*, III, Prol. 59. — *dulce luctum*, III, Prol. 26.

Dum aggeras, IV, 19, 23. — *constabit sanitas*, III, Epil. 35. — *nihil habemus majus*, IV, 1, 13. — *portem*, I, 15, 10. — *dum dolorem vindicet*, III, 10, 28. — *dum loquitur*, I, 9, 6. — *dum procedunt*, III, 7, 15. — *dum ferret*, I, 4, 2. — *dum quærunt, dum concursant*, III, 10, 24. — *dum sese volutat*, IV, 4, 2. — *dum non possit imitari*, IV, Prol. 16. — *dum sunt aliquæ reliquæ*, III, Epil. 15. — *dum quæro*, IV, 4, 11. — *dum placo*, IV, 7, 4. — *dum manebit pretium litteris*, IV, Epil. 6. — *volunt videri pares*, II, 2, 6. — *non sint*, IV, 15, 10.

Dummodo absolvar cinis, III, 9, 4.

Duo juvenes, IV, 24, 22. — *milites*, V, 2, 1. — *duæ dextræ tibis*, V, 7, 9. — *duæ laudes*, IV, 24, 13. — *partes*, III, 13, 5. — *peræ*, IV, 10, 1.

Duplex libelli dos, I, Prol. 3.

Duratum cor, II, Epil. 18.

Durus pes, I, 30, 10. — *dura cortex*, II, 6, 12. — *miseria*, IV, 1, 3.

Dux, II, 5, 23. — *duces murium*, IV, 6, 5.

E populo nescio quis, III, 9, 5.

Ebibere, I, 20, 5.

Ebrius error, IV, 14, 13.

Ecce, IV, 1, 11. — *venit ecce*, III, 5, 6.

Edere fletus, I, 9, 3. — *vocem*, I, 12, 12.

Educatus stercore, I, 27, 11.

Effectu caret, I, 20, 1. — *effectus impedire*, V, 8, 6.

Efferre quid, IV, 21, 16. — *in lucem*, II, Epil. 16.

Efficere brevius iter quod fuerat longius, III, 19, 6.

Effigies Temporis, V, 8, 7. — *effigiem suam videre in liquore*, I, 12, 4.

Effodiens oesa humana canis, I, 27, 3.

Effugere laqueos et muscipula, IV, 2, 28. — *necem*, I, 22, 2.

Effugium reperire, IV, 9, 2.

Effundere sarcinam, III, 15, 6.

Ego qui, III, 7, 6; III, 12, 6.

— qui sum, III, Prol. 17. — *ego* vero, III, 7, 11.

Egregium exemplum, II, 1, 11.

— melos, IV, 21, 2.

Egressa e cavo, III, 16, 17.

Eia in commune, V, 6, 3.

Elapsus semel, V, 8, 3.

Elegantia tegere, vel celare annos, II, 2, 4.

Elevare quid vetustate, III, 10, 7. — *verbis*, IV, 3, 5.

Eludere calumniam, III, Prol. 37. — *canes cursu*, I, 12, 9.

Emendare doctiorem, V, 9, 5. — *aliquem*, II, 5, 5.

Eminere cervice, II, 7, 4.

Emittere ore caseum, I, 13, 10.

Emori sede arida, I, 6, 8.

Emunctæ naris senex, III, 3, 14.

En, III, 11, 4.

Enatare, IV, 21, 14.

Enim, III, Prol. 49.

Enimvero, II, 5, 21.

Enixa me mater, III, Prol. 17.

Epota amphora, III, 1, 1.

Eques, IV, 4, 5; V, 7, 33.

Equester ordo, V, 7, 30.

Equidem, I, 1, 11; II, Prol. 8; II, 7, 11.

Equus, IV, 4, 1.

Eradere curam habendi, III, Prol. 21.

Ergo, I, 15, 9; IV, 7, 21.

Eripere conscientiam laudis, II, Epil. 11. — *periculo suos*, I, 28, 11. — *alii prædam*, I, 4, 4. — *pennas suas*, I, 3, 8. — *eripere quem contumeliis*, IV, 17, 3.

Errare suspicione sua, III, Prol. 45. — *erras*, III, 15, 12.

Error criminis, III, 10, 41. — *mortalium*, II, Prol. 3. — *ebrius*, IV, 14, 13. — *stultus*, V, 7, 30. — *turpis*, V, 5, 37.

Errorem solvere, IV, 5, 33.

Erue re terram, IV, 19, 1.

Erumpere rursus, II, 8, 9.

Esca, I, 28, 4. — *escam putare*, IV, 2, 24. — *querere*, III, 12, 2. — *scrutari*, IV, 17, 7. — *esca se replere*, II, 4, 19.

Esse non semper quod quid videtur, IV, 1, 16. — *difficile*, IV, 17, 29. — *dementiæ magnæ*, I, 14, 14. — *tanti*, III, Prol. 4. — *inutilis*, I, 2, 23. — *par cui*, I, 19, 10. — *alicui obviis*, I, 29, 11. — *paucis bono, malo*, V, 4, 12. — *derisui*, I, 11, 2. — *in numero*, IV, 24, 16. — *est animus abire*, III, 7, 25. — *potare*, III, 16, 13. — *licentia*, III, 7, 25. — *mēns mihi, notare*, III, Prol. 49. — *est ita*, III, 15, 9. — *erit ille notus*, III, 10, 58. — *fuera t fragor subito*, IV, 17, 24. — *solitus*, IV, 4, 1.

Esuriens, I, 26, 6.

Et facilis mihi vindicta (scilicet dixit), I, 29, 10. — *et dimisit, nec potuit*, I, 4, 6. — *et*, IV, 7, 26.

Etiā, I, 21, 2; II, Prol. 15; II, 8, 13; V, 1, 6. — *simplices etiā*, III, 10, 54.

Etiāsi, I, 10, 2.

Eunuchus, III, 11, 1. — *eunuchi, glabri*, IV, 5, 22.

Eutychus, III, Prol. 2.

Evadere necem, IV, 6, 4. — *puteo*, IV, 9, 11.

Evagata inde feles, II, 4, 18.

Evellere capillos, II, 2, 10.

Eventus tristis, IV, 6, 11.

Evertere contubernium fraude, II, 4, 5. — *domum*, III, 10, 50. — *quercum*, II, 4, 9.

Evocare quem, I, 2, 18; I, 11, 11.

Ex ara lucernam accendere, IV, 11, 1. — *insidiis*, II, 7, 7. — *pretio*, IV, 5, 47.

Exaggerare opes, III, Prol. 25.

Exarare librum, III, Prol. 29.

Exaudiunt fabulæ, V, Prolog. 7.
Excedit animus terminum, III, Epil. 28.

Excipere fugientem, I, 11, 6. —
excipit ferum silva, I, 12, 9. —
vices noctis spatium diei, II, 8, 10.

Excitare quem, IV, 24, 27. —
excitatur vigor, V, 7, 15. — *excitatus latibulis*, II, 8, 1.

Excolere Deos, IV, 11, 10.

Excusatum me velim huic, III, Prol. 48.

Excuti, V, 5, 19.

Exemplum, I, 3, 3. — *egregium et laudabile*, II, 1, 11. — *justum*, IV, 7, 20. — *exempli talis fabella*, V, Prol. 10. — *exemplum adscribere sibi*, IV, 3, 6. — *exponere*, III, 10, 2. — *pati suum*, I, 26, 12. — *exemplis continetur genus*, II, Prol. 1. — *discere*, II, 2, 2.

Exercere imperium unguibus, I, 31, 12. — *minas*, III, 6, 11.

Exercitus mustelarum, IV, 6, 1.

Exhibere decus, IV, 23, 24. — *fidem vocis*, III, Epil. 9. — *molestiam cui*, IV, 7, 24.

Exigere ævum in tenebris, IV, 19, 10.

Exigua materia, IV, 24, 7.

Exire pastum, II, 4, 14.

Existimo, III, 10, 46. — *rogare eum*, V, 7, 34. — *stultum*, III, Epil. 20. — *vera*, V, 2, 9. — *existimatur locutus*, IV, 1, 19.

Exitium fatale, II, Epil. 18. — *invenire*, I, 31, 2.

Exitus noti, I, 11, 9.

Exorare tempus breve, I, 19, 6.

Exornare, I, 3, 6. — *hominem veste*, IV, 21, 24.

Expedit, IV, 5, 14. — *rem*, I, 16, 2. — *expedi quid fecerim*, III, 14, 5.

Experiendi gratia, I, 14, 6.

Expers virtutis, I, 11, 1.

Expertus contumeliam, I, 3, 15. — *sum*, V, 2, 12.

Expetere, I, 16, 2.

Expiari, III, 3, 11.

Explere famem fimo, IV, 17, 5.

Explicare, IV, 11, 15. — *caudam*, III, 18, 8. — *fugam*, IV, 7, 15.

Exploranda veritas, III, 10, 5. — *explorato rege*, I, 2, 18.

Exponere, IV, 14, 4. — *breviter*, III, 10, 2.

Exprimere gemitum cui, IV, 19, 22. — *vocem naturæ*, V, 5, 33.

Exsequi cœptum ordinem, IV, 20, 9. — *exsecutus hæc pluribus*, III, 10, 59.

Exserit narratio, inveniri, I, 12, 2.

Exspectare lanium, III, 15, 13. — *legatos*, IV, 17, 35.

Exspectatio maxima, IV, 22, 2. — *facit silentium*, V, 5, 15.

Exspirans, I, 21, 10.

Extæ Deum, IV, 23, 4.

Exterritus monstro, III, 3, 5.

Extollere nautas hilaritate, IV, 16, 7.

Extrahere, I, 8, 6; I, 20, 5.

Extremum spiritum trahere, I, 21, 4. — *extremum agmen*, V, 1, 14.

Extricare nihil, IV, 22, 4.

Extundere frontem calcibus, I, 21, 9.

Exurit nunc sol lacus omnes unus, I, 6, 7.

FAB

Fabella, I, 2, 9; I, 5, 2; I, 26, 2; IV, 1, 20. — *mea*, III, 3, 3. —

FAB

parva, I, 15, 3. — *vera*, II, 5, 6. — *talis exempli*, V, Prol. 10. —

admonet agere, III, 17, 13. — discernit, IV, 23, 22. — *fabellæ* et *fabulæ*, IV, 7, 22. — per *fabellas* quæritur, II, Prol. 2.

Faber deest labori, III, Epil. 7. — *fabri* officina, IV, 8, 3.

Fabricare ratem, IV, 7, 9.

Fabula, III, 13, 16. — admonet, IV, 4, 12. — significat, II, 8, 27. — brevis, I, 10, 3. — *fabulæ* respectus, V, 4, 7. — *fabula* derideri, III, 6, 10. — *fabulæ* fictæ, I, Prol. 7. — *fabulæ* et *fabellæ*, IV, 7, 22. — fictæ arte, II, Epil. 13. — fugatæ, V, Prol. 8. — inventæ cur, III, Prol. 33. — *fabulis* capi, IV, Prol. 10.

Fabulosa vetustas, III, 10, 7.

Facere, IV, 3, 5; V, Prol. 4. — alicui, IV, 7, 21. — convicium, III, 16, 4. — favos, III, 13, 1; — hæredem, IV, 5, 7. — impetum, I, 29, 9. — lucrum, I, 23, 8; IV, 19, 26. — ludos, V, 5, 4; V, 7, 16. — medicinam, I, 8, 9; I, 14, 2. — melius, V, 5, 24. — moram, IV, 24, 26. — nidum, II, 4, 1. — quod monitus sis, III, 5, 8. — satis, V, 10, 2. — se regem, IV, 13, 4. — corporis tantum, III, 7, 5. — tympana, IV, 1, 7. — viam pro semita illius, III, Prol. 38. — *facere* silentium, V, 5, 15. — utile, III, 17, 12. — tibi, V, 3, 4. — *facere* quid alicujus caussa, I, 22, 4. — quid coram pluribus, II, 3, 5. — *factus* locuples, IV, 21, 6. — *facit* parentes bonitas, III, 15, 17. — *faciebat*, V, 5, 30. — *faciunt*, V, Prol. 4. — *fac* me gratulari, III, Epil. 27. — *facerem* mehercule, nisi, I, 25, 7. — *factus* calvus, II, 2, 11. — nobilis, I, 14, 12. — sophus periculo, IV, 16, 8. — *facere* aquam turbulentam, I, 1, 5. — quid sit *faciendum*, II, 6, 9. —

quid *fecissent* delicio, IV, 1, 9. — quis *fecerit*, III, 13, 14. — quo *facto*, V, 5, 9.

Facies pulchra, III, 8, 3. — serena, IV, 16, 5. — turpis, III, 4, 7. — *faciem* vincere moribus, III, 8, 16. — ad *faciem* serenam mutari, IV, 16, 5.

Facilis vindicta, I, 29, 10. — *facile*, V, 3, 6; V, 7, 3. — *facile* præsidium, IV, 6, 13. — *facile* impetrare, I, 19, 5. — opprimere, II, 4, 10. — vesci, II, 6, 13.

Facilius sustinere paupertatem, IV, 21, 3. — *facilius* comesse, I, 20, 4.

Facinoris caussa, IV, 18, 5. — poena, III, 10, 32. — *facinori* præluere, IV, 11, 9.

Factionum partes, I, 2, 4.

Fæx, III, 1, 2.

Falerna fæx, III, 1, 2.

Fallacia, III, 16, 10. — ad *fallaciam* consilium vertere, I, 31, 5.

Fallere ignorantes, V, 2, 11. — ignotos, I, 11, 2. — *fallit* spes, III, 5, 9. — multum, I, 23, 6.

Falsum crimen, III, 10, 18. — testimonium, I, 17, 6. — *falso* dictum, IV, 7, 18. — *falsæ* laudes, IV, 23, 23. — *falso* nomine, I, 14, 3.

Fama domus, III, 10, 17. — æterna, III, Prol. 53. — *famæ* tradere, IV, Prol. 6. — *famam* acquirere strophis, I, 14, 4. — assequi, III, 9, 3. — consequi, IV, 13, 5.

Famem explere fimo, IV, 17, 5. — *fame* coacta, IV, 3, 1. — consumtus, I, 27, 8. — cruciari, IV, 17, 30. — torquere quem, I, 26, 9.

Familia, III, 7, 22; IV, 21, 23. — convocata, II, 8, 26. — concursant, III, 10, 24. — solus est *familia*, III, 19, 1.

Farina se involvere, IV, 2, 23. — ut *farina* es, IV, 2, 30.

Fas nec est accendi, IV, 11, 13.
Fascia nivea, V, 7, 36.
Fastidiose recipi, III, Prol. 23.
Fastidire, III, 7, 23; III, 16, 14.
 — *legere*, IV, 7, 2. — *pulmentarium*, III, 7, 23.

Fatale exitium, II, Epil. 18.

Fateri esse dignum malis, III, Prol. 34.

Fatigare cælum perjurio, IV, 19, 24.

Fatum invidum, V, 6, 5. — *fati* miseria, IV, 1, 3. — *arbitrium*, III, 18, 10. — *fatorum* dictum tempus, IV, 11, 19. — *fata* deploras, I, 9, 10. — *fatis* placet, IV, 19, 13.

Fauce, I, 8, 4. — *fauce* improba, I, 1, 3.

Fautores gratulantur, V, 7, 29.

Favere labori alicujus, II, Epil. 8. — *vetustis*, V, Prol. 8. — *favit* voluntas, V, 6, 5.

Favi forma, III, 13, 10. — *favos* facere, III, 13, 1.

Favor tenet mentes, V, 5, 25. — *favore* pravo labi, V, 5, 1.

Fax ardens, I, 28, 8.

Fecunda novies, III, Prol. 19.

Feles, II, 4, 2 et 4. — *felis* castali, II, 4, 24.

Felicitas submovet querelam, II, Epil. 14.

Feliciter! succlamare, V, 1, 4.

Femina (hircorum), IV, 15, 3.

Fenestra, I, 13, 3.

Feriae aliquæ venient, III, Prol. 8.

Ferre auxilium, IV, 4, 3. — *malis*, IV, 18, 1. — *exitium* corde dato, II, Epil. 18. — *bonum*, malum, I, 2, 29. — *nihil*, IV, 5, 16. — *præmium*, IV, 17, 32. — *cogi*, I, 21, 12. — *ferre* carnem per flumen, I, 4, 2. — *prædam*, I, 4, 4. — *ferre* fiscos cum pecunia, II, 7, 2. — *saccos* tumentes hordeo, II,

7, 3. — *graviter*, IV, 5, 31. — *indigne*, I, 21, 10; III, 18, 1. — *ferri* flatibus, IV, 16, 6. — *ad fabellam*, V, Prol. 10. — *fertur* locutus, I, 27, 9. — *dimisse*, I, 10, 8. — *vulgo*, III, 3, 2.

Ferrum omne, IV, 8, 7. — *ferro* incumbere, III, 10, 33. — *ferrum* condere, V, 2, 10. — *ferro* trusitare, II, 7, 8.

Ferus, IV, 4, 3; I, 12, 9. — *ferus* (pro cervo), II, 8, 14; (pro leone), I, 21, 8; II, 1, 6. — *fera*, III, 2, 15. — *feræ* veloces, V, 10, 1. — *feras* domare cantu, III, Prol. 58. — *terrere*, I, 11, 5. — *ferarum* rex, IV, 13, 4.

Fessus est cæde, I, 11, 11.

Festinans, III, 19, 9. — *festinans* abiit domum, III, 19, 9.

Fetus canis, I, 19, 4. — *fetum* ponere, II, 4, 3.

Fictilis vulgi auctor, IV, 14, 5.

Fictum, IV, 20, 5. — *ficti* joci, III, Prol. 37. — *fictæ* fabulæ, I, Prol. 7. — *fictis* caussis opprimere quem, I, 1, 15. — *fictæ* arte fabulæ, II, Epil. 13.

Fidelis societas, I, 5, 1.

Fides, III, Epil. 9. — *jurisjurandi*, III, 10, 40. — *incorrupta*, IV, 13, 8. — *pacta*, III, 13, 17. — *rara*, III, 9, 1. — *fidem* advocare, IV, 5, 20. — *amittere*, I, 10, 2. — *exhibere* vocis, III, Epil. 9.

Fiduciam arripere, V, 7, 2.

Fieri solet, III, 9, 5. — *vidit*, V, 5, 22. — *fit* turba, V, 5, 25. — *fiet* longior usus, III, Epil. 13.

Filia turpissima, III, 8, 2; IV, 5, 6. — *filia* tres, IV, 5, 3.

Filius insignis pulchra facie, III, 8, 3. — *filius* fortunæ, IV, 12, 5.

Fimus turpis, IV, 17, 5.

Fingere capillos, II, 2, 8. — *effigiem*, V, 8, 7. — *partes*, IV,

14, 8. — *finxit* Æsopus, IV, 16, 2.
Finitur malum, I, 18, 7.
Firmiores catuli, I, 19, 7.
Fisci, II, 7, 2.
Flagellum, III, 6, 6.
Flagitare debitum, III, Epil. 19.
— *præmium*, I, 8, 10. — *validus*, I, 19, 8.
Flagitia mulieris, III, 10, 14.
Flammis circumdare arborem, I, 28, 9. — *flamma* deum, IV, 11, 12.
Flatus tibicinis, V, 7, 14. — *flatus* secundi, IV, 16, 6.
Flebiles gemitus ciere, I, 18, 3.
Flere casus, II, 7, 10. — *servitutem*, I, 2, 6.
Fletus graves edere, I, 9, 3.
Flexus noti, II, 5, 17.
Florere legibus, I, 2, 1.
Flumen Nilus, I, 25, 3.
Fluvius, I, 20, 3.
Fodere cubile, IV, 19, 1. — *terram*, II, 4, 8.
Fœdus icere, I, 31, 8.
Fons certus veritatis, III, 10, 43.
Foras prodire, II, 4, 22. — *protradi*, V, 7, 39. — *trudi*, V, 5, 35. — *vadere*, IV, 17, 12.
Foret, III, 10, 13; V, 5, 10.
Forma (Pavonis), III, 18, 11.
— *favi*, III, 13, 10. — *data*, III, 18, 11. — *humana*, IV, 24, 24.
— *formam* corrumpere, III, 8, 15.
Formica, IV, 23, 1.
Formosus, III, 8, 6. — *grex*, I, 3, 7. — *formosa* filia, IV, 5, 4. — *formosi* sæpe pessimi, III, 4, 6.
Fors, III, Prol. 51.
Forsan, II, 4, 7.
Fortasse, III, Prol. 8.
Forte, I, 2, 17; II, 1, 4; III, 8, 5; III, Epil. 4; V, 6, 1; V, 7, 6. — *occurrere*, III, 7, 3. — *viderat*, I, 7, 1.
Fortis, V, 10, 1. — *dextera*, V,

2, 3. — *re secunda*, V, 2, 15. — *forti* viro invisæ opes, IV, 12, 1. — *fortis*, I, 5, 8. — *fortes*, I, 21, 10. — *fortior*, III, 7, 6.
Fortiter tuentes, III, 10, 37. — *fortius* assuetam vicem præstare, III, Prol. 14.
Fortitudo (hircorum), IV, 15, 6.
Fortuna tota, IV, 5, 8. — *auffert sensum*, I, 7, 4. — *tribuit honorem*, I, 7, 4. — *Fortunæ* filius Plutus, IV, 12, 5. — *vicem gemens*, V, 1, 6. — *fortunam* pudet criminis, II, Epil. 19. — *ad fortunam* offendere, IV, 14, 6. — *de fortunis* queri, IV, 16, 1. — *fortunæ* delictum, III, 11, 6.
Fortuitum contubernium, II, 4, 4.
Forum, III, 13, 3. — *per forum* redire, III, 19, 6.
Fovea, I, 17, 8; III, 2, 2. — *fovea* sese liberare, III, 2, 10.
Fovere sinu, IV, 18, 3.
Fragor, IV, 17, 24.
Frangere tibiam, V, 7, 8. — *frangi*, IV, 14, 6.
Frater, salve, I, 29, 5. — *fratris* artus, IV, 7, 15. — *joci*, III, 8, 7.
Fraudare natos lacte, III, 15, 8. — *superos* thure, IV, 19, 19.
Fraudatus, IV, 24, 17.
Fraudator, I, 16, 1.
Fraude evertere contubernium, II, 4, 5.
Fraudis merces, I, 17, 9. — *fraudem* moliens, IV, 9, 7. — *fraude* turpi innotescere, I, 10, 1. — *fraudibus* impugnari, III, 10, 53.
Fremit rumor, V, 7, 21.
Frena spumantia, III, 6, 7. — *frenos* pati, IV, 4, 9. — *frenum* solvere, I, 2, 3.
Frenare impetum, IV, 24, 7.

FUG

- Frequentare* aras, IV, 23, 12.
Freta Ægea, IV, 7, 19.
Frigora, IV, 23, 19.
Frivola aura, V, 7, 1. — insolentia, III, 6, 8.
Frons: *frondis* parum, II, 8, 22. — *frondem* affert bubulcus, II, 8, 11.
Frons comosa, V, 8, 2. — prima decipit, IV, 1, 17. — *frontis* severitas, IV, 7, 4. — *frontem* extundere calcibus, I, 21, 9.
Fructus apum, III, 13, 15. — olivæ, III, 17, 9. — *fructum* capere, IV, 5, 6. — *fructum* capere ex labore, IV, 19, 8. — *fructu* honorem vendere, III, 17, 7.
Frugi, IV, 5, 5.
Frui datis, IV, 5, 10. — gaudio, IV, 14, 16. — gloria, IV, 15, 4. — rebus, IV, 23, 8. — reliquiis, I, 22, 6. — diutius, III, Epil. 14. — *fruere* quæ laudas, III, 7, 26.
Frusta, III, 7, 22.
Frustra, I, 2, 25; I, 26, 10; III, Epil. 17. — gemere, III, Prol. 60.
Frutice contegere quem, I, 11, 4.
Fuci recusant, III, 13, 17.
Fugam explicare per, IV, 7, 15.
Fugare rostris, I, 3, 9.

FUT

561

- Fugata* adeo fabulæ, V, Prol. 8.
Fugax, V, 2, 15.
Fugere, IV, 6, 3. — Milvum, I, 31, 3. — mortem cuius, III, 9, 3. — necem, II, 8, 2. — viribus tantis, V, 2, 12. — metu, I, 11, 15. — de conspectu, I, 16, 6. — per campum, I, 12, 8. — *fugit* imprudentiam, IV, 5, 48. — *fugientes* excipere, I, 11, 6.
Fugitare, I, 2, 26.
Fulmen quassare, IV, 17, 23.
Fulminei dentes apri, I, 21, 5.
Fundare ædes, III, 9, 2.
Funditus evellere, II, 2, 10.
Funeri circumcidere impensam, IV, 19, 25.
Funestum scelus, III, 10, 50.
Fur, I, 6, 1; IV, 11, 1. — nocturnus, I, 23, 3. — fures, III, 7, 10.
Furens, III, 10, 25.
Furfures, IV, 17, 4.
Furor pugnantium, I, 30, 11.
Furti crimen, I, 10, 4.
Furtim, I, 2, 27.
Fusa aqua, I, 14, 7.
Fustes congerere, III, 2, 3. — *fustibus* pulsus, IV, 17, 12.
Futiles lingua, V, 2, 10. — *futiles*, IV, 17, 33.
Futurum est quidnam, I, 6, 9.

GAU

- Galli* Cybebes, IV, 1, 4.
Gallinaceus pullus, III, 12, 1.
Garrulus, III, 19, 7. — *garrula*, III, 16, 10.
Gaudens pecore, IV, 5, 43. — *gaudere* parce, IV, 16, 9. — se contemptum, II, 7, 11. — laudari, I, 13, 1.
Gaudens ferus, II, 8, 14.
Gaudium donationis, II, 5, 22. — *gaudium* hæredis avarus, IV, 19, 18. — pravum, IV, 14, 16. — *gau-*
 2.

GEN

- dium* et dolor miscet vitam, IV, 16, 10.
Gelu rigens, IV, 18, 2.
Gemere frustra, III, Prol. 60. — *gemens* multum, V, 7, 10. — tacite, V, 1, 6.
Gemina sidera, IV, 24, 9.
Gemitum exprimere, IV, 19, 22. — *gemitus* flebiles ciere, I, 18, 3; IV, 22, 1.
Gemma cauda, III, 18, 8.
Generosus impetus, I, 29, 9.

Genitor Deorum, III, 17, 10; IV, 17, 22.

Gens Threissa, III, Prol. 56.

Genus proprium, I, 3, 10. — fabularum, III, Prol. 33. — jocorum, IV, 7, 2. — quæstus, IV, 21, 6. — *Æsopi*, II, Prol. 1. — apertaculi, V, 5, 9. — spectatorum, V, 7, 13. — vitæ, III, Prol. 33. — contemptum, V, 3, 8. — diversum, I, 30, 7. — inerme, I, 31, 6. — masculum, IV, 14, 14. — pavidum, I, 2, 15. — vetustum, IV, Prol. 13. — utrumque, III, 13, 4. — *generi* tribuitur gloria, II, Epil. 4. *Gerere* multum decoris corpore, I, 13, 7.

Gignere, III, 15, 14.

Glabri, IV, 5, 22.

Gladium stringere, V, 2, 5. — *gladio* transigere pectus, III, 10, 27.

Gloria sollemnis, III, Prol. 61. — stulta, III, 17, 12. — vana, IV, 15, 4. — *gloriæ* auctoritas, IV, 24, 10. — *gloriam* jactare verbis, I, 11, 1. — tribuere virtuti, II, Epil. 4. — quibus *gloriam* fortuna tribuit, I, 7, 3.

Gloriari alienis, I, 3, 1. — *gloriantis* fratris joci, III, 8, 7.

Gloriosus, IV, 23, 11.

Graculus, I, 3, 4.

Gradus concitus, III, 2, 11. — quietus et placidus, II, 7, 6.

Græcia litterata, III, Prol. 54. —

Græciæ quos opponat, habet Latium, II, Epil. 9.

Græci, IV, 7, 11. Ubi vid. not.

Granum congregere, IV, 23, 16.

Gratia par refertur, III, 2, 1. — *gratiæ* subscribere, III, 10, 57. — *gratiam* corrumpere, IV, 24, 18. — *rependere*, II, Prol. 12. — in *gratiam* redire secum, V, 3, 6.

Gratias agere, II, 8, 15. — *gratia* auctoritatis, V, Prol. 3. — consolandi, III, 18, 5; IV, 16, 2. — experiendi, I, 14, 6.

Gratis anhelans, II, 5, 3.

Gratulari iudicio, III, Epil. 27. — *gratulantes* Dii, IV, 12, 4. — fautores, V, 7, 29.

Gratus stultis, I, 23, 1. — *gratum* est, I, 22, 5. — *gratior* propter fructus, III, 17, 9.

Gravati sarcinis, II, 7, 1.

Gravis casus, I, 21, 2. — *alapa*, V, 3, 2. — contumelia, I, 29, 2. — *vitiis* pera, IV, 10, 2. — res, III, Prol. 51. — *grave* onus insuetis, I, 2, 7. — pondus, II, 6, 10. — *graves* fletus, I, 9, 3. — *gravi* morbo confectus, I, 14, 5. — *gravi* casu concidit, V, 7, 7.

Graviter ferre, IV, 5, 31.

Gressus delicatus et languidus, V, 1, 13.

Grex Pavonum, I, 3, 7. — *grexis* principatus, I, 30, 5. — *grex* tener, II, 4, 14.

Gruis, I, 8, 7.

Gubernator, IV, 16, 8.

Gulæ credere, I, 8, 8.

Gustare, I, 26, 6.

Gyrus similis, III, Epil. 25.

HAB

Habendi cura, III, Prol. 21. — *habere* aliquid operis residui, III, Epil. 5. — arcum tensum, III, 14, 10. — *divitias* in se, IV, 21, 1. — *majus* nihil, IV, 1, 13. — oculos

centum, II, 8, 18. — *filiam*, III, 8, 2. — *signum*, IV, 6, 7. — *multum* luctus, I, 12, 15. — *pecora*, III, 3, 4. — *quo* se oblectent, III, Prol. 32. — *quos* opponamus cui,

HAB

II, Epil. 9. — *res*, IV, 5, 11. — *vocem*, I, 13, 8. — *habent* *insidias* *blanditiæ*, I, 19, 1. — *non habet cerebrum*, I, 7, 2. — *habere* *documentum*, II, 4, 26. — *nihil*, IV, 23, 15. — *habent* *divitiæ*, V, 4, 9. — *genus* *spectaculi*, V, 5, 9. — *plus*, III, 5, 4.

Habitu *suo* *vitam* *degere*, I, 3, 2.

Habitu *similis* *alicui*, IV, 15, 8.

Hac *re* *probatur*, I, 13, 13.

Hære *in* *portis*, IV, 6, 8. — *vado*, IV, 9, 12. — *fauce* *Lupi*, I, 8, 4.

Hariolus, III, 3, 1. — *currere* *ad* *hariolos*, III, 3, 6.

Haud, III, 2, 16.

Haustus, I, 1, 8.

Hebrus, III, Prol. 59.

Hercule, I, 1, 12. — *me* *Hercules*, III, 17, 8.

Hercules, III, 17, 4; IV, 12, 3. — *sanctus*, V, 4, 1.

Heres *proximus*, III, 10, 12. — *heredis* *gaudium*, IV, 19, 18. — *heredem* *facere*, IV, 5, 7.

Heu, I, 30, 3.

Heus, I, 23, 5; II, 5, 21; III, 14, 6.

Hic *est* *Menander*, V, 1, 17. — *hac* *re*, IV, 10, 4. — *hoc* (*de* *margarita*), III, 12, 4. — *hoc* *quoque*, IV, 7, 17. — *hoc* *quo*, III, Epil. 11. — *argumento*, II, 7, 13. — *hæc* *inter*, II, 8, 20. — *hoc* *locuti* *modo*, IV, 1, 9. — *hæc* *edidit* *rex*, I, 14, 13.

Hic *tum*, V, 10, 6. — (*pro* *tum*), I, 14, 5; II, 8, 5. — *hic*, *illic*, IV, 7, 16.

Hiems: *in* *hiemem*, IV, 23, 16.

Hilare *convivium*, IV, 24, 20.

Hilaritate *extollere*, IV, 16, 7.

Hinc, I, 2, 4; IV, 4, 3.

Hippolytus, III, 10, 3.

Hircus, IV, 9, 12. — *hirci*, IV, 15, 2.

Hispidus *sus*, V, 10, 4. Vid. not.

Historia, IV, 6, 2.

Hodie, IV, 11, 12; IV, 24 16.

Homo, II, 5, 19; IV, 9, 1. — *anus*, IV, 5, 49. — *bilinguis*, II, 4, 25. — *doctus*, IV, 21, 1. — *improbus*, I, 16, 1; I, 31, 1. — *malus*, I, 19, 1. — *meus*, V, 7, 32. — *perturbatus*, IV, 24, 27. — *homini* *accessum* *dare*, II, 1, 10. — *homini* *capillos* *legere*, II, 2, 7. — *homini* *nihil* *utilius*, *quam*, IV, 13, 1. — *hominis* *auxilium*, IV, 4, 4. — *contumelia*, IV, 17, 3. — *curam* *aggravare*, III, 3, 13. — *hominis* *solertia*, IV, 5, 49. — *hominem* *non* *visum* *se* *sensit*, III, 19, 11. — *quæro*, III, 19, 9. — *exornavit*, IV, 21, 24. — *prosequuntur* *plausu*, V, 5, 21. — *hominum* *sator*, III, 17, 10. — *tectum*, II, 8, 7. — *vita*, III, Prol. 50. — *mores*, III, Prol. 50. — *tenuitas*, II, 7, 13. — *notæ*, IV, 23, 22. — *homines* *cauti*, I, 25, 1. — *inter* *homines*, IV, 24, 1.

Honor *et* *gloria*, I, 7, 3. — *honor* *tributus*, IV, 24, 2. — *honor* *divinæ* *domus*, V, 7, 38. — *honoris* *via* *patet*, II, Epil. 3. — *honori* *tuo* *dedicans* *hoc*, III, Prol. 30. — *honorem* *fructu* *vendere*, III, 17, 7.

Hora *dicta*, IV, 24, 19. — *horæ* *momentum*, III, Prol. 5. — *in* *horas* *singulas*, III, 15, 13.

Hordeum *vile*, II, 7, 9. — *hordei* *reliquiæ*, V, 4, 3. — *hordeo* *tumentes* *sacci*, II, 7, 9.

Horrendus *impetus*, I, 11, 10.

Horrida *tempesta*, IV, 21, 9.

Hortari, I, 18, 4.

Hortuli *delicati*, IV, 5, 26. — *venusti*, IV, 5, 34.

Hospitium *præstare* *cui* *tempore* *adverso*, II, 8, 16.

Hostia major, III, 3, 11. Var. Lect.
Hostile corpus, I, 21, 8.
Hostis, I, 28, 10; IV, 4, 5. —
 callidus, IV, 2, 29. — illis, qui
 me laeserunt, III, 2, 19. — *hostium*
 clamor, I, 15, 5. — ab *hostibus*
 capti, IV, 6, 8.
Humana ossa effodiens, I,
 27, 3.
Humanam supra formam, IV,
 24, 24.

ILL

Ibant, II, 7, 1.
Ibi dum, I, 12, 5. — stans, III,
 3, 14.
Icere foedus, I, 31, 8. — *ictus*,
 I, 21, 6.
Id demum homini turpe est,
 quod meruit pati, III, 11, 7.
Idem ille, IV, 24, 4.
Ideo, IV, 23, 15. — nec *ideo*,
 II, 8, 11.
Igitur, I, 25, 5; I, 2, 27; II,
 7, 10.
Ignavis jocus esse, I, 21, 2.
Ignavus sanguis, I, 29, 11.
Ignis noster, IV, 11, 9. — *ignem*
 querere, III, 19, 3.
Ignorans ipsum, V, 1, 10. —
ignorantes fallere, V, 2, 11.
Ignotus locus, I, 14, 2. — *igno-*
tos fallere, I, 11, 2. — *ignotum*
onus, III, 15, 5. — *ignotum can-*
ticum, V, 7, 25.
Illum, III, 10, 4.
Ille molestus, III, 19, 10. —
cinædus ille, V, 1, 15. — *illa con-*
tra, IV, 8, 5. — *ille insolens*, I,
 11, 12. — *moestus ille*, IV, 4, 10.
 — *ille stultus*, I, 13, 9. — *illius*
interesse, IV, 24, 26.
Illic, IV, 7, 15. — *illuc abitu-*
rus, IV, 19, 16.
Illicere pretio quem, I, 8, 6.

Humanitati se accommodare,
 III, 16, 1.
Humano capite agni, III, 3, 5.
Humanus sanguis, V, 3, 9.
Humerus, II, 5, 12.
Humiles nati, I, 27, 2. — labo-
 rant ubi potentes dissident, I, 30,
 1. — *humiles metuere*, I, 28, 1.
Humus æstuans, II, 5, 16. —
humi jacere, I, 18, 3.
Hydrus, I, 2, 24.

IMP

Illidere corticem super scopu-
lum, II, 6, 12.
Illiteratus. Vide *Inlitteratus*.
Illudens eques, V, 7, 33.
Ima quercus, II, 4, 3.
Imbres pati, III, 7, 12.
Imitari dum non possit, obtrec-
tet, IV, Prol. 16. — *potentem*, I,
 24, 1. — *vocem*, V, 5, 17. — si-
 milius, V, 5, 3.
Immanes gemitus, IV, 22, 1.
Immiscere se gregi, I, 3, 7.
Immittere se in puteum, IV, 9,
 10.
Immodicæ argutiæ offendunt,
 IV, Epil. 3.
Immolare verrem, V, 4, 1.
Immolari, IV, 23, 4. — *denti-*
bus, IV, 6, 9.
Impar duabus, II, 6, 8. — *vir-*
tute, IV, 15, 17.
Impedire, V, 8, 6. — *cornibus*
impeditus, I, 12, 10.
Impendere curam rei domesticæ,
 III, Prol. 11. — *impensam circum-*
cidere funeri, IV, 19, 25.
Imperium improbum, V, 1, 2.
 — *exercere*, I, 31, 12.
Impetrare aditum, IV, 17, 21.
 — *barbam*, IV, 15, 1. — *veniam*,
 III, Epil. 22. — *facile*, I, 19, 5.
Impetus iræ, III, 10, 25. — hor-

rendus leonis, I, 11, 10. — *generosus*, I, 29, 9. — *iratus*, III, 2, 14. — *impetum frenare*, IV, 24, 7. — *impetu veloci fugere*, I, 16, 6. — *impetus tenere fluminis*, III, Prol. 59. — *impetum cuius vindicare*, IV, 7, 20.

Impingere lapidem cui, III, 5, 7.

Implere amicis domum, III, 9, 7. — *implet rumor Athenas*, IV, 5, 13. — *impletur venter*, III, 7, 24.

Implicat error, III, 10, 41.

Imponere clitellas, I, 15, 8. — *peras*, IV, 10, 1. — *pœnas*, IV, 17, 29. — *imposuit canticum cui*, V, 7, 26.

Importare luctum cui, I, 28, 6.

Improbitas aufert prædam, I, 5, 11.

Improbis, I, 8, 1; II, 1, 4; III, 11, 1. — *dens*, IV, 8, 1. — *homo*, I, 16, 1; I, 31, 1. — *improba* (mustela), I, 22, 9. — *improbum animal* (musca), V, 3, 8. — *improba fauce*, I, 1, 3. — *improborum successus plures allicit*, II, 3, 7. — *improbum imperium*, V, 1, 2. — *improbis prodesse*, IV, 18, 6.

Imprudens audacia, III, 5, 9. — *imprudens peccat*, III, 13, 8. — *imprudens decedit*, III, 2, 2. — *imprudentes*, I, 22, 12.

Imprudentia multorum, IV, 5, 48.

Imprudentiæ veniam dare, IV, 19, 5.

Impudens avis, I, 3, 8.

Impudentiæ quæstus, I, 14, 18.

Impugnari fraudibus, III, 10, 53.

Impune abire, I, 8, 3. — *lædi*, I, 21, 9; IV, 4, 13.

Imputare beneficium cui, I, 22, 8.

In conspectum prodire, V, 7, 22. — *fabellas transferre*, III, Prol. 36. — *hiemem*, IV, 23, 16. — *hoc*,

IV, Prol. 2. — *horas singulas*, III, 15, 13. — *plausus consurrectum*, V, 7, 28. — *se dictum*, I, 22, 10. — *sublime tollere*, II, 6, 4. — *conspectu venire*, V, 1, 15. — *numero esse*, IV, 24, 16. — *periculo esse*, II, 4, 13. — *silvis vita aspera*, III, 7, 12. — *in vitam incumbere*, III, Prol. 22. — *in cœtum recipi*, III, Prol. 23. — *in foveam decidere*, III, 2, 2. — *in puteum decidere*, IV, 9, 3. — *in chartas transferre*, IV, Prol. 18. — *in eundem locum venire*, IV, 9, 5. — *in quæstus*, IV, 1, 4. — *in perniciem*, IV, 7, 11.

Inanis superbia, I, 3, 4. — *inane meritum*, I, 22, 12.

Incensus crimine, III, 10, 18.

Incidere in latronem, V, 2, 1.

Incipit ingredi, V, 7, 17. — *narrare*, I, 6, 2. — *orare*, I, 28, 5.

Incitatus, I, 1, 4.

Incola stagni, I, 6, 6.

Incolumis, IV, 23, 20. — *Roma*, V, 7, 27. — *incolumes nati*, I, 28, 12. — *incolume caput*, I, 8, 12.

Incommodum, V, 3, 10.

Inconveniens corpus, III, 13, 6.

Incorrupta fides, IV, 13, 8.

Increpans Mulam, III, 6, 1.

Incumbere ferro, III, 10, 33. — *in vitam*, III, Prol. 22.

Inde, II, 5, 17; IV, 14, 1.

Indicare, I, 15, 3.

Indignari, I, 24, 9; I, 29, 5; IV, 15, 2.

Indigne ferre, I, 21, 10; III, 18, 1.

Indignus locus, III, 12, 3. — *indignos adjuvare*, I, 8, 2.

Inducere ad legendum, III, Prol. 62. — *verbis*, II, 6, 14.

Industria diligens, II, Prol. 4.

Inedia consumti, II, 4, 23.

Ineptum opus, IV, 20, 7.

Inerme genus, I, 31, 6. Var. Lect.
Iners somnus, III, Prol. 56. —
inertes Fuci, III, 13, 2. — fugi-
 tant, I, 2, 26.

Infelix, I, 12, 13; II, 8, 6; IV,
 1, 1.

Inferior, I, 1, 3.

Inferre causam jurgii, I, 1, 4.

Infesta cornua, I, 21, 7.

Inficere manus, IV, 7, 16.

Inflare pellem, I, 24, 4. — sese
 validius, I, 24, 10.

Infundere opus ceris, III, 13, 9.

Ingemiscere, I, 13, 12.

Ingenium, III, Prol. 4; IV, Epil.
 7. — viri, V, 1, 11. — quantum
 valet, I, 13, 13. — sævum, IV, 7,
 14. — ingenio condere famam, III,
 Prol. 53. — ingenio statuam po-
 nere, II, Epil. 1.

Ingrata, I, 8, 11.

Ingravantes anni, V, 16, 3.

Ingredi, V, 7, 17.

Inhospitalis Pontus, IV, 7, 10.

Initio, I, 18, 7.

Injecta illi cupiditas, I, 27, 5.

Injuria vetus, I, 21, 6. — vin-
 dicanda, IV, 17, 26. — injuriæ ad-
 dere contumeliam, V, 3, 5. — pa-
 tiens, I, 5, 3. — injuria dolens, IV,
 24, 17. — ab injuria tutæ, I, 31, 9.

Injusta nex, I, 1, 13.

Inlitteratus plausus, IV, Prol. 20.

Innocens, I, 1, 15; III, Epil.
 23. — femina, III, 10, 38.

Innotescere fraude, I, 10, 1.

Innoxius viator, II, 1, 4.

Inopia deperditus, I, 14, 1.

Inops, potentem dum vult imi-
 tari, perit, I, 24, 1.

Inquinare lignum contumelia,
 I, 2, 21. — inquinari sanguine,
 I, 29, 11.

Inquit, I, 1, 5; IV, 8, 6; IV,
 12, 7. — inquis, III, Prol. 4.

Inscia, IV, 9, 3.

Insectari damnum, III, 11, 3.

Insecuta nox, III, 2, 7.

Inserere rostrum lagonæ, I, 26, 8.

Insidiæ hostis, IV, 2, 29. — in-
 sidias habent blanditiæ, I, 19, 1.
 — ex insidiis advolare, II, 7, 7.

Insidiosus aper, II, 4, 9.

Insignis pulchra facie, III, 8, 3.

— opera, I, 11, 14.

Insilire, I, 2, 20.

Insitivi liberi, III, 3, 10.

Insolens, I, 11, 12. — fiducia,
 V, 7, 2.

Insolentia frivola, III, 6, 8. —
 insolentia noxiarum, III, Epil. 31.

Insons, III, 10, 36.

Inspicere speculum, III, 8, 5.

Instans nex, I, 22, 1; II, 8, 2.

— partus, I, 18, 2. — perniciēs,
 I, 30, 3.

Instrumentum rusticum, IV, 5,
 24.

Insuetis onus grave, I, 2, 8. —
 insueta vox, I, 11, 5.

Insula, IV, 21, 8.

Insultum, IV, 7, 17.

Insultare cui, I, 21, 11.

Integritas sincera, III, Epil. 30.
 — integritatis testes, III, 11, 5.

Intelligere, I, 12, 13. — caus-
 sam, III, 14, 8. — errorem, V, 7,
 30. — me, III, 12, 8. — quod,
 IV, 1, 17. — rem, II, 5, 19. —
 pulchre, IV, 20, 2.

Intempestive, III, 19, 12.

Intendere cutem, I, 24, 6.

Inter capellas, III, 15, 1. — fe-
 ras, IV, 13, 7. — aras morari,
 IV, 23, 5. — cædem, II, 7, 8. —
 homines, IV, 24, 1. — lacrimas,
 IV, 16, 4. — manus sublatus, V,
 7, 10. — quos inter, V, 5, 8. —
 inter hæc, II, 8, 20. — inter reli-
 quas merces pendere, III, 4, 2.

Intercipere laudem, IV, 12, 2.

Interdicere ne, IV, 11, 20.

Interdiu, III, 7, 18; III, 16, 5.
Interesse illius, ne, IV, 24, 26.
Interficere, I, 9, 7; IV, 4, 6.
Interior angulus, IV, 1, 18.
Interponere quid, II, Prol. 9. —
 nomen, V, Prol. 1. — *sidera*, IV,
 24, 9. — *interpositis diebus*, III,
 2, 12.
Interpretari, IV, 5, 32.
Interrogare, I, 24, 5; I, 30, 4;
 III, 17, 6.
Intervenire, II, 1, 2.
Intima spelunca, IV, 19, 3.
Intrare ad præsepia, V, 9, 2. —
januam, III, 10, 21. — *limen Mu-*
sarum, III, Prol. 16.
Intritus cibus, I, 26, 7.
Intueri nenas, IV, 1, 14.
Intueri pugnam Taurorum, I,
 30, 2.
Inutilis, I, 2, 23.
Invenire, III, 12, 6; IV, 17, 8.
 — *carbonem*, V, 6, 6. — *thesau-*
rum, I, 27, 4. — *pectinem*, V, 6,
 1. — *exitium*, I, 31, 2. — *pretium*,
 V, Prol. 5. — *ubi accenderet*, III,
 19, 4. — *oppos. perficere*, IV, 20, 8.
 — *inveniri*, I, 12, 2. — *inveniu-*
tur contrarii, IV, 11, 17. — *for-*
mosi, III, 4, 6. — *inventuri mor-*
tuam, III, 2, 8. — *cur inventum*
sit fabularum genus, III, Prol. 33.
Invicem, II, 2, 7; III, 7, 3;
 III, 8, 9.
Invidia, II, Epil. 7. — *magna*,
 III, 8, 10. — *mordax*, V, Prol. 9.
 — *invidia tangi*, I, 24, 3. — *invi-*
diæ cedere, III, 9, 4.
Invidum fatum, V, 6, 5.
Invisus, IV, 23, 11. — *invisæ*
opes, IV, 12, 1. — *invisæ munera*,
 IV, 11, 6.

Invitare cognatos, IV, 24, 16.
 — *ad coenam*, I, 26, 4; IV, 14,
 10. — *præmio*, V, 5, 5.
Invitum coegit pati, IV, 4, 9.
Involvens ingenium, IV, 7, 14.
 — *se farina*, IV, 2, 23.
Ipse dominus, II, 8, 20. — *dies*,
 V, 7, 19. — *Jupiter*, IV, 11, 16;
 V, 8, 4. — *ipso* ab sermone, IV,
 21, 22. — *ipsa exspectatio*, V, 5,
 15. — *schola*, III, Prol. 20. — *vita*,
 III, Prol. 50. — *illud ipsum*, IV,
 Prol. 6. — *ipsi principes*, V, 1, 4.
 — *ipsum ignorans*, V, 1, 10.
Ira Deum, IV, 11, 18. — *furens*,
 III, 10, 25. — *iram reprimere*, I,
 29, 10.
Iracundi, IV, 4, 12.
Irascaris nolo, IV, 19, 14. —
irascitur, III, 8, 6.
Irate dimissus, IV, 24, 14.
Iratus impetus, III, 2, 14. —
sonipes fero, IV, 4, 3. — *iratis*
Diis natus, IV, 19, 15.
Ire, redire, II, 8, 12.
Ire gravatum sarcinis, II, 7, 1.
Irridens, V, 3, 3. — *mala*, I,
 9, 9.
Irrigatus nectare venas, IV, 14,
 11.
Irriti doli, I, 23, 2.
Ista munera, IV, 11, 5. — *be-*
nignitas, I, 23, 7.
Ita sic, II, Prol. 12. — *ita*, IV,
 5, 48; IV, 11, 12. — *est*, III, 15,
 9. — *ita nunc*, IV, 4, 9; IV, 17, 35.
Itaque, I, 27, 7.
Iter longius, brevius efficere,
 III, 19, 5. — *simulare ad villam*,
 III, 10, 19.
Iteratur canticum, V, 7, 32.
Itidem, III, 8, 3.

JUC

Jacens lupus in fovea, I, 17, 8.
Jacens amphora, III, 1, 1. —
jacet confectus morbo, I, 14, 5.
 — leo spiritum extremum trahens,
 I, 21, 4.

Jacent regna, IV, 7, 13.

Jacentis miserita est, III, 15, 15.

Jacere humi, I, 18, 3.

Jaces, IV, 2, 30. — merito, I,
 27, 9. — o quanta res, III, 12, 3.
 — *jacuit* rupto corpore, I, 24, 10.

Jactans basia, V, 7, 28. — fru-
 sta, III, 7, 22. — gloriam, I, 11,
 1. — meritum inane imprudenti-
 bus, I, 22, 12. — quod tegere de-
 bet pudor, IV, 23, 14. — se for-
 mosum, III, 8, 6.

Jactare tintinnabulum, II, 7, 5.

Jactis telis, IV, 4, 5.

Jactitare officium, II, 5, 16.

Jam, III, Prol. 27; III, 10, 10;
 III, Epil. 18; V, 5, 25. — *jam*
 nunc, IV, 20, 6. — *jam* curabo
 sentiat, V, 2, 6. — pridem, V,
 Prol. 2.

Janua, III, 10, 20. — ad *ja-*
nuam, IV, 24, 30.

Jocari, II, 5, 23; III, 4, 3. —
 fabulis, I, Prol. 7.

Jocularare, IV, 1, 12.

Jocunditas tibiarum, IV, 19, 21.

Jocus esse alicui, I, 21, 2. —
jocus narrantis, II, Prol. 5. — glo-
 riantis fratris, III, 8, 7. — *joco-*
rum genus, IV, 7, 2.

Jubet me benignitas vigilare, I,
 23, 7. — vocem premere, I, 11,
 12. — excuti, V, 5, 19. — repeti,
 V, 7, 31. — occidi, II, 8, 26. —
 combibere *jussit*, I, 14, 9. — po-
 ni, V, 4, 3. — dormire, III, 10,
 22. — adscribi, IV, 17, 16.

Jucundus odor, III, 1, 3.

JUV

Judex, III, Prol. 42. — *sedit*,
 I, 10, 6. — *judices* petunt adju-
 vari ab Augusto, III, 10, 39. —
judice Vespa, III, 13, 3. — quales
judices, V, 5, 38.

Judicare dignum memoria, IV,
 Prol. 19.

Judicat sententia, III, 10, 6. —
 livor, IV, 20, 1. — *judico* dignum
 poena, V, 3, 13.

Judicium, IV, 17, 32. — erro-
 ris, V, 5, 2. — sincerum, III, Prol.
 63. — *judicio* gratulari, III, Epil.
 27.

Jugulare, V, 4, 6.

Jugum temperare flagello, III,
 6, 6.

Jugum nemoris, IV, 7, 6. —
 Pierium, III, Prol. 17.

Jumenta, IV, 5, 24.

Juno, III, 18, 1.

Jupiter, I, 6, 5; III, 17, 6; IV,
 10, 1; IV, 11, 1; V, 8, 4. — ma-
 gnus, IV, 17, 13. — pater Deo-
 rum, I, 2, 13. — summus, IV, 19,
 12. — tonans, III, Prol. 18.

Jurgium petulans, III, 11, 2.
 — *jurgii* causam inferre alicui,
 I, 1, 4.

Jurisjurandi fides, I, 8, 7; III,
 10, 40.

Jurisperiti, IV, 5, 14.

Jus neglectum, IV, 5, 20. — si-
 mile, I, 26, 2. — *jura* sancta, IV,
 13, 8.

Jussus parare, III, 19, 2.

Justum exemplum, IV, 7, 20.
 — quanto *justius*, III, Epil. 23. —
 tanto *justius*, quanto, IV, Epil. 8.

Juvant te fabellæ, IV, 7, 22.

Juvenus, II, 1, 1.

Juvenis pulchra, II, 2, 5. — *ju-*
venes duo, IV, 24, 22.

LAP

LEC

Labare, IV, 13, 9. Vide not.
Labi favore pravo, V, 5, 1.
Labor doctus, II, Epil. 15; III, Prol. 26. — *deest fabro*, III, Epil. 7. — *laboris quantum*, II, 8, 24.
 — *labore mortuus*, IV, 1, 6. — *labori alicujus favere*, II, Epil. 8. — *ex labore fructum capere*, IV, 19, 9.
Laborare nihil, IV, 23, 8. — *validius*, III, 11, 4. — *laborant humiles*, I, 30, 1. — *laborare*, I, 22, 6.
Lac, III, 15, 8.
Lacerare, I, 1, 13. — *morsibus*, I, 12, 11; II, 3, 1.
Lacessere quem, IV, 23, 18.
Lacrimæ vectorum, IV, 16, 4.
Lacus, I, 6, 7.
Lædendi mens, V, 3, 7. — *lædere*, I, 26, 1; III, 2, 19. — *dente*, IV, 8, 6. — *læsit locus*, I, 18, 1. — *læsura invicem*, III, 8, 9. — *læsus vulnere*, II, 7, 12.
Lædi, II, 6, 6. — *impune*, I, 21, 9; IV, 4, 13.
Læta domus, IV, 24, 21. — *viridia*, II, 5, 14.
Lætari, III, Prol. 31. — *tulisse auxilium*, IV, 4, 7. — *lætare Roma*, V, 7, 27.
Læva omnia, III, 18, 12.
Lagona plena cibo, I, 26, 8.
Lambere collum, I, 26, 10. — *otio*, I, 25, 6.
Lanæ dedita, IV, 5, 43.
Languens ævum, III, Epil. 15. — *languere*, V, 10, 3.
Languidus gressus, V, 1, 13. — *languidæ vires*, III, 2, 9.
Lanifica, IV, 5, 23.
Laniger, I, 1, 6.
Lanius, III, 4, 3; III, 15, 13.
Lapidem impingere cui, III, 5, 2.

Laqueos effugere, IV, 2, 28.
Large dividere, II, 6, 15.
Largus cibis, III, 7, 14. — *larga dapes*, II, 4, 24.
Lassare se pondere, II, 6, 10.
Late spargere, III, 1, 3.
Latere mersum limo, I, 2, 16.
 — *latens*, II, 8, 5; V, 5, 31. — *latet plebs*, IV, 6, 13.
Latibula nemorosa, II, 8, 1. — *secreta*, I, 30, 9.
Latinae litteræ, IV, Epil. 6.
Latiior Rove, I, 24, 5.
Latium, II, Epil. 8.
Latrans senex canis, V, 10, 7.
Litrare pro re domini, I, 23, 6.
Latro, I, 1, 4. — *occisus*, V, 2, 4. — *Latrones advolant*, II, 7, 7. — *in Latronem incidere*, V, 2, 1.
Laudabile exemplum, II, 1, 11.
Laudare opus, IV, 20, 7. — *quod fuimus*, V, 10, 9. — *quæ laudas*, fruere, III, 7, 26. — *laudari verbis subdolis*, I, 13, 1. — *vocem cognovit*, III, 16, 16. — *cornua*, I, 12, 5. — *quæ laudamus*, sæpe multum luctus habent, I, 12, 15. — *laudatis utiliora*, I, 12, 1.
Laurea placet Phœbo, III, 17, 3.
Laus multa, III, Prol. 22. — *victorum*, IV, 21, 5; IV, 24, 5. — *parta*, IV, Prol. 17. — *vera*, IV, 12, 2. — *laudes dux*, IV, 24, 13. — *falsæ*, IV, 23, 23. — *laudis conscientia*, II, Epil. 11. — *laudis certamina*, V, 5, 7. — *laudibus onerare*, V, 5, 20. — *se conferre*, IV, 23, 3.
Lavatio argentea, IV, 5, 22.
Laxare arcum, III, 14, 11.
Lecto recipere corpus, I, 18, 4. — *ad lectum vadere*, III, 10, 26.
Lector, II, Prol. 11. — *Cato*, IV, 7, 21.

Leda, *Leda* sidera, IV, 14, 9.
Legati canum, IV, 17, 1. — *legatos* expectare, IV, 17, 35. — *dimittere*, IV, 17, 28.

Legere comœdias, V, 1, 10. — genus *jocorum*, IV, 7, 2. — *libellos*, III, *Pro*. 1. — *sententiam*, III, *Epil.* 33. — *versus*, IV, 21, 20. — *arbores*, III, 17, 2. — *capillos*, II, 2, 7. — *viles nenias*, III, *Pro*. 11. — *ad legendum* inducere, III, *Pro*. 62.

Lentus, I, 15, 7. — *lentum* flagellum, III, 6, 6.

Leo, I, 5, 4; I, 11, 3; I, 21, 4; II, 1, 1; IV, 13, 4.

Lepidum genus, V, 7, 13.

Lepus, I, 9, 4.

Leto dare, I, 22, 9; III, 16, 18.

Levare dorso quem, IV, 4, 4.

Levis cursus, I, 12, 8. — *risus*; I, 29, 1. — *leve* ludere, IV, 1, 12.

Lévit, IV, *Pro*. 8. — *stulta*, V, 7, 3.

Lex: *legem* proponere, III, 13, 5. — *legibus* obsistere, III, 15, 19. — *leges* æquæ, I, 2, 1.

Libent, I, 3, 1. — *quum libitum* est concipere, III, 15, 4. — *si libuerit*, II, *Pro*. 9.

Libellus, IV, *Pro*. 14. — *libellum* sustinere, IV, 7, 3. — *libelli* Phœdri, III, *Pro*. 1. — *libelli* dos, I, *Pro*. 3.

Libenter, I, 18, 1; V, 4, 5.

Libër: *librum* exarare, III, *Pro*. 29.

Libër (Bacchus), IV, 14, 10.

Libër mihi sum, III, 7, 27. — *animus*, III, *Pro*. 3. — *liberæ* paludes, I, 2, 10.

Liberalis repente stultis gratus est, I, 23, 1.

Liberare sese fovea saltu, III, 2, 10.

Libere dicere, IV, 19, 14.

Liberi insuivi, III, 3, 10. — *liberos* creare, I, 6, 9.

Libertas dalcis, III, 7, 1. — *præcax*, I, 2, 2.

Libertus, III, 10, 44.

Libido, IV, 14, 16.

Libitina, IV, 19, 26.

Licentia poetæ, IV, 24, 8. — *solvit frenum*, I, 2, 3. — *licentia* est, III, 7, 25.

Licet obtreget dum, IV, *Pro*. 16. — *dissimulet tamen*, IV, 20, 1.

Ligare cornua capitibus, IV, 6, 5. — *crus fascia*, V, 7, 36.

Ligneus alveolus, II, 5, 15.

Lignum, I, 2, 20.

Lima, IV, 8, 5.

Limare mendacium, III, 10, 49.

Limen Musarum, III, *Pro*. 16. — *liminis* custos Canis, III, 7, 9.

Limus, I, 2, 16.

Lingua, IV, 14, 1. — *fatilis*, V, 2, 10. — *linguam* præcludere, I, 23, 5.

Linquere hærentem vado, IV, 9, 12.

Linteum Pelusium, II, 5, 12.

Linus, III, *Pro*. 57.

Liquida sorbitio, I, 26, 4.

Liquor, I, 1, 8. — *dulcis*, IV, 9, 6. — *in liquore* vidit effugiam, I, 12, 4.

Lis deducta ad forum, III, 13, 3. — *orta*, IV, 4, 1.

Litigare cum aliquo, III, 11, 1.

Litteræ, IV, 7, 23. — *Latinae*, IV, *Epil.* 6. — *valent*, IV, 24, 1. — *litterarum* studium, IV, 21, 19.

Litterata Græcia, III, *Pro*. 54.

Livor, II, *Epil.* 10; IV, 20, 1. — *abesto hinc*, III, *Pro*. 60.

Locare nomen, I, 16, 1.

Locuples, I, 27, 2; IV, 21, 6.

Locus, II, 1, 5; IV, 9, 5. — *ignotus*, I, 14, 2. — *indignus*, III, 12, 3. — *obscurus*, IV, 2, 23. —

LUC

est auxilio, III, Epil. 16. — *locum recolare*, I, 18, 1. — *loco mercedis*, IV, 24, 33. — *tuta*, I, 28, 7. — *cedere*, I, 19, 10. — *quo conceptum est malum*, finire, I, 18, 6. — *loca deficient*, V, 5, 12. — *locum complere timore*, II, 4, 16. — *reposcere*, I, 19, 5.

Locutus, I, 27, 9; V, 4, 4; V, 7, 24. — *existimor*, IV, 1, 19. — *hoc modo*, IV, 1, 9. — *sic*, I, 5, 6; I, 26, 11.

Longe vetustior, IV, 7, 18. — *ab illis*, I, 30, 6. — *longe inferior*, I, 1, 3. — *fortior*, III, 7, 6.

Longitudo colli, I, 8, 8.

Longus: *longa memoria*, IV, Prol. 19. — *longum tempus*, IV, 5, 18. — *longior usus*, III, Epil. 13. — *longius iter*, III, 19, 5.

Loqui, IV, Epil. 1. — *sic*, IV, 4, 6. — *recte*, IV, 13, 1. — *hoc modo*, IV, 1, 9. — *sine mercede*, IV, 1, 19.

Loquantur arbores, I, Prol. 6.

Lora continere, III, 6, 7.

Lucerna allata, III, 10, 29. — *lucernam accendere*, III, 19, 4. — *de flamma Deum*, nefas, IV, 11, 12. — *ex ara*, IV, 11, 1.

Lucrum, V, 6, 3. — *dulce*, III,

LYM

571

Prol. 26. — *periculosum*, V, 4, 8. — *facere*, I, 23, 8; IV, 19, 26. — *lucro corrumpit cuncta* Plutus, IV, 12, 8.

Luctans cornibus, V, 9, 1.

Luctus quantum, I, 12, 15. — *luctum importare cui*, I, 28, 6.

Lucullus, II, 5, 9.

Ludere calamo, IV, 1, 13. — *nucibus*, III, 14, 1. — *pueriliter*, III, 8, 5. — *ludorum dies*, V, 7, 19. — *ludos facturum*, V, 5, 4; V, 7, 16.

Ludus animo debet aliquando dari, III, 14, 12.

Luere culpam spiritu, IV, 11, 7. — *pœnas*, I, 17, 1; III, 10, 44.

Luget domus, IV, 7, 12.

Lumen, III, 10, 24. — *luminis commercium*, IV, 11, 11. — *ad lumen compilare*, IV, 11, 2. — *cum lumine quid tu*, III, 19, 8.

Lupus, I, 1, 1; I, 8, 4; I, 10, 4; I, 16, 4; I, 17, 4; III, 7, 2.

Luscinius, III, 18, 11.

Lustrare domos, III, 19, 3.

Lux: *in lucem efferre*, II, Epil. 16. — *luce*, III, 7, 19.

Luxuriæ domus, IV, 5, 44.

Luxus, IV, 5, 37.

Lympharum speculum, I, 4, 3.

MAG

Macerare quem, IV, 19, 21.

Macie confectus, III, 7, 2.

Magis accensa, III, 16, 8. — *ridicule*, quam vere, III, 4, 5.

Magistra, II, 6, 15.

Magnitudo, III, 18, 6. — *principum*, IV, 6, 12. — *magnitudinis invidia*, I, 24, 3.

Magnus apparatus, IV, 24, 21. — *clamor*, I, 2, 11. — *Jupiter*, IV, 17, 10. — *risus*, V, 7, 31. — *magnæ opes*, II, 7, 14; III, Prol.

24. — *magnum beneficium*, III, 15, 12. — *periculum*, II, 4, 13; II, 8, 19. — *magna minari*, IV, 22, 4. — *magna invidia*, III, 8, 10. — *magno dolore victus*, I, 8, 5. — *major hostia*, III, 3, 11. — *molestia*, IV, 7, 24. — *nisus*, I, 24, 7. — *turba major*, V, 4, 11; V, 5, 25. — *cura major*, III, 3, 13. — *majus incommodum*, V, 3, 10. — *nilhil majus*, IV, 1, 13. — *majoris venire*, II, 5, 25. — *quis*

MAG

Leda, *Leda* sidera, IV, 24, 9.
Legati canum, IV, 17, 1. — *legatos* exspectare, IV, 17, 35. — *dimittere*, IV, 17, 28.

Legere comedias, V, 1, 10. — *genus* jocorum, IV, 7, 2. — *libellos*, III, Prol. 1. — *sententiam*, III, Epil. 33. — *versus*, IV, 21, 20. — *arbores*, III, 17, 2. — *capillos*, II, 2, 7. — *viles* nenias, III, Prol. 11. — *ad legendum* inducere, III, Prol. 62.

Lentus, I, 15, 7. — *lentum* flagellum, III, 6, 6.

Leo, I, 5, 4; I, 11, 3; I, 21, 4; II, 1, 1; IV, 13, 4.

Lepidum genus, V, 7, 13.

Lepus, I, 9, 4.

Leto dare, I, 22, 9; III, 16, 18.

Levare dorso quem, IV, 4, 4.

Levis cursus, I, 12, 8. — *risus*, I, 29, 1. — *leve* ludere, IV, 1, 12.

Lévitās, IV, Prol. 8. — *stulta*, V, 7, 3.

Lex: *legem* proponere, III, 13, 5. — *legibus* obsistere, III, 15, 19. — *leges* æquæ, I, 2, 1.

Libent, I, 3, 1. — *quum libitum* est concipere, III, 15, 4. — *si libuerit*, II, Prol. 9.

Libellus, IV, Prol. 14. — *libellum* sustinere, IV, 7, 3. — *libelli* Phædri, III, Prol. 1. — *libelli* dos, I, Prol. 3.

Libenter, I, 18, 1; V, 4, 5.

Liber: *librum* exarare, III, Prol. 29.

Liber (Bacchus), IV, 14, 10.

Liber mihi sum, III, 7, 27. — *animus*, III, Prol. 3. — *liberæ* paludes, I, 2, 10.

Liberalis repente stultis gratus est, I, 23, 1.

Liberare sese fovea saltu, III, 2, 10.

Libere dicere, IV, 19, 14.

Liberi insitivi, III, 3, 10. — *liberos* creare, I, 6, 9.

Libertas dulcis, III, 7, 1. — *pro-cax*, I, 2, 2.

Libertus, III, 10, 44.

Libido, IV, 14, 16.

Libitina, IV, 19, 26.

Licentia poetæ, IV, 24, 8. — *solvit frenum*, I, 2, 3. — *licentia* est, III, 7, 25.

Licet obtreget dum, IV, Prol. 16. — *dissimulet tamen*, IV, 20, 2.

Ligare cornua capitibus, IV, 6, 5. — *crus fascia*, V, 7, 36.

Ligneus alveolus, II, 5, 15.

Lignum, I, 2, 20.

Lima, IV, 8, 5.

Limare mendacium, III, 10, 49.

Limen Musarum, III, Prol. 16.

— *liminis* custos Canis, III, 7, 9.

Limus, I, 2, 16.

Lingua, IV, 14, 1. — *futilis*, V, 2, 10. — *linguam* præcludere, I, 23, 5.

Linquere hærentem vado, IV, 9, 12.

Linteum Pelusium, II, 5, 12.

Linus, III, Prol. 57.

Liquida sorbitio, I, 26, 4.

Liquor, I, 1, 8. — *dulcis*, IV, 9, 6. — *in liquore* vidit effigiem, I, 12, 4.

Lis deducta ad forum, III, 13, 3. — *orta*, IV, 4, 1.

Litigare cum aliquo, III, 11, 1.

Litteræ, IV, 7, 23. — *Latinæ*, IV, Epil. 6. — *valent*, IV, 24, 1. — *litterarum* studium, IV, 21, 19.

Litterata Græcia, III, Prol. 54.

Livor, II, Epil. 10; IV, 20, 1. — *abesto* hinc, III, Prol. 60.

Locare nomen, I, 16, 1.

Locuples, I, 27, 2; IV, 21, 6.

Locus, II, 1, 5; IV, 9, 5. — *ignotus*, I, 14, 2. — *indignus*, III, 12, 3. — *obscurus*, IV, 2, 23. —

est auxilio, III, Epil. 16. — locum recolere, I, 18, 1. — loco mercedis, IV, 24, 33. — tuta, I, 28, 7. — cedere, I, 19, 10. — quo conceptum est malum, finire, I, 18, 6. — loca deficient, V, 5, 12. — locum complere timore, II, 4, 16. — reposcere, I, 19, 5.

Locutus, I, 27, 9; V, 4, 4; V, 7, 24. — existimor, IV, 1, 19. — hoc modo, IV, 1, 9. — sic, I, 5, 6; I, 26, 11.

Longe vetustior, IV, 7, 18. — ab illis, I, 30, 6. — *longe* inferior, I, 1, 3. — fortior, III, 7, 6.

Longitudo colli, I, 8, 8.

Longus: *longa* memoria, IV, Prol. 19. — *longum* tempus, IV, 5, 18. — *longior* usus, III, Epil. 13. — *longius* iter, III, 19, 5.

Loqui, IV, Epil. 1. — sic, IV, 4, 6. — recte, IV, 13, 1. — hoc modo, IV, 1, 9. — sine mercede, IV, 1, 19.

Loquuntur arbores, I, Prol. 6.

Lora continere, III, 6, 7.

Lucerna allata, III, 10, 29. — *lucernam* accendere, III, 19, 4. — de flamma Deum, nefas, IV, 11, 12. — ex ara, IV, 11, 1.

Lucrum, V, 6, 3. — dulce, III,

Prol. 26. — *periculosum*, V, 4, 8. — *facere*, I, 23, 8; IV, 19, 26. — *lucro* corrumpit euncta Plutus, IV, 12, 8.

Luctans cornibus, V, 9, 1.

Luctus quantum, I, 12, 15. —

luctum importare cui, I, 28, 6.

Lucullus, II, 5, 9.

Ludere calamo, IV, 1, 13. — *nucleus*, III, 14, 1. — *pueriliter*, III, 8, 5. — *ludorum* dies, V, 7, 19. — *ludos* facturus, V, 5, 4; V, 7, 16.

Ludus animo debet aliquando dari, III, 14, 12.

Luere culpam spiritu, IV, 11, 7. — *pœnas*, I, 17, 1; III, 10, 44.

Luget domus, IV, 7, 12.

Lumen, III, 10, 24. — *luminis* commercium, IV, 11, 11. — *ad lumen* compilare, IV, 11, 2. — *cum lumine* quid tu, III, 19, 8.

Lupus, I, 1, 1; I, 8, 4; I, 10, 4; I, 16, 4; I, 17, 4; III, 7, 2.

Luscinius, III, 18, 11.

Lustrare domos, III, 19, 3.

Lux: *in lucem* efferre, II, Epil. 16. — *luce*, III, 7, 19.

Luxuriæ domus, IV, 5, 44.

Luxus, IV, 5, 37.

Lympharum speculum, I, 4, 3.

Macerare quem, IV, 19, 21.

Macie confectus, III, 7, 2.

Magis accensa, III, 16, 8. — *ridicule*, quam vere, III, 4, 5.

Magistra, II, 6, 15.

Magnitudo, III, 18, 6. — *principum*, IV, 6, 12. — *magnitudinis* invidia, I, 24, 3.

Magnus apparatus, IV, 24, 21. — *clamor*, I, 2, 11. — *Jupiter*, IV, 17, 10. — *risus*, V, 7, 31. — *magnæ* opes, II, 7, 14; III, Prol.

24. — *magnum* beneficium, III, 15, 12. — *periculum*, II, 4, 13; II, 8, 19. — *magna* minari, IV, 22, 4. — *magna* invidia, III, 8, 10. — *magno* dolore victus, I, 8, 5. — *major* hostia, III, 3, 11. — *molestia*, IV, 7, 24. — *nisus*, I, 24, 7. — *turba major*, V, 4, 11; V, 5, 25. — *cura major*, III, 3, 13. — *majus* incommodum, V, 3, 10. — *nihil majus*, IV, 1, 13. — *majoris* venire, II, 5, 25. — *quis*

major, I, 24, 8. — *majus malum*, I, 2, 31. — *majus pretium*, V, Prol. 5.
Majestas Ducis, II, 5, 23.
Male dimissus, IV, 24, 18. — *mulcatus*, I, 3, 9.
Maledicere cui, I, 1, 12.
Maleficii poena, I, 17, 1.
Maleficus, IV, 11, 20. — *canis*, II, 3, 2. — *consiliator*, II, 6, 2.
Maligna suspicio, III, 10, 36.
Malignitas, IV, Prol. 15.
Malitia scelestas, II, 4, 5.
Maluisset perdere, V, 7, 9.
Malus homo, I, 19, 1. — *Sutor*, I, 14, 1. — *malum* extrahere, I, 8, 6. — *alterius*, IV, 9, 2. — *concinnare*, II, 4, 25. — *concupitur*, I, 18, 7. — *perferre*, I, 2, 30. — *finiri*, I, 18, 7. — *malo* afficietur, I, 5, 10. — *esse*, V, 4, 12. — *malorum munera*, IV, 11, 5. — *malis* amicus, IV, 12, 7. — *mala* nequitiae, III, 8, 15. — *malum* dare, I, 16, 2. — *mala* videre, IV, 10, 4. — *malis* auxilium ferre, IV, 18, 1. — *malis* se dignum fateri, III, Prol. 43. — *mali* caussa, III, 10, 44. — *majus* ne veniat *malum*, I, 2, 31. — *mala* irridere, I, 9, 9.
Mandare servulo, IV, 24, 24.
Mandata dare, I, 2, 27; IV, 17, 20.
Manes Dii, I, 27, 4.
Manet sensus patri, IV, 5, 30. — *pretium* litteris, IV, Epil. 6.
Manifesta res, V, 5, 3.
Manus nostra, IV, 20, 8. — *manum* osculari, V, 1, 5. — *manu* Luculli, II, 5, 9. — *manus* inficere, IV, 7, 16. — *inter manus*, V, 7, 10. — *manibus* tangi, III, Prol. 6.
Mare medium, IV, 21, 10. — *Siculum*, II, 5, 10. — *Tusculum*, II, 5, 10.
Margarita, III, 12, 2.

Margine altiore, IV, 9, 4.
Maritus, III, 10, 9.
Marmor novum, V, Prol. 6.
Mas: *mares molles*, IV, 14, 3.
Masculina membra, IV, 14, 15.
Masculus, III, 15, 11. — *masculum* genus, IV, 14, 14.
Mater, I, 28, 5; III, 10, 22; IV, 5, 7. — *enixa*, III, Prol. 17. — *tua*, III, 15, 2. — *sedula*, IV, 5, 13. — *servans* etatem nati, III, 10, 23. — *matris* cathedra, III, 8, 4.
Materia, quam *Aesopus* reperit, I, Prol. 1. — *exigua*, IV, 24, 7. — *materia* copia, III, Epil. 6. — *satis*, IV, Prol. 2.
Matronarum oscula, IV, 23, 13.
Matura, IV, 3, 4. — *maturus*, III, 19, 2.
Maxime contrarii, IV, 11, 17. — *maximus* genitor, IV, 17, 22. — *plausus*, V, 5, 22. — *admirator*, IV, 21, 21. — *maxima* expectatio, IV, 22, 2. — *maxima* fames, IV, 17, 5. — *maxime* dolere, III, 10, 15.
Mecum, II, 5, 25; V, 3, 6. — *sunt* mea, IV, 21, 27.
Medea, IV, 7, 13.
Medica ars, I, 14, 11.
Medicinam facere, I, 8, 9; I, 14, 2.
Medicus nobilis, I, 14, 12.
Medio sole, III, 19, 8. — *media* aetas, II, 2, 3. — *quercus*, II, 4, 2. — *turba*, IV, 5, 29. — *via*, III, 14, 5. — *medium* mare, IV, 21, 10.
Mehercule, I, 25, 7; III, 5, 4; III, 17, 8; V, 5, 22.
Melior vita, IV, 17, 2. — *ad cogitandum* redit, III, 14, 13. — *meliores* carpere, II, Epil. 17. — *melius* facturum, V, 5, 24. — *deponere*, I, 18, 5.
Mellis sapor, III, 13, 10.

Melos egregium, IV, 21, 2. — *lusciniæ*, III, 18, 2.

Memini, III, 2, 17. — non satis, V, 7, 6. — pulchre, III, Epil. 35. — *meminerit*, I, Prol. 7.

Memoria longa, IV, Prol. 19. — *memoriæ* tradere, IV, 24, 3. — *memoriæ* dignum, IV, 20, 3. — *memoria* mea factum, III, 10, 8.

Menander scriptor, V, 1, 17. — nobilis comœdiis, V, 1, 9.

Mendaces, I, 17, 1.

Mendacium limare, III, 10, 48.

Mens lædendi, V, 3, 7. — cæca, IV, 19, 17. — rara, IV, 1, 17. — mihi est, III, Prol. 49. — *mentes* tenet favor, V, 5, 25.

Mensa, III, 7, 21.

Menses, III, 15, 5. — acti, I, 18, 2. — transeunt, V, 7, 11.

Mentiri, I, 29, 6. — multa, III, 10, 13.

Mercēs fraudis, I, 17, 9. — accepta, IV, 21, 5. — *mercedis* loco, IV, 24, 33. — pars, IV, 24, 11. — *mercedem* postulare, I, 8, 12. — sine *mercede*, IV, 1, 19.

Mercurius, I, 2, 27; IV, 17, 9.

Merda, IV, 17, 25.

Merere pati, III, 11, 7.

Mergere specu quos, IV, 6, 10. — *mersum*, I, 2, 16.

Meritum inane, I, 22, 12. — *meriti* pretium, I, 8, 1. — *merito* dicere, III, 17, 11. — jaces, I, 27, 9. — plectimur, I, 31, 13. — *meritis* tuis dedicans, III, Prol. 30. — capi, III, 15, 19. — *merito* derideri, III, 6, 10. — venire in dubium, III, 13, 7. — *invisus*, IV, 12, 1. — *metito* amittit proprium, I, 4, 1.

Merx, III, 4, 2.

Metuere humiles, I, 28, 1. — ruinam, II, 4, 21.

Metus mortis, IV, 16, 4. — præ-

cludit vocem, I, 2, 26. — *metu* fugere, I, 11, 15.

Meus homo, V, 7, 32. — *mea* causa si faceres, I, 22, 4. — culpa, I, 23, 8. — cuncta mecum sunt, IV, 21, 14.

Mihi prodesse, III, 12, 7. — *mihi* donavit, III, 16, 13. — visum est, IV, 23, 6. — promitte, IV, 24, 16. — supersunt, III, Epil. 1; IV, Epil. 1.

Milites (mures), IV, 6, 7. — *milites* duo, V, 2, 1.

Milvus, I, 31, 3.

Minari magna, IV, 22, 4.

Minas exercere, III, 6, 11.

Minerva admirans, III, 17, 5.

Minime confido, I, 18, 6. — puto, III, 10, 52.

Minos, IV, 7, 19.

Minus muneris, III, Epil. 11. — arripet, IV, 20, 4.

Minuta plebes, IV, 6, 13.

Miraculum novum, I, 11, 8.

Mirans, I, 12, 5. — *mirati* non revertier, IV, 17, 14.

Miscere dolorem, I, 28, 10. — civitatem, I, 2, 2. — toxicum antidoto, I, 14, 8. — *miscet* vitam dolor et gaudium, IV, 16, 10.

Misenensis villa, II, 5, 8.

Miser spiritus, IV, 19, 17. — *misera*, I, 28, 6. — *miseræ*, I, 6, 8. — mihi, II, 4, 7.

Miseranda, III, 10, 46.

Miseria fati, IV, 1, 3.

Misericordia proclivis, III, Epil. 21.

Misericors contra se, IV, 18, 3.

Miserita jacentis, III, 15, 15. *miseriti* perituræ, III, 2, 4.

Missum auleum, V, 7, 23. — mittere hydram, I, 2, 24. — legatos, IV, 17, 1. — panem, II, 3, 2; III, 2, 6. — cani, I, 23, 3. — vocem, III, 18, 4; IV, 11, 4.

Mixtus odor cum merdis, IV, 17, 25.

Mnemosyne, III, Prol. 18.

Modestia debetur pars, II, 1, 8.

Modestis offerre, quod, II, Prol. 15.

Modius tritici, I, 16, 3.

Modo, I, 9, 9; I, 17, 4; I, 20, 1; IV, 20, 1; V, 2, 8. — *vos parcite*, II, 8, 8.

Modus nullus, I, 26, 5. — *similis*, I, 24, 7. — *talis*, IV, 5, 9. — *modis variis involvens*, IV, 7, 14. — *hoc modo*, IV, 1, 9.

Macha, IV, 5, 39.

Mærens, I, 3, 10; III, 3, 6; IV, 15, 2.

Mæstus, IV, 4, 10.

Molestiam exhibere, IV, 7, 24.

Molestus ille, III, 19, 10. — *litteris*, IV, 7, 23. — *videtur*, III, Epil. 2. — *molesta sibi natio*, II, 5, 4. — *molesti mures*, I, 22, 3. — *poetæ*, IV, Epil. 9.

Moliens fraudem, IV, 9, 7.

Molles mares, IV, 14, 3.

Momentum horæ, III, Prol. 5.

Monere vitam consilio, I, Prol. 4. — *præcepto*, III, 8, 1. — *monent versus*, I, 19, 2. — *monet argumentum*, IV, 15, 7.

Monitus, III, 5, 8. — *monitis parere*, II, 6, 14.

Mons summus, II, 5, 9. — *parturit*, IV, 22, 1.

Monstrare, III, 5, 5. — *quid sit*, II, 6, 9. — *quo pacto*, V, 9, 3.

Monstro exterritus, III, 3, 5.

Mora dulcis, III, Prol. 59. — *temporis*, IV, 5, 18. — *impedit effectus*, V, 8, 6. — *moram facere*, IV, 24, 26. — *sine mora*, V, 7, 22.

Morari inter aras, IV, 23, 5.

Morbo gravi confectus, I, 14, 5.

Mordax invidia, V, Prol. 9. — *mordacior*, IV, 8, 1.

Mordere caput, V, 3, 1. — *liam*, IV, 8, 5.

Mori cogere, IV, 23, 19. — *moria*, I, 21, 12. — *moriens*, I, 12, 12.

Mors Socratis, III, 9, 3. — *professa*, IV, 7, 8. — *vicina*, III, Epil. 19. — *mortis metus*, IV, 16, 4. — *periculum*, I, 28, 11. — *solatium*, I, 9, 8. — *timor*, I, 14, 10. — *morti propior*, III, Epil. 10. — *morte ulcisci*, V, 3, 4. — *post mortem*, IV, 1, 10.

Morsus canis, II, 3, 1. — *sævus*, I, 12, 11.

Mortales, I, 20, 2. — *solent labi favore pravo*, V, 5, 1. — *mortalium ambitio*, III, 10, 56. — *error*, II, Prol. 3.

Mortuus labore et plagis, IV, 1, 6. — *mortuo congeruntur plagæ*, IV, 1, 11. — *mortua tribuit, quod viva negarat*, III, 16, 19. — *mortuum quem invenire*, III, 2, 8.

Mos spectatorum, V, 7, 13. — *vulgi*, V, 1, 3. — *translativus*, V, 7, 24. — *ut moris*, IV, 24, 8. — *mores dissolutos compescere*, I, 2, 12. — *hominum*, III, Prol. 50. — *moribus suis alienum*, IV, 5, 40. — *vincere faciem*, III, 8, 16. — *servare*, II, Prol. 8.

Motu sonoque, I, 2, 15.

Movere plausus, V, 5, 28. — *risum*, I, Prol. 3. — *saxa cantu*, III, Prol. 58. — *moveri verbis*, III, 6, 4.

Mox, I, 21, 7; IV, 1, 8; IV, 14, 9.

Mula, III, 6, 1.

Mulcatus male, I, 3, 9.

Muli duo, II, 7, 1.

Muliebris mundus, IV, 5, 21.

Mulier, III, 10, 14. — *casta*, III, 10, 14. — *parturiens*, I, 18, 2. — *non rudis*, II, 2, 3. — *mu-*

lierum cura fingi, II, 2, 8. — *mulierem* postulant, III, 10, 34. — *mulieris lingua*, IV, 14, 1.

Multare aliquem simili jure, I, 26, 2.

Multus sudor, IV, 24, 23. — *multum* nectar, IV, 14, 11. — *multum* exploranda veritas, III, 10, 5. — *falli*, I, 23, 6. — *gemens*, V, 7, 10. — *multum* hordeum, II, 7, 8. — *multo* majoris, II, 5, 25. — *similius*, V, 5, 34. — *validius*, III, 16, 6. — *multi*, III, 5, 1. — *et pauci*, V, 4, 12. — *multi*, rarus, IV, 1, 17. — *multi*, unus, IV, 5, 48. — *multa* laus, III, Prol. 22. — *multæ* laudes, V, 5, 20. — *res*, III, Epil. 3. — *multa* agendo nihil agens, II, 5, 3. — *inertitus*, III, 10, 13. — *supersunt*, IV, Epil. 1. — *quid multa*, II, 4, 23; III, 3, 12. — *multo* potior, III, 12, 6.

Mundus muliebris, IV, 5, 21.

Munitus satis, II, 6, 1.

Munus, IV, 15, 5. — *naturæ*,

II, 6, 16. — *munera* malorum, IV, 11, 5. — *minus muneris*, III, Epil. 11.

Murus: circa murum pasci, IV, 23, 17.

Mus, IV, 22, 3. — *mures* molesti, I, 22, 3. — *veloces*, IV, 2, 22. — *victi*, IV, 6, 1. — *mus* re-torridus, IV, 2, 27.

Musa, III, Prol. 57. — *Musarum* limen, III, Prol. 16.

Musca, III, 6, 1; IV, 23, 1; V, 3, 1.

Muscipulum effugere, IV, 2, 28.

Musicus sonus, IV, 19, 20.

Mustela, I, 22, 1; IV, 1, 20; IV, 2, 1; IV, 6, 1.

Mutant pauperes nil, I, 15, 2. — *mutare* propositum et vitæ genus, III, Prol. 15. — *mutari* ad faciem serenam, IV, 16, 5. — *mutatus* statim, V, 1, 17.

Mutire palam, III, Epil. 34.

Mutus: *muta* species, III, 18, 9.

Myron, V, Prol. 7.

Myrtus Veneri placet, III, 17, 3.

NAR

Nam, IV, 4, 8; V, 3, 12. — *namque*, I, 23, 7; III, 5, 19; III, 6, 9; III, 10, 45; III, 19, 6; IV, 7, 12; IV, 18, 4.

Nancisci cavernam, II, 4, 2.

Naris emunctæ senex, III, 3, 14. — *naribus* scrutari, IV, 17, 7. — *trahere* odorem, III, 1, 4.

Narrantis jocus, II, Prol. 5. — *narrare*, III, 10, 8. — *incipit*, I, 6, 2. — *hoc illis*, III, 12, 8. — *narrabit* quisque quod voluerit, III, 17, 8. — *narrata* res, IV, 24, 31.

Narratio assignatur cui, V, 2, 14. — *exserit*, I, 12, 2. — *narratione* quid posteris tradere, IV, 5, 2.

NAT

Nasci, I, 1, 11. — *niger*, an albus, III, 15, 10.

Nasutus, IV, 7, 1.

Natalis dies, III, 15, 12.

Natans, I, 4, 2.

Natio ardalionum, II, 5, 1.

Naturæ vox, V, 5, 33. — *natura* sinistra, II, Epil. 16. — *dat*, I, 3, 14. — *non dat* verba cui, III, 3, 15. — *naturæ* dedecus, I, 21, 11. — *munus*, II, 6, 16. — *onus*, I, 18, 5. — *partes*, IV, 14, 7.

Natus, I, 10, 22; IV, 21, 8. — *infelix* est, IV, 1, 1. — *Diis* iratis, IV, 19, 15. — *humilis natus*, I, 27, 2. — *antequam tu natus es*, V, 9, 4. — *vir natus*, III, 8, 12.

— *nati*, I, 24, 4; II, 4, 13. — *incolumes*, I, 28, 12. — *nata Jovis Minerva*, III, 17, 11. — *natus in ipsa pæne schola*, III, Prol. 20. — *natos fraudare lacte*, III, 15, 8. — *nato orba*, III, 10, 45.

Naufragi, IV, 21, 18.

Nauseare stultitia, IV, 7, 25.

Nautæ, IV, 16, 7.

Navis vexata tempestatibus, IV, 16, 3. — *navem adscendere*, IV, 21, 9.

Ne, II, 3, 5; IV, 11, 9. — *non*, IV, 17, 18. — *ne possent capi*, I, 15, 6.

Neapolis, II, 5, 7.

Nec tibi, nec mihi, III, 12, 7. — *opinans*, V, 7, 8. — *opinus*, I, 9, 6. — *ulli*, IV, 24, 30. — *nec tibi, nec ulli*, IV, 19, 12. — *nec fabellæ, nec fabulæ*, IV, 7, 22. — *unquam*, IV, 7, 6. — *nec ideo*, II, 8, 11. — *nec ille quidquam*, II, 8, 14. — *nec aliud quidquam queritur, quam*, II, Prol. 2. — *nec quidquam possunt, nisi*, II, Epil. 17.

Necare animal, V, 3, 10. — *pastores*, III, 2, 13. — *necuit hominem*, IV, 18, 4.

Necessitas non facit parentes, III, 15, 17.

Nectar, III, 16, 13. — *multum*, IV, 14, 11.

Negare, I, 15, 9; I, 24, 6; I, 29, 7. — *quod*, III, 16, 19. — *pulchre*, I, 10, 10. — *cupidis debes*, II, Prol. 14. — *se esse culpæ proximum*, I, 10, 5.

Neglectum jus, IV, 5, 20.

Negligenter, IV, 2, 24.

Negligere hordeum, II, 7, 9.

Negotia, III, Prol. 2.

Nemo, I, 14, 6; IV, 5, 14. — *munitus contra*, II, 6, 1. — *libenter recolit qui læsit locum*, I, 18, 1.

Nemoricultrix, II, 4, 3.

Nempe, IV, 23, 12. — *discimus*, II, 2, 2.

Nemus Pelium, IV, 7, 6. — *nemoris regnum*, I, 30, 8. — *nemorosa latibula*, II, 8, 1.

Neniæ, IV, 1, 14. — *viles*, III, Prol. 10.

Neque enim, III, Prol. 49.

Nequidquam, II, 5, 24; II, 6, 10.

Nequitia, II, 6, 3. — *nequitia mala*, III, 8, 15.

Nescio quis, III, 9, 5. — *quid boni*, II, 5, 20.

Nex venatorum, II, 8, 2. — *instans*, I, 22, 1. — *tristis*, II, 6, 17. — *neci occumbere*, IV, 2, 25. — *necem evadere*, IV, 6, 4. — *ad necem currere*, II, 8, 6. — *necem injusta*, I, 1, 13. — *necem fugitare*, I, 2, 25. — *vitare*, I, 31, 4.

Nidus aquilæ, II, 4, 6. — *nido ponere*, I, 28, 4. — *nidum facere*, II, 4, 1.

Niger, an albus, III, 15, 10. — *nigri capilli*, II, 2, 10.

Nihil repertum, V, 5, 20. — *nihil est*; III, 7, 17. — *agere*, II, 5, 3. — *quod non prosit*, III, 17, 13. — *habere*, IV, 23, 15. — *laborare*, IV, 23, 8. — *respicieus*, III, 10, 28. — *nihilominus*, III, Prol. 48. — *nihil utilius quam*, IV, 13, 1. — *nil præter*, I, 15, 2. — *spernat auris*, III, 10, 51.

Nilus flumen, I, 25, 3.

Nimia brevitæ, III, 10, 60. — *hilaritas*, IV, 16, 7. — *tenuitas*, I, 12, 6.

Nisi, V, 4, 6. — *est utile*, III, 17, 12. — *monstrare*, II, 6, 9. — *nossem*, I, 11, 14. — *scirem*, I, 25, 8. — *soleres*, II, 1, 3.

Nisus major, I, 24, 7.

Nitere, III, 7, 4.

Nititur adjuvare bonitas, III,

Epil. 17. — *nixa celsis cornibus*, IV, 9, 11.

Nitor pennarum, I, 13, 6. — *smaragdi*, III, 18, 7.

Nivea fascia, V, 7, 36. — *tunica*, V, 7, 37. — *nivei calcei*, V, 7, 37.

Nives, III, 7, 11.

Nobilis comœdiis, V, 1, 9. — *nobilis et dives*, V, 5, 4. — *quidam nobilis*, V, 7, 16. — *factus stupore vulgi*, I, 14, 12. — *testa*, III, 1, 2. — *urbs*, IV, 21, 18.

Nocet defuisse, V, 1, 8. — *nocendum nulli*, I, 26, 1. — *nocens consilio*, V, 3, 12.

Nocivum periculum, I, 29, 3.

Noctu, II, 4, 18; III, 7, 10; III, 10, 20.

Noctua, III, 16, 3.

Nocturnus fur, I, 23, 3.

Nolo, IV, 3, 4. — *irascaris*, IV, 19, 14. — *inquinari*, I, 29, 11. — *regnare*, III, 7, 27. — *noli affectare*, III, 18, 14. — *esse molestus*, IV, 7, 23. — *facere hoc*, II, 3, 5. — *imputare*, I, 22, 8. — *vereri*, I, 25, 7. — *nokuistis bonum ferre*, I, 2, 29.

Nomen amici, III, 9, 1. — *domini*, I, 16, 2. — *falsum*, I, 14, 3. — *victurum*, IV, Epil. 5. — *nominē alicujus commendari*, II, Prol. 7. — *nomen Æsopi*, V, Prol. 1.

Nomino Æsopias, IV, Prol. 11.

Nominor, I, 5, 7.

Non est, III, 7, 26; III, 15, 2. — *dubitatis credere*, I, 14, 15. — *multum egisti*, II, 5, 24. — *satis meminī*, V, 7, 6. — *vis progredi citius*, III, 6, 2. — *modo verum*, I, 17, 4. — *visum seni*, III, 19, 11. — *illam, verum illam*, III, 15, 7. — *est, quod timeas*, II, 1, 7. — *non tantum*, I, Prol. 6. — *non modo*, sed, I, 20, 1.

Non eram natus, I, 1, 11.

Nondum, IV, 3, 4.

Nosse genus, III, 13, 4. — *animum alicujus*, I, 11, 14. — *novi hoc ante, quam tu natus es*, V, 9, 4. — *noverat*, IV, 5, 28. — *dicet, qui me noverit*, III, 1, 7.

Nostra progenies, II, 4, 10. — *manus*, IV, 20, 8. — *laus*, IV, 23, 3. — *nostra mala non videmus*, IV, 10, 4. — *nostro sæculo*, V, Prol. 4. — *noster ignis*, IV, 11, 9.

Notam tristem sustinere, I, 3, 11. — *notæ hominum*, IV, 23, 22.

Notare singulos, III, Prol. 49.

Notescere, III, 3, 3. — *notuit res*, V, 7, 35.

Notus candor, III, Prol. 63. — *exitus*, I, 11, 9. — *flexus*, II, 5, 17. — *scurra*, V, 5, 8. — *ille erit, quem per te cognoveris*, III, 10, 58. — *nota pernicitas*, I, 9, 4. — *notis esse derisui*, I, 11, 2. — *notior paullo*, V, 7, 4.

Novacula, V, 8, 1.

Noverca, III, 10, 3.

Novies fecunda, III, Prol. 19.

Novissime, I, 24, 9; III, 14, 9; IV, 11, 20.

Novitas artis, V, 5, 6.

Novus canis, IV, 17, 36. — *novum marmor*, V, Prol. 5. — *miraculum*, I, 11, 8. — *novi cothurni*, IV, 7, 5. — *nova res*, IV, Prol. 13.

Nox venit, III, 7, 19. — *insecuta est*, III, 2, 7. — *noctis vices*, II, 8, 10.

Noxiorum premitur insolentijs, III, Epil. 31.

Nudare caput, V, 3, 1. — *conscientiam*, III, Prol. 47.

Nudum corpus, V, 8, 2. — *nudos relinquere*, IV, 21, 17.

Nulli nocendum, etc., I, 26, 1. — *nullo modo*, I, 26, 5. — *nulla poterit petpeti*, IV, 5, 39. — *prior*

ales, I, 13, 8. — *nullum* premium, IV, 19, 11. — *auxilium* mihi est, III, 16, 9. — *nullis* adiutoribus, V, 5, 14.

Num, I, 15, 7.

Numerare qui perierint, V, 4, 10. — *auctores* suos, III, Prol. 56.

Numerus: in *numere* esse, IV, 24, 16.

Numi, IV, 21, 23. — *numos* diripere, II, 7, 9.

Numinum praesentia, IV, 24, 32.

Nunc, I, 6, 7; III, Prol. 33; IV, 20, 6; V, 2, 10. — *demum* intelligo, I, 12, 13. — *primum*, III, 3, 3. — *quia*, I, 22, 6. — *pattior* nives, III, 7, 11.

Nunquam, I, 5, 1; III, 3, 15; IV, 17, 34; V, 5, 10.

Nuper, II, 8, 21; III, 16, 14.

Nuptiae celebres, I, 6, 1.

Nutrire cibo, V, 4, 6. — *ubere*, III, 15, 7.

Nux: *nucibus* ludere, III, 14, 2.

O me infelicem, I, 12, 13. — *nata*, III, 17, 11. — *o* quanta species, I, 7, 2. — *o* suavis anima, III, 1, 5. — *o* qui nitor, I, 13, 6. — *o* Canis, I, 27, 9. — *o* si, IV, 5, 30.

Obire, III, 10, 3.

Obitus, IV, 1, 2.

Objectus cibus, I, 23, 4. — *objectum* lucrum, IV, 12, 8. — *objectus* pugnae, V, 10, 4.

Objurgare, I, 9, 4. — *canem*, V, 10, 7.

Oblectare se, III, Prol. 32.

Oblitus cibi, I, 27, 7.

Obnoxia servitus, III, Prol. 34. — *obnoxiae* opes periculo, II, 7, 14.

Obscena dicta, III, 11, 2.

Obscenitas, IV, 14, 2.

Obscurus locus, IV, 2, 23.

Obstunt homines legibus, III, 15, 19.

Obtegere quid vestimentis simulans, V, 5, 30.

Obterere pede, I, 30, 10.

Obtrectare curam alicujus, II, Epil. 10. — *quem*, IV, Prol. 16.

Obvius esse alicui, I, 29, 4. — *casu*, IV, 21, 25.

Occasio brevis, V, 8, 5. — *data*, I, 8, 9.

Occidere nece, II, 6, 17. — *occiso* latrone, V, 2, 4.

Occipere loqui, I, 13, 5.

Occumbere neci, IV, 2, 25.

Occupare aliquem, ne esset primus, II, Epil. 5. — *Athenas* imperio, V, 1, 2. — *arcem*, I, 2, 5. — *quem*, V, 8, 3. — *occupatus*, III, 19, 12. — *in otio*, II, 5, 2. — *occupatae* aures, III, Prol. 7.

Occurrere, III, 7, 3. — *occurrit* illis labor, II, Epil. 15.

Oculos avertere, IV, 12, 6. — *centum* habere, II, 8, 18. — *oculis* venari viros, IV, 5, 4.

Odio subscribere, III, 10, 57.

Odiosissima aliis natio, II, 5, 4.

Odise quem, IV, 12, 7.

Odor jucundus, III, 1, 3. — *mixtus* cum merdis, IV, 17, 25. — *multus*, IV, 17, 19. — *odorem* spargere, III, 1, 3. — *trahere* naribus, III, 1, 4.

Offendere quosdam, III, 10, 60. — *ad fortunam*, IV, 14, 6. — *offendunt* immodica, IV, Epil. 4. — *offendor* subripi, IV, 11, 6.

Offerre modestis quod non petierint, II, Prol. 15.

Officina fabri, IV, 8, 3.

Officium, III, Prol. 5. — *come*,

II, 5, 16. — *præstare*, III, 7, 8.
— *repudiare*, I, 29, 6.

Offundere terrorem, II, 4, 11.

Olfacere culum, IV, 17, 36.

Olim, III, 2, 1; III, 17, 1; IV, 17, 1. — *nitetur adjuvare*, III, Epil. 17. — *redisses*, III, 12, 5.

— *venire*, IV, 11, 8.

Oliva gravior *Minervæ*, III, 17, 9.

Omina læva, III, 18, 12.

Omittere quid, IV, Prol. 5.

Omnino, IV, 7, 23.

Omnis impensa, IV, 19, 25. — *omni* contumelia, I, 2, 21. — *cura*, II, Prol. 8. — *injuriam*, I, 31, 9. — *vigilia*, III, Prol. 25. — *omnes* rustici, II, 8, 12. — *reclamant*, IV, 17, 26. — *scierunt*, IV, 24, 32. — *omnes* contentæ dotibus, III, 18, 13. — *unus* exurit, I, 6, 7. — *omnibus* dici, III, 17, 11. — *innotuit*, V, 7, 35. — *omnia* perlustro, IV, 23, 5. — *tremunt*, IV, 17, 23. — *omne* ferrum, IV, 8, 7. — *onus*, I, 2, 8. — *omnem* querelam, II, Epil. 14. — *impensam*, IV, 19, 25.

Onerare laudibus, V, 5, 20. — *saxis*, III, 2, 4.

Onus naturæ deponere, I, 18, 5. — *ignotum* (gravidæ), III, 15, 5. — *grave* insuetis, I, 2, 8. — *onere* degravari, IV, 21, 15. — *dives*, II, 7, 4.

Onustus sacrilegio, IV, 11, 3.

Opera vocis, I, 11, 13. — *perit*, II, 5, 24. — *operæ* pretium, II, 5, 6. — *operam* dare *Bathyllo*, V, 7, 5. — *perdere*, I, 25, 2.

Operarii, IV, 5, 23.

Opes, IV, 21, 13. — *invisæ* forti, IV, 12, 1. — *opes* regales concupiscere, I, 27, 10. — *opes* magnæ sunt periculo obnoxie, II, 7, 14. — *opes* magnas exaggerare, III, Prol. 24.

Opima præda, II, 6, 8.

Opinans, V, 7, 8.

Opinione alterius quid ponderare, III, 10, 55.

Opinus, I, 9, 6.

Oportet vacare, III, Prol. 2. — *gaudere*, IV, 16, 9.

Oppetere poenas superbiæ, III, 16, 2.

Oppidum, III, 10, 19.

Opponere Græciæ quos, II, Epil. 9.

Opportunum bubile, II, 8, 4.

Opprimere quem, IV, 24, 29. — *innocentes*, I, 1, 15. — *progeniem*, II, 4, 10. — *muscam*, V, 3, 2. — *oppressus* *Lepus* ab *Aquila*, I, 9, 3. — *manu*, V, 1, 5.

Oppugnare, II, 6, 3.

Opsonia, III, 4, 2. — *opsoniorum* pretia, IV, 19, 22.

Optem necare, V, 3, 10.

Optimi multi turpi facie, III, 4, 7. — *optimæ* res, IV, 23, 8.

Opus, III, 13, 9. — *ineptum*, laudandum, IV, 20, 7. — *Palladium*, IV, 7, 9. — *residuum*, III, Epil. 5. — *quum opus est*, IV, 23, 15. — *operi* statuere terminum, IV, Prol. 1. — *opus* approbare, IV, 24, 11. — *operibus* pretium invenire, V, Prol. 5.

Orare, ut, IV, 19, 5. — *incipit*, I, 28, 5. — *oratum* mittere, IV, 17, 2.

Orba nato, III, 10, 45.

Ordo propositi, IV, 20, 9. — *rei*, IV, 24, 31. — *equester*, V, 7, 30.

Ore attingere cibum, I, 4, 6. — *emittere* caseum, I, 13, 10. — *aufferre* (pro ex ore), I, 8, 11.

ora continet, III, 6, 7.

Ornare se laudibus, IV, 23, 23.

Ornamenta, IV, 5, 34.

Ornatus muneris, IV, 15, 5. — *ornatum* parare, IV, 5, 42.

Orpheus, III, Prol. 57.

Orta lis est hinc, IV, 4, 3.
Os devoratum heret fauce, I, 8,
 4. — *ossa*, III, 7, 22. — humana,
 I, 27, 3.
Oscula matronarum, IV, 23, 7.
 — casta, IV, 23, 7. — carpere,
 III, 8, 12.
Osculari manum, V, 1, 5.
Ostendere, IV, 11, 18; IV, Prol.
 12. — novitatem, V, 5, 6. — oves
 procul, III, 15, 3. — prædam, V,
 6, 4. — sese, V, 7, 19. — vocem,

I, 13, 9. — paucis versibus, I,
 9, 2. — vitam et mores hominum,
 III, Prol. 50.

Ostentum procurare, III, 3, 16.

Otiosus, III, 7, 14.

Otium dare corpori, III, Prol.
 13. — sequentes, V, 1, 7. — otio
 lambere, I, 25, 6. — in otio oc-
 cupata, II, 5, 2.

Ovis, I, 5, 3; I, 16, 3; I, 17,
 2; III, 3, 4. — segregatæ oves,
 III, 15, 3.

PAR

PAR

Pacta fides, III, 13, 17. — *pac-*
tum præmium, I, 8, 10. — quo
pacto, IV, 5, 15; IV, Prol. 5. —
 nullo, II, 6, 6.

Pane in ipsa schola, III, Prol. 20.

Pænula rejecta, V, 2, 5.

Palam mutire, III, Epil. 34.

Palladium opus, IV, 7, 9.

Pallas, III, 16, 13.

Pallium, V, 5, 18.

Palus, I, 30, 2. — *paludis* lati-
 bula, I, 30, 9. — *paludes* liberæ,
 I, 2, 10.

Panis conspersus furfuribus, IV,
 17, 4. — tinctus cruore, II, 3, 2.
 — *panem* petere ab aliquo, I, 17,
 3. — *panem* mittere cani, I, 23,
 3; III, 2, 17. — dare, III, 2, 18.
 — *panis* ultro affertur, III, 7, 21.
 — commendare *panem*, I, 17, 3.

Panthera, III, 2, 2.

Par color, III, 13, 6. — gratia,
 III, 2, 1. — officium, III, 7, 8.
 — esse mihi si potueris, I, 19, 10.
 — *pares* ætate, II, 2, 6. — forti-
 tudinis, IV, 15, 6.

Parare cœnam, III, 19, 2. —
 ornatum, IV, 5, 42. — togam pu-
 ram filio, III, 10, 10. — vinum,
 IV, 5, 41. — *paratur* perniciēs,
 AI, 4, 6. — *paratus* sum, III, 7,

11. — *parata* est rapere porcellos,
 II, 4, 15.

Parce gaudere, IV, 16, 9.

Parco sciens, III, Epil. 1. — vos
parcite, II, 8, 8. — *parcere*, I, 22,
 2. — feræ, III, 2, 15.

Parens, III, Prol. 57. — fidem
 advocavit, IV, 5, 20. — *parentes*
 facit bonitas, III, 15, 17.

Parere agnos, III, 3, 4. — cho-
 rum artium, III, Prol. 19. — mu-
 rem, IV, 22, 3. — *parit* mons, IV,
 22, 1. — *peperit*, II, 4, 2; III,
 15, 9.

Parere monitis, II, 6, 14.

Pariter, V, 2, 10.

Pars promissa, II, 6, 11. — ter-
 tia, IV, 24, 12. — debetur, II, 1,
 8. — *partem* postulans, II, 1, 2.
 — *partes* factionum, I, 2, 4. —
 naturæ, quas celat pudor, IV, 14,
 7. — bonas in *partes* accipere, II,
 Prol. 11. — datæ, III, 18, 10. —
partes tuæ, fuerunt aliorum prius,
 III, Epil. 24. — *partibus*, III, 13,
 5. — factis, I, 5, 6.

Parla laus mihi, IV, Prol. 17.

Particulo, IV, Prol. 10. — vir
 sanctissimus, IV, Epil. 6.

Partiens caritatem in ambos,
 III, 8, 12.

Parturiens Canis, I, 19, 3. —
mons, IV, 22, 1.

Partus instans, I, 18, 2.

Parum frondis, II, 8, 22.

Parvula volucris, V, 3, 3.

Parvum tigillam, I, 2, 14. —
parva patientia, IV, 7, 3. — *res*,
IV, 4, 10. — *fabella*, I, 15, 3. —
parvæ ædes, III, 9, 2.

Pascere asellum in prato, I, 15,
4. — *pasci stercore*, IV, 23, 17.
— *pastum exire*, II, 4, 14.

Passer, I, 9, 4.

Passim et certatim, V, 1, 3.

Pastores, III, 2, 13; III, 3, 17;
IV, 5, 38.

Patefacere sinum, IV, 7, 11.

Patena, I, 26, 4.

Pater, I, 1, 12; III, 8, 9; IV,
5, 30; IV, 7, 16. — *Deorum*, I,
2, 13. — *familias*, III, 10, 48. —
Pater (i. e. Jupiter), IV, 12, 6.

Patet via honoris, II, Epil. 3. —
vindicta solertiæ, I, 28, 2.

Pati exempla sua, I, 26, 12. —
frenos, IV, 4, 9. — *quod natura*
dedit, I, 3, 14. — *nives*, III, 7,
11. — *quod religio patitur*, decer-
nere, III, Epil. 26. — *quod meruit*
pati, III, 11, 7.

Patiens injuriæ, I, 5, 3.

Patientia parva sustinere, IV,
7, 3.

Patria, IV, 21, 7. — *patriæ de-*
cus, III, Prol. 55.

Patrimonium, IV, 19, 23.

Patroni, III, 10, 37.

Paucis diebus interpositis, III,
2, 12. — *paucis temeritas est bono*,
multis malo, V, 4, 12. — *paucæ*,
plures, IV, Prol. 12. — *pauci*, IV,
21, 14.

Paullo ante, V, 5, 12. — *notior*,
V, 7, 4.

Pauper pudor est, II, 1, 12. —
pauperes nil mutant mutato prin-

cipatu præter nomen domini, I,
15, 2.

Paupertatem sustinere, IV, 21, 3.

Pavescentes, I, 11, 9.

Pavidum genus, I, 2, 15.

Pavo, III, 18, 1. — *Pavonum*
grex, I, 3, 7.

Pavorem simulans, II, 4, 20.

Peccare, III, 10, 52. — *bis*, I,
8, 2. — *casu*, V, 3, 12. — *peccat*
religio mea, III, 13, 8.

Pecten, V, 6, 1.

Pectus solutum, III, Prol. 9. —
transfigere, III, 10, 27. — *ante*
pectus, IV, 10, 3.

Pecunia, II, 7, 2. — *dicta*, IV,
5, 46. — *pecuniam conferre*, IV,
5, 17.

Pecus, III, 2, 13; IV, 5, 23. —
pecore gaudens, IV, 5, 43. — *pe-*
cora habere, III, 3, 4.

Pedisequi, IV, 5, 36.

Pegma, V, 7, 7.

Pelagius cursus, IV, 21, 7.

Peliadum manus, IV, 7, 16.

Pelias, IV, 7, 13.

Pelium nemus, IV, 7, 6.

Pellis detracta, IV, 1, 7. — *ru-*
gosa, I, 24, 4.

Pelusium linteum, II, 5, 12.

Pendens in novacula, V, 8, 1.
— *ad lanium*, III, 4, 1.

Pendens poenas religioni, I, 27, 6.

Penis demissus, I, 29, 7.

Penitus, III, Prol. 21.

Pennarum nitor, I, 13, 6. —
pennæ celeritate vitare necem, I,
31, 4.

Per artus fratris, IV, 7, 15. —
campum fugere, I, 12, 8. — *quem*,
IV, 11, 10. — *te*, II, 1, 3. — *quem*
per te cognoveris, III, 10, 58. —
auras venire, II, 6, 7. — *per fa-*
bellas aliquid quærere, II, Prol. 2.

Peræ duæ, IV, 10, 1.

Peragere rem, III, Epil. 13.

Perambulans viridia, II, 5, 14.
Perdere, I, 10, 9. — *operam*, I, 25, 2. — *tibias*, V, 7, 9.
Perdomare freta, IV, 7, 19.
Perductus ad regem, III, Prol. 28.
Peregrina volucris, I, 26, 11.
Perferre, I, 2, 30.
Perficere, IV, 20, 8.
Periclitatur magnitudo ejus, IV, 6, 12.
Periculo eripere, I, 28, 11. — *obnoxie opes*, II, 7, 14. — *factus sophus*, IV, 16, 8. — *periculum avertendum victima*, III, 3, 8. — *nocivum*, I, 29, 3. — *in periculum venire*, IV, 9, 1. — *in periculo esse*, II, 4, 13. — *vertitur vita*, II, 8, 19.
Periculosa medicina, I, 8, 9. — *periculosum est*, III, 10, 1. — *lucrum*, V, 4, 8.
Perire, IV, 2, 26; IV, 21, 15; V, 4, 10. — *fame*, III, 7, 6. — *perit imitatus potentem*, I, 24, 1. — *momentum*, III, Prol. 5. — *opera*, II, 5, 24. — *raptus*, I, 20, 6. — *peritura quamvis nemo lædat*, III, 2, 5.
Peritus usu, III, 3, 1. — *peritis irritos dolos tendere*, I, 23, 2.
Perjurium sordidum, IV, 19, 24.
Perlegere libellum, IV, Prol. 14.
Perlustrare templa, IV, 23, 5.
Permotus convicio, I, 6, 5.
Pernicies Graium, IV, 7, 11. — *instat nobis*, I, 30, 3. — *paratur*, II, 4, 6. — *ad perniciem agi*, IV, 13, 3. — *devocare*, I, 20, 2.
Pernicitas nota, I, 9, 4.
Perorare causam, I, 10, 7.
Perpessus canis, III, 7, 2.
Perpeti, IV, 5, 39.
Per salutare Deos, IV, 12, 4.
Perscrutatus crimina, III, 10, 47.
Persecuta, I, 28, 5. — *persequi quem*, IV, 1, 3.

Persolvere pomas, III, 5, 10.
Persona tragica, I, 7, 1.
Persuasus, III, 5, 8. — *jurejurando*, I, 8, 7.
Pertinet ad caput, III, 3, 7. — *ad illos*, I, 14, 17. — *quo*, II, 1, 7. — *furor illorum ad caput nostrum*, I, 30, 11.
Pertrahere Romam, III, 10, 35.
Perturbatus homo, IV, 24, 27. — *sensus*, II, 4, 11.
Pervellere aurem, V, 5, 32.
Pervenire ad aures, II, Epil. 12. — *ad speluncam*, IV, 19, 3. — *perveniet ad me minus muneris*, III, Epil. 11.
Pes celer, IV, 17, 6. — *durus*, I, 30, 10. — *suspensus*, II, 4, 18. — *titubans*, IV, 14, 12. — *cessat*, I, 9, 5. — *pedem referre*, II, 1, 6. — *calceandum committere cui*, I, 14, 16.
Pessimi, III, 4, 6.
Petens Neapolim, II, 5, 7. — *petere*, I, 20, 6; II, 1, 10. — *panem*, I, 17, 2. — *regem*, I, 2, 11. — *cibum*, I, 4, 7. — *auxilium*, IV, 4, 4. — *cubiculum*, III, 10, 21. — *exitus*, I, 11, 9. — *secretum*, IV, 24, 6. — *silvas*, II, 1, 10. — *villam*, II, 8, 3. — *urbem*, IV, 21, 13. — *petere saxo*, III, 2, 17. — *peto reddas*, III, Prol. 63. — *ut reddas*, III, Epil. 8. — *ut adjuvaret*, III, 10, 39.
Petulans, III, 5, 2. — *jurgium*, III, 11, 2. — *turba*, I, 2, 20.
Phædri libelli, III, Prol. 1.
Phalereus Demetrius, V, 1, 1.
Philetus, V, 10, 10.
Phœbo placet laurea, III, 17, 3.
Phryx Æsopus, III, Prol. 52.
Piaculum est, III, Epil. 34.
Pictæ plumæ, III, 18, 8.
Pierium jugum, III, Prol. 17.
Pietas excolit Deos, IV, 11, 10.

Pignus apertum, V, 5, 37. — *pignore* quovis contendere, IV, 20, 5.

Pilis defectus, V, 6, 2.

Pingitur historia, IV, 6, 2.

Pinus, IV, 7, 7. — *Cybebæ* placet, III, 17, 4.

Pisistratus, I, 2, 5.

Placare severitatem, IV, 7, 4.

Placet conditio, III, 13, 12. — *quercus* Jovi, III, 17, 2. — *fatis*, IV, 19, 13.

Placidus, II, 1, 7. — *gradus*, II, 7, 6.

Plagæ congeruntur mortuo, IV, 1, 11. — *plagis* mortuus, IV, 1, 6.

Plane, III, 7, 26; III, 13, 7.

Planum, II, 4, 10.

Plaudere, V, 7, 33.

Plausus inlitteratus, IV, Prol. 20. — *maximus*, V, 5, 21. — *plausus* movere, V, 5, 28. — *in plausus* consurrectum, V, 7, 28.

Plebeio palam mutire *placulum* est, III, Epil. 34.

Plebes minuta, IV, 6, 13.

Plectere se, V, 9, 3. — *plecti*, I, 31, 13.

Plena apotheca cadis, IV, 5, 25. — *lagona* cibo, I, 26, 8.

Plerumque, I, 29, 1; III, 16, 2.

Plumæ pictæ, III, 18, 8.

Plus boni, IV, 5, 1. — *temporis*, III, Epil. 12. — *favere*, V, Prol. 8. — *non habeo*, III, 5, 4. — *consumet*, III, Epil. 12. — *valeo*, I, 5, 9. — *pluris* esse, IV, 23, 2. — *plures*, IV, Prol. 12. — *uniculi*, IV, 19, 2. — *pluribus* exsecutus, III, 10, 59. — *plura*, III, Prol. 39; III, 10, 14.

Plutus, IV, 12, 5.

Pocula, IV, 24, 20.

Pœnæ, IV, 17, 27. — *facinoris*, III, 10, 32. — *malefici*, I, 17, 1. — *pœnæ* dies, IV, 11, 8. —

pœna dignus, V, 3, 13. — *pœnas* cui dare, I, 13, 2. — *imponere*, IV, 17, 29. — *luere*, I, 17, 1; III, 10, 44. — *oppetere*, III, 16, 2. — *pendere*, I, 27, 6. — *persolvere*, III, 5, 10.

Pœnitere : ad *pœnitendum* agi, V, 5, 3.

Pœnitentia, IV, 13, 9. — *aera*, I, 13, 2.

Pœtæ licentia, IV, 24, 8. — *pœtæ* molesti, IV, Epil. 9.

Polire materiam versibus, I, Prol. 2. — *polita* domus, IV, 5, 26.

Pollicitus, III, Epil. 9.

Polluitur fama, III, 10, 17.

Ponderare quid opinione alterius, III, 10, 55.

Pondus grave, II, 6, 10.

Ponere arcum, III, 14, 5. — *domum*, III, 9, 6. — *lagonam* plenam cibo, I, 26, 8. — *escam* nido, I, 28, 4. — *fetum*, II, 4, 3. — *sorbtionem*, I, 26, 5. — *statuam*, II, Epil. 1. — *ponuntur* reliquæ, V, 4, 3. — *posito* timore, I, 2, 19. — *præmio*, I, 14, 9. — *posita* questio, III, 14, 8. — *villa*, II, 5, 9. — *positum* speculum, III, 8, 4.

Pontus inhospitalis, IV, 7, 10.

Populus, IV, 6, 11. — *in theatro*, V, 7, 34. — *acclamat*, V, 5, 34. — *approbat*, IV, 5, 28. — *concurrit*, III, 14, 7.

Populus celsa, III, 17, 4.

Porcelli vocem imitatus, V, 5, 17. — *porcellum* obtegere vestibus, V, 5, 30. — *porcelli*, II, 4, 15.

Porrigere tabulam, IV, 21, 25.

Portæ cavorum, IV, 6, 8.

Portare onus, III, 15, 5. — *tabulam*, IV, 21, 25. — *clitellas*, I, 15, 10.

Poscere reliquum, IV, 24, 12. — *scyphum*, I, 14, 7.

Prope Clazomenas, IV, 21, 17.
Properare gradu cencito, III, 2, 11.
Propior Græciæ, III, Prol. 54.
 — *morti*, III, Epil. 10.
Proponere legem partibus duabus, III, 13, 5. — *terminum*, III, Epil. 28.
Propositum, I, 5, 2. — *mutandum*, III, Prol. 15. — *præmium*, V, 5, 5. — *servare*, II, Prol. 6. — *propositi ordo*, IV, 20, 9.
Proprium genus, I, 3, 10. — *amittit appetens alienum*, I, 4, 1. — *proprii affectus*, III, Prol. 36. — *proprie dotes*, III, 18, 13. — *propria vitia*, IV, 10, 2. — *proprius color*, IV, Prol. 8.
Propter fructum, III, 17, 9. — *virtutem*, IV, 12, 3. — *volans*, II, 6, 7.
Propterea, III, 10, 59.
Propulsi fastibus, IV, 17, 12.
Prorsus egregium, II, 1, 11. — *libenter*, V, 4, 5.
Prosequi plausu, V, 5, 21. — *verbis*, III, 5, 4.
Prospectare mare, II, 5, 10.
Prospicere toto die, II, 4, 20. — *prospicere* (pro, conspiciere ex loco superiore), I, 17, 8.
Prosternere se, V, 7, 33.
Protinus, IV, 18, 4.
Protrusus foras, V, 7, 39.
Provocare quem, IV, 24, 25.
Provolare, III, 2, 12.
Proximus heres, III, 10, 12. — *culpæ*, I, 10, 5. — *proxima villa*, II, 8, 3. — *proximi*, 5, 1, 16.
Prudens consilium, I, Prol. 4.
Prudentia artis, I, 14, 11.

QUA

Qua, IV, 8, 4. — *qua visum est*, III, 7, 20.

Pudet fortunam criminis, II, Epil. 19.
Pudor, IV, 14, 7. — *est pauper*, II, 1, 12. — *tegit quod*, IV, 23, 14.
Puella, II, 2, 10.
Puer, III, 10, 13. — *legi*, III, Epil. 33. — *puerorum turba*, III, 14, 1.
Pueriliter, III, 8, 5.
Pugna suis, V, 10, 4. — *Tauro-rum*, I, 30, 2.
Pulchra juvenis, II, 2, 5. — *facies*, III, 8, 3.
Pulchre intelligere, IV, 20, 2. — *meminisse*, III, Epil. 35. — *negare*, I, 10, 10. — *videre*, IV, 19, 6; V, 10, 10. — *pulcherrime nosse*, III, 13, 4.
Pallus gallinaceus, III, 12, 1. — *pullis eseam ponere*, I, 28, 4.
Pulmentarium, III, 7, 23.
Pulpitum, V, 7, 32.
Pulsus regno, I, 30, 8.
Pulverem sedans, II, 5, 18. — *pulvere sparsi*, IV, 24, 22.
Punctum volucris, V, 3, 3.
Puniuntur scelera, IV, 11, 19. — *puniti*, V, 4, 11.
Pura toga, III, 10, 10.
Purgare alicui domum, I, 22, 3.
Putans escam, IV, 2, 24. — *prædam ferri*, I, 4, 4. — *minime*, III, 10, 52. — *putantur sapere*, IV, 7, 26. — *putas*, I, 15, 8. — *putaret se fingi*, II, 2, 8. — *ut putavit*, II, 5, 20. — *putabit*, IV, 20, 3. — *putat*, V, 7, 29. — *putet*, V, 9, 5. — *putare se post mortem securum fore*, IV, 1, 10.
Puteus, IV, 9, 11.
Pycetes, IV, 24, 5.

QUA

Quacumque summa tradere, IV, 5, 44.

Quadrantes, IV, 19, 23.

Quærere, I, 6, 5; I, 29, 6; III, 4, 3. — *causam*, IV, 12, 6. — *escam*, III, 12, 2. — *hominem*, III, 19, 9. — *ignem*, III, 19, 3. — *illam*, III, 15, 4. — *lumen*, III, 10, 24. — *victimam*, III, 16, 4. — *vindictam*, IV, 4, 11. — *quæritur* per fabellas, II, Prol. 2. — *quærit* reperire, IV, 9, 2. — *quærere* modo simili, I, 24, 7. — *quærere* exaggerare opes, III, Prol. 25.

Quæso, I, 1, 7; III, Prol. 10; III, 7, 17; III, 9, 6. — *num*, I, 15, 7. — *ponis domum?* III, 9, 6. — *parcas mihi*, I, 22, 2.

Quæstio posita, III, 14, 8.

Quæstus impudentiæ stultitia, I, 14, 18. — *genus*, IV, 21, 6. — *quæstus* (plur.), IV, 1, 4.

Qualis videtur tibi, I, 11, 13. — *quale* in te dicam bonum fuisse, III, 1, 5. — *quale* caput, talis sapor, III, 4, 4.

Quam tarda es, III, 6, 2. — *utilis* sis, IV, 4, 8. — *quam* non sit credendum, V, 2, 13. — *non sit* conveniens, IV, 19, 7. — *quam* graviter ferret, IV, 5, 31.

Quamlibet lambe otio, I, 25, 6.

Quamvis, III, Prol. 20; III, Epil. 6; IV, 11, 5; IV, 24, 17. — *sublimis*, I, 28, 1. — *quamvis* dignus, V, 3, 13.

Quanam ratione, IV, 5, 17.

Quando, III, 4, 6.

Quandoquidem, III, 10, 52.

Quantus honos, IV, 24, 2. — *quanta* perniciēs, I, 30, 3. — *res*, III, 12, 3. — *species*, I, 7, 2. — *utilitas*, IV, 1, 15. — *quantæ* demeriti putatis, I, 14, 14. — *quantum* decoris geris, I, 13, 7. — *laboris*, II, 8, 24. — *luctus* habuerit, I, 12, 15. — *malī*, II, 4, 25. — *valerent* litteræ, IV, 24, 1. —

quanto validius, IV, Epil. 9. — *facilius*, III, 7, 13. — *justius*, III, Epil. 23. — *quantis* viribus fugias, V, 2, 12.

Quapropter, III, 6, 8; III, 13, 15.

Quare, I, 31, 7; III, 17, 5; IV, Prol. 10; IV, Epil. 4.

Quarta pars, I, 5, 10. — *quartus* libellus, IV, Prol. 14.

Quasi delirus, III, 14, 3. — *inventuri*, III, 2, 8.

Quassare fulmen, IV, 17, 23.

Quercus alta, III, 13, 1. — *media*, ima, sublimis, II, 4, 1. — *placet* Jovi, III, 17, 2. — *quercum* evertere, II, 4, 9.

Querela, I, 6, 6; I, 9, 10. — *convenit*, V, 6, 7. — *querelam* submovere, II, Epil. 14. — *ad querelam* recidere, III, 18, 15.

Queri, I, 1, 7; I, 2, 8. — *de* fortunis suis, IV, 16, 1. — *sensim*, IV, 16, 9.

Questus vanus, I, 9, 7.

Qui nunc demum intelligo, I, 12, 13. — *si qua* res, IV, 8, 4. — *quæ* jaces, IV, 2, 30. — *cui*, I, 14, 16. — *quo* facto, V, 5, 19. — *qui* (pro quomodo), I, 1, 7.

Quia, I, 2, 7; IV, 7, 18; IV, 12, 2. — *jam*, I, 8, 3.

Quicunque, I, 10, 1; I, 21, 1; II, Prol. 5. — *quicunque* populus, IV, 6, 11. — *quodcunque* est lucri, V, 6, 3. — *quodcunque* fuerit, III, Prol. 27.

Quidam e turba, III, 19, 7. — *quidam*, *quidam*, V, 7, 21. — *quemdam*, II, 2, 3. — *quidam* decedens, IV, 5, 3. — *quidam* dives et nobilis, V, 5, 4; V, 7, 22. — *quædam*, I, 6, 6.

Quidem, II, 8, 17; IV, 13, 2.

Quidnam, IV, Prol. 5. — *quidnam* fecissent, IV, 1, 9. — *futurum* est, si, I, 6, 9. — *saperet*,

III, 4, 3. — *voluisti tibi*, II, 8, 5.
Quidquam, II, 8, 14; II, Epil. 17; III, 12, 7; IV, 19, 13.
Quidquid, II, 6, 3; IV, 20, 3; V, Prol. 2.
Quiescere, III, 7, 19.
Quietis gratias agere, II, 8, 15.
— *quietus gradus*, II, 7, 6.
Quin etiam, V, 1, 7.
Quippe, I, 28, 7; III, 2, 5.
Quis non, aut *quis*, III, 13, 14.
— *quis* (pro, *quibus*), III, 13, 11; V, 1, 9. — *quid ita cessarunt pedes*, I, 9, 5. — *quid credis accidere*, III, Prol. 24. — *boni*, II, 5, 20. — *horum simile*, IV, 23, 9. — *lucri*, IV, 19, 26. — *multa*, II, 4, 23; III, 3, 12. — *enim*, III, 8, 8. — *tu cum lumine*, III, 19, 8. — *quid tibi videtur*, IV, 7, 17. — *quid possum facere tibi*, IV, 7, 21. — *quid captas me lædere*, IV, 8, 6.
Quisnam, V, 1, 15.
Quisque, IV, 21, 16; V, 5, 6. — *sua exempla pati debet*, I, 26, 12.

RAP

Radix: a *radicibus*, III, 10, 49.
Ramosa cornua, I, 12, 5.
Ramus cavus, III, 16, 5. — *ramis desiderare*, II, 4, 21.
Rana, I, 24, 2; I, 30, 2. — *ranæ clamant*, I, 6, 4. — *regem petunt*, I, 2, 10.
Rapere, IV, 21, 16. — *atque abire*, I, 16, 5. — *caseum dentibus*, I, 13, 11. — *divitias*, V, 4, 9. — *facem*, I, 28, 8. — *nec opinum*, I, 9, 6. — *porcellos*, II, 4, 15. — *prædam*, II, 6, 8. — *ad se*, III, Prol. 46. — *rapi a corcodilis*, I, 25, 4. — *rapitur pegma*, V, 7, 7. — *unguibus*, II, 6, 8.
Rapinam vitans, II, 4, 22.

QUO

— *sua cuique cogitatio*, IV, Prol. 7.
Quo mi, si, III, 18, 9. — *quo venis*, IV, 23, 12. — *quo melius*, I, 18, 5. — *quo abire*, III, 7, 25. — *quo plus*, III, Epil. 12. — *quo facilius*, IV, 21, 3. — *pertineat*, III, 1, 7.
Quod implicuisset error, III, 10, 41. — *bona possideat suspicio*, III, 10, 36, 37.
Quondam, I, 6, 3; I, 28, 3; III, Epil. 33. — *in prato*, I, 24, 2.
Quoniam, I, 2, 7; I, 8, 2; II, Epil. 5; III, Prol. 61; III, 10, 60; IV, Prol. 10.
Quoque, I, 19, 8; I, 20, 2; II, 4, 16; II, 8, 25; IV, 1, 2, et IV, 7, 17.
Quot res, IV, 11, 14.
Quotidie, II, 4, 8; III, 8, 14; III, Epil. 10.
Quovis pignore, IV, 20, 5.
Quum, I, 2, 1. — *quum venerit*, IV, 11, 8. — *quum jam*, III, Epil. 18. — *voles*, III, 14, 11. — *repente quum*, IV, 24, 22.

REC

Raptor consilium vertit, I, 31, 5.
Rara fides, III, 9, 1. — *mens*, IV, 1, 17.
Ratio certa, IV, Prol. 9. — *quæ ratio procreasset tribadas*, IV, 14, 4. — *quam ratione*, IV, 5, 17.
Ratis, IV, 7, 9.
Receptus cælo, IV, 12, 3. — *recepti cavis*, IV, 6, 4.
Recidere ad querelam, III, 18, 15.
Recipere corpus lecto, I, 18, 4. — *ad se*, IV, 21, 23. — *recipit me domus*, IV, 23, 20. — *recipi in cœtum*, III, Prol. 23.
Reclamare, IV, 17, 26.
Recolere locum, I, 18, 1.
Recta redire pro forum, III, 19,

6. — petens cubiculum, III, 10, 21.
Recte loqui, IV, 13, 1.

Recumbere, IV, 24, 19.

Recusare, III, 13, 12. — damnum, III, 2, 16. — fidem, III, 13, 17.

Reddere iudicium, III, Prol. 63. — jura, IV, 13, 8. — tempora amicis, III, Prol. 12. — reddere præmium, III, Epil. 8. — reddidi quod debui, V, Prol. 2.

Redire, I, 3, 10; IV, 24, 19. — a cena, II, 8, 20. — ad cogitandum, III, 14, 13. — ad splendorem, III, 12, 5. — in gratiam secum, V, 3, 6. — recta per forum, III, 19, 6. — ad hostem, IV, 4, 5. — in patriam, IV, 21, 7.

Reducere quem in scenam, V, 7, 25.

Refelli, IV, 20, 6.

Referre auctoritatem, IV, 24, 10. — fabellam, I, 2, 9. — pedem retro, II, 1, 6. — ad animum, III, 19, 10. — de quo retuli, IV, 24, 4. — referri domum, V, 7, 11. — par solet gratia, III, 2, 1. — quid refert mea, I, 15, 9.

Reficere vires, III, 2, 9. — resecta, IV, 18, 4.

Regales opes, I, 27, 10.

Regia, IV, 17, 11.

Regnare nolo, liber ut non sim mihi, III, 7, 27.

Regnum adipisci, I, 31, 11. — nemoris, I, 30, 8. — Peliae, IV, 7, 13.

Rejicere improbum, II, 1, 4. — rejecta pænula, V, 2, 5.

Relaxare animum, III, Prol. 13.

Religio (judicis), III, 13, 8. — sancta, I, 27, 6; IV, 11, 4. — quod religio patitur, III, Epil. 26.

Relinquere, III, Prol. 39. — filias, IV, 5, 3. — nudos, IV, 21, 17.

Reliquiae, I, 22, 6; III, 1, 6; V,

4, 3. — aliquæ, III, Epil. 15. — reliquiis frui, I, 22, 6.

Reliquus: reliquum poscere, IV, 24, 12. — reliquæ, I, 31, 13; III, 4, 2.

Remedium vulneris, II, 3, 3. — remedio aliquo dolorem delinire, III, Prol. 44.

Repelli veritatis viribus, I, 1, 9.

Rependere alicui gratiam, II, Prol. 12.

Repente, IV, 11, 4; V, 5, 16.

— cacare, IV, 17, 25. — liberalis, I, 23, 1. — quum, IV, 24, 22. — calvus factus, II, 2, 9.

Reperere, V, 1, 8.

Reperire, IV, 5, 49. — argumentum, IV, 11, 15. — effugium, IV, 9, 2. — fontem, III, 10, 43. — margaritam, III, 12, 2. — materiam, I, Prol. 1. — servitutem, IV, 4, 11. — turbam, V, 4, 11. — utilitatem, IV, 1, 15. — reperti, IV, 24, 30. — repertum, V, 5, 20.

Repetere canticum, V, 7, 31.

Replere anum odore, IV, 17, 19. — se esca, II, 4, 19. — repleta pera vitii, IV, 10, 2.

Reposcere locum, I, 19, 5.

Repræsentare poenam, III, 10, 32.

Reprehendere elapsum, V, 8, 4.

Reprimere iram, I, 29, 10.

Repudiare officium, I, 29, 5.

Repulsam sentire, I, 3, 16.

Reputare lucrum, V, 4, 8.

Requirere, I, 16, 7. — auxilia, I, 31, 2. — qui sint, III, Epil. 32.

Res cibi, IV, 8, 4. — domini, I, 23, 6. — feminarum, III, 8, 11.

— domestica, III, Prol. 11. — gravis, III, Prol. 51. — narrata, IV, 24, 31. — parva, IV, 4, 10. — se-

cunda, dubia, V, 2, 15. — utraque, III, 10, 2. — ulla, IV, 11, 21. — venit in dubium, III, 13, 7.

— rem expedire, I, 16, 2. — intelligere, II, 5, 19. — peragere,

III, Epil. 13. — *res habere*, IV, 5, 11. — *re commendari*, II, Prol. 7. — *res manifestæ*, V, 5, 3. — *multæ*, III, Epil. 3. — *novæ*, IV, Prol. 13. — *optimæ*, IV, 23, 8. — *pretiosæ*, IV, 21, 11. — *rerum occasio*, V, 8, 5. — *varietas*, III, Epil. 3; IV, Epil. 2. — *res notuit*, V, 7, 35. — *res hæc avaris esse conveniens potest*, I, 27, 1. — *re hac probatur*, I, 13, 13; IV, 10, 4.

Residens arbore, I, 13, 4.

Resides, V, 1, 7.

Residuum opus, III, Epil. 5.

Resistere, III, 7, 4; V, 2, 2. — *ad fontem*, I, 12, 3. — *restitit*, III, 14, 2.

Resonat domus apparatu, IV, 24, 21.

Respectus fabulæ, V, 4, 7.

Respicens nihil, III, 10, 28.

Respondere, I, 1, 11; I, 22, 4; II, 8, 17, III, 3, 7; III, 6, 4; IV, 18, 6; V, 1, 16; V, 3, 6. — *clementer*, IV, 19, 8. — *respondent citati*, IV, 17, 8.

Responsum, IV, 20, 6.

Restituere fructum, III, 13, 15.

Retensus arcus, III, 14, 5.

Retenta cornua, I, 12, 10.

Retorridus mus, IV, 2, 27.

Retrò referre pedem, II, 1, 6.

Retundere superbiam, IV, 23, 21.

Reus confessus, III, Epil. 22.

Revertier, IV, 17, 14. — *revertor hostis*, III, 2, 19. — *reversus est domum*, IV, 14, 12.

Revocare, I, 26, 7.

Rex Dardaniæ, III, Prol. 28. — *ferarum*, IV, 13, 4. — *urbis*, I, 14, 6. — *rege explorato*, I, 2, 18. — *regis officium*, IV, 17, 28. — *regis in capite musca sedet*, IV, 23, 6. — *regis est*, *dimittere legatos*,

IV, 17, 28. — *regem creare*, I, 31, 8.

Ridere, I, 2, 13. — *delirum*, III, 14, 3.

Ridicule magis, *quam vere*, III, 4, 5.

Rigens gela colubra, IV, 18, 2.

Risus levis, I, 29, 1. — *magnus*, V, 7, 31. — *movere*, I, Prol. 3.

Rivus, I, 1, 1.

Rodere (de muribus), I, 22, 7.

Rogare aditum, IV, 17, 21. — *victimam*, IV, 21, 25. — *causam*, IV, 18, 5. — *coronam*, V, 7, 34. — *modiâ tritici quem*, I, 16, 3. — *pro vita*, III, 2, 16. — *regem*, I, 2, 22. — *ut deponeret*, I, 19, 3. — *rogavit*, IV, 9, 6; IV, 14, 3. — *rogatus*, IV, 1, 8; IV, 5, 33. — *rogata ut taceret*, III, 16, 6.

Roma, II, 5, 1; III, 10, 35. — *incolumis*, V, 7, 27.

Rostrum apri, I, 29, 8. — *ciconiæ*, I, 26, 8.

Rudis mulier, II, 2, 3.

Ruere, II, 6, 3. — *certatim*, V, 1, 3. — *ruit Ilium*, III, 10, 4.

Rugosam inflare pellem, I, 24, 4.

Ruina camaræ, IV, 24, 29. — *ruinam metuens*, II, 4, 21.

Rumor dispersus, V, 5, 11. — *fremit*, V, 7, 20. — *implet Athenas*, IV, 5, 13. — *prodit legatos*, IV, 17, 17.

Rumpere arcum, III, 14, 10. — *rupti periere*, I, 20, 5. — *rupto corpore jacere*, I, 24, 10.

Rursus, I, 24, 6; II, 8, 9; III, 16, 7; IV, 17, 18.

Rusticus, III, 3, 16; V, 5, 22. — *rustici*, II, 8, 12. — *rustica lanifica*, IV, 5, 35. — *rustica* (formica), IV, 23, 9. — *rusticum instrumentum*, IV, 5, 24.

SAP

SCR

Sacci tumentes, II, 7, 3.
Sacrilegio onustus, IV, 11, 3.
Sacrum, IV, 11, 13.
Saeculum nostrum, V, Prol. 4.
Sape, I, 12, 2; I, 31, 3; III, 4, 6; III, 8, 1; III, Epil. 22; IV, 2, 28; IV, 5, 1; IV, 11, 16; IV, 21, 20.
Savire irato impetu, III, 2, 14.
Sævum ingenium, IV, 7, 14. — *sævi* morsus, I, 31, 12. — *sarvæ* tempestates, IV, 16, 3.
Sal urbanus, V, 5, 8.
Saliens sammis viribus, IV, 3, 2.
Saltantis solebat excitari vigor, V, 7, 15.
Saltem, V, 2, 8.
Saltus velox, III, 2, 10.
Saltus, I, 5, 4.
Salus: pro salute votum, V, 4, 2.
Salutantes invicem, III, 7, 3.
Salve, Frater, I, 29, 5.
Salvus Princeps, V, 7, 27. — *salvum* te eupimias, II, 8, 17.
Sanctus Hercules, V, 4, 1. — *sancta* Mnemosyne, III, Prol. 18. — religio, I, 27, 6; IV, 11, 4. — uxor, III, 10, 30. — *sancta* jura, IV, 13, 8. — *sanctissimus* vir, IV, Epil. 4.
Sane, II, 6, 8; III, 15, 12; IV, 23, 10. — leve, IV, 1, 12.
Sanguis humanus, V, 3, 9. — ignavus, I, 29, 11. — *sanguinis* damnum, I, 28, 10.
Sanitas constat, III, Epil. 35. — ad *sanitatem* venit curatio, V, 7, 12.
Sapere, III, 4, 3. — putantur, IV, 7, 26.
Sapiens, III, 14, 6. — Minerva, III, 17, 11.
Sapientia prævalet virtute, I, 13, 14.

Sapor, III, 4, 4. — mellis, III, 13, 10.
Sarcina prolapsa, III, 15, 6. — *sarcinas* bajulare, IV, 1, 5. — *sarcinis* gravati, II, 7, 1.
Satiari, I, 26, 9. — cibo, III, 7, 14. — *satiatur* voluptas, IV, 9, 9.
Satis materis, IV, Prol. 2. — retundere, IV, 23, 21. — facere, V, 10, 2.
Sator hominum, III, 17, 10.
Saxo petere, III, 2, 17. — *saxa* movere cantu, III, Prol. 58. — *saxis* onerare, III, 2, 4.
Scandere ad nidum, II, 4, 6.
Scelestus, IV, 11, 7. — *scelestæ* malitia, II, 4, 5.
Scelus Medæ, IV, 7, 13. — funestum, III, 10, 50. — *scelera* puniuntur factorum dicto tempore, IV, 11, 18.
Scena, V, 5, 13. — in *scena* operam dare cui, V, 7, 5.
Schola, III, Prol. 20.
Sciens parco, III, Epil. 1. — scio, III, 6, 9. — quam sit, V, 2, 13. — unde, III, 15, 10. — *scierunt*, IV, 24, 32. — *scierint*, II, 3, 6. — *scisset*, III, 15, 11. — *scierent*, II, Epil. 3.
Scilicet, V, 5, 30.
Scopulum super, II, 6, 11.
Scribere, III, Epil. 1. — laudem, IV, 24, 5. — melos, IV, 21, 2. — *scribendi* caussa, IV, Prol. 9. — *cur scriperim*, V, 10, 10.
Scripta cujus destringere, IV, 7, 1. — hæc propter illos *scripta* est homines fabula, I, 1, 14. — *scriptum* est tibi, IV, 22, 3.
Scriptor Menander, V, 1, 17.
Scrutari escam, IV, 17, 7. — singula, II, 8, 24.

Scurra, V, 5, 8; V, 5, 27 et 34.
Scyphum poscere, I, 14, 7.
Scythia Anacharsis, III, Prol. 52.
Secretum, III, 10, 11. — petere, IV, 24, 6. — *secreta* latibula, I, 30, 9.
Secundi flatus, IV, 16, 6. — *secunda* pars, I, 5, 8. — *secundæ* res, V, 2, 15. — *secundo*, IV, 11, 18.
Securus, IV, 1, 10. — irridet mala alterius, I, 9, 9. — *securi* abeunt domum, III, 2, 7.
Sed: odore, *sed* multo replent anum, IV, 17, 19.
Sed quid, III, 11, 6.
Sedare pulverem, II, 5, 18. — sitim, IV, 4, 1.
Sedeo sella, III, 6, 5. — spectaturus, V, 5, 26. — iudex, I, 10, 6. — in temone, III, 6, 1.
Sedes nostræ, I, 3, 13.
Seductus in secretum, III, 10, 11.
Sedula mater, IV, 5, 13.
Segnis mora, V, 8, 6.
Segregatæ oves, III, 15, 3.
Sejanus, III, Prol. 41.
Sella prima, III, 6, 5.
Semel elapsus, V, 8, 3. — qui turpi fraude innotuit, I, 10, 1.
Semianimus, I, 9, 8.
Semisomnum cor, IV, 14, 13.
Semita: pro *semita* facere viam, III, Prol. 38.
Semper, I, 13, 14; III, 14, 10; IV, 1, 16; V, 4, 8; V, 10, 2.
Senarii versus, I, Prol. 2.
Senecta debilis, IV, 2, 21.
Senex, I, 15, 4; II, Prol. 8; III, 3, 14; III, 19; 11; IV, 5, 7; IV, 14, 4. — derisor, III, 14, 4. — Latrans, V, 10, 7.
Senio debilis, III, Epil. 16.
Sensim queri, IV, 16, 9.
Sensus manet patri, IV, 5, 30. — communis, I, 7, 4. — testa-

menti, IV, 5, 19. — *varietas* delectat, II, Prol. 10. — *sensus* perturbati, II, 4, 11.

Sententiam dicere, I, 10, 8. — legere, III, Epil. 34. — protulit, III, 13, 13. — *sententia* cantici, V, 7, 26. — *varia*, III, 3, 12. — probanda, IV, 13, 2. — *stulta*, III, 10, 6.

Sentire, II, 8, 14; III, 10, 15. — *fabulas*, II, Epil. 13. — nil, III, 10, 31. — quid, III, 14, 3. — *repulsam*, I, 3, 16. — *tonsum*, III, 10, 27. — *vim* carminis, III, Prol. 3. — *sensit* profecto, III, 19, 11. — *sentiat*, quos attentarit, V, 2, 6. — *iratum*, IV, 24, 14. — *sentiat* se describi, IV, 8, 2.

Separatim, IV, 14, 8.

Separatus: *separata* statio, I, 30, 7.

Seponere vestem, IV, 5, 21.

Sequi signum, IV, 6, 7. — *se-*
cuti aliquot, IV, 2, 27.

Sequi quieto et placido gradu, II, 7, 6. — otium, V, 1, 7. — *me*
sequetur tertia, I, 5, 9.

Sera poenitentia, I, 13, 2.

Serena facies, IV, 16, 5.

Sermo: ab *sermone* cognitus, IV, 21, 22.

Sero, IV, 14, 12.

Servare diligentius ætatem, III, 10, 23. — *morem* senis, II, Prol. 8. — *propositum*, II, Prol. 6.

Servire cui, I, 15, 10. — sibi, I, 22, 11.

Servitus obnoxia, III, Prol. 34. — *tristis*, I, 2, 6. — *servitutem* reperire, IV, 4, 11.

Servulus, IV, 24, 24.

Servus, II, Epil. 2.

Sestertia centena, IV, 5, 12.

Setosa sus, II, 4, 12.

Severitas frontis, IV, 7, 4.

Sex menses, I, 1, 10.

Si, non, III, 10, 48. — *si non*, certe, IV, Epil. 7. — *si vero*, II, 6, 2. — *si maneret sensus*, IV, 5, 30. — *si quis*, III, Prol. 45; III, 12, 4; III, Epil. 4; IV, Prol. 4. — *pulchre vides*, IV, 19, 6. — *tamen possum*, II, 5, 5.

Sibi. Vide *Sui*.

Sic est locutus, IV, 17, 27. — *sic locutus traditur*, IV, 4, 6. — *repēdet gratiam brevitās*, II, Prol. 12. — *fatis placet*, IV, 19, 13. — *prosecutus*, III, 5, 4. — *valeas ut es*, IV, 2, 30. — *sic*, ut, I, 11, 14. — *sic*, IV, 5, 27.

Sicubi, V, Prol. 1.

Siculum mare, II, 5, 10.

Sidera Ledæ, IV, 24, 9. — *ad sidera tollere clamorem*, I, 6, 4.

Significare, IV, 11, 16; V, 8, 5. — *fabula significat*, II, 8, 27. — *significari prodigio*, III, 3, 10.

Signum conspiciunt, IV, 6, 7.

Silentium facit expectatio, V, 5, 15. — *silentio quid præterire*, III, 13, 16.

Silere, IV, 23, 18.

Silva excipit feram, I, 12, 9. — *silvas petere*, II, 1, 10. — *in silvis*, III, 7, 12.

Similis gloria, IV, 24, 10. — *gyrus*, III, Epil. 25. — *tui*, IV, Prol. 17. — *tibi*, IV, 19, 15. — *tibi ego*, I, 29, 7. — *simili modo quærere*, I, 24, 7. — *simili jure multare*, I, 26, 2. — *querela*, I, 9, 10. — *metu*, I, 11, 15. — *simile aliquid*, IV, 17, 18. — *horum*, IV, 23, 9. — *similes habitu*, IV, 15, 8. — *similius imitatus*, V, 5, 34.

Similiter, III, 5, 6; IV, 2, 26.

Simius judex, I, 10, 6. — *et Lanius*, III, 4, 1.

Simonides, IV, 21, 2; IV, 24, 4.

Simplices, III, 10, 54.

Simpliciter, III, 7, 7.

Simul, I, 11, 4; I, 22, 7; II, 6, 15; III, 10, 45; III, 14, 3; IV, 5, 10; IV, 9, 1; IV, 10, 5; IV, 12, 8; IV, 14, 6; IV, 21, 10; V, 5, 19. — *addicere*, V, 6, 4. — *adspexit*, III, 10, 29; IV, 19, 5. — *advenit*, V, 7, 20. — *cognovit*, III, 16, 16. — *delinquant*, IV, 10, 5. — *exieris*, II, 4, 14.

Simul ac, III, 18, 4; IV, 9, 1. — *simul et*, III, 10, 45; IV, 21, 10. — *Simulacrum*, I, 4, 3.

Simulans, I, 14, 7; V, 5, 29. — *pavorem*, II, 4, 20. — *iter ad villam*, III, 10, 19.

Sin autem, II, Epil. 15. — *autem minus*, III, Prol. 31.

Sinceritas, IV, 13, 3.

Sincerus: *sincera integritas*, III, Epil. 30. — *sincerus judicium*, III, Prol. 62.

Sine labore, III, 7, 24. — *mercede*, IV, 1, 19. — *mora*, V, 7, 22. — *virtute*, III, 6, 11.

Sinere dormire, III, 16, 11. — *frui*, IV, 15, 4.

Singuli, I, 8, 5. — *singulis dare destinata*, IV, 5, 27. — *singulos illicere pretio*, I, 8, 6. — *notare*, III, Prol. 49. — *singula*, I, 2, 25; I, 31, 11; IV, 5, 47. — *horæ*, III, 15, 13. — *singula*, II, 8, 24.

Sinistra natura, II, Epil. 16. — *tibia*, V, 7, 8.

Sinon, III, Prol. 27.

Sinus Ponti, IV, 7, 10. — *in sinum demittere caput*, V, 5, 16. — *sinu fovere quid*, IV, 18, 3. — *sinu proferre quid*, V, 5, 36.

Sitiens hircus, IV, 9, 5.

Sitim sedare, IV, 4, 1. — *siti ardere*, III, 16, 15. — *compulsus*, I, 1, 2.

Sive, sive, IV, 20, 7.

Smaragdus. Vide *Zmaragdus*.

Societas fidelis nunquam, I, 5, 1.

Socii sunt cum aliquo, I, 5, 4.
Socrates, III, 9, 2.
Sol uxorem ducit, I, 6, 3. — *sole medio*, III, 19, 8.
Solatium mortis, I, 9, 8.
Solertia hominis, IV, 5, 49. — *docilis*, I, 28, 2.
Solet agi, IV, 13, 3. — *feri*, III, 9, 5. — *referri*, III, 2, 1. — *solent labi*, V, 5, 1. — *mendaces luere pœnas malefici*, I, 17, 1. — *solebant*, IV, 1, 5. — *solebat*, V, 7, 15. — *nisi soleres*, II, 1, 3.
Solidum decus, IV, 23, 24.
Solitus dare, V, 7, 5. — *sedare*, IV, 4, 1. — *querere*, III, 16, 4.
Sollemnis gloria, III, Prol. 61.
Sollicitum ævum, I, 31, 7.
Solus, II, Epil. 6; V, 5, 13. — *familia*, III, 19, 1. — *sola improbitas*, I, 5, 11.
Solvere errorem, IV, 5, 33. — *frenum*, I, 2, 3. — *quod non debebat*, I, 17, 7. — *solutus* (catena), III, 7, 20. — *solutum pectus*, III, Prol. 9.
Somnus iners, III, Prol. 55. — *primus*, III, 10, 31. — *somnum capere*, III, 16, 5. — *somno carere*, IV, 19, 10.
Sonare cithara, III, 16, 12.
Sonipes iratus, IV, 4, 3.
Sonus, I, 2, 15; III, 18, 9. — *citharæ*, IV, 19, 20.
Sophus, III, 14, 9; IV, 16, 8. — *victor*, III, 14, 9.
Sopita somno, III, 10, 31.
Sorbitio liquida, I, 26, 5.
Sordidum perjurium, IV, 19, 24.
Spargere odorem, III, 1, 3. — *sparsi pulvere*, IV, 24, 22.
Spatium diei, II, 8, 10.
Species non habet cerebrum, I, 7, 2. — *muta*, III, 18, 9.
Spectaculi genus, V, 5, 9.
Spectatorum mos, V, 7, 13.

Speculum, III, 8, 4. — *lympharum*, I, 4, 3.
Specus alvi, IV, 6, 10.
Spelunca Draconis, IV, 19, 3.
Sperare, III, 10, 12.
Spernat nil auris, III, 10, 51.
Spes deluditur, III, 18, 15. — *deludit*, V, 6, 7. — *fallit quem*, III, 5, 9.
Spiritus, II, 8, 7. — *miser*, IV, 19, 17. — *continetur*, III, Epil. 29. — *spiritum sustinere*, III, 2, 6. — *extremum trahere*, I, 21, 4. — *spiritu luere culpam*, IV, 11, 7.
Splendet convivium, IV, 24, 20.
Splendor pristinus, III, 12, 5.
Spoliantur viri a feminis, II, 2, 1. — *spoliatus*, II, 7, 10.
Spondere: *vocare sponsum*, I, 16, 1.
Sponsor lupus, I, 16, 4.
Sponte, III, 15, 16.
Spumantia frena, III, 6, 7.
Stagnum, I, 2, 17. — *stagni incola*, I, 6, 6.
Stare super, I, 27, 8; II, 1, 1. — *superior*, I, 1, 2. — *pro iudicio*, V, 5, 2. — *stant patroni*, III, 10, 37. — *stans*, III, 3, 14.
Statim adire, IV, 17, 20. — *credere*, III, 10, 51. — *mutatus*, V, 1, 17. — *professus*, V, 5, 23.
Statio, I, 30, 7.
Statuam ponere, II, Epil. 1.
Statuere operi terminum, IV, Prol. 1.
Stercore educatus, I, 27, 11. — *pasci*, IV, 23, 17. — *in stercore scrutari escam*, IV, 17, 7.
Steriles arbores, III, 17, 5.
Sterquilinum, III, 12, 1.
Stramenta, II, 8, 23.
Stringere ferrum, III, 10, 33. — *gladium*, V, 2, 5.
Strophæ verbosæ, I, 14, 4.
Student dici locupletes, I, 27, 2.

Studere (operam dare), II, Epil. 6.

Studiosse congerere, IV, 23, 16.

Studium, II, Epil. 12; III, Prol.

9. — litterarum, IV, 21, 19.

Stulte, III, 11, 6; III, 15, 2. — nudare animi conscientiam, III, Prol. 47.

Stultitia quæstus impudentiæ, I, 14, 18. — nauseare, IV, 7, 25.

Stultus, I, 13, 9. — error, V, 7, 30. — *stulta*, IV, 8, 6. — credulitas, II, 4, 26. — gloria, III, 17, 12. — levitas, V, 7, 3. — sententia, III, 10, 6. — *stultum* consilium, I, 20, 1. — *stultum* est, sibi non cavere, I, 9, 2. — *stultum* existimare, III, Epil. 20. — *stultis* risum captant, I, 29, 1. — *stultis* gratus, I, 23, 1.

Stupor Corvi, I, 13, 12. — vulgi, I, 14, 12.

Stuprum turpe, III, 10, 17.

Stylus Æsopi, III, Prol. 29.

Sua cuique cogitatio, IV, Prol. 7. — suspicio, III, Prol. 45. — cum *suis*, II, 4, 23. — *suos* contemnens, I, 3, 6. — esse dicit, III, 13, 2. — eripere, I, 28, 11. — *suis* in rebus videre plurimum, II, 8, 28. — *sua* quisque debet exempla pati, I, 26, 12.

Suadere, II, 6, 11. — alicui fugere, I, 15, 6.

Suavis anima, III, 1, 5. — *sua-*ves argutiæ, IV, Epil. 3.

Sub conditione, IV, 5, 8. — illis neniis utilitas, IV, 1, 15. — tecto, III, 7, 13.

Subdola verba, I, 13, 1.

Subesse pallio, V, 5, 18.

Subinde, II, 8, 12.

Subito, I, 2, 14; I, 11, 7. — advolare ex insidiis, II, 7, 7. — concupiscere, I, 27, 10. — consistere, IV, 5, 29. — intrare, III,

10, 20. — mutari, IV, 16, 5. — opprimere, IV, 24, 29. — invitatus, IV, 14, 10.

Subitus clamor, I, 15, 5. — fragor, IV, 17, 24. — *subita* benignitas, I, 23, 7.

Subjecti versus, I, 19, 2.

Sublatum inter manus, V, 7, 10.

Sublime, II, 6, 4. — *sublimis* quercus, II, 4, 1. — *sublimes* (opponuntur humilibus), I, 28, 1.

Submovet omnem querelam felicitas, II, Epil. 14.

Subripi, IV, 11, 6. Vid. *Surripi*.

Subscribere gratiæ, aut odio, III, 10, 57.

Subsidere, III, 10, 20.

Subsidium vitæ, IV, 21, 12.

Subtiliter limare, III, 10, 49.

Successus improborum plures allicit, II, 3, 7. — ad perniciem devocat, III, 5, 1.

Succlamare, feliciter, V, 1, 4.

Succumbere, III, 14, 9.

Succurrere adflictis, I, 2, 28.

Sudor multus, IV, 24, 23.

Suffici heredem, III, 10, 12.

Sui: sibi molesta, II, 5, 4. — servire, I, 22, 11. — timentes, III, 2, 15. — non cavere, I, 9, 1. — ad *se*, IV, 21, 23. — in *se* divitias habet, IV, 21, 1.

Sumere sibi, IV, 19, 12. — nihil, IV, 21, 13. — steriles arbores, III, 17, 5. — uvam, IV, 3, 4. — quid per *se*, II, 1, 3.

Summus Jupiter, IV, 19, 11. — mons, II, 5, 9. — *summa* quacumque, IV, 5, 44. — *summis* viribus salire, IV, 3, 2.

Super, I, 27, 8; III, 11, 2. — juvenum stat Leo, II, 1, 1. — *super* scopulum quid illidere, II, 6, 11. — *super* etiam, IV, 23, 14.

Superbiæ poena, III, 16, 2. —

superbiam retundere, IV, 23, 21.
 — *superbia* inani tumere, I, 3, 4.
Superbiens honore, V, 7, 38.
Superbus Æeta, IV, 7, 12.
Superesse, II, Epil. 6; III, Epil. 1; IV, Epil. 1.
Superi, IV, 24, 3. — *Superum* voluntas, V, 6, 5. — *Superos* fraudare, IV, 19, 19. — *superior* stabat, I, 1, 2. — *superiores* legati, IV, 17, 17. — *superius*, IV, 24, 2.
Supplex, I, 28, 12; II, 8, 8. — *supplici* veniam dare, I, 22, 5.
Supra, I, 2, 20. — *formam* humanam, IV, 24, 24.
Surripuisse, I, 10, 10. — *surripi*, IV, 11, 6.

TAN

Tabernæ, IV, 6, 2.
Tabula naufragorum, IV, 21, 24.
Tacere, III, 16, 6. — *tace*, V, 9, 4.
Tacite gemere, V, 1, 6. — *proferre* caput, I, 2, 17.
Tacitum cor, IV, Prol. 3.
Talis dolus, I, 31, 6. — *modus*, IV, 5, 9. — *vir*, III, 9, 6. — *effigies*, V, 8, 7. — *fabella*, I, 2, 9; IV, 23, 22. — *sententia*, III, 13, 13. — *tale* exemplum, V, Prol. 10. — *præmium*, II, 3, 6. — *commercium*, IV, 11, 11. — *tales* reliquæ, III, 1, 6. — *talis* titulus, IV, Prol. 4.
Tam: *tam* angusta domus, III, 9, 6.
Tamen, II, Epil. 11; III, Prol. 23; III, 7, 17; III, 10, 51; III, 15, 9; IV, 6, 4; IV, 11, 7; IV, 20, 2.
Tangere rem, I, 5, 10; III, 8, 11. — *uvam*, IV, 3, 3. — *tangi* invidia, I, 24, 3. — *manibus*, III, Prol. 6.

Sus hispidus, V, 10, 4. — *nemoricultrix*, II, 4, 3. — *setosa*, II, 4, 12.
Suscitare clamores, V, 5, 28.
Suspendere peram, IV, 10, 3. — *suspensus* pes, II, 4, 18.
Suspicio deprimit insontem, III, 10, 36. — *suspicionem* errare, III, Prol. 45.
Sustinere, IV, 15, 7. — *impetum*, III, 10, 25. — *jocos*, III, 8, 7. — *libellum*, IV, 7, 3. — *malum*, I, 2, 31. — *notam*, I, 3, 11. — *paupertatem*, IV, 21, 3. — *spiritus*, III, 2, 6.
Sustulit, I, 28, 3.
Sutor malus, I, 14, 1.

TEM

Tantus Dux, II, 5, 23. — *tanta* bonitas, IV, 9, 8. — *copia*, III, Epil. 6. — *magnitudo*, I, 24, 3. — *tanta* mala, III, Prol. 44. — *quod tantum* præmium, IV, 19, 9. — *corporis*, III, 7, 5. — *tanti* non est ingenium tuum, III, Prol. 4. — *tanto* melior, III, 5, 3. — *tanto* justius, quanto, IV, Epil. 8. — *tantum* luctum, I, 28, 6.
Tantum, III, 2, 16.
Tantummodo, V, 7, 18.
Tarda es, III, 6, 2.
Tartareus specus, IV, 6, 10.
Taurus, V, 9, 1. — *infestis* cornibus, I, 21, 7. — *Taurorum* pugna, I, 30, 2.
Tectum hominum, II, 8, 7.
Tegere quod debet pudor, IV, 23, 14.
Tela jacere, IV, 4, 5.
Temeritas paucis bono, multis malo, V, 4, 12.
Temo, III, 6, 1.
Temperare jugum, III, 6, 6. — *temperatæ* argutiæ, IV, Epil. 3.

Tempestas horrida, IV, 21, 9.
— *sæva*, IV, 16, 3.

Templa perlustrare, IV, 23, 5.

Tempus, V, 8, 7. — *fatorum*, IV, 11, 19. — *vitæ*, IV, 17, 2. — *adversum*, II, 8, 16. — *breve exorare*, I, 19, 6. — *longum*, IV, 5, 18. — *tempore*, III, Epil. 32. — *temporis dilatio quo plus consummet*, III, Epil. 12. — *tempora amicis reddere*, III, Prol. 12.

Tendere dolos, I, 23, 2.

Tenebras dispellere, III, 10, 42.
— *in tenebris*, III, 10, 26; IV, 19, 10. — *victum querere*, III, 16, 4.

Tener grex, II, 4, 14.

Tenere alienum, IV, 5, 40. — *cibum ore*, I, 4, 6. — *aliquem*, II, 2, 4. — *impetus*, III, Prol. 59. — *quem*, V, 8, 3. — *tenet favor mentes*, V, 5, 25. — *tenenda est occasio*, V, 8, 3.

Tensus arcus, III, 14, 10.

Tentare an, I, 23, 4. — *caput*, III, 10, 26. — *si qua res esset*, IV, 8, 4.

Tenuis cibus, IV, 13, 7.

Tenuitas nimia crurum, I, 12, 6. — *tuta*, II, 7, 13.

Tergum: post *tergum*, IV, 10, 2.

Tergus divisum, II, 1, 9.

Terminum statuere operi, IV, Prol. 1. — *proponere, excedere*, III, Epil. 28.

Terram eruere, IV, 19, 1. — *fodere*, II, 4, 8. — *in terris*, IV, 22, 2.

Terrere, I, 2, 15. — *feras*, I, 11, 5. — *territus clamore*, I, 15, 5.

Terror offusus, II, 4, 11.

Tertia pars, I, 5, 9. — *tertius Liber*, III, Prol. 29. — *periit tertius*, IV, 2, 26. — *tertia*, IV, 5, 6.

Testa nobilis, III, 1, 2.

Testamenti sensus, IV, 5, 19.

Testari, I, 5, 2.

Testimonium falsum, I, 17, 6.

Testis, III, Prol. 42. — *citatus*, I, 17, 4. — *testes integritatis*, III, 11, 5.

Testudo, II, 6, 4.

Theatrum, V, 5, 10. — *in theatro rumor*, V, 7, 21.

Thesaurus abditus, IV, 19, 4. — *thesaurum invenire*, I, 27, 3. — *pro thesauro carbonem*, V, 6, 6.

Thessala securis, IV, 7, 7.

Threissa gens, III, Prol. 56.

Tiberius Cæsar, II, 5, 7.

Tibia sinistra, V, 7, 8. — *tibiæ dextræ*, V, 7, 9. — *tibiarum jocunditas*, IV, 19, 21.

Tibicen, V, 7, 29.

Tigillum parvum, I, 2, 14.

Timere, I, 1, 6; III, 6, 5. — *sibi*, III, 2, 15. — *ne*, IV, 17, 18. — *timentes concacant*, IV, 17, 11. — *timere abstinere*, III, 2, 18.

Timidus Senex, I, 15, 4. — *comes*, V, 2, 4.

Timor cæcus, II, 8, 3. — *timore mortis confessus*, I, 14, 10. — *complere locum*, II, 4, 16. — *timorem ponere*, I, 2, 19.

Tinctus panis cruore, II, 3, 2.

Tintinnabulum collo jactans, II, 7, 5.

Titubans pes, IV, 14, 12.

Titulus, IV, Prol. 4.

Toga pura, III, 10, 10.

Tollere aranea, II, 8, 23. — *clamorem*, I, 11, 7. — *clamorem ad sidera*, I, 6, 4.

Tollere audacter, II, 1, 9. — *prædam*, II, 8, 27. — *primam partem*, I, 5, 7. — *Testudinem*, II, 6, 4. — *pennas, quæ Pavoni deciderant*, I, 3, 5.

Tonans Jupiter, III, Prol. 18.

Tonitrua devoluta, V, 7, 23.

Tonsum caput, III, 10, 27.

Torquere fame quem, I, 26, 9.

— spiritum, IV, 19, 17. — se diu, III, 14, 7.

Totum se prosternere, V, 7, 33.

— *toto die*, II, 4, 20; IV, 14, 8.

— *totam fortunam distribuere*, IV, 5, 8. — *regiam concacare*, IV, 17, 11. — *tota præda*, I, 5, 11. — *arbor*, I, 28, 9. — *vita*, IV, 16, 10. — *totis naribus*, III, 1, 4. — *viribus*, I, 11, 7.

Toxicum, I, 14, 8.

Tradere, I, 28, 12. — *domum*, IV, 5, 44. — *sese Miluo*, I, 31, 10. — *famæ*, IV, Prol. 6. — *memoriæ*, IV, 24, 3. — *posteris*, IV, 5, 2. — *traditum est*, I, 25, 4. — *traditur locutus*, IV, 4, 6.

Tragica persona, I, 7, 1.

Trahere affinitatem, IV, 14, 2. — *odorem*, III, 1, 4. — *spiritum extremum*, I, 21, 4. — *vitam luxu*, IV, 5, 37.

Transferre affectus in fabellas, III, Prol. 36. — *verba cujus in chartas suas*, IV, Prol. 18.

Transigere pectus, III, 10, 27.

Transire, II, 8, 13. — *transcunt menses*, V, 7, 11.

Translatitius mos, V, 7, 24.

Tremunt omnia, IV, 17, 23.

Trepidare, IV, 6, 3.

Trepide concursans, II, 5, 2.

Tres filiæ, IV, 5, 3.

Tribades, IV, 14, 3.

Tribuere cantus, III, 18, 2. — *honorem et gloriam*, I, 7, 4. — *partem*, I, 5, 8. — *tribuitur gloria*, II, Epil. 4. — *litteris honos*, IV, 24, 3. — *tribuit mortua, quod viva negarat*, III, 16, 19.

Tricandum, III, 6, 9.

Triclinium, IV, 24, 28.

Tristis eventus, IV, 6, 11. — *nex*, II, 6, 17. — *nota*, I, 3, 11. — *servitus*, I, 2, 6. — *vita*, IV, 1, 2. — *audis sonum citharæ*, IV,

19, 20. — *tristem vicem fortunæ gemere*, V, 1, 6.

Triticus modius, I, 16, 3.

Trivium, V, 6, 1. — *trivio conceptus*, I, 27, 11.

Trucidare pecus, III, 2, 13.

Trudi foras, V, 5, 35.

Trusitare, II, 7, 8.

Tu, tu, III, 8, 15. — *tibi dico*, IV, 19, 15. — *quid possum tibi facere*, IV, 7, 17.

Tueri domum a furibus, III, 7, 10. — *tuentes caussam innocentis feminae*, III, 10, 38.

Tugurium canis, I, 19, 4.

Tum, I, 2, 9; IV, 4, 10; IV, 5, 10; IV, 9, 10. — *demum*, I, 13, 12. — *vero*, IV, 17, 10. — *gubernator*, IV, 16, 8.

Tumere superbia inani, I, 3, 4.

— *tumentes sacri hordeo*, II, 7, 3.

Tunc contra, I, 2, 28.

Tunc, V, 2, 7. — *illa*, V, 3, 3.

Tunica destrecta ab humeris, II, 5, 12. — *nivea*, V, 7, 37.

Turba, I, 19, 9; III, 19, 7; IV, 5, 1. — *puerorum*, III, 14, 1. — *major*, V, 4, 11; V, 5, 25. — *media*, IV, 5, 29. — *petulans*, I, 2, 20. — *turbam deficiunt loca*, V, 5, 12.

Turbare bestias miraculo, I, 11, 8. — *vadum*, IV, 4, 2. — *turbati*, IV, 17, 9.

Turbulenta aqua, I, 1, 5.

Ture Superos fraudare, IV, 19, 19.

Turpis error, V, 5, 37. — *simus*, IV, 17, 5. — *facies*, III, 4, 7. — *fraus*, I, 10, 1. — *turpe aliquid*, IV, 17, 15. — *stuprum*, III, 10, 17. — *homini, pati quod meruit*, III, 11, 7. — *turpissima filia*, III, 8, 2; IV, 5, 6. — *turpes poenæ*, I, 13, 2.

Turpiter derideri, I, 25, 2.

Tuscanum mare, II, 5, 10.
Tutandum se committere, I, 31, 1.
Tutela: in *tutela* esse, III, 17, 1.
Tutus naturæ munere, II, 6, 16.
 — *tuta navis*, IV, 16, 6. — *tenui-*

tas, II, 7, 13. — *tutum cavum*, II, 4, 17. — *tute* ab injuria, I, 31, 9. — *tuta loco*, I, 28, 7.
Tympana Gallorum, IV, 1, 7.
Tyrannus, I, 2, 5; V, 1, 14.

URB

UXO

Uber admotum, III, 15, 7.
Ubi, I, 30, 1; II, 4, 19; IV, 14, 11; V, 1, 14; V, 7, 1. — *ac-*
cenderet, III, 19, 4.

Ubi pernicitas nota, I, 9, 4. — *immolatur*, IV, 23, 4. — *requiram vos*, I, 16, 7. — *ubi tricandum sit*, scio, III, 6, 9.

Ulcisci morte punctum, V, 3, 4.

Ulla res, IV, 11, 21. — *prudencia*, I, 14, 11. — *ulli*, IV, 24, 30. — *ullo pacto*, II, 6, 6.

Ultimi, V, 1, 8.

Ultro proclivis, III, Epil. 21. — *affertur*, III, 7, 21. — *currere*, II, 8, 6.

Una bibere, III, 16, 15.

Unde, III, 5, 5. — *hoc amice*, III, 7, 17. — *illa scivit*, III, 15, 10. — *sic nites*, III, 7, 4.

Unguento delibutus, V, 1, 12.

Unques sævi, I, 31, 12. — *unguibus rapere*, II, 6, 8.

Uniones, IV, 5, 36.

Universi: ab *universis*, V, 7, 39.

Unquam, IV, 7, 6.

Unus, I, 17, 4; II, 8, 17. — *ex multis*, II, 5, 11. — *homo*, IV, 5, 1. — *pes*, IV, 24, 28. — *et alter*, II, 7, 2; V, 2, 2. — *ex Atrien-*
sibus, II, 5, 11. — *unus*, i. e. *solus*, I, 6, 7. — *in uno plus, quam in turba*, IV, 5, 1. — *una*, I, 2, 17; IV, 5, 4. — *de reliquis*, I, 31, 13. — *altera, tertia*, IV, 5, 6. — *unum est*, III, 11, 4.

Urbanus sal, V, 5, 8.

Urbs antiqua, IV, 21, 18. —

Asiae urbes, IV, 21, 4.

Usurpare ornatum, IV, 15, 5.

Usus longior, III, Epil. 13. — *usum rei consociare*, IV, 11, 21. — *usu peritus*, III, 3, 1.

Ut es farina sic valeas, IV, 2, 30. — *mos est*, V, 1, 3. — *moris*, IV, 24, 8. — *aiunt*, IV, 21, 8. — *fieri solet*, III, 9, 5. — *ut ne*, IV, 24, 25. — *non potuit*, IV, 3, 3. — *refecit*, III, 2, 9. — *vidit*, III, 16, 8. — *ut vero*, V, 7, 35. — *ut mutatur dies*, IV, 16, 5.

Utrunque, II, 2, 1.

Uterque, I, 10, 7; III, 8, 12; III, 10, 2; III, 13, 4; V, 5, 27.

Uti speculo, III, 8, 14. — *genere*, IV, Prol. 13. — *licentia*, IV, 24, 8.

Utilis, IV, 4, 8. — *utilis esse*, III, 14, 11. — *utilis beneficio*, III, Epil. 18. — *nisi utile est, quod facimus*, III, 17, 12. — *utiles res*, IV, 11, 14. — *utilius nihil homini, quam recte loqui*, IV, 13, 1. — *utiliora, quæ contempseris, inveniri*, I, 12, 1. — *utilia*, I, 12, 14.

Utilitas privata, I, 22, 11. — *quanta*, IV, 1, 15.

Utinam, III, 9, 7. — *nec unquam*, IV, 7, 6.

Una acerba, IV, 3, 4. — *uram appetere*, IV, 3, 2.

Uxor sancta, III, 10, 30. — *uxorem ducere*, I, 6, 3. — *uxori vacare*, III, Prol. 12. — *uxores*, III, 3, 17. — *uxoris crimen*, III, 10, 18.

VEL

VEN

Vacare uxori, III, Prol. 12. —
a negotiis, III, Prol. 2.

Vacca, I, 5, 3.

Vacive perlegere, IV, Prol. 14.

Vacua loca, V, 5, 12.

Vadere foras, IV, 17, 12. — ad
lectum, III, 10, 26.

Vadium, I, 2, 14; IV, 4, 2. —
clausum, IV, 9, 12.

Vagari, III, 7, 20. — *vagantes*
paludibus, I, 2, 10.

Valere quantum, IV, 24, 1. —
plus, I, 5, 9. — *assequi*, IV, 2,
22. — *valet ingenium*, I, 13, 13.
— sic *valeas*, ut, IV, 2, 30.

Validius flagitare, I, 19, 8. —
molesti, IV, Epil. 9. — *inflare*, I,
24, 9. — *clamare*, III, 16, 6. —
laborare, III, 11, 4.

Vanus animus, V, 7, 1. — *ques-*
tus, I, 9, 7. — *vana gloria*, IV,
15, 4. — *vanum beneficium*, I, 22,
8. — *vanæ minæ*, III, 6, 11.

Varietas copiosa, IV, Epil. 2. —
delectat, II, Prol. 10. — *distringit*
quem, III, Epil. 3.

Varii modi, IV, 7, 14. — *variæ*
sententiæ, III, 3, 12.

Vastans cuncta, III, 2, 14.

Vasti corporis cervus, I, 5, 5.

Vates, IV, 24, 33.

Vectorum lacrimæ, IV, 16, 4.

Vehemens canis, II, 3, 1.

Vel, V, 3, 10.

Velle demonstrare, III, 15, 18.
— *ducere uxorem*, I, 6, 3. — *co-*
messe, I, 13, 4. — *consequi*, IV,
13, 5. — *invitare*, IV, 24, 15. —
obtrectare, IV, Prol. 15. — *esse*,
III, 17, 1. — *mentiri*, I, 29, 6.
— *volo emendare*, II, 5, 5. —
imitari, I, 24, 1. — *refelli quem*,
IV, 20, 6. — *vos uti speculo*, III,
8, 14. — *non vis progredi*, III, 6,

2. — *voluit redire*, IV, 21, 7. —
voluisses pati, I, 3, 14. — *quum vo-*
les, III, 14, 11. — *velim accipias*,
II, Prol. 48. — *me excusatum*, III,
Prol. 48. — *vellem adjuvisses*, V,
2, 8. — *narrabit quod quis volue-*
rit, III, 17, 8. — *vis præcludere*,
I, 23, 5. — *vult*, I, 13, 9; II, 4,
9. — *volebat*, III, Prol. 35. — *vo-*
lunt, II, 2, 6. — *voluisti*, V, 3,
4. — *voluit*, I, 4, 5; III, 15, 18.
— *voluerit*, I, Prol. 5; II, Epil.
10. — *velit*, III, Epil. 4. — *vellet*,
I, 11, 3; I, 22, 2; I, 29, 9; IV,
5, 27.

Velox impetus, I, 16, 6. — *sal-*
tus, III, 2, 10. — *veloces feræ*, V,
10, 1. — *mures*, IV, 2, 22. — *ve-*
locior, III, 3, 11.

Venari asello comite, I, 11, 3.
— *venans oculis viros*, IV, 5, 4. —
venantum voces, I, 12, 7.

Venas multo irrigatus nectare,
IV, 14, 11.

Venator, V, 10, 6. — *venatorum*
nex, II, 8, 2.

Vendere cultum, IV, 5, 41. —
vendere res, IV, 5, 47. — *hono-*
rem fructu, III, 17, 7.

Venditare antidotum, I, 14, 3.

Veneri placet myrtus, III, 17, 3.

Veniam dare supplici, I, 22, 5;
V, 3, 11. — *impetravit sæpe reus*,
III, Epil. 22.

Venire: *veneunt mecum alapa*
majoris, II, 5, 25.

Venire, I, 21, 5; II, 8, 18; III,
5, 6; IV, 2, 27; IV, 8, 5; IV, 11,
8; IV, 12, 5; IV, 17, 36; IV, 23,
12. — *gressu*, V, 1, 13. — *ad cer-*
tamina, V, 5, 7. — *in dubium*,
III, 13, 7. — *in periculum*, IV, 9, 1.
— *in conspectu*, V, 1, 16. — *venit*
curatio ad sanitatem, V, 7, 12. —

ad me munus, III, Epil. 11. —
uenient feriae, III, Prol. 8. — *veni*,
 III, 16, 14. — *veni ergo mecum*,
 III, 7, 15. — *venire ad rivum*,
 I, 1, 1. — *venire in secreta lati-*
bula, I, 30, 9. — *in villam suam*,
 II, 5, 8. — *per auras*, II, 6, 7.
 — *veniunt vices aliorum*, III, Epil.
 25. — *majus ne veniat malum*, I,
 2, 31.

Venter impletur, III, 7, 24. —
ventrem continere, IV, 17, 31.

Ventitare, III, 10, 16.

Venusti hortuli, IV, 5, 34.

Verba subdola, I, 13, 1. — *sua*
contemni vidit, III, 16, 9. — *dare*
cui, III, 3, 15. — *transferre*, IV,
 Prol. 18. — *verbis adiuuare*, V, 2,
 8. — *elevare*, IV, 3, 5. — *jactans*
gloriam, I, 11, 1. — *inducta*, II,
 6, 14. — *moveri*, III, 6, 4.

Verbosa commendatio, II, Prol.
 13. — *verbosae strophæ*, I, 14, 4.

Vere, I, 14, 17.

Vereri, I, 25, 7. — *verendi Dii*,
 IV, 11, 10.

Veretri afflictio, IV, 14, 1.

Veritas exploranda, III, 10, 5.
 — *veritatis fons*, III, 10, 43. —
vires, I, 1, 9.

Vero, IV, 17, 12; V, 5, 32. —
ego vero, III, 7, 11.

Verrem immolare, V, 4, 1.

Versus, III, 15, 18. — *Simoni-*
dis, IV, 21, 20. — *subjecti*, I,
 19, 1.

Versus senarii, I, Prol. 2.

Vertere consilium ad fallaciam,
 I, 31, 5. — *verti in periculo*, II,
 8, 19.

Verum, I, 4, 5; I, 23, 2.

Verus porcellus, V, 5, 18. —
vera fabella, II, 5, 6. — *laus*, IV,
 12, 2. — *verum dicere*, I, 10, 2.
 — *esse*, I, 15, 3. — *veri amici*,
 III, 9, 1.

Vesci singulas, I, 31, 11. —
cibo, II, 6, 13.

Vespa, III, 13, 3.

Vestimentis obtegere quid, V,
 5, 29.

Vestis, IV, 5, 21; IV, 21, 23. —
veste celare partes, IV, 14, 7.

Vestitu affluens, V, 1, 12.

Veto dimitti, IV, 17, 13. — *esse*
tale, IV, 11, 11.

Vetus injuria, I, 21, 6. — *vetera*
vina, IV, 5, 35.

Vetustas, IV, 21, 10. — *fabu-*
losa, III, 10, 7.

Vetustum genus, IV, Prol. 13. —
vetustis favere, V, Prol. 8. — *longe*
vetustior, IV, 7, 18.

Vexata navis, IV, 16, 3.

Via honoris, II, Epil. 3. — *au-*
dax, IV, 7, 8. — *media*, III, 14, 5.
 — *viam facere pro semita*, III,
 Prol. 38.

Viator innoxius, II, 1, 5.

Vicem fortunæ gementes, V, 1,
 6. — *adsuetam*, III, Prol. 14. —
aliorum vices, III, Epil. 25. — *noc-*
tis, II, 8, 10.

Vicina mors, III, Epil. 19. —
vicinus fur, I, 6, 1.

Victima periculum avertere, III,
 3, 8.

Victor, I, 15, 8. — (de mustela),
 IV, 6, 9. — *Pycetes*, IV, 24, 5. —
Sophus, III, 14, 9.

Victum querere, III, 16, 4. —
rogare, IV, 21, 25.

Videre, I, 7, 1; I, 13, 5; I, 20,
 3; II, 8, 11; III, 1, 1; III, 2, 3;
 III, 4, 1; III, 12, 4; III, 14, 2;
 V, 5, 22. — *nostra*, IV, 10, 4. —
plurimum in, II, 8, 28. — *vultum*,
 IV, 17, 10. — *nuptias*, I, 6, 1. —
pulchre, V, 10, 10. — *quam non*
sit, IV, 19, 6. — *videre simula-*
crum suum in speculo lympharum,
 I, 4, 3. — *boves corruptos*, II, 8,

21. — *video* te pasci, IV, 23, 17. — *ut vidit*, I, 21, 8; III, 16, 8; IV, 17, 10; IV, 21, 26. — *ubi vidit*, V, 1, 14. — *vides*, II, 4, 8. — *videt* venire, IV, 17, 36. — *vide* ne compungam, III, 6, 3. — *videris*, I, 10, 9. — *videri* (*opp.* esse), IV, 1, 16. — *molestum*, III, Epil. 2. — *volunt*, II, 2, 6. — *videtur* joculari, IV, 1, 12. — *quid tibi videtur*, IV, 7, 17. — *qualis videtur* tibi opera, I, 11, 13. — *videntur* vendere, III, 17, 7. — *videor* mori, I, 21, 12. — *acer*, III, 7, 18.

Vigilare, I, 23, 8; III, 7, 19.

Vigilia omni, III, Prol. 25.

Vigor saltantis, V, 7, 15.

Vile hordeum, II, 7, 9. — *viles* neniae, III, Prol. 10.

Villa, III, 10, 19; IV, 5, 23. — *Misenensis*, II, 5, 8. — *proxima*, II, 8, 3.

Villicus, II, 8, 13.

Vincere aliquem, V, 5, 23. — *faciem* moribus, III, 8, 16. — *forma*, magnitudine, III, 18, 6. — *vinci* sono, III, 18, 9. — *victus* dolore, I, 8, 5. — *victi* Mures, IV, 6, 1.

Vindicare dolorem, III, 10, 28. — *impetum*, IV, 7, 20. — *injuriam* ictu, I, 21, 6. — *se* dextera, V, 2, 3. — *vindicanda* injuria, IV, 17, 26.

Vindicta rei parvæ, IV, 4, 10. — *facilis*, I, 29, 10. — *patet* solertia, I, 28, 2.

Vinea alta, IV, 3, 1.

Vinum parare, IV, 5, 41. — *vino* devota, IV, 5, 6. — *vina* vetera, IV, 5, 35.

Violare Manes, I, 27, 4.

Vipera, IV, 8, 3.

Vir, I, 18, 4. — *fortis*, IV, 12, 1. — *natus*, III, 8, 11. — *sancitissimus*, IV, Epil. 4. — *talis*, III,

9, 6. — *vir* ingenium, V, 1, 11. — *viro* privata, III, 10, 45. — *vir* spoliatur a feminis, II, 2, 1. — *viros* venari, IV, 5, 4.

Virginale, IV, 14, 14.

Viridia læta, II, 5, 14.

Virtus, IV, 12, 3. — *exhibet* decus, IV, 23, 24. — *virtutis* experts, I, 11, 1. — *virtuti* credendum, V, 2, 13. — *tribuitur* gloria, II, Epil. 4. — *virtute* prævalet sapientia, I, 13, 14. — *sine virtute* exercere minas, III, 6, 11. — *virtute* impares, IV, 15, 8.

Vis et nequitia oppugnant, II, 6, 3. — *carminis*, III, Prol. 3. — *veritatis*, I, 1, 9. — *vires* aquilæ, III, 18, 11. — *languidæ*, III, 2, 9. — *summæ*, IV, 3, 2. — *viribus* desertus, I, 21, 3. — *magnis* fugere, V, 2, 12. — *vi* mores compescere, I, 2, 12.

Visum est, IV, 23, 6. — *qua visum* est, III, 7, 20.

Visus ferus, II, 1, 6. — *homo*, III, 19, 11.

Vita, I, Prol. 4; II, 8, 19. — *aspera*, III, 7, 12. — *mea*, IV, 19, 7. — *melior*, IV, 17, 2. — *et mores*, III, Prol. 50. — *propior* morti, III, Epil. 10. — *tristis*, IV, 1, 1. — *vitæ* genus, III, Prol. 15. — *subsidium*, IV, 21, 12. — *vitam* dare, IV, 24, 33. — *degere*, I, 3, 2; I, 30, 6. — *miscet* dolor et gaudium, IV, 16, 10. — *trahere* luxu, IV, 5, 37. — *in vitam* hanc incumbere, III, Prol. 22. — *pro vita* rogare, III, 2, 16.

Vitare insidias, I, 19, 2. — *necem*, I, 31, 4. — *rapinam*, II, 4, 22.

Vites, IV, 5, 38.

Vitia propria, IV, 10, 2.

Vitulus, V, 9, 3.

Vituperare nimiam tenuitatem

crurum, I, 12, 6. — cælum, IV, 7, 26.

Vivere sub tecto, III, 7, 13. — *victurum* nomen, IV, Epil. 5.

Vivos devorare, II, 3, 5.

Vix unum pedem, IV, 24, 28. — tandem, IV, 17, 8.

Vocare quem ad studium, III, Prol. 9. — *vocare* sponsum, I, 16, 1.

Volans propter, II, 6, 7.

Volo. Vide *Velle*.

Volucris, II, 4, 6. — parvula, V, 3, 3. — peregrina, I, 26, 11. — *volucris* cursus, V, 8, 1.

Voluntas Superum, V, 6, 5. — *voluntatem* interpretari, IV, 5, 31.

Voluptas mea non potest satiari, IV, 9, 9.

Volutare sese, IV, 4, 2.

Votum, V, 4, 2.

Vox porcelli, V, 5, 17. — insueta, I, 11, 5. — naturæ, V, 5, 33. — *vocis* fides, III, Epil. 9. — *vocem* edere, I, 12, 12. — ex-

primere, V, 5, 33. — habere, I, 13, 8. — laudare, III, 16, 16. — mittere, III, 18, 4; IV, 11, 4. — ostendere, I, 13, 9. — *vocem* præcludit metus, I, 2, 26. — premere, I, 11, 12. — *vocibus* venantum contritus, I, 12, 7.

Vulgare nomen amici, III, 9, 1.

Vulgatus ordo, IV, 24, 31.

Vulgus fictilis, IV, 14, 5. — *vulgi* mos, V, 1, 3. — stupor, I, 14, 12. — *vulgo* fertur, III, 3, 2.

Vulnus, II, 3, 3. — *vulnere* læsus, II, 7, 12. — *vulneris* remedium, II, 3, 3.

Vulpecula, IV, 9, 10.

Vulpini catuli, I, 28, 3.

Vulpis, I, 7, 1; I, 13, 5; I, 26, 3; I, 28, 12; IV, 3, 1; IV, 9, 3; IV, 19, 1. — dolosa, I, 13, 11. — *vulpi*, I, 28, 12. — *vulpem*, I, 10, 4; I, 26, 7.

Vulturius, I, 27, 8.

Vultus corvi, I, 13, 7. — Jovis, IV, 17, 10.

XYS

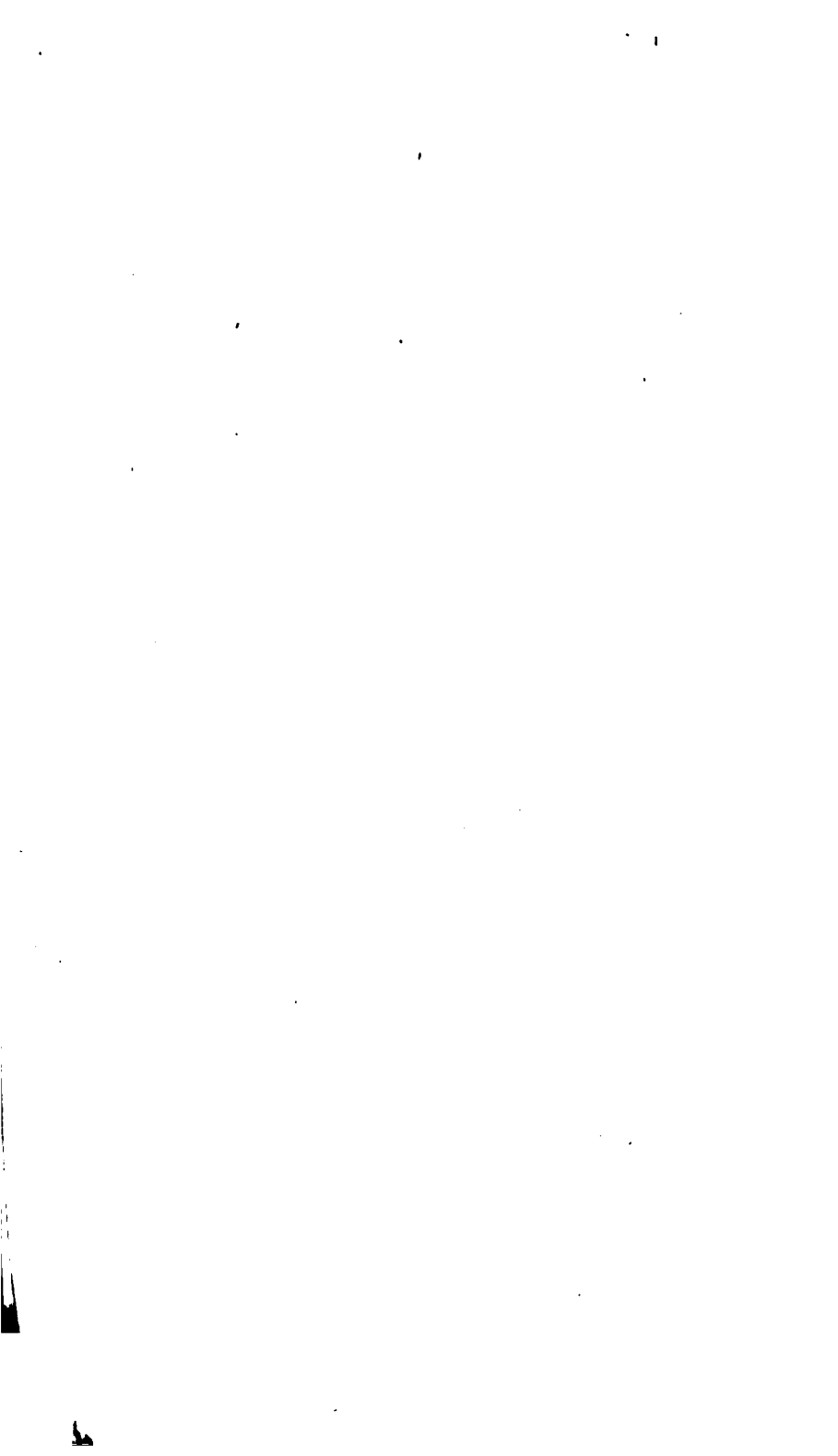
Xystus: alium in *xystum* præcurrit, II, 5, 18.

ZMA

Zmaragdi nitor, III, 18, 7.

ZON

| *Zona*, IV, 21, 11.



SECUNDUS INDEX

QUI EST

IN NOVAS PHÆDRI FABELLAS.

Prior numerus fabellam, posterior versum indicat.

AFF

Abigere equum, XX, 2.
Abire quo tulerint pedes, XIX, 15.
Abripere morsu, XXIX, 5. —
testiculos sibi, XXIX, 5.
Abunde esse, XXXI, 6.
Accedere, XIII, 2.
Accensus studio, IV, 7.
Accersitus nuntio alicujus, IV, 4.
Accipere animam, XXX, 3. —
virginem e matris sinu, XV, 7.
Accrescere, XI, 14.
Acuit ingenium fames, XXI, 7.
Aculeus, XXX, 8.
Acumen sollers, XIV, 20.
Adire ducem, IX, 19.
Adjungere bovem bovi, XI, 6.
Admittere noxiam, XXVI, 1.
Adsistere dominæ suæ (de ancilla), XIV, 13.
Advena, XIV, 23.
Adversarius, XII, 3.
Adversus, XXIV, 1. — *adversus montes*, VI, 3.
Egra (pro mœsta), XIV, 17.
Ætatis vires, XI, 8.
Ævum cornicis, II, 6.
Afficere verberibus, XI, 3.
Affici cura gravi, VI, 16.
Affirmare, X, 3.

ASS

Agere gratias, XXVII, 13. —
saxum, VI, 3.
Agi numine, VII, 6.
Aliquando, XIV, 11.
Amans, XV, 4.
Ambitus (pro ambitio), VI, 6.
Ambulare molliter, IX, 2.
Amittere virum, XIV, 2.
Ancillula, XIV, 12.
Animus corruptus, XIV, 18. —
uritur, XIV, 19. — simplex, IX, 12.
Ante (absolute), IX, 33.
Antiquitas, VI, 17.
Apparere (pro inveniri), XVI, 12.
Apparet veritas, V, 2.
Appellari nomine aliquo, XIX, 4.
Aquæ scelestæ, VI, 10.
Arbitrari satius, IX, 23.
Arguere temeritatis aliquem, IX, 25.
Argui, IX, 7.
Armilla argentea, XVI, 11.
Arripere, XXIV, 3. — in terram (subaud. se), XXI, 5.
Ars propria, IV, 15.
Aspera (pro sæva), XIX, 1.
Assentire, IX, 26.
Assequi famam, XIV, 5.
Assidue, XI, 12.

Astuti mores, XXXI, 9.
Atrocitas (pro sævitia), XI, 15.
Atrox res (pro maxima), IX, 21.
Attraxit scelestā manus, XX, 8.

BEL

Barathra, XXX, 2.
Barbatus infans, III, 12.
Bella res, XIII, 3.

CLE

Cadere in aliquem, IX, 14.
Cædi flagris, XVI, 16.
Calamitas, XIII, 7.
Callida manus, IV, 9.
Canceres, XXI, 4.
Canus (pro senex), XIX, 10.
Cantibus oblectare, XIII, 6.
Capere gradum, XXII, 3.
Capta mulier, XIV, 22.
Carere suo, XXIX, 11.
Carpere iter, XXII, 1.
Castigare impios, VII, 13.
Castitas, X, 1.
Casu (pro forte), IX, 25.
Causa (pro occasio), X, 2.
Cavere malos, VII, 15.
Cedere male, XIII, 4.
Celare aliquem, XXVII, 13.
Celebrare diem solemnem, XX, 7.
Celerius dicto, IX, 28.
Censeo (pro ut equidem censeo), XVI, 5.
Certissima fama, IX, 3.
Cessare (pro vacare), XVI, 8.
Cinædus habitus, IX, 18. — *cinædi fama*, IX, 3.
Cinis, XXX, 6.
Circumfluit usus bonorum, VI, 9.
Circumspectans, XXII, 7.
Citius (pro potius), I, 4.
Clamabit res, XXIII, 4.
Clare (pro aperte), XIX, 3.
Clementia, XI, 13.

Attribuere commoda alicui, II, 3.
Auferre opes, IX, 34. — *se e conspectu*, XXVII, 10.
Avertere mulos, IX, 6.

BOS

Blandiri alicui, XXV, 6.
Bos: juvenco vetulum adjugebat bovem, XI, 6.

CON

Cænare domi, XIX, 8.
Colere pietatem, VII, 8.
Commendare officinam alicui, IV, 5.
Commilito, IX, 8.
Committere se perfidiæ alicujus, XVIII, 7. — *vitam suam alicui*, XXXI, 12. — *committi fortunæ*, IX, 23.
Compile, XIV, 6.
Complere dolia, VI, 11.
Componere nidum, XXXI, 2.
Comprimere ingenium, XI, 13.
Concedere aliquid facere, X, 7.
Concurrere (de turba), XV, 9.
Condere corpus sarcophago, XIV, 2.
Conducere, XV, 13.
Confectus, VIII, 6.
Conferre se in aliquem locum, XV, 5.
Confusus (pro perturbatus), XIX, 3.
Conscius esse sibi culpæ, XIX, 11.
Considerare, XVII, 4.
Considerare super, XXV, 1.
Consilio magno aliquid facere, II, 10.
Conspicere ire aliquem, XX, 4.
Consulto, VI, 17.
Consumere noctes, XIV, 25.
Contegere honeste nates, I, 2.
Contendere muneribus, XXVIII, 5.

COR

Contentus munere, II, 12.
Contingit ab alio, VIII, 8.
Copia verborum, XXIX, 4. —
copiæ (pro cibi, esca), XXI, 1.
Copula arctior, XIV, 24.
Corona donare, IX, 30.

DES

Danaiides, VI, 10.
Dare luxuriæ, VI, 12. — *pœnas*,
 XXV, 4. — *dari custodes alicujus*
 rei, XIV, 9.
Debere (absolute), XXVI, 4.
Debilis, XI, 11.
Decurrere annos, II, 13.
Dêdecus castrorum, IX, 13.
Deesse (de verberibus), XIX, 6.
 — *desunt copiæ*, XXI, 1.
Deficere ad aliquid faciendum,
 IV, 11.
Deflere fata sua, XVIII, 8; XX, 9.
Degere (pro morari), XIX, 9. —
 vitam, XIV, 4.
Delinquere, XXIII, 4.
Delius Deus, VII, 7.
Demittere (pro deorsum mitte-
re), XXI, 3.
Demonstrare nutu, XXVII, 9.
Denotare aliquem, X, 14.
Dentatus canis, XXV, 3.
Deponere cultum, XV, 6. — *que-*
relam apud aliquem, XIX, 5.
Describi, VI, 8.

ELO

E conspectu alicujus, XI, 2. —
e sarcinis auferre, IX, 34.
Ecquid, XXVII, 11.
Edere vocem, XXX, 9.
Efficere, XVI, 6.
Effugere canes, XXIX, 1.
Ejici, IX, 20.
Elephantis vires, II, 5.
Eloquens in pace, XXX, 4.

CUS

607

Corrumpere uxorem domini,
 XXVI, 2.
Creta subtilis, IV, 2.
Crura pilosa, XXI, 3.
Cupido impuditiæ, XIV, 19.
Custos, XIV, 25.

DUC

Desiderari, XIV, 26.
Despicere aliquem, XXV, 5.
Destinare abire, XIX, 15.
Deterritus a fuga, XIX, 19.
Detinere pedes festinantis (pro
morari festinantem), XXII, 12.
Devium iter, XXII, 1.
Dies dictus, XV, 3. — *advenit*,
 XV, 3. — *nuptiarum*, XV, 3. —
pallescit, VII, 5.
Dilectus vir, XIV, 1.
Diligere multum, XXXI, 8.
Dimittere ore, XXIV, 6.
Dio (sub) esse, XXXI, 11.
Discerpere, XVII, 7.
Dissipare pro vulgare, IX, 6.
Divina ratio, XXIX, 7. — *divi-*
nus (pro jucundus), XIII, 6.
Docere monitus alicujus, VII, 7.
Dolia pertusa, VI, 10.
Dolus (persona), IV, 5.
Domare aliquem, XI, 10.
Domus (pro familia), XI, 14.
Dormitum ire, XIV, 14.
Duces, IX, 17.

EXC

Emerere libertatem, XIX, 10.
Emungere se, III, 15.
Equus nobilis multis palmis, XX,
 1. — *velox*, II, 7. — *equi mansue-*
tudo, II, 7.
Esurire, XVII, 6.
Ex toto (pro denique), X, 10.
Exaudire ave, XXII, 2.
Excedere limen, III, 6.

Excusare aliquid, XI, 8.
Excutare prædam, XXI, 5.
Exercere adolescentiam, XI, 4.
Experiri incommoda, XIX, 17.
Expetere virginem, XV, 1.

FID

Facere partes facinoris, XVII, 7.
Factum (pro res acta), IX, 6.
Falsa imago, IV, 20.
Fama clara, XIV, 5.
Fanum Jovis, XIV, 6.
Fassa est, X, 11.
Fatale tempus (pro vita), II, 13.
Favere bonis, VII, 12.
Fax conjugalis, XV, 10.
Ferre æquo animo, XIX, 12. —
 diu et invitus, XXV, 2. — *ferendus*
 esse, XII, 8.
Fervida adolescentia, XI, 4.
Fiber, XXIX, 1.
Fidens manu, IX, 15.
Fiducia vana, VIII, 5.

GRÆ

Gallina, X, 4.
Garrulus, XVI, 10.
Gemere, XVIII, 1.
Genus mortale, II, 2.
Gloria Tauri, II, 6.
Gloriose, XVII, 2.
Græci loquaces, XXIX, 2.

HÆR

Habere gratias, XXVII, 13. —
 tempus, IV, 9.
Hac, XXVII, 8.
Hære errore, XXII, 7. — in
 vestigio, IV, 19. — inter villos,
 XXI, 4.

Expingere se, XVI, 2.
Explicari (de pompa), XV, 9.
Exponere factum, XIV, 27.
Exscreare sibi in sinistram, IX, 9.
Extillescant oculi, IX, 11.

FUN

Fieri longior, I, 3.
Figere cruci, XIV, 29.
Figulus novi seculi, IV, 1.
Fingere arbitrio alicujus, II, 1.
Foribus reclusis, XIV, 16.
Fortis præliis, XXX, 4.
Fracte loqui (pro vocem inflec-
 tere), IX, 2.
Frangere cornu, XXIII, 1.
Frenare mora solerti, XXIV, 5.
Frugalitas (pro homines frugi),
 Epil. 2.
Frui esca collecta, XXI, 6.
Fugere venatorem (de lepore),
 XXVII, 1.
Fungi partibus alicujus, XVIII, 3.

GYM

Gratiam referre, III, 5.
Gratum esse (pro gratiarum ac-
 tione dignum), XXVII, 11.
Gravia verbera, XVI, 14.
Gressus modestus, IV, 18.
Grilli, XXXI, 7.
Gymnicum certamen, XII, 1.

HYM

Honeste contegere, I, 2.
Horrenda vox, IX, 16.
Horrescunt comæ, VII, 3.
Hortuli, XV, 5.
Humor narium, III, 14.
Hymenæus, XV, 10.

ING

Iliberale hospitium, III, 2.
Illico, XIV, 18.
Impar, XI, 7.
Impertiri aliquid, I, 5.
Impetus leonis, II, 5.
Improba vulpecula, XXXI, 3.
In quo (pro cuius), IX, 24.
In sepulcro, XIV, 4.
In serum, XIV, 15.
Incedere facile, IV, 22. — *pedibus*, IV, 22.
Includere se monumento, XIV, 10.
Indere nomen, XXIX, 3.
Indicare aliquem, XXVII, 4.
Inepte, VIII, 2.
Inferre signa fornaci, IV, 16.
Infusus spiritus, IV, 17.
Ingenium stultis acuit fames,

IS

XXI, 7. — *ingenii fiducia*, VIII, 5.
 — *ingenia*, XIII, 7.
Ingerere, XXII, 10.
Insidiari jumentis, IX, 4.
Insidias facere, XXIX, 12.
Instructor esse, II, 2.
Intelligit sapiens, VI, 18.
Intercessit (pro advenit), IX, 15.
Intercidere (pro perire), XIII, 7.
Interrogare aliquem, X, 4. — *an*, XII, 3.
Intricare diem, XVI, 2.
Invenire causas, XIV, 20.
Involvere veritatem, VI, 17.
Irasci, Epil. 3.
Ire obviam subdolis, VII, 12.
Irrepere veprem, XXVII, 2.
Irrita praeda, XXIV, 6.
Is, IX, 18; IX, 33.

JAC

Jacens, XVIII, 1.
Jactantior, XII, 2.
Jactare se, VIII, 2; XXIX, 4.
Jactari versatus rota, VI, 1. — *fortuna*, VI, 2.
Jactura levis, IX, 24.

JUX

Jucunda (de muliere), XXVIII, 8.
Jucunditas (pro jocus), X, 2.
Jupiter invictus, II, 12.
Juvenus, XI, 6.
Juxta aliquid, XIV, 10.

LIB

Labor operis, IV, 20.
Lacessere, XXV, 6.
Lacrymis obortis dicere, XX, 6.
Læsus injuriis, XXVIII, 2. — *læsa indigne*, XXIII, 3.
Late (a verbo latere), XXVII, 6.
Laudare, VIII, 7; X, 1.
Lauri tremunt, VII, 5.
Laus (pro virtus), XIV, 31.
Lecticarii, XVII, 1.
Leonis impetus, II, 5.
Levitas, XXX, 6.
Libens, IX, 30.

LUS

Licet (pro quamvis), X, 12. — (*pro licetne, formula interrogandi*); IX, 20; XVI, 5.
Locuples absolute, XV, 2.
Locus laudis (pro locus laudatus), XIV, 31.
Locustarum copia, XXXI, 7.
Longitudo nasi, III, 16.
Lucubrare, XIV, 14.
Ludere (de musa), Epil. 1.
Luere pœnas alicui, XIV, 7.
Lugens, XIV, 4.
Lusum se intelligere, XXII, 10.

Lux mea (blandientis formula),
XXVIII, 7.

MIR

Magister, IV, 12.
Magnus (absolute pro Pompeius),
IX, 8.
Male tibi sit, XXII, 11.
Malum nataro, X, 11.
Mansuetudo, XI, 15. — placida,
II, 7.
Media nox, XIV, 12.
Mehercules, XIII, 3.
Melior viribus, XII, 9.
Meliuscula, XVI, 7.
Mendacium, IV, 21.
Mercurius hospes, III, 1.
Merere decus, XII, 6.
Meretrix perfida, XXVIII, 1.
Metuere sibi, IX, 17.
Miles, IX, 1.
Minus valere, XII, 7.
Mirante exercitu, IX, 27.

NOC

Nares replevit humor, III, 14.
Nasi longitudo, III, 16.
Natura, II, 1. — aspera, XIX, 1.
Ne dixeris, XII, 4.
Negare aliquid alicui, II, 10.
Nequire habere, IV, 21.
Nequitia, Epil. 2.
Nescius artis alicujus, XIII, 4.
Nihil mali facere, XXVII, 4.
Nobilis palmis multis, XX, 1.
Noctibus totis, XIX, 8.

OBV

Objurgari, XVI, 10.
Oblectare aures, XIII, 6.
Obsecro, VII, 1; XXXI, 5.
Obsidere locum, XIV, 31.
Obstetricis partes, XVIII, 2.
Obviam ire, VII, 12.

Luxuria, VI, 12.
Lyra, XIII, 1.

MUS

Miseria, VI, 6.
Modius tritici, X, 8.
Mœcha, III, 10.
Molæ, XX, 3.
Monere, XVII, 3.
Monumentum, XIV, 10.
Mora solerti frenare, XXIV, 5.
Mortalitas, II, 14.
Movetur cælum, XV, 16. — mo-
ventur tripodes, VII, 4.
Mugit religio, VII, 4.
Mulier, XIV, 10. — mulieres,
III, 11.
Multo major, XII, 5.
Mulus clitellarinus, XXX, 7.
Mundi sceptrum, II, 11. — fra-
gor, XV, 16.
Musa, Epil. 1.
Mussare, IX, 17.

NUM

Nosse fraudem, XVIII, 4.
Notus e vicinia, XIX, 2.
Noxiam secretam admittere,
XXVI, 1.
Nudum corpus, XXIX, 12. —
nudas nates contegere, I, 2.
Nulla, X, 3.
Nulla modo posse, XIV, 3. —
nulli credite, VII, 15.
Numine acta Pythia, VII, 6.
Numquid, VIII, 4; XXVII, 7.

OPU

Occurrere, XXXI, 3; XIX, 2.
Odiosa cornix, XXIV, 1.
Officium suspectum, XVIII, 5.
Omittere persequi, XXIX, 9.
Optare ut, XXVII, 14.
Opus furtivum, IV, 20.

PLU

- Pallescit dies*, VII, 5.
Palma, XX, 1.
Papilio, XXX, 1.
Par dolor, XVIII, 8. — officium
 recipere, XXII, 6. — esse alicui, X, 3.
Parcere miseris, VII, 11.
Parnasus, VII, 2.
Partes facere, XVII, 7. — *parti-*
bis fungi, XVIII, 2.
Parum ampla, XV, 8.
Passim, XXI, 6.
Pater, XIX, 3.
Patere, X, 12.
Pati sævum dominum, XIX, 13.
 — *passurum te quæ putas?* XIX, 18.
Patula gula, XXIV, 2.
Paullatim, XIV, 23.
Paullo ultra, XV, 6.
Pauper, XV, 2.
Pecus improbum, XVIII, 4.
Pedes detinere, XXII, 12.
Pellere armis et ferro, VII, 10.
Per, X, 14. — aliquot annos, XIV,
 1. — *per Superos oro*, XXVII, 3.
Percotum signum, IV, 17.
Perdere tempus aliquot millium,
 XXII, 8. — *perdidit quæ dixit*, VII, 17.
Perducere vigilias, XIV, 15.
Perficere nuptias, XV, 28.
Perfluere, VI, 12.
Permittere aliquid facere, IX,
 26; X, 9.
Perpeti dolorem, XV, 4.
Pertinax morsus, XXIV, 4.
Peti, XXIX, 6.
Petra, XXI, 2.
Pietas, VII, 8.
Pistrinum, XX, 2.
Placere sibi, XXVI, 4.
Plagæ supersunt, XIX, 6.
Plane, X, 9.
Plurimi facere aliquem, XXVIII,
 5.
Plus valere, XII, 3.

PYT

- Pocula crebra*, XV, 26.
Pœna negligentiae, XIV, 30.
Pompa, XV, 9.
Pompeius magnus, IX, 1.
Pondus argenti, IX, 5.
Ponere simulacrum, IV, 10.
Porrectus per, VI, 13.
Portæ limen, XV, 12.
Portare aquas, VI, 10. — *præ-*
dam, XVII, 5.
Possidere locum terræ, VI, 15.
Præbere sese facilem alicui,
 XXVIII, 3.
Præcavere dolum, XVII, 3.
Præda maris, XXI, 5.
Prædicare, XXXI, 10.
Præsidium fugæ potere, XV, 20.
Præstare, XIX, 8. — aliquid,
 XXIX, 10.
Premente partu, XVIII, 1.
Prendere, XXI, 2. — *prenderat*,
 XXIV, 1.
Princeps, XXX, 5.
Privari oculis, XXVII, 14.
Probo quod, VIII, 7.
Procurrunt pueri, XV, 23.
Prodere alicui aliquem, XXIII, 2.
Prodire contra, IX, 27.
Produci, XX, 3.
Profugiens servus, XIX, 1.
Promere caussas, XIX, 14.
Prometheus, IV, 1.
Promittere opem, XVIII, 3.
Propelli, IX, 13.
Propinquus, XV, 5.
Propius esse alicui, XXXI, 11.
Proponere, XVI, 14.
Prorogare in annos, XXV, 7.
Prospicere, XIV, 16.
Provocare, IX, 16.
Prudentior, XIII, 5.
Pueri, XV, 23.
Putris levitas, XXX, 6.
Pythia, VII, 6.

URI

- Una* (simul), XV, 1.
Ungula, XIII, 2.
Unus de custodibus, XIV, 11. —
una, III, 3; IV, 8.
Uniones, XVI, 3.
Uri cupidine, XIV, 19.

VIL

- Vagitus* ciere, III, 12.
Valere plus, XII, 4. — minus,
 XII, 7.
Vasti corporis miles, IX, 1.
Vates sacrata, VII, 3.
Vehi, XVII, 2.
Venator citus, XXVII, 9.
Vendere in pistrinum, XX, 2.
Ventis movetur cælum, XV, 16.
Venus, X, 2.
Verberibus afficere, XI, 3.
Verborum copia, XXIX, 4.
Veritas sancta, IV, 18.
Versatus rota, VI, 1.
Verum dicere, XVI, 14.
Vespa, XXX, 9.
Vestigium : in *vestigio* hærere,
 IV, 19.
Vestis, XVI, 3; IX, 5.
Vetulus, XI, 6.
Vitæ labores, XV, 14.
Vicinia, XIX, 2.
Victor, IX, 29. — certaminis,
 XII, 1.
Victus, IX, 25.
Vide ne, XI, 14.
Videor, XVI, 7. — *videri*, IV, 15.
Vigiliæ, XIV, 15.
Villa splendida, XV, 6.

UTI

- Urnis* portare aquas, VI, 10.
Ursus, XXI, 1.
Usque, XXII, 10. — in, XIV,
 15.
Usus bonorum, VI, 9.
Utilius quid sit, VII, 1.

VUL

- Vincere* fortior, XII, 7. — genus
 et formam alicujus, XV, 2.
Vincire animum, XIV, 24.
Vindicare delicta, VII, 13. —
 laudem, IX, 31.
Violare thalamos stupro, VII, 14.
Vires languidæ, XI, 8. — *viribus*
 melior, XII, 9. — Mars, IX, 18.
Virgo furens, VII, 6. — *virginis*,
 XIV, 5. — *virginem*, XV, 1.
Virum amittere, XIV, 1.
Vis grandinis effusa, XV, 18.
Visus esse ab aliquo, XXVII, 2.
Vita proba, XXXI, 9.
Vitia simulata prosunt, V, 1.
Vocare ad verbera, XVI, 13. —
 canes, XXIX, 9.
Vocatus, XIX, 9.
Volat Mercurius, III, 11.
Volitare, XXX, 6.
Volubilis, VI, 2.
Volumen pessimum, VII, 6.
Vota reddere, VII, 8.
Vox hospitalis, XXII, 5. — *vo-*
cem audire, XXVIII, 7. — *voce* pro-
 vocare, IX, 16. — *voce* molli, IX, 20.
Fulpecula, XXXI, 3.
Fulpis maligna, I, 3.
Vultus, XVII, 4.

LECTORI SALUTEM

J. B. GAIL.

ANTEQUAM hanc nostram Phædri editionem ad finem perduxerimus, non ingratum tibi, Lector optime, fore iudicavimus, si post *Indices nominum, rerum et verborum* in fabulas tum veteres, tum recentiores, sequentes duo excursus in operis absolutionem subjungerentur :

1° DE GABRIELE FAËRNO Cremonensi, Phædri exscriptore, dissertatiuncula, auctore J. G. S. SCHWABE; quæ, ut speramus, solitum hujus ingenii acumen, et sanæ critices sagacitatem novo confirmabit exemplo.

2° Observationes historicæ ac geographicæ, de quibus in præfatione nostra (T. I, pag. xij) mentio fuit, quas hic utpote gallico idiomate conscriptas et e nostro excerptas Philologo, exhibemus. In his invenies nonnulla Thucydidis et Strabonis loca, quæ cum duabus Phædri fabulis collata, mutuum sibi lucem afferre, et quædam memoratu digna, tum ad geographiam, tum ad auctoris nostri patriam pertinentia, illustrare videntur.

Deinde vocabula ipsa, videlicet *Græcia, Hellenes, Hellas*, quæ plurimum ad rem nostram faciebant, ita excutientur, ut eorum genuina pateat significatio.

His observationibus accedet infra pag. 623, Tabula Geographica, quæ jamjam animis probatam veritatem iterum oculis demonstrandam picta rerum imagine subjiciet : neque nobis hanc crimini vertendam, ut augendi librorum pretii causam imputare poterit livor, quippe gratis et ad laudem Phædri solam tibi dabimus.

3° Supplementum Notitiæ literariæ de nostri auctoris

Editionibus et versionibus, quas forsitan propter mortem proximam omiserat Ant. Alex. BARBIER, inter nostros Bibliographos longe clarissimus, inter amicos qui communi ope et opera hanc Collectionem ad conscientiam adjuvare fidelissimus ac religiosissimus.

Hoc supplementum claudet perelegans omnique modo absoluta recentior Phædri editio, qua paterni nominis famam continuare aggressus est noster Jul. *Didot*, dum insigne et novum aliquid tot et tantis familiæ suæ adderet monumentis quibus in æternum inlarescet Gallica Typographice seu potius ars *Didotica* *.

* Vide in hac Collectione Virgilii Præfationem, tom. I, pag. xiv.

DE
GABRIELE FAËRNO
CREMONENSI
PHÆDRI EXSCRIPTORE
DISSERTATIUNCULA.

AUCTORE
JOANN. GOTTLOB. SAM. SCHWABE.

DE GABRIELE FAËRNO

PHÆDRI EXSCRIPTORE.

GABRIEL FAËRNU, Cremonensis, vir litterarum latinarum pariter et græcarum admodum gnarus; auctor centum fabularum, quas hortante Pio IV Papa (1), ex antiquis auctoribus legit carminibusque explicavit latinis, metro vario easdem complexus, præcipue iambico, aliquando tamen et heroico; ingenii versuumque elegantia alter quidam veluti Phædrus; aptus, si quis alius, qui Phædro, si cum illo in idem tempus incidisset palmam fecisset dubiam (2). «Serpit enim, ut ait Gellertus (3), per omnem ejus fabulam idem sine affectatione lepor et suavis in narrando simplicitas cum brevitate (4). Elegans est dictio sine cincinnis, lecta sine quæsito colore. Satis laudatus erit, si eum post Phædrum inter Latinos optimum appellamus.» Joann. Caselius vero, Editor fabularum Faërne (5), testatur, istas fabulas ita præclare scriptas esse, ut veterem Latinitatem veteresque Romanos sales sapiant, easdemque esse cujuscunque generis ætati non minus utilissimas lectu, quam jucundissimas (6). Huic fabulatori hoc objectum est a Thuano (7), quasi in suis fabulis Phædrum imitatus, vel æmulatus esset scripta ejus, dissimulato Phædri nomine. Sed Perraultus, qui Faërne fabulas carmine gallico reddidit, defendit Italum, negans, Phæ-

(1) Vide *Teissier, Éloges des Hommes savants tirés de l'Histoire de M. de Thou*, T. II, p. 71.

(2) Gellerti de Poesi Apologor. Disp. p. 38, germanice versa Lips. 1773, in-8°. Ol. Borrich. de Poet. Lat. p. 98.

(3) Loc. cit.

(4) Faënum brevitate Phædro inferiorem esse censeo. Vid. mox Fab. de Vulpe et Larva.

(5) Rostock. 1569, in-4°. Vid. titulum libelli.

(6) Singularem ingenii præstantiam et vastam eruditionem Faërne

laudat etiam Gaddius de Scriptt. non eccles. T. I, p. 191.

(7) In *Historia sui Temporis*. lib. XXXIX in fin. «Faërnus, inquit, non mediocrem gratiam a studiosis inivit fabellis Æsopicis, vario carminum genere expressis, majorem initurus, si Phædri, cujus sive imitatione, sive æmulatione luserat, nomen aut non dissimulasset, aut scripta quæ legerat et penes se habebat, non suppressisset.» Thuano quoque accedit *Baillet, Jugements des Savants*, T. IV, pag. 150.

drum Faërno unquam visum fuisse, nedum exscriptum, aut suppressum (1). « La beauté du style, *inquit*, dont Faërne a écrit ces Fables, l'a fait nommer le second Phèdre, quoiqu'il n'en ait jamais vu les ouvrages, qui ne sont venus à notre connaissance que plus de trente ans après sa mort (2); car ce fut M. Pithou qui, ayant trouvé le manuscrit dans la poussière d'une ancienne bibliothèque, le donna au public au commencement de ce siècle (3). M. de Thou, qui fait dans son Histoire une mention fort honorable de notre auteur, prétend que Phèdre ne lui a pas été inconnu, et même il le blâme de l'avoir supprimé pour cacher les larcins qu'il lui a faits; mais ce qu'il avance n'a aucun fondement, et ne peut lui avoir été suggéré que par la forte persuasion où sont tous les amateurs outrés de l'antiquité, qu'un auteur moderne ne peut pas faire rien d'excellent s'il n'a un auteur ancien pour modèle. Des cent Fables que Faërne a mises en vers latins, il n'y en a que cinq que Phèdre ait traitées (4), et de ces cinq il n'y en a qu'une (5) ou deux où la manière de les traiter soit un peu semblable, ce qui n'est arrivé que par l'impossibilité qu'il y a que deux hommes qui travaillent sur un même sujet ne se rencontrent pas quelquefois dans les mêmes pensées ou dans les mêmes expressions. » Vere quidem Perraultus, sed ad ea, quæ Thuanus Faërno exprobravit, et alio modo potest responderi.

Nemo dubitare debet, quin Fabula Faërne de Jove et Minerva e Phædri fabula XVII, lib. III, sit adumbrata, quum apud Phædrum solum legatur, neque occurrat in Græcis fabularum Æsopiarum Collectionibus, neque etiam apud Avianum (6) et Romulum fabula ejusdem argumenti inveniatur. Istam autem fabulam Faërnus ita expressit :

(1) Vide Bayle sub Phædrus, vers. germ.; Fabricii B. L. T. II, p. 28, F. v. Blankenburg, Litter. Zusätze zu Sulzer. T. I, p. 552, Lips. 1796, in-8°.

(2) Decessit Faërnus a. MDLXI, Gaddius l. c. T. I, p. 191.

(3) Cf. Notit. litter. de Phædro, ubi vide de Edit. ann. 1596.

(4) Memoriz prodidit Gellertus l. c. Faërnus octo aut decem fabulas simul cum Phædro tractavisse. Mea quidem sententia tantummodo

VI adumbravit fabulas. Sunt autem hæ: Jupiter et Minerva; Vulpes et Uva; Corvus et Vulpes; Canis et Caro; Lupus et Grus; Vulpes et Larva. Quæ pleñe respondent fabulis Phædri lib. III, fab. XVII; lib. IV, fab. III; lib. I, fab. XIII; lib. I, fab. IV; lib. I, fab. VIII; lib. I, fab. VII.

(5) Fabula de Jove et Minerva.

(6) Compara quæ dicta sunt in Disputatione de Phædro Antiquitatis Script. init.

Legere proprias Dii sibi quondam arbores,
 Quam quisque vellet esse tutela in sua,
 Quercum supremus Jupiter, myrtum Venus,
 Pinum humidi tridentifer rector salis,
 Apollo laurum, populum excelsam Hercules.
 Mirata enimvero est Minerva, cur ita
 Infructuosas legere voluissent, quibus
 Tantum ad manum esset fructuosarum arborum.
 Cui Juppiter causam hanc roganti reddidit:
 Ne existimemur fructu honorem vendere.
 Tum Pallas: At vos facite, quod vobis lubet;
 Ego, inquit, oleam fructuum causam lego.
 Exosculatus filiam tum Jupiter,
 O nata, dixit, jure sapiens omnibus
 Dicere seclis; jure tu capitis mei
 Propago: nam quod facimus, id nisi utile est,
 Stulta omnis atque inanis inde est gloria.

Quæ si comparentur cum verbis Phædri, liquet omnibus a partium studio alienis, Faërnium fabulam Phædri ante oculos habuisse. In utraque enim fabula est idem argumentum, idem rei narratæ ordo, mira denique consensio cum singulorum verborum, tum locutionum et phrasium. Sed ex hoc non potest colligi, Faërnium omnes fabulas, quas simul cum Phædro tractavit, hoc poeta præeunte, scripsisse. Vero enim fit simile, Italum fabulam de *Jove atque Minerva* expressisse e *Cornucopiæ* Nic. Perotti, in quo dicta fabula ita exhibita est (1):

Olim quas vellent esse in tutela sua,
 Divi legerunt arbores. Quercus Jovi,
 Et myrtus Veneri placuit, Phœbo laurus,
 Pinus Neptuno, populus celsa Herculi.
 Minerva admirans, quare sterileis sumerent,
 Interrogavit causam. Dixit Jupiter,
 Honorem fructu ne videantur vendere.
 At me Hercules, inquit, quod quisque voluerit:
 Oliva nobis propter fructus est gratior.
 Tum sic Deorum genitor atque hominum sator:
 O nata merito sapiens dicere omnibus:
 Nisi utile est, quod facimus, stulta est gloria.

Narrant igitur et Perottus et Faërnus, pinum placuisse *Neptuno*; ita enim legebatur, ut probabile est, in libro scripto, quo utebatur Perottus; at Phædrus dictam arborem scribit sacram fuisse *Cybeæ*, cujus deæ nomen legitur in Codd. Phædri MSS. post Faërnium repertis. Hinc non inepte suspicari possis, Perottum, cujus *Cornucopiæ* hocce tempore a viris doctis studiose legebatur, in scribenda hac fabula Faërno prævisse. Nec

(1) Vide Edit. Basil. ann. 1526, in-fol., p. 999.

objici potest, hunc fortasse usum esse Codice fabularum Phædri manuscripto, in quo nomen legeretur *Neptuni*, non Cybebes, sicque stare posse exprobrationem Thuani. At non est credibile, Faërnium ejusmodi adhibuisse Codicem. Comparatio enim V fabularum Faëрни, quas cum Phædro simul tractavit, cum Æsopi et Phædri fabulis, unumquemque docere potest, hunc poetam *græcas*, non Phædri fabulas esse secutum. Exemplo sit fabula de *Vulpe et Larva*, hoc modo expressa :

Mimi ingressa domum Vulpes (1), dum singula rerum
Visendi studio scenæ instrumenta revolvit (2),
Formosi larvam simulacrum repperit oris (3):
Inque manus sumens (4), animoque et lumine lustrans:
O quam insigne caput (5), specie quam, dixit, honesta,
Sed rationis inops, cassoque informe cerebro!
Sordet honos formæ, nisi cui sapientia juncta est.

Quæ si conferre velis cum Phædri fabula, non dubitabis, in nostram discedere sententiam. Atque etiam non sine causa conjicere licet, Faërnium, si Phædrum ante oculos habuisset, et verba dare voluisset lectoribus, non solum fabulam de Jove atque Minerva, sed reliquas etiam quinque fabulas exscripturum fuisse. Atqui mirum in modum abstinet et singulis verbis, et epithetis, et integris locutionibus, obviis in Phædri fabulis; quod secus est in fabula, de Jove et Minerva. Compara, si lubet, fabulam de *Corvo et Vulpe* cum fabula Phædri ejusdem argumenti lib. I, fab. XIII, ut taceam de reliquis.

Editiones fabularum Faëрни, editarum post mortem auctoris, earundemque Versiones gallicas, italicas et anglicas recensent Fabricius (6) et F. de Blankenburg (7).

(1) Ἀλπίπξ εἰς οἰκίαν ἐλθοῦσα ὑποκρυτοῦ.

(2) Ἐκαστα τῶν αὐτοῦ σκευῶν διερευνημένην.

(3) Εὖρε καὶ κεφαλὴν μορμολυκίου εὐρυῆς κατασκευασμένην.

(4) Ἀναλαβοῦσα ταῖς χερσίν.

(5) Ὡς οἷα κεφαλῇ.

(6) B. G. Vol. 1, p. 653.

(7) L. c. p. 551 seq. Splendissime prodit Faërnus Londini 1744, in-4°, cum versione Perraulti gallica. V. Gellert l. c. p. 38. Reliqua Faëрни Opera memorat Teissier l. c.

T. II, p. 73. Nuper a Professore Bellovacensi, Bointvilliers, editæ sunt: Faëрни, Cremonensis, Fabulæ C, notis illustratæ, nec non partim interjecta verisibus interpretatione gallica accommodata in gratiam tironum, qui Phædri fabulas interpretaturi sunt, et ad usum Lycæorum, 1802, in-12. Vid. *Intell. Bl. der A. L. Z.* ann. 1803, m. Maii. Lucem quoque adspexerunt hæ fabulæ Lips. 1798, in-8°, Editore Boyzen. Vid. *Catal. Bibliothecæ Gedickiæ*, p. 77, n. 1186.





Gravé par Berthe.

OBSERVATIONS

HISTORIQUES ET GÉOGRAPHIQUES

SUR DEUX FABLES DE PHÈDRE,

ADRESSÉES A M. *** PAR J.-B. GAIL.

Vous m'invitez, monsieur, à me montrer, même comme éditeur de Phèdre, fidèle à mon usage, de considérer la géographie par époque. Je vais m'efforcer de répondre à votre invitation.

Deux passages seulement m'ont paru mériter attention :
1° les vers 7 et suivants de la fable V du livre II; 2° les vers 17... 19... 54 et suivants du Prologue du livre III.

EXAMEN DU PREMIER PASSAGE RELATIF AU CAP MISÈNE, ETC.

On lit, fable V du livre II :

*Cæsar Tiberius, quum, petens Neapolim,
In Misenensem villam venisset suam,
Quæ monte summo posita Luculli manu,
Prospectat Siculum, et despicit Tuscum mare.*

Ces vers nous ont donné l'idée d'un *Excursus*, 1° sur le cap Misène; 2° sur la position de la mer de Sicile, près les textes de Thucydide, livre IV, chap. 24 et de Strabon, livre II, p. 185, édition d'Amsterdam; de Phèdre, livre II, fable V, vers 17 et suivants. (Voyez la carte géographique ci-jointe.)

Les géographes sont peu d'accord sur ce qu'on doit appeler la mer de Sicile. La dénomination a varié, et nécessairement varier selon les époques.

Chez les uns, la mer de Sicile est le bassin qui baigne les îles Éoliennes ou de Lipari : suivant d'autres, la mer de Sicile est le bassin qui, de la Sicile, s'étend jusqu'à la Crète, *mare quod a Sicilia Cretam usque excurrit* (1). Selon Burmann, la mer de Sicile est la mer qui, du cap Misène, s'étend jusque vers la Sicile, *mare quod a Miseno promontorio versus insulam Siciliam patet* (2). Chez d'autres, la mer de Sicile est au sud-est, et non au nord. Exposons les opinions de Thucydide, de Strabon, et de Phèdre.

THUCYDIDE (IV, 24).

« En gagnant une victoire navale, les Syracusains, déjà maîtres de Messine, espéraient emporter aisément Rhégium. En effet, le promontoire de Rhégium, en Italie, et celui de Messine, en Sicile (IV, 24), étant fort voisins l'un de l'autre, les Athéniens ne pourraient plus en approcher, ni être maîtres du détroit; car le détroit est cette portion de mer qui est entre Rhégium et Messine, au point où la Sicile se rapproche le plus du continent : c'est ce lieu, appelé *Charybde*, qu'Ulysse traversa, dit-on. Comme le passage est étroit, comme l'eau qui l'occupe est la réunion des deux grandes mers de Thyrrhénie et de Sicile, et que cette eau se précipite, en bouillonnant, sur un même point (*ἐν αὐτῷ*), il est, avec raison, réputé dangereux. »

Il résulte de ce passage, 1° que la portion de mer qui est entre Rhégium et Messine est le détroit qu'on appelle *Charybde*; 2° que ce détroit nommé *Charybde* est comme la limite des mers de Thyrrhénie et de Sicile;

(1) Phèdre, édit. *ad usum Delphini*, Londres, 1822, page 117.

(2) Phèdre, édit. *ad usum Delphini*, Londres, 1822, page 445, 2^e col.

3° que la mer de Tyrrhénie est au nord-ouest du détroit, et la mer de Sicile à l'est de la Sicile.

Thucydide confirme cette position de la mer de Sicile (IV, 53) dans cet autre passage qui fait mention de l'incursion des Athéniens à Cythère (olymp. $\frac{44}{4}$) ou dans la Cythérie :

« Le même été, les Athéniens, avec soixante vaisseaux, deux mille hoplites, un peu de cavalerie, et des alliés rassemblés de Milet et de divers autres endroits, marchèrent sur Cythère, île adjacente à la Laconie, et située vis-à-vis de *Malée*.

« Elle est habitée par des Lacédémoniens pris parmi les *Périèces* (1), ou tirés des villes *périèces*, des villes voisines de Sparte; et chaque année, Lacédémone y envoyait un Cythérodice, et de plus une garnison faisant bonne garde.

« En effet, Cythère était pour les Lacédémoniens un port où il leur arrivait, d'Égypte et de la Libye, des vaisseaux marchands; et d'ailleurs les pirates les infestaient moins : car c'était par les côtes seulement qu'on pouvait les attaquer, la Laconie s'avancant de ses deux flancs vers les mers de Sicile et de Crète. »

Ce paragraphe, qui indique la position de la Sicile, donnera lieu à diverses notes philologiques.

(1) Un lexicographe bien estimable, et dont le *Lexicon* prouve d'immenses recherches, traduit *περίοικοι* par ceux qui habitent autour de la ville; c'est manquer le sens historique de ce terme. Chez Hérodote (IX, 11); Thucydide (I, 101; IV, 8; IV, 53; VIII, 22), Xénophon (voyez *Lexicon Xenoph.*), *περίοικοι* désigne les voisins de Sparte soumis à sa domination, mais sans être serfs. Les Crétois aussi avoient des *périèces*. Aristote en parle (*Politique*, liv. II, chap. 8) dans son *Examen* de cette constitution Crétoise qui servit de modèle à celle de Sparte. Nous aurons occasion de revenir sur ces *périèces* de Sparte et de Crète, et d'examiner quelle étoit leur existence politique.

1° *Ἀκκολαίῳ* & αἱ τοὺς ὑπερὶ αὐτῶν. X traduit, *Lacedaemonii vero sunt accolae circumcirca*. Il résulte de cette traduction, et de celle de M. Lévesque, que Cythère a des Lacédémoniens qui habitent autour de Cythère. Mais jetez les yeux sur les cartes 72, 85 (1), et vous ne verrez que de l'eau autour de Cythère. *ὑπερὶ αὐτῶν* est donc mal rendu, et par qui habitent autour, et par accolae, comme le veut le savant M. Poppo, qui, dans son Thucydide, donne *accolae*, version équivoque, universellement, mais à tort, adoptée. Les Lacédémoniens périodes, dont parle Thucydide (l. l.), n'habitaient pas auprès de Cythère : ils n'étaient pas *accolae* de Cythère, puisqu'ils habitaient dans Cythère. *Accolae*, terme pour le moins équivoque, ne peut donc être version de *ὑπερὶ αὐτῶν*. Il faut donc, je crois, préférer notre explication à celle de nos devanciers. (Voyez, 1° le *Schol. grec* de Thucydide, donnant à la Cythérie deux villes, celle de Cythère et celle de Scandée, laquelle longe la mer); 2° Xénoph. Helléniq., IV, viii, 8, donnant à la Cythérie le port de Phéniconte (c'est-à-dire probablement port Phénicien. Voyez carte n° 85).

2° *Ἀίχνα*. X et Bauer, et autres, entendent *αἰχνα* de l'île de Cythère. Mais *αἰχνα* dépend, je crois, de *Ἰακωνία* qui précède. On voit, en effet, sur la carte n° 72, de mon Atlas, la Laconie s'avancer de ses deux flancs vers les mers de Sicile et de Crète.

STRABON.

Cet historien s'exprime ainsi (II, p. 185):

« La mer de Sicile, s'étendant sur les parties orien-

(1) Voyez mon Atlas (107 pl.) pour servir à l'intelligence d'Hérodote, de Thucydide, Xénophon, etc.

tales de la Sicile et de l'Italie (ἐπὶ τὸ πρὸς ἑω μέρος), embrasse ce bassin qui est entre la Rhégie et les Locriens, d'une part; Syracuse et Pachynum, de l'autre. A l'est, cette mer embrasse encore les extrémités de la Crète, et longe une très grande partie du Péloponnèse, et remplit le golfe de Corinthe.

« Dans les régions septentrionales, elle gagne le promontoire d'Iapygie, l'embouchure du golfe Ionien, et les parties méridionales de l'Épire. »

PHÈDRE. (*Cæsar ad Atriensem*, II, V, 7 et suiv.)

*Cæsar Tiberius, quum, petens Neapolim,
In Misenensem villam venisset suam,
Quæ monte summo posita Luculli manu,
Prospectat Siculum, et despicit Tuscum mare.*

On a longuement disserté, sans rien dire de satisfaisant, sur ces mots, *prospectat* et *despicit*, et l'on n'a rien dit de *posita monte in summo*. Ils donneront lieu à des remarques géographiques, historiques, et grammaticales.

Commençons par les remarques géographiques : elles conduiront à l'explication historique et grammaticale.

La *villa* (maison de campagne) de Tibère avait été construite par *Lucullus* (*Luculli manu*), sur le cap *Misène* (que Virgile qualifie de cap *Aérien*, antique dénomination de ce cap avant qu'Énée y eût élevé le tombeau de Misène).

Voilà ce que dit Phèdre. Pour le bien comprendre, jetons les yeux, 1° sur la carte jointe à ces observations, pag. 623 ; 2° sur le *Guida di Pozzuoli e contorno, dal canonico Andrea da Jorio* (Naples, ann. 1817), et sur le *Guida ragionata di Pozzuoli*, etc. Napoli, 1792. Je dois ce dernier à l'extrême obligeance de son Exc. l'ambassadeur de Naples.

La montagne ou cap Misène (1), dont parle Phèdre, se trouve baignée par la mer de Toscane. Placé sur le haut de cette montagne, le voyageur voit (*spicit de*), de haut en bas, la mer de Toscane, qui est non seulement voisine du mont, mais encore qui le baigne; et, de plus, il aperçoit dans le lointain (*spectat pro*) la mer de Sicile.

A l'aide de ces détails topographiques, nous avons l'explication grammaticale de *prospectat*, *despicit*, termes d'une bonne latinité qui font image.

M. Noël, savant distingué (2), traduit ce *prospectat* par *a la vue sur la mer de Sicile*. A la vérité, *pro* peut avoir parfois le sens restreint de *en avant, à une faible distance*; mais, ce que le génie de la langue ne dit pas, l'aspect de la carte nous apprendra que, *du cap Misène à la mer de Sicile*, la distance étant de soixante lieues, *pro*, géographiquement expliqué, doit signifier *voir dans le lointain*. Le sens que j'attache à la préposition *pro*, considérée géographiquement, et d'après le contexte, se trouve justifié grammaticalement par le *prospicit* de Catulle (édit. du savant M. Sillig, épithal. de Pélée et Thétis, LXIV, LXI, p. 119). Catulle le fortifie, ou, si l'on veut, l'explique deux vers auparavant par *procul*.

Tacite aussi (*Annal.* XIV, 9) dit un mot du cap de Misène : *Mox domesticorum cura levem tumulum accepit, viam Miseni propter, et villam Cæsaris dictatoris, quæ subjectos sinus editissima prospectat*. Dotteville (4^e édit.) traduit : « Ses domestiques lui (à Néron) construisirent dans la suite un tombeau médiocre sur

(1) « Le territoire Misénate, suivant la carte du savant Marcello Scotti, comprenait le promontoire avec la plaine située au-dessous, le mont Procida, et toute la campagne qui s'étend depuis Misène jusqu'au mont Procida, ainsi que la mer Morte qui formait anciennement le port de Misène. » Voyez *Guida di Pozzuoli*, p. 132.

(2) Voyez son *Lexique latin*.

le chemin de Misène, proche de cette maison du dictateur César qui domine au loin sur le golfe. » Et M. Dureau de la Malle : « Le long du chemin de Misène, près de cette maison du dictateur César qui, de la hauteur où elle est située, domine sur tout le golfe. »

Aucun des commentateurs n'ayant fait de note sur ce *sinus subjectos*, arrêtons-nous-y grammaticalement et géographiquement.

Pour se convaincre que le pluriel, *sinus subjectos*, n'est point du tout pour le singulier, que l'on jette les yeux sur les cartes. On y verra le cap Misène, qui a sa direction vers le midi, dominer, 1° le golfe de Pouzzole; 2° le vaste golfe de Naples; 3° au-delà de l'île de Caprée, le golfe de Salerne; 4° la mer de Sicile qui baigne les îles Éoliennes.

Le pluriel, *sinus subjectos*, n'est donc pas pour le singulier, puisqu'il s'entend, non d'un seul golfe, comme le veulent MM. Dotteville et Dureau de la Malle, mais spécialement des divers golfes que nous avons nommés.

EXAMEN DU DEUXIÈME PASSAGE RELATIF A LA PATRIE DE PHÈDRE.

Quelle était la patrie de Phèdre? Ce fabuliste, ayant beaucoup moins écrit pour transmettre son nom à la postérité que pour consoler ses douleurs, n'a pas laissé d'autre moyen pour répondre à la question que les vers suivants :

*Ego quem Pierio mater enixa est jugo,
In quo tonanti sancta Mnemosyne Jovi,
Fecunda novies, artium peperit chorum* (1),

(1) Prol. du liv. III, 17... 19. Pour l'intelligence de plusieurs détails topographiques, voyez mon Atlas, pl. 39.

et ceux-ci :

*Ego, litteratæ qui sum propior Græciæ
Cur somno inerti deseram patriæ decus,
Threissa quum gens numeret auctores suos,
Linoque Apollo sit parens, musa Orpheo (1).*

Ces mots de Phèdre, *Ego quem Pierio mater enixa est jugo* (2), rapprochés de ceux-ci, phrase de Strabon son contemporain : Πιερία καὶ Ὀλυμπος τὸ παλαιὸν ἦν Θράκια χωρίζοντι ὄρη· νῦν δὲ ἔχουσι Μακεδόνες (3), lesquels signifient : *la Piérie, l'Olympe faisaient autrefois partie de la Thrace, et maintenant sont annexés à la Macédoine* (4), pourraient donner lieu à des recherches historiques sur les conquêtes, soit des rois de Macédoine envahissant la Piérie, soit des Romains envahissant la Macédoine (5) et le mont Piérium, soit enfin sur l'existence de quatre Piéries (6). Mais nous avons cru devoir nous for-

(1) Prol. liv. III, 54... 57.

(2) Ibid. v. 17 et suiv.

(3) Strabon, X, p. 722.

(4) M. Coray (trad. franç. T. IV, 1^{re} Part. p. 102) traduit : *la Piérie, l'Olympe, Pimpléa, le mont Libéthrus, sont autant de lieux ou de monts qui réellement appartiennent à la Thrace, quoique annexés aujourd'hui à la Macédoine; mais est loin du texte littéral, lequel dit, non que la Piérie, l'Olympe, appartiennent à la Thrace, mais qu'elles lui appartenaient autrefois.*

(5) La Macédoine, dit le savant M. Goss. (trad. franç. de Strabon, T. III, p. 124), fut détruite 168 ans avant l'ère chrétienne.

(6) M. Jannelli, p. 4 et 5, artic. de *Vita Phædri*, indique les quatre Piéries. « Una nempe in Syria circa Orontem (a) (Strab. VII, p. 487, a; XIV, p. 994, b; XVI, p. 1087, a (b)), ubi etiam Pierius mons (Ptolem.

(a) « La première cité syrienne qu'on rencontre après la Cilicie est la Séleucie dans la Piérie, près de laquelle se décharge le fleuve Oronte. » Le grec donne Κιλίκιαν-Σελεύκειαν-Πιερία, c'est-à-dire trois désinences semblables. Pourquoi donc M. Coray met-il l'article *la* devant le premier, et pas aux deux suivants? Il a peut-être raison. Mais pourquoi ne s'est-il pas expliqué? Voyez la note b.

(b) La Séleucide (ἡ Σελευκίς) est le meilleur des pays de la Syrie : on l'appelle l'étrapolé (c'est-à-dire contenant quatre villes) d'après le nombre de ses principales villes, car elle en renferme plusieurs autres. Mais les quatre plus considérables sont Antioche Ἐπιδαμνὴ (Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Δάφνι), Séleucie (Σελεύκεια).

mer une opinion d'après le texte seul de Phèdre (1).

« *La Thrace*, dit ce texte, *a ses écrivains*. Linus y reçut le jour d'Apollon. Une muse y fut mère de cet Orphée dont la lyre harmonieuse a jadis ému les rochers, domté les bêtes féroces, et suspendu par une douce violence les flots impétueux de l'Hèbre. Pourquoi donc, moi, qui suis plus voisin qu'eux de la Grèce lettrée (*ego litteratæ qui sum propior Græciæ*); [moi, qui dois ressentir plus vivement les influences inspiratrices de cette terre poétique], abandonnerais-je dans un lâche sommeil l'honneur de ma patrie? »

Dans ce passage, je croirais voir la preuve, 1^o que Phèdre était Macédonien, né sur le mont Piérium de Macédoine (2), ou, ce qui revient au même, dans la Piérie Thermaïque, faisant partie de la Macédoine; 2^o qu'il n'avait pas, comme le prétend M. Jannelli (3),

liv. V, Géogr. ch. 15); altera sub Pangæo monte ad Nestum fluvium; unde proximus sinus Thucydidis ætate, seipso teste (liv. II, ch. 99), Piericus dicebatur, ejusque regionis incolæ Pieres sunt, de quibus Herodotus (VII, 112), et Plinius (IV, H. N. 10): tertia in Boeotia existit, ubi et Pierium oppidum et Pierius mons; de qua, præter ceteros (Herodot. VIII, p. 207, édit. Steph.), Tzetzes (Chiliad. VI, ch. 90). Quarta tandem in Macedonia ad sinum Thermaicum intra Peneum et Aliacmonem vel Axium amnem fuit posita. »

(1) J'ai, avant tout, voulu établir mon opinion d'après le seul texte de Phèdre. Cette opinion une fois formée, j'ai alors lu les excellentes dissertations du P. Desbillons et de M. Jannelli, qui m'ont été de la plus grande utilité. L'édition de Phèdre par ce dernier, rare à Paris, m'a été obligeamment prêtée par M. Renouard, libraire, homme de lettres. Elle a été imprimée à Naples, année 1811.

(2) Paus. IX, ch. 29, etc., etc.

(3) « Ergo Phædrus et gentem et natale solum cum Lino et Orpheo

dans la Piérie (iv Πιρία), Apamée et Laodicée (Ἀπάμεια καὶ Λαοδικία). Ce passage, où nous voyons Séleucie (Σελούκεια) qualifiée de ville, prouve que M. Coray a eu raison de ne pas mettre l'article *la* devant *Séleucie*. Mais alors Strabon (je n'ose ici prononcer, faute d'un assez grand nombre d'exemples) a-t-il parlé, comme l'aurait fait Thucydide par exemple, en donnant la même désignation à *Séleucie*, ville, et à *Piérie*, pays?

une patrie qui lui fût commune avec Linus et Orphée, puisque, né sur le mont Piérium, et dans la Macédoine, qui était à l'entrée de la Grèce, il se dit plus près de la Grèce que Linus et Orphée.

D'après le texte de Phèdre ainsi commenté : *Pourquoi renoncerais-je (1) à la gloire de la Macédoine ma patrie, lorsque la Thrace, quoique barbare et illustrée, a produit un Orphée, un Linus?* D'après ce raisonnement, que nos auteurs et nos logiciens appellent un *a fortiori*, l'ingénieux Desbillons, avec qui nous sommes fiers de nous être rencontrés, faisait de Phèdre un Macédonien (ou habitant de la Piérie de Macédoine). Un savant, cité par Jannelli, l'a combattu ainsi : *Inepte : nam si hæc fuisset Phædri mens, tum Threissa gens et quæ sequuntur collocanda erant post tres priores versiculos*; mais il n'a pu nous convaincre.

M. Jannelli, d'accord avec nous sur le premier point, pense comme Desbillons que Phèdre était né sur le mont Piérium, dans la Piérie Thermaïque de Macédoine, et qu'il faut voir dans les vers de Phèdre des notions géographiques relatives à la patrie, et non un langage poétique, comme le prétend Pagenstecher (2).

commune habuit, et propterea non in Thracia circa Hebrum, sed in Pierica Thermaica ex antiquissima Thracum gente natus est. » Jannelli, passage cité p. 22.

(1) *Cur ego deseram*, etc., p. 8 de *Vita Phædri* de Jannelli.

(2) *Quod se dicit in jugo Pierio natum, vera certe ipsius est ac simplex sui generis declaratio, non ostentatio poetica; vel instituta per metaphoram fictio quæ male cohæreret cum iis quæ subsequuntur*. Ainsi s'exprime le P. Desbillons, T. I, pag. 156 de cette édition. Quant à M. Jannelli (pag. 7 de *Patria Phædri*), il invoque aussi les principes : *Necesse est ut in geographicis potissimum ex communi consuetudine, ex recepto et constanti usu loquamur, ni omnia temere confundere et perdere velimus*.

Mais le même M. Jannelli diffère avec nous, et ne peut nous convaincre sur le second point, lorsqu'il nous dit que la même patrie fut commune à Linus, à Orphée, et à Phèdre? Comment peut-il avancer que le même sol a produit Linus, Orphée, et Phèdre, lorsque celui-ci se dit, non pas né sur le même sol, mais sur un sol différent, sur un sol plus voisin de la Grèce lettrée (*ego litteratæ qui sum propior Græciæ*), et né presque dans la Grèce, l'école du genre humain (*in ipsa pæne* (1) *natus schola*)? Notons cette dernière phrase. La Piérie et le mont Piérium étaient sur les confins de la Macédoine et de la Thessalie, qui faisait partie de la Grèce, de cette Thessalie à qui Thucydide (2) semble adjuger le séjour des muses, comme si la Macédoine, autrefois partie de la Thrace, était indigne de le posséder, Phèdre pouvait-il désigner plus clairement qu'il était voisin de la Grèce et presque Grec.

Nous venons de démontrer, 1° que Phèdre était né dans la Piérie de Macédoine; 2° que Linus et Orphée n'étaient pas du même pays que Phèdre (3). Examine-

(1) Phèdre, Prol. du liv. III, v. 20. Cette glose servira de correctif à ma très fautive version de ce vers que j'ai traduit par *presque né au sein des écoles*.

(2) V, XIII, 1 : μέχρι Πιρίου τῆς Θεσσαλίας διῆλθον. Un de mes manuscrits donne ici la leçon ou plutôt la faute inédite θαλασσίας; mais καλυόντων δὲ Θεσσαλῶν, qui suit, prouve la bonté de l'ancienne leçon. Au reste, notons la leçon inédite Πιρίου, qui dépend peut-être de ὄρους, sous-entendu. Notons ensuite Πιρίου τῆς Θεσσαλίας, qui signifierait peut-être mieux le Piérium (dépendant de la Thessalie, quoique situé au midi de la Macédoine) que le Piérium faisant partie de la Thessalie; sens à tort adopté par Æ. Portus. Voyez Thucydide de Bauer sur les variantes de ce passage.

(3) Voyez, au reste, les arguments de M. Jannelli, p. 15 et suivantes de *Vita Phædri*. Quelque opinion qu'on embrasse sur ce dernier point, qui ne peut faire difficulté que pour ceux qui vont, hors de Phèdre, chercher la vie de Phèdre, et interroger des écrivains moins clairs

la mer. Ils chassèrent aussi de la Bottiée les Bottiéens, qui confinent maintenant à la Chalcidique. Ils conquièrent aussi la partie étroite (1) de la Péonie qui suit le cours du fleuve Axius (παρὰ τὸν Ἄξιον π.), et qui va de l'intérieur des terres (2) jusqu'à Pella et à la mer. Ils ont aussi sous leur puissance, au-delà de l'Axius jusqu'au Strymon, ce qu'on appelle la Mygdonie, d'où ils ont chassé les Édoniens. Ils ont repoussé du pays maintenant nommé Éordie les Éordiens, dont le plus grand nombre a été détruit, et dont les faibles restes se sont établis à Physca (περὶ (3) Φύσκαν). Ils ont aussi chassé de l'Almopie les Almopes. Enfin, ces Macédoniens établirent leur puissance sur d'autres nations qui leur sont encore soumises, sur l'Anthemonte, la Crestonie, la Bisaltie, et une grande partie du terrain qui compose la haute Macédoine elle-même. Tous ces différents pays sont compris sous la dénomination commune de *Macédoine*. »

A l'aide de ces documents et autres sur l'existence de Pières en Macédoine et en Thrace, on expliquerait pourquoi Phèdre, originaire de la Piérie, a été dit Macédonien par les uns et Thrace par les autres : pourquoi de célèbres géographes mettent le mont Piérium au nord de la Thessalie, tandis que Thucydide (4) déclare qu'il était, non en Thessalie, mais qu'il était peut-être

(1) D'une partie de la Péonie, de ce pays étroit qui est le long du fleuve Axius. (M. Larcher.)

(2) Ἀνὰ τὸν signifie-t-il de l'intérieur des terres? ou désigne-t-il une partie de la Péonie entourée de montagnes?

(3) M. Larcher, que le περὶ embarrasse si souvent, omet ce membre de phrase si intéressant topographiquement et dans l'histoire des émigrations. Ma première version de Thucydide (II, 99) donne *autour de Physca*, évidemment fautif.

(4) V, 13.

de son temps dépendant des Thessaliens (1)? On concevra comment, en raison de sa position (2), le mont Piérium est mis, ici en Macédoine, là en Thessalie; pourquoi le golfe Piérique (3) est appelé, chez le géographe Riga, golfe Strymonique.

Nous avons vu ci-dessus, à trois lignes de distance, l'un de l'autre, ὑπὸ τὸ π., et ὑπὸ τῇ Παγγαίῃ. Le sens de ὑπὸ considéré géographiquement étant fort négligé, arrêtons-nous-y un moment. M. Larcher (4) traduit le premier, *au pied du mont Pangée*, et le second, *au bas du Pangée*; et M. Jannelli (5), deux fois par *sub Pangæo*.

On me dira peut-être qu'ici ὑπὸ avec l'accusatif et ὑπὸ avec l'ablatif, différents grammaticalement, souvent, comme ici, ne diffèrent point par le sens. Mais, pour répondre à cette question : *les Pières allèrent-ils s'établir sous ou seulement vers le Pangée?* il faudrait entreprendre un travail considérable, bien étudier l'itinéraire de Xerxès (6), le suivre avec son armée depuis le point de départ; arrivé avec lui en Thrace, examiner la position des divers peuples de la Thrace qu'il traverse; chercher ces positions difficiles à déterminer dans un texte jusqu'ici assez négligé; examiner le chapitre 112, où nous voyons Xerxès longer, en laissant

(1) Au reste, ceci est conjecture, car les textes grecs ici me sembleraient équivoques.

(2) Voyez mon Atlas, pl. 39.

(3) Thucydide, II, 99, 2, nomme *golfe Piérique* la côte maritime qui est au pied du Pangée.

(4) Trad. d'Hérodote, 2^e édit. T. V, p. 535.

(5) Page 5 de *Phædri Vita*.

(6) Sujet que je n'ai qu'effleuré dans ma Géographie d'Hérodote, T. I, p. 273, et T. II, p. 127, et sur-tout p. 162, etc., chap. cxiii du livre VII d'Hérodote.

le Pangée à sa droite, les deux places Phagrès et Pergame, occupées par les Pières, *ἐκ δεξιῆς χειρὸς τὸ Πάγγαιον οὖρος ἀπέρχων*; donner ensuite une grande attention au chapitre 113 du même historien, dont M. Larcher, d'ailleurs si souvent bon à consulter, me paraît n'avoir compris dans les deux premières lignes, ni le *ὑπερκεινόντες τὸ Π.*, qu'il traduit par *au-dessus du mont Pangée* (1), tandis que *ὑπὲρ*, avec l'accusatif, signifie *au-delà*; ni *πρὸς βορέω*, qui signifie *à partir du nord*, et non *vers le nord* (car alors *πρὸς*, avec l'accusatif, serait nécessaire); ni *παρεξίων*, qu'il rend par *passa le long de*; ce qui ne rend nullement *ἐκ*, qui exprime *action de dévier*. Ne pouvant tout faire, je me bornerai à signaler les difficultés et les moyens de les discuter; mais j'ajouterai qu'à l'occasion de l'exemple précité, j'aurais désiré que MM. Larcher, Jannelli, et autres, expliquassent du moins grammaticalement le *ὑπὸ* avec l'accusatif et avec le datif. Pourquoi n'ont-ils pas dit, ce qui me semble incontestable, que *ὑπὸ* (*ὑπὸ τὸ Π. ὥκησαν*), avec l'accusatif, indique mouvement des Pières, qui, chassés de la Piérie de Macédoine, se dirigent vers leur nouvelle patrie (*vers le Pangée* peut-être, et non *sous le Pangée*); et que le second *ὑπὸ* (*ὑπὸ τῷ Π. γῆ*) exprime, non pas *mouvement*, mais *immobilité* (et ce en vertu du datif, cas destiné à exprimer cette idée), *position d'un territoire* situé au pied du Pangée.

Ainsi, dans le *ὑπὸ Ἰλίῳ* et le *ὑπὸ Ἰλίον ἦλθον* d'Homère, le dernier se dira des Hellènes se dirigeant vers Ilium; et le premier *ὑπὸ*, avec datif, des Hellènes qui, arrivés à Ilium, sont sous Ilium, sous les remparts d'Ilium.

(1) Voyez ma Géographie d'Hérodote, T. I, p. 273; T. II, p. 268 et suiv.

On a vu ci-dessus (p. 632) le nom de *Grèce*. Les écrivains romains, et depuis eux les modernes écrivains, ont employé constamment le nom de *Grèce*. *Hellade*, *Hellènes*, étant les seuls termes usités chez les anciens Grecs, les seuls dont veuillent se servir les Grecs modernes dans leurs relations, soit politiques, soit littéraires (1).

A tout moment le mot *Hellade* (Ἑλλάς) se rencontre, et aussitôt l'on se représente cette partie méridionale de l'Europe qui est au sud-est de l'Italie et à l'ouest de l'Asie. Mais, avec cela, on a, je crois, des idées fausses : en effet, par exemple, dans le passage où Hérodote (II, 50, 1) dit que *tous les noms des dieux sont venus de l'Égypte dans l'Hellade*, le mot *Hellade* désigne, 1° la Grèce (*stricto sensu*) du sud-est de l'Italie ; 2° ce qu'on a postérieurement appelé *la grande Grèce* ; 3° les colonies grecques de l'Épithrace, ou littoral de la Thrace ; 4° les Ioniens de l'Ionie et autres colons, qui tous étaient religieusement attachés au culte de la métropole. Dirait-on que le mot *Grèce* suffise pour exprimer toutes ces idées ? Non, je pense.

Grèce ne peut pas davantage être synonyme de *Hellade*, VII, 105, où Hérodote nomme les Hellènes du littoral de la Thrace et des îles adjacentes. Les Hellènes de ce pays, je le répète, font partie de l'*Hellade*. *Grèce*, terme restreint, ne peut donc encore ici remplacer *Hellade*, terme d'une acception très étendue.

Thucydide, I, 12, 2, fait mention de colonies helléniques envoyées dans l'Italie et ailleurs ; et il les dit fai-

(1) Dans le *Journal des Débats* (14 juin 1825), et autres journaux, se rencontrent souvent les termes *Hellade* et *Hellènes*.

sant partie de l'Hellade (τῆς Ἑλλάδος). Dans ce passage encore, Grèce ne pourrait pas être équivalent de *Hellade*.

Il ne le serait pas plus, soit livre II, 18, 1, où Thucydide nomme la Sicile comme faisant partie de l'Hellade; soit, I, 14, 1, où Thucydide, après avoir dit que les tyrans de la Sicile et les Corcyréens avaient quantité de trirèmes, ajoute que c'était là les flottes les plus considérables de l'Hellade. Remplacez *Hellade* par Grèce, le récit historique devient inintelligible.

Hellènes. Par une conséquence nécessaire, le mot *Grecs* ne sera pas synonyme de *Hellènes*. Hérodote, II, 51, 1, emploie *Hellènes*; M. Larcher le conserve. Mais pourquoi l'abandonner au chapitre 52, où *Hellènes* a l'acception la plus étendue? Hérodote, V, 45, 1, dit de Philippe, fils de Butacidès, qu'il était le plus beau des Hellènes de son temps. Ce Philippe, qualifié d'*Hellène*, était de Crotone. *Grecs* ne peut remplacer *Hellènes*, ni dans ces passages, ni dans celui où Thucydide (I, 95, 1) qualifie d'Hellènes les peuples de l'Ionie, etc.

Hellénique. Hérodote (1) qualifie la Sané de l'Athos de ville hellénique, πόλις Ἑλλάς. On traduirait moins bien par *ville grecque*; car la Sané de l'Athos étant colonie d'Andros, l'une des Cyclades voisines de l'Eubée (2), il serait mieux, ce semble, de préférer *ville hellénique*, locution générique, à *ville grecque*, locution restreinte. Notez, en passant, Ἑλλάς (πόλις), employé adjectivement, tandis que, vulgairement, Ἑλλάς signifie l'*Hellade*, pris alors substantivement en vertu d'une ellipse; car, dans

(1) T. II, p. 273.

(2) *Ibid.* p. 275.

la vérité, ἑλλάς est l'adjectif de χώρα (territoire) sous-entendu. Voyez mon Atlas, pl. 73, ἑλλάς pris dans un sens restreint, et signifiant *la Sicile*.

En terminant ces observations, nous ferons, 1° une remarque sur l'annonce (1) de nos trois fabulistes; 2° un court supplément aux Notices de Phèdre.

Dans les notes supplémentaires à la Notice littéraire de M. Schwabe, on répète, d'après le *Journal de Paris*, que mes trois fabulistes sont à l'usage des écoles centrales; et, de plus, que mes notes, semées avec goût dans mon Ésope et dans mon Phèdre, seront lues avec fruit. Mon Phèdre, souvent cité par M. Schwabe avec éloge, a pu être de quelque utilité: mais jamais mon Ésope (2) (1^{er} vol. des trois fabulistes), d'une lecture peut-être intéressante pour les gens du monde, n'a été annoncé par moi comme utile aux élèves de nos écoles, à qui des traductions seront toujours nuisibles. Quant aux notes sur Ésope, on les a louées avec trop de générosité: car on n'y trouvera pas une seule note. Je les ai réservées pour l'édition in-12 de nos écoles. L'Ésope (1^{er} vol. de mes trois fabulistes), joint à Phèdre et à La Fontaine, et publié dans des temps malheureux (3), a été imprimé comme moyen de comparer entre eux les trois fabulistes (4), et non comme ouvrage qui fût

(1) Voyez T. I, pag. 145, ann. 1796. N'ayant point corrigé l'épreuve de la Notice littéraire (c'est M. Pillon, de la Bibliothèque du Roi, qui a bien voulu se charger de ce soin), je n'ai connu ce bienveillant article du *Journal de Paris* qu'au moment où je me suis occupé de ma préface.

(2) Je parle de mon édition des trois fabulistes, qui a paru en quatre volumes et non en trois, comme l'a dit M. Schoël, et qui maintenant en a cinq.

(3) Voy. mon Xén. T. I, 1^{re} Part. Not. hist. p. 179. V. Præf. T. I, p. vij.

(4) La table des matières offre dans Ésope, Phèdre, et La Fontaine, ce moyen de comparaison.

digne de l'attention des savants. Dans mon *Recueil de Fables d'Ésope*, ai-je dit (1), rien pour la critique, et fort peu d'efforts pour la traduction.

SUPPLÉMENT

AUX NOTICES (2) DES ÉDITIONS DE PHÈDRE.

Éditions de Phèdre omises, soit par M. Schwabe dans sa Notice littéraire, soit par M. Barbier dans son Supplément à cette Notice.

On en remarquera plusieurs, telles que l'édition de 1636, qui certes méritaient mention.

1636. PHÆDRI Aug. Lib. Fabularum Æsopiarum lib. V, nunc primum in lucem editi, cum Festi Avieni Fab. Parisiis, Johan. Libert, in-32.

1771. PHÆDRI Fabulæ. Parisiis, Aumont, in-12.

1780. PHÆDRI Fabularum lib. V, ex recensione Burmanni, cum selectis variorum notis, edidit Schwabe. Halæ, 3 vol. in-8°.

1798. *Fables de PHÈDRE en latin à l'usage des collèges, suivies de celles de La Fontaine.* Genève, Bonnaut, in-12.

Traductions et imitations de Phèdre omises par M. Schwabe et par M. Barbier.

1652. *Fables de PHÈDRE traduites en français, avec le latin à côté. Seconde édition.* Paris, in-12. (C'est la seconde édition de la version de *Le Maître de Sacy*; M. Schwabe la porte par erreur à l'année 1647, et la première édition à l'année 1646; mais cette première édition, quoique imprimée en 1646, ne parut qu'en 1647, comme l'a fort bien remarqué M. Barbier.)

1742. *Phrases et sentences tirées des cinq livres de PHÈDRE,*

(1) T. I, 1^{re} Partie, p. 179, de mon édit. et traduct. de Xénophon.

(2) Voyez T. I, p. 43, 121, et 124.

avec un abrégé de sa vie et de celle d'Ésope. Paris, Hipp. et Jacq. Guérin, in-12.

1746. PHÆDRUS traduit en polonais par J. Épifan. Minasowicz, Varsovie, in-4°.

1777. PHÆDRI Fabularum lib. IV, avec la traduction en vers polonais. Varsovie, in-12.

1780. Le Favole in volgar prosa tradotte, con annotazzioni d' Ant. Millo. Seconda edizione. Vercelli, in-8°.

1783. Fables de PHÈDRE en vers blancs italiens, par Trombelli, avec la construction en italien. In-8°.

Éditions postérieures à la Notice de M. Schwabe et omises par M. Barbier.

1805. Fables de PHÈDRE, traduction nouvelle, avec des notes par l'abbé Paul. Lyon, Tournachon, in-12.

1810. PHÆDRI Fabul. lib. V, cum notis gallicis, P. Syr. sentent. parallelisque de La Fontaine fab., juxta Brotier. Sexta edit. Ed. nova ad usum schol. Lugd. ap. Yvernault et Cabin, in-12.

1811. PHÆDRI Fabul. lib. V, cum numeris ad explanandam constructionem accommodatis. Avenione, Laur. Aubanel, in-18.

1811. Fables de PHÈDRE, avec celles de La Fontaine, et le Dictionnaire par Ch.-Const. Le Tellier. Paris, Le Prieur, in-12.*

1812. PHÆDRI Fabulæ cum notis gallicis. Tolosæ, Douladoure, in-12.

— PHÆDRI Fabulæ curante C. P. Paris. edit. stereot. Herhan, Belin, in-16.

— PHÆDRI Fabellæ novæ duo et triginta ex cod. Perottino juxta edit. Cataldi Jannellii. Paris. Renouard, in-12.

— PHÆDRI novæ et veteres Fabulæ cum notis selectis D. Schwabe. Paris, Nicolle, in-8°.

— Nouvelles Fables traduites en vers italiens par Petroni, et en français par Biagioli. Paris, Didot, in-8°.

— PHÆDRI Fabulæ selectæ cum not. Genevæ, Manget, in-12.

1813. PHÆDRI Aug. Lib. Fabul. Æsopiarum lib. V, accedunt Fabulæ Flavii Aviani, Anonymi Neveleti, Romuli, et Ano-

nymi Nilantii. Patavii, typis seminarii, 2 vol. in-8°. (*L'exemplaire de la Bibliothèque du Roi est sur vélin.*)

— PHÆDRI Aug. Lib. Fabul. Æsopiarum lib. V, cum notulis gallicis cur. C. P. Tolosæ, *Tislet*, in-12.

— PHÆDRI Aug. Lib. Fabul. Æsopiarum lib. V, cura ejusdem. Paris. edit. stereot. *Herhan*, *Belin*, in-16.

1814. PHÆDRI Aug. Lib. Fabul. Æsopiarum lib. V, cum not. gallic. et Dictionariolo. *Andegavi*, *Pavie*, in-16.

— PHÆDRI Aug. Lib. Fabularum Æsopiarum lib. V, cum P. Syri sentent. parallelisque Fab. Fontanii, juxta edit. *Brotier*. Insulis, *L. Lefort*, in-12.

1816. PHÆDRI Aug. Lib. Fabul. Æsopiarum lib. V, repetita ad usum scholar. Lugdun. *Cabin*, in-12.

— PHÈDRE traduit avec des notes par l'abbé Paul. Lyon, *Tournachon-Molin*, in-12.

1818. PHÈDRE, not. gallic. numerisque vocabulorum seriem indicantibus illustraverunt DD. *Lallemant*. Decima edit. Paris. *Delalain*, in-16.

— *Les Fables de PHÈDRE divisées en quatre livres égaux, et traduites en français, avec le texte en regard, par J.-E.-J.-F. Boinvilliers, correspondant de l'Académie royale des inscriptions. Seconde édition suivie d'un Appendice qui complète les œuvres de Phèdre.* Paris, Aug. *Delalain*, in-12.

1819. PHÆDRI Fabulæ, gallicis versibus redditæ a Dom. de La Fontaine, ad usum collegiorum. Tolosæ, *Belle-Garrigue*, in-16.

1823. PHÆDRI Aug. Lib. Fabularum Æsopiarum libr. V, excudebat Julius Didot natu major, Regis typographus, in-fol.

PHÆDRI Fabulæ, Nova edit. cum P. Syri sentent. ad usum scholarum. Avenione, *Sequin*, in-16. (*Sans date.*)

TABULA

RERUM QUÆ IN HOC SECUNDO ET ULTIMO
VOLUMINE CONTINENTUR.

	Pag.
PHÆDRI AUGUSTI LIBERTI FABULARUM ÆSO-	
PIARUM LIBER TERTIUS.	
<i>Prologus ad Eutychum</i>	I.
FAB. I. <i>Anus ad Amphoram</i>	20
II. <i>Panthera et Pastores</i>	23
III. <i>Æsopus et Rusticus</i>	27
IV. <i>Simii caput</i>	31
V. <i>Æsopus et petulans</i>	35
VI. <i>Musca et Mula</i>	37
VII. <i>Canis et Lupus</i>	42
VIII. <i>Frater et Soror</i>	48
IX. <i>Socrates ad Amicos</i>	53
X. <i>Poeta de credere et non credere</i>	54
XI. <i>Eunuchus ad Improbum</i>	68
XII. <i>Pullus ad Margaritam</i>	70
XIII. <i>Apes et Fuci, Vespa judice</i>	73
XIV. <i>Æsopus ludens</i>	77
XV. <i>Canis ad Agnum</i>	81
XVI. <i>Cicada et Noctua</i>	87
XVII. <i>Arbores in Deorum tutela</i>	92
XVIII. <i>Pavo ad Junonem</i>	96
XIX. <i>Æsopus ad Garrulum</i>	101
<i>Epilogus</i>	104
PHÆDRI AUGUSTI LIBERTI FABULARUM ÆSO-	
PIARUM LIBER QUARTUS.	
<i>Prologus ad Particulonem</i>	113

		Pag.
FAB. I.	<i>Asinus et Galli; et FAB. II, de Mustela et Muribus.</i>	120
III.	<i>Vulpis et Uva.</i>	131
IV.	<i>Equus et Aper.</i>	133
V.	<i>Poeta.</i>	135
VI.	<i>Pugna Murium et Mustelarum.</i>	148
VII.	<i>Poeta.</i>	152
VIII.	<i>Vipera et Lima.</i>	160
IX.	<i>Vulpes et Hircus.</i>	162
X.	<i>De vitiis Hominum.</i>	164
XI.	<i>Fur Aram compilans.</i>	166
XII.	<i>Hercules et Phlutus.</i>	171
XIII.	<i>Leo regnans.</i>	173
XIV.	<i>Prometheus.</i>	175
XV.	<i>Capellæ et Hirci.</i>	178
XVI.	<i>Gubernator et Nautæ.</i>	180
XVII.	<i>Canum legati ad Jovem.</i>	183
XVIII.	<i>Homo et Colubra.</i>	192
XIX.	<i>Vulpis et Draco.</i>	195
XX.	<i>Phædrus.</i>	202
XXI.	<i>Naufragium Simonidis.</i>	204
XXII.	<i>Mons parturiens.</i>	210
XXIII.	<i>Formica et Musca.</i>	212
XXIV.	<i>Simonides a Diis servatus.</i>	219
	<i>Epilogus.</i>	228
PHÆDRI AUGUSTI LIBERTI FABULARUM ÆSO-		
	PIARUM LIBER QUINTUS. <i>Prologus.</i>	231
FAB. I.	<i>Demetrius et Menander.</i>	235
II.	<i>Viatores et Latro.</i>	241
III.	<i>Calvus et Musea.</i>	244
IV.	<i>Homo et Asinus.</i>	247
V.	<i>Scurra et Rusticus.</i>	251
VI.	<i>Duo Calvi.</i>	261
VII.	<i>Princeps Tibicen.</i>	263
VIII.	<i>Occasio depicta.</i>	275
IX.	<i>Taurus et Vitulus.</i>	280
X.	<i>Venator et Canis.</i>	282

TABULA.

647

Pag.

EXCURSUS AD LIBRUM III, IV, ET V.

Excursus I ad Prologum lib. III.....	287
II ad Prologum lib. III.....	288
III ad lib. III fab. I.....	290
IV ad lib. III fab. IV.....	291
V ad lib. III fab. VI.....	292
VI ad lib. III fab. VI.....	293
VII ad lib. III fab. VIII.....	295
VIII ad lib. III fab. X.....	298
IX ad lib. III fab. XIII.....	301
X ad lib. III fab. XV.....	301
XI ad lib. III fab. XVII.....	303
XII ad Epilogum lib. III.....	306
XIII ad Prologum lib. IV.....	310
XIV ad lib. IV fab. I.....	316
XV ad lib. IV fab. I.....	317
XVI ad lib. IV fab. V.....	320
XVII ad lib. IV fab. XIII.....	322
XVIII ad lib. IV fab. XVI.....	326
XIX ad lib. IV fab. XVII.....	327
XX ad lib. IV fab. XVIII.....	332
XXI ad lib. IV fab. XIX.....	333
XXII ad lib. IV fab. XXIII.....	334
XXIII ad lib. IV fab. XXIII.....	335
XXIV ad lib. IV fab. XXIV.....	348
XXV ad Epilogum lib. IV.....	352
XXVI ad Prologum lib. V.....	354
XXVII ad lib. V fab. I.....	357
XXVIII ad lib. V fab. I.....	360
XXIX ad lib. V fab. III.....	362
XXX ad lib. V fab. IV.....	364
XXXI ad lib. V fab. VII.....	365
XXXII ad lib. V fab. VII.....	373

APPENDIX FABULARUM ÆSOPIARUM XXXIV.

FAB. I.	<i>Milvus ægrotans.....</i>	380
II.	<i>Lepores vitæ pertæsi.....</i>	381

	Pag.
III. <i>Vulpis et Jupiter</i>	382
IV. <i>Leo et Mus</i>	382
V. <i>Homo et Arbores</i>	385
VI. <i>Mus et Rana</i>	386
VII. <i>Galli duo et Accipiter</i>	386
VIII. <i>Cochlea et Simius</i>	387
IX. <i>Mus urbanus et rusticus</i>	388
X. <i>Asinus Domino blandiens</i>	389
XI. <i>Grus, Cornix, et Dominus</i>	390
XII. <i>Aves et Hirundo</i>	391
XIII. <i>Perdix et Vulpis</i>	392
XIV. <i>Asellus, Bos, et Volucres</i>	393
XV. <i>Leo et Pastor</i>	393
XVI. <i>Culex et Taurus</i>	394
XVII. <i>Equus et Asinus</i>	395
XVIII. <i>Volucres, Quadrupedes, et Vespertilio</i> ...	395
XIX. <i>Luscinia, Accipiter, et Auceps</i>	396
XX. <i>Lupus, Vulpis, et Pastor</i>	397
XXI. <i>Oves et Lupi</i>	398
XXII. <i>Simius et Vulpis</i>	399
XXIII. <i>Lupus, Pastor, et Venator</i>	400
XXIV. <i>Homines duo, fallax, verax, et simii</i> ...	400
XXV. <i>Homo et Leo</i>	401
XXVI. <i>Ciconia, Anser, et Accipiter</i>	402
XXVII. <i>Ovis et Cornix</i>	403
XXVIII. <i>Formica et Cicada</i>	404
XXIX. <i>Equus et Asinus</i>	404
XXX. <i>Leo senex et Vulpes</i>	405
XXXI. <i>Pulex et Camelus</i>	405
XXXII. <i>Hædus et Lupus</i>	406
XXXIII. <i>Pauper et Serpens</i>	406
XXXIV. <i>Aquila et Milvus</i>	407

ROMULI FABULARUM ÆSOPIARUM LIB. IV.

PREFATIO J. G. S. SCHWABII.....	411
FABULARUM ÆSOPI LIBER PRIMUS.....	415
1. <i>Pullus ad Margaritam</i>	416

TABULA.

649

Pag.

2. <i>Lupus et Agnus.</i>	416
3. <i>Mus et Rana.</i>	418
4. <i>Ovis, Canis, Lupus, Milvus, et Accipiter.</i>	418
5. <i>Canis per fluvium carnem ferens.</i>	419
6. <i>Vacca et Capella, Ovis et Leo.</i>	420
7. <i>Ranæ ad Solem.</i>	421
8. <i>Lupus et Gruis.</i>	421
9. <i>Canis parturiens.</i>	423
10. <i>Homo et Colubra.</i>	424
11. <i>Asinus irridens aprum.</i>	424
12. <i>Mus urbanus et Rusticus.</i>	425
13. <i>Aquila, Cornix, et Testudo.</i>	426
14. <i>Vulpis et Corvus.</i>	427
15. <i>Leo senex, Aper, Taurus, et Asinus.</i>	428
16. <i>Asinus Domino blandiens.</i>	429
17. <i>Leo et Mus.</i>	431
18. <i>Milvus ægrotans.</i>	432
19. <i>Aves et Hirundo.</i>	433

INCIPIT LIBER SECUNDUS. 435

2. <i>Columbæ et Milvus.</i>	437
3. <i>Canis fidelis.</i>	437
4. <i>Lupus et Scrofa parturiens.</i>	438
5. <i>Mons parturiens.</i>	439
6. <i>Canis ad Agnum.</i>	440
7. <i>Venator et Canis.</i>	441
8. <i>Vulpis et Aquila.</i>	442
9. <i>Lepores et Ranæ.</i>	442
10. <i>Hædus et Lupus.</i>	443
11. <i>Pauper et Serpens.</i>	444
12. <i>Cervus et Ovis.</i>	444
13. <i>Calvus et Musca.</i>	445
14. <i>Vulpis et Ciconia.</i>	446
15. <i>Vulpis ad Personam tragicam.</i>	447
16. <i>Graculus superbus et Pavo.</i>	447
17. <i>Musca et Mula.</i>	448
18. <i>Formica et Musca.</i>	449

	Pag.
19. <i>Lupus et Vulpis iudice sinuo</i>	450
20. <i>Mustela et Homo</i>	451
21. <i>Rana rupta et Bos</i>	452
INCIPIT LIBER TERTIUS. 1. <i>Leo et Pastor</i>	453
2. <i>Leo et Equus</i>	454
3. <i>Equus et Asinus</i>	455
4. <i>Volucres, Quadrupedes, et Vespertilio</i>	457
5. <i>Luscinia, Accipiter, et Auceps</i>	458
6. <i>Lupus, Vulpis, et Pastor</i>	459
7. <i>Cervus ad Fontem</i>	460
8. <i>De Junone, Venere, et aliis feminis</i>	461
9. <i>Femina et Miles</i>	462
10. <i>Meretrix et Juvenis</i>	463
11. <i>Pater et Filius sævus</i>	464
12. <i>Vipera et Lima</i>	464
13. <i>Oves et Lupi</i>	465
14. <i>Homo et Arbores</i>	466
15. <i>Canis et Lupus</i>	466
16. <i>Membra et Venter</i>	468
17. <i>Siniis et Vulpis</i>	469
18. <i>Negotiator et Asellus</i>	469
19. <i>Cervus et Boves</i>	470
20. <i>Leo regnans</i>	472
INCIPIT LIBER QUARTUS. 1. <i>Vulpis et Uva</i>	474
2. <i>De Mustela et Muribus</i>	474
3. <i>Lupus, Pastor, et Venator</i>	475
4. <i>Pavo ad Junonem</i>	476
5. <i>Panthera et Pastores</i>	477
6. <i>Verveces et Lanius</i>	479
7. <i>Auceps et Aves</i>	480
8. <i>Homines duo, fallax, verax, et simiæ</i>	481
9. <i>Equus, Cervus, et Venator</i>	483
10. <i>Asinus et Leo</i>	484
11. <i>De Vulture et aliis Avibus</i>	485
12. <i>De Leone et Vulpe</i>	485
13. <i>Cornix</i>	486

TABULA.

651

Pag.

14. <i>Puer et Scorpius</i>	486
15. <i>Asellus æger et Lupus</i>	487
16. <i>De Hirco majore et tribus minoribus</i>	487
17. <i>Homo et Leo</i>	488
18. <i>Pulex et Camelus</i>	488
19. <i>Formica et Cicada</i>	489
20. <i>De Gladio et Viatore</i>	490
21. <i>Ovis et Cornix</i>	490
22. <i>De Statua sua Æsopus ad Cives</i>	491
23. <i>Magistro Rufo Æsopus</i>	491

Repertorium ad Fabulas Romuli Divionensis, Phædri, Romuli Nilanti, et Anonymi Nilanti; Auctore Gotth. Ephraïm Lessing.....	493
--	-----

PHÆDRI AUGUSTI LIBERTI FABELLÆ NOVÆ XXXII ex Co- dice Perottino juxta editionem Cataldi Jannellii.....	495
--	-----

Lectori benevolo J. B. Gail.....	497
----------------------------------	-----

Nic. Perotti ad Pyrrhum Nepotem. <i>Prologus</i>	499
--	-----

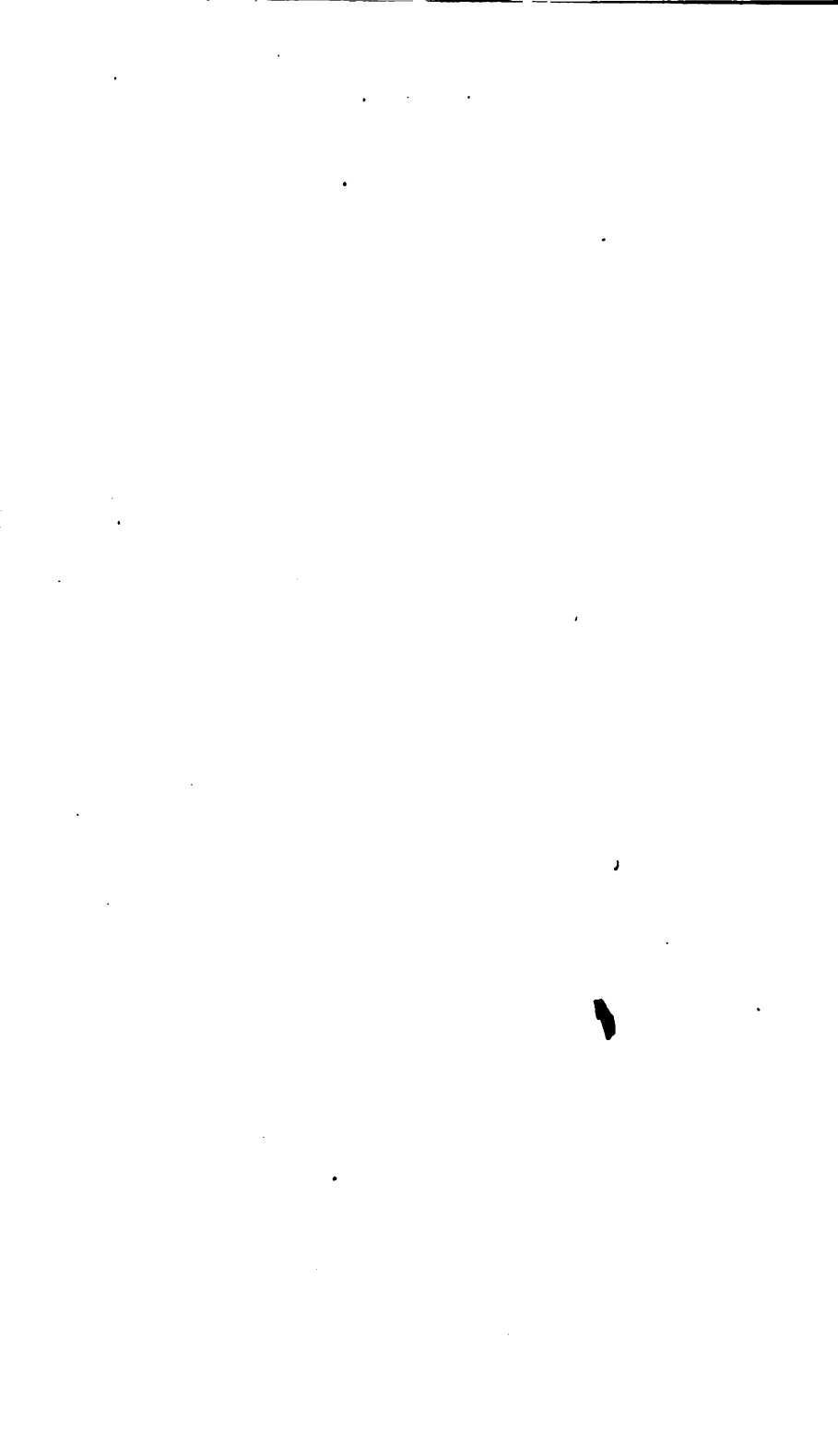
FABELLÆ NOVÆ.

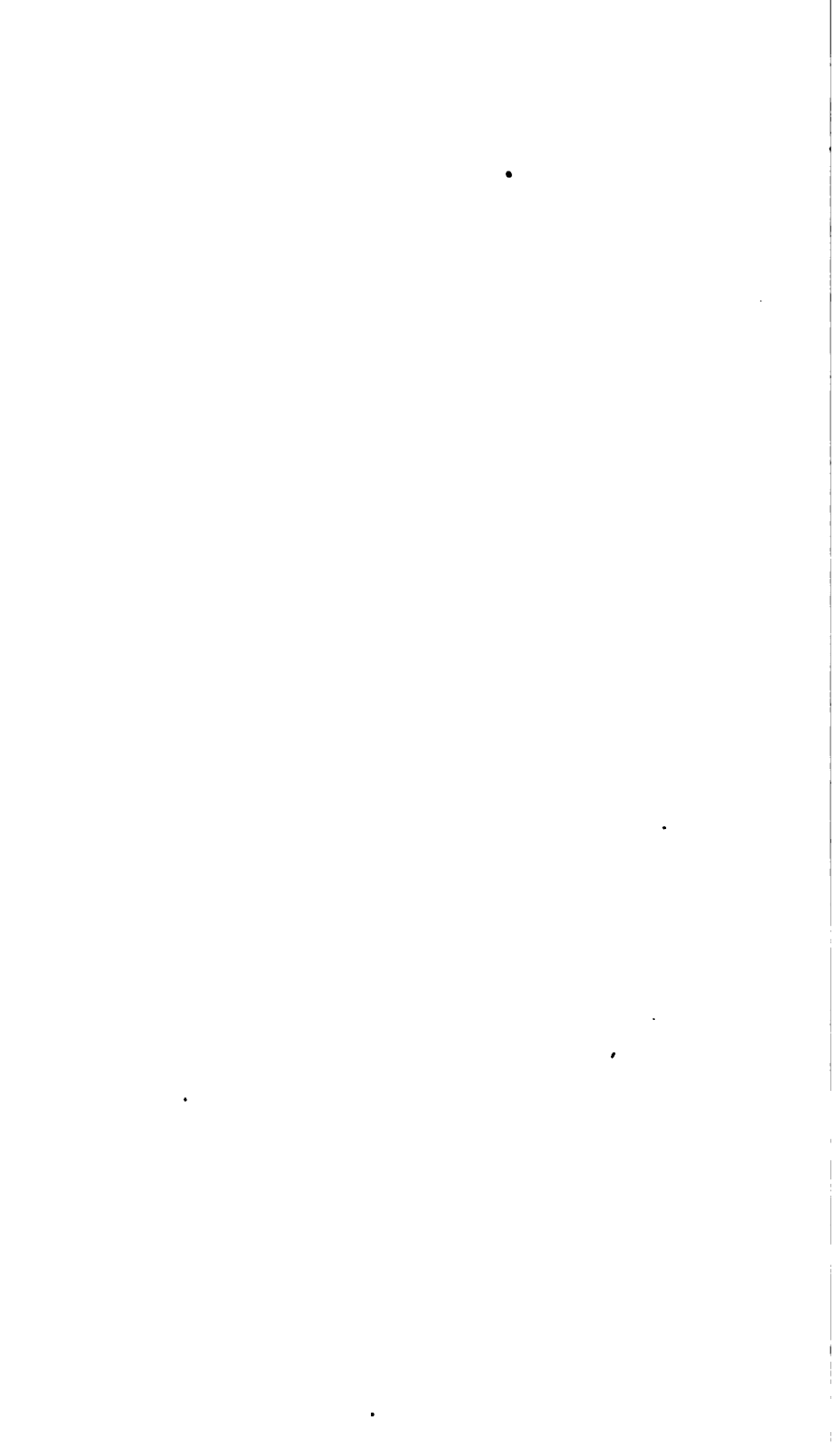
FAB. I.	<i>Simius et Vulpes</i>	501
II.	<i>Auctor</i>	502
III.	<i>Mercurius et duæ Mulieres</i>	504
IV.	<i>Prometheus et Dolus</i>	505
V.	<i>Auctor</i>	507
VI.	<i>De Significatione Poenarum Tartari</i>	507
VII.	<i>Auctor</i>	509
VIII.	<i>Æsopus et Scriptor</i>	510
IX.	<i>Pompeius magnus et ejus Miles</i>	510
X.	<i>Juno, Venus, et Gallina</i>	512
XI.	<i>Paterfamilias et Æsopus</i>	513
XII.	<i>Philosophus et Victor gymnicus</i>	514
XIII.	<i>Asinus ad Lyræm</i>	514
XIV.	<i>Mulier vidua et Miles</i>	515
XV.	<i>Duo juvenes Proci, Dives, et Pauper</i>	517
XVI.	<i>Æsopus et Domina</i>	519

652 VOLUMINIS SECUNDI TABULA.

	Pag.
FAB. XVII. <i>Gallus lectica a Felibus vectus</i>	520
XVIII. <i>Scrofa parturiens et Lupus</i>	521
XIX. <i>Servus profugus et Æsopus</i>	521
XX. <i>Equus quadrigalis in Pistrinum venum-</i> <i>datus</i>	523
XXI. <i>Ursus esuriens</i>	523
XXII. <i>Viator et Corvus</i>	524
XXIII. <i>Pastor et Capella</i>	525
XXIV. <i>Serpens et Lacerta</i>	525
XXV. <i>Cornix et Ovis</i>	526
XXVI. <i>Servus et Dominus</i>	526
XXVII. <i>Lepus et Bubulcus</i>	527
XXVIII. <i>Meretrix et Juvenis</i>	528
XXIX. <i>Fiber</i>	529
XXX. <i>Papilio et Vespa</i>	530
XXXI. <i>Terraneola et Vulpes</i>	531
XXXII. <i>Epilogus</i>	532
Perottini Codicis scriptura	533
Catalogus Fabularum novarum Phædri	535
INDICES DUO NOMINUM, RERUM, ET VERBORUM.	
Prior Index in veteres Fabulas	539
Alter Index in novas Fabellas	604
Lectori	615
De Gabriele Faërno Cremonensi Phædri exscriptore Dissertatiuncula, Auctore Joann. Gottlob. Sam. Schwabe	617
<i>Observations historiques et géographiques sur deux fables de Phèdre, avec une carte</i>	623
<i>Supplément aux Notices des Éditions de Phèdre</i>	642

VOLUMINIS SECUNDI ET ULTIMI
FINIS.







LENOX LIBRARY



Bancroft Collection.
Purchased in 1893.

